National Library
of Sweden

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2013

SOU
1963:9 C

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1963:9

Ecklesiastikdepartementet

UNIVERSITETENS OCH HÖGSKOLORNAS ORGANISATION OCH FÖRVALTNING

1955 ÅRS UNIVERSITETSUTREDNING

VII

Stockholm 1963

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1963

Kronologisk förteckning

1. En teknisk institution inom Stockholms universitet. Svenska Reproduktions AB. 114 s. E.
2. Kommunalförbundens lånerätt. Idun. 44 s. I.
3. Utrikesförvaltningens organisation och personalbehov. Idun. 90 s. U.
4. Administrativ organisation inom utrikesförvaltningen. Idun. 95 s. U.
5. Försvarskostnaderna budgetåren 1963/67. Idun. 130 s. Fö.
6. Indelnings- och samarbetsfrågor i Göteborgs- och Malmöområdena. Idun. 212 s. I.
7. Utlännings tillträde till offentlig tjänst. Svenska Reproduktions AB. 40 s. Ju.
8. Preliminär nationalbudget för år 1963. Marcus. IV + 97 s. Fi.
9. Universitetens och högskolornas organisation och förvaltning. Hæggström. 509 s. E.

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1963:9

Ecklesiastikdepartementet

UNIVERSITETENS OCH HÖGSKOLORNAS ORGANISATION OCH FÖRVALTNING

1955 ÅRS UNIVERSITETSUTREDNING

VII

IVAR HÆGGSTRÖMS TRYCKERI AB

STOCKHOLM 1963

Till Herr Statsrådet och Chefen

för Kungl. Ecklesiastikdepartementet

Den 30 juni 1955 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga för att verkställa utredning och avgiva förslag angående universitetens och högskolornas uppgifter och behov. De med stöd av detta bemyndigande tillkallade sakkunniga antog benämningen *1955 års universitetsutredning.*

De riktlinjer, som borde vara vägledande för universitetsutredningens arbete, angavs i departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet den 30 juni 1955, vilket yttrande återfinnes i utredningens betänkande I, Den akademiska undervisningen. Forskarrekryteringen (SOU 1957: 24), som överlämnades till departementschefen med skrivelse den 29 juni 1957.

Universitetsutredningen har sedermera med skrivelser den 17 december 1957 samt den 10 januari och den 16 maj 1958 avlämnat trenne statistiska utredningar, nämligen dels utredningens andra betänkande, Akademikerräkningen 1955 (SOU 1957: 51), dels det tredje betänkandet, Reserverna för högre utbildning. Beräkningar och metoddiskussion (SOU 1958: 11), dels det fjärde betänkandet, Lärarbrist och läraröverskott (SOU 1958: 21).

Med skrivelse den 20 september 1958, i vilken bl. a. även redovisades vissa sedan utredningens tillsättande inträdda skiften i utredningens sammansättning, överlämnade universitetsutredningen sitt femte betänkande, Forskningens villkor och behov (SOU 1958: 32).

Sitt sjätte betänkande, Universitet och högskolor i 1960-talets samhälle. Riktlinjer och förslag till utbyggnad (SOU 1959: 45), överlämnade universitetsutredningen med skrivelse den 22 december 1959, i vilken jämväl redovisades viss förändring i utredningens sammansättning.

Utredningen har, sedan det sjätte betänkandet avlämnades, avgivit följande remissyttranden:

Den 5 april 1960 över jordbrukshögskoleutredningens betänkande, Högre utbildning, forskning och försök på lantbrukets område;

den 8 september 1960 över tvenne inom ecklesiastikdepartementet utarbetade promemorior rörande universitetslektorers ställning i universitets- och högskoleorganisationen;

den 8 september 1960 över 1956 års skogshögskole- och skogsforskningskommittés betänkande, Forskning och högre utbildning på skogsbrukets område;
den 30 september 1960 över meteorologiutredningens betänkande angående organisationen av forskningen och undervisningen i meteorologi;
den 20 december 1960 över betänkande angående inrättande av en fond av malmvinstmedel till främjande av naturvetenskapligt och tekniskt forsknings- och utvecklingsarbete;
den 24 februari 1961 över läkarprognosutredningens betänkande, Om läkarbehov och läkartillgång;
den 24 februari 1961 över läkarutbildningsberedningens betänkande, Program för ökad läkarutbildning;
den 6 juni 1961 över promemoria rörande ATP-avgifter m. m. för personal avlönad ur forskningsrådsmedel m. m.;
den 11 september 1961 över av statens råd för byggnadsforskning gjord framställning om anslag för samhällsplaneringsforskning;
den 25 september 1961 över socionomutbildningskommitténs förslag om socialinstitut i Umeå;
den 27 oktober 1961 över 1960 års byggnadsstyrelseutrednings betänkande, Byggnadsstyrelsens organisation;
den 27 oktober 1961 över kommitténs för nya utbildningsvägar vid de filosofiska fakulteterna betänkande, Högre journalist- och reklamutbildning; samt
den 27 oktober 1961 över 1957 års studentbostadsutrednings betänkande, Ändamålsenliga studentbostäder.

För att såsom experter biträda universitetsutredningen har Herr Statsrådet bl. a. tillkallat
genom beslut den 10 mars 1958 byrådirektören vid tekniska högskolan i Stockholm F. A. G. Hagström;
genom beslut den 9 februari 1959 numera sekreteraren i Kungl. Vetenskapsakademien, professorn E. G. Rudberg; samt
genom beslut den 24 maj 1962 sekreteraren i Sveriges Industriförbund, politices magistern Jan Ebbe Rydén.

Den situation, som förelåg vid tidpunkten för utredningens tillkallande, vill utredningen karaktärisera på följande sätt:

Samhällets utveckling kännetecknades av en stigande expansionstakt såväl inom näringslivet som beträffande det allmännas och annan serviceverksamhet. Denna expansion hade självfallet som förutsättning en teknisk omvandling inom produktionen, en stigande utbildningsstandard inom befolkningen och en alltmera specialiserad service-apparat för kommunikation, distribution, administration och fortsatt utvecklingsarbete. Detta hade i sin tur lett till en stegrad efterfrågan på kvalificerad arbetskraft, en efterfrågan icke minst på forskare och

andra akademiskt utbildade specialister. 1930-talets akademikeröverskott på vissa områden hade förbytts i en alltmera utpräglad arbetskraftsbrist inom snart sagt alla delar av arbetsmarknaden för akademiker.

En fortsatt expansion måste förutsätta ett relativt sett allt starkare tjänstemannainslag, icke minst av akademiker, inom den yrkesverksamma befolkningen. Detta förutsatte i sin tur en ökad utbildningsbenägenhet hos ungdomen och en stark expansion av hela den offentliga utbildningsorganisationen.

På tillströmningssidan hade också under 1950-talets första hälft en ny situation börjat inträda. Ungdomens utbildningsbenägenhet — mätt i andelen ungdomar i en årskull som på olika nivåer söker sig till högre utbildning — hade sedan länge varit i stigande. Å andra sidan hade själva befolkningsunderlaget i de aktuella åldrarna tidigare varit vikande, och antalet ungdomar under utbildning var därför relativt konstant under hela 1940-talet. Då omkring år 1950 de allt större födelseårgångarna nådde skol- och utbildningsåldrarna, började även det absoluta antalet studerande stiga i hastig takt. De två faktorer — utbildningsbenägenheten och årskullarnas storlek —, som tidigare verkat emot varandra, började nu verka i samma riktning, vilket resulterade i den utomordentligt starka expansion av hela utbildningsorganisationen, som ännu pågår. Det kan i detta sammanhang nämnas, att antalet årligen avlagda studentexamina vid allmänbildande gymnasier mer än fördubblades mellan åren 1950 och 1960. Då studenternas benägenhet att efter studentexamen välja utbildning vid universitet och högskolor samtidigt ökade, följde med gymnasiets expansion en ännu starkare ökning av tillströmningen till akademiska studier.

För denna situation var universitets- och högskoleorganisationen endast ofullständigt rustad. Universitetsutredningens uppgift blev att med utgångspunkt i en dynamisk samhällsutvecklings behov och en starkt stegrad efterfrågan på utbildningsplatser utarbeta riktlinjer för en stark och snabb utbyggnad av universitetens och högskolornas forsknings- och utbildningsorganisation.

Tre problemkomplex har varit av avgörande betydelse i detta arbete.

De flesta slagen av akademisk yrkesutbildning fordrar lång studietid. Beslut rörande förändringar i fråga om utbildningskapaciteten får därför effekt på arbetsmarknaden först efter flera år och denna effekt blir av nämnvärd kvantitativ betydelse först efter ytterligare ett antal år. En aktiv planering av den akademiska utbildningsorganisationens kapacitet måste därför taga sikte på en tänkt arbetsmarknad 10 à 20 år framåt i tiden. Samtidigt utgör *forskningen* grundval för utbildningen vid universitet och högskolor. Ansvaret för denna utbildning ligger och bör ligga hos aktiva forskare. Förutsättningen för en adekvat utbildning för 1960-talets studenter måste därför vara en tillräcklig forskarrekrytering bland 1940- och 1950-talens akademiker. Denna forskarrekrytering hade därvid att konkurrera med en arbetsmarknad utanför de akademiska läroanstalterna, som karaktäriserades av en allvarlig brist på högt kvalificerade akademiker. Forskarrekryteringsproblemet har med hänsyn härtill varit ett av de mest betydelsefulla i utredningens arbete.

Det andra huvudproblemet har även det sammanhang med tidsfaktorn. Det stod från början klart, att en långsiktig plan för utbyggnaden av de s. k. spärrade *utbildningslinjerna* icke kunde börja realiseras förrän efter ett relativt tidskrävande utredningsarbete. Den växande studenttillströmningen måste under detta skede så gott som helt söka sig till de fria fakulteterna, enkannerligen de humanistiska och matematisk-naturvetenskapliga. Redan vid tidpunkten för utredningens tillkallande var dessa fakulteters utbildningsresurser hårt ansträngda och situationen måste beräknas bli allt svårare under de närmaste åren. Därtill kom, att de filosofiska fakulteternas utbildningsorganisation krävde en översyn i syfte att nedbringa studietidens längd och förhindra ofrivilliga studieavbrott.

Det tredje huvudproblemet har gällt bedömningen av den framtida *balansen på arbetsmarknaden för akademiker*. Medan bristen på arbetskraft med akademisk utbildning syntes vara särskilt svårartad i vad avsåg tekniskt, medicinskt, naturvetenskapligt och samhällsvetenskapligt utbildade, pekade tendenserna på tillströmningssidan på att en mycket stor del av studenterna sökte sig till studier inom de rent humanistiska disciplinerna.

En analys av förutsättningarna för en målmedveten utbildningspolitik från statsmakternas sida på här ifrågavarande område försvårades emellertid av brister i det datamaterial, som en sådan analys måste grundas på. Det blev därför nödvändigt för utredningen att själv insamla ett mera fullständigt och enhetligt sakmaterial än som fanns tillgängligt. Utredningen igångsatte under sitt första arbetsår ett flertal, delvis relativt omfattande statistiska undersökningar. De av dessa undersökningar, som berörde studieförhållandena, redovisades i utredningens första betänkande. Tre större undersökningar redovisades däremot i fristående form såsom de ovannämnda andra, tredje och fjärde betänkandena.

Den första av de nämnda särskilda undersökningarna, den inom utredningens sekretariat utförda s. k. akademikerräkningen 1955, utgjorde i själva verket grunden för en kvantitativ bedömning av de skilda akademikergruppernas utveckling, i det att man därigenom fick en uppfattning om dessa kategoriers faktiska storlek, om deras sammansättning i åldershänseende, om deras olika verksamhetsområden och om andelen yrkesverksamma inom skilda grupper. Utredningens egna, liksom alla senare gjorda bedömningar av tendenserna på akademikernas arbetsmarknad, har byggts på den grund, som lagts genom denna undersökning.

Den andra av de nämnda undersökningarna, den av numera professorn Kjell Härnqvist genomförda undersökningen rörande reserverna för högre utbildning, icke minst teknisk och naturvetenskaplig utbildning, utgjorde också en för utredningens liksom för andra utredningars och för den allmänna diskussionen i utbildningsfrågor grundläggande studie av frågan om eventuella begåvningsmässiga hinder för utbildningsväsendets expansion.

Den tredje undersökningen, undervisningsrådet Ragnar Lundblads beräkningar rörande lärarbrist och läraröverskott, utgjorde en intensivstudie av ten-

denserna på tillgångs- och efterfrågesidorna då det gällde ett av de viktigaste verksamhetsområdena för arbetskraft med akademisk utbildning. Senare undersökningar på detta föränderliga fält har byggt på den metodik Lundblad utarbetat.

Under sitt första arbetsår igångsatte utredningen ytterligare en större statistisk undersökning, den nämligen rörande forskningsvolymens storlek. Denna undersökning, vars resultat redovisades i utredningens femte betänkande, utgjorde grunden för utredningens förslag om förstärkning av forskningens resurser och den torde alltjämt vara av värde vid bedömningar på detta område, även om den snabba utvecklingen gjort själva siffermaterialet mindre användbart.

Arbetet på att utarbeta riktlinjer för forskningsstödets förstärkning och för hela universitets- och högskoleorganisationens utbyggnad under en fem- à tioårsperiod måste, som framhållits, grundas på resultaten av de nämnda särskilda undersökningarna och kunde därför ej redovisas förrän tre respektive fyra och ett halvt år efter utredningens tillkallande. Med hänsyn till forskarrekryteringens betydelse, bl. a. som förutsättning för all utbyggnad av universitets- och högskoleverksamheten, och till den press på de filosofiska fakulteternas organisation och resurser, som den stigande studenttillströmningen till dem utgjorde, var det nödvändigt för utredningen att så snart som möjligt och parallellt med arbetet med de statistiska undersökningarna utarbeta förslag till omedelbara åtgärder i syfte att stimulera forskarrekryteringen och förbättra de filosofiska fakulteternas arbetssituation.

Detta var bakgrunden dels till den framställning från utredningen, som ledde till den vid 1956 års riksdag beslutade punkt-upprustningen av de grundläggande matematisk-naturvetenskapliga ämnenas utbildningskapacitet och forskarrekryteringsmöjligheter, dels till tillkomsten av utredningens första förslagsbetänkande. Vad utredningen i detta betänkande föreslog, har i allt väsentligt genomförts, främst genom statsmakternas beslut år 1958. Härigenom förstärktes åtgärderna för främjande av forskarrekryteringen högst avsevärt. Doktorandstipendier infördes vid de tekniska högskolorna. Licentiand- och doktorandstipendiernas antal ökades. Medelsanvisningen till ograduerade forskares vetenskapliga verksamhet höjdes vad de medicinska fakulteterna m. fl. beträffade och anslag av motsvarande slag infördes som en helt ny rekryteringsstimulerande åtgärd i fråga om juridisk, teologisk, humanistisk, samhällsvetenskaplig, naturvetenskaplig och teknisk forskning. De biträdande lärarbefattningarna ombildades till extra ordinarie tjänster med placering i lönegrad. Assistent- och amanuensbefattningarna gjordes till tjänster i reglerad befordringsgång. Därjämte angavs vissa rekommendationer rörande organisationen av utbildningen på högstadierna och lades, genom tillkomsten av statistiken rörande licentiander och doktorander, grunden för ett fortlöpande reformarbete på forskarutbildningens område.

I fråga om de filosofiska fakulteternas utbildningsorganisation innebar 1958 års på universitetsutredningens första betänkande grundade universitetsreform

införandet av en ny typ av ordinarie universitetslärartjänster — universitetslektoraten — och därjämte en radikal omläggning av systemet för tilldelning av lärarkrafter för dessa fakulteters undervisning. I stället för att som förut arbeta med genom riksdagsbeslut begränsade resurser för undervisningen av ett obegränsat och starkt stigande antal studenter fick dessa fakulteter nu, genom den s. k. automatiken, möjlighet att anpassa undervisningsresurserna till föreliggande behov av undervisning.

Sedan utredningen för fem år sedan framlade sitt förslag rörande denna omläggning av systemet för tilldelning av lärarkrafter för de filosofiska fakulteternas undervisning, har antalet studerande vid dessa fakulteter fördubblats.

Universitetsutredningens andra förslagsbetänkande — betänkandet Forskningens villkor och behov — syftade, även det, till att skapa vad som kunde kallas en *bas* för den fortsatta expansionen, en garanti för att universitetens och högskolornas resurser för forskning och forskarutbildning skulle utbyggas i takt med deras utbildningsorganisation.

Vad utredningen i detta betänkande föreslog, är till vissa väsentliga delar nu genomfört, främst genom vid 1959 års riksdag fattade reformbeslut. Genom omläggningen av assistenttjänsterna vid de tekniska högskolorna till tjänster av samma slag som universitetens assistenttjänster (1 000 årstimmars i stället för tidigare heltidstjänstgöring i institutionens arbete) skapades en helt ny situation för forskarrekryteringen inom de tekniska disciplinerna. Genom införandet av universitetslektorat vid de tekniska högskolorna gavs dessa högskolors professorer och laboratorer förbättrade möjligheter att meddela forskningsundervisning. Regler fastlades i syfte att åt forskningen och undervisningen vid samtliga läroanstalters institutioner garantera fasta minimiresurser i form av assistent- och biträdespersonal. Forskarassistenttjänsterna infördes. E. o. docenttjänster tillkom vid tandläkarhögskolorna. Anslaget till biträdeshjälp åt docenter tillkom. Ytterligare forskardocent- och docenttjänster har successivt inrättats. S. k. särskilda forskartjänster har tillkommit för naturvetenskaplig forskning, atomforskning och samhällsforskning samt till antalet ökats för den medicinska forskningen. Statens humanistiska forskningsråd samt statens råd för samhällsforskning och för atomforskning har nybildats respektive omorganiserats.

Det sjätte betänkandet, Universitet och högskolor i 1960-talets samhälle, innefattade utredningens på grundval bl. a. av de i det föregående nämnda statistiska undersökningarna utarbetade riktlinjer och förslag till utbyggnad under 1960-talet — främst årtiondets första hälft — av de högre läroanstalterna. Vad som här framlades var ett på bedömningar av aktuella tendenser på både tillströmnings- och efterfrågesidorna grundat förslag till program omfattande hela det akademiska fältet, även om konkreta förslag icke framlades i fråga om sådana utbildningslinjer, rörande vilka utredningsarbete pågick inom andra kommittéer. Betänkandet innehöll därjämte av utredningens bedömningar och förslag för-

anledda rekommendationer dels rörande tillströmningen till humanistiska studier, dels rörande dimensioneringen av annan postgymnasial utbildning än akademisk sådan.

Det av utredningen framlagda programmet godtogs i allt väsentligt av statsmakterna genom beslut vid 1960 års riksdag. Programmet är nu under förverkligande. Det innebär, att en ny teknisk högskola upprättas i Lund, att Chalmers tekniska högskola får sin kapacitet ökad med drygt 60 procent, att även tekniska högskolan i Stockholm utbygges i icke oväsentlig omfattning och att civilingenjörsutbildning i begränsad utsträckning meddelas också vid Uppsala universitet. Det innebär vidare, att civilekonomutbildning påbörjats inom ramen för en ekonomisk fakultet vid universitetet i Lund och att handelshögskolan i Göteborg förstatligats och i samband därmed fått sin utbildningskapacitet och sina resurser avsevärt förstärkta. Det antagna programmet innebär vidare, att en matematisk-naturvetenskaplig fakultet upprättats vid Göteborgs universitet och att byggenskap igångsatts för en utökning, totalt sett med nära 170 procent, av utbildningskapaciteten vid de centrala naturvetenskapliga laborationsämnenas institutioner. Vidare har beslut fattats om den medicinska högskolans i Umeå omorganisation till en fullständig läroanstalt för läkarutbildning, och nya riktpunkter har beslutats för tandläkarutbildningens utbyggnad, innebärande bl. a. principbeslut om tandläkarutbildning även i Göteborg. Försök och fortsatt utredning pågår i syfte att få till stånd en differentiering av humanistutbildningen. Generalplanearbetet för Umeå pågår med beaktande av möjligheten att komplettera den akademiska organisationen där med forsknings- och utbildningsresurser jämväl i samhällsvetenskapliga och matematisk-naturvetenskapliga ämnen. Nyligen har också förslag framlagts om anordnande av sådan utbildning i Umeå från och med läsåret 1963/64. Studentlinjer har inrättats vid tre tekniska gymnasier. Slutligen har inom arbetsmarknadsstyrelsen upprättats ett prognosinstitut med i jämförelse med tidigare förhållanden avsevärt förstärkta resurser för utbildnings- och yrkesprognoser.

För programmets förverkligande har i enlighet med utredningens rekommendationer tillkallats speciella kommittéer och utredningsgrupper, som haft att fullfölja program-betänkandets utredningar i speciella hänseenden. I flera av dessa gruppers arbete har utredningens ledamöter medverkat.

Även det som grund för programmet liggande utredningsarbetet har fullföljts. Som ett resultat härav har prognos- och planeringsgruppen inom ecklesiastikdepartementet nyligen offentliggjort en promemoria rörande det högre utbildningsväsendets fortsatta utbyggnad jämte därtill anknytande statistiska sammanställningar rörande tendenserna på akademikernas arbetsmarknad fram till mitten av 1970-talet.

Parallellt med att det i utredningens sjätte betänkande framlagda programmet sålunda successivt förverkligas har universitetsutredningen fullföljt sitt eget arbete.

Den del av det åt utredningen anförtrodda uppdraget, som återstod, sedan utredningen avlämnat sina sex första betänkanden, omfattade frågorna om *de högre läroanstalternas organisatoriska ställning och förvaltningsmässiga struktur*. Sedan utredningen gått igenom den härmed förbundna, principiella problematiken och preliminärt tagit ställning till riktlinjerna för universitets- och högskoleväsendets centrala och lokala organisation, hemställde utredningen våren 1961 hos dåvarande statens organisationsnämnd om bistånd med särskilda organisationsundersökningar. Sådana undersökningar har därefter under hösten 1961 och våren 1962 genomförts av statskontoret. Detta arbete utfördes såtillvida i samarbete mellan utredningen och statskontoret, att utredningen ställde det inom utredningen föreliggande utredningsmaterialet till förfogande för statskontorets arbetsgrupp, varjämte arbetsgruppens chef deltog i utredningens sammanträden. I övrigt genomfördes statskontorets undersökningar helt fristående från utredningens arbete.

Statskontorets rapport över den genomförda organisationsundersökningen med därtill anknytande rekommendationer och förslag rörande universitets- och högskoleväsendets organisation och administration överlämnades till utredningen med skrivelse den 6 juli 1962 och offentliggjordes därvid i stencilerad form. Universitetsutredningen överlämnar härmed till Herr Statsrådet sagda rapport i tryckt form och under titeln Universitetsväsendets organisation såsom ett bihang till utredningens nu föreliggande betänkande.

Universitetsutredningen vill i anslutning härtill uttala, att statskontorets rapport utgör en betydelsefull del av det material, på vilket utredningens nu föreliggande betänkande och förslag är grundade. På flera och väsentliga punkter överensstämmer utredningens rekommendationer med statskontorets. På andra väsentliga punkter avviker de två förslagen från varandra. Utredningen har i betänkandet avslutningsvis i varje kapitel redovisat sagda förhållanden.

Universitetsutredningens nu föreliggande betänkande innefattar förslag om en omorganisation av universiteten och högskolorna inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde liksom av den centrala ledningen för dessa läroanstalter. Som bilagor till betänkandet är fogade utkast dels till stadga för universiteten och vissa högskolor, dels till kungörelse rörande den centrala ledningen för dessa. Till vissa, i första kapitlet närmare angivna partier av nämnda stadgeutkast har utredningen icke tagit annan ställning än att de införts i utkastet såsom en illustration till hur gällande bestämmelser kan överföras till den föreslagna, nya universitets- och högskoleorganisationen. Rörande den formella utformningen av stadgeutkasten har samråd ägt rum med ecklesiastikdepartementets rättsavdelning.

Betänkandet innefattar även förslag till administrativ organisation för de centrala och lokala universitets/högskolemyndigheterna samt förslag rörande för denna administration erforderliga tjänster i lönegrad A 19 och högre. Däremot har utredningen — liksom statskontoret — ansett, att behovet av amanuenspersonal samt av kanslist- och övrig biträdande personal inom universitetens/

högskolornas lokala och centrala förvaltning kan överblickas först med ledning av mera detaljerade undersökningar än de som kunnat företagas inom ramen för uppdraget att belysa frågan om de organisatoriska förutsättningarna för hela universitets- och högskoleväsendets anpassning till utvecklingens krav.

Under hänvisning till vad ovan anförts får universitetsutredningen härmed vördsamt överlämna sitt betänkande VII, Universitetens och högskolornas organisation och förvaltning, jämte — såsom bihang därtill — statskontorets ovannämnda rapport. Samtidigt överlämnas tvenne inom utredningens sekretariat utarbetade promemorior rörande dels universitetsorganisationen i övriga nordiska länder, dels organisationen för statsbidrag till universiteten i Storbritannien.

Experterna Hagström, Rudberg och Rydén har deltagit i utarbetandet av detta betänkande, Rydén från och med den tidpunkt, vid vilken han tillkallades att biträda utredningen. Experten Rydén har avgivit särskilt yttrande.

Till utredningen för övervägande i samband med utredningsuppdragets fullgörande av ecklesiastikdepartementet överlämnade skrivelser från riksdagen samt från myndigheter, organisationer och enskilda redovisas i bilaga 1.

Det åt universitetsutredningen anförtrodda uppdraget är härmed fullgjort.

Stockholm den 17 januari 1963

TORGNY SEGERSTEDT

SUNE BERGSTRÖM SVEN MOBERG

HJALMAR OLSON INGVAR SVENNILSON

/ Håkan Berg

Innehåll

Sid.

Första kapitlet · Utgångspunkter 21

A. Kvantitativa utgångspunkter 21

1. Studentantalet 21
2. Personal och kostnader 24

B. Kvalitativa utgångspunkter 26

1. Forskningens frihet och forskningspolitiken 27
2. Forskningen och universitets/högskoleorganisationen 29
3. Universitetsutbildningen 31
   a) Utbildningslinjernas dimensionering 31
   b) Utbildningens innehåll 31
   c) Utbildningens organisation 32

C. Slutsatser 34

Andra kapitlet · Institutioner och institutionsgrupper 39

A. Institutionernas nuvarande uppgifter och organisation 39

1. Vad är en institution? 39
2. Institutionernas funktioner för forskningen 45
3. Institutionernas funktioner för utbildningen 46
4. Institutionernas uppgift i planeringsarbetet 48
5. Institutionsföreståndarnas ställning 49

B. Diskussion och förslag 51

1. Institutionsindelningen 51
   a) Allmänna synpunkter 51
   b) Forskningsavdelningar 56
   c) Översyn av institutionsindelningen 57
   d) Institutionsgrupper m. m. 59

Sid.

e) Gemensamma institutioner eller institutionsgrupper i Göteborg och Lund ... 60

2. Institutionsorganisationens uppgifter ... 62
a) Allmänna synpunkter ... 62
b) Särskilda service-enheter ... 64
c) Forskningsanslagens administration ... 66
d) Personalredovisning och ekonomisk förvaltning ... 69
e) Upphandling ... 70
f) Utbildningens organisation ... 71

3. Institutionsledningen ... 73
a) Huvuddragen i utredningens förslag ... 73
b) De ordinarie lärarna ... 76
c) Institutionskollegiet ... 78
d) Prefekten ... 81

4. Institutionsgruppernas organisation ... 85

5. Övriga institutioner och inrättningar ... 86

Statskontorets ståndpunkt ... 88

Tredje kapitlet · Fakulteter och sektioner ... 91

A. Fakultetsorganens nuvarande uppgifter och organisation ... 91

1. Fakultets- och sektionsindelningen ... 91

2. Fakultetsorganens uppgifter ... 94

B. Diskussion och förslag ... 97

1. Fakultetsorganens framtida uppgifter ... 97

2. Fakultets- och sektionsindelningen ... 102
a) Allmänna synpunkter ... 102
b) Universiteten ... 107
Samhälls- och företagsvetenskapliga fakulteter s. 107. Sektionsindelning av de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna s. 111. De medicinska fakulteterna s. 115. Ledamotskap i mer än en fakultet (sektion) s. 116.
c) Fackhögskolorna ... 117

3. Fakulteternas och sektionernas sammansättning ... 120

4. Fakulteternas och sektionernas organisation ... 124
a) Utbildningsnämnder ... 124

Sid.

b) Fakultets-, sektions- och ämnesgrupper m. m. 139
Kompletterade sektioner s. 139. Fakultets- och sektionsgrupper s. 142. Ämnesgrupper s. 144.
c) Fakultets- och sektionsnämnder 146
d) Dekanerna 149

Statskontorets ståndpunkt 151

Fjärde kapitlet · Den lokala universitets/högskolestyrelsen 152

Inledning 152

A. Universitets/högskolestyrelsens nuvarande organisation och uppgifter .. 153

B. Diskussion och förslag 161

1. Universitets/högskolestyrelsens uppgifter 161
a) Allmän tillsyn och vård 161
b) Vetenskapliga bedömningar 162
c) Planering 167
d) Fördelningsärenden 169
e) Personaladministration 175
f) Ekonomisk förvaltning 180
g) Utbildningsorganisationens administration 182
h) Intagning av nya studerande m. m. 184

2. Universitets/högskolestyrelsens organisation 186
a) Allmänna synpunkter 186
b) Konsistoriet 189
c) Samarbetsnämnder 195
d) Rektor 198
e) Universitetsråd (motsvarande) 203

Statskontorets ståndpunkt 206

Femte kapitlet · Universitetens och högskolornas centrala ledning 209

A. De centrala myndigheternas nuvarande uppgifter och organisation 209

B. Diskussion och förslag 212

1. De centrala myndigheternas uppgifter 212
a) Vissa avgränsningar 212

Sid.

b) De administrativa uppgifterna 214
Personaladministration och fördelningsärenden s. 214. Akademiska befordringsärenden och docentförordnanden s. 216. Fakultetsorganisatoriska frågor s. 218. Utbildningsorganisationens administration s. 219. Intagningsbestämmelser m. m. s. 220. Inredning och utrustning av nya lokaler s. 224. Sammanfattning s. 225.

c) De planerande och utredande uppgifterna 227

2. De centrala myndigheternas organisation 229
a) De administrativa uppgifterna 229
b) De planerande uppgifterna 231
c) Frågan om gemensamma eller separata organ för de administrativa och de planerande uppgifterna 233

3. Universitetskanslersämbetet och beredningarna 235
a) Universitetskanslersämbetet 236
b) Fakultetsberedningarna 239
c) Utrustningsberedningen 243
d) Samordningsfrågan 244
e) Tillsättningsförfarande m. m. 251

Statskontorets ståndpunkt 259

Sjätte kapitlet · Utbildningsråd 262

Inledning 262

A. Den nuvarande avdelnings- och fakultetsråden 263

B. Diskussion och förslag 265
1. Rådsinstitutionens utsträckande 265
2. Rådens benämning 270
3. Frågan om lokala eller centrala utbildningsråd 270
4. Utbildningsrådens organisation och befogenheter 274
5. Utbildningsrådens sekretariat 279

Statskontorets ståndpunkt 280

Sjunde kapitlet · Läroanstalternas omfattning 282

Åttonde kapitlet · Förvaltningens uppbyggnad 286

Inledning 286

Sid.

A. Universitetens och högskolornas förvaltningar 287

1. Förvaltningens uppgifter 287
a) Nuvarande uppgifter 287
b) Avgående uppgifter 291
c) Tillkommande uppgifter 291

2. Förvaltningens organisation 294
a) Allmänna synpunkter 294
b) Gemensam förvaltning inom en läroanstalt 297
c) Gemensam förvaltning för två eller flera läroanstalter 298
Allmänt s. 298. Göteborg s. 300. Lund s. 301. Stockholm s. 303.
d) Principerna för den lokala förvaltningens organisation 306
e) De enskilda förvaltningarnas organisation 316
Uppsala universitet s. 317. Lunds universitet s. 319. Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola s. 320. Kansliet vid samarbetsnämnden i Stockholm s. 321. Stockholms universitet s. 323. Karolinska institutet s. 324. Tekniska högskolan i Stockholm s. 324. Sammanfattning av utredningens förslag beträffande förvaltningsorganisationen i Stockholm s. 325. Umeå universitet s. 325. Tekniska högskolan i Lund s. 326.

B. Universitetskanslersämbetet 326

1. Ämbetets arbetsuppgifter 326
a) Nuvarande uppgifter 327
b) Avgående uppgifter 329
c) Tillkommande uppgifter 330

2. Ämbetets organisation 332
a) Allmänt 332
b) Utbildningsadministrativa byrån 336
c) Ekonomiskt-administrativa byrån 337
d) Kanslibyrån 338

C. Fakultetsberedningarna och kanslerskollegiet 339

1. Uppgifter 339

2. Sekretariatsorganisation 341

D. Sammanfattning 342

Statskontorets ståndpunkt 343

Nionde kapitlet · Beräkning av kostnaderna 347

1. Den lokala förvaltningen 347

Sid.

2. Universitets/högskoleväsendets centrala ledning 351
a) Universitetskanslersämbetet 351
b) Kanslerskollegiet och de centrala beredningarna m. m. 352
c) Sammanfattning av lönekostnaderna för universitets/högskoleväsendets centrala ledning 353

Sammanfattning 355

Sammanfattning och förslag 357

A. Sammanfattning 357

B. Förslag 367

Särskilt yttrande av experten Rydén 369

Bilagor

1. Förteckning över av ecklesiastikdepartementet till universitetsutredningen överlämnade skrivelser 375
2. Utkast till Kungl. Maj:ts kungörelse angående den centrala ledningen av universiteten och vissa högskolor 377
Inledande bestämmelser s. 377. Universitetskanslersämbetet s. 377. De centrala beredningarna s. 380. Utbildningsråd s. 383. Kanslerskollegiet s. 384.
3. Utkast till Kungl. Maj:ts stadga för universiteten och vissa högskolor (universitetsstadga) 385
Allmänna bestämmelser s. 385. Universitetets styrelse s. 386. Forskningens och utbildningens organisation s. 393. Lärarna och deras åligganden m. m. s. 402. De studerande s. 406. Undervisningen och examinationen s. 410. Akademiska disputationer s. 411. Tjänstetillsättning och kompetensfordringar m. m. s. 413. Semester och annan ledighet samt vikariat och avsked s. 425. Protokoll samt arbets- och mottagningstid m. m. s. 427. Åtal och disciplinär bestraffning s. 428. Besvär s. 430.

Bihang · Den nuvarande universitets- och högskoleorganisationen 431

Inledning 431

A. Byggenskap och utrustning för universitet och högskolor 433

1. Byggenskap och byggnadsförvaltning 433
2. Inredning och utrustning av nya lokaler 436

Sid.

B. Universitetsorganisationen 437

1. Kanslern 438

2. Den lokala universitetsstyrelsens organ 442
a) Det större konsistoriet 442
b) Det mindre konsistoriet 444
c) Drätselnämnden 446
d) Rektor 448
e) Den akademiska församlingen 450
f) Akademiräntmästare och akademisekreterare 451

3. Fakulteterna 452

4. Institutionerna 465

C. Karolinska institutet 468
a) Lärarkollegiet 469
b) Kollegienämnden 470
c) Förvaltningsnämnden 471
d) Rektor 471
e) Institutionerna 472

Sammanfattning 472

D. Medicinska högskolan i Umeå 473

E. Tandläkarhögskolorna 474
a) Lärarkollegiet 475
b) Kollegienämnden 475
c) Förvaltningsnämnden 476
d) Rektor 476
e) Institutioner 477

F. Handelshögskolan i Göteborg 477

G. De tekniska högskolorna 478

Inledning 478

1. Överstyrelsen 479

2. De enskilda högskolornas organisation 482
a) Lärarkollegiet 482
b) Kollegienämnden 483
c) Rektor 484
d) Avdelningskollegierna och avdelningsråden 485
e) Institutionerna 488

Sid.

3. Den tekniska forsknings- och utbildningsorganisationen i Lund 489

H. Övriga högskolor 490

1. Styrelser 490

2. Rektorer 492

3. Kollegier 495
a) Farmaceutiska institutet 495
b) Veterinärhögskolan 496
c) Lantbrukshögskolan 496
d) Skogshögskolan 498

4. Institutioner 499

I. Interakademiskt samarbete 500

Sammanfattning 502

Utgångspunkter

A. Kvantitativa utgångspunkter

Den snabba expansionen av universitets- och högskoleväsendet gör det nödvändigt att från grunden ompröva dess organisation och förvaltning. Man har visserligen full anledning att erkänna den mycket stora elasticitet, som den nuvarande organisationen visat sig besitta vid de påfrestningar, som det senaste årtiondets expansion inneburit. Det måste dock konstateras, att den nuvarande organisationen avpassats för en verksamhet av avsevärt mindre omfattning än den som bedrives vid våra högre läroanstalter och för en avsevärt långsammare takt i verksamhetens utveckling än den vi redan bevittnat under det senaste decenniet.

1. *Studentantalet*

De svenska universiteten och vetenskapliga högskolorna har under de senaste decennierna undergått en utomordentligt stark utveckling i kvantitativt hänseende. Ett mått på denna utveckling utgör antalet närvarande studerande, som, efter att ha legat relativt konstant under krigsåren och stigit från ca 14 000 till ca 17 000 under de fem första efterkrigsåren, därefter har stigit i snabb takt, så att studentantalet höstterminen 1961 låg mer än dubbelt så högt som det gjorde höstterminen 1950 (39 000 mot 16 800).

Ytterligare ett par siffror må här anges i syfte att belysa vad denna utveckling inneburit för enskilda läroanstalter och fakulteter. Antalet studerande vid Uppsala universitet är nu lika högt som det totala antalet studerande vid de två universiteten, Stockholms och Göteborgs högskolor samt karolinska institutet var så sent som år 1946. Den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Lund har fått sitt studentantal i det närmaste fördubblat under de senaste fem åren. Den humanistiska fakulteten i Stockholm omfattar nu flera såsom närvarande registrerade studerande än hela Lunds universitet gjorde så sent som år 1957.

Särskilt stark har studentantalets ökning varit under de allra senaste åren. Detta framgår av sammanställningen på s. 22, som visar studentantalets utveckling vid universiteten och fackhögskolorna under ecklesiastik- och jordbruksdepartementen under perioden 1959—62.

Mot det stigande studentantalet har svarat en stark ökning av statens insatser för forskning och akademisk utbildning. Även denna ökning har varit särskilt stark under de senaste åren. Detta framgår av sammanställningen

Antalet närvarande studerande vid universitet och högskolor höstterminerna 1959—1962.[1]

Fakultet/högskola	1959	1960	1961	1962
Jur. fak.	2 165	2 106	2 177	2 494
Teol. fak.	706	800	837	891
Med. fak.	3 106	3 316	3 478	3 639
Hum. fak.	12 394	14 763	15 854	18 225
Mat.-nat. fak.	4 780	5 767	6 822	8 101
Tekn. högsk.	4 772	5 099	5 410	5 823
Handelshögsk.	1 432	1 380	1 680	1 969
Tandläkarhögsk.	1 144	1 173	1 166	1 186
Farm. inst.	507	538	563	582
Vet.-högsk.	228	224	212	211
Skogshögsk.	144	145	145	145
Lantbr.-högsk.	267	293	344	326
Summa	31 645	35 604	38 688	43 592
Procentuell ökning i förhållande till föregående år	+ 10 %	+ 13 %	+ 9 %	+ 13 %

på s. 23, som visar utvecklingen under de fyra senaste budgetåret av medelsanvisningen under anslagen på driftbudgeten till universitet och högskolor och dessas centrala ledning samt till de statliga forskningsråden och motsvarande ändamål under ecklesiastik-, jordbruks- och handelsdepartementens huvudtitlar. I sammanställningen ingår även anslagen till byggnadsforskning och trafiksäkerhetsforskning samt därutöver också Stiftelsen Malmfondens bidrag till teknisk forskning och utvecklingsarbete m. m. I siffrorna ingår *ej* de medel, som de skilda budgetåren anvisats för inredning och utrustning av nya lokaler.

Expansionen kommer att fortsätta. För närvarande gäller det vid 1960 års riksdag fastställda programmet för universitetens och högskolornas utbyggnad under 1960-talet. Detta program utgick från i huvudsak följande antaganden och målsättningar: Universitets- och högskoleorganisationen skulle utbyggas med sikte på att hela antalet universitets- och högskolestuderande år 1970 skulle vara minst 53 000 mot vid tidpunkten för besluten drygt 30 000. Denna utbyggnad avsågs komma till stånd dels genom utbyggnad av redan existerande läroanstalter och fakulteter, dels genom upprättande av nya sådana på de existerande universitetsorterna och i anknytning till redan befintliga läroanstalter, dels genom upprättande av en mera fullständig utbildnings- och forskningsorganisation i Umeå.

[1] Siffrorna för höstterminerna 1959—1961 är hämtade ur SOU 1962: 55, tabell 1.5:1. För höstterminen 1962 har med samma metod beräkningar gjorts med utgångspunkt i statistiska centralbyråns preliminära uppgifter om nyinskrivna till och med den 10 oktober 1962; dock har siffrorna för veterinärhögskolan, skogshögskolan och lantbrukshögskolan erhållits från respektive högskola.

Medelsanvisning till[1]	Medelsanvisning i 1 000-tal kr. 1959/60	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64 (förslag)
Centrala universitets- och högskolemyndigheter m. m. (VIII: E 1—9)	683	897	1 067	1 145	1 488
Universitet och högskolor[2] (VIII: E 10—58, 69—84, 93—97; IX: F 1—5, H 11—15, I 9—13)	146 948	166 025	201 367	221 043	269 870
Statens medicinska forskningsråd (VIII: E 101—102)	5 210	5 770	6 295	7 051	9 800[4]
Statens humanistiska forskningsråd (VIII: E 103)	1 300	1 450	1 640	1 840	2 125
Statens råd för samhällsforskning (VIII: E 104—105)	955	1 210	1 420	1 649	2 091
Statens naturvetenskapliga forskningsråd (VIII: E 106—107)	5 230	5 782	6 302	7 316	9 159
Atomforskning m. m. (VIII: E 108—109, 121)	8 680	9 280	9 780	10 845	13 217
Rymdforskning m. m. (VIII: E 110—111)				2 900	5 700
Flyg- och navalmedicinska nämnden (VIII: E 112—114)	713	743	802	813	
Teknisk forskning (X: E 1—2)	4 625	5 245	5 762	6 710	8 344
Byggnadsforskning (V: F 10)	365	530	530	665	800
Trafiksäkerhetsforskning (VI: C 10)	450	500	550	700	900
Jordbruksforskning (IX: G 1)	1 300	1 430	1 605	1 700	2 100
Vissa övriga forskningsändamål med särskild anknytning till universitet och högskolor[3] (VIII: E 98—100, 115—120)	10 297	11 130	11 207	12 734	14 471
Stiftelsen Malmfondens bidrag till teknisk forskning och utvecklingsarbete m. m.			5 000	10 000	10 000
Summa	186 756	209 992	253 327	287 111	350 065
Ökning i förhållande till föregående budgetår (%)		+ 12 %	+ 21 %	+ 13 %	+ 22 %

De genom 1960 års riksdagsbeslut uppdragna riktlinjerna för de högre läroanstalternas utbyggnad hade sin grund i universitetsutredningens beräkningar rörande framtida utbud och efterfrågan på olika delar av arbetsmarknaden för akademiker. Utredningen konstaterade därvid, att övergångsfrekvensen från

[1] Littera-beteckningarna hänför sig till riksstaten för budgetåret 1962/63. För övriga budgetår avses motsvarande medelsanvisning.

[2] Universiteten, de medicinska läroanstalterna, tandläkarhögskolorna, farmaceutiska institutet, handelshögskolorna, de tekniska högskolorna, ersättning åt vissa opponenter vid disputationer, ersättning åt sakkunniga i befordringsärenden, resestipendier åt lärare m. fl., gästföreläsningar, extra utgifter vid universitet och högskolor samt lantbrukshögskolan, veterinärhögskolan och skogshögskolan.

[3] Främjande av ogradueräde forskares vetenskapliga verksamhet, licentiand- och doktorandstipendier, bidrag till tryckning av doktorsavhandlingar, särskilda forskartjänster, bidrag till nordiskt institut för sjörätt, bidrag till Konung Gustaf V:s forskningsinstitut, bidrag till Institutet för internationell ekonomi, bidrag till vetenskaplig verksamhet vid vetenskapsakademien, bidrag till Internationella meteorologiska institutet i Stockholm.

[4] Inklusive beräknad medelsanvisning för flyg- och navalmedicinsk forskning.

gymnasie- till universitets/högskolestudier med hänsyn till balansen på arbetsmarknaden icke syntes böra fortsätta att stiga utan tvärtom syntes böra minska. Detta ställningstagande från universitetsutredningens sida utgjorde icke en »prognos» i betydelsen av ett på statistiska data byggt försök till förutsägelse utan hade karaktären av en *rekommendation,* riktad dels till den studerande ungdomen, dels till statsmakterna och andra huvudmän för annan än akademisk yrkesutbildning.

Utvecklingen på tillströmningssidan under de år, som gått efter 1960 års beslut, ger vid handen, att tillströmningen till akademiska studier fortfarande befinner sig i stigande. Enligt senast tillgängliga data skulle sålunda nettoantalet nyinskrivna vid de humanistiska fakulteterna under läsåret 1962/63 komma att ligga nära nog dubbelt så högt som enligt de antaganden, som låg till grund för 1960 års riksdagsbeslut.

Universitetsutredningen saknar för egen del anledning upptaga den här antydda problematiken till förnyat övervägande. Nyligen har emellertid *prognos- och planeringsgruppen inom ecklesiastikdepartementet* i SOU 1962: 55 offentliggjort ett programmatiskt räkneexempel rörande tillströmningen till akademiska studier och efterfrågan på akademiskt utbildad arbetskraft. Detta räkneexempel slutar på siffran 82 700 närvarande studerande höstterminen 1975 vid universiteten och samtliga högskolor (inklusive jordbrukets högskolor och gymnastiska centralinstitutet). Den i exemplet tänkta fördelningen mellan fakulteter och högskolor under ecklesiastikdepartementet framgår av nedanstående sammanställning, i vilken även redovisas det beräknade antalet närvarande höstterminen 1962.

	1962	1975
Jur. fak.	2 494	6 300
Teol. fak.	891	1 500
Med. fak.	3 639	8 300
Hum. fak.	18 225	22 400
Mat.-nat. fak.	8 101	20 700
Tekn. högsk.	5 823	15 300
Handelshögsk./ekon. fak.	1 969	4 200
Tandl.-högsk.	1 186	2 200
Farm. inst.	582	750
Summa	42 948	81 650

2. *Personal och kostnader*

Av föregående avsnitt framgår, att antalet studerande vid universiteten och de vetenskapliga högskolorna under de senaste åren stigit mycket starkt och att en ytterligare expansion är att vänta. Emellertid utgör studentantalets utveckling endast en av komponenterna i hela universitets- och högskoleorganisationens

tillväxt. I själva verket blir denna tillväxt sannolikt ännu starkare än totalsiffrorna rörande antalet studenter antyder.

Även om man exakt kände både studentantalets utveckling fram till exempelvis år 1975 och studenternas fördelning mellan skilda slag av akademiska utbildningslinjer detta år, skulle nämligen en beräkning av hela organisationens kvantitativa utveckling, om den gjordes med utgångspunkt i den nuvarande utbildningsorganisationens krav i fråga om t. ex. lärarkrafter och biträdespersonal, räknade per student, med all sannolikhet peka för lågt. Man måste härvidlag, förutom med utbildningsuppgiftens kvantitativa tillväxt, räkna med en fortsatt *differentiering* av de enskilda fakulteternas och högskolornas forsknings- och utbildningsprogram och med de ytterligare personalbehov, som uppkommer som en följd av det fortlöpande arbetet för att få till stånd en genom *intensivare undervisning* uppnådd effektivisering av utbildningsorganisationen. Vidare måste man räkna med *forskningens* egen, av utbildningsuppgifterna oberoende utveckling och de krav denna kommer att ställa i fråga om förstärkning av såväl de personella som de materiella resurserna.

Särskilt bör framhållas, att utbyggnaden av de högre läroanstalterna enligt statsmakternas beslut i mycket hög grad kommer att gälla fakulteter och läroanstalter för experimentell forskning, d. v. s. vetenskapsgrenar som redan i nuläget är relativt sett mycket personalkrävande och som dessutom kräver en omfattande utrustning i form av lokaler och apparatur. Det torde emellertid finnas anledning räkna med att all forskning, och speciellt då den experimentella forskningen, utvecklas i den riktningen, att den kräver en alltmera omfattande personell och materiell basorganisation, per forskare räknad. Med större forskningsenheter — forskargrupper — möjliggör man för forskningen att ge sig i kast med uppgifter som kräver mera omfattande experimentella resurser eller en större fältorganisation än sådana forskningsuppgifter kräver, som är möjliga att bemästra för en ensam forskare.

Det förda resonemanget leder, om man fortfarande stannar vid de kvantitativa aspekterna, icke blott till den slutsatsen att man bör räkna med en stigande personaltäthet och stigande utrustningsstandard inom universitetens och högskolornas skilda institutioner. Resonemanget får även konsekvenser då det gäller en bedömning av antalet vid varje enskild institution verksamma forskare. De akademiska läroanstalterna svarar för all eller så gott som all forskarrekrytering och forskarutbildning. Det innebär, att även om en stigande andel av en med säkerhet starkt ökande forskningsvolym skulle falla på privata och andra icke-akademiska institutioner, det blir universitetens och högskolornas sak att på rekryterings-, utbildnings- och handledningssidan skapa förutsättningarna för den samlade forskningsinsatsens tillväxt. Vi måste därför räkna med en betydande ökning av antalet forskaradepter och yngre forskare vid universiteten och de vetenskapliga högskolorna. I detta sammanhang förtjänar måhända inskjutas, att det senare 1950-talets starka studenttillströmning till universitet och högskolor liksom de — särskilt vad de tekniska högskolorna beträffar — under de

senaste åren vidtagna åtgärderna för en intensifierad forskarrekrytering sannolikt ännu icke med full styrka slagit igenom i fråga om rekryteringen av licentiander och doktorander.

Av det här anförda framgår, att en ren extrapolering utifrån angivna eller antagna riktpunkter i fråga om studentantalets utveckling men med bibehållande av nuvarande relationer mellan antalet studerande och antalet lärare och övriga tjänstemän liksom av nuvarande anslagsbehov räknade per student endast skulle ange en undre gräns för universitets- och högskoleorganisationens tillväxt i avseende på personal och anslag.

Även om hänsyn tages till de rationaliseringsvinster, som kan göras i en på antytt sätt växande organisation, måste man, såvitt utredningen förstår, räkna med att universitets- och högskoleväsendets såväl personal- som medelsbehov kommer att stiga *minst till det dubbla* inom ett decennium. Prognos- och planeringsgruppen inom ecklesiastikdepartementet har framhållit, att ett realiserande av den i gruppens räkneexempel angivna expansionen överslagsmässigt kan beräknas på ett decennium höja utgiftsnivån för direkta årliga driftkostnader under ecklesiastikdepartementet med storleksordningen 300 miljoner kronor och kräva en total insats för byggenskap och inredning av nya lokaler m. m. av storleksordningen 2,5 à 3 miljarder kronor. Till dessa belopp kommer »konsekvenskostnader» till betydande belopp för forskningsanslag, studiesociala förmåner m. m.

B. Kvalitativa utgångspunkter

En allmän förutsättning för universitetsutredningens överväganden i förevarande liksom i tidigare sammanhang är den, att de akademiska läroanstalterna — universiteten och de vetenskapliga högskolorna — även i framtiden skall ha den dubbla uppgiften att vara centra för forskning och läroanstalter för akademisk yrkesutbildning.

Denna dubbelhet i universitetens och högskolornas uppgift blir av avgörande betydelse för utformningen av deras organisation och administration. Dessa måste återspegla den dualism, som råder i fråga om universitetens verksamhet.

Visserligen torde man allmänt kunna säga, att forskning och vetenskaplig utbildning ömsesidigt stimulerar och förutsätter varandra, men icke minst då det gäller de organisatoriska och administrativa problemen måste konstateras, att forskningens och utbildningens intressen i vissa hänseenden kan förefalla stå i ett visst motsatsförhållande till varandra.

I fråga om *lärarpersonalen* leder spänningen mellan utbildning och forskning till kravet att man hos den måste fordra en dubbel kvalifikation, nämligen *dels* en hög vetenskaplig utbildning och förmåga till självständig forskning, *dels* pedagogiska egenskaper, vilka gör vederbörande lämplig att fungera som lärare. Ut-

redningen är medveten om att för viss personal tyngdpunkten måste ligga på forskningssidan, medan den för annan personal ligger på undervisningssidan. Men hos alla universitetslärare måste man kräva förmåga att meddela undervisning samt förmåga att undan för undan anpassa denna undervisning efter vetenskapens framsteg. Från universitetens synpunkt är det därför angeläget, att även specialiserade ämnesområdens forskare medverkar i utformningen också av utbildningen för grundexamina. Men det är också angeläget, att samtliga lärare har fortsatt kontakt med den vetenskapliga utvecklingen. Enligt utredningens mening är det överhuvudtaget av största vikt, att man inom universitetsorganisationen håller balansen mellan forskning och utbildning, universitetens två var för sig lika väsentliga uppgifter.

1. *Forskningens frihet och forskningspolitiken*

Forskningens snabba utveckling och dess spridning över allt vidare områden har medfört ett växande behov av en samordning av insatserna och en hushållning med de resurser, som ställs till forskningens förfogande. Samtidigt har man kommit till klarare insikt om forskningens betydelse för samhällets utveckling — kulturellt, socialt, ekonomiskt och även militärt. Som en följd härav har i olika länder ett behov framträtt att från samhällets sida utveckla en mera målmedveten allmän forskningspolitik. De organisatoriska formerna för genomförandet av en sådan politik har växlat mellan olika länder och befinner sig alltjämt i utveckling. Som bekant har under senare tid den svenska forskningsorganisationen, i likhet med vad som skett i andra länder, kompletterats med ett topporgan i anknytning till regeringen.

Det faller utanför utredningens uppgift att taga ställning till forskningspolitikens utformning och systemet för forskningsmedlens fördelning. Denna fråga skall här endast beröras i den mån den berör den till universiteten förlagda forskningen och de där verksamma forskarnas ställning.

Utredningen har utgått från det förhållandet, att forskningen vid universiteten är förlagd till deras olika institutioner. Utredningen förutsätter vidare, att forskarna själva inom institutionerna leder forskningsverksamheten utan att därvid styras av universitetens egna eller andra myndigheter. Genom att en forskare har ställning som självständig ledare av forskningsföretag, skapas enligt utredningens uppfattning garantier för att universitetsforskarna beredes en erforderlig grad av frihet. Forskarens valfrihet gäller i första hand rätten att fritt välja sitt forskningsobjekt och sin forskningsmetod.

Forskaren är emellertid för utvecklingen av sin forskning beroende av att medel och resurser, personella och materiella, ställs till hans förfogande. På många områden har behovet av resurser för enskilda forskningsföretag blivit allt större. Frågan uppstår då, hur systemet för tilldelning av resurser skall kunna tillgodose intresset att bevara forskarens frihet vid valet av forskningsobjekt och forskningsmetod. Hur skall samhällets intresse av att dess växande anslag

till forskning kommer till bästa möjliga användning kunna förenas med friheten i forskarens ställning och verksamhet?

Som utredningen ser förhållandet mellan den forskning, som bedrives vid universiteten, och samhällets forskningspolitik, bör detta kännetecknas av en dualism. Forskaren har fri rätt till forskningsinitiativ. Hans förmåga att skapa tilltro till sina projekt och sin forskarkapacitet blir i främsta rummet avgörande för i vilken utsträckning han beviljas medel för sin forskning. Å andra sidan ligger det i linje med samhällets forskningspolitik att tillse att forskningen blir allsidigt utvecklad, att vissa områden icke blir försummade och att områden som ligger i centrum för samhällsintresset blir intensivt bearbetade. De medelsbeviljande organen kan från sådana forskningspolitiska utgångspunkter ställa olika rikliga medel till förfogande för olika forskningsområden. En sådan politik behöver och bör icke ta formen av en, vad gäller forskningsobjektet, i detalj specificerad beställningsforskning. Den tar lämpligen formen av relativt vida finansiella *ramar*, inom vilka det sedan ankommer på den enskilde forskaren att efter eget fritt initiativ välja sina forskningsobjekt och sin forskningsmetod.

Dualismen mellan forskarens frihet och samhällsintresset av forskning kan på olika sätt taga sig uttryck i det organisatoriska systemet för forskningsmedlens fördelning. Staten beviljar efter förslag från universiteten anslag till forskartjänster, som motiveras av forskningens liksom av utbildningens behov. Tillskapandet av sådana nya tjänster på olika områden blir ett uttryck för samhällets forskningspolitik. Det är naturligt att forskningspolitiken i detta liksom i andra avseenden påverkas såväl av en bedömning av olika områdens betydelse från samhällssynpunkt som av tillgången på kvalificerade forskare. Den forskare, som efter förslag av en akademisk församling utsetts till innehavare av en tjänst inom ett ämnesområde, med vilken är förenad skyldighet att forska, har därmed också tillförsäkrats möjlighet till en fritt vald *personlig forskningsinsats* inom detta område. Denna frihet bygger på förtroende från samhällets sida och måste motsvaras av ett forskarens ansvar. Enligt regler, som tidigare föreslagits av utredningen, tillförsäkras han därjämte vissa resurser för sin forskning i form av en *basorganisation*. Ytterligare resurser för sin forskning kan han tillföras av de medel, materielanslag, apparatanslag etc., som av de lokala universitetsmyndigheterna fördelas på olika forskare med hänsyn till deras forskningsaktivitet. Fördelningen av huvudparten av de medel, som krävs för enskilda forskares verksamhet, har av statsmakterna delegerats till *forskningsråd*, i vilka ingår representanter för forskarna själva. Inom de finansiella ramar, som ställts till rådens förfogande, blir tilldelningen till den enskilde forskaren i första hand beroende av hans egna initiativ. I vad mån sådana ansökningar beviljas blir i främsta rummet beroende av en vetenskaplig bedömning av forskarens verksamhet. I ett forskningsråds anslagsfördelning kan emellertid också komma till uttryck en forskningspolitik, inriktad på att stimulera till forskning inom områden, som anses vara försummade eller väsentliga för den allmänna vetenskapliga utvecklingen eller mera direkt för aktuella sam-

hällsintressen. En sådan rådspolitik kan påverka tillströmningen av nya forskare till ett visst område och därmed på längre sikt utlösa rikligare aktivitet och initiativ. Även vid en sådan stimulans till ett mera speciellt område inom grundforskningen gäller emellertid, att ramen för detta område bör hållas så vid, att utrymmet för forskarnas val av forskningsobjekt icke blir alltför snävt.

En forskningspolitik med denna uppläggning synes icke behöva skada eller otillbörligt inskränka den frihet, som naturligt hör samman med universitetens grundforskning. Den bör göra det desto mindre, om den vägledes av insikten, att grundforskningen till sin natur är internationell. Det finns icke något entydigt samband mellan den forskning, som utföres i ett enskilt land, och dettas samhällsutveckling. Forskningens resultat kan importeras, liksom de exporteras. För ett litet land måste av naturliga skäl det egna bidraget till vetenskapens framsteg bli relativt begränsat. Det kan krävas ett minimum av forskning på olika områden för att kunna följa och tillgodogöra sig de internationella vetenskapliga framstegen och för att få till stånd en allsidig och tillräckligt omfattande forskarutbildning. Å andra sidan är det naturligt med en viss grad av internationell specialisering, som innebär att ett enskilt land — beroende på tillgången på forskare, deras kvalifikationer och initiativ — ger förhållandevis stora bidrag till de internationella vetenskapliga framstegen på speciella forskningsområden. Ett växande inslag i denna specialisering, till vilket hänsyn måste tagas i forskningspolitiken, är utvecklingen av internationella forskningsprojekt, i vilka svenska forskare får möjlighet medverka.

2. *Forskningen och universitets/högskoleorganisationen*

Universitetsforskningens ökade omfattning är karaktäristisk för universitetens nuvarande situation. Det har haft som följdföreteelse ett ökat forskarbehov på universitetsinstitutionerna. Därtill kommer, att medan forskning bedrives även inom andra institutioner än de akademiska läroanstalterna, det är dessa läroanstalter, som så gott som ensamma har att svara för rekrytering och utbildning av nya forskare. Detta innebär i sin tur, att forskningen överhuvudtaget för sitt bestånd och sin utveckling är beroende av den rekrytering till forskarbanan, som sker vid de akademiska läroanstalterna och av den forskarutbildning, som där ges. Forskarrekrytering och forskarutbildning har därför blivit av en allt större betydelse i universitetens och högskolornas verksamhet. Tidigare ansåg man, att forskarutbildningen i stor utsträckning var studentens ensak. Samhällets ökade behov av forskning har skärpt kravet på en planmässig forskarutbildning. Forskarutbildningen och forskarrekryteringen är i hög grad beroende av den anslagspolitik som föres. Med hänsyn till forskarrekryteringens betydelse framlade utredningen redan i sitt första betänkande förslag om åtgärder, som syftade till att stimulera rekryteringen av unga forskare och intensifiera deras utbildning.

Det kan ligga i samhällets intresse att tillse, att forskarrekryteringen stimuleras på sådana områden, som anses vara av särskild betydelse. Det är givet, att frikostigare anslag på ett sådant område icke blott påverkar forskningen, utan även i längden forskarrekryteringen och forskarutbildningen.

Av det som nu anförts framgår klart, att man i den av universiteten bedrivna forskningen aldrig helt kan isolera densamma från utbildningen. De inom universitetsorganisationen verksamma lärarna måste även kunna ge den för forskarrekryteringen nödvändiga utbildningen, något som förutsätter att de själva har erfarenhet av aktiv forskning.

Utredningens här redovisade principiella inställning får betydelsefulla konsekvenser för de akademiska läroanstalternas organisation. En av dessa konsekvenser är den, att samhällets stöd till universitetsforskningen i mycket hög grad måste bygga på förtroende, ett förtroende till de forskare, till vilkas fria disposition betydande resurser ställes, och ett förtroende till de universitetsmyndigheter, som har att förvalta dessa resurser och fördela dem mellan enskilda forskare. En annan konsekvens gäller den personella och materiella basorganisationens omfattning och administration. En forskare måste ha tillgång till biträdeshjälp och olika slag av utrustning för att kunna genomföra sitt forskningsprojekt. Under arbetets gång måste han fritt kunna disponera över sina hjälpresurser. Det innebär, att chefskap och förvaltningsansvar måste ligga hos forskaren. Men friheten i valet av forskningsinriktning leder å andra sidan till att det från både forskningens och den allmänna hushållningens synpunkt är olämpligt att i permanent form knyta en mera omfattande basorganisation till en enskild tjänst. Huvuddelen av den för universitetsforskningen erforderliga personella och materiella utrustningen bör i formellt hänseende hållas samlad, men fördelas mellan forskarna efter dessas behov. Det är samma princip, som ligger bakom utredningens uttalande att forskningsrådens anslag bör vara rörliga för att efter expertisens bedömande sättas in på de områden eller objekt, som är från vetenskaplig synpunkt mest intressanta och i största behov av stöd. Samma princip låg även bakom utredningens i tidigare betänkanden framlagda förslag om anslag till ograduerade forskares vetenskapliga verksamhet och om anslag för biträdeshjälp åt docenter. Motsvarande gäller och bör gälla även för huvuddelen av de resurser för universitetsforskningen, som ingår i vad som kallas universitetens basorganisation.

Detta leder i sin tur till att universitetsadministrationen i betydande omfattning får till uppgift att *fördela* personal, lokaler och utrustning för forskningsoch utbildningsändamål. Denna fördelning fordrar dels administrativ skicklighet och överblick, dels vetenskaplig sakkunskap. En sådan fördelning till forskningens och utbildningens fromma kan endast åstadkommas genom ett gott samarbete mellan de akademiska intressena och dem som har att företräda de administrativa effektivitetskraven. Detta måste beaktas vid de fördelande organens sammansättning och vid angivandet av deras arbetsområden. Organen måste äga en sådan sammansättning, att man vid administrationen av univer-

sitetsforskningens resurser beaktar de krav, som vetenskapens egen utveckling ställer, och att man underlättar en anpassning till nya förhållanden. Icke minst är det av vikt, att man uppmärksammar de möjligheter till vetenskapligt och administrativt samarbete, som yppar sig. Det stigande behovet av hjälpresurser leder till att vi måste räkna med en ökning av de personaladministrativa och redovisningsmässiga arbetsuppgifterna. Det innebär vidare, att universitetsforskningen kräver absolut sett ökade insatser från samhällets sida per forskare räknat, vilket i sin tur leder till att samhället får ett starkare intresse än tidigare av att de till forskningens förfogande ställda resurserna effektivt utnyttjas. Det blir därför naturligt att tänka sig olika åtgärder för att få till stånd ett ökat sambruk eller i varje fall en gemensam förvaltning av forskningsresurser i form av personal, lokaler och materiel. Därmed kan man också, om organisationen ges en ändamålsenlig utformning, tillgodose kontakt- och samarbetsbehov, som betingas av vetenskapens egen utveckling.

3. *Universitetsutbildningen*

a) Utbildningslinjernas dimensionering

Utredningen vill i fråga om utbildningslinjernas dimensionering konstatera, att de avgörande besluten måste dikteras av faktorer, som ligger utanför universitets/högskoleorganisationen. Vare sig utbildningen syftar till yrkesverksamhet i det allmännas tjänst, till verksamhet i enskild tjänst eller till fria yrken, fullgör universiteten och högskolorna i sin utbildande funktion — på samma sätt som skolan gör på sitt område — endast en del av samhällets allmänna åtagande i fråga om ungdomens utbildning. Det är samhällets ansvar och samhällets angelägenhet att bedöma tendensen på arbetsmarknaden och dess konsekvenser för olika utbildningslinjers dimensionering. Däremot blir det de akademiska läroanstalternas uppgift att bedöma, vilka resurser som erfordras för att få till stånd en kapacitetsökning, utan att denna ökning blir till förfång för forskningen och forskarutbildningen. De högre läroanstalterna har även att bedöma behovet på den del av arbetsmarknaden, vilken utgöres av universiteten och högskolorna själva.

b) Utbildningens innehåll

Med utbildningens innehåll avses i första hand följande ting, nämligen (1) vilka ämnen som bör ingå i en akademisk utbildning; (2) i vilken inbördes proportion dessa ämnen skall ingå i utbildningen; samt (3) i vilka inbördes proportioner ett visst i utbildningen ingående ämnes olika delar eller moment bör ingå i utbildningen.

De här angivna frågorna måste besvaras främst med hänsyn till utbildningens ändamålsenlighet för det yrke eller yrkesområde, som utbildningen avser att förbereda för. Bedömningen av den akademiska utbildningens innehåll kan därför

icke göras uteslutande av universiteten och högskolorna själva. Intresserade parter är dessutom avnämarna av den akademiska arbetskraften, allmänheten som beröres av den akademiska arbetskraftens verksamhet samt de utbildade eller under utbildning varande akademikerna. Men även de akademiska läroanstalterna själva måste deltaga i en bedömning av utbildningens innehåll. Här finns den pedagogiska sakkunskap som kan ange, vilka grundläggande kunskaper som erfordras för en viss, av någon annan part krävd specialisering. Universiteten och högskolorna måste även bedöma, vilka verkningar förändringar i utbildningens innehåll kan ha på universitetens möjligheter att rekrytera och utbilda forskare.

c) Utbildningens organisation

Vad utredningen i det föregående anfört rörande den akademiska utbildningens innehåll, avser *målsättningen* för de akademiska studierna vid skilda slag av fakulteter och högskolor. Frågan hur de angivna studiemålen bäst skall nås är en fråga om utbildningens *organisation.*

Frågan om utbildningens organisation innefattar väsentligen följande delproblem: (1) Studiegången, d. v. s. den ordning, i vilken de i utbildningen ingående ämnena och ämnesdelarna lämpligen bör läsas; (2) den akademiska undervisningens omfattning och innehåll, d. v. s. vilka delar av kursinnehållet, som fordrar en särskilt organiserad undervisning, och vilka delar, som bäst inhämtas genom självstudier; (3) undervisningens former, d. v. s. undervisningens fördelning mellan föreläsningar, lektioner, laborationer, gruppövningar, handledning på högstadierna etc.; samt (4) undervisningens standard, d. v. s. främst frågorna om undervisningsgruppernas lämpliga storlek och undervisningsuppgifternas fördelning mellan olika slag av akademiska lärare.

Det torde vara ofrånkomligt, att de utbildningsorganisatoriska problemen ses som effektivitetsproblem. De kvalitativa aspekterna dominerar vid fastställandet av utbildningsinnehållet, men det organisatoriska problemet gäller sedan hur man med rimlig insats av tid och personal skall kunna nå det uppställda målet.

Även då det gäller den akademiska utbildningens organisation fordras en samordning av skilda intressen, men intressenterna är härvidlag delvis andra än då det gäller utbildningens innehåll. Att läroanstalterna själva är en av dessa är självklart. Här framför allt finns den pedagogiska erfarenheten av olika undervisningsformers och undervisningsorganisatoriska anordningars resultat. Läroanstalterna har därjämte även då det gäller undervisningsorganisationen både intresse och skyldighet att bevaka de rent vetenskapliga aspekterna. Delvis gäller det härvidlag att för de mest kvalificerade undervisningsuppgifterna, forskarutbildningen och examinationen reservera den högst kvalificerade lärarpersonalen. Framför allt gäller det emellertid för vetenskapens representanter att bevaka vetenskapligheten i den akademiska undervisningen och utbildningen, d. v. s. att bevaka den del av utbildningsmålet, som avser att ge studenterna

kännedom om eller åtminstone känsla för vetenskaplig metod och debatt, och som — återigen — utgör den yttersta motiveringen för att utbildningen förlagts till vetenskapliga läroanstalter.

En annan huvudintressent i fråga om den akademiska undervisningens organisation är givetvis studenterna. De har ett naturligt, icke minst ekonomiskt betingat intresse av att utbildningen ges en sådan organisation, att det uppställda utbildningsmålet kan nås och nås på så kort tid som möjligt. Studenternas intressen sammanfaller härvidlag delvis med arbetsgivarnas intressen såsom avnämare av den akademiskt utbildade arbetskraften och med statens intressen såsom finansiär av kostnaderna för den akademiska utbildningsorganisationen.

Även från allmänt samhällsekonomisk synpunkt är en effektivt arbetande organisation av den akademiska yrkesutbildningen av stort värde. En förlängd utbildningstid för ett stort antal människor innebär nämligen samhällsekonomiskt sett en investering av betydande dimensioner, bl. a. i form av avstådda produktionsinsatser. Det kan vara värt att påpeka, att 75 000 universitets/högskolestuderande på ett ungefär motsvarar antalet för närvarande anställda (såväl arbetare som tjänstemän) inom hela träindustrien. Den akademiska utbildningen utgör tillsammantagen en omfattande organisation. Vid flera av de största fakulteterna och högskolorna, främst de humanistiska och matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna och de tekniska högskolorna, finns för de studerande ett stort antal ämneskombinationer och studieinriktningar att välja mellan, och var och en av dessa fordrar, för att utbildningen skall ge ett gott utbyte, särskilda organisatoriska anordningar eller — i vissa fall — en i detaljer genomtänkt organisation. Utbildningsorganisationen måste kontinuerligt anpassas till beslutade förändringar i fråga om utbildningens innehåll, och därtill kommer de organisatoriska omdaningar, som påkallas av utbildningsuppgifternas kvantitativa tillväxt med den stigande studenttillströmningen. Slutligen måste framhållas, att den akademiska undervisningen som en följd dels av universitets- och högskoleinstitutionernas karaktär av genomgångsstationer, dels av den snabba expansionstakten måste förutsättas i relativt betydande utsträckning vara anförtrodd åt mer eller mindre tillfälligt anlitade lärarkrafter. Detta för med sig en administrativ och organisatorisk merbelastning, om varje lärare skall få de uppgifter i undervisningen, som bäst passar för hans kvalifikationer och intressen, och om mindre erfarna lärarkrafter skall få den pedagogiska handledning de kan behöva för att komma till sin rätt.

Såsom underlag för en bedömning av en utbildningsorganisations effektivitet måste ligga ett kontinuerligt insamlat och relativt omfattande statistiskt primärmaterial rörande studenttillströmning, studieval och studieresultat. Icke minst med hänsyn till mångfalden av utbildningsvägar och den snabbhet, med vilken undervisningens innehåll och organisation förändras, är bearbetningen och värderingen av detta statistiska primärmaterial en komplicerad arbetsuppgift. Denna blir meningsfull endast om resultaten får ligga till grund för en nästan kontinuerlig diskussion och om organisatoriska och andra resurser finns för att

omsätta idéer i försök och försöksresultat i reformer. Å andra sidan synes rent allmänt kunna sägas, att insatser på detta område blir allt starkare motiverade, ju större investeringar som samhället och den enskilde gör för akademisk undervisning och utbildning. Ju större andel av ungdomskullarna som väljer att förlänga sin utbildningstid till en akademisk examen, desto större blir det samhällsekonomiska intresset och desto större ansvaret för att utbildningsresultaten totalt sett står i rimlig proportion till gjorda insatser.

Med det här sagda vill universitetsutredningen redan i detta sammanhang understryka vikten av att universitets- och högskoleorganisationen ges en sådan utformning, att den ger möjlighet till en kontinuerlig bevakning av utbildningsorganisationens effektivitet. Härvidlag fordras, liksom beträffande utbildningens innehåll, ett samspel mellan olika intressenter, av vilka universiteten och högskolorna själva endast är en.

C. Slutsatser

Den föregående diskussionen har i hög grad rört sig kring frågan om hur forskningens och undervisningens frihet skall kunna förenas med samhällets krav på effektivitet. Administrationens uppgift blir att bedöma, huruvida de till universitetsväsendets förfogande ställda resurserna förvaltas på ett ändamålsenligt sätt och med avsett resultat. Det torde av den förda diskussionen ha framgått, att en förutsättning för både frihet och effektivitet är en rationell planering. Varje större forskningsprojekt kräver överväganden av planeringsart och en felaktig dimensionering av utbildninglinjer kan lätt leda till frihetsinskränkande åtgärder. Denna uppfattning leder till den slutsatsen, att man inom universitetsvärlden måste ha ett starkt behov av en *slagkraftig framtidsplanering*. Universitets- och högskoleorganisationen måste vara så utformad, att den förmår att på ett rationellt sätt planera och genomföra en expansion av mycket stora dimensioner inom både utbildningens och forskningens områden. Planeringen för de olika utbildningslinjernas utbyggnad måste bygga på en fortlöpande analys av statistiskt material rörande den akademiska arbetsmarknadens tillgångs- och efterfrågesidor. Detta liksom även utbyggnadens genomförande fordrar mångsidiga kontakter och gott samarbete mellan universitetsmyndigheter å ena sidan och andra myndigheter och organisationer å den andra. På motsvarande sätt måste utbildningens innehåll och organisation planläggas i nära kontakt och samarbete med representanter för forskningen, avnämarna, arbetstagarna och studenterna liksom med andra offentliga myndigheter. Planeringsarbetet för forskningsorganisationens utbyggnad fordrar slutligen ingående kännedom om forskningens egen utveckling och arbetsvillkoren inom i avseende på metod och problematik vitt skilda forskningsgrenar. Icke minst i sistnämnda avseende måste universitets- och högskoleorganisationens utbyggnad planeras och genomföras i kontakt med och under inverkan från utvecklingen utanför vårt lands gränser.

Dessa krav på en rationellt verkande universitets- och högskoleorganisation är till sin natur starkt disparata. De fordrar för uppgifternas rätta handhavande organ med starkt varierande slag av sakkunskap men samtidigt ett smidigt samarbete mellan dessa organ. Detta fordrar enligt utredningens mening en starkt *differentierad organisation* med åtskilda men samarbetande organ för skilda typer av ärenden, vilka för sin handläggning fordrar skilda slag av sakkunskap. Härigenom uppnår man en rationalisering i den meningen, att en forskares tid icke behöver tagas i anspråk för uppgifter, som utföres väl, lika väl eller bättre av särskilda tjänstemän, samtidigt som en förvaltningstjänsteman ej behöver tagas i anspråk för bedömningar, som fordrar vetenskaplig sakkunskap. Man uppnår härigenom en högre grad av saklig tyngd i de enskilda avgörandena: Ett organ som är utmärkt väl lämpat för uppgifter av en viss typ behöver ej åläggas uppgifter av en helt annan typ.

Å andra sidan blir en på antytt sätt differentierad organisation ofrånkomligen komplicerad i den meningen, att vi får ett relativt stort *antal* organ. Till övervägande del är emellertid detta en nödvändig konsekvens av universitetens dubbla uppgift att vara centra för på vetenskaplig grund bedriven både forskning och utbildning. Med hänsyn till att man i universitetsorganisationen enligt utredningens mening nödgas arbeta med flera sinsemellan parallellställda organ för skilda slag av uppgifter, blir det självfallet särskilt angeläget att i andra hänseenden eftersträva en så långt driven förenkling som möjligt. Förvaltningsavgörandena bör träffas så långt nere som möjligt och efter att ha passerat så få instanser som möjligt. Detta åstadkommes dels genom att de enskilda organen ges saklig tyngd och förmåga till självständigt ansvarstagande, dels genom att man för de fall, där en instansordning är nödvändig, konstruerar denna så, att ett ärende passerar från ett sakkunnigt organ till ett annat med överhoppande av sådana mellanled, som icke kan väntas tillföra ärendets behandling någon särskild sakkunskap.

Även om man på antytt sätt anförtror en mycket stor del både av de rena förvaltningsavgörandena och av planeringsarbetet åt lokala organ, är det emellertid ofrånkomligt, att förvaltningen måste skötas enligt centralt givna reglementen, instruktioner och anvisningar och att planeringsarbetet bedrives inom riktlinjer, som dragits upp centralt. För att den lokala universitets- och högskoleorganisationen skall fungera väl, är det därför under alla förhållanden nödvändigt, att man på en nivå ovanför de lokala universitetsmyndigheterna har centrala organ, som både är väl ägnade såsom administrativa överorgan och har förmåga att draga upp riktlinjerna för universitets/högskoleväsendets vidare utbyggnad. Även på denna nivå blir det enligt utredningens mening nödvändigt att skapa flera, sinsemellan sidoordnade specialorgan.

I fråga om fördelningen av det administrativa ansvaret mellan de lokala och de centrala myndigheterna vill utredningen redan i detta sammanhang framhålla, att denna frågas lösning av naturliga skäl sammanhänger med frågan *hur* man vill konstruera de myndigheter, varom här är fråga. Eftersträvar man en

mycket hög grad av decentralisering i fråga om ansvaret för t. ex. dispositionen av de växande anslagen till avlöningar åt icke-ordinarie personal och till materiel m. m., måste man rimligen räkna med en sådan konstruktion av den lokala universitetsstyrelsens organ, som är den normala för organ med ett administrativt ansvar av denna omfattning. Eftersträvar man å andra sidan för den lokala universitetsstyrelsen en hög grad av självstyrelse utövad av forskarna själva i kollegiala organ, torde decentraliseringen av det rent administrativa ansvaret icke kunna föras lika långt. Det blir även härvidlag nödvändigt att göra en avvägning mellan skilda synpunkter och intressen. De förslag utredningen i det följande framlägger rörande de lokala och de centrala universitetsmyndigheternas organisation och uppgifter bör ses som resultat av en dylik avvägning.

På alla nivåer inom universitets/högskoleorganisationen måste enligt utredningens mening finnas planerande organ, genom vilka den vetenskapliga expertisen kan uttrycka sin uppfattning om den vetenskapliga utvecklingen och de därigenom skapade behoven i fråga om forskning och utbildning. Utredningen har den uppfattningen, att dessa behov klarast kommer till uttryck på den administrativt sett lägsta nivån (institutionsnivån), där både forskningen och utbildningen bedrives, men de måste sedan på högre nivåer vägas mot andra ämnens och andra forsknings- och utbildningsområdens krav. Det bör då ankomma på dessa olika anslagsäskande akademiska organ, från institutioner, fakulteter och sektioner till de i det följande föreslagna fakultetsberedningarna, att väga mot varandra forskningens och utbildningens fordringar. Inom alla dessa planerande organ skall vetenskapsmännen vara representerade och detta innebär, enligt universitetsutredningens uppfattning, en garanti bl. a. för forskningens och undervisningens frihet. En sådan organisation för den planerande verksamheten kan emellertid lätt leda till splittring och atomisering av universitetets/högskolans verksamhet. Varje forskargrupp och varje fakultet (motsvarande) strävar lätt efter att förbättra sina villkor utan hänsynstagande till andra ämnens och områdens krav och behov. Utredningen har därför bedömt det som viktigt, att man samtidigt stärker de sammanhållande krafterna.

De sammanhållande banden har utredningen sökt åstadkomma på samtliga nivåer: På *institutionsnivån* genom att införa institutionskollegier och institutionsgrupper; på *fakultetsnivån* genom en fakultetsindelning som sammanför ämnen, vilka har ett nära systematiskt sammanhang och hos vilkas utövare man därför kan vänta sig ett gemensamt planeringsintresse i fråga om forskning och utbildning samt förmåga att vetenskapligt bedöma prestationer inom angränsande ämnen; på *konsistorienivån* genom att föreslå ett enda organ för den lokala styrelsen med möjlighet för detta organ att vid universitetets/högskolans utbyggnad planera densamma så att lokal- och institutionell samhörighet markeras; på *överstyrelsenivån* genom ett kanslerskollegium, som bör söka att

överblicka universitets/högskoleväsendets totala situation sådan som den träder fram i de skilda fakultetsberedningarnas planer och önskemål. Samtliga dessa olika organ måste verka för att underlätta samarbetet mellan forskare. Enligt utredningens övertygelse kommer i framtiden långt mer än hittills en sådan samverkan att vara förutsättningen för forskningens utveckling. Därtill kommer, att en intimare samverkan mellan forskare och forskningsinstitutioner rimligen leder till att vi får ett effektivare utnyttjande och därmed totalt sett ett bättre utbyte av de personella och materiella, intellektuella och finansiella resurser, som ställes till förfogande för och sättes in på forskningsarbetet.

I de följande kapitlen kommer utredningen att utförligt redovisa sina ställningstaganden och förslag rörande organisationen av de organ — lokala och centrala — på vilka ansvaret för universitetsplaneringen och universitetsförvaltningen föreslås lagda. I andra, tredje och fjärde kapitlen behandlar utredningen först organisation och förvaltning inom de enskilda läroanstalterna. Därefter behandlas i femte och sjätte kapitlen universitetens och högskolornas centrala ledning. Samtliga dessa kapitel inledes med en sammanfattande redogörelse för nuvarande organisatoriska förhållanden. En mera systematisk redovisning av den nuvarande universitets- och högskoleorganisationen lämnas i det *bihang,* som avslutar denna volym.

I sjunde kapitlet framlägger utredningen sina förslag rörande omfattningen av de enskilda läroanstalterna. Där diskuteras också något de under jordbruksdepartementet lydande högskolornas — lantbrukshögskolan, skogshögskolan och veterinärhögskolan — ställning i universitets/högskoleorganisationen, men utredningen vill redan här framhålla, att utredningens i det följande framlagda förslag icke avser dessa tre högskolor.

Utredningen vill i detta sammanhang även framhålla, att gymnastiska centralinstitutet, sjukgymnastinstituten, socialinstituten, lärarhögskolornas ämneslärarlinjer, konsthögskolan, musikhögskolan och försvarshögskolan överhuvudtaget icke behandlas i förevarande betänkande. Ej heller avser utredningens förslag handelshögskolan i Stockholm, emedan denna högskola såsom en privat institution faller utanför utredningens uppdrag.

I åttonde kapitlet redovisar utredningen sina överväganden och förslag beträffande de enskilda förvaltningsenheternas organisation och de tjänster i lönegrad A 19 och högre, som enligt utredningens mening bör finnas inrättade vid var och en av dessa. I nionde kapitlet ges slutligen beräkningar rörande de med förslagens genomförande förenade kostnaderna.

Sina konkreta förslag rörande de till ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde hörande högre läroanstalternas organisation och förvaltning har utredningen sammanfattat i ett *utkast till kungörelse angående den centrala ledningen av universiteten och vissa högskolor* och ett *utkast till stadga för universiteten och vissa högskolor (universitetsstadga),* vilka såsom bilagor 2 och 3 fogats till

detta betänkande. Dessa utkast innefattar icke blott de stadganden, som följer av utredningens i själva betänkandet framlagda förslag, utan innehåller även motsvarigheter till de övriga partierna i de nuvarande universitetsstatuterna. I dessa partier — de omfattar främst avsnitten om studentorganisationerna, om stipendier, disputationer och om tillsättningsproceduren beträffande ordinarie lärartjänster samt stadgeutkastets kapitel 10—12 (protokoll m. m., åtal och disciplinär bestraffning, besvär) — har, bortsett från justeringar av formell natur, endast införts de konsekvensändringar, som följer av utredningens konkreta organisationsförslag. Dessa partier av stadgeutkastet är sålunda icke att betrakta som formliga förslag från utredningens sida. De har införts i bilagan endast som en illustration till hur gällande ordning skulle kunna överföras till den nya organisationen och i syfte att underlätta granskningen av utredningens förslag och bereda berörda parter tillfälle att i remissdiskussionen framföra kompletterande förslag även rörande dessa organisatoriska bestämmelser, till vilka utredningen sålunda för sin del icke tagit ställning.

Utredningen är medveten om att det blir nödvändigt att till de centrala, för alla läroanstalterna gemensamma bestämmelserna foga ett antal specialförfattningar, avsedda att ersätta vissa för ett enda slag av läroanstalter tilllämpliga bestämmelser, vilka finns intagna i vissa av de nu gällande högskolestadgarna. Som exempel vill utredningen nämna bestämmelserna rörande intagningen av nya studerande m. m., vilka återfinns i §§ 69—81 i nu gällande stadgar för de tekniska högskolorna. Ett annat exempel erbjuder de speciella bestämmelserna rörande tjänstgöringsskyldighet för tandläkarhögskolornas professorer m. fl.

I sitt utkast till universitetsstadga har utredningen ej medtagit någon motsvarighet till de i universitetsstatuternas § 4 och stadgarnas för de tekniska högskolorna § 2 intagna uppräkningarna av fakulteter, sektioner och avdelningar. Enligt utredningens mening bör av praktiska skäl fakultets- och sektionsindelningen liksom lärartjänsternas fördelning mellan fakulteter och sektioner regleras av Kungl. Maj:t i särskild författning.

Utredningen har icke ansett sig kunna framlägga förslag till dylika specialförfattningar. Ej heller har utredningen utarbetat förslag till sådana övergångsbestämmelser, som självfallet blir nödvändiga men vilkas innehåll måste bli beroende av, bl. a., tidpunkten för statsmakternas ställningstagande till de skilda delarna av utredningens här framlagda organisationsförslag. Utredningen vill i detta sammanhang endast påpeka, att särskilda övergångsbestämmelser erfordras för regleringen av vid vilken tidpunkt stadgarnas bestämmelser skall göras tillämpliga på tekniska högskolan i Lund. Utredningen förutsätter nämligen, att organisationskommittén för denna högskola kommer att fortsätta sin verksamhet under uppbyggnadsperioden.

ANDRA KAPITLET

Institutioner och institutionsgrupper

I första kapitlet har universitetsutredningen sökt att precisera de allmänna utgångspunkter, utifrån vilka utredningen gjort sin bedömning av den framtida universitets- och högskoleorganisationens lämpliga struktur. Utredningen övergår nu till att motivera och framlägga sina konkreta förslag till de förändringar av den nuvarande organisationen (närmare redovisad i bihang, s. 431 ff.), som utredningen utifrån de angivna utgångspunkterna funnit erforderliga, för att de högre läroanstalterna skall kunna vidga sin verksamhet i den takt och på det sätt, som de närmaste decenniernas utveckling kräver. Utredningen börjar därvid med *institutionsorganisationen*, d. v. s. med den organisatoriska ramen för den egentliga universitetsverksamheten, forskning och utbildning. Härefter övergår utredningen till de enskilda läroanstalternas organisation och administration och därefter till organisationen av universitets- och högskoleväsendets centrala ledning. I dessa avsnitt begränsar sig utredningen till sådana förslag rörande de skilda administrativa organens uppbyggnad, sammansättning och arbetsuppgifter, som föranleder ändringar i gällande stadgar och statuter. I åttonde kapitlet återvänder utredningen därefter till dessa enskilda organ och framlägger därvid sina förslag rörande de tjänster, som erfordras för att föreslagna organ skall kunna fullgöra föreslagna uppgifter.

A. Institutionernas nuvarande uppgifter och organisation

1. *Vad är en institution?*

Den nuvarande institutionsgrupperingen inom de akademiska läroanstalterna är av relativt sent datum och utvecklingen mot ett allt större antal i avseende på materiella resurser av skilda slag självförsörjande institutioner har betingats av dels forskningsarbetets, dels studentantalets utveckling. De äldsta institutionerna tillkom för ämnen, som tidigt började arbeta med experimentell metod (t. ex. kemi) eller som fordrade en omfattande och speciell apparatur (t. ex. astronomi) eller särskilda, relativt omfattande samlingar (t. ex. zoologi). För de allra flesta icke-experimentella ämnena hade man däremot länge för hela fakulteter gemensamma *seminariebibliotek* med kurs- och referenslitteratur för fakultetens lärare och studenter, medan undervisningen väsentligen var förlagd till för hela läroanstalten gemensamma lärosalar, huvudsakligen inrymda i en och samma byggnad.

Den sistnämnda organisationen består i huvudsak intakt för de juridiska och teologiska fakulteternas del. I fråga om övriga icke-experimentella ämnen har tillväxten i avseende på personal och undervisningsvolym lett till att även för dem bildats särskilda institutioner, till sina funktioner väsentligen lika de experimentella ämnenas institutioner. Den skillnaden föreligger dock, att de humanistiska ämnenas institutioner i mindre utsträckning än de experimentella institutionerna är självförsörjande i avseende på undervisningslokaler. En betydande del av de humanistiska fakulteternas undervisning meddelas sålunda fortfarande i de för läroanstalterna gemensamma lärosalarna. Även vid de tekniska högskolorna finns respektive uppföres gemensamma hörsalsbyggnader.

Institutioner av ett mera speciellt slag utgör *universitetsbiblioteken* i Uppsala, Lund och Göteborg samt de särskilda *högskolebiblioteken* vid fackhögskolorna. Dessa är för läroanstalterna gemensamma institutioner, vilka förvaltas av särskilda chefstjänstemän under de större konsistoriernas (motsvarande) överinseende.

Utredningen vill redan i detta sammanhang påpeka de ökade krav, som den expanderande forskningen måste ställa på universitets/högskolebibliotekens liksom på *övriga offentliga forskningsbiblioteks* resurser. Utredningen finner det angeläget, att frågan om dessa institutioners organisation och administration snarast utredes.

Forskningsbiblioteken utgör emellertid endast en del av den för modern forskning erforderliga dokumentationsbasen. Ingeniörsvetenskapsakademien har nyligen i en framställning till Kungl. Maj:t belyst hithörande problematik, främst dokumentalistutbildningens behov.

Enligt utredningens mening fordrar hela detta problemkomplex, i vilken forskningsbibliotekens funktioner ingår som en betydelsefull del, en samlad översyn. En sådan översyn bör göras av särskild expertis.

Under hänvisning till det ovan anförda föreslår universitetsutredningen, att särskilda sakkunniga tillkallas med uppgift att företaga en samlad översyn av forskningsdokumentationen, däribland den vid forskningsbiblioteken bedrivna, med särskild hänsyn till dess organisationsproblem och att framlägga härav föranledda förslag. Härvid torde också möjligheterna till internationellt samarbete böra ingående granskas.

Utredningens i detta kapitel redovisade överväganden och förslag beträffande institutionsorganisationen gäller därför *icke* universitets- och högskolebiblioteken.

Även de kliniskt-medicinska ämnenas institutioner, undervisnings*klinikerna*, skiljer sig i fråga om organisation och arbetsvillkor i vissa väsentliga hänseenden från de övriga vetenskapliga ämnesinstitutionerna. De är inrymda i undervisningssjukhusens lokaler och är även till vissa delar för sin forskande och undervisande verksamhet beroende av resurser, som ställes till deras förfogande av sjukhusens huvudmän. Klinikcheferna är tillika överläkare och även huvuddelen av den övriga personalen har ställning av tjänstemän jämväl inom sjuk-

husorganisationen. Viss personal och vissa anslag vid undervisningsklinikerna är dock anställd vid, respektive anvisade genom universiteten. Universitetsutredningen avser icke att i förevarande sammanhang föreslå några förändringar i avseende på undervisningsklinikernas ställning i förhållande till undervisningssjukhusen. Vad i det följande säges och föreslås beträffande de högre läroanstalternas institutioner gäller därför undervisningsklinikerna endast i den mån så är förenligt med klinikernas ställning såsom tillika sjukhusinstitutioner.

Förutom de vetenskapliga institutionerna finns vid universiteten inrättningar för undervisning i »fria konster» (idrott m. m.), inrättningar som ibland benämnes institutioner. Dessa inrättningars ställning i läroanstalternas organisation behandlar utredningen i ett särskilt avsnitt. Då annat ej uttryckligen säges, avser utredningen med ordet »institution» i detta kapitel endast de vetenskapliga ämnesinstitutionerna.

Universitets- och högskoleinstitutionerna i den angivna, avgränsade meningen av vetenskapliga ämnesinstitutioner, skiljer sig mycket starkt från varandra i avseende på såväl omfattningen som verksamhetens art och den organisatoriska ställningen i förhållande till de enskilda läroanstalternas ledning. Gemensamt torde emellertid vara, att institutionerna spelar en utomordentligt betydelsefull roll för de vetenskapliga läroanstalternas verksamhet, men att gällande statuter och stadgar trots detta endast i mycket ringa mån reglerar deras bildande, ställning och förvaltning. I bihanget har utredningen sökt att redogöra för institutionernas ställning och inre organisation dels vid universiteten (s. 465 ff.), dels vid de tekniska högskolorna (s. 488), dels vid vissa av de övriga högskolorna (s. 499 f.). Här skall därför endast ges en sammanfattande karaktäristik.

En institution torde kunna karaktäriseras som en *avdelning* inom läroanstalten, en avdelning av resurser av flera olika slag — såväl personella som materiella —, vilka ställts till förfogande för forskningen och undervisningen inom ett visst ämnesområde eller viss del av sådant område.

En institution *omfattar* vanligen (a) forskande och undervisande personal (professorer, laboratorer, universitetslektorer, e. o. docenter, forskarassistenter, utländska lektorer, biträdande lärare m. fl.); (b) assistent- och amanuenspersonal, vilken biträder i forskning och undervisning men samtidigt bedriver egen forskning; (c) annan biträdande personal (forskningsingenjörer, institutionstekniker, instrumentmakare, preparatorer, kanslipersonal, laboratoriepersonal, vaktmästarpersonal etc.); (d) lokaler (ibland en eller flera byggnader; ibland viss våning eller viss del av en byggnad); (e) samlingar (bibliotek, museisamlingar, preparat m. m.); samt (f) apparatur och materiel för forskningen och undervisningen.

Institutionsindelningen vid de skilda lärosätena är icke gjord efter någon enhetlig princip. Vid de tekniska högskolorna finns en institution för varje professur och varje speciallärarbefattning samt därjämte särskilda institutioner för vissa av högskolornas laboratorstjänster. Detta leder till att det vid en teknisk högskola för vissa av ämnena finns flera institutioner. Vid universitetens medicinska och filosofiska fakulteter kan däremot institutionsindelningen sägas

i stort sett följa indelningen i examensämnen, men fullt konsekvent har denna princip icke tillämpats. Många institutioner omfattar sålunda flera än en professur/laboratur i ett och samma ämne, men i vissa fall (t. ex. ämnena patologi och kemi) har flera institutioner upprättats inom ett enda examensämne. Det förekommer därjämte, att en institution är gemensam för två mindre examensämnen (t. ex. institutioner för filosofi och för klassiska språk). De juridiska och teologiska fakulteternas institutioner (bibliotek) är — som ovan antytts — gemensamma för vederbörande fakultets alla ämnen. Därjämte finns emellertid inom dessa fakulteter vissa särskilda ämnesinstitutioner, upprättade delvis med hjälp av donationsmedel och ställda under särskilda styrelser.

Institutionernas *verksamhet* utgöres av forskning och utbildning. Inom institutionernas ram planlägges den akademiska utbildningen i avseende på sitt innehåll och sin organisation, fördelas undervisningsuppgifterna mellan lärarna och förrättas examinationen av de studerande. I de flesta ämnen, särskilt inom de experimentella vetenskaperna, meddelas också huvuddelen av undervisningen inom ämnesinstitutionens lokaler. Universitetsforskningen inom de experimentella disciplinerna bedrives helt och hållet inom institutionernas ram, och även de icke-experimentella ämnenas institutioner har genom förbättrade lokalresurser och förstärkt biblioteksorganisation i stigande utsträckning blivit icke blott undervisnings- utan även forskningsinstitutioner.

Institutionernas *storlek* är mycket växlande. Det finns sålunda institutioner med närmare hundratalet anställda och en medelsförbrukning på ett par miljoner kronor årligen, men det finns å andra sidan också institutioner — t. ex. vissa av de tekniska högskolornas speciallärarinstitutioner — som omfattar en enda befattningshavare med ett tjänsterum för denne. Olikheterna i fråga om institutionernas storlek sammanhänger självfallet delvis med olikheter i undervisningsuppgifternas omfattning, delvis med olikheter i fråga om forskningsmetod och forskningsinriktning. Men därtill kommer, att verksamhetens omfattning vid de högre läroanstalternas institutioner icke uteslutande bestämmes av de resurser, som ställes till förfogande inom ramen för den fasta universitets- och högskoleorganisationen, utan till en totalt sett betydande, men från institution till institution växlande del även är beroende av sådana mer eller mindre tillfälliga forskningsanslag, som beviljas av forskningsråden, privata donationsfonder och från andra håll. Denna ökning av forskningsvolymen vid universitets- och högskoleinstitutionerna har blivit allt starkare markerad under de senaste åren, en utveckling som enligt utredningens mening varit till gagn för forskningen och den högre utbildningen och som därför bör utgöra en betydelsefull förutsättning vid utformningen av den framtida institutionsorganisationen.

Denna utveckling har även lett till att den vid institutionerna verksamma personalen — såväl den forskande som den biträdande personalen — består av två i avseende på formell ställning skilda kategorier, nämligen dels den »fasta», från läroanstalternas egna avlöningsanslag avlönade personalen, dels tillfälligt vid institutionerna anställda eller verksamma tjänstemän och forskare. Som en

tredje kategori kan man se den grupp av forskaradepter — licentiander, doktorander och i viss mån docenterna —, för vilken verksamheten vid institutionen främst är ett led i utbildningen. Inom denna grupp finns dels universitets/högskoleanställda, dels arvoderade medhjälpare i genom rådsanslag eller på motsvarande sätt finansierad forskningsverksamhet, dels licentiand- och doktorandstipendiater, dels slutligen sådana som finansierar sin forskarutbildning helt på privat väg.

Den »fasta» personalen vid en institution är undantagslöst anställd *vid läroanstalten* med genom läroanstaltens eller högre myndighets beslut fastställd placering vid institutionen i fråga. Den vid institutionen tillfälligt verksamma personalen är genomgående anställd för genomförande av visst vid institutionen bedrivet forskningsarbete och såtillvida knuten enbart till institutionen; icke till läroanstalten såsom sådan. I fråga om den administrativa redovisningen av ifrågavarande personal har praxis hittills växlat från läroanstalt till läroanstalt. Vid vissa läroanstalter, t. ex. tekniska högskolan i Stockholm, har sålunda praktiskt taget alla anslag av råds- och fondmedel för enskilda institutioners forskning inlevererats till högskolans ekonomiavdelning, som i sin tur ombesörjt utbetalningar, skatteavdrag och redovisningar etc. Vid andra läroanstalter har däremot universitets/högskoleadministrationen varit helt befriad från befattning med anslag och göromål av nu ifrågavarande slag. Här har i stället vederbörande institutionsföreståndare själv ombesörjt såväl medelsförvaltning som redovisning. För närvarande pågår emellertid en omläggning av organisationen i här berörda hänseenden, genom vilken ett förfarande i huvudsak motsvarande det vid bl. a. tekniska högskolan i Stockholm redan införda kommer att tillämpas vid samtliga högre läroanstalter. Man siktar sålunda mot att i framtiden all vid universitets- och högskoleinstitutionerna verksam personal i formellt hänseende skall vara anställd vid läroanstalten; icke vid institutionen. All kassarörelse och all redovisning för personalen avses vidare komma att omhänderhas av läroanstalternas administrativa organ.

I fråga om den vetenskapliga utrustningen och den övriga materiella egendom, som står till förfogande för den vid universitets- och högskoleinstitutionerna bedrivna verksamheten, är förhållandet i stort sett följande: Huvuddelen av denna utrustning — inredning, apparater, samlingar och annan forsknings- och undervisningsmateriel — har inköpts med anlitande av genom beslut av läroanstaltens egna eller högre myndigheter till institutionens förfogande ställda delar av läroanstalternas riksstatsanslag till inredning och utrustning av nya lokaler, till materiel m. m. samt till nyanskaffning av apparater m. m. Sådan egendom är att betrakta som *universitetets/högskolans egendom,* ehuru anskaffad genom institutionsledningens försorg och brukad och vårdad under dess ansvar. I fråga om sådan utrustning åter, som anskaffats med anlitande av anslag från de statliga forskningsråden, torde praxis hittills i allmänhet ha varit den, att råden först i samband med sin handläggning av inkomna slutredovisningar av givna anslag fattat beslut om dispositionen av sådan utrustning, som

anskaffats med anlitande av ifrågavarande anslag. Härvid beslutas som regel, att denna utrustning skall överföras till den institution, där ifrågavarande forskningsarbete utförts. Den i det föregående nämnda, nu pågående omläggningen av förvaltningen av till universitets- och högskoleforskares verksamhet givna rådsanslag kan tänkas leda till att dessa anslag i framtiden ges till universitetet/högskolan att användas för visst uppgivet forskningsarbete. Därmed skulle underlättas, att apparatur och materiel, som anskaffas med anlitande av rådsanslag, redan från början blir universitetets/högskolans egendom.

Också i fråga om sådan utrustning, som anskaffats med anlitande av andra än statliga anslag, saknas generella föreskrifter. Då fråga är om sådan donation, för vars mottagande fordras Kungl. Maj:ts medgivande enligt bestämmelserna i kungörelsen 1962: 447, kan emellertid Kungl. Maj:t meddela erforderliga föreskrifter i varje särskilt fall i avseende på dispositionen av materiell utrustning.

Sammanfattningsvis vill utredningen konstatera, att en universitets- eller högskoleinstitution väsentligen kan sägas vara en för forskningen och undervisningen inom visst ämnesområde eller viss del av sådant ämnesområde avdelad del av universitetets/högskolans personal och materiella resurser. Dessa ställes till förfogande för institutionen såsom sådan för att inom den på lämpligt sätt fördelas dels för undervisningsuppgifterna enligt gällande föreskrifter rörande utbildningens innehåll och organisation, dels mellan institutionens forskare för deras forskningsarbete. Förutom dessa resurser ställes till institutionernas disposition — antingen direkt eller indirekt via universiteten/högskolorna — mera tillfälliga resurser för möjliggörande av inom institutionerna bedrivet forskningsarbete.

En universitets- eller högskoleinstitution är mera en *arbetsenhet* än en administrativ enhet. De administrativa avgörandena — rörande t. ex. fastställande av studieplaner eller förordnande av personal — träffas vanligen på kanslers/överstyrelsenivån eller på konsistorienivån. En annan sak är att de administrativa organens beslut därvid i de allra flesta fall följer förslag, vilka utarbetats på institutionsnivån. Därtill kommer, att själva verksamheten vid en institution — såväl forskningen som undervisningen — självfallet fordrar en arbetsledning av på en arbetsplats normalt slag. Denna arbetsledning tillkommer, vad undervisningen beträffar, prefekten (föreståndaren) och i fråga om forskningsarbetet vederbörande forskare.

Efter detta försök till precisering av institutionsbegreppets allmänna innehåll övergår utredningen till att något närmare belysa institutionernas funktioner för forskningen och för utbildningen samt deras uppgifter i planeringsarbetet för de högre läroanstalternas fortgående utbyggnad. Slutligen skall institutionsföreståndarens ställning beskrivas, innan utredningen övergår till att framlägga sina förslag rörande institutionsorganisationen i stort.

2. *Institutionernas funktioner för forskningen*

Institutionerna är, som framgår av det föregående, själva ramen för den vid universiteten och de vetenskapliga högskolorna bedrivna forskningen. De resurser i form av biträdespersonal, utrustning och lokaler, som genom beslut av skilda myndigheter eller andra ställes till en institutions förfogande, är dimensionerade dels för de institutionen åliggande undervisningsuppgifterna, dels också för att möjliggöra för till institutionen hörande professorer, laboratorer, e. o. docenter, forskarassistenter, assistenter och amanuenser att fullgöra den del av sina tjänsteåligganden, som utgöres av skyldigheten att bedriva egen forskning. Institutionens resurser skall därjämte kunna utnyttjas jämväl av övriga till densamma knutna doktorander och licentiander för deras vetenskapliga arbete.

Doktorander och licentiander kan sägas utföra sitt forskningsarbete under ledning av någon av institutionens huvudlärare. I fråga om övriga forskare gäller emellertid, att valet av forskningsobjekt och forskningsmetod för dem skall vara fritt. Ingen kan sålunda tvinga t. ex. en laborator att forska inom ett visst fält eller tvinga forskarna på en institution att samarbeta om en gemensam forskningsuppgift. Härav följer, att varje professor, varje laborator, varje docent etc. bör ha tillgång till för hans forskning erforderliga resurser och möjlighet att relativt fritt förfoga över dessa resurser.

Förvaltningen av en institution består därför i betydande utsträckning i att antingen fördela eller organisera ett samarbete kring de till institutionsforskningens förfogande stående personella och materiella resurserna. Särskilt i fråga om de experimentella ämnenas institutioner gäller emellertid, att den permanenta organisationens resurser i mycket betydande utsträckning måste kompletteras genom anslag från forskningsråden samt från privata och andra fonder. Sådana anslag ges i allmänhet för att möjliggöra genomförandet av visst forskningsprojekt. Vid institutioner med flera forskare förekommer det därför ofta, att en eller var och en av dessa för sitt arbete anlitar personal och utrustning, som är mångdubbelt större än den som inom ramen för institutionens fasta organisation står till buds. Detta medför självfallet organisatoriska problem, som måste lösas i samråd mellan institutionens forskare.

Som regel torde organisationsfrågor av antytt slag vara klarlagda, redan innan ansökan om forskningsanslag inges till vederbörande forskningsråd (motsvarande). Detta förhållande framgår för sistnämnda organ på så sätt, att ansökan antingen, om den gäller anslag till yngre forskares arbete, inges av institutionsföreståndaren eller genom att den tillstyrkts av denne eller inges av institutionens forskare gemensamt.

Särskilt markerad blir universitetsinstitutionernas karaktär av forskningsstationer i de fall, där ett forskningsråd (motsvarande) vid en institution placerar en forskare — t. ex. innehavare av särskild forskartjänst —, som icke tillhör institutionens fasta organisation, och därvid till dennes förfogande ställer anslag för erforderlig biträdeshjälp och specialutrustning. Förutsättningen för arrange-

mang av denna typ är helt naturligt att överenskommelse i förväg träffats mellan det anslagsbeviljande organet å ena sidan och å den andra institutionens och även läroanstaltens ledning.

Av vad hittills sagts beträffande universitets- och högskoleinstitutionernas funktioner i avseende på forskningen torde närmast ha framgått, att institutionerna i forskningshänseende väsentligen fungerar som ett slags service-stationer åt de självständiga forskarna och att det enda samarbete, som förekommer mellan dessa, är det nödvändiga samarbetet för att fördela eller gemensamt bruka de hjälpresurser (lokaler, personal, utrustning), som tillhandahålles forskarna inom institutionens ram. Detta skulle kunna sägas vara en korrekt precisering av institutionens *minimi*funktioner för universitets- och högskoleforskningen. Därutöver fyller emellertid institutionerna funktionen av ramar för ett rent *vetenskapligt samarbete,* vars omfattning och former växlar mycket starkt från institution till institution. I professorers och laboratorers handledning av licentiander och doktorander i deras avhandlingsarbete ligger självfallet alltid ett mått av vetenskapligt samarbete. På många håll — särskilt måhända inom de experimentella vetenskapernas institutioner — har denna handledning utvecklats till ett samarbete om ett av handledaren lett forskningsprogram, ett programarbete som ibland omfattar alla eller huvuddelen av de vid institutionen verksamma aktiva forskarna. I sådana fall kan man tala om *forskargrupper* inom institutionernas ram.

3. *Institutionernas funktioner för utbildningen*

Som antytts i det föregående kan utbildningsuppgiften sägas vara ett kollektivt åliggande för i första hand en fakultets (motsvarande), i andra hand en institutions samtliga lärare. I stora drag är utbildningens innehåll och organisation fastställda genom examensstadgor och — i fråga om vissa examina — även riksdagsbeslut. Även i detaljer är både kursinnehållet och utbildningsorganisationen dessutom reglerade genom av högre myndigheter fastställda studie- och organisationsplaner (motsvarande). Lokalt ligger ansvaret för utbildningens innehåll och organisation hos universitetens fakulteter (sektioner) och hos motsvarande kollegiala organ vid fackhögskolorna. Vid sin handläggning av ärenden av här ifrågavarande slag replierar emellertid fakultetsorganen på *förslag* utarbetade inom de enskilda institutionerna. Härvidlag måste emellertid framhållas, att arbetsfördelningen mellan de kollegiala organen å ena sidan och de enskilda institutionerna å den andra är relativt olika vid de skilda slagen av fakulteter/högskolor beroende på utbildningsorganisationens uppbyggnad. Om — som vid de tekniska högskolorna — utbildningen är organiserad med fast studiegång och parallella studier i flera ämnen samtidigt, är de enskilda institutionernas handlingsfrihet självfallet avsevärt mindre än om — som vid de filosofiska fakulteterna — ämneskombinationerna är fria och ämnena läses successivt efter varandra.

På de filosofiska fakulteternas institutioner och deras ledning ankommer icke blott att utarbeta förslag till utbildningens utformning utan även uppgiften att mellan lärarna fördela undervisningsuppgifterna och att svara för undervisningsorganisationens detaljer (undervisningslokaler; schemaläggning). I institutionens utbildningsuppgifter ingår även att åt de studerande meddela råd och anvisningar rörande studiegången inom ämnet, att ombesörja utlåning av kurslitteratur och att handha viss statistisk redovisning rörande undervisning och examination.

Vid stora institutioner med många studerande representerar de här uppräknade arbetsuppgifterna en mycket omfattande organisation och arbetsvolym. Till belysning härav må nämnas, att undervisningen vid matematiska institutionen vid Stockholms universitet läsåret 1962/63 bestrides av närmare 25 lärare, som har att meddela sammanlagt närmare 5 000 undervisningstimmar.

Vid fakulteter och högskolor med integrerad utbildningsorganisation — t. ex. de tekniska högskolorna — måste vissa av de ovan angivna arbetsuppgifterna bestridas av fakultetsnivåns organ (t. ex. avdelningskollegierna). Uppgifterna att utarbeta förslag till kursfordringar och till uppläggning av undervisningen, att fördela undervisningsuppgifterna mellan en institutions lärare och att handha viss statistisk redovisning av undervisningen och dess resultat torde emellertid överallt ankomma på de enskilda institutionerna.

Examinationen för lägre och högre examina utgör ett led i institutionernas utbildande uppgift. Vid de kanslern underställda läroanstalterna förordnar kanslern i samband med att studieplan fastställes rörande organisationen av kunskapskontrollen. Examinatorer är som regel professorer och laboratorer samt — i vissa ämnen och i viss begränsad utsträckning — ordinarie universitetslektorer. Även andra lärare deltar emellertid, efter särskilda beslut, i examinationen för lägre betyg samt därjämte regelmässigt i sådan kunskapskontroll, som ej har karaktär av examination i formell mening (skrivningsrättning; frågekontroll under pågående kurs etc.).

Även vid de tekniska högskolorna svarar professorerna som regel för examinationen, men också här deltar även andra lärare i densamma; då efter delegation av professor. Karaktäristiskt för examinationsorganisationen vid dessa läroanstalter är vidare, att i de ämnen, för vilka flera institutioner finns (t. ex. ämnet matematik), undervisnings- och examinationsuppgifterna fördelas mellan dessa på så sätt, att den ena institutionen svarar för undervisningen och examinationen av vissa avdelningars studerande, medan den andra institutionen fullgör motsvarande uppgifter för övriga avdelningars studerande. I detta sammanhang må även framhållas, att själva kursinnehållet inom ett ämnesområde ofta är olika utformat för skilda avdelningars studenter.

Institutionernas roll i avseende på *undervisningen på högstadierna,* d. v. s. för forskarutbildningen, har antytts redan i det föregående. Här må endast understrykas, att institutionerna utgör ramen för icke blott den egentliga undervisningen för licentiander och doktorander (laborationskurser; seminarieövningar)

utan även för den fortlöpande diskussion mellan äldre och yngre forskare, som inom alla discipliner kan sägas vara forskarutbildningens mest betydelsefulla moment. Som forskarhandledare (examinatorer i licentiatexamen och granskare av avhandlingsmanuskript och gradualavhandlingar) fungerar huvudsakligen professorerna. Vid institutioner med flera än en professor är högstadieundervisningen oftast organiserad på så sätt, att var och en av professorerna leder ett seminarium och handleder en grupp av licentiander och doktorander.

4. *Institutionernas uppgift i planeringsarbetet*

Forskningens egen utveckling bestämmer institutionernas behov i fråga om forskningsresurser av olika slag. Forskningens utveckling skall avspeglas i undervisningen, vars innehåll därför befinner sig under fortlöpande revision. De behov och utvecklingsmöjligheter, som följer av forskningens allmänna utveckling inom olika ämnesområden och av de enskilda institutionernas fritt valda forskningsinriktning och forskningsmetod kan inom ett universitet mest sakkunnigt bedömas inom institutionerna själva. I denna mening kan universitetsorganisationen sägas vara mera »bottentung» än organisationen av annan offentlig verksamhet. Planeringsarbetet för universitetens och de vetenskapliga högskolornas fortgående utbyggnad måste därför ha en av sina utgångspunkter i de aktiva forskarnas egen bedömning av forskningens utveckling och behov inom varje särskilt ämnesområde.

Detta är skälet till att en betydande del av de resurser samhället avdelar för forskningsändamål ges i form av klumpanslag, som ställes till forskningsrådens förfogande att av dem såsom sakkunniga fördelas för att möjliggöra specificerade forskningsprojekt. Av samma skäl måste de högre läroanstalternas årliga anslagsframställningar i betydande mån bygga på bedömningar, som gjorts av de enskilda institutionernas forskare. Av motsvarande skäl, slutligen, måste initiativet när det gäller den akademiska utbildningens innehåll i betydande mån ligga hos institutionerna.

Inom universitets- och högskoleinstitutionerna utarbetas sålunda — med visst undantag för läroanstalter med små institutioner och starkt integrerad utbildningsorganisation — förslagen i fråga om utbildningens innehåll (studieplaner och motsvarande) och undervisningens organisation (organisationsplaner och motsvarande). Här utarbetas också förslagen till läroanstalternas årliga petita rörande förstärkningar av de enskilda ämnenas resurser i form av personal, utrustning och anslag. Här utarbetas även planerna för sådana särskilda forskningsprojekt, som sedan prövas av de statliga forskningsråden och andra organ, som förvaltar medel för forskningsändamål.

Forskningens utveckling är sålunda den ena betydelsefulla utgångspunkten för planläggningen av de högre läroanstalternas utbyggnad. Den andra utgångspunkten är arbetsmarknadens behov av personal med olika slag av akademisk utbildning och de krav, som avnämarna av den akademiskt utbildade arbets-

kraften ställer på utbildningens innehåll och utbildningsorganisationens effektivitet. Härvidlag, och särskilt i avseende på den kvantitativa planeringen, kommer impulser och initiativ icke uteslutande från universitetslärarna själva. Emellertid fordrar varje beslut om ökad eller reformerad utbildning en detaljplanering beträffande ändringar i studie- och organisationsplaner (motsvarande) eller förstärkningar av de enskilda institutionernas resurser i form av personal, utrustning och lokaler. Denna detaljplanering för utbildningsorganisationen måste, även den, i mycket stor utsträckning utföras inom institutionerna och torde i själva verket utgöra en betydande, i fråga om institutioner med särskilt omfattande undervisningsuppgift ibland till och med dominerande del av det planeringsarbete, som bedrives vid institutionerna.

5. *Institutionsföreståndarnas ställning*

Av det föregående framgår att universitets- och högskoleinstitutionerna i viss mån skulle kunna betecknas som de primära produktionsenheterna vid de högre läroanstalterna. Från formell synpunkt sett är denna karaktäristik emellertid knappast fullt rättvisande, beroende på att institutionernas och institutionsledningens ställning och uppgifter i stor utsträckning lämnats oreglerade i gällande statuter och stadgar. I vissa hänseenden — främst i fråga om utbildningens innehåll och organisation samt i allt som kan sammanfattas i ordet planering — är fakulteten (motsvarande) snarare än institutionen formellt den primära enheten. I andra sammanhang — särskilt de ekonomiskt-administrativa — kan institutionen sägas vara direkt underställd de lokala universitetsmyndigheterna (rektor, konsistorier och motsvarande), vilka har att fatta beslut i alla ärenden, som ej är hänförliga till vad som kan sammanfattas i begreppet daglig tillsyn och arbetsledning.

För varje universitets- eller högskoleinstitution finns en föreståndare, vid vissa läroanstalter benämnd *prefekt*. I fråga om sådana institutioner, vid vilka finns en enda ordinarie lärare, är organisationen relativt enkel. Denne lärare, professorn eller — i vissa fall — en laborator, är då i egenskap av ledamot av fakultet, avdelningskollegium och motsvarande ensam institutionens företrädare i dessa församlingar och framlägger där sina förslag till studie- och organisationsplaner (motsvarande), petita etc. I egenskap av institutionsföreståndare utövar han det omedelbara chefskapet över institutionens övriga personal, fördelar undervisnings- och andra arbetsuppgifter, avger förslag till förordnanden och yttranden över tjänstledighetsansökningar och motsvarande. I samma egenskap ansvarar han inför läroanstaltens centrala myndigheter för vården av den till institutionens förfogande ställda egendomen och för redovisningen av till dess disposition ställda anslagsmedel. Såsom ende innehavare av forskar- och lärarbefattning vid institutionen förrättar han vidare ensam all den examination, som åvilar institutionen. Vid de tekniska högskolorna, där i vissa fall flera institutioner finns i ett och samma ämne (matematik, fysik m. fl.), är undervis-

nings- och examinationsskyldigheten fördelad mellan dessa genom den av överstyrelsen fastställda läro- och timplanen för undervisningen.

Avsevärt mera komplicerad är den organisatoriska situationen inom sådana institutioner, som omfattar flera ordinarie forskar- och lärarbefattningar. Formella föreskrifter rörande institutionsföreståndarens ställning i förhållande till övriga till institutionen hörande professorer och laboratorer saknas i stort sett. Klart är dock, att sådan professor eller laborator icke är underställd institutionsföreståndaren i avseende på sin forskning, utan att han tvärtom skall ha samma möjligheter som denne att självständigt bedriva ett fritt valt forskningsarbete. I övrigt torde organisationen och samarbetet inom institutionerna ha utvecklats något olika vid skilda institutioner och skilda läroanstalter, men *som regel* torde organisationen vid universitetens[1] flerprofessors(laborators-)institutioner vara ungefär följande.

Förslag till studie- och organisationsplaner (motsvarande) för institutionens undervisning liksom förslag till petita för institutionens utbyggnad, vilka förslag i formellt hänseende är förslag till fakultetsutlåtanden (motsvarande), utarbetas gemensamt av de av institutionens lärare, som tillika är ledamöter av fakulteten (motsvarande), ofta efter samråd med institutionens övriga lärare.

Fördelningen av undervisnings- och examinationsuppgifterna mellan institutionens lärare torde vidare som regel beslutas genom samråd mellan de berörda. Likaså torde fördelningen av institutionens forskningsresurser (assistent- och biträdespersonal, materielanslag, lokaler) göras i samråd mellan institutionens professorer och laboratorer. I fråga om assistent- och biträdespersonalen innebär detta, att arbetsledarskapet i den mån arbetsuppgifterna omfattar biträde i forskningsarbete delas upp mellan institutionens forskare. De vidare administrativa konsekvenserna av denna uppdelning torde dragas på skilda sätt. Vid stora institutioner torde det sålunda förekomma, att professor — ibland även laborator —, som icke är institutionsföreståndare, ensam avger förslag till förordnanden och yttranden i personaladministrativa ärenden i avseende på vissa, honom i någon mening tilldelade tjänster, medan institutionsföreståndaren fullgör motsvarande uppgifter i avseende på dels icke fördelade tjänster för undervisningen och institutionens administration, dels tjänster som på motsvarande sätt tilldelats honom för hans forskning. En motsvarande ordning torde på flera håll tillämpas i avseende på bruket och redovisningen av till institutionens förfogande ställda materielanslag. Vid andra institutioner av här ifrågavarande slag torde regeln vara den, att professorer och laboratorer gemensamt avger förslag och yttranden i här avsedda personaladministrativa frågor. Vid andra åter torde institutionsföreståndaren i formellt hänseende ensam företräda institutionen gentemot högre administrativa myndigheter.

---

[1] Här må erinras om att flerprofessors(laborators-)institutioner praktiskt taget saknas vid de tekniska högskolorna. Beträffande förvaltningen av de av dessa högskolors institutioner, till vilka, förutom professorstjänsten, även en laboratorstjänst är knuten, torde i stort gälla vad i det föregående sagts beträffande andra enprofessorsinstitutioner.

På föreståndare för flerprofessorsinstitutioner ankommer under alla förhållanden ett huvudansvar för undervisningsorganisationen i stort; vidare ansvaret för att till institutionens förfogande ställda delar av universitetets personal och resurser kommer till bästa möjliga nytta för institutionens verksamhet samt att lokaler, samlingar och apparatur behörigen brukas och vårdas. På institutionsföreståndaren får därutöver sägas ankomma ett allmänt ansvar för goda studieförhållanden och andra arbetsbetingelser inom institutionen.

B. Diskussion och förslag

1. *Institutionsindelningen*

a) Allmänna synpunkter

Institutionerna kan, som framgår av det föregående, numera sägas utgöra universitetens och de vetenskapliga högskolornas arbetsenheter. Institutionsorganisationens framväxt, huvudsakligen under de två senaste decennierna, torde i själva verket ha varit förutsättningen för att de högre läroanstalterna kunnat expandera i den takt som skett både som utbildningsorganisationer och som forskningsinrättningar. Under ett skede, då särskilt universitetens utbildningsuppgifter till följd av den stigande studenttillströmningen vuxit i accelererande takt och samtidigt forskningens utveckling lett till en mycket stark specialisering, har institutionerna kommit att erbjuda mycket av den studie- och forskningsmiljö, som universitetet såsom sådant tidigare utgjorde.

Institutionernas ökande betydelse motiverar enligt utredningens mening en översyn av deras inre organisation och förhållande till övriga organ inom läroanstalterna liksom även en översyn av principerna för institutionsindelningen.

Härvidlag måste till en början beaktas de tendenser i avseende på universitets- och högskoleverksamhetens kvantitativa tillväxt, som utredningen sökt att belysa i första kapitlet. Det framhölls där, att studenttillströmningen till de högre läroanstalterna under överblickbar tid kommer att stiga, att de akademiska läroanstalternas utbildningsuppgifter med all sannolikhet kommer att ytterligare differentieras och specialiseras, att forskningens utveckling också den tenderar till en ökad specialisering och differentiering, att forskningens arbetsmetoder kommer att leda till ett växande personalbehov per forskare räknat och till ett allt större behov vid allt flera institutioner av tillgång till en omfattande anläggnings- och apparatutrustning.

Detta innebär, att universitets- och högskoleinstitutionerna, om organisationen i övrigt hålles oförändrad, kommer att bli avsevärt större än nu och få avsevärt större förvaltningsuppgifter att bemästra. Särskilt skulle detta komma att gälla många institutioner vid universiteten, där systemet med flerprofessors-(laboratorsinstitutioner är accepterat, om ock ej fullt konsekvent genomfört. Organisatoriska svagheter i den nuvarande institutionsorganisationen skulle göra sig

allt tydligare märkbara, allteftersom institutionerna och deras arbetsuppgifter växer i omfattning. Bl. a. skulle skillnaderna mellan universitetsinstitutionerna å ena sidan och å andra sidan institutionerna vid vissa fackhögskolor, där flerprofessorsinstitutioner saknas, bli allt mera markerade.

En annan faktor av betydelse i fråga om institutionernas framtida ställning och uppgifter är den, att deras personalstruktur håller på att förändras. Tidigare innefattade institutionerna — förutom amanuenser/assistenter och den tekniska personalen — uteslutande sådana akademiska lärare, som tillika hade säte och stämma eller genom val var direkt representerade i de i egentlig mening beslutande och förvaltande akademiska församlingarna. Fakulteter och motsvarande organ var vidare så begränsade till omfattningen och i skilda hänseenden så enhetliga, att de lämpade sig såsom fora för kollegiala diskussioner och beslut rörande även detaljer i fråga om undervisningsorganisation och vetenskapligt samarbete. Tillkomsten under senare år på universitets- och högskoleinstitutionerna av stora kategorier av mer eller mindre fast anställda lärare med hög kompetens och berättigade anspråk på delaktighet i institutionernas resurser och i ansvaret för deras arbete, lärare som dessutom ofta tillsammans bestrider den kvantitativt sett största delen av undervisningen, spränger helt det gamla schemat för universitets- och högskoleorganisationen. Främst tänker utredningen härvidlag på universitetslektorerna. Det finns emellertid enligt utredningens mening också anledning att peka på de skilda kategorier av till institutionerna knutna yngre forskare, som tar en mycket aktiv del i institutionernas både forskande och undervisande verksamhet.

I den nuvarande universitets- och högskoleorganisationen ligger så gott som hela det ekonomiska och administrativa ansvaret på den lokala universitetsstyrelsens organ (rektor, konsistorier och motsvarande), medan så gott som hela ansvaret för utbildningen, den vetenskapliga värderingen och det vetenskapliga samarbetet *formellt* sett ligger hos fakulteterna (motsvarande). I framtidens växande universitetsorganisation kommer såväl arbetsuppgifterna och personalorganisationen som det vetenskapliga arbetet självt att undergå en successiv differentiering och specialisering. I denna situation är det enligt universitetsutredningens övertygelse nödvändigt att lägga en betydande del av ansvaret för verksamheten på mindre enheter och mindre heterogena organ än de nuvarande. Därvid måste det falla sig naturligt att på *institutionerna,* vilka i dagens organisation formellt sett betyder intet, men inom vilka det väsentliga i de högre läroanstalternas verksamhet bedrives, lägga *något* även av det formella ansvaret inom organisationen.

Universitetsutredningen föreslår därför, att det stadgemässigt slås fast, att de akademiska läroanstalterna för forskningen, undervisningen och examinationen skall vara indelade, förutom i fakulteter (motsvarande), även i institutioner. Med hänsyn till institutionernas betydelse är det därtill enligt utredningens mening nödvändigt att skapa ett visst regelsystem för samarbetet inom institutionsramen och för ändringar i institutionsindelningen.

Den första fråga, som det härvidlag gäller att taga ställning till, blir frågan om grunderna för själva institutionsindelningen. Härutinnan vill utredningen först redovisa vissa mera allmänna synpunkter, som varit vägledande vid utredningens ställningstaganden.

De flesta institutionerna har uppkommit i samband med tillkomsten av en professur och professorn har vanligen ensam haft högsta ansvaret för såväl forskningen som undervisningen i »ämnet» eller »examensämnet». Under de senaste decenniernas allt snabbare utveckling och differentiering av speciellt den naturvetenskapliga, medicinska och tekniska forskningen liksom den kvantitativa ökningen av studentantalet har denna organisation med en professor—en institution förändrats på olika sätt inom olika områden.

I vissa fall har inom ett examensämne inrättats flera ordinarie tjänster (professurer, laboraturer och motsvarande), som dock sammanhållits inom en gemensam institution för ett (examens-)ämne. Dennas ordinarie lärare har då vanligen gemensamt under en prefekt utfört undervisningen, medan var och en självständigt svarat för sin forskningsverksamhet och sin forskarhandledning.

Sedan enskilda fonder och de statliga forskningsråden i större skala börjat understödja forskningsarbetet vid universitet och högskolor, har bildningen av självständiga forskningsenheter kring de enskilda forskarna klarare kommit till synes och inom många experimentella ämnen har härigenom dylika enheter nått en storlek avsevärt större än den fasta grundorganisationen inom institutionen. Ibland har utvecklingen i samma ämne vid en annan läroanstalt lett till bildningen av formellt särskilda ämnen och institutioner (fysiologi I, II etc.). På andra håll har ur moderinstitutionen urskilts speciella institutioner för nya ämnen, som dock ej alltid blivit nya »examensämnen».

Vidare har ett antal personliga forskningstjänster tillkommit, vilka antingen erhållit helt fristående forskningsinstitutioner eller på ett eller annat sätt anslutits till en befintlig institution. I förra fallet är forskningsinstitutionerna formellt helt frikopplade från all kontakt med eller inflytande på utbildningen för grundexamina.

Vid de tekniska högskolorna har systemet en professur—en institution konsekvent genomförts, medan laboratorerna oftast ingår i en professorsinstitution eller fördelats mellan två institutioner. I några fall har särskilda institutioner upprättats även för laboratorstjänster. Vid de filosofiska fakulteterna är institutioner med ett flertal ordinarie lärare ej ovanliga. De medicinska fakulteterna intar i det avseendet en mellanställning.

Enligt utredningens mening bör institutionsbegreppet såvitt möjligt vara entydigt inom hela universitets- och högskoleväsendet. Detta ställningstagande ser utredningen såsom naturligt i och för sig och därjämte såsom en nödvändig konsekvens av de i annat sammanhang redovisade överväganden, som lett utredningen till att föreslå en gemensam central administration och ett gemensamt stadgekomplex för universiteten och samtliga vetenskapliga högskolor under ecklesiastikdepartementet.

Det blir sålunda nödvändigt att välja mellan de två principer, som — ehuru på intet håll fullt konsekvent tillämpade — ligger bakom den nuvarande institutionsindelningen. Till förmån för den vid universiteten tillämpade principen med ämnesinstitutioner, som ibland kan innefatta flera professorer/laboratorer, talar främst följande skäl: Väsentliga uppgifter för de akademiska läroanstalternas institutioner är att inom i studie- och organisationsplanerna och motsvarande bestämmelser angivna ramar organisera undervisningen, att fördela undervisnings- och examinationsuppgifterna mellan de olika lärarna samt att med ledning av vunna erfarenheter utarbeta förslag till reviderade studie- och organisationsplaner (motsvarande). Dessa utbildningsorganisatoriska uppgifter torde enligt utredningens mening bäst lösas inom en institutionsorganisation, som omfattar samtliga undervisningsresurser inom ett visst ämnesområde. Detta måste gälla även för de fall, där inom ett ämne undervisningen skall utformas och meddelas med sikte på flera olika utbildningsmål, t. ex. olika slag av civilingenjörsutbildning,[1] utbildning inom en matematisk-naturvetenskaplig fakultet även av civilingenjörer, utbildning både av språklärare och av språkexperter för näringslivet. Tillkomsten av nya utbildningsvägar och utbildningsvarianter bör nämligen enligt utredningens mening underlättas, om de skilda ämnesområdenas undervisningsresurser hålles organisatoriskt samlade. — Utredningen vill i detta sammanhang påpeka, att förhållandena vid de tekniska högskolorna i här berörda hänseenden för närvarande skiljer sig avsevärt från förhållandena vid universiteten. Delvis som en följd av själva utbildningsorganisationen (parallella studier i flera ämnen samtidigt), men delvis även som en följd av systemet med två eller flera en-professorsinstitutioner inom ett och samma ämnesområde utföres samordningsarbetet för undervisningen vid de tekniska högskolornas i avsevärt större utsträckning än vid universiteten av fakultetsorganen (avdelningskollegierna och avdelningsföreståndarna). Motsvarande gäller i fråga om tandläkarhögskolorna, vilkas utbildningsorganisation också är uppbyggd med parallella studier i flera ämnen samtidigt.

Även från forskningsorganisatoriska synpunkter sett talar starka skäl till förmån för systemet med en institutionsindelning efter ämnesområden. Modern forskning fordrar, särskilt inom de experimentella disciplinerna, lokaler och apparativ utrustning av en sådan omfattning, att ett *sambruk* av de till förfogande stående resurserna blir en praktisk nödvändighet. Ett dylikt sambruk organiseras rimligen smidigast inom ramen för en institutionsorganisation, som omfattar samtliga till förfogande för forskningen inom ett ämnesområde ställda resurser.

Å andra sidan finns otvivelaktigt också forskningsorganisatoriska skäl, som talar till förmån för det bl. a. vid de tekniska högskolorna tillämpade systemet med särskilda institutionsenheter för enskilda forskartjänster. Som i första ka-

[1] Av praktiska skäl använder utredningen här och i det följande benämningen civilingenjörsutbildning för samtliga de vid teknisk högskola meddelade slagen av utbildning för grundexamen.

pitlet framhållits, skall universiteten och de vetenskapliga högskolorna ge sina professorer och laboratorer möjlighet till fritt valt och fritt bedrivet forskningsarbete, däri inbegripet möjlighet för var och en av dem att för sitt forskningsarbete intressera unga forskare under utbildning. Intet slag av förmansskap tillkommer sålunda en professor över en laborator i dennes forskning eller en institutionsföreståndare över en annan professor vid institutionen i vad avser dennes forskning. Denna professorers och laboratorers frihet i valet av forskningsobjekt och forskningsmetod tillgodoses självfallet enklast genom att en självständig institution skapas kring varje professor och varje laborator.

Universitetsutredningen har i sina övervägande rörande här redovisade spörsmål stannat för alternativet med vad som här kallas ämnesinstitutioner, d. v. s. institutionsenheter som i fråga om de större ämnena kommer att innefatta flera forskartjänster. Särskilt har utredningen därvid fäst avseende vid att själva undervisningsorganisationen redan är och i framtiden i än högre grad kommer att bli en så arbetskrävande och maktpåliggande uppgift, att den bör hållas samman ämnesvis och att dess ledning i stora ämnen måste kunna anförtros för undervisningsadministrationen särskilt avdelade lärarkrafter. Även behovet av samarbete och sambruk i avseende på lokaler och forskningsutrustning har varit av betydelse för utredningens ställningstagande. Utredningen har heller icke kunnat undgå att taga hänsyn till det förhållandet, att en konsekvent genomförd indelning enligt principen en professor/laborator—en institution bl. a. skulle innebära delning av de institutioner vid de tekniska högskolorna, som nu innefattar en professor och en laborator, och överhuvudtaget inom kort skulle leda till ett så stort antal institutioner, att organisationens hanterlighet därigenom skulle äventyras.

Utredningen är klar över att vid en institutionsindelning efter »ämnen» själva avgränsningen av ett »ämne» kan göras på olika sätt med olika konsekvenser i fråga om institutionernas storlek. Utredningen framlägger, som kommer att framgå av det följande, för egen del icke något konkret förslag till ny institutionsindelning vid de enskilda läroanstalterna utan förordar, att förslag härtill utarbetas av dessa själva. Utredningen vill emellertid redan i detta sammanhang uttala, att institutionsorganisationen under alla förhållanden bör tillgodose behovet av sambruk i fråga om sådan utrustning samt sådana anläggningar och verksamheter, som är avsedda att nyttjas gemensamt för den vid en läroanstalt bedrivna forskningen. Väljer man vid en läroanstalts indelning i ämnesinstitutioner en snäv avgränsning av »ämnena», får man som resultat ett relativt stort antal institutioner, var och en med ett begränsat antal forskare, och det blir under sådana förhållanden enligt utredningens mening nödvändigt att vid sidan av ämnesinstitutionerna upprätta relativt många *särskilda institutionsenheter* för förvaltningen av de ovannämnda gemensamma service-anläggningarna och -verksamheterna. Väljer man å andra sidan en vid »ämnes»-definition som grund för institutionsindelningen, blir behovet av dylika särskilda institutionsenheter i motsvarande mån mindre.

b) Forskningsavdelningar

Universitetsutredningen förordar — som framgår av det föregående — i princip, att de personella och materiella resurserna för forskningen och utbildningen inom ett ämnesområde organiseras såsom en institution. Enligt denna princip organiserade institutioner kan sålunda omfatta mer än en professor/laborator. Med hänsyn till de i det föregående redovisade, i och för sig tungt vägande skäl, som talar för en organisation med enprofessorsinstitutioner, föreslår utredningen vidare, att bestämmelsen om institutionerna kompletteras med en icke-tvingande bestämmelse av innebörd, att inom en institution omfattande mer än en professor/laborator må bildas särskilda *forskningsavdelningar*. En dylik forskningsavdelning bör dock enligt utredningens mening endast kunna omfatta en professor/laborator jämte de för hans *forskningsarbete* vid varje tillfälle tillgängliga resurserna, omfattande t. ex. personal och materiel.

Den här föreslagna möjligheten att inom institution bilda särskild forskningsavdelning ser utredningen uteslutande som en följd av den med tjänst som professor eller laborator (motsvarande) förenade skyldigheten att bedriva forskning och rätten för tjänstens innehavare att därvid fritt få välja forskningsobjekt och forskningsmetod och fritt få disponera de för hans forskningsarbete anvisade resurserna. En forskningsavdelning blir sålunda icke en del av institutionen i den meningen, att på forskningsavdelningen skulle kunna överflyttas någon del av de institutionen gemensamt åvilande uppgifterna, t. ex. någon del av utbildningsorganisationen. Forskningsavdelningen blir i stället — som den föreslagna benämningen anger — uteslutande en arbetsenhet för det forskningsarbete, som vederbörande professor eller laborator bedriver eller ansvarar för.

Möjligheten att inom en institution bilda en forskningsavdelning skall enligt utredningens förslag gälla för innehavare av ordinarie forskar- och lärartjänster, d. v. s. för professorer och laboratorer (motsvarande). Utredningens motivering härför är den, att det väsentligen är dessa tjänstemäns forskningsarbete, som har en sådan omfattning och en sådan grad av permanens, att det kan vara motiverat att bilda en särskild avdelning av för detsamma anvisade delar av institutionens gemensamma resurser jämte de resurser, som för möjliggörande av detta forskningsarbete beviljats av forskningsråd och motsvarande organ. Härutinnan skiljer sig professorers/laboratorers forskningsvillkor i praktiken rätt klart från så gott som alla övriga vid en institution verksamma forskares, t. ex. docenters och doktoranders. Emellertid är utredningen klar över att ytterligare en kategori av forskare i nu berörda hänseende kan jämställas med professorer/laboratorer, nämligen innehavare av särskilda forskartjänster. Dessa forskare tillhör icke universitetsorganisationen i formell mening, men de är oftast knutna till universitets/högskoleinstitutioner. För sitt forskningsarbete har de vanligen anslag från vederbörande forskningsråd, ofta anslag av betydande storlek, som gör det möjligt för dem att anställa erforderlig biträdeshjälp och anskaffa erforderlig utrustning m. m. Med hänsyn till den särställning nu ifrågavarande fors-

kare intager inom institutionsorganisationen kan det enligt utredningens mening vara motiverat att inom en institution bilda en forskningsavdelning även kring sådan forskare. Utredningen har emellertid icke funnit det nödvändigt att föreslå en stadgemässig reglering härav. De särskilda forskartjänsterna ingår nämligen icke i universitets/högskoleorganisationen och innehavarnas placering på olika universitets/högskoleinstitutioner måste i varje särskilt fall föregås av överenskommelser mellan vederbörande forskningsråd å ena sidan och vederbörande universitets/högskolemyndigheter å den andra. I samband med att dylika överenskommelser träffas, torde forskarens ställning och arbetsförhållanden vid institutionen också böra preciseras. Om så befinnes lämpligt, bör enligt utredningens mening därvid även kunna bestämmas, att forskaren och för hans arbete särskilt anvisade resurser skall utgöra en forskningsavdelning inom institutionen.

c) Översyn av institutionsindelningen

Under hänvisning till vad i det föregående anförts föreslår utredningen, att institutionsbegreppet stadgemässigt definieras på så sätt, att för forskningen och utbildningen inom visst ämnesområde anställda lärare och övriga tjänstemän jämte för deras verksamhet anvisade lokaler, samlingar, apparater och övrig materiel anges tillsammans utgöra en institution.

Principen för själva institutionsindelningen skulle sålunda kunna sammanfattas i formeln ett ämnesområde—en institution. Nu har emellertid ordet ämnesområde icke alls någon klar innebörd. Någon vedertagen gräns finns sålunda icke mellan å ena sidan vad som skall kallas självständigt ämne i betydelsen vetenskaplig disciplin och å den andra vad som är en specialiserad inriktning inom ett sådan ämne. De institutionella förhållandena förändras successivt och växlar dessutom från läroanstalt till läroanstalt. Vad som otvetydigt är ett »ämne» med särskilda resurser och en självständig ställning i examinationshänseende vid en läroanstalt kan sålunda vid en annan läroanstalt vara en integrerad del av en vidare organisation. Som exempel härpå kan nämnas ämnet elektronik, som vid de tekniska högskolorna har en klart självständig ställning och en omfattande organisation men vid universiteten är examensämne endast i licentiatexamen och i övrigt närmast är en specialisering inom ämnet fysik. Ett annat exempel på här antydda förhållanden erbjuder ämnet teoretisk fysik med mekanik vid universiteten, som vid de tekniska högskolorna motsvaras av två ämnen, nämligen ämnet matematisk fysik och ämnet mekanik, vart och ett med egen undervisningsorganisation och egna institutioner.

En generell regel för vad som skall förstås med sådant ämnesområde, för vilket institution skall bildas, är sålunda mycket svår för att icke säga omöjlig att ange. Även om det läte sig göra att ange en sådan regel, vore det vidare enligt utredningens mening knappast lämpligt att stadgemässigt fastslå den. Indelningen i institutioner bör successivt kunna omprövas med hänsyn till forskningens ut-

veckling och läroanstalternas fortgående utbyggnad. Institutionsorganisationen kan icke ensidigt ses som en administrativ organisation; en institution bör givetvis också vara den organisatoriska ramen för ett samarbete (inom forskningen, inom utbildningen eller inom båda dera), som uppfattas som naturligt och önskvärt. Härtill kommer, att institutionsindelningen måste göras under hänsynstagande till rent lokala förhållanden, bl. a. i fråga om institutionslokalernas storlek och belägenhet.

Med hänsyn till här angivna förhållanden anser utredningen, att största möjliga enhetlighet bör eftersträvas då det gäller institutionsindelningen inom fakulteter/högskolor av samma slag, men avvikelser betingade av lokala förhållanden bör samtidigt ej vara uteslutna.

Beslut rörande institutionsindelningen bör enligt utredningens mening fattas av universitetskanslersämbetet, normalt efter förslag av vederbörande myndigheter vid universitet och högskolor. Med hänsyn till institutionernas betydelse för planeringsarbetet för utbyggnaden av de högre läroanstalternas forskningsoch utbildningsresurser anser utredningen vidare, att universitetskanslersämbetets beslut i ärenden av nu ifrågavarande slag obligatoriskt bör föregås av yttrande även från av ärendet berörd fakultetsberedning (se därom närmare i femte kapitlet).

Den normala proceduren i fråga om beslut rörande institutionsindelningen blir enligt utredningens förslag sålunda den, att förslag väckes av vederbörande fakultet (motsvarande), passerar konsistorium för yttrande och därefter för avgörande överlämnas till universitetskanslersämbetet, som fattar beslut sedan vederbörande fakultetsberedning avgivit yttrande i ärendet. Med hänsyn till institutionernas betydelse för såväl utbildningsorganisationen som forskningens dagliga arbetsvillkor anser emellertid utredningen, att initiativrätt i fråga om institutionsbildning och institutionsindelning bör tillkomma även andra intressenter än dem som är representerade i fakulteter och konsistorier. Utredningen föreslår därför, att rätt att hos universitetskanslersämbetet väcka förslag rörande institutionsindelningen skall tillkomma, förutom fakulteter (motsvarande) och konsistorier, jämväl dels vederbörande utbildningsnämnd,[1] dels envar av förslaget berörd lärare. Härigenom utsträckes möjligheten att väcka förslag rörande institutionsindelningen även till de lärare, vilka såsom icke-ordinarie ej är ledamöter av fakulteterna (motsvarande), och — genom utbildningsnämnderna[1] — till assistentgruppen och studenternas organisationer.

Av rätten att väcka förslag rörande institutionsindelningen följer — det vill utredningen särskilt nämna — rätt att hos Kungl. Maj:t anföra besvär över universitetskanslersämbetets beslut.

Under hänvisning till vad i det föregående anförts förordar utredningen, att inför övergången till den nya universitets/högskoleorganisationen en översyn

[1] Med ordet utbildningsnämnd avser utredningen motsvarigheter till universitetens nuvarande undervisningsnämnder. Utbildningsnämnderna behandlas närmare i tredje kapitlet.

göres av institutionsindelningen vid samtliga av omorganisationen berörda läroanstalter. Den ledande principen härvid bör enligt utredningens mening vara den, att en utbildningsorganisation omfattande lärare, som har att sinsemellan fördela undervisnings- och examinationsuppgifterna inom ett examens- eller läroämne, oavsett om dessa uppgifter gäller ett enda eller flera olika utbildningsmål bör hållas samman i en institution. Därjämte bör ämnesorganisationer av mycket liten omfattning antingen sammanföras till en institution eller anknytas till ett större ämne i en gemensam institution. Hänsyn måste därvid — som ovan framhållits — tagas till institutionslokalernas aktuella belägenhet och till andra motsvarande mera speciella förhållanden.

Den här förordade översynen av institutionsindelningen bör enligt utredningens mening igångsättas snarast möjligt. Förslagen bör vidare utarbetas lokalt inom de enskilda läroanstalterna. Utredningen föreslår därför, att vederbörande universitets/högskolemyndigheter anmodas att redan i samband med sina yttranden över detta betänkande framlägga förslag rörande institutionsindelningen vid de enskilda läroanstalterna.

d) Institutionsgrupper m. m.

Utredningen räknar med att man vid den föreslagna översynen av institutionsindelningen liksom framdeles, då frågor rörande institutionssammanslagningar och institutionsuppdelningar aktualiseras, kommer att finna, att i enskilda fall vissa skäl talar starkt till förmån för en vidgad eller bibehållen institutionell samverkan, medan andra skäl talar lika starkt däremot. Inom vissa ämnesområden leder forskningens utveckling till att ämnesspecialiseringar efter en tid framstår som i avseende på teori och metod självständiga vetenskaper, medan det gamla »ämnet» ofta bibehålles såsom examensämne i grundexamina och utbildningsorganisationen därför måste hållas samman. I sådana fall kan de skilda ämnesspecialiteternas lärare knappast fungera som vikarier för varandra i undervisningen, men ett institutionellt samarbete kring själva utbildningsorganisationen är likafullt nödvändigt. I andra fall är ett i forskningshänseende väl sammanhållet »ämne» examensämne i flera examina med en särskild organisation för utbildningen för var och en av dessa. Ibland fordrar de skilda utbildningsorganisationerna ett samarbete på fakultetsnivån inom skilda fakulteter (motsvarande), vilket kan påverka övervägandena beträffande institutionsorganisationen.

Med hänsyn till dessa förhållanden anser utredningen, att i den nya universitetsstadgan formella möjligheter bör öppnas för ett institutionellt samarbete, som omfattar vissa men icke alla av institutionsuppgifterna. Utredningen föreslår därför, att två eller flera institutioner skall kunna bilda en *institutionsgrupp* för gemensamt handhavande av uppgifter, som är gemensamma för de i gruppen ingående institutionerna.

Tillvägagångssättet vid bildande av en institutionsgrupp bör vara detsamma som det, som i det föregående föreslagits i fråga om institutionsindelningen. Även bestämmelserna rörande rätt att väcka förslag bör gälla i fråga om institutionsgruppsindelningen lika väl som i fråga om institutionsindelningen. Förslag, yttrande och beslut rörande bildande av institutionsgrupp bör vidare innefatta ställningstagande till avgränsningen av gruppens arbetsuppgifter i förhållande till däri ingående institutioners. Detta innebär, att institutionsgrupps arbetsuppgifter enligt utredningens mening skall kunna bestämmas under hänsynstagande till förhållandena i varje särskilt fall. De för gruppen gemensamma angelägenheterna kan sålunda i det ena fallet ligga på utbildningssidan och ett annat fall avse gemensam förvaltning av vissa forskningsresurser. De gemensamma uppgifterna kan självfallet också vara av större eller mindre omfattning.

Är de gemensamma angelägenheterna av liten omfattning, kan det självfallet vara tveksamt, om de utgör ett tillräckligt skäl för bildande av en institutionsgrupp. Gällande universitetsstatuter förutser, att behov kan föreligga av en samverkan mellan eljest från varandra fristående institutioner för vissa, mera speciella angelägenheter. Sådan samverkan kan föranledas av att två institutioner är inrymda inom samma byggnad eller att vissa lokaler, viss utrustning eller viss personal anvisats för deras gemensamma nyttjande. I sådant fall skall, enligt nu gällande bestämmelser, kanslern förordna en av institutionsföreståndarna att efter samråd med de övriga handha de gemensamma angelägenheterna. — Utredningen förordar, att denna bestämmelse i sak oförändrad överföres till den nya universitetsstadgan. Dock bör enligt utredningens mening beslut härvidlag fattas av de lokala universitets/högskolemyndigheterna.

Med de här ovan föreslagna möjligheterna att bilda institutioner och institutionsgrupper samt att etablera en mera begränsad samverkan mellan institutioner menar sig utredningen ha skapat formella förutsättningar för ett tillgodoseende av föreliggande och uppkommande samarbetsbehov på institutionsnivån. Med institutionsgrupperna har utredningen särskilt velat skapa en övergångsform, som kan lämpa sig vare sig utvecklingen inom ett visst ämnesområde pekar mot ett allt fastare samarbete mellan tidigare självständiga institutioner eller den pekar mot en allt längre gående differentiering inom forskning och undervisning.

e) Gemensamma institutioner eller institutionsgrupper i Göteborg och Lund

I fråga om valet i de enskilda fallen mellan de olika formerna för samarbetet på institutionsnivån har utredningen — som framgår av det föregående — velat överlåta initiativet åt dem, som är närmast berörda. För egen del har utredningen endast angivit en allmän riktpunkt, innebärande att gemenskap i fråga om arbetsuppgifter bör motsvaras av en gemenskap även i institutionsorganisa-

toriskt hänseende. Utredningen förutser sålunda allmänt sett en utveckling mot *större* institutionsenheter än de nu på många håll vanliga. Behovet av samarbete mellan forskare tillhörande skilda discipliner och behovet av samarbete kring gemensamma forskningsresurser kommer sålunda enligt utredningens övertygelse att göra sig allt mera märkbart och leda till en växande benägenhet för institutionsorganisatorisk samordning.

På *en* punkt vill utredningen framlägga konkreta förslag rörande institutionsindelningen. Det gäller de för Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola respektive för Lunds universitet och tekniska högskolan i Lund gemensamma institutionsorganisationerna för vissa s. k. grundläggande ämnen. Statsmakternas vid 1960 års riksdag fattade beslut rörande upprättande av en matematisk-naturvetenskaplig fakultet i Göteborg och av en teknisk högskoleorganisation i Lund bygger på förutsättningen av en lokalmässig samordning i här ifrågavarande ämnen. Härutinnan torde enligt utredningens mening ingen ändring böra ifrågakomma.

Emellertid innebär utredningens i det föregående framlagda förslag om en valmöjlighet mellan institution och institutionsgrupp självfallet en valmöjlighet även i fråga om dessa institutionsenheters konkreta organisation. Utredningen föreslår, att beslut beträffande valet av institutionsformen eller institutionsgruppsformen för de här ifrågavarande gemensamma institutionsenheterna fattas i samband med den i det föregående föreslagna översynen av institutionsindelningen. Med hänsyn till utformningen av den redan under uppförande varande kemibyggnaden i Göteborg bör emellertid den inskränkningen härvidlag gälla, att därest man skulle välja institutionsgruppsformen för ämnet kemi i Göteborg, denna institutionsgrupp icke skall kunna omfatta mer än en institution i vart och ett av ämnena analytisk kemi, biokemi, fysikalisk kemi, oorganisk kemi och organisk kemi. Föreliggande lokalprogram för de matematiska och teoretisk-fysiska ämnesområdena förutsätter vidare, i fråga om såväl Göteborg som Lund, en organisation motsvarande den för kemi-ämnena i Göteborg ovan angivna.

De för Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola gemensamma institutionerna eller institutionsgrupperna blir sålunda följande, nämligen

(1) en institution eller institutionsgrupp för matematik, innefattande ämnena matematik, matematisk statistik och numerisk analys;

(2) en institution eller institutionsgrupp för fysik, innefattande ämnena fysik och fasta tillståndets fysik;

(3) en institution eller institutionsgrupp för kemi, innefattande ämnena analytisk kemi, biokemi, fysikalisk kemi, oorganisk kemi och organisk kemi; samt

(4) en institution eller institutionsgrupp för teoretisk fysik, innefattande ämnena matematisk fysik, mekanik och teoretisk fysik.

De för Lunds universitet och Lunds tekniska högskola gemensamma institutionerna eller institutionsgrupperna blir följande, nämligen

(1) en institution eller institutionsgrupp för matematik, innefattande ämnena matematik, matematisk statistik och numerisk analys;

(2) en institution eller institutionsgrupp för fysik, innefattande ämnena fysik, elektronik, fasta tillståndets fysik och kärnfysik;

(3) en institution eller institutionsgrupp för kemi, innefattande ämnena analytisk kemi, biokemi, fysikalisk kemi, oorganisk kemi och organisk kemi; samt

(4) en institution eller institutionsgrupp för teoretisk fysik, innefattande ämnena matematisk fysik, mekanik och teoretisk fysik.

I fråga om de organisatoriska konsekvenserna av utredningens förslag om dessa för två sinsemellan i övrigt fristående läroanstalter gemensamma institutioner eller institutionsgrupper återkommer utredningen i skilda sammanhang i det följande.

2. Institutionsorganisationens uppgifter

a) Allmänna synpunkter

Som framgår av det föregående innebär utredningens förslag, att i vissa fall vissa av institutionsuppgifterna förutsättes kunna fullgöras av en av flera institutioner bildad institutionsgrupp. Vad här säges om institutionernas uppgifter gäller följaktligen även institutionsgrupperna.

Institutionernas huvudsakliga uppgifter skall helt naturligt — liksom nu — vara forskning och utbildning.

Institutionen är administrativt sett en avdelning av läroanstalten vad beträffar personal och materiella resurser. Inom institutionen skall (a) undervisningen organiseras; (b) personal och materiella resurser fördelas; (c) den biträdande personalens arbete ledas; samt (d) samlingar och utrustning vårdas. Dessa uppgifter måste handhas med beaktande av att på institutionen ligger det omedelbara ansvaret för (a) att utbildningens innehåll anpassas till forskningens utveckling och står i överensstämmelse med gällande examensstadgor och studieplaner (motsvarande); (b) att undervisningen organiseras på ett rationellt sätt inom ramen för gällande organisations- och undervisningsplaner (motsvarande); (c) att till institutionen hörande forskare får rimliga möjligheter att där bedriva en fritt vald forskning; (d) att ett fortlöpande planeringsarbete bedrives för den erforderliga utbyggnaden av forskningens och utbildningens resurser; samt (e) att utrustning, som ställts till institutionens förfogande, väl vårdas och brukas och att anslag, som givits till verksamhetens främjande, användes för därmed avsedda ändamål.

De principer, som ligger till grund för utredningens förslag i fråga om institutionsindelningen vid de akademiska läroanstalterna, innebär att dessas successiva utbyggnad i avsevärt högre grad kommer att leda till en ökning av institutionernas omfattning än till en ökning av deras antal. Delning av en institution i två eller flera sådana blir nämligen enligt dessa principer motiverad, endast i den mån forskningens utveckling lett till uppkomsten av ett i avseende på metod och central teoribildning nytt ämne, som för sin fortsatta utveckling bedömes vara i behov av en självständig organisation. Däremot blir en dylik delning av

institution i princip icke motiverad enbart därigenom, att undervisningsuppgifternas omfattning ökar, utbildningsmålen differentieras och antalet forskarbefattningar inom institutionen stiger.

Med den i första kapitlet skisserade, tänkbara utvecklingen av universitets- och högskoleorganisationens omfattning och uppgifter innebär detta, att vi har att räkna med en i de flesta fall mycket stark utökning av den inom de enskilda institutionerna bedrivna forsknings- och utbildningsverksamheten. Mot denna ökning av verksamheten kommer, vad de experimentella vetenskapernas fakulteter och läroanstalter beträffar, att svara en ännu starkare ökning av de enskilda institutionernas personalorganisation och av deras materiella utrustning i form av främst lokaler och apparater. Det torde med hänsyn härtill icke råda något tvivel om att institutionen i framtiden i än högre grad än i dag kommer att uppfattas som en självständig organisation, på vilken det verkliga ansvaret vilar för både utbildningens och forskningens utveckling. Under sådana omständigheter talar onekligen vissa skäl för att även ge institutionerna en hög grad av administrativ självständighet, t. ex. i den formen att de finge rätt att själva till universitetskanslersämbetet för fastställelse avlåta förslag till studieplaner, själva avge petita, själva tillsätta vissa befattningar och träffa andra personaladministrativa avgöranden och själva ansvara för en ekonomisk förvaltning. Detta skulle innebära, att man på institutionernas ledning lade delar av det ansvar, som nu åvilar fakulteterna (motsvarande) och den lokala universitetsstyrelsens organ.

Universitetsutredningen har emellertid för sin del icke velat förorda en omfördelning av det administrativa ansvaret i här antydd riktning. På utbildningssidan måste de enskilda läroämnenas undervisningsorganisation alltid vara en integrerad del av organisationen för utbildningen för hela examina, omfattande flera ämnen. Det är därför enligt utredningens mening i mycket hög grad motiverat, att ansvaret för den sistnämnda organisationen, d. v. s. för samordningen de enskilda ämnena emellan av undervisningsorganisationen, alltfort ligger hos organ motsvarande de nuvarande fakulteterna. På det ekonomiskt-administrativa området åter måste enligt utredningens uppfattning en spridning av de administrativa avgörandena och uppgifterna leda till en i längden oekonomisk splittring av resurserna.

Utredningen förordar därför i stället, att strävandena inriktas åt motsatt håll, nämligen i riktning mot *en koncentration så långt möjligt är av de administrativa uppgifterna och avgörandena hos rent administrativa organ och administrativa fackmän.* Härigenom bör man uppnå, att institutionerna och deras ledning i högre grad än fallet är i dag kan koncentrera sin verksamhet på det som är institutionernas egentliga uppgift, nämligen forskning och utbildning och att de befrias från mycket av det administrativa bestyr, som nu i alltför stor utsträckning upptar högt kvalificerade forskares tid och uppmärksamhet.

Utredningen vill strax tillägga, att ett visst mått av administrativt arbete under alla omständigheter måste åvila institutionerna och deras ledning. Här

måste de första förslagen till studieplaner och petita samt ansökningar om forskningsanslag utarbetas, inköp och reparationer beslutas, tjänsteinnehavare föreslås etc. Även i fråga om utbildningsadministrationen måste en ej obetydlig administrativ arbetsbörda falla på institutionerna, även om förhållandena härvidlag ställer sig olika vid de skilda slagen av fakulteter/läroanstalter beroende på utbildningens organisation. Ofrånkomligen leder allt detta till att professorers och laboratorers tid i viss utsträckning måste ägnas åt administrativa göromål, men självklart är, att denna tidsåtgång kan begränsas utan men för forskning och undervisning, genom att administrativa resurser ställes till institutionernas förfogande och genom en rationell arbetsfördelning inom dessa mellan å ena sidan den forskande personalen och å den andra olika slag av personal med administrativa arbetsuppgifter. Till dessa frågor återkommer utredningen i det följande.

b) Särskilda service-enheter

En möjlighet då det gäller att begränsa ämnesinstitutionernas administrativa arbetsuppgifter, är att begränsa institutionernas förvaltningsansvar till sådant, som har omedelbart samband med den enskilda institutionens utbildande och forskande verksamhet.

Den experimentella forskningen fordrar en alltmera växande *service-organisation*, omfattande apparativa anläggningar, verkstäder, djurstallar m. m. Vanligen ingår dessa anläggningar m. m. som delar av vetenskapliga institutioner. Administrationen av denna service-organisation innebär redan en betydande arbetsuppgift för institutionsledningarna, en uppgift som rimligen får beräknas växa mycket starkt i omfattning under de närmaste åren. Endast i några undantagsfall har service-organisationer av här ifrågavarande slag givits en organisatoriskt sett självständig ställning och direkt underställts läroanstalternas styrelseorgan (konsistorier och motsvarande). Detta gäller av ålder universitetsbiblioteken, vilka vart och ett under det större konsistoriets tillsyn förvaltas av en särskild chefstjänsteman, överbibliotekarien. Motsvarande gäller även om de flesta fackhögskolors bibliotek samt — i viss mån — om de två äldre tekniska högskolornas värme- och kraftcentraler.

Vid en bedömning av service-anläggningarnas och -verksamheternas organisatoriska ställning måste självfallet beaktas också de skäl, som talar till förmån för det nuvarande systemet med en decentralisering till ämnesinstitutionerna av forskningens service-anläggningar och -verksamheter. En forskare har givetvis behov av att snabbt få den hjälp och tillgång till den apparatur han behöver för sitt arbete. Här — som alltid — måste »stordriftens fördelar» vägas mot dess nackdelar. En generell regel för vilka anläggningar eller verksamheter som bör göras gemensamma för en hel läroanstalt (eventuellt för flera läroanstalter på en universitetsort) och vilka som alltjämt bör ligga kvar inom ämnesinstitutionerna torde därför enligt utredningens mening icke kunna ges. Den nedan föreslagna översynen måste genomföras under beaktande av de skilda intressen, som här bör

få göra sig gällande. Särskilt vill utredningen för sin del framhålla, att en strikt gränsdragning mellan forskning och service ej alltid är möjlig. Forskningsarbetet bedrives på många håll i form av konstruktion och provning av ny apparatur. I sådana fall är det självklart, att teknisk personal och utrustning måste ingå som en del av institutionens organisation.

Enligt utredningens mening talar mycket starka skäl för att man bör överväga, i vilken omfattning institutionsorganisationens mera omfattande service-anläggningar och -verksamheter med fördel kan brytas ut ur ämnesinstitutionerna och ges en ställning i organisatoriskt hänseende motsvarande universitetsbibliotekens. Ett motiv härför är det ovan antydda, nämligen behovet av en begränsning av ämnesinstitutionernas förvaltningsansvar. Ett annat och ännu starkare motiv för en översyn av här angivet slag ser utredningen däri, att de anläggningar och verksamheter det här gäller ofta utnyttjas av flera institutioners forskare. I vissa fall skulle säkerligen en dylik anläggning eller verksamhet kunna ges en mera slagkraftig och rationell organisation, om den gjordes till ett hela läroanstaltens service-organ och såsom sådant förvaltades av en särskild föreståndare under rektorsämbetets tillsyn.

Vad utredningen härvidlag närmast tänker på, är dels verkstäder och djurstallar, dels tung apparatur som kan behövas för flera institutioners forskare men som ej rimligen kan anskaffas för enskilda institutioner. Som exempel må här nämnas, att planer är under utarbetande för anskaffande av maskinanläggningar för automatisk databehandling. Dessa anläggningar avses bli ställda till förfogande för samtliga högre läroanstalter på en universitetsort och fordrar givetvis för sin vård och förvaltning en rätt omfattande organisation, skild från ämnesinstitutionernas. Även mindre omfattande anläggningar och samlingar av apparativa resurser synes med fördel kunna organiseras och förvaltas på motsvarande sätt som självständiga enheter, vilkas tjänster kunde utnyttjas icke blott av flera institutioners utan även av flera läroanstalters forskare.

Utredningen föreslår, att en översyn av här skisserat slag kommer till stånd och genomföres såsom ett led i den i det föregående föreslagna översynen av institutionsindelningen vid de bestående läroanstalterna. De förslag till institutionsindelning vid var och en av dessa, som enligt utredningens förslag vederbörande universitets/högskolemyndigheter skall anmodas framlägga i sina yttranden över detta betänkande, bör sålunda innefatta jämväl förslag beträffande upprättande av särskilda service-enheter av här ifrågavarande slag.

Utredningen vill här tillägga, att anläggningar och verksamheter, som kan komma att organiseras som från ämnesinstitutionerna fristående enheter, i många fall alltjämt måste stå under vetenskaplig ledning. Till detta spörsmål återkommer utredningen i ett följande avsnitt av detta kapitel.

I förevarande sammanhang vill utredningen även något beröra *institutionernas biblioteksorganisation*. Av historiska och lokala skäl är denna organisation för närvarande utformad på olika sätt inom skilda läroanstalter. På vissa håll finns

emellertid omfattande s. k. institutionsbibliotek, medan man på andra håll har bibliotek, som är gemensamma för flera institutioner.

I sitt femte betänkande (SOU 1958:32, s. 129 ff.) framlade utredningen vissa synpunkter och förslag, närmast i fråga om institutionsbiblioteksorganisationen i Uppsala och Lund. Utredningen underströk därvid bl. a. biblioteksorganisationens betydelse för institutionernas såväl forskande som utbildande verksamhet. Utredningen framhöll vidare, att starka skäl — avseende såväl inköpsplaneringen som biblioteksvården — talade till förmån för att läroanstalternas centrala bibliotek gavs del i ansvaret för institutionsbiblioteken.

Utredningen vill i nu förevarande sammanhang på nytt aktualisera denna organisationsfråga, och nu icke blott för de äldre statsuniversitetens del utan för samtliga de högre läroanstalter, som beröres av utredningens i detta betänkande framlagda organisationsförslag. Det är självfallet av den största betydelse för både forskning och undervisning att inom institutionerna ha lokal tillgång till viss aktuell vetenskaplig litteratur. Av minst lika stor betydelse är det vidare, att en samordning kommer till stånd i fråga om katalogisering och biblioteksvård samt i viss utsträckning även inköpsplanering. Denna samordning bör ankomma på läroanstalternas centralbibliotek (universitetsbiblioteken och motsvarande).

Den här antydda problematiken bör enligt utredningens mening klarläggas av särskild expertis. Utredningen föreslår, att detta uppdrag ges åt de särskilda sakkunniga, som utredningen i det föregående föreslagit skola tillkallas med uppdrag att överse hela universitetsbiblioteksorganisationen.

c) Forskningsanslagens administration

En betydande del av de administrativa göromål, som för närvarande betungar många institutionsföreståndare, sammanhänger med det förhållandet, att en stor och sannolikt stigande del av den inom universitetsinstitutionerna bedrivna forskningen finansieras genom för specificerade forskningsuppgifter givna särskilda *forskningsanslag*. Anslagsgivare är härvidlag dels de statliga forskningsråden, dels företag och organisationer inom näringslivet, dels privata donationsfonder, dels slutligen vissa offentliga institutioner i utlandet. Dessa forskningsanslag ges efter prövning i varje särskilt fall av ansökningar, ingivna av vederbörande forskare eller institutionsföreståndare. Anslagsmedlens ändamål och användande regleras som regel i särskilda överenskommelser eller kontrakt mellan anslagsgivaren å ena sidan och å den andra antingen forskaren eller läroanstalten. Med anlitande av dessa anslagsmedel anställes sedan för ifrågavarande forskningsuppgifts genomförande erforderlig personal och anskaffas för ändamålet erforderlig utrustning. Det förhållandet, att anslagen ges för specificerade forskningsprojekt, leder till att man vid de stora institutionerna ofta samtidigt arbetar med flera forskningsuppgifter, finansierade genom anslag från olika håll. Personal som en tid avlönats med anlitande av ett visst forsknings-

anslag överflyttas många gånger till en annan uppgift, finansierad genom ett annat anslag etc.

Det sagda torde vara nog för att antyda omfattningen av den administration, som föranledes av nu ifrågavarande forskningsanslag. I stort sett består denna administration av (a) utarbetande av ansökningar om anslag; (b) granskning av kontrakt och andra överenskommelser med det anslagsbeviljande organet; (c) anställande av personal och inköp av apparatur och materiel; (d) övrig personaladministration (t. ex. semestrar; socialförsäkringsavgifter); samt (e) utbetalningar, bokföring och redovisning av anslagsmedel.

På vissa håll har läroanstalternas centrala administration åtagit sig vissa eller de flesta av de här ovan uppräknade arbetsuppgifterna. Längst torde man härutinnan ha gått vid tekniska högskolan i Stockholm, där sedan någon tid det systemet varit genomfört, att i princip alla för forskningsarbete inom högskolans institutioner utifrån anslagna medel inbetalas till högskolans ekonomiavdelning, som för vederbörande anslagsmottagares räkning sedan handhar utbetalningar, bokföring och redovisningar. Högskolans ekonomiavdelning har härigenom också kunnat åtaga sig att handha en stor del av de personaladministrativa arbetsuppgifterna.

Som nämnts i ett tidigare avsnitt av detta kapitel pågår för närvarande en omläggning av administrationen av sådana forskningsanslag, som beviljas av de statliga forskningsråden. Denna omläggning innebär ett ytterligare steg på den väg, som särskilt tekniska högskolan i Stockholm redan beträtt, i det att personal som avlönas med anlitande av rådsanslag blir att betrakta såsom statsanställd, varigenom läroanstaltens ekonomiavdelning i avseende även på denna personal kan fullgöra de skyldigheter, som åvilar läroanstalten såsom arbetsgivare för den fasta organisationens personal (anmälningar till sjukkassa, uppgifter att lägga till grund för statsverkets avgifter enligt lagen om allmän försäkring).

Den sist antydda omläggningen i fråga om administrationen av forskningsanslag gäller emellertid endast förvaltningen av de statliga forskningsrådens anslagsmedel. Den är vidare ännu ej fullt genomförd vid samtliga akademiska läroanstalter. Detta innebär, att många universitets- och högskoleinstitutioner alltjämt har en från läroanstalternas fasta administration helt fristående personaladministration och medelsredovisning, handhavd av institutionens personal på institutionsföreståndarens ansvar.

Enligt universitetsutredningens mening bör man i fråga om forskningsanslagens administration vid samtliga akademiska läroanstalter konsekvent gå över till ett system i huvudsak motsvarande det som sedan en tid tillämpas vid tekniska högskolan i Stockholm. Det bör sålunda enligt utredningens mening stadgemässigt föreskrivas, att alla anslag, som beviljas för finansiering av vid läroanstalternas institutioner bedrivet forskningsarbete, skall förvaltas av vederbörande *läroanstalt* för vederbörande anslagsmottagares räkning.

Genom den här föreslagna föreskriften vinner man den enligt utredningens

mening verkligt betydelsefulla fördelen, att institutionerna befrias från huvuddelen av det administrativa arbete, som för närvarande följer med de särskilda forskningsanslagen. De personaladministrativa ärendena kan sålunda handläggas på samma sätt för all inom institutionerna verksam personal, oavsett om vederbörande befattningshavare tillhör läroanstaltens fasta organisation eller avlönas med anlitande av forskningsanslag och oavsett om sistnämnda anslag beviljats av statligt forskningsråd, en fondstyrelse, ett industriföretag eller annan. Alla inköps- och reparationsärenden kan vidare handläggas på samma sätt, oavsett om därvid anlitade medel tillhör läroanstaltens riksstatsanslag eller visst forskningsanslag. Den för anslag av sistnämnda slag inköpta utrustningen blir vidare omedelbart och utan särskilda beslut läroanstaltens egendom, detta givetvis under förutsättning att inga särskilda föreskrifter meddelats vid anslagets beviljande. All med forskningsanslagen förenad kassarörelse, bokföring och redovisning blir vidare genom den här föreslagna föreskriften överflyttad till läroanstalternas centrala ekonomiförvaltning. Den formella granskningen, slutligen, av de till grund för forskningsanslagen liggande överenskommelserna och kontrakten mellan anslagsgivare och anslagsmottagare blir genom denna föreskrift en läroanstaltens och vederbörande forskares — icke institutionens — angelägenhet.

Kvar hos institutionen och den enskilde forskaren skulle, med här föreslaget system, ligga det sakligt sett väsentliga, nämligen *initiativet*, d. v. s. utarbetandet av ansökningar om anslag, samt därjämte den materiella prövningen av ovannämnda överenskommelser och kontrakt. I fråga om valet av personer (assistenter, biträdespersonal), som skall anställas för genomförandet av ett med anslagsmedel finansierat forskningsprojekt, är det enligt utredningens mening självklart, att den, för vars forskningsarbete anslaget beviljats, alltfort skall ha det reella avgörandet, även om de formella anställningsbesluten fattas av läroanstaltens myndigheter.

För universitetsadministrationen i stort och för planeringsarbetet för de akademiska läroanstalternas fortsatta utbyggnad bör enligt utredningens mening den här föreslagna ordningen innebära den betydande fördelen, att man härigenom får en säker överblick över universitets- och högskoleforskningens verkliga omfattning inom skilda områden samt över dess aktuella villkor och behov. Självfallet leder ett genomförande av förslaget till en ökning av den lokala universitetsförvaltningens arbetsbörda och förslaget förutsätter sålunda en däremot svarande förstärkning av de enskilda läroanstalternas administrativa resurser. De härmed förenade kostnaderna uppväges emellertid enligt utredningens övertygelse mer än väl av de rationaliseringsvinster, som står att hämta, om den ifrågavarande anslagsadministrationen koncentreras och sammanföres med läroanstaltens förvaltning i en rationellt uppbyggd och utrustad organisation. Därtill kommer de vinster för forskningen själv, som uppkommer genom att institutionsorganisationen och forskarna befrias från rent personaladministrativa och kamerala uppgifter.

Till frågan om den lokala universitets/högskoleförvaltningens resurser återkommer utredningen i åttonde kapitlet. I förevarande sammanhang vill utredningen endast nämna, att den övervägt att föreslå uttagandet av en administrationsavgift för förvaltningen av de särskilda forskningsanslagen. Utredningen har emellertid förkastat denna tanke, huvudsakligen av det skälet att grunderna för en dylik avgifts bestämmande måste bli svåra att konstruera och komplicerade att tillämpa. Avgiften skulle dessutom, från statskassans synpunkt sedd, bli en ren bokföringstransaktion i fråga om den stora del av nu ifrågavarande anslag, som beviljas av de statliga forskningsråden och motsvarande statliga organ. Man bör i stället enligt utredningens mening i princip se det arbete, som administrationen av forskningsanslagen medför, som en del av den av staten tillhandahållna service för forskningen, som de akademiska läroanstalterna med sina forskartjänster, sina byggnader och sin övriga fasta utrustning överhuvudtaget i viss mån kan sägas utgöra.

I den mån ett givet anslag inkluderar ersättning för administrationskostnader (over head costs), skall givetvis denna del av anslaget disponeras av läroanstalten.

d) Personalredovisning och ekonomisk förvaltning

Vid ett genomförande av utredningens i nästföregående avsnitt framlagda förslag befriar man institutionerna och deras ledning från en mycket betydande del av deras nuvarande administrativa arbetsbörda. Även i övrigt bör man enligt utredningens mening sträva efter att koncentrera de rent administrativa uppgifterna till läroanstalternas administrativa organ. All *personalredovisning* (personalkort, tjänstgöringsbetyg, statistiska uppgifter rörande personal m. m.) bör sålunda enligt utredningens mening handhas av läroanstalternas centrala förvaltning. Även *den ekonomiska förvaltningen* bör skötas centralt inom läroanstalten. Vid läroanstalter, där systemet med förskott och förskottsredovisningar tillämpas i fråga om materielanslag och andra anslag, som fördelas mellan institutionerna, synes sålunda en övergång till ett system med koncentration av alla utbetalningar och all bokföring till läroanstalternas ekonomiavdelningar böra ske. En dylik omläggning är för närvarande under genomförande vid Göteborgs universitet och vid tekniska högskolan i Stockholm. Den innebär, att institutionernas och forskarnas bokföring kan inskränkas till förande av enkla anteckningar rörande gjorda beställningar, varjämte institutionsföreståndarnas och anslagsmottagarnas krav på överblick över anslagsförbrukningen tillgodoses genom att läroanstalternas ekonomiavdelningar regelbundet — och vid särskild anfordran — till institutionsföreståndarna respektive forskarna översänder kontoutdrag.

e) Upphandling

Institutionernas verksamhet — främst forskningen — förutsätter en totalt sett mycket betydande *upphandling* av förbrukningsmateriel och av apparativ utrustning. I avseende på inredning och utrustning av *nya* lokaler handhas denna upphandling av utrustningsnämnden för universitet och högskolor. I fråga om sådan upphandling av tung apparatur, som göres med anlitande av anslag från de statliga forskningsråden, sker självfallet en sakprövning hos råden i anslutning till dessas behandling av ifrågavarande anslagsansökningar. Råden har därvid möjlighet att såsom villkor för beviljat anslag föreskriva att upphandlingen skall göras av eller i samråd med utrustningsnämnden. Detta förfarande tillämpas regelmässigt av de medicinska och naturvetenskapliga forskningsråden samt statens råd för atomforskning, så snart anslag beviljas för apparatinköp, som beräknas kosta mera än 20 000 kronor. Ett motsvarande samarbete med utrustningsnämnden är givetvis också möjligt vid all upphandling av tyngre utrustning för de akademiska läroanstalterna. I fråga om upphandling av kontorsmateriel är läroanstalterna underkastade de för statsförvaltningen generellt gällande föreskrifterna rörande upphandling genom postverket.

Den här antydda problematiken måste lösas med hänsyn både till önskvärdheten av att i så stor utsträckning som möjligt befria forskarna från ekonomiskt-administrativt arbete och till de mycket betydande summor, som de vetenskapliga läroanstalternas apparatupphandling årligen uppgår till, men också med hänsyn till det förhållandet, att forskningens utveckling lett till att en sakkunnig behovs- och kvalitetsprövning många gånger kan göras endast av en starkt begränsad krets av specialister. En generell föreskrift om central upphandling — genom centrala eller lokala organ — i alla fall, där inköpssumman överstiger något visst, begränsat belopp (t. ex. 5 000 kronor), skulle enligt utredningens mening leda till en tungroddhet i förvaltningen, som knappast skulle uppvägas av motsvarande fördelar i ekonomiskt hänseende. Å andra sidan måste det vara angeläget att tillvarataga de möjligheter till fördelaktiga inköp, som allmänt sett står den store konsumenten till buds. Därtill kommer, att en i någon mening centraliserad upphandling i högre grad än en helt decentraliserad kan göras under hänsynstagande icke blott till det inom en institution föreliggande behovet utan även till andra institutioners behov och till den inom andra institutioner faktiskt förefintliga utrustningen.

Emellertid torde förutsättningarna i här förevarande hänseenden vara mycket olika vid skilda slag av läroanstalter och skilda typer av institutioner. För alla akademiska läroanstalter generellt gällande detaljföreskrifter rörande upphandlingsorganisationen torde därför icke vara lämpliga. I stället bör de anslagsbeviljande liksom de förvaltande myndigheterna — universitetskanslersämbetet och läroanstalternas myndigheter — söka att genom anvisningar i särskilda fall eller för viss läroanstalt eller för viss fakultets (motsvarande) institutioner reglera upphandlingsverksamheten på ett sådant sätt, att såväl de eko-

nomiska som de vetenskapliga effektivitetskraven på bästa sätt tillgodoses. Som allmänna riktlinjer härvidlag vill universitetsutredningen för sin del ange följande.

(1) All upphandling av apparatur och annan utrustning, för vilken inköpssumman överstiger förslagsvis 20 000 kronor bör, oavsett vilka anslagsmedel som avses bli anlitade för inköpet, göras av eller i samråd med myndighet på kanslers/överstyrelsenivån.

(2) Annan upphandling av apparatur och sådan utrustning, som icke är att beteckna som förbrukningsmateriel, bör göras vid läroanstalten, antingen av dennas centrala förvaltning eller, efter samråd med denna, av prefekten eller anslagsmottagaren.

(3) I fråga om upphandling av förbrukningsmateriel — bortsett från sådan materiel, som skall inköpas genom postverket — synes som regel böra gälla, att sådan förbrukningsmateriel, som vid en och samma läroanstalt förbrukas i relativt stor omfattning och av flera institutioner, helst synes böra upphandlas genom läroanstalten eller av institutionen respektive anslagsmottagaren i enlighet med ramavtal, som kan ha träffats mellan läroanstalten och vederbörande leverantörer.

Vad här sagts innebär, att det såväl centralt — i anslutning till universitetskanslersämbetet — som lokalt inom läroanstalternas förvaltningsorganisationer måste upprättas särskilda organ för upphandlingsservice. På dem skall ankomma att stå institutionerna till tjänst med upphandling eller råd i upphandlingsfrågor. De bör vidare sträva efter att träffa ramavtal med leverantörer rörande priser och leveransvillkor för materiel och utrustning, som erfordras för institutionerna. Ett nära samarbete måste självfallet upprätthållas mellan de centrala och de lokala organen för universitetsverksamhetens inköpsservice. — Till frågan om dessa service-organs organisatoriska ställning och resurser återkommer utredningen i åttonde kapitlet.

Även vid en omläggning enligt här angivna riktlinjer av upphandlingsverksamheten för universitets- och högskoleinstitutionerna kvarstår för institutionerna och deras forskare emellertid den från forskningens och utbildningens synpunkt väsentliga uppgiften, nämligen prövningen av *vad* som bör anskaffas, en prövning som i sig innefattar såväl en behovs- som en kvalitetsprövning. I fråga om inköp av sådan dyrbar apparatur, som avses bli anskaffad med hjälp av anslag från forskningsråden, deltar även rådet i varje fall i behovsprövningen. Allmänt torde emellertid gälla, att den sakliga prövningen av behov av vetenskaplig specialutrustning icke kan läggas på någon annan än forskarna själva.

f) Utbildningens organisation

I det föregående har utredningen framlagt förslag, som syftar till att i avsevärt större utsträckning än nu är fallet koncentrera framför allt den ekonomiska administrationen till den lokala universitetsstyrelsens organ och därigenom

befria institutionsledningen och forskarna från en mycket betydande del av de administrativa arbetsuppgifter, som nu åvilar dem. Av dessa uppgifter återstår nu att behandla dem, som sammanhänger med *utbildningens organisation*. Dessa uppgifter måste — såvitt utredningen kan bedöma — till stor del alltjämt åvila institutionerna och dessas ledning. Ett primärt ansvar för utarbetandet av förslag till nya studie- och organisationsplaner (motsvarande) måste sålunda åvila de ordinarie akademiska lärarna. I fråga om utarbetandet av undervisningsplanerna, om schemaläggningen och om handhavandet av studieregistrering och studiestatistik torde förutsättningarna vara relativt olika inom skilda fakulteter (motsvarande). Inom utbildningslinjer där studenterna hålles samman årskursvis under hela utbildningstiden fram till grundexamen och där flera i examen ingående ämnen läses parallellt, faller helt naturligt en betydande del av det här ifrågavarande arbetet på fakultetsnivåns organ. Det gäller nämligen härvidlag att organisera undervisningen och registrera studieresultaten inom flera ämnen samtidigt. Därtill kommer, att särskilt schemaläggningen påverkas av det förhållandet, att undervisning i ett ämne samtidigt skall meddelas inom samma institution åt studerande tillhörande flera olika utbildningslinjer. Som exempel på utbildningslinjer av här ifrågavarande slag kan nämnas de tekniska högskolorna, men förhållandena är relativt likartade inom övriga fackhögskolor samt vid de medicinska fakulteterna.

Inom de filosofiska fakulteterna däremot kan varje ämne ha sin egen undervisningsorganisation, relativt oberoende av motsvarande organisation för andra ämnen. Orsaken härtill är den, att studenterna här regelmässigt koncentrerar sina studier på ett ämne i sänder och att ämneskombinationer och ämnesföljd är fria för de studerande. Med hänsyn härtill och med hänsyn även till att undervisningsorganisationen generellt sett torde vara mest omfattande inom dessa fakulteter kan vissa skäl anföras för att tyngdpunkten i det utbildningsadministrativa arbetet vad dessa fakulteter beträffar alltjämt skall ligga hos institutionerna. Ansvaret för utarbetande av förslag till studie-, organisations- och undervisningsplaner samt för undervisningsuppgifternas fördelning mellan olika lärare bör enligt utredningens mening i fråga om de filosofiska fakulteternas ämnen åvila institutionerna. De med detta ansvar förenade arbetsuppgifterna blir, beträffande de stora undervisningsämnena, av så betydande omfattning, att de motiverar särskilda organisatoriska åtgärder inom institutionsorganisationens ram i syfte att i görligaste mån befria den forskande personalen från undervisningsadministrativt arbete. Till denna fråga återkommer utredningen i nästföljande avsnitt av detta kapitel.

Även i fråga om sådana uppgifter som schemaläggningen, registreringen av de studerande och deras studieresultat samt av den sistnämnda verksamheten föranledda initiativ till omläggningar och förändringar inom utbildningsorganisationen, torde alltjämt ett ej helt obetydligt ansvar böra åvila institutionsnivåns organ. Emellertid anser utredningen, att dessa arbetsuppgifter, vid de filosofiska fakulteterna lika väl som vid övriga fakulteter och högskolor, med fördel kan

utföras av fakultetsnivåns organ (närmast utbildningsnämnderna) och av för utbildningsadministrativa göromål särskilt avdelade tjänstemän inom läroanstalternas centrala förvaltning (utbildningsnämndernas sekreterare). I detta syfte framlägger utredningen i åttonde kapitlet förslag om en avsevärd förstärkning av de centrala universitets/högskoleförvaltningarnas utbildningsadministrativa resurser.

3. *Institutionsledningen*

a) Huvuddragen i utredningens förslag

Av det närmast föregående avsnittet av detta kapitel framgår, att universitetsutredningen generellt rekommenderar en koncentration, så långt detta är praktiskt möjligt, av det rent administrativa arbetet till läroanstalternas centrala organ. Sålunda föreslås alla personaladministrativa avgöranden, all personalredovisning, bokföring och ekonomisk redovisning samt vissa uppgifter i samband med upphandling av utrustning och materiel lagda på läroanstalterna centralt. Vidare har framhållits, att de utbildningsadministrativa uppgifterna i betydande, ehuru från fakultet till fakultet (motsvarande) något skiftande omfattning bör handhas av fakultetsnivåns organ. Emellertid har utredningen i flera sammanhang understrukit, att vissa rent administrativa uppgifter under alla förhållanden måste läggas på institutionsorganisationen. Förslag till förordnanden liksom yttranden i andra personaladministrativa ärenden måste sålunda avges av den närmast berörda myndigheten, d. v. s. bl. a. institutionernas ledning. Utbildningsadministrationen *inom* ett ämne måste vidare i stor utsträckning handhas inom institutionerna.

Till dessa, i mera begränsad mening administrativa uppgifterna kommer så de som sammanhänger med institutionsorganisationens stora uppgifter, nämligen att fungera som den organisatoriska ramen för ett samarbete mellan forskare kring gemensamma problem och gemensamma resurser, ett samarbete mellan akademiska lärare kring en gemensam utbildningsuppgift och ett samarbete mellan forskare och lärare för planläggningen av en fortgående utbyggnad av ett ämnesområdes resurser för forskning och utbildning.

Utredningen sammanfattar institutionsorganisationens uppgifter i följande punkter, nämligen

(1) utbildningens innehåll och organisation, innefattande (a) kursfordringarnas innehåll (studieplaner och motsvarande), (b) undervisningens organisation (organisationsplaner och motsvarande, examinations- och undervisningsuppgifternas fördelning mellan olika lärare), samt (c) viss redovisning av undervisning och studieresultat;

(2) fördelning av personal och materiella resurser dels mellan undervisning och forskning, dels mellan de självständiga forskarna inbördes;

(3) arbetsledning och viss personaladministration (upprättande av förslag till innehavare av lediga icke-ordinarie tjänster, semesterlistor etc.);

(4) beslut om anskaffning av samt vård av samlingar och utrustning;

(5) planering av institutionens fortsatta utbyggnad, innefattande främst utarbetande av förslag till petita.

Det är enligt universitetsutredningens mening främst tre faktorer, som måste påverka utformningen av institutionernas administrativa ledning. Den första är den, att institutionerna blir av mycket växlande storlek. Den andra är den, att institutionernas administrativa uppgifter består både i att träffa förvaltningsavgöranden och i att organisera ett samarbete. Den tredje faktorn, slutligen, som måste påverka konstruktionen av institutionernas ledning, är den att samarbetet endast i viss utsträckning gäller en för institutionen gemensam uppgift (utbildningen) men i övrigt består i ett samarbete mellan självständiga forskare om materiella nyttigheter, som skall fördelas eller brukas gemensamt.

Vad beträffar det förstnämnda förhållandet — institutionernas mycket varierande storlek — vill utredningen understryka, att vissa av dem i varje fall för närvarande är så små, att några egentliga problem i fråga om funktioner och organ för deras administration knappast är aktuella. Problematiken blir självfallet mera svårbemästrad, ju större institutionen är. De i det följande redovisade resonemangen tar i första hand sikte på de stora institutionernas förhållanden och förslagen är i dagens läge endast i begränsad utsträckning tillämpliga på sådana institutioner, som innefattar en enda fast lärartjänst. Utredningen har emellertid ansett det riktigast att söka konstruera en i formellt hänseende enhetlig organisation för alla institutioner. För de små institutionerna blir denna organisation successivt tillämpbar, allteftersom institutionen bygges ut.

Vad i det föregående anförts rörande institutionernas uppgifter utesluter för alla större institutioners del den i administrativa sammanhang eljest vanliga konstruktionen med ledningen lagd i händerna på en *chef*, som har att med ansvar endast inför överordnade myndigheter leda den övriga personalens arbete och fatta besluten om arbetsuppgifternas fördelning mellan befattningshavarna. Det nödvändiga samarbetet pekar i stället mot någon form av *kollegial* ledning. Härvidlag stöter man emellertid på den svårigheten, att samarbetet i undervisningen gäller institutionens samtliga lärare, medan samarbetet i avseende på forskningsresursernas fördelning och bruk i första hand måste vara ett samarbete endast mellan vissa av lärarna, främst professorer och laboratorer. Därtill kommer, att vissa av de på institutionsledningen ankommande administrativa uppgifterna — främst de uppgifter som kan sammanfattas i benämningen arbetsledning — icke lämpligen handhas av kollegiala organ.

Starka skäl kan enligt utredningens uppfattning i och för sig anföras till förmån för att såsom ett institutionens högsta beslutande organ inrätta ett kollegium omfattande samtliga inom institutionen verksamma lärare jämte någon form av studentrepresentation. Ett av dessa skäl är undervisningsuppgifternas betydelse i institutionernas arbete och det förhållandet, att den kvantitativt sett alldeles övervägande delen av undervisningen numera på de flesta håll bestrides av andra lärare än professorer och laboratorer. Ett annat skäl till förmån för ett

»stort» kollegium av här skisserat slag är det, att man därigenom skulle nå en formell likställdhet mellan å ena sidan sådana akademiska lärare, som har att dela sin tid mellan forskning och undervisning, och å den andra dem, som har att koncentrera sig på endera av dessa de högre läroanstalternas två huvuduppgifter (t. ex. innehavare av särskilda forskarbefattningar respektive universitetslektorer). Ett tredje skäl för ett »stort» institutionskollegium är att man i ett sådant får ett naturligt forum för diskussion även i forskningsfrågor mellan yngre och äldre forskare inom institutionens ram. Utredningen är övertygad om att man härigenom i många fall skulle befordra en utveckling i riktning mot forskargrupper i samarbete kring sådana forskningsprogram, som är alltför omfattande för en ensam forskare.

Å andra sidan måste konstateras, att sådana ärenden, som icke lämpligen handlägges kollegialt, i än mindre grad lämpar sig för handläggning i ett stort kollegium än i ett litet. Därtill kommer, att vissa av de på institutionsledningen ankommande samarbets- och fördelningsfrågorna direkt berör endast de självständiga forskarna och att avgörandet i sådana frågor — t. ex. dispositionen av den för forskningen disponibla delen av materielanslaget — icke gärna kan göras beroende av ett omröstningsförfarande i ett institutionskollegium av ovan skisserat slag. Lärarstabens sammansättning med såväl fast anställda lärare som tillfälligt engagerade, ibland timarvoderade lärarkrafter samt det inom vissa institutioner förhållandevis mycket stora antalet assistenter/amanuenser leder också till svårigheter, om man vill skapa ett »stort» kollegium med beslutande funktioner i för institutionens verksamhet och utveckling betydelsefulla ärenden.

Vid sina överväganden av här berörda spörsmål har utredningen konstaterat, att de ärenden, för vilkas handläggning en medverkan från de icke ordinarie lärarnas och från studenternas sida vore av särskilt värde, till betydande del är sådana, som sammanhänger med institutionernas uppgifter för utbildningen. Med hänsyn härtill och till de i det föregående redovisade synpunkterna har utredningen övervägt att för institutionernas ledning föreslå inrättandet av två slags kollegier, nämligen ett »stort» kollegium innefattande samtliga lärarkategorier jämte assistent/amanuens- och studentrepresentanter för behandling av ärenden rörande utbildningsorganisationen samt ett mindre kollegium omfattande de ordinarie lärarna eller vissa av dem med uppgift att under ordförandeskap av institutionens prefekt fungera som institutionens styrelse.

Utredningen har emellertid funnit, att en dylik organisation skulle bli onödigt tungrodd och framstå som helt omotiverad i fråga om alla medelstora och mindre institutioner.

I stället har utredningen stannat för ett förslag, vars huvudsakliga innebörd är följande:

(1) Vid varje institution, som omfattar mer än en lärartjänst, upprättas ett *institutionskollegium,* omfattande institutionens samtliga lärare jämte en på visst sätt begränsad representation för assistentgruppen och för studenterna.

(2) Detta institutionskollegium ges initiativrätt i institutionens angelägenheter men i övrigt endast *rådgivande* funktioner. Å andra sidan föreslås, att viktigare beslut i institutionens angelägenheter obligatoriskt skall föregås av samråd i kollegiet.

(3) Uppgiften att för fakultet (motsvarande) framlägga förslag till petita samt studie- och organisationsplaner för undervisningen liksom — med en formellt något annorlunda föreskrift — uppgiften att upprätta förslag till innehavare av icke-ordinarie tjänster vid institutionen ålägges dennas *ordinarie lärare* kollektivt.

(4) Den dagliga ledningen av den vid institutionen meddelade undervisningen liksom avgörandena beträffande fördelningen av uppgifter och dispositionen av gemensamma resurser lägges hos institutionens *prefekt.*

De juridiska och teologiska fakulteterna har för närvarande institutioner, som omfattar vederbörande fakultets samtliga ämnen. I den mån denna organisation anses böra bibehållas, bortfaller behovet av särskilda kollegiala organ för dessa institutioners förvaltning. Fakulteterna själva komme då att handha de uppgifter, som eljest enligt utredningens förslag skall vila på en institutions ordinarie lärare; fakulteternas utbildningsnämnder komme att fullgöra samma uppgifter som institutionskollegierna. Fakulteternas dekaner kan jämväl fylla vissa funktioner som prefekter. — Självfallet kan forskningsavdelningar bildas inom dessa fakulteter.

Utredningen vill här även erinra om vad inledningsvis i detta kapitel framhållits rörande den särställning, som de medicinska läroanstalternas och fakulteternas undervisningskliniker intar i organisatoriskt hänseende. Ej heller i fråga om dessa är utredningens förslag rörande administrativa organ på institutionsnivån tillämpbara.

Vad i det följande säges rörande institutions ordinarie lärare, institutionskollegier och institutionsprefekt gäller följaktligen *icke* utan vidare de juridiska och teologiska fakulteterna; ej heller de medicinska fakulteternas undervisningskliniker.

b) De ordinarie lärarna

De ärenden, rörande vilka beslut måste fattas inom institutionerna, består till en betydelsefull del av sådana ärenden, som i formellt hänseende har karaktär av förslag till fakultets (motsvarande) beslut rörande förslag till petita samt studie- och organisationsplaner.

Med hänsyn härtill har utredningen ansett det naturligt, att uppgiften att för institutionens del utarbeta sådana förslag lägges såsom ett kollektivt åliggande hos institutionens ordinarie lärare, vilka samtidigt, enligt utredningens i nästföljande kapitel redovisade förslag, blir de av institutionens lärare, som tillika är ledamöter av fakultet (motsvarande). Då emellertid såväl institutionens petita som förslag till studie- och organisationsplaner (motsvarande) är angelägenheter

av stort intresse jämväl för övriga ledamöter av institutionskollegiet, har utredningen ansett det vara motiverat att föreslå en föreskrift om att utarbetandet av förslag, som här avses, skall föregås av *samråd i institutionskollegiet.*

Många institutioner omfattar redan nu ett stort antal tjänster av skilda slag, dels lärartjänster, dels assistent- och amanuenstjänster, dels slutligen tjänster, vilkas innehavare har att biträda i institutionens verksamhet och vid vården av dess utrustning m. m. I fråga om de ordinarie lärartjänsterna och vissa andra tjänster finns särskilda föreskrifter rörande förfarandet vid deras tillsättande. I fråga om det övervägande antalet institutionstjänster saknas emellertid annan bestämmelse än om vilken myndighet som har att tillsätta tjänsterna. Vanligen tillsättes här ifrågavarande tjänster av det mindre konsistoriet/kollegienämnden (motsvarande) efter förslag antingen av institutionsföreståndaren eller av annan ordinarie lärare. Oftast torde ärendena dessutom i en eller annan form passera fakultetsnivåns organ.

De tillsättningsärenden, som här avses, är helt naturligt av stort intresse för samtliga de forskare, som är verksamma inom en institution. Utredningen anser därför, att den nya universitetsstadgan bör innehålla en entydig bestämmelse rörande förfarandet på institutionsnivån vid upprättandet av förslag till innehavare av sådana tjänster inom en institution, rörande vilka särskild tillsättningsprocedur ej finns föreskriven, d. v. s. väsentligen de icke-ordinarie institutionstjänsterna. Härvid måste beaktas, att vid institutioner som omfattar mer än en forskare ingen eller så gott som ingen av de här ifrågavarande tjänsterna uteslutande är knuten till en viss forskare.

Att i ärenden av här ifrågavarande slag ge institutionskollegiet beslutande eller rådgivande uppgifter anser utredningen med hänsyn till ärendenas natur vara mindre lämpligt. Ansvaret bör enligt utredningens mening i stället begränsas till kretsen av institutionens ordinarie lärare. Att av dessa bilda ett kollegialt organ, som vid oenighet skulle kunna företaga omröstning, synes utredningen vara opraktiskt. Utredningen föreslår därför, att förslag till innehavare av tjänster vid en institution skall, i den mån annat ej följer av särskilda bestämmelser, upprättas av institutionens prefekt *i samråd med institutionens övriga ordinarie lärare.*

Med en bestämmelse av här angiven innebörd vinnes enligt utredningens mening även den fördelen, att alla i ärenden av här ifrågavarande slag direkt intresserade fakultetsledamöter ges möjlighet att redan vid förslags upprättande göra sina synpunkter gällande. Därmed synes man kunna slopa det på flera håll tillämpade förfaringssättet att låta förslagen passera fakultetsnivåns organ för tillstyrkande. Förslag till innehavare av institutionsbundna icke-ordinarie tjänster kan sålunda — där ej annat följer av särskilda bestämmelser — gå direkt från institutionen till den tillsättande myndigheten (konsistoriet).

Vad här sagts avser förslag till innehavare av *tjänster.* I fråga om förordnanden av andra befattningshavare, t. ex. timarvoderade lärare och extra biträdeshjälp, synes ett enklare förfaringssätt kunna begagnas. Utredningen förordar

härvidlag, att förslag upprättas av prefekten eller, då fråga är om arbetskraft som skall avlönas med hjälp av särskilt forskningsanslag, av vederbörande anslagsmottagare.

c) Institutionskollegiet

Såsom framgått av det föregående föreslår utredningen att vid alla institutioner, som omfattar mer än en lärartjänst, skall finnas ett *institutionskollegium* med rådgivande och förslagsställande uppgifter.

Institutionskollegium bör enligt utredningens mening bestå av samtliga till institutionen hörande lärare utom oavlönade docenter. I ett institutionskollegium kommer sålunda att ingå professorer, laboratorer (motsvarande), universitetslektorer, e. o. docenter, utländska lektorer, speciallärare, biträdande lärare, forskarassistenter, avdelningstandläkare och andra lärare med fast anknytning till institutionen. Någon skillnad bör sålunda i detta sammanhang icke göras mellan ordinarie, extra ordinarie och extra lärare. Helt tillfälligt anställda timarvoderade lärare bör dock icke annat än i undantagsfall deltaga i kollegiets arbete.

Bestämmelserna om institutionskollegiets sammansättning synes dock böra kompletteras med en möjlighet för konsistoriet (motsvarande) att på förslag av kollegiet förordna, att även oavlönad docent, annan till institutionen knuten forskare, tjänsteman eller tillfälligt anlitad lärare skall såsom ledamot tillhöra institutionskollegiet. — De tjänstemän utredningen härvidlag närmast tänker på är dels innehavarna av de till vissa biologiska institutioner knutna tjänsterna som förste museiintendent och förste trädgårdsintendent, dels innehavarna av tjänster som förste forskningsingenjör, förste driftingenjör, forskningsingenjör och förste kemist.

Till gruppen »lärare» i formell mening räknar utredningen icke heller assistenter, amanuenser och övningsassistenter. Många av dessa tjänstemän fullgör emellertid mycket betydelsefulla uppgifter i undervisningen och forskningen. En medverkan från dessa gruppers sida i institutionskollegiernas arbete framstår därför såsom självklart motiverad. Bl. a. i syfte att begränsa kollegiernas storlek vill utredningen emellertid förorda, att endast de av varje enskilt ärende berörda av institutionens assistenter, amanuenser och övningsassistenter skall ingå såsom ledamöter av kollegiet. Denna inskränkning i de ifrågavarande kategoriernas deltagande i institutionskollegiernas arbete torde få praktisk betydelse endast inom de största institutionerna.

Utredningen har i första kapitlet allmänt understrukit vikten av att de studerande ges fullgoda möjligheter att göra sina synpunkter gällande i avseende på frågor om utbildningens innehåll och organisation. Detta bör icke minst gälla arbetet inom institutionskollegierna. Utredningen föreslår därför, att två representanter för de av varje enskilt ärende berörda studenterna skall ingå såsom ledamöter av institutionskollegiet. Med hänsyn till att samma institutionskollegium kan ha att handlägga ärenden inom ramen för flera utbildningslinjer, innebär utredningens förslag, att flera än två studentrepresentanter kan behöva ut-

ses. Endast två sådana representanter kommer emellertid att fungera såsom ledamöter vid kollegiets behandling av ett enskilt ärende rörande utbildningens innehåll och organisation. Vid kollegiets behandling av ärende, som icke berör de studerande, bortfaller studentrepresentationen.

I fråga om sättet för utseende av studentrepresentanter vill utredningen anföra följande. Licentianders och doktoranders intressen synes som regel vara företrädda genom de yngre lärarna och genom assistentgruppens representation i institutionskollegierna. De särskilda studentrepresentanterna synes därför normalt böra vara utsedda med hänsyn till de ärenden, som sammanhänger med utbildningen för preliminärexamina. Vissa skäl kan otvivelaktigt tala för att dessa studentrepresentanter utses genom någon form av valförfarande bland de aktuella studerande i institutionens ämne. Å andra sidan kan det vara tveksamt, om man med ett sådant förfarande, särskilt i nybörjarämnen, skulle få representanter, som med tillräcklig erfarenhet och auktoritet kunde framföra studentsynpunkterna. Sättet för utseendet av studentrepresentanter synes därför böra avgöras av vederbörande studentorganisationer själva. Utredningen föreslår fördenskull, att studentrepresentanterna i institutionskollegierna skall utses av vederbörande studentkårer på sätt dessa själva beslutar.

Som framgått av det föregående föreslår utredningen, att institutionskollegiet huvudsakligen skall ha *rådgivande uppgifter*. Utredningen tänker sig sålunda institutionskollegiet väsentligen som ett organ för *samråd* mellan institutionens forskare, lärare och studenter. Rörande vissa slag av ärenden föreslår utredningen, att samråd i institutionskollegiet skall vara obligatoriskt, innan beslut fattas eller förslag utarbetas.

Obligatoriskt samråd i institutionskollegiet bör sålunda enligt utredningens mening äga rum i första hand beträffande alla ärenden rörande nya eller ändrade studie- och organisationsplaner för den vid institutionen meddelade utbildningen. Härigenom öppnas en möjlighet för institutionens samtliga lärare att tillsammans med assistentgruppens och studenternas representanter penetrera och diskutera alla frågor, som rör utbildningens innehåll och organisation. Det är utredningens förhoppning, att härigenom skall stimuleras icke blott en kontinuerlig bevakning av utbildningens resultat utan även en fortgående modernisering av undervisningsinnehållet och en aktiv försöksverksamhet i fråga om undervisningsmetodik och undervisningsorganisation.

Även utarbetandet av de årliga förslagen till petita för institutionen skall enligt utredningens förslag obligatoriskt föregås av samråd i institutionskollegiet. Härigenom får man enligt utredningens mening en garanti för att såväl utbildningens som forskningens och såväl de äldre som de yngre forskarnas intressen kan göra sig gällande vid utarbetandet av dessa för en institutions utveckling betydelsefulla förslag.

En institution är, som utredningen ser den, en arbetsenhet inom vilken uppgifter och resurser skall *fördelas* mellan forskning och utbildning liksom mellan forskarna och lärarna inbördes. Det gäller härvidlag att tillse, att institutionens

resurser utnyttjas på ett rationellt sätt, att såväl undervisningen som forskningen får sina intressen tillgodosedda och att lärare och andra tjänstemän får arbetsuppgifter, som de genom sina individuella kvalifikationer är väl lämpade för. Utredningen vill understryka, att dessa fördelningsärendens handläggning inom en stor institution är en uppgift, som erbjuder en speciell problematik. Detta sammanhänger dels med universitets/högskoleinstitutionernas dubbla uppgift — forskning och utbildning —, dels med den grundläggande principen om den självständige universitetsforskarens rätt att för ett fritt valt och på eget ansvar bedrivet forskningsarbete disponera sin del i institutionens resurser. Fördelningsuppgifterna ställer höga krav på samarbetsviljan hos de berörda. Besluten måste fattas efter samråd och, såvitt möjligt, i samförstånd.

Institutionskollegiet är enligt utredningens mening väl ägnat som organ för sådant samråd. I kollegiet finns nämligen företrädare för de olika intressen, som skall tillgodoses vid fördelningen av arbetsuppgifter och resurser. Däremot anser utredningen icke, att institutionskollegiet är lämpat som beslutande organ. Kollegiets sammansättning är väsentligen beroende av sammansättningen av institutionens lärarstab. Denna påverkas i sin tur av undervisningsorganisationens kvantitativa tyngd, vilket får till följd, att institutionskollegierna blir av växlande storlek och till sin sammansättning får en skiftande karaktär: I vissa kollegier får undervisningssidan en övervägande tyngd; i andra däremot forskningssidan.

Med hänsyn till dessa förhållanden har utredningen kommit till den ståndpunkten, att de här ifrågavarande fördelningsärendena bör *avgöras av institutionens prefekt,* men avgöras *efter ett obligatoriskt samråd i institutionskollegiet.* Därvid bör särskilt föreskrivas, att fördelningen av institutionens resurser och arbetsuppgifter skall göras med beaktande av såväl forskningens som utbildningens behov.

Med detta har utredningen redovisat de uppgifter, som enligt utredningens mening obligatoriskt bör ankomma på ett institutionskollegium. I övrigt torde få lämnas åt de enskilda kollegierna att själva välja sina arbetsuppgifter. Det måste därvid stå klart, att kollegiernas arbetsintensitet kommer att bli relativt växlande, beroende bl. a. på institutionernas växlande storlek. Under alla förhållanden bör emellertid ett institutionskollegium förutom sina rådgivande uppgifter ha rätt till *initiativ* i institutionens angelägenheter. Institutionskollegium bör sålunda ha stadgemässig rätt att hos vederbörande myndighet vid läroanstalten framlägga de förslag, som kollegiet finner kunna gagna institutionens verksamhet och utveckling. Det sagda innebär, att initiativrätten såtillvida begränsas, som förslag skall kunna framläggas endast för myndighet inom universitetet/högskolan, men att förslagen å andra sidan skall kunna framläggas för vilket som helst av läroanstaltens organ (utbildningsnämnd, fakultet, konsistorium etc.).

Utredningen räknar med att institutionskollegiet på många håll och i de flesta ärenden skall kunna arbeta relativt informellt. Särskilt måste detta komma att

gälla sådana institutioner, som endast innefattar en eller ett par ordinarie lärartjänster. Icke minst med hänsyn till kollegiernas varierande storlek bör man enligt utredningens mening såvitt möjligt undvika detaljföreskrifter rörande *institutionskollegiernas arbetsformer*. Ett minimum av sådana föreskrifter blir dock nödvändigt.

Institutionens prefekt bör vara självskriven som kollegiets ordförande. Inom större kollegier kan det vara lämpligt att även en vice ordförande utses att tjänstgöra vid förfall för prefekten. Institutionskollegium bör därför ges rätt att, om kollegiet så finner lämpligt och för en tid av ett år i sänder, utse en av de övriga ledamöterna till kollegiets vice ordförande.

Eftersom kollegiets ledamöter bör vara tillförsäkrade en rätt att deltaga i handhavandet av institutionens angelägenheter, bör den generella föreskriften gälla, att kollegium sammanträder på kallelse av ordföranden dels då denne finner sammanträde påkallat, dels också då minst två av kollegiets ledamöter — däri inbegripet två studentrepresentanter — för uppgivet ändamål begär, att sammanträde skall hållas. Av motsvarande skäl bör föreskrivas, att protokoll skall föras, därest någon ledamot så begär. Detta innebär, att i ärenden, som skall behandlas av fakultet (motsvarande), fakulteten och dess utbildningsnämnd kan underrättas genom protokollsutdrag, därest meningsskiljaktigheter yppats inom institutionskollegiet.

Ytterligare generella föreskrifter rörande institutionskollegiernas arbetsformer synes utredningen vara onödiga. Det bör emellertid ankomma på de lokala och centrala akademiska myndigheterna att, därest så befinnes påkallat, utfärda närmare föreskrifter — antingen generella sådana eller särskilda för viss institution — rörande kollegiernas arbete.

d) Prefekten

I den nuvarande universitets/högskoleorganisationen förestås en institution av en av de till institutionen hörande ordinarie lärarna — i de allra flesta fall en professor — såsom institutionsföreståndare eller prefekt.

Utredningens förslag innebär, att denna ordning väsentligen oförändrad överföres till den nya organisationen. Utredningen föreslår, att föreståndaren för en ämnesinstitution vid samtliga läroanstalter benämnes *prefekt*.

Inom institutioner, som omfattar en enda lärartjänst, bör innehavaren av denna tjänst automatiskt fungera som institutionens prefekt och såsom sådan ensam ansvara för institutionens förvaltning. Vid övriga institutioner får prefekten — som framgått av det föregående — vid sin sida det rådgivande institutionskollegiet, vars arbete prefekten leder såsom kollegiets självskrivne ordförande.

Som framgått av det föregående föreslår utredningen, att förslag till petita för institutionen, förslag till studie- och organisationsplaner för den vid institutionen meddelade utbildningen samt — som regel — förslag till innehavare av icke-

ordinarie tjänster vid institutionen skall utarbetas respektive upprättas gemensamt av institutionens ordinarie lärare, i den mån flera sådana finns. I övrigt föreslår utredningen, att ansvaret för institutionens gemensamma angelägenheter ytterst skall åvila prefekten. I vissa — i det föregående angivna — slag av ärenden skall dock prefekten enligt utredningens förslag vara skyldig att samråda med institutionskollegiet, innan beslut fattas.

Allmänt bör det åligga prefekten att verka för goda arbets- och studieförhållanden — för forskare lika väl som för studenter — och för ett gott samarbete inom institutionen. Vid fördelningen av institutionens personella och materiella resurser för forskningen måste prefekten särskilt beakta, att de av institutionens tjänstemän, vilkas tjänster är förenade med skyldighet att bedriva forskning, skall ges rimliga möjligheter att bedriva ett fritt valt forskningsarbete. Detta måste självfallet ske inom ramen för tillgängliga resurser och utan avbräck för institutionens övriga verksamhet.

Utredningen vill i detta sammanhang tillägga, att även andra tjänstemän vid en institution än de, som innehar tjänster förenade med forskningsskyldighet, såvitt möjligt bör beredas tillfälle till forskning. Med hänsyn härtill föreslår utredningen, att i den nya universitetsstadgan en bestämmelse införes av innebörd att prefekt skall vara skyldig att verka för att även sådana vid institutionen verksamma tjänstemän och övriga befattningshavare beredes möjlighet att bedriva forskning, i den mån tjänstgöringsåliggandena i övrigt ej lägger hinder i vägen därför.

De i det föregående flera gånger nämnda fördelningsuppgifterna innefattar dels fördelning av institutionens personella och materiella resurser mellan forskning och undervisning och mellan forskarna inbördes, dels fördelning av arbetsuppgifter mellan institutionens tjänstemän. Beslut i dessa ärenden skall fattas av prefekten efter samråd i kollegiet. I fråga om forskningsresursernas fördelning tänker sig utredningen, att det vid de största institutionerna kan vara lämpligt att avdela vissa personalresurser, viss del av gemensamma anslag och kanske även vissa lokaler att stå till förfogande för envar av institutionens professorer/laboratorer (eventuellt forskningsavdelningar). Vid mindre institutioner torde ett sådant förfarande ej alltid vara möjligt, utan här måste fördelningen säkerligen ofta få karaktär av överenskommelse rörande ett gemensamt utnyttjande av till förfogande ställda resurser.

Utbildningsuppgiften ser utredningen såsom en institutionen som helhet åvilande uppgift. Utbildningsorganisationen måste därför enligt utredningens mening vara en hela institutionens angelägenhet, handhavd av prefekten i samråd med institutionskollegiet. Fördelningen av undervisningsuppgifterna mellan institutionens olika lärare måste givetvis göras inom ramen för av de akademiska myndigheterna fastställda studie- och organisationsplaner (motsvarande). Prefekten bör enligt utredningens mening vara den i första hand ansvarige för undervisningens behöriga gång. På honom bör särskilt ankomma att handleda yngre lärare och att vaka över utbildningens effektivitet. Sålunda bör det

åligga prefekten att årligen före vårterminens slut uppgöra förslag till schema för nästkommande läsårs undervisning samt att föra de register över de studerande och deras studieresultat, som kan komma att föreskrivas av de centrala akademiska myndigheterna. Så snart han finner anledning därtill, bör han sammankalla institutionskollegiet för diskussion rörande möjliga förbättringar i utbildningsorganisationen eller i gällande studieplaner (motsvarande).

Vad här sagts om prefekts uppgift att mellan institutionens lärare fördela undervisningsuppgifterna avser den formellt organiserade undervisningen. Vad däremot beträffar den informella undervisningen — handledningen av yngre forskare — förutsätter utredningen frihet för studenten i valet av lärare.

Prefekten bör enligt utredningens mening svara för att även andra institutionen gemensamt åvilande arbetsuppgifter fullgöres på behörigt sätt. Han bör vidare vaka över att den vid institutionen anställda personalen noggrant fullgör sina åligganden.

I samband med utarbetandet av det i det föregående nämnda, årliga schemat för institutionens undervisning bör prefekten utarbeta en förteckning över lärarnas och övriga tjänstemäns tjänstgöring inom olika grenar av institutionens verksamhet.

Prefekten bör vidare vara den i första hand ansvarige för vården av till institutionens förfogande ställda lokaler, samlingar och apparater och han bör därvid vara skyldig ställa sig till efterrättelse de föreskrifter rörande vård och förvaltning av till institutionens disposition ställd egendom, som kan fastställas av universitetets/högskolans styrelse (konsistoriet).

Prefekten torde normalt komma att fungera som föredragande vid och bereda ärendena inför institutionskollegiets sammanträden. I kollegiet eller hos vederbörande myndighet vid universitetet bör han framlägga de förslag han finner kunna gagna institutionens verksamhet och utveckling.

Vid institutioner, som omfattar en enda ordinarie lärartjänst, bör innehavaren av denna tjänst automatiskt fungera som institutionens prefekt. I fråga om sättet att utse prefekt för andra institutioner är två möjligheter tänkbara: Antingen bör prefekt för sådan institution utses genom val inom institutionskollegiet, eller också bör prefekt förordnas av konsistoriet (motsvarande) bland kollegiets ledamöter. Med hänsyn till att prefekten enligt utredningens förslag skall bli den inför högre akademiska myndigheter i första hand ansvarige för såväl undervisningen som egendomsvården, vill utredningen för sin del förorda det sistnämnda alternativet, d. v. s. förordnande av läroanstaltens styrelseorgan. Förordnande bör av praktiska skäl vara tidsbegränsat och förslagsvis meddelas för en tid av högst[1] tre år i sänder. Laborator eller universitetslektor bör enligt utred-

[1] Då här och i det följande föreslås förordnande eller val för »högst» visst antal år, avser utredningen därmed, att begränsning av förordnandetiden som regel skall komma i fråga, endast då sådan begränsning är påkallad av förutsedd pensionering.

ningens mening icke vara utesluten vid utseende av prefekt, även om ifrågavarande institution innefattar en eller flera professurer.

Utredningen föreslår sålunda, att prefekt för institution, som omfattar flera än en lärartjänst, förordnas av universitetets/högskolans styrelse (konsistoriet) bland institutionens ordinarie lärare samt för en tid av högst tre år i sänder.

Handhavandet av de stora institutionernas förvaltning kommer otvivelaktigt att innebära en betydande arbetsbörda för prefekterna även efter ett genomförande av utredningens i det föregående framlagda förslag om en koncentration av administrativa uppgifter till läroanstalternas centrala administration. Genom en stadgebestämmelse av i sak samma innebörd som de nuvarande universitetsstatuternas § 52, mom. 3 b och 4 bör därför möjlighet öppnas för prefekt att genom beslut av universitetskanslersämbetet eller Kungl. Maj:t erhålla befrielse från en mot arbetet såsom prefekt svarande del av den honom eljest åvilande undervisnings- och examinationsskyldigheten (partiell tjänstebefrielse). Det torde vidare bli nödvändigt att inrätta olika slag av befattningar, vilkas innehavare kan biträda prefekten vid fullgörandet av vissa med prefektskapet förenade åligganden. Härvid måste beaktas dels institutionernas varierande storlek, dels det förhållandet, att det administrativa arbetet är av relativt olika natur vid skilda slag av institutioner.

Inom de experimentella vetenskapernas institutioner blir sannolikt — därest man vid den i det föregående föreslagna översynen av institutionsindelningen väljer att bilda stora institutioner, omfattande flera professors- och laboratorstjänster — de uppgifter, som sammanhänger med egendomsvård och personaladministration, särskilt betungande. Redan har vid vissa stora experimentella institutioner placerats särskilda institutions- eller laboratorie*intendenter*. Utredningen finner för sin del denna typ av befattningar lämplig och förordar, att frågan om inrättande av nya dylika tjänster prövas i samband med den i det föregående förordade översynen av institutionsindelningen. Därvid måste emellertid också beaktas, att behovet inom själva institutionsorganisationen av befattningar av nu ifrågavarande slag påverkas av att vissa service-anläggningar och -verksamheter enligt vad utredningen i det föregående anfört torde böra brytas ut ur ämnesinstitutionerna och förvaltas som särskilda enheter.

På institutions/laboratorieintendent bör enligt utredningens mening kunna läggas icke blott vissa uppgifter i samband med upphandlingen av apparatur och materiel utan även andra exekutiva uppgifter, t. ex. chefskapet över en institutionsverkstad, uppsikt över städning och rengöring samt vissa personaladministrativa uppgifter i övrigt (anställningar, semesterlistor etc.) i samband med verksamheter av nyss antydda slag. Även vården av institutionens apparativa utrustning bör helt eller delvis kunna anförtros institutions- eller laboratorieintendent.

Befattning som institutions-laboratorieintendent bör enligt utredningens mening kunna vara gemensam för två eller flera institutioner.

Inom vissa av de experimentella vetenskapernas institutioner samt inom de stora icke-experimentella institutionerna, t. ex. de för ämnena matematik, engelska och historia, kommer utbildningsorganisationen att utgöra en mycket arbetskrävande uppgift. I syfte att såvitt möjligt befria prefekten från ett omfattande utbildningsorganisatoriskt detaljarbete vill utredningen föreslå, att möjlighet öppnas för universitets/högskolestyrelsen att förordna någon annan av institutionens lärare att i egenskap av institutionens *studierektor* under prefekten handha vissa med undervisningen förknippade delar av dennes åligganden. Studierektor torde böra utses bland institutionskollegiets ledamöter och utredningen räknar med att uppgiften som regel kommer att anförtros någon av institutionens universitetslektorer.

Omfattningen av de studierektorn anförtrodda uppgifterna synes böra anpassas efter förhållandena vid den enskilda institutionen. Normalt synes dock studierektor böra ansvara för utarbetandet av förslag till schema för undervisningen och till examinations- och undervisningsuppgifternas fördelning mellan institutionens lärare. Studierektor bör även kunna anförtros ansvaret för studierådgivning, handledning av yngre lärare och studieregistrering inom institutionen. Han bör även kunna fungera som föredragande i institutionskollegium.

Eftersom studierektorernas arbetsuppgifter till både innehåll och omfattning kommer att variera inom rätt vida gränser från institution till institution, synes det utredningen vara lämpligt, att studierektor kompenseras genom en med hänsyn till arbetsbördan i det enskilda fallet lämpligt avpassad nedsättning i den honom eljest åliggande undervisningsskyldigheten. Härutinnan bör enligt utredningens mening samma bestämmelser göras tillämpliga som de, genom vilka prefekt skall kunna beviljas partiell tjänstebefrielse, bestämmelser sålunda motsvarande de gällande universitetsstatuternas § 52, mom. 3 b och 4.

Inom vissa institutioner, särskilt sådana med en omfattande undervisningsorganisation, torde de rent sekretariatsmässiga arbetsuppgifterna redan nu vara av betydande omfattning. En utvidgad och förbättrad studieregistrering måste under alla förhållanden till en del utföras inom institutionerna och kommer då att öka dessas sekretariatsarbete. Utredningen vill med hänsyn härtill förorda, att särskilda tjänster för högt kvalificerat kansliarbete inrättas vid sådana institutioner. Dessa tjänster bör — liksom intendentstjänster — kunna vara gemensamma för två eller flera institutioner.

4. *Institutionsgruppernas organisation*

I det föregående har utredningen förordat, att i den nya universitetsstadgan möjlighet öppnas att bilda institutionsgrupper. En institutionsgrupp avses bli organiserad för gemensamt handhavande av uppgifter, som är gemensamma för två eller flera institutioner. Beslut om upprättande av sådan institutionsgrupp skall enligt utredningens förslag meddelas av universitetskanslersämbetet. Därvid skall samma förfarande tillämpas, som föreslås föreskrivet för beslut rörande

institutionsindelningen. I samband med sådant beslut skall jämväl bestämmas, vilka arbetsuppgifter som skall ankomma på varje enskild institutionsgrupp.

Institutionsgrupps uppgifter kan sålunda bli av varierande omfattning och innehåll. Med hänsyn härtill föreslår utredningen, att även institutionsgruppens organisation och förvaltning får regleras genom beslut i varje särskilt fall. Utredningen föreslår sålunda en stadgeföreskrift av innebörd att universitetskanslersämbetet i samband med beslut om upprättande av institutionsgrupp jämväl skall meddela erforderliga föreskrifter rörande förvaltningen av de för gruppen gemensamma angelägenheterna.

Så snart institutionsgrupps uppgifter blir av någon större betydelse och omfattning — och sannolikt kommer institutionsgrupper knappast att upprättas i andra fall —, torde gruppen enligt utredningens mening böra ges en organisation analog med den som i det föregående föreslagits för institutionerna, d. v. s. en organisation med en *institutionsgruppsprefekt* och ett *institutionsgruppskollegium*. Därest på institutionsgrupp lägges ansvaret eller del av ansvaret för utbildningens organisation och innehåll, bör enligt utredningens mening under alla förhållanden föreskrift meddelas om att institutionsgruppskollegium skall upprättas.

Institutionsgruppsprefekt synes böra utses på enahanda sätt som institutionsprefekt och då bland de till institutionsgruppen hörande ordinarie lärarna, oavsett om vederbörande samtidigt är prefekt för någon av de i gruppen ingående institutionerna eller ej.

Institutionsgruppskollegium synes böra ges i princip samma sammansättning och samma uppgifter i avseende på de för institutionsgruppen gemensamma angelägenheterna, som institutionskollegium föreslagits få inom institution.

5. *Övriga institutioner och inrättningar*

I ett föregående avsnitt av detta kapitel har utredningen förordat, att i samband med den föreslagna översynen av institutionsindelningen jämväl skall prövas, huruvida och i vilken utsträckning vissa anläggningar och verksamheter av servicekaraktär lämpligen kan brytas ut ur ämnesinstitutionsorganisationen och sammanföras till eller bilda särskilda förvaltningsenheter direkt underställda universitets/högskolestyrelsens organ.

Vissa av de anläggningar och verksamheter, som här är i fråga, kommer otvivelaktigt att rätt mycket likna institutioner. Den avgörande skillnaden blir emellertid den, att här ifrågavarande inrättningar icke får den dubbla uppgiften att bedriva forskning och utbildning och att de ej heller blir organisatoriskt bundna till visst ämnesområde. De får i stället karaktär av service-organ, ställda till förfogande för forskningen och — i avsevärt mindre mån — utbildningen inom flera ämnesområden, fakulteter (motsvarande) och, i vissa fall, läroanstalter.

I detta sammanhang kan lämpligen också behandlas de inrättningar för undervisning i fria konster och färdigheter (t. ex. ritteknik, ridning, gymnastik, fäktning), vilka på vissa håll benämnes institutioner men skiljer sig från ämnesinstitutionerna därigenom, att deras uppgifter uteslutande omfattar undervisning, icke forskning.

Alla dessa institutioner och inrättningar för forskningsservice och undervisning kan enligt utredningens mening ges en avsevärt enklare organisation än ämnesinstitutionerna. Utredningen föreslår, att envar av dessa institutioner och inrättningar ställes under ledning av en *föreståndare,* utsedd av vederbörande rektorsämbete. Benämningen prefekt föreslår utredningen förbehållen ämnesinstitutionsorganisationen.

En föreståndare av här ifrågavarande slag bör ges ställning av *chef* för vederbörande institution eller inrättning. Han bör sålunda i organisatoriskt hänseende intaga en ställning motsvarande den som tillkommer överbibliotekarierna vid universitets/högskolebiblioteken. Föreståndarens förvaltning bör stå under rektorsämbetets tillsyn, vilket bl. a. innebär, att det skall ankomma på rektorsämbetet att meddela erforderliga specialföreskrifter för verksamheten och dess förvaltning.

Beträffande så frågan om föreståndarnas kvalifikationer är det självfallet att dessa måste vara av flera slag. Utredningen finner det härvidlag tillräckligt att understryka, att i vissa fall vetenskapliga kvalifikationskrav måste ställas. I vissa sådana fall kan det vara rationellt, att någon av läroanstaltens ordinarie lärare förordnas att fungera som föreståndare eller att en särskild professors- eller laboratorstjänst inrättas och förenas med föreståndarskap för viss anläggning av det slag, varom här är fråga. I andra fall föreställer sig utredningen, att särskilda tjänster bör tillkomma för föreståndarskapet för dylik inrättning. Vad slutligen de särskilda undervisningsinrättningarna beträffar synes vederbörande huvudlärare böra fungera som föreståndare.

Slutligen vill utredningen beröra frågan om petita-arbetets organisation för institutioner och inrättningar av här ifrågavarande slag. I det följande kommer utredningen att föreslå, att petita-arbetet för de högre läroanstalterna uppdelas på flera organ, varvid petita för utbyggnaden av forskningens och utbildningens resurser utarbetas av fem s. k. fakultetsberedningar efter förslag av vederbörande fakulteter (motsvarande), medan den centrala administrationens petita utarbetas av universitetskanslersämbetet efter förslag av vederbörande konsistorier. I fråga om petita för utbyggnaden av de i detta avsnitt behandlade service-institutionerna och särskilda inrättningarna föreslår utredningen, att de i princip bör utarbetas av universitetskanslersämbetet efter förslag av konsistorium. Eventuellt kan därvid samråd böra äga rum mellan konsistoriet och en eller ett par fakulteter (motsvarande) respektive mellan universitetskanslersämbetet och berörda beredningar.

I detta sammanhang vill utredningen nämna, att Frescatikommittén — utan eget ställningstagande — nyligen avlämnat en genom statskontoret på fram-

ställning av kommittén utförd utredning rörande den tekniska verksamheten inom Stockholms universitet. Utredningsförslagen, som redovisas i betänkandet En teknisk institution inom Stockholms universitet (SOU 1963: 1), innebär att inom universitetet skall inrättas en teknisk institution vid sidan av de vetenskapliga institutionerna. Institutionen avses vara ett högt kvalificerat service- och konsultorgan till de vetenskapliga institutionernas tjänst. Den avses svara för utformning, utveckling, tillverkning och underhåll av den utrustning, som forskningen och den högre utbildningen behöver för sin utveckling. Institutionen avses bli ställd under särskild föreståndare — i tjänsteställning jämställd med övriga institutionsföreståndare — och vara uppdelad i fyra arbetsgrupper: en planeringsgrupp för den samordnande verksamheten, en mekanisk grupp och en elektrisk grupp samt en säkerhetstjänst, omfattande hela universitetet. Institutionen föreslås få en särskild styrelse med benämningen den tekniska nämnden, vilken till sin majoritet föreslås bli utsedd av universitetets mindre konsistorium.

Efter att här ha redovisat sina överväganden och förslag i avseende på institutionernas organisation och förvaltning lämnar utredningen en summarisk jämförelse mellan dessa ställningstaganden å ena sidan och statskontorets rekommendationer å den andra. Även i de följande kapitlen kommer utredningen att avslutningsvis och under rubriken Statskontorets ståndpunkt lämna summariska jämförelser av motsvarande slag. Dessa jämförelser är utarbetade inom utredningens sekretariat under medverkan av experten Rydén och tar främst sikte på att redovisa föreliggande skillnader.

Statskontorets ståndpunkt

Statskontorets undersökningar har gjorts med syfte att framlägga förslag, som omfattar universitetsväsendets organisation i stort och den administrativa verksamheten i dess helhet. Därvid har även erfordrats vissa överväganden rörande övriga verksamhetsgrenar inom universitetsväsendet. I statskontorets undersökningar har sålunda endast ingått vissa studier av verksamheten inom institutionerna. De förslag, som statskontoret härutinnan framlägger, har därför blott begränsad räckvidd.

Enligt statskontorets förslag skall institutionerna organisatoriskt uppfattas som omedelbara delar av läroanstalten. Statskontoret uttalar vidare, att institutionerna skall utmärkas av att de är stationer för där verksamma forskares fritt valda och fritt bedrivna forskning samt förvaltningsenheter för fördelning och gemensamt utnyttjande av till institutionerna givna resurser samt för arbetsledning av personal, som tilldelats institutionerna och inte ställts till förfogande för enskild medarbetare. Denna karaktäristik, liksom vad statskontoret i övrigt anför rörande institutionernas ställning i stort, står helt i överensstämmelse med vad universitetsutredningen i det föregående anfört och föreslagit.

Vad gäller institutionernas styrelse skiljer sig emellertid statskontorets förslag från universitetsutredningens. Statskontoret har sålunda övervägt att för institutioner av en viss storlek föreslå upprättande av kollegiala organ men avvisar denna tanke på följande grunder.

De frågor, som innebär en vetenskaplig bedömning och som kunde handläggas av ett kollegialt organ inom institutionerna, utgörs i många fall av ärenden, som bereds inför fakultetsorganens behandling såsom i fråga om petita-ärenden, ärenden om medelsfördelning samt ärenden inom undervisningsnämndernas verksamhetsfält. Att därvid formbinda beredningen på institutionsnivå skulle enligt statskontorets åsikt strida mot önskemålet att institutionerna så långt möjligt skall utgöra informellt fungerande arbetsgemenskaper. Det medinflytande i dessa frågor, som kan befinnas önskvärt för övrig personal inom institutionerna, tillgodoses eller kan tillgodoses inom fakultetsorganen, anser statskontoret.

Till frågor innebärande en vetenskaplig bedömning, som kan lösas genom medverkan av ett kollegialt organ inom institutionerna, hör vidare fördelning av till institutionen givna resurser. På detta område, där kraven på medinflytande från yngre lärare/forskare kan göra sig starkt hörda, anses en lösning av grundproblemet, nämligen att säkerställa dispositionen av resurser för dessa personers vetenskapliga arbete, snarare böra sökas i att medel särskilt ställs till förfogande genom beslut från fakultetsorganen. Härvid bör framhållas, att statskontoret utgått från att fakulteterna dels skall indelas i ett större antal sektioner än för närvarande, dels skall utvidgas till att innefatta samtliga läroanstaltens ordinarie lärare.

Inrättandet av samrådsorgan i anslutning till institutionerna skall på angivna grunder enligt statskontorets förslag göras frivilligt. Statskontoret pekar i detta sammanhang på möjligheten att inrätta organ av typen företagsnämnd.

Att på institutionens vägnar behandla förekommande förvaltningsärenden skall enligt statskontorets förslag tillkomma en prefekt, utsedd av läroanstaltens administrativa ledning. Detta förslag överensstämmer med universitetsutredningens, men det bör därvid observeras, att statskontorets förslag till organisation av läroanstaltens administrativa ledning skiljer sig från universitetsutredningens.

På prefekten skall enligt statskontorets förslag vila uppgörande av institutionens förslag till anslagsäskanden. Enligt universitetsutredningen skall denna uppgift ligga på institutionens ordinarie lärare tillsammans.

I universitetsutredningens förslag har öppnats möjlighet att inom institutionen utse särskild studierektor. Statskontoret har för sin del föreslagit att ansvaret för institutionens skötsel i dess helhet skall kunna delas mellan prefekten och vad man benämner en underprefekt, utsedd på samma sätt som prefekten. Underprefekten kan således, till skillnad mot studierektorn, fullgöra även andra uppgifter än dem, som hör till undervisningsområdet.

Universitetsutredningen föreslår, att en centralisering av den ekonomiska förvaltningen skall ske på så sätt att alla anslag, som ges för finansiering av verk-

samheten inom läroanstalterna, och således även särskilda forskningsanslag till institutionerna, skall förvaltas av läroanstalten. Statskontoret föreslår, att dessa medel skall ställas till vederbörande läroanstalts förfogande att disponeras för angivet ändamål.

Vad här sagts avser ämnesinstitutionerna. Även enligt statskontorets förslag skall vid sidan av dessa finnas institutioner och inrättningar för särskilda serviceanläggningar och -verksamheter. Dessa indelas av statskontoret i två kategorier, nämligen dels sådana, som för sin ledning fordrar vetenskapliga kvalifikationer, dels övriga inrättningar. För den förstnämnda kategorien föreslår statskontoret, att särskild prefekt utses av generaldirektören på samma sätt som beträffande ämnesinstitutionerna. Petita för sådan institution avses behandlas av den fakultet, som prefekten tillhör. Övriga inrättningar av här ifrågavarande slag ingår enligt statskontorets förslag i läroanstaltens centrala förvaltning.

Slutligen må nämnas, att statskontoret tänker sig att tjänsteman inom den centrala förvaltningen skall kunna »detacheras» för tjänstgöring inom institution.

Fakulteter och sektioner

I förevarande kapitel behandlas vad utredningen vill benämna *fakultetsnivåns organ*, d. v. s. universitetens fakulteter och sektioner samt motsvarande organ vid fackhögskolorna. Till dessa sistnämnda organ måste vad de tekniska högskolorna beträffar räknas såväl dessa högskolors lärarkollegier som deras avdelningskollegier, eftersom båda dessa slag av kollegiala församlingar delvis fullgör uppgifter, som vid universiteten åligger fakultetsorganen. Å andra sidan är utredningen klar över att såväl lärar- som avdelningskollegierna jämväl har åligganden, som vid universiteten fullgöres av andra organ än fakulteter och sektioner. Utredningen vill här inledningsvis understryka detta förhållande och framhålla, att förevarande kapitel måste läsas med beaktande härav.

A. Fakultetsorganens nuvarande uppgifter och organisation

1. Fakultets- och sektionsindelningen

Fakultetsorganens konstruktion och arbetsuppgifter beskrives utförligt i bihanget. Här ges därför endast en sammanfattande översikt. Det faller sig därvid naturligt att välja utgångspunkten i universitetsfakulteterna, eftersom dessa och deras arbete varit aktuella förebilder vid konstruktionen av de skilda fackhögskolornas organisation.

Som i tidigare sammanhang framhållits får fakulteterna sägas ursprungligen ha grupperats kring de olika utbildningsmålen. De har tillkommit för att främja samarbetet mellan de lärare, som deltar i undervisningen för visst slag av akademisk utbildning. Att en professor i ämnet rättshistoria tillhör juridisk fakultet, har ytterst sin grund i det förhållandet, att ämnet sedan länge ingått som en obligatorisk ingrediens i juristutbildningen. Vetenskapligt-metodiskt sett kan ämnet rättshistoria knappast sägas stå närmare de centrala rättsvetenskapliga disciplinerna än t. ex. ämnet praktisk filosofi, vilket räknas till filosofisk fakultet; knappast heller sägas stå längre ifrån ämnet historia än t. ex. ämnena konsthistoria och litteraturhistoria gör. Det här om ämnet rättshistoria sagda kan i motsvarande mån sägas gälla ämnet kyrkohistoria, som ingår i prästutbildningen och därför räknas till teologisk fakultet, liksom om ämnet medicinsk kemi, som ingår i läkarutbildningen och därför tillhör medicinsk fakultet.

Vad här sagts rörande utbildningsmålen som den yttersta grunden för fakultetsbildningen, gäller utan vidare om de juridiska, teologiska och medicinska fa-

kulteterna. I fråga om de filosofiska fakulteterna är situationen något mera komplicerad. Även bortsett från dessa fakulteters ursprungliga uppgift att meddela allmänbildande undervisning såsom förberedelse för de tre övriga fakulteternas mera yrkesinriktade utbildning kan det sägas, att de filosofiska fakulteterna varken haft eller har någon bestämd och lika klart avgränsad utbildningsuppgift. De har utvecklats från fakulteter för allmän grundutbildning — bl. a. avsedd som förutbildning före inskrivning vid någon av de övriga fakulteterna — till fakulteter för skilda och skiftande slag av akademisk yrkesutbildning. Likväl måste sägas, att de filosofiska fakulteternas sammansättning och arbete i mycket hög grad kommit att bestämmas av deras mest betydelsefulla utbildningsuppgift, nämligen den att utbilda lärare för det högre skolväsendet. Andra utbildningsuppgifter liksom allmänbildningsuppgiften har emellertid också alltid gjort sig gällande inom de filosofiska fakulteterna. Detta har tagit sig uttryck bl. a. däri, att vissa ämnen, som sedan gammalt ingått i någon av de tre övriga fakulteternas utbildning, jämväl gjorts till examensämnen inom filosofisk fakultet. Detta har ibland gått till så, att i ett och samma ämne två (eller flera) professurer inrättats med placering den ena inom filosofisk fakultet och den andra inom någon av de övriga fakulteterna. Exempel härpå erbjuder ämnena nationalekonomi och religionshistoria. Ibland åter har ett ämnes anknytning till flera fakulteter konstruerats så, att tillstånd meddelats att i filosofisk examen medtaga ämne, som normalt tillhör annan fakultet. Gällande stadga angående filosofiska examina öppnar i princip denna möjlighet i fråga om alla examensämnen (motsvarande) vid universiteten och samtliga vetenskapliga högskolor, ehuru möjligheten hittills endast i ringa utsträckning utnyttjats.

I viss mån kan sålunda även de filosofiska fakulteterna i deras äldre, odelade sammansättning sägas vara grupperade kring utbildningsmål, till antalet flera men skilda från dem, som tillgodoses genom de övriga fakulteternas verksamhet. Genom 1956 års universitetsstatuter gavs emellertid en även formell bekräftelse på en i realiteten redan genomförd delning av de filosofiska fakulteterna i en humanistisk och en matematisk-naturvetenskaplig. Denna fakultetssprängning motsvarades icke av någon fördelning mellan de två nya fakulteterna av den gamlas utbildande uppgifter. Examensstadgan är gemensam för båda de nya fakulteterna; båda har som en av sina huvuduppgifter att utbilda lärare för det högre skolväsendet; i filosofie kandidatexamen kan medtagas ämnen tillhörande båda slagen av fakulteter; ett examensämne (geografi) tillhör i avseende på filosofisk ämbetsexamen såväl den humanistiska som den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten.

De filosofiska fakulteternas uppdelning hade i stället sin motivering i fakultetsorganens andra stora, ehuru historiskt sett sekundära uppgift, den nämligen av organ för vetenskapligt samarbete och vetenskaplig bedömning. Dessa uppgifter förutsätter givetvis en sådan grad av samhörighet mellan fakultetens ledamöter i fråga om forskningsmetodik och vetenskaplig problemställning, att ledamöterna kan sägas förstå varandras vetenskapliga språk och kunna bedöma

varandras elevers forskningsresultat. Då, som fallet var i fråga om de gamla filosofiska fakulteterna, forskningens utveckling lett till att dessa förutsättningar saknas, är de vetenskapliga bedömningsfrågornas handläggning inom en sådan fakultet helt naturligt olämplig. En fakultetsuppdelning nödvändiggjordes därjämte av fakultetsförsamlingarnas storlek.

Med bibehållande av ensartade utbildningsuppgifter har sålunda de filosofiska fakulteterna delats i två, den humanistiska och den matematisk-naturvetenskapliga, av vilka den förstnämnda delats i två *sektioner,* den historisk-filosofiska och den språkvetenskapliga. Sektionsuppdelningen har liksom delningen av den ursprungliga filosofiska fakulteten gjorts med hänsyn dels till fakultetsförsamlingens storlek, dels till behandlingen av de vetenskapliga bedömningsfrågorna. I det väsentliga fungerar den humanistiska fakultetens två sektioner som självständiga fakulteter.

Vid de flesta av fackhögskolorna är utbildningsuppgifterna så ensartade och den vetenskapliga släktskapen så tydligt uttalad, att någon uppdelning på flera organ av fakultetskaraktär ej aktualiserats. Såväl uppgiften att ansvara för den vid högskolan bedrivna utbildningen som uppgiften att handlägga de vetenskapliga bedömningsfrågorna åvilar vid fackhögskolorna i allmänhet ett gemensamt lärarkollegium bestående av högskolans samtliga professorer och — vid vissa av högskolorna — laboratorer.

Vid de tekniska högskolorna har man emellertid en indelning, som delvis liknar fakultetsindelningen vid universiteten. Indelningen i *avdelningar* vid de tekniska högskolorna går tillbaka på högskolornas utbildande uppgifter, nämligen civilingenjörsutbildningens differentiering på ett antal specialinriktningar, var och en svarande mot ett huvudområde inom den tillämpade tekniken. De tekniska högskolornas avdelningar skiljer sig emellertid från t. ex. de humanistiska fakulteternas sektioner på så sätt, att avdelningarna icke övertagit några av lärarkollegiernas uppgifter av typen vetenskapliga bedömningsfrågor. Härigenom har det blivit naturligt att ge avdelningskollegierna en principiellt sett annan sammansättning än lärarkollegiets och fakultetssektionernas. Såsom ledamöter av avdelningskollegierna ingår nämligen icke blott professorer utan även andra lärare, vilka saknar säte och stämma i lärarkollegierna. Ett avdelningskollegium är sålunda — trots namnet — något annat än blott en avdelning av lärarkollegiet. Å andra sidan är lärarkollegierna ensamma de tekniska högskolornas motsvarighet till fakulteterna i avseende på dessas befattning med vad som här kallas vetenskapliga bedömningsfrågor. Lärarkollegierna har därjämte behållit det formella ansvaret även för utbildningens innehåll och organisation, i det att det inom högskolorna är lärarkollegierna, som efter förslag från avdelningskollegierna tar ställning till frågorna angående program samt läro- och timplaner för högskolornas undervisning.

Vad här sagts gäller den *formella* kompetensfördelningen mellan teknisk högskolas lärarkollegium och dess avdelningskollegier. I praktiken spelar avdelningarna en betydelsefull roll även vid handläggningen av de vetenskapliga

bedömningsfrågorna, i det att förslag till sakkunniga och utlåtande över disputationsprov avgives av en nämnd inom vederbörande avdelning. Sådan nämnd består av de till avdelningen hörande ledamöterna av lärarkollegiet — professorerna ensamma — jämte tillfälligt adjungerade personer. Lärarkollegiets beslut överensstämmer i de allra flesta fall med nämndens förslag.

2. *Fakultetsorganens uppgifter*

Av fakultetsorganens väsentliga arbetsuppgifter har två redan berörts i nästföregående avsnitt, nämligen ansvaret för utbildningens innehåll och organisation samt handläggningen av vad som med en samlande beteckning kallats vetenskapliga bedömningsfrågor. Inom den sistnämnda gruppen av arbetsuppgifter synes man kunna särskilja en grupp av ärenden av en mera speciell karaktär, nämligen fördelningsärendena, d. v. s. uppgiften att utarbeta förslag till eller besluta om fördelningen mellan fakultetens ämnen, institutioner, forskare och studenter av vissa för fakultetens verksamhet avsedda medel eller tjänster. Av fakultetsorganens stora arbetsuppgifter återstår så en, nämligen uppgiften att planlägga den fortgående utbyggnaden av fakultetens resurser och att anpassa forskning och utbildning till utvecklingen, den vetenskapliga utvecklingen lika väl som utvecklingen på akademikernas skilda arbetsfält.

Fakultetsorganens uppgifter skulle sålunda kunna sammanfattas i fyra huvudpunkter, nämligen (1) fördelningsärenden; (2) övriga vetenskapliga bedömningsärenden; (3) ärenden rörande utbildningens innehåll och organisation; samt (4) planläggning.

Fördelningsärendena består av dels sådana, vilka avgöres av fakulteterna, dels sådana, vilka endast förberedelsevis handlägges av dessa. Till den förra gruppen hör främst utdelningen av licentiand- och doktorandstipendierna samt fördelningen av anslagen till främjande av ograduerade forskares vetenskapliga verksamhet och till gästföreläsningar. Dessa ärenden avgöres av fakultetsorganen vid universiteten och vid de flesta av fackhögskolorna. Dock är det kollegienämnderna (icke lärar- eller avdelningskollegierna), som vid de tekniska högskolorna utdelar såväl licentiand- och doktorandstipendierna som anslagen till ograduerade forskares vetenskapliga verksamhet. Anslag av sistnämnda slag utdelas vidare vid farmaceutiska institutet av läroanstaltens styrelse (icke av dess lärarkollegium).

Bland fördelningsärenden, vilka förberedelsevis behandlas av fakultetsorganen märks till en början fördelningen av anslagen till biträdeshjälp m. m. åt docenter samt vidare fördelningen av vissa åt fakulteten gemensamt eller grupper inom denna givna tjänster som e. o. docent och forskardocent samt forskarassistent. I fråga om dessa ärenden gäller självfallet, att fakultetsorganens befattning med dem har sin motivering i fakulteternas (motsvarande) karaktär av samarbetsorgan för en kollegial bedömning av vetenskaplig standard och värdering av ve-

tenskapliga insatser. Motsvarande gäller givetvis även beträffande de i det föregående nämnda ärenden, i vilka själva avgörandet är anförtrott fakulteterna. Fördelningsärendena är sålunda — som redan framhållits i det föregående — i viss mån endast en del av den större gruppen vetenskapliga bedömningsfrågor, som utgör en väsentlig del av fakultetsorganens arbetsuppgifter.

De *vetenskapliga bedömningsfrågor,* som icke har karaktär av fördelningsfrågor och som för närvarande ankommer på fakultetsorganens handläggning, är i stort sett följande: (1) upprättande av förslag till sakkunniga för bedömning av kvalifikationerna hos de sökande till ledigförklarade professurer och laboraturer; (2) upprättande av förslag till lediga ordinarie lärarbefattningar (professurer, laboraturer, universitetslektorat) och vissa andra, mera speciella befattningar, för vilka vetenskaplig meritering erfordras; (3) upprättande av förslag till vikariatsförordnanden på under nästföregående punkt angivna befattningar; samt (4) betygsättning av avhandlingar och förslag rörande s. k. docentförordnanden (docentkompetens). Viss befattning med betygsättningen av licentiatavhandlingar tillkommer också fakultetsorganen.

Såsom tidigare antytts är det vid de tekniska högskolorna i stort sett lärarkollegierna (icke avdelningskollegierna), som motsvarar universitetsfakulteterna i avseende på dessas befattning med de vetenskapliga bedömningsfrågorna. Uppgiften att föreslå sakkunniga i akademiska befordringsärenden tillkommer här dock — som nyss framhållits — en inom vederbörande avdelningskollegium bildad nämnd, bestående av de till kollegiet hörande professorerna. Förslag till innehavare av ordinarie universitetslektorat och förslag till vikariatsförordnande på ordinarie lärarbefattningar upprättas vidare av högskolornas kollegienämnder.

Beträffande så fakulteternas befattning med *utbildningens innehåll och organisation* må till en början konstateras, att det är på fakulteterna, som själva ansvaret för utbildningsorganisationen vilar. Vissa ramar i fråga om t. ex. utbildningens målsättning, studietidens längd och för skilda slag av examina erforderliga ämneskunskaper anges visserligen i gällande examensstadgor, men ansvaret för att en för förverkligande av examensstadgornas intentioner ändamålsenlig utbildning ges de studerande åvilar fakulteterna. Det är sålunda dessa som har skyldighet att tillse, att studieplaner (motsvarande) finns utarbetade, att examinationen upprätthålles och att en ändamålsenlig undervisning står till de studerandes förfogande. Allmänt åligger det vidare en fakultet att vidtaga eller hos vederbörande myndighet föreslå de åtgärder, som anses påkallade eller eljest lämpliga, särskilt i fråga om undervisningens och examinationens anordnande.

Fakulteternas ansvar för utbildningens innehåll och organisation tar sig bl. a. uttryck däri, att det är fakulteterna, som avger förslag till nya eller reviderade studieplaner och undervisningsplaner samt — beträffande de filosofiska fakulteterna — organisationsplaner. Självfallet utarbetas förslagen till sådana planer av de enskilda ämnesprofessorerna eller inom de enskilda institutionerna, men

fakulteternas ansvar för själva slutprodukten kan sägas ha sin motivering däri, att en viss grad av samordning de enskilda ämnena emellan under alla förhållanden är nödvändig för att utbildningens målsättning skall nås. Graden av sådan samordning är, som framhölls redan i nästföregående kapitel, olika inom de skilda fakulteterna. Inom fakulteter med ett enda eller endast ett par utbildningsmål och en fast studiegång — de juridiska, teologiska och medicinska fakulteterna — är kraven på samordning inom utbildningsorganisationen helt naturligt starka, särskilt som undervisningen i det ena ämnet många gånger måste läggas upp under vissa bestämda förutsättningar beträffande elevernas förkunskaper, inhämtade under studierna inom ett annat ämne, och de skilda ämnenas inplacering i studiegången och undervisningsmomentens placering under terminerna måste fastställas efter överenskommelse de enskilda ämnenas lärare emellan. Inom de filosofiska fakulteterna gör däremot själva examenskonstruktionen — främst det fria ämnesvalet — att samordningskraven blir mindre starkt uttalade, men en samordning blir även här nödvändig, dels med hänsyn till behovet av en planmässig ämnesföljd och studiegång inom de vanligaste ämneskombinationerna, dels för att garantera den standardmässiga likvärdigheten mellan de enskilda ämnenas studieplaner (kursfordringar) för skilda utbildningsnivåer.

Universitetsfakulteternas befattning med utbildningsorganisationen motsvaras vad fackhögskolorna beträffar i allt väsentligt av lärarkollegiernas. Detta gäller även i fråga om de tekniska högskolorna, vilkas lärarkollegier det åligger att avge förslag till program samt läro- och timplaner för undervisningen, »därvid särskilt skall iakttagas, att rum beredes för de olika läroämnena i förhållande till deras vikt samt att de studerandes arbete på lämpligt sätt fördelas över studietiden» (stadgarnas § 42). I praktiken torde emellertid det väsentliga arbetet med dessa program samt läro- och timplaner för undervisningen inom de enskilda avdelningarna utföras av avdelningskollegierna och avdelningsföreståndarna. Bl. a. till följd av att man vid de tekniska högskolorna, i motsats till vad fallet är vid de allra flesta övriga akademiska läroanstalter, tillämpar systemet med s. k. parallellundervisning (innebärande att varje elev samtidigt erhåller undervisning i flera ämnen), kommer arbetet med utbildningens organisation här att i mindre utsträckning än vid övriga läroanstalter åvila de enskilda institutionerna. Ansvaret härför kommer i stället att i motsvarande större utsträckning än annorstädes åvila avdelningarna och dessas föreståndare.

Fakultetsorganens fjärde huvuduppgift, den planerande, kan i viss mån sägas vara en sammanfattning av de tre övriga huvuduppgifterna, den fördelande uppgiften, den bedömande uppgiften och uppgiften att ansvara för utbildningens innehåll och organisation. *Den planerande uppgiften* kan nämligen sägas bestå i att med ledning av gjorda erfarenheter överblicka såväl forskningens som utbildningens behov och för högre akademiska myndigheter framlägga planer för en sådan utbyggnad av fakultetens samlade resurser, som är erforderlig för att

på en gång befordra forskningens utveckling och modernisera den akademiska yrkesutbildningen. Sådana planer framlägges årligen i fakulteternas petita, men det förekommer även, att en fakultet efter särskild utredning framlägger en plan för utbyggnaden av viss institutions eller vissa institutioners resurser.

Även i detta sammanhang synes böra understrykas, att fakulteternas planerande funktioner är av utomordentligt stor betydelse för de högre läroanstalternas utveckling. De initiativ och det utredningsmaterial, som fakulteterna presenterar, utgör ofta det sakliga underlaget för beslut om reformer och förstärkningar för de akademiska läroanstalterna. Den bearbetning av det av fakulteterna presenterade materialet, som under det fortsatta petita-arbetet och under budgetberedningen göres av andra myndigheter, måste av naturliga skäl göras med mindre av insikt om vetenskapens villkor och behov än den som finns representerad i fakulteternas planeringsarbete.

Sammanfattningsvis synes fakulteterna kunna karaktäriseras som kollegiala församlingar sammanhållna kring ett gemensamt ansvar för utbildningsorganisationen och med uppgift tillika att fungera som organ för vetenskaplig bedömning och bedömning av forskningens utveckling och behov. Inom ramen för sina utbildningsorganisatoriska och bedömande uppgifter har fakulteterna även vissa mera normalt administrativa uppgifter, innefattande dels ansvaret för fördelningen mellan institutioner och forskare av vissa tjänster och anslag, dels avgivande av yttranden i vissa personaladministrativa ärenden. Därtill kommer helt naturligt, att fakulteterna ålägges att avge yttranden över framställningar och förslag, vilka direkt eller indirekt berör den vid vederbörande fakultet bedrivna verksamheten eller rörande vilka fakulteten eljest besitter särskild sakkunskap.

B. Diskussion och förslag

1. Fakultetsorganens framtida uppgifter

Redan i dagens universitetsorganisation är fakultetsförsamlingarna stora och deras uppgifter relativt disparata. Med tanke på den expansion, som universitetsväsendet står inför, är det därför naturligt att förutsättningslöst pröva, om fakulteterna överhuvudtaget bör bibehållas eller om deras nuvarande arbetsuppgifter med större fördel kunde läggas på andra organ, befintliga eller nybildade. En utgångspunkt vid dessa överväganden bör då vara den i jämförelse med nuvarande förhållande fastare institutionsorganisation, som utredningen föreslagit i nästföregående kapitel.

Bland fakultetsorganens nuvarande huvudsakliga arbetsuppgifter är *fördelningsärendena* otvivelaktigt de, som lättast skulle kunna flyttas från fakulteterna till andra organ inom universitetsorganisationen, antingen då till institutionerna eller till konsistorienivåns organ. Motiveringen till fakultetsorganens

befattning med ansökningar till lediga e. o. docentbefattningar och forskarassistenttjänster, med fördelningen mellan institutionerna av t. ex. vissa kvalificerade biträdestjänster och materielanslagen och med utdelningen av licentiand- och doktorandstipendier samt anslag till ograduerade forskare etc. är självfallet den, att kvalifikationer och behov i dessa fall bäst bedömes inom en begränsad krets av personer med sakkunskap rörande den forskning och den verksamhet i övrigt, som ifrågavarande tjänster och anslag avser. Statsmakterna och de rent administrativa universitetsmyndigheterna har därför överlåtit till fakulteterna att, förberedelsevis eller med beslutanderätt, göra ifrågavarande bedömningar. Nu kan det emellertid hävdas, att de nuvarande fakulteterna omfattar så många och i avseende på metoder och problem så skiljaktiga ämnen, att en sakligt grundad vägning av meriter och behov i praktiken är svår eller omöjlig att göra. Härtill kommer att det allmänt sett får sägas vara mindre lämpligt att åt kollegiala församlingar anförtro avgöranden, i vilka var och en av de i besluten deltagande ledamöterna själva har ett personligt intresse. Detta förhållande torde, särskilt om, som här, en sakligt grundad avvägning är mycket svår att göra, i praktiken lätt leda till att avgörandena träffas på mera formella grunder, d. v. s. på samma grunder som måste tillgripas, därest avgörandet vore anförtrott renodlat administrativa myndigheter. Om detta är förhållandet, kan det ligga nära till hands att förorda, att fördelningen mellan enskilda ämnen göres i administrativ ordning (av Kungl. Maj:t, universitetskanslersämbetet eller — som fallet redan är vid de tekniska högskolorna beträffande fördelningen av licentiand- och doktorandstipendier och anslag till främjande av ograduerade forskares vetenskapliga verksamhet — den lokala universitets/högskolestyrelsen), medan fördelningen inom ämnesramen kunde anförtros institutionskollegierna i stället för fakulteter/sektioner.

Å andra sidan kan det sägas, att en långtgående, på formella grunder gjord uppdelning av resurser av här ifrågavarande slag lätt blir ineffektiv i den meningen, att fördelningen aldrig kan göras med fullt beaktande av de aktuella behoven. Om två ämnen vid ett universitet tilldelats t. ex. vartdera ett doktorandstipendium, kan det icke undvikas, att ett år en välmeriterad sökande i det ena ämnet blir utan stipendium, samtidigt som en svagt meriterad sökande i det andra ämnet tilldelas stipendium, medan förhållandena ett följande år till följd av tillfälliga konjunkturer kan vara det omvända. Den enda garantien för att alla välmeriterade sökande vid varje utdelningstillfälle skall kunna tilldelas stipendium skulle under sådana förhållanden ligga i en kraftig ökning av antalet stipendier, varigenom emellertid antalet svagt meriterade stipendiater också måste stiga.

Sist anförda skäl talar enligt utredningens mening med övervägande styrka för att man på en nivå ovanför institutionerna har organ för en icke uteslutande på formella grunder gjord fördelning av sådana resurser i form av tjänster och anslag, som icke anses kunna generellt ställas till alla institutioners förfogande. Huruvida fakulteterna härvidlag är de lämpliga fördelningsorganen, är en fråga

som sammanhänger med frågan om grunderna för fakultetsindelningen och därmed med frågan om fakulteternas storlek. Till dessa spörsmål återkommer utredningen i ett följande avsnitt av detta kapitel.

Beträffande så *de vetenskapliga bedömningsfrågorna* torde utan närmare motivering kunna slås fast, att dessa frågor med hänsyn både till sin betydelse och till sin svårighetsgrad lämpligen alltfort behandlas i kollegier av aktiva forskare inom varandra närgränsande discipliner. Endast ett mindre antal institutioner och institutionsgrupper torde komma att omfatta ett så stort antal forskartjänster, att en behandling av här ifrågavarande ärenden inom institutions- eller institutionsgruppskollegierna skulle kunna övervägas. Eftersom det icke heller är tänkbart att hänvisa dessa ärenden till konsistorienivåns kollegiala organ, måste slutsatsen bli den, att man för behandling av vetenskapliga bedömningsfrågor alltjämt måste ha kollegiala organ på fakultetsnivån.

Icke heller då det gäller *utbildningsfrågorna* kan man enligt utredningens mening undvara förvaltande organ på fakultetsnivån. I fråga om alla akademiska utbildningslinjer med integrerad utbildningsgång, d. v. s. alla utom de filosofiska fakulteterna, måste ansvaret för utbildningsorganisationen självklart ligga på organ ovanför institutionsnivån. Det synes därvid vara naturligt att detta ansvar liksom hittills ligger hos ett kollegium av lärare i alla de ämnen, som ingår i ifrågavarande utbildning. Detta kollegium får då att behandla bl. a. frågorna om i vilken ordning de skilda ämnena bör läsas, om samordningen av undervisningen i ämnen som läses parallellt etc. Detta organ blir naturligen också det organ, på vilket det bör ankomma att utarbeta förslag till förändringar beträffande utbildningens innehåll och organisation liksom även att utarbeta preciserade förslag rörande den förstärkning av undervisningsresurserna, som erfordras för en förutsedd eller beslutad ökning av utbildningskapaciteten vid läroanstalten i fråga.

I fråga om de filosofiska fakulteterna är däremot behandlingen på fakultetsnivån av utbildningsfrågorna måhända ej fullt så självklart motiverad. Eftersom ämneskombinationerna i filosofiska examina är fria och eftersom studenterna där förutsättes koncentrera sig på ett ämne i sänder med en helt valfri ordning ämnena emellan, blir behovet av en samordning inom utbildningsorganisationen här icke lika uttalat som i fråga om övriga utbildningslinjer. Undervisningsorganisationen i de filosofiska fakulteternas ämnen är i hög grad de enskilda institutionernas uppgift; undervisningsorganisationen i ett ämne kan inom relativt vida gränser varieras och reformeras utan att detta påverkar undervisningsorganisationen i andra ämnen. Däremot har man med nuvarande konstruktion av stadgan angående filosofiska examina såtillvida ett behov av samordning de skilda ämnena emellan, som kursfordringarna för samma antal betygsenheter såvitt möjligt skall hållas likvärdiga. Redan detta samordningskrav fordrar, såvitt utredningen kan se, en behandling på fakultetsnivån av studieplanerna även för de filosofiska fakulteternas examensämnen.

Härtill kommer, att man har att räkna med att det inom ramen för de filosofiska fakulteterna och deras utbildningsorganisation kommer att skapas nya

utbildningsvägar, ofta med specialiserad kompetensinriktning och därför med fasta ämneskombinationer och kanske även en mer eller mindre integrerad studiegång. Det synes utredningen vara uppenbart, att utvecklingen härutinnan kommer att accentuera behovet av ett samarbete på fakultetsnivån mellan lärarna i de filosofiska fakulteternas ämnen.

Med hänsyn till vad som ovan framhållits anser utredningen det vara klart, att frågor rörande den akademiska utbildningens innehåll och organisation inom samtliga fakulteter och fackhögskolor i framtiden liksom hittills bör behandlas av organ av fakultetskaraktär, d. v. s. behandlas gemensamt av lärare i alla de i vederbörande examen ingående ämnena. Eftersom varje akademisk yrkesutbildning från samhällets liksom från arbetsmarknadens och de studerandes synpunkt måste bedömas som en helhet, vill utredningen vidare förorda, att det stadgemässigt slås fast på ett klarare sätt än fallet är i nu gällande universitetsstatuter, att det primära ansvaret för utbildningens innehåll och organisation åvilar fakultetsorganen. Dessa bör sålunda kunna fatta för enskilda ämnen bindande beslut såväl rörande studieplaner (kursfordringar) som rörande undervisningsorganisation och examination.

Med det här sagda är också fakultetsorganens uppgifter i fråga om *planeringsarbetet* motiverade. En omläggning eller differentiering av undervisningen inom ett ämne i syfte att möjliggöra en ny utbildningsväg eller en reform av utbildningen för viss examen bör helt naturligt föreslås av det organ, som har ansvaret för utbildningsorganisationen, d. v. s. av vederbörande fakultet (motsvarande). I fråga om planeringsarbetet för forskningsresursernas utbyggnad och förstärkning är läget i formellt hänseende ett annat; ansvaret för forskningen ligger uteslutande hos forskarna själva. Men även härvidlag är ett samarbete nödvändigt och en gemensam bedömning värdefull. Planeringsarbetet kan t. ex. gälla resurser avsedda att tillgodose för flera institutioner gemensamma behov (institutionsbyggnader, verkstäder, apparativ utrustning etc.) eller gälla tillskapandet av en fast organisation för ett nytt ämne, som kanske uppstått i gränsområdet mellan två äldre vetenskaper. Det är utredningens övertygelse, att planeringsarbetet för forskningsresursernas utbyggande i allt större utsträckning kommer att inriktas på sådana, för flera discipliner gemensamma projekt, som naturligen förutsätter ett samarbete inom organ motsvarande de nuvarande fakulteterna.

Under hänvisning till det här anförda vill utredningen förorda, att ett primärt ansvar för planeringsarbetet alltjämt skall åvila organ motsvarande de nuvarande fakulteterna. Enligt utredningens mening bör detta planeringsarbete vidare alltjämt gälla såväl utbildningsorganisationens som forskningsorganisationens utbyggnad. Organ av fakultetskaraktär är härvidlag de enda fullt sakkunniga kollegiala organen på den enskilda universitetsorten. Som kommer att närmare utvecklas i ett följande kapitel, är det utredningens övertygelse att en vägning mot varandra av t. ex. de medicinska och humanistiska fakulteternas utbyggnadsbehov i sista hand måste grundas på en värdering. Därför föreslår utredningen i det följande, att planeringsarbetet i framtiden genomföres fakultets- och

fakultetsgruppvis även på riksplanet. Mot fakultetsorganens planerande arbete på det lokala planet kommer sålunda enligt utredningens i sjätte kapitlet närmare motiverade förslag att på riksplanet svara ett fakultetsgruppvis genomfört planeringsarbete inom organ, som utredningen föreslår skall benämnas fakultetsberedningar. En följd härav blir, att den lokala avvägning mellan enskilda fakulteters utbyggnadsplaner, som vid universiteten nu utföres av konsistorierna, icke längre behöver utgöra ett framträdande inslag i planeringsarbetet. Utredningen föreslår därför, att fakultetsorganens petita och övriga förslag till utbyggnad av forskningens och utbildningens resurser i framtiden inges direkt till vederbörande fakultetsberedning. Fakultetsorganen kommer, med andra ord sagt, att i planeringsarbetet få samma ställning av förslagsställande myndigheter, som de redan för närvarande har såväl i betydelsefulla utbildningsfrågor (förslag till studieplaner och motsvarande) som i betydelsefulla vetenskapliga bedömningsfrågor (förslag till innehavare av lediga professurer m. m.).

Utredningen är emellertid klar över att planeringsarbetet i vissa enskildheter, främst måhända i avseende på lokaldispositions- och byggnadsfrågor, förutsätter ett lokalt samarbete över fakultetsgränserna — ibland även ett samarbete mellan flera läroanstalter på en och samma universitetsort. Detta nödvändiggör helt naturligt samråd och kontakter de enskilda fakulteterna (motsvarande) emellan, samråd och kontakter som i formellt hänseende kan ta sig uttryck på flera olika sätt, i form av t. ex. samråd i förberedelsearbetet, gemensamma förslag eller yttranden av den lokala universitetsstyrelsens organ. I vissa fall — det gäller t. ex. samarbetet mellan Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola — torde en institutionalisering av detta samarbete vara nödvändig. Utredningen återkommer i det följande till denna fråga. Generellt synes emellertid böra gälla, att fakulteternas (motsvarande) petita och andra förslag till utbyggnad av forskningens och utbildningens resurser alltid skall delgivas vederbörande läroanstalts konsistorium. Härigenom ges den lokala universitetsstyrelsens organ möjlighet att, därest så befinnes påkallat, hos vederbörande fakultetsberedning avge yttrande över fakulteternas (motsvarande) förslag.

I det föregående har framhållits, att fakultetsorganens planeringsarbete redan med nuvarande organisation är av utomordentligt stor betydelse för de högre läroanstalternas utveckling. Genom utredningens här framlagda förslag, att fakulteternas (motsvarande) petita och andra utbyggnadsförslag i framtiden skall vidarebefordras direkt till planeringsorgan på riksplanet, accentueras betydelsen av fakultetsorganens planeringsarbete ytterligare. Bl. a. måste höga krav ställas såväl på det utredningsmässiga underlaget för fakulteternas (motsvarande) petita och förslag som på fakultetsorganens vilja och förmåga till en väl avvägd bedömning av angelägenhetsgraden av föreliggande utbyggnadsbehov. Detta får helt naturligt konsekvenser både i organisatoriskt hänseende och i avseende på de utredningsresurser, som bör ställas till fakultetsorganens förfogande. Även till dessa spörsmål återkommer utredningen i det följande.

Sammanfattningsvis vill utredningen konstatera, att universitetsorganisationen även i framtiden har behov av samarbetsorgan med huvudsakliga arbetsuppgifter motsvarande fakulteternas. Det samarbete det här är fråga om gäller såväl forskningen som utbildningen. Det är vidare fråga om ett samarbete mellan läroanstalternas lärare och forskare i och för forskningen och undervisningen, om ett gemensamt ansvar för utbildningens innehåll och organisation, om en gemensam bedömning av vetenskaplig kompetens och vetenskapens resultat samt — icke minst — om en gemensam planläggning av forskningsresursernas och utbildningsorganisationens fortsatta utbyggnad och differentiering. Däremot är fakultetsorganens arbetsuppgifter icke i egentlig mening administrativa; de omfattar sålunda varken ansvar för förvaltning av medel och egendom eller ansvar för personaladministrativa beslut. Universitetsutredningen vill för sin del understryka detta och allmänt förorda, att fakultetsorganens arbete så långt som möjligt begränsas till att gälla just samarbete i och för forskning och utbildning. Personaladministrativa ärenden synes sålunda böra passera fakultetsorganen endast i den mån deras behandling förutsätter en bedömning av vetenskaplig kompetens. Ärenden rörande fördelning mellan institutioner och institutionsgrupper av personella och materiella resurser, som avdelats för en fakultets verksamhet, bör av fakultetsnivåns organ behandlas såsom ett led i samarbetet för forskningen och utbildningen. Fakultetsorganen bör därför som regel vara förslagsställande, icke beslutande, i sådana frågor. Dock bör enligt utredningens mening beslut rörande utdelning av licentiand- och doktorandstipendier samt fördelning av medel till främjande av ograduerade forskares vetenskapliga verksamhet och till biträdeshjälp åt docenter fattas av fakultetsnivåns organ. Motiveringen härför är den, att dessa ärenden från juridiskt-administrativ synpunkt är av mindre räckvidd och att ärendena väsentligen är att beteckna som renodlade vetenskapliga bedömningsärenden.

2. *Fakultets- och sektionsindelningen*

a) Allmänna synpunkter

Utredningens slutsats av det i föregående avsnitt redovisade resonemanget blir, att utredningen förordar bibehållandet i den framtida universitetsorganisationen av organ motsvarande de nuvarande fakulteterna dels för planeringsuppgifter, dels för handläggning av vetenskapliga bedömningsfrågor, dels slutligen för att fungera som huvudmän för utbildningens innehåll och organisation. De två sistnämnda av fakultetsorganens huvuduppgifter är emellertid av sinsemellan så olikartad natur, att vissa svårigheter uppstår då det gäller att bestämma grunderna för fakultetsindelningen och principerna för fakultetsorganens sammansättning.

De vetenskapliga bedömningsfrågorna, inklusive frågor rörande fördelning av forskningsresurserna, bör av naturliga skäl handläggas av personer med kvalificerad vetenskaplig kompetens. Eftersom dessa ärenden i stor utsträckning också

har karaktär av befordringsfrågor, blir frågan om det bedömande kollegiets sammansättning ytterligare komplicerad. I gällande universitetsstatuter stadgas sålunda, att laboratorer, vilka eljest är ledamöter av fakulteterna, icke äger rätt att deltaga i behandling av ärenden rörande tillsättning av ordinarie lärartjänster.

I fråga om ansvaret för utbildningens innehåll och organisation måste det däremot te sig naturligt, att detta ansvar delas av samtliga de till utbildningsorganisationen fast anknutna lärarna, däri då inbegripet universitetslektorerna. De sistnämnda svarar nämligen på många håll för huvuddelen av undervisningen för grundexamina, men för behörighet till tjänst som universitetslektor fordras icke kvalificerade vetenskapliga meriter utöver kravet på fullgjort disputationsprov. Sistnämnda förhållande utgör ett skäl emot universitetslektorernas deltagande i fakultetsorganens handläggning av de vetenskapliga bedömningsfrågorna.

Även i fråga om principerna för fakultetsindelningen kommer man till skilda slutsatser beroende på om man ser problematiken med hänsyn till de vetenskapliga bedömningsfrågornas eller med hänsyn till utbildningsfrågornas behandling på fakultetsplanet. Det avgörande syftet med den kollegiala behandlingen av de vetenskapliga bedömningsfrågorna får nämligen sägas vara, att bedömningarna skall göras av ett kollegium sammansatt av forskare inom vetenskaper, vilka i avseende på metodik och problemställningar är besläktade. Med hänsyn härtill måste det bli en naturlig strävan att för behandlingen av denna typ av ärenden skapa bedömningskollegier, som är *små* i den meningen att de helst bör omfatta forskare inom ett litet antal, nära besläktade discipliner. På så sätt får man, i högre grad ju färre ämnen som är representerade i kollegiet, en *sakkunnig* grupp för bedömningen av t. ex. gradualavhandlingar och sökande till lediga professurer. Översätter man detta resonemang till en princip för fakultetsindelningen, skulle principen kunna formuleras ungefär så, att en fakultet bör bestå av företrädare för ett så litet antal, sinsemellan närbesläktade ämnen, som är möjligt utan att antalet ledamöter understiger vad som rimligen fordras för att man likväl skall kunna tala om en kollegial bedömning. Med denna regel skulle man relativt snart på sina håll få fakulteter, som uteslutande omfattade forskare inom vad vi nu uppfattar som ett »ämne» (kemi) eller ett par »ämnen».

Skulle nu en fakultet sammansatt efter dessa principer vara lämplig som organ för behandling av frågor rörande utbildningens innehåll och organisation? Svaret på denna fråga måste enligt utredningens mening bli nej. Beträffande alla integrerade utbildningslinjer fordrar nämligen utbildningsorganisationen ett nära samarbete mellan lärare i samtliga de i utbildningen ingående ämnena. Detta samarbete kan ingalunda inskränkas till vad som kan kallas ren schema-teknik, utan det måste härvidlag framför allt gälla att utforma undervisningen i vart och ett av de enskilda ämnena på ett sådant sätt, att dubbleringar undvikes och kunskaperna i det ena ämnet utgör ett stöd vid inhämtandet av kursfordringarna

i det andra ämnet och så att det samlade utbildningsresultatet (den nyexaminerade läkaren, civilingenjören etc.) blir sådant man avsett.

I fråga om utbildningsorganisationen vid de filosofiska fakulteterna är situationen för närvarande i viss mån en annan. Här förutsätter emellertid redan nu kravet på kvalitativ likvärdighet i kursfordringar för samma antal betygsenheter i skilda ämnen liksom bestämmelserna om normalstudietid m. m. och överhuvudtaget utbildningsorganisationens reglering i för samtliga ämnen gemensamma föreskrifter (examensstadgan, bestämmelserna angående organisationsplaner m. m.) en kollegial diskussion vid studieplanernas (kursfordringarnas) samt organisations- och undervisningsplanernas utarbetande. Därtill kommer, som redan flera gånger framhållits, att utvecklingen pekar mot att vi även inom de filosofiska fakulteterna och vid sidan av den för dem traditionella utbildningsorganisationen får nya utbildningslinjer med fastare ämneskombinationer och fastare studiegång med sikte på specialiserade utbildningsmål. Denna utveckling, som enligt utredningens mening bör främjas, leder i organisatoriskt hänseende till att man inom de filosofiska fakulteterna får ett allt starkare behov av samarbete i utbildningsorganisatoriska frågor.

Även för de filosofiska fakulteternas del är sålunda ett kollektivt ansvar för utbildningsorganisationen motiverat, ett ansvar som då, liksom vid fackhögskolorna, rimligen bör delas av lärarna i samtliga ämnen, som ingår i viss utbildningslinje. Nu är att märka, att så gott som alla de filosofiska fakulteternas examensämnen kan medtagas i flera slag av examina. Så kan ämnet sociologi ingå i såväl filosofisk-samhällsvetenskaplig och filosofie kandidatexamen som i den specialinriktade variant av sistnämnda examen, som leder till psykologkompetens. För att man skall kunna ta till vara de möjligheter till smidig anpassning av utbildningsorganisationen till skiftande utbildningsbehov, som denna ordning erbjuder, kan det enligt utredningens mening finnas anledning att ställa sig tveksam inför en splittring i formellt hänseende av dessa fakulteters ansvar för utbildningsorganisationen. Det synes nämligen sannolikt att nya utbildningsbehov lättare och snabbare tillgodoses inom ett organ än genom samarbete mellan två, sinsemellan formellt fristående sådana.

Här redovisade resonemang, gällande såväl de filosofiska fakulteterna som övriga fakulteter och fackhögskolorna, har fört utredningen till den slutsatsen, att fakultetsorgan, sammansatta av endast ett fåtal ämnens lärare icke är lämpliga såsom organ för utbildningsfrågornas handläggning. Till motsatt slutsats har utredningen — som framgått av det föregående — kommit då problemet belysts uteslutande med hänsyn till handläggningen av de vetenskapliga bedömningsfrågorna. De svårigheter, som sålunda föreligger då det gäller att ange grunderna för en rationell fakultetsindelning, förstoras genom det i det föregående antydda problemet beträffande universitetslektorernas och vissa andra lärarkategoriers representation i fakultetsorganen.

Utredningen har övervägt en radikal lösning av den här angivna problematiken, innebärande en *separation* av utbildningsfrågornas och de vetenskapliga

bedömningsfrågornas handläggning på två skilda slag av organ. Det ena slaget av organ, lämpligen med benämningen fakulteter, skulle då uteslutande anförtros de vetenskapliga bedömningsfrågorna och kunna sammansättas strikt efter vetenskaplig släktskap. Som exempel på en dylik fakultet kan nämnas ett samhällsvetenskapligt kollegium, till vilket naturligen skulle föras även de lärare i ämnet nationalekonomi, som har ansvaret för undervisningen i ämnet inom den juridiska fakulteten. Till en på motsvarande sätt bildad historisk fakultet skulle även kunna föras de ordinarie lärarna i ämnena rättshistoria och kyrkohistoria. Man skulle kunna gå ytterligare ett steg och sammansätta dessa kollegier utan hänsyn till gränserna mellan läroanstalterna. I Stockholm skulle sålunda kunna bildas en matematisk fakultet, innefattande professorer och laboratorer i ämnet matematik vid såväl Stockholms universitet som tekniska högskolan i Stockholm.

Å andra sidan skulle man, vid en lösning enligt principen separata organ på fakultetsnivån, kunna bilda särskilda församlingar, t. ex. med benämningen lärar- eller examenskollegier, kring varje särskild utbildningslinje. I dessa församlingar skulle då såsom ledamöter ingå lärarna eller vissa av lärarna i samtliga ämnen, som utgör examensämnen inom vederbörande utbildning. Så skulle exempelvis den av professorerna i nationalekonomi, som har undervisning för juris studerande, ingå i lärarkollegiet för juristutbildningen, samtidigt som han skulle ingå i den samhällsvetenskapliga fakultet, som skulle ha att handlägga de vetenskapliga bedömningsfrågorna inom den samhällsvetenskapliga ämnessfären.

Med en lösning efter de nu skisserade riktlinjerna skulle även den fördelen vinnas, att frågan om vilka lärarkategorier, som skulle ingå i fakultetsnivåns kollegiala församlingar, skulle kunna ges en enkel lösning: Endast lärare med kvalificerad vetenskaplig meritering skulle ingå i »fakulteterna», medan samtliga fast anställda lärare — förutom universitetslektorerna även t. ex. de biträdande lärarna och de utländska lektorerna i främmande levande språk — skulle ingå i »lärarkollegierna».

Vid sina överväganden rörande en lösning efter här skisserade riktlinjer har utredningen funnit, att väsentligen två skäl talar emot en sådan lösning. Det första är, att den skisserade lösningen måste te sig relativt artificiell i fråga om de fakulteter och fackhögskolor (t. ex. de juridiska och medicinska fakulteterna, tandläkarhögskolorna och farmaceutiska institutet), vid vilka utbildningen nästan uteslutande omfattar ämnen, mellan vilka en sådan grad av vetenskaplig släktskap uppenbarligen föreligger, att de vetenskapliga bedömningsfrågorna mycket väl kan handläggas av samma församling som den som har ansvaret för utbildningen. En uppdelning av de två uppgifterna på skilda organ skulle med andra ord, något tillspetsat uttryckt, endast leda till att en och samma församlings beslut förtecknades i två skilda protokoll.

Det andra och för utredningen avgörande skälet emot en lösning med separata organ på fakultetsnivån för utbildningsfrågorna å ena sidan och de vetenskapliga bedömningsfrågorna å den andra ligger i den roll, som fakultetsorganen enligt utredningens mening bör spela i fråga om *planeringsarbetet för de högre*

läroanstalternas fortsatta utbyggnad. Detta planeringsarbete måste gälla såväl forskningsresursernas som utbildningsorganisationens utveckling och eftersom dessa båda intressen griper in i varandra då det gäller planering för en verksamhet, som skall omfatta *både* utbildning *och* forskning, är det enligt utredningens mening icke tänkbart att anförtro planeringsarbetet för en och samma grupp av ämnen åt två separata organ.

Med hänsyn till här redovisade synpunkter har utredningen funnit, att en formell upplösning av de nuvarande fakulteterna (motsvarande) icke erbjuder en god lösning av den föreliggande problematiken. Utredningen har i stället stannat för den lösningen att rekommendera ett bibehållande i huvudsak av den nuvarande fakultetsorganisationen men i stället öppna förbättrade möjligheter att för särskilda ändamål bilda olika slag av samarbets- och specialorgan. Genom en rationell fördelning av arbetsuppgifterna mellan fakulteterna själva å ena sidan och sådana organ å den andra bör enligt utredningens mening fakultetsorganisationen på ett smidigt sätt kunna anpassas till de skilda fakulteternas (motsvarande) starkt skiftande arbetsförutsättningar.

En lämplig utgångspunkt då det gäller att inom fakultetsorganisationen skapa särskilda samarbets- och specialorgan utgör enligt utredningens mening *sektionsbildningen* inom de humanistiska universitetsfakulteterna. Sektionerna är angivna i universitetsstatuterna och lärartjänsternas fördelning mellan en humanistisk fakultets sektioner bestämmes av Kungl. Maj:t. Däremot ankommer det på kanslern att, efter hörande av fakulteten själv och det större konsistoriet, bestämma fördelningen av fakultetens åligganden mellan fakulteten å ena sidan och dess sektioner å den andra. I princip kan denna fördelning av arbetsuppgifter göras på olika sätt för skilda sektionsindelade fakulteter.

En andra utgångspunkt har varit universitetsstatuternas bestämmelser rörande *ämnesgrupper.* Ämnesgrupp kan omfatta lärare inom närbesläktade ämnen, oavsett om de tillhör samma fakultet eller ej. Beslut om bildande av sådan ämnesgrupp meddelas av kanslern efter hörande av vederbörande fakulteter (sektioner) och det större konsistoriet. Kanslern har att därvid besluta jämväl om ämnesgruppens arbetsuppgifter, vilka då även kan innefatta åligganden, vilka eljest åvilar fakultet eller sektion.

Med vissa modifikationer i skilda hänseenden av de nuvarande universitetsstatuternas sektions- och ämnesgruppsinstitut kan enligt utredningens mening fakultetsorganisationen ges en sådan utformning, att den dels kan utsträckas till att gälla för samtliga här ifrågavarande högre läroanstalter, dels kan bli ett effektivt instrument för såväl de bedömande som de utbildningsorganisatoriska och de planerande uppgifterna.

På en punkt anser emellertid utredningen, att en förändring av själva fakultetsindelningen vid universiteten är motiverad, nämligen i fråga om de samhällsvetenskapliga ämnenas organisatoriska ställning.

b) Universiteten

Samhälls- och företagsvetenskapliga fakulteter

Tanken på en särskild fakultets- eller sektionsbildning för de samhällsvetenskapliga ämnena är ingalunda ny. Såväl vetenskapliga som utbildningsorganisatoriska skäl har anförts till förmån därför. Att ingen samhällsvetenskaplig sektion eller ens ämnesgrupp ännu kommit till stånd, torde bl. a. sammanhänga med avgränsningsfrågan. Vare sig man ser denna från vetenskaplig eller från utbildningsorganisatorisk synpunkt måste man nämligen konstatera, att det icke utan svårigheter låter sig göra att inom gruppen av humanistiska discipliner skilja ut en samhällsvetenskaplig grupp av ämnen.

I fråga om de centrala av de i traditionell mening samhällsvetenskapliga ämnena — ämnena nationalekonomi, sociologi, statistik och statskunskap — torde kunna sägas, att de i avseende på forskningsobjekt och i väsentlig mån även forskningsmetod bildar en från de traditionella humanistiska disciplinerna avgränsad grupp. Till denna grupp kan naturligen hänföras även ämnet företagsekonomi, som tidigare uteslutande tillhörde handelshögskolornas forskningsfält men numera tillika har ställning som humanistisk disciplin vid universiteten. Ämnena ekonomisk historia och ekonomisk geografi — kulturgeografi kan, även de, i vetenskapligt hänseende sägas ha en nära anknytning till övriga ekonomiska discipliner, även om de samtidigt har ett oavvisligt behov av kontakter åt andra håll. Ämnena psykologi och pedagogik kan också hänföras till samhällsforskningen i vidare mening. Även de arbetar i stor utsträckning med statistisk metod, även om de samtidigt kan sägas i metodiskt hänseende tillhöra de experimentella vetenskaperna.

Vid ett försök till klassifikation av här antytt slag måste emellertid hållas i minnet, att samhällsvetenskapliga problemställningar och samhällsvetenskaplig metod förekommer även inom andra discipliner än de här nämnda (t. ex. inom ämnena historia, litteraturhistoria och konsthistoria), liksom att historisk metod och historisk problemställning förekommer inom ämnen, som eljest väsentligen kan sägas vara samhällsvetenskapliga, främst måhända då inom ämnena statskunskap och ekonomisk historia. Därtill måste framhållas, att flera av de samhällsvetenskapliga disciplinerna har betydelsefulla anknytningar även till matematik och naturvetenskap.

Ser man så problemet rörande de samhällsvetenskapliga ämnenas organisatoriska ställning från utbildningsorganisatorisk synpunkt, kan först konstateras, att den i det föregående antydda gruppen av ämnen innefattar de till humanistisk fakultet hörande kärnämnena inom fyra särskilda utbildningslinjer. Ämnena nationalekonomi, statistik och statskunskap är sålunda obligatoriska beståndsdelar av såväl *juridisk-samhällsvetenskaplig* som *filosofisk-samhällsvetenskaplig* examen. Ämnena ekonomisk historia, företagsekonomi, kulturgeografi och sociologi utgör dessutom — jämte ämnena historia, matematik och allmän rättsvetenskap — de valfria ämnena i den sistnämnda av dessa båda examina. Äm-

nena psykologi, pedagogik, sociologi och statistik ingår vidare enligt gällande regler i den särskilda variant av filosofie kandidatexamen, som utgör grunden för *psykologkompetens*. Slutligen ingår ämnena företagsekonomi och nationalekonomi obligatoriskt och ämnet ekonomisk geografi antingen obligatoriskt (Göteborg) eller såsom valfritt ämne i *civilekonomutbildningen*.

Emellertid gäller om samtliga de här angivna ämnena, att de samtidigt som de ingår i de skilda slagen av samhällsvetenskaplig utbildning, ofta medtages också i *filosofisk ämbetsexamen* och *filosofie kandidatexamen*. Flera av ämnena utgör till och med obligatoriska beståndsdelar i vissa slag av ämneslärarutbildning. Det är vidare sannolikt, att nya utbildningslinjer med specialinriktning upprättas inom de filosofiska fakulteternas ram med inslag av såväl samhällsvetenskapliga som andra ämnen.

Av det sagda framgår, att från såväl vetenskaplig som utbildningsorganisatorisk synpunkt sett skäl talar både för och emot en särskild fakultets- eller sektionsbildning för de samhällsvetenskapliga ämnena. Emellertid kan konstateras, att utvecklingen redan nu lett till att dessa ämnen i skilda hänseenden intager en särställning inom den humanistiska fakultetsorganisationen. Redan vid tillkomsten (år 1947) av de s. k. licentiand- och doktorandstipendierna avskildes sålunda ett antal stipendier för högre studier inom de samhällsvetenskapliga ämnena, vilka sedermera preciserats till att i detta sammanhang omfatta ämnena ekonomisk historia, företagsekonomi, kulturgeografi, nationalekonomi, sociologi, statistik och statskunskap (däremot icke ämnena psykologi och pedagogik). År 1947 upprättades också ett särskilt samhällsvetenskapligt forskningsråd för främjande av forskningen inom nyss angivna ämnesområden. År 1954 ombildades rådet till ett samhälls- och rättsvetenskapligt forskningsråd och år 1959 ombildades sistnämnda råd till statens råd för samhällsforskning, omfattande en socialvetenskaplig, en rättsvetenskaplig och en psykologisk-pedagogisk sektion. I detta sammanhang må vidare erinras om att den samhällsvetenskapliga forskningen i metodiskt hänseende utvecklats på ett sätt, som föranlett en särskild utformning av de generella regler, som utgör grunden för tilldelningen av assistentpersonal och biträdeshjälp till dessa ämnens institutioner.

Slutligen har vid universitetet i Lund tills vidare upprättats en *ekonomisk fakultet*, vars uppgift det bl. a. är att svara för den vid universitetet meddelade civilekonomutbildningen. Denna fakultet omfattar läsåret 1962/63 tre professurer inom ämnet företagsekonomi, en professur inom ämnet nationalekonomi och en professur inom ämnet handelsrätt.

Redan den här skisserade utvecklingen pekar enligt utredningens mening mycket bestämt mot att de samhällsvetenskapliga ämnena bör ges en från de övriga humanistiska disciplinerna skild organisation. Därtill kommer, att både behovet av samhällsvetenskapligt utbildad arbetskraft och behovet av ökade insatser inom samhällsforskningens stora fält måste leda till en särskilt stark utbyggnad av de samhällsvetenskapliga institutionernas resurser. Det blir under sådana omständigheter mycket angeläget, att det inom universitetsorganisatio-

nen upprättas organ med ett särskilt ansvar för de samhällsvetenskapliga utbildningslinjernas organisation och för planläggningen av den nödvändiga utbyggnaden av samhällsforskningens resurser. Med hänsyn till dessa förhållanden har utredningen funnit, att de skäl, som talar till förmån för en samhällsvetenskaplig fakultets- eller sektionsbildning, väger avgjort tyngre än de skäl, som talar däremot.

I detta sammanhang vill utredningen redovisa en skrivelse till utredningen den 29 maj 1962 från professorerna vid Lunds universitet *G. Arvidsson, O. Bjurling, G. Carlsson, T. Hägerstrand, C.-E. Quensel, N. Stjernquist* och *N. Västhagen,* vilka hemställer, att utredningen ville överväga »en fastare organisation av den samhällsvetenskapliga ämnesgruppen vid Lunds Universitet i form av en särskild samhällsvetenskaplig sektion, eventuellt såsom en övergångsform till en blivande samhällsvetenskaplig fakultet». En omorganisation i antydd riktning av universitetet skulle, framhåller förslagsställarna, innebära en avsevärd lättnad i det administrativa arbetet för berörda professorer och även på annat sätt bli till betydande fördel för den samhällsvetenskapliga forskningen och undervisningen. »Därjämte skulle», framhålles det, »den fördelen vinnas att en dylik samhällsvetenskaplig sektion skulle kunna gemensamt med ekonomiska fakulteten bereda sådana ärenden som är av intresse för båda dessa instanser.» I skrivelsen understrykes vidare, att ämnet statistik i viss mån intager en särställning, i det att ämnet även har anknytning till ämnena matematik, matematisk statistik och numerisk analys.

Den här refererade framställningen synes närmast taga sikte på en sektions- eller fakultetsbildning omfattande ämnena ekonomisk historia, kulturgeografi, nationalekonomi, sociologi, statistik och statskunskap samt det samtidigt till den ekonomiska fakulteten hörande ämnet företagsekonomi, men däremot icke ämnena psykologi och pedagogik. — Av skäl, som redovisats i det föregående, anser emellertid utredningen för sin del, att även sistnämnda två ämnen bör inbegripas i en samhällsvetenskaplig fakultets- eller sektionsbildning.

Vidare synes av den lundensiska framställningen framgå, att man tänker sig den nybildade samhällsvetenskapliga sektionen, eventuellt fakulteten, såsom verksam *vid sidan av* den redan upprättade ekonomiska fakulteten. — Det vore självfallet i och för sig fullt tänkbart att inom ramen för ett universitet upprätta flera samhällsvetenskapliga fakulteter eller sektioner, t. ex. en för civilekonomutbildningen, en för den samhällsvetenskapliga utbildningen och en för utbildningen av psykologer. Som framgått av den i det föregående lämnade redogörelsen ingår emellertid flera av de samhällsvetenskapliga ämnena som betydelsefulla beståndsdelar i två eller flera av de här ifrågavarande examina. Under sådana omständigheter ter det sig för utredningen såsom den mest praktiska lösningen att vid vart och ett av universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg och Stockholm upprätta *en* fakultet eller sektion för de samhällsvetenskapliga ämnena med uppgift att ansvara för samtliga där förekommande samhällsvetenskapliga utbildningslinjer. En sådan lösning innebär för Lunds universitets vid-

kommande, att den nybildade ekonomiska fakulteten där utvidgas och ges ansvar även för annan samhällsvetenskaplig utbildning än civilekonomutbildningen.

I det föregående har talats om fakultets- *eller* sektionsbildning. Skillnaden mellan dessa alternativ består väsentligen däri, att man vid alternativet sektionsbildning, men däremot icke vid en fakultetsbildning, har möjlighet att bevara den hittillsvarande fakultetsgemenskapen för handläggningen av vissa ärenden — t. ex. ärenden rörande studieplaner inom ramen för filosofisk ämbetsexamen. För denna frågas bedömning anser utredningen den synpunkten vara av särskild betydelse, att den samhällsvetenskapliga forskningens och utbildningens utbyggnad rimligen får antagas mycket snabbt leda till en väsentlig utökning och differentiering av den nya fakultets- eller sektionsorganisationen. Om man i dag stannar för alternativet sektionsbildning, torde man därför inom få år stå i ett läge, där en självständig fakultetsbildning ter sig som både naturlig och nödvändig. Det kan då vara skäl att genast taga steget fullt ut och för de samhällsvetenskapliga ämnena upprätta självständiga fakulteter, vilka sedermera måhända befinnes böra delas i sektioner. Därtill kommer, att de nya fakultetsorganen enligt utredningens mening bör ges ansvar även för företagsekonomisk forskning och utbildning och att för detta ändamål redan upprättats en självständig fakultet vid universitetet i Lund.

Med hänsyn till dessa förhållanden föreslår utredningen, att självständiga *fakulteter* bildas för de samhällsvetenskapliga ämnena. Självfallet skall en sådan fakultet kunna delas i sektioner, därest detta befinnes påkallat, t. ex. med hänsyn till viss utbildningslinjes intressen.

Enligt utredningens mening bör, som ovan framhållits, den nya fakulteten i Lund ha ansvar såväl för civilekonomutbildningen som för annan samhällsvetenskaplig utbildning. Företagsekonomisk utbildning meddelas redan nu också vid universiteten i Uppsala och Stockholm. Detta förhållande bör enligt utredningens mening framgå av de nya fakulteternas benämning. Utredningen föreslår därför, att de nya fakulteterna vid universiteten i Uppsala, Lund och Stockholm benämnes *samhälls- och företagsvetenskapliga fakulteter*. I Göteborg förutsättes däremot handelshögskolan kvarstå som en fristående läroanstalt (se därom närmare i sjunde kapitlet). Den nya fakulteten vid universitetet i Göteborg bör därför benämnas *den samhällsvetenskapliga fakulteten*.

Sammanfattningsvis föreslår utredningen sålunda upprättandet

vid universitetet i Uppsala av en samhälls- och företagsvetenskaplig fakultet, omfattande ämnena ekonomisk historia, företagsekonomi, kulturgeografi, nationalekonomi, pedagogik, psykologi, sociologi, statistik och statskunskap;

vid universitetet i Lund av en samhälls- och företagsekonomisk fakultet, omfattande ämnena ekonomisk historia, företagsekonomi, handelsrätt, kulturgeografi, nationalekonomi, pedagogik, psykologi, sociologi, statistik och statskunskap;

vid universitetet i Göteborg av en samhällsvetenskaplig fakultet, omfattande ämnena ekonomisk historia, kulturgeografi, nationalekonomi, pedagogik, psykologi, sociologi, statistik och statskunskap; samt

vid universitetet i Stockholm av en samhälls- och företagsvetenskaplig fakultet, omfattande ämnena ekonomisk historia, företagsekonomi (under läsåret 1962/63 ingen ordinarie lärartjänst vid universitetet), internationell ekonomi, kulturgeografi, nationalekonomi, pedagogik, psykologi, sociologi, statistik och statskunskap.

Fakulteternas omfattning är här ovan (med ett, särskilt anmärkt undantag) angiven med utgångspunkt i förteckningen över ordinarie och personliga lärartjänster under läsåret 1962/63.

I 1956 års universitetsstatuter behölls *benämningen de filosofiska fakulteterna* såsom en gemensam benämning för de humanistiska och matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna. Av praktiska skäl — bl. a. gemenskapen i fråga om examensorganisation och system för tilldelning av lärarkrafter för undervisningen — synes denna gemensamma benämning böra överföras jämväl till den nya universitetsorganisationen och därvid utgöra den gemensamma benämningen på de humanistiska, samhälls- och företagsvetenskapliga, samhällsvetenskapliga och matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna. Även vid sådant förhållande blir det nödvändigt att i samband med upprättandet av de nya fakulteterna genomföra konsekvensändringar i skilda författningar, bl. a. i berörda examensstadgor samt i bestämmelserna rörande docenttjänster, licentiand- och doktorandstipendier m. m.

I fråga om *de humanistiska fakulteterna* föreslår utredningen i övrigt ingen ändring av organisationen. Dessa fakulteter bör sålunda alltfort vara uppdelade i två sektioner, en historisk-filosofisk och en språkvetenskaplig.

Sektionsindelning av de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna

Vad så beträffar *de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna* kan konstateras, att dessa fakulteter är och under överskådlig tid kommer att vara stadda i en mycket stark utveckling, som innebär att själva fakultetsförsamlingarna växer, samtidigt som forskningen differentieras och ett samarbete måste organiseras mellan forskare och institutioner inom ämnen och ämnesgrenar, som för endast kort tid sedan ansågs utgöra naturliga enheter. Med hänsyn till denna utveckling bör man enligt utredningens mening räkna med att frågan om en organisatorisk uppdelning av de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna under alla förhållanden mycket snart måste aktualiseras, även om något önskemål i sådan riktning hittills icke uttalats från någon av fakulteterna.

Till detta mera allmänna skäl för en organisatorisk uppdelning av eller inom de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna kommer det mera speciella skälet, att samarbetet i Lund och Göteborg kring institutioner, som skall utnyttjas gemensamt för två läroanstalters ändamål, på universitetssidan fordrar en smidigare fakultetsorganisation än den nuvarande. På sikt kan det nämligen knappast vara lämpligt att i dessa sammanhang arbeta med fakultetsförsamlingar, inom

vilka en betydande del av ledamöterna i övrigt saknar anledning taga befattning med av det ifrågavarande samarbetet aktualiserade sakfrågor, främst då inom området för fakultetsorganens planerande uppgifter.

Detsamma kan i viss mån sägas beträffande den läsåret 1962/63 inledda utbildningen av civilingenjörer inom den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Uppsala. Denna utbildnings innehåll och organisation är av naturliga skäl en angelägenhet, som direkt berör endast vissa av fakultetens ledamöter och institutioner, och det synes utredningen därför vara naturligt, att ansvaret för denna utbildning icke ligger hos hela fakulteten utan på en avdelning inom densamma eller på ett särskilt fakultetsorgan.

På här anförda skäl vill utredningen förorda en organisatorisk uppdelning även för de matematisk-naturvetenskapliga fakulteternas del. Så långt som till en uppdelning i flera självständiga fakulteter vill utredningen dock icke gå. Gemenskapen i fråga om de utbildningsorganisatoriska arbetsuppgifterna utgör enligt utredningens mening ett tungt vägande skäl emot en dylik uppdelning. Bortsett från den nyligen påbörjade utbildningen av civilingenjörer i Uppsala har nämligen de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna för närvarande inga sådana särskilda utbildningsuppgifter vid sidan av utbildningen för filosofiska examina, som för utredningen framstår som ett av de väsentliga motiven för upprättandet av särskilda fakulteter för de samhällsvetenskapliga ämnena. Även kemi-ämnets nära anknytningar till såväl de biologiska som de matematisk-fysiska disciplinerna utgör enligt utredningens mening ett betydelsefullt skäl emot en delning av de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna. Därtill kommer, att fakultetsförsamlingarnas storlek ännu knappast är tillräcklig för en uppdelning av fakulteterna vid handläggningen av samtliga på dem ankommande ärenden.

Valet står för utredningen i stället mellan en sektionsuppdelning och bildandet av ämnesgrupper. I båda fallen kan — som ovan framhållits — vissa av fakultetsuppgifterna överföras till de mindre organen, medan de övriga förbehålles fakulteten själv. Denna fördelning av åliggandena kan vidare göras på olika sätt för var och en av de enskilda fakulteterna, varvid hänsyn kan tagas bl. a. till de särskilda förhållanden, som konstitueras av samarbetet med de tekniska högskolorna i Lund och Göteborg.

Skillnaden mellan sektion och ämnesgrupp är i förevarande sammanhang väsentligen den, att bestämmelserna om ämnesgrupper närmast är avsedda att främja samarbete av tillfällig karaktär eller samarbete kring vissa, mera speciella uppgifter, medan sektionsindelningen är fastslagen i statuterna och därmed har en mera permanent karaktär. Då nu samarbetet universitet—teknisk högskola kring gemensamma institutioner för centrala ämnesområden skall vara av permanent karaktär, är det enligt utredningens mening riktigast, att de organ inom de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna, som bör bildas icke minst för underlättandet av detta samarbete, också får permanent karaktär. Utredningen förordar därför en *sektionsindelning av de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna.*

I fråga om antalet sektioner synes kunna konstateras, att biologi-ämnena utgör en relativt väl sammanhållen enhet. Beträffande dessa ämnen gäller dessutom, att de står utanför det institutionella samarbetet universitet—teknisk högskola i Lund och Göteborg. En sektionsuppdelning med en biologisk och en icke-biologisk sektion har emellertid vissa klara nackdelar, sammanhängande främst med kemi-ämnenas ställning i såväl vetenskapligt som utbildningsorganisatoriskt hänseende.

Vetenskapligt sett har kemien uppenbara och betydelsefulla anknytningar både till den matematisk-fysiska sfären och till biologien i vid mening liksom även till ämnesområdet mineralogi-petrografi. I utbildningsorganisationen är kombinationen biologi-kemi ungefär lika vanlig som ämneskombinationer med kemi och matematik-fysik. I fråga om det institutionella samarbetet universitet—teknisk högskola är situationen den, att ämnena matematik-fysik vid universiteten har sin närmaste motsvarighet i de tekniska högskolornas avdelningar för teknisk fysik, medan kemi-ämnena i universitetsorganisationen motsvaras av avdelningarna för kemi vid de tekniska högskolorna.

Med hänsyn till här anförda förhållanden har utredningen kommit till den ståndpunkten, att var och en av de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna bör delas i *tre sektioner,* nämligen *en matematisk-fysisk, en kemisk* och *en biologisk-geografisk* sektion. Var och en av de två förstnämnda sektionerna kommer därigenom att få en naturlig motsvarighet inom de tekniska högskolornas organisation, vilket i hög grad bör främja det erforderliga samarbetet mellan dessa två slag av läroanstalter såväl i planeringsarbetet och utbildningsorganisationen som i rent vetenskapligt hänseende.

Det står emellertid för utredningen klart, att de matematisk-naturvetenskapliga fakulteternas organisation *i dagens läge* är i minsta laget för en uppdelning i tre sektioner. Utredningen bedömer det emellertid som sannolikt, att denna fakultetsorganisation kommer att expandera så snabbt, att tredelningen mycket snart kommer att framstå som fullt naturlig. *Till en början* kan det emellertid vara motiverat att vid fördelningen av åligganden mellan fakulteterna å ena sidan och deras sektioner å den andra förbehålla en i jämförelse med motsvarande fördelning inom de humanistiska fakulteterna relativt stor del av arbetsuppgifterna åt fakulteterna. Utredningen tänker härvid närmast på de av fakulteternas åligganden, som gäller utbildningens innehåll och organisation. Dessa uppgifter synes utredningen i de delar de gäller utbildningen för filosofiska examina tills vidare böra ankomma på fakulteterna, detta i varje fall så länge kemien utgör ett enda examensämne i grundexamina.

Utredningen vill här tillägga, att den känt tvekan beträffande frågan, huruvida kemi-ämnenas organisation redan nu på alla håll är tillräcklig för att bära upp en sektionsbildning. Utredningen har emellertid stannat för att framlägga förslag härom utan särskilda förbehåll. Vid själva genomförandet av sektionsindelningen kan det emellertid måhända vara rimligt att i särskilda fall något avvakta, då det gäller upprättandet av kemisk sektion.

I fråga om de tre sektionernas ämnesomfattning är utredningen klar över att tvekan kan råda rörande vissa ämnens ställning. Främst torde detta gälla geologiämnena. Efter överväganden har utredningen emellertid stannat för att föreslå följande fördelning:

De *matematisk-fysiska* sektionerna föreslås omfatta

vid Uppsala universitet ämnena astronomi, elektricitetslära, elektronik, fasta tillståndets fysik, fysik, högenergifysik, hållfasthetslära, matematik, meteorologi, seismologi, teoretisk elektroteknik och teoretisk fysik;

vid Lunds universitet ämnena astronomi, elektronik, fysik, matematik, numerisk analys och teoretisk fysik;

vid Göteborgs universitet ämnena fysik, matematik, matematisk statistik, numerisk analys och teoretisk fysik; samt

vid Stockholms universitet ämnena elektronik, fysik, matematik, matematisk statistik, meteorologi och teoretisk fysik.

De *kemiska* sektionerna föreslås omfatta

vid Uppsala universitet ämnena analytisk kemi, biokemi, fysikalisk kemi, kvantkemi, oorganisk kemi och organisk kemi;

vid Lunds universitet ämnena analytisk kemi, biokemi, fysikalisk kemi, oorganisk kemi och organisk kemi;

vid Göteborgs universitet ämnena analytisk kemi, biokemi, fysikalisk kemi, oorganisk kemi och organisk kemi; samt

vid Stockholms universitet ämnena analytisk kemi, fysikalisk kemi, oorganisk kemi och organisk kemi.

De *biologisk-geografiska* sektionerna föreslås omfatta

vid Uppsala universitet ämnena botanik, entomologi, genetik, geologi, kvartärgeologi, limnologi, naturgeografi, växtbiologi, zoofysiologi och zoologi;

vid Lunds universitet ämnena botanik, cytologi, entomologi, geologi, kvartärgeologi, limnologi, naturgeografi, växtbiologi, zoofysiologi, zoologi och ärftlighetslära;

vid Göteborgs universitet ämnena botanik, geologi, marin botanik, naturgeografi, oceanografi, zoofysiologi och zoologi; samt

vid Stockholms universitet ämnena allmän och historisk geologi, botanik, experimentell zoologi och cellforskning, kvartärgeologi, mineralogi och petrografi, naturgeografi, strålningsbiologi, zoofysiologi, zoologi och ärftlighetslära.

Sektionernas ämnesomfattning är här ovan angiven med utgångspunkt i förteckningen över ordinarie och personliga lärartjänster läsåret 1962/63 med tillägg av professurerna inom den kemiska sektionen i Göteborg, vilka enligt beslut vid 1962 års riksdag inrättas från och med läsåret 1963/64. Beträffande ämnena fysik, geologi, matematisk statistik och numerisk analys i Göteborg gäller dock, att ifrågavarande ordinarie tjänster i formellt hänseende är knutna till Chalmers tekniska högskola. I fråga om ämnet genetik i Uppsala gäller på motsvarande sätt, att ifrågavarande ordinarie tjänst tillhör lantbrukshögskolan.

I detta sammanhang vill utredningen även behandla frågan om ordningen för fördelningen mellan sektionsindelad fakultet och dess sektioner av de på fakultetsorganen ankommande arbetsuppgifterna. Enligt gällande ordning bestämmes denna fördelning från fall till fall av kanslern. Fördelningen av uppgifter kan sålunda göras på olika sätt för skilda fakulteter. Utredningen föreslår, att denna ordning i princip överföres till den nya organisationen. Därigenom uppnås, att ärenden rörande t. ex. studie- och organisationsplaner, om så anses lämpligt, kan handläggas i odelad matematisk-naturvetenskaplig fakultet, medan samma slag av ärenden för de humanistiska fakulteternas del liksom hittills kan handläggas av sektionerna.

Emellertid anser utredningen, att ärenden rörande denna fördelning av uppgifter mellan fakultet och sektioner är av den betydelse, att de bör avgöras av Kungl. Maj:t och då efter förslag av fakulteten själv och yttrande av den centrala universitets/högskolemyndigheten (universitetskanslersämbetet).

På en punkt anser utredningen vidare, att rollfördelningen mellan fakultet och sektioner bör vara enhetlig, nämligen i fråga om uppgiften att svara för planeringsarbetet för forsknings- och utbildningsresursernas fortsatta utbyggnad (petita-arbetet). Med hänsyn till de förslag utredningen framlägger i femte kapitlet rörande organisationen för det centrala planeringsarbetet, förslag som bl. a. innebär, att petita för de matematisk-fysiska och kemiska sektionerna skall behandlas av två fakultetsberedningar gemensamt, förordar utredningen, att ansvaret för planeringsarbetet inom sektionsindelad fakultet skall åvila *sektionerna*. — Utredningen vill tillägga, att detta förslag står i överensstämmelse med den ordning, som redan tillämpas inom de humanistiska fakulteterna, de enda som för närvarande är delade i sektioner.

De medicinska fakulteterna

Även för de medicinska fakulteternas del har utredningen prövat frågan om en sektionsindelning. Ett nära till hands liggande skäl för en dylik är att den medicinska forskningens och utbildningens fortgående differentiering lett till att själva fakultetsförsamlingarna redan blivit så stora, att en ytterligare tillväxt kan tänkas äventyra deras effektivitet såsom diskuterande och beslutande organ.

Det måste emellertid konstateras, att den under alla förhållanden dominerande utbildningsuppgiften, utbildningen av läkare, utgör ett mycket tungt vägande skäl för en fortsatt organisatorisk sammanhållning av de medicinska fakulteterna. Den kliniskt-medicinska och den teoretiskt-medicinska forskningens allt starkare beroende av varandra gör också en gränsdragning mellan sektioner svår. Av dessa skäl har utredningen funnit, att övervägande skäl talar till förmån för ett bibehållande av de medicinska fakulteternas organisatoriska enhet. De arbetsorganisatoriska svårigheter, som sammanhänger med fakultetsförsamlingarnas storlek, torde få lösas med anlitande av de i det följande föreslagna möjligheterna för en fakultet att delegera uppgifter till fakultets- och utbildningsnämnder samt, eventuellt, ämnesgrupper.

Utredningen vill emellertid tillägga, att vid ett förverkligande av den i skilda sammanhang framförda tanken på särskilda utbildningslinjer omfattande medicinsk och annan utbildning en därav betingad sektionsindelning av eller ämnesgruppsbildning inom de medicinska fakulteterna *kan* bli aktuell.

Ledamotskap i mer än en fakultet (sektion)

Även vid genomförande av utredningens i det föregående framlagda förslag beträffande fakultets- och sektionsindelningen vid universiteten kommer vissa såsom mindre tillfredsställande kända gränsdragningar att bestå. Som exempel härpå kan ånyo nämnas den ställning, som vissa ordinarie lärartjänster inom ämnet nationalekonomi har, i det att de med hänsyn till inriktningen av den med tjänsterna förenade undervisnings- och examinationsskyldigheten hänförts till juridisk fakultet, trots att innehavarna såsom forskare självfallet har sin naturliga plats inom samhälls- och företagsvetenskaplig fakultet. Motsvarande gäller beträffande de tjänster, som tillhör något av universiteten eller någon av de tekniska högskolorna i Lund och Göteborg men med vilka är förenad undervisnings- och examinationsskyldighet jämväl vid det andra slaget av högre läroanstalter i respektive stad.

Utredningen har för sin del funnit, att här antydda problematik mest praktiskt löses på så sätt, att i fall där så prövas lämpligt innehavare av viss tjänst ges säte och stämma i mer än ett fakultetsorgan. De ordinarie lärartjänsternas fördelning på fakulteter bestämmes för närvarande av Kungl. Maj:t efter förslag av vederbörande. Redan nu har Kungl. Maj:t i vissa fall förordnat, att innehavare av viss tjänst skall vara ledamot av mer än en fakultet. Inga principiella hinder synes utredningen föreligga mot att motsvarande förfarande tillämpas i ytterligare ett antal fall. Initiativ bör i sådana fall tagas av vederbörande fakultet (sektion), men beslut i ärendet bör, efter yttrande av universitetskanslersämbetet, liksom hittills meddelas av Kungl. Maj:t.

Utredningen förordar sålunda en stadgeföreskrift av innebörd att beslut rörande ledamotskap av mer än en fakultet eller sektion för innehavare av viss lärartjänst vid en läroanstalt (t. ex. ledamotskap av såväl juridisk som samhälls- och företagsvetenskaplig fakultet för innehavare av professurer i ämnena nationalekonomi och handelsrätt) fattas av Kungl. Maj:t efter förslag av vederbörande fakultet (sektion) och yttrande av universitetskanslersämbetet.

Utredningen vill i detta sammanhang framhålla, att den, i och för sig obetydliga, formella svårighet, som fakulteternas val av elektorer för kanslersval i nu berört hänseende hittills utgjort, förfaller vid genomförande av utredningens i ett följande kapitel framlagda förslag rörande kanslersämbetets organisation. Enligt i samma kapitel redovisat förslag skall fakulteterna emellertid tilläggas förslagsrätt beträffande ett visst antal ledamöter av de där föreslagna fakultetsberedningarna. Utredningen har övervägt, huruvida de betänkligheter som kan möta mot att ge innehavare av vissa tjänster möjlighet att i egenskap av ledamöter av två eller flera fakulteter i någon mån påverka två fakultetsbered-

ningars sammansättning motiverar en föreskrift om att sådan ledamot själv skulle ha att välja, i vilken av fakulteterna han vill deltaga vid handläggningen av nyssnämnda slag av ärenden. Utredningen har emellertid kommit till den ståndpunkten, att dessa betänkligheter icke är så allvarliga, att en särskild stadgeföreskrift erfordras.

Utredningen förordar således, att den som är ledamot av flera än en fakultet eller sektion skall ha rätt att deltaga i handläggningen av alla på ifrågavarande fakulteters (sektioners) prövning ankommande ärenden.

Vad här anförts till förmån för ledamotskap av mer än en fakultet (sektion) inom en och samma läroanstalt har enligt utredningens mening giltighet även beträffande ledamotskap av fakultetsorgan inom två läroanstalter. Principiella eller formella hinder synes sålunda icke möta mot att t. ex. en professor i ämnet matematik vid Chalmers tekniska högskola med undervisnings- och examinationsskyldighet jämväl vid Göteborgs universitet ingår såsom ledamot även av universitetets matematisk-naturvetenskapliga fakultet.

Utredningen förordar därför en stadgeföreskrift av innebörd att beslut rörande ledamotskap av fakultet eller sektion för den, som utan att vara anställd vid den läroanstalt till vilken fakulteten (sektionen) hör, därstädes meddelar undervisning och förrättar examination, meddelas av Kungl. Maj:t efter förslag av vederbörande fakultet (sektion) och yttrande av universitetskanslersämbetet.

Ledamot som här avses bör enligt utredningens mening som regel icke ha rösträtt vid val av rektor. Denna fråga behandlar utredningen närmare i nästföljande kapitel.

Utredningen är klar över att den mera praktiska invändningen kan resas mot ett arrangemang med dubbelt fakultetsledamotskap, att man därigenom i onödan belastar vederbörande lärare med administrativt ansvar. Utredningen vill emellertid understryka, att sådant dubbelt ledamotskap enligt utredningens mening bör ifrågakomma, endast då vägande skäl härför föreligger och endast efter förslag av vederbörande lärare och fakultet (sektion) själva.

Slutligen vill utredningen framhålla, att dess i detta avsnitt framlagda förslag avser *permanent* ledamotskap av mer än en fakultet (sektion). Frågorna rörande en sektions komplettering med ledamöter av annan sektion vid handläggning av vissa slag av ärenden samt rörande två eller flera fakulteters eller sektioners sammanförande till fakultets- eller sektionsgrupp för handläggning av vissa slag av ärenden behandlas i det följande. Först måste emellertid fakultetsorganisationen för de nuvarande fackhögskolorna behandlas.

c) Fackhögskolorna

Den i föregående avsnitt av detta kapitel förda diskussionen har närmast gällt förändringen i den nuvarande fakultetsindelningen vid universiteten. Det kan emellertid konstateras, att lärarkollegierna vid fackhögskolorna — kollegiet vid skogshögskolan — redan nu fullgör i stort sett samma åligganden som de som

vid universiteten fullgöres av fakulteter och sektioner. Dessa församlingar vid fackhögskolorna har sålunda ansvaret för utbildningsorganisationen; de handlägger de vetenskapliga bedömningsfrågorna och de utför det planeringsarbete, som främst resulterar i de årligen avlämnade petitaframställningarna. Vid de tekniska högskolorna åligger dock sistnämnda uppgift icke lärarkollegierna utan kollegienämnderna.

Utredningen har i det föregående allmänt understrukit fackhögskolornas principiella jämställdhet med universiteten såsom centra för forskning och vetenskaplig utbildning. Utredningen har också framhållit, att ett mycket nära samarbete mellan de skilda akademiska läroanstalterna enligt utredningens mening är nödvändigt och på skilda sätt bör främjas. Vissa ordinarie lärare har redan nu undervisnings- och examinationsskyldighet vid mer än en läroanstalt, och motsvarande arrangemang torde i framtiden böra träffas i ytterligare ett antal fall. Två fackhögskolor (karolinska institutet och medicinska högskolan i Umeå) fullgör samma uppgifter som de medicinska fakulteterna vid de tre äldre universiteten och ett universitet (Uppsala) har genom beslut vid 1962 års riksdag ålagts en utbildningsuppgift av samma slag som en av dem som eljest åligger de tekniska högskolorna. I det följande kommer utredningen vidare att föreslå, att vissa av de mindre fackhögskolorna sammanföres med universiteten respektive karolinska institutet och inom dessa bildar enheter motsvarande universitetsfakulteterna. Utredningen kommer slutligen att i det följande framlägga förslag om en för alla akademiska läroanstalter inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde gemensam högsta administrativ ledning.

Med hänsyn till allt detta finner utredningen det vara naturligt att så långt det är praktiskt möjligt eftersträva ett förenhetligande även i avseende på den organisatoriska nomenklaturen. På så sätt blir det möjligt att sammanfatta de för universitetsverksamheten och de akademiska läroanstalternas förvaltning grundläggande bestämmelserna i en för samtliga läroanstalter gemensam stadga, något som enligt utredningens mening måste underlätta både det praktiska förvaltningsarbetet och det fortsatta utbyggnads- och reformarbetet.

Då nu fakulteterna (sektionerna) och fackhögskolornas lärarkollegier (avdelningskollegier) d. v. s. vad som i det föregående med en gemensam benämning kallats fakultetsorganen, redan har och enligt utredningens mening även i fortsättningen bör ha samma huvudsakliga arbetsuppgifter (vetenskapliga bedömningar, ansvaret för utbildningsorganisationen och för planeringsarbetet), synes det rimligt, att dessa organ också ges samma benämningar. Utredningen föreslår därför, att vid samtliga akademiska läroanstalter införes de vid universiteten hävdvunna benämningarna fakultet och sektion.

I sjunde kapitlet föreslår utredningen, att lärarkollegiet vid tandläkarhögskolan i Malmö ombildas till en *odontologisk fakultet* av universitetet i Lund, att lärarkollegierna vid de nuvarande läroanstalterna i Umeå infogas såsom en medicinsk och en odontologisk fakultet av ett universitet i Umeå och att lärarkollegierna vid karolinska institutet och tandläkarhögskolan i Stockholm på

motsvarande sätt ombildas till en medicinsk och en odontologisk fakultet av det härigenom ombildade karolinska institutet. I samma kapitel föreslår utredningen vidare, att farmaceutiska institutets nuvarande lärarkollegium ombildas till en *farmaceutisk fakultet* inom — beroende på lokaliseringen, till vilken fråga utredningen ej tar ställning — antingen Uppsala universitet eller det ombildade karolinska institutet.

Lärarkollegiet vid handelshögskolan i Göteborg bör enligt utredningens mening ges benämningen *företagsvetenskaplig fakultet.*

Beträffande så de *tekniska högskolorna* har utredningen övervägt två alternativ; det ena att föreslå benämningen fakulteter för de nuvarande avdelningarna och bevara lärarkollegierna endast som valförsamlingar; det andra att föreslå benämningen fakultet för lärarkollegiet och benämningen sektioner för de nuvarande avdelningarna.

De nuvarande lärarkollegiernas storlek och deras i forskningshänseende i viss mån heterogena sammansättning talar otvivelaktigt för det förstnämnda alternativet. Å andra sidan måste hänsyn tagas till de speciella förhållanden vid de tekniska högskolorna, som bl. a. innebär att de nuvarande avdelningskollegierna icke utan vidare kan sägas motsvara fakulteter och sektioner vid ett universitet. Avdelningen för teknisk fysik har sålunda ansvaret för huvuddelen av den grundläggande utbildningen för de flesta avdelningars studenter. Det kan vidare vara av värde, att professorerna i de grundläggande ämnena såsom ledamöter av lärarkollegierna deltager i handläggningen av de vetenskapliga bedömningsfrågorna, bl. a. upprättandet av förslag till professors- och laboratorstjänster samt betygsättning av gradualavhandlingar. Den övervägande delen av professorerna i grundläggande ämnen tillhör emellertid avdelningarna för teknisk fysik och för kemi, medan de övriga avdelningarnas kollegier till övervägande del består av lärare i vad som med en sammanfattande benämning brukar kallas tekniska tillämpningsämnen. — Slutligen må i detta sammanhang framhållas, att lärarkollegiernas behandling av de vetenskapliga bedömningsfrågorna, främst befordringsärendena, inom högskolorna torde anses vara av stort värde.

Med hänsyn till dessa förhållanden har utredningen stannat för alternativet att föreslå benämningen *teknisk fakultet* för motsvarigheten till de nuvarande lärarkollegierna och benämningen *sektioner* för motsvarigheten till de nuvarande avdelningarna (avdelningskollegierna). En teknisk högskola kommer sålunda enligt utredningens förslag att omfatta en enda fakultet (den tekniska fakulteten), vilken emellertid liksom t. ex. humanistisk fakultet blir delad i sektioner, motsvarande de nuvarande avdelningarna. I fråga om gränsdragningen mellan sektionerna och dessas benämning föreslår utredningen i övrigt inga ändringar av nuvarande förhållanden.

Utredningen är emellertid klar över att de tekniska högskolornas fakultetsförsamlingar som en följd av sin storlek knappast kommer att vara väl ägnade för samtliga de uppgifter, som enligt förslaget i övrigt skall åligga fakulteter. Utredningen får därvidlag till en början erinra om att fördelningen av uppgifter mel-

lan sektionsindelad fakultet å ena sidan och dess sektioner å den andra kan genomföras under hänsynstagande till särskilda förhållanden inom varje enskild sådan fakultet. I princip är det, och föreslås det förbli möjligt att fördela fakultetens samtliga rutinuppgifter på sektionerna. Beslut rörande denna fördelning av uppgifter skall enligt utredningens förslag fattas av Kungl. Maj:t på förslag av vederbörande fakultet och efter yttrande av universitetskanslersämbetet. Vidare framlägger utredningen i ett följande avsnitt av detta kapitel förslag, genom vilka det blir möjligt, men icke obligatoriskt, att vid de tekniska högskolorna flytta över uppgifter från fakulteten (lärarkollegiet) också till andra organ än sektionerna i dessas normala sammansättning. Utredningen avser här främst förslaget att sektion för handläggningen av vissa slag av ärenden skall kunna kompletteras med ledamöter av annan sektion samt förslaget att vissa ärenden skall kunna handläggas av två eller flera sektioner, sammanförda till en sektionsgrupp. Slutligen får utredningen hänvisa till de i det följande framlagda förslagen rörande möjlighet för fakultet att delegera beslutanderätt till utbildningsnämnd samt — särskilt för de tekniska högskolorna — till rektor och konsistorium. Även ämnesgruppsinstitutet må nämnas i detta sammanhang.

En konsekvens av utredningens här redovisade förslag blir, att var och en av de tekniska högskolorna samt handelshögskolan i Göteborg kommer att omfatta en enda fakultet. Utredningen kan för sin del icke häri se någon verkligt allvarlig olägenhet, som skulle kunna uppväga de fördelar som enligt utredningens mening från skilda synpunkter står att vinna genom en enhetlig nomenklatur för fakultetsnivåns organ. Fakultetsbenämningens rent språkliga anknytning till möjligheten av ett val mellan flera möjliga utbildningsvägar inom en och samma läroanstalt torde vara föga aktuell i det allmänna medvetandet. Däremot är det tänkbart, att de nya benämningarna till en början kan stöta på ett mera psykologiskt betingat motstånd. Hinder synes utredningen emellertid ej möta mot att man övergångsvis även officiellt använder såväl de nya som de äldre benämningarna parallellt. Det är dock utredningens övertygelse, att fakultets- och sektionsnamnen ganska snart uppfattas som relativt självfallna. Utredningen anser det vidare naturligt, att lärarkollegierna vid lantbruks-, skogs- och veterinärhögskolorna också ges benämningen fakulteter (den lantbruksvetenskapliga respektive den skogsvetenskapliga och den veterinärmedicinska fakulteten). Med hänsyn till pågående utredningsarbete beträffande veterinärhögskolan och till att beslut helt nyligen fattats rörande lantbruks- och skogshögskolornas organisation, avstår utredningen emellertid från att framlägga ett formligt förslag i detta hänseende.

3. *Fakulteternas och sektionernas sammansättning*

I det föregående har utredningen i skilda sammanhang antytt den problematik, som gäller fakulteternas (sektionernas) sammansättning. Därvid har konstaterats, dels att ansvaret för utbildningsorganisationen motiverar att samtliga i

undervisningen deltagande, fast anställda lärare deltar i fakultets(sektions)arbetet, dels att de vetenskapliga bedömningsfrågorna bör handläggas inom en mindre krets, bestående av lärare med kvalificerade vetenskapliga meriter.

Förhållandena härutinnan är inom den nuvarande universitets- och högskoleorganisationen mycket växlande. Laboratorer är sålunda ledamöter av de medicinska fakulteterna men står utanför karolinska institutets lärarkollegium. De tekniska högskolornas lärarkollegier består uteslutande av högskolornas professorer, men avdelningskollegierna består däremot av samtliga till vederbörande avdelning hörande professorer, laboratorer och speciallärare. I fråga om organisationen vid övriga läroanstalter hänvisas till den i bihanget lämnade redogörelsen. Här må endast framhållas, att generellt gäller, att universitetslektorer för närvarande icke är ledamöter av fakultetsorganen.

I flera sammanhang i detta som i tidigare avlämnade betänkanden har universitetsutredningen såsom sin principiella mening uttalat, att laboratorerna i organisatoriskt hänseende bör vara jämställda med professorerna såsom ordinarie universitetslärare med självständig forskning som en av sina arbetsuppgifter. Med hänsyn härtill har utredningen i två tidigare betänkanden föreslagit, att tjänstebenämningen för innehavare av laboratorstjänster (motsvarande) ändras till adjungerade professorer. Såsom en självklar konsekvens av denna sin principiella uppfattning vill utredningen nu föreslå, att laboratorerna (motsvarande) vid samtliga här ifrågavarande läroanstalter göres till ledamöter av fakulteter (sektioner).

I det föregående har vidare understrukits, att handhavandet av utbildningsorganisationen (främst frågor rörande utbildningens innehåll och organisation) måste utgöra en av fakulteternas (sektionernas) mest omfattande och mest maktpåliggande uppgifter. Vidare har understrukits, att planeringsarbetet för de högre läroanstalternas fortsatta utbyggnad måste utföras med beaktande av såväl forskningens som utbildningsorganisationens behov. Detta planeringsarbete föreslås vidare i mycket stor utsträckning bli anförtrott fakulteter och sektioner. Med hänsyn till dessa förhållanden står det för utredningen klart, att det vore helt orimligt att från fakulteternas (sektionernas) arbete utesluta den kategori av ordinarie lärare, universitetslektorerna, som handhar en mycket stor del — i flera ämnen huvuddelen — av utbildningen för grundexamina. Utredningen förordar därför, att även ordinarie universitetslektorer göres till ledamöter av fakulteter och sektioner.

Farmaceutiska institutets laboratorstjänster är för närvarande icke ordinarie tjänster. Då emellertid enligt utredningens mening dessa tjänster i avseende på såväl kompetensfordringar som tjänsteåligganden för innehavarna bör vara fullt jämställda med övriga laboratorstjänster inom universitets- och högskoleväsendet, föreslår utredningen att ifrågavarande tjänster ombildas till ordinarie tjänster och placeras i lönegrad B 1.

Utredningen har övervägt de skäl som talar för att ge även andra kategorier av akademiska lärare ställning av fakultetsledamöter. De mest betydelsefulla av

de kategorier det härvidlag gäller är följande: (1) E. o. docenter och forskardocenter; (2) de tekniska högskolornas speciallärare; (3) de medicinska fakulteternas kliniska lärare; (4) tandläkarhögskolornas avdelningstandläkare; (5) de språkvetenskapliga sektionernas utländska lektorer i främmande levande språk; (6) icke-ordinarie universitetslektorer, biträdande lärare, forskarassistenter; samt (7) assistent- och amanuenspersonalen.

I fråga om samtliga dessa lärarkategorier gäller att de har betydelsefulla undervisningsuppgifter. I fråga om kategorierna 1, 2 och 3 gäller därutöver, att de har en prövad vetenskaplig kompetens, som normalt ej torde vara underlägsen den som gäller som minimikrav för ordinarie universitetslektorat. I fråga om de tekniska högskolornas speciallärare gäller därjämte, att de enligt gällande stadgar är ledamöter av avdelningskollegierna (men ej av lärarkollegierna).

Vid sina överväganden har utredningen konstaterat, att i varje fall de fem första av de ovan uppräknade lärarkategorierna bör behandlas lika i nu aktuellt hänseende. Att göra alla dessa slag av akademiska lärare till fakultetsledamöter skulle emellertid leda till enligt utredningens mening orimliga konsekvenser i avseende på fakulteternas storlek och arbetsduglighet. Utredningen har därför övervägt olika former av representation genom val för ifrågavarande kategorier. Emellertid har utredningen slutligen stannat för att föreslå den huvudregeln, att ledamotskap av fakultet (sektion) förbehålles de ordinarie akademiska lärarna, varmed avses professorer, laboratorer (motsvarande) och universitetslektorer.

Denna huvudregel bör emellertid enligt utredningens mening kompletteras med en bestämmelse motsvarande de nuvarande universitetsstatuternas stadgande (§ 37) om att icke-ordinarie lärare, som självständigt svarar för visst ämne inom fakulteten (sektionen), äger deltaga i dennas överläggningar i sådana ärenden, som omedelbart berör ifrågavarande ämne; dock ej i ärenden rörande tillsättning av lärartjänster och rörande docentförordnanden. Genom en sådan bestämmelse öppnas möjlighet för bl. a. de tekniska högskolornas speciallärare att, som hittills, deltaga i t. ex. behandlingen av alla ärenden rörande utbildningens innehåll och organisation. Såtillvida innebär emellertid förslaget en förändring i fråga om speciallärarnas ställning, att deras medverkan kommer att gälla överläggningarna, men ej besluten. Då det emellertid i vissa fall kan vara starkt motiverat att ge speciallärare fullt ledamotskap av fakultet (sektion), föreslår utredningen, att universitetskanslersämbetet ges rätt att efter förslag av vederbörande fakultet (sektion) ge speciallärare annan ställning än den som följer av här föreslagna generella stadgeregler.

Utredningen är klar över att redan förslagen om fakultetsledamotskap för laboratorer och universitetslektorer leder till en stark ökning av de redan stora, nuvarande lärarkollegierna vid karolinska institutet och de tekniska högskolorna. Härvidlag får utredningen hänvisa till sina i nästföljande avsnitt av detta kapitel framlagda förslag om vidgade möjligheter för fakulteterna att arbeta med och genom specialorgan.

Kvar står frågan om viss begränsning av laboratorers och universitetslektorers ledamotskap, nämligen vid fakulteternas handläggning av frågor rörande tillsättning av ordinarie lärarbefattningar samt — måhända — även vid handläggningen av vissa andra vetenskapliga bedömningsfrågor, t. ex. om docentförordnanden och betygsättning av avhandlingar. Nuvarande universitetsstatuter stadgar, att laborator ej äger deltaga i behandling av ärende om tillsättning av ordinarie lärartjänst. Beträffande den som på grund av vikariatsförordnande inträder som ledamot av fakultet gäller, att han ej äger deltaga i ärende om tillsättning av ordinarie eller extra ordinarie lärartjänst eller antagande av oavlönad docent.

Ett alternativ, som diskuterats inom utredningen och som utredningen här vill redovisa, är att ge ifrågavarande tjänstemän *rätt, men ej skyldighet,* att deltaga i behandlingen av ärende rörande tillsättning av ordinarie lärartjänst.

Utredningen har emellertid efter överväganden av skilda på frågans bedömande inverkande faktorer kommit till den slutsatsen, att någon begränsning av laboratorernas ledamotskap icke synes erforderlig i fråga om ärenden rörande tillsättning av laboratorstjänster. Laboratorskårens vetenskapliga kvalifikationer synes utredningen nämligen genomgående ligga på en sådan nivå, att laboratorernas deltagande i bedömningen av de sökande till lediga laboratorstjänster är fullt motiverat. I fråga om ärenden rörande tillsättning av professurer anser utredningen däremot, att det vore mindre lämpligt att laboratorer deltager i handläggningen. Utredningen föreslår sålunda, att laborator (motsvarande) icke skall äga deltaga i fakultets (sektions) behandling av ärende rörande tillsättning av tjänst som professor.

I fråga om universitetslektorerna får utredningen erinra därom, att för behörighet till ordinarie universitetslektorat normalt krävs med godkänt betyg avlagt disputationsprov. För universitetslektoraten vid de tekniska högskolorna gäller dock, att även annan sökande må utan dispens kunna utnämnas till innehavare av sådan tjänst. Visserligen torde de flesta av universitetens nuvarande ordinarie universitetslektorer vara docentkompetenta — i några fall har vederbörande även förklarats kompetent för professur —, men eftersom utredningen finner en gränsdragning inom gruppen universitetslektorer vara mindre tilltalande, har utredningen stannat för att förorda, att universitetslektor icke skall äga deltaga i ärende rörande tillsättning av tjänst som professor eller laborator; ej heller i ärende rörande betygsättning av gradualavhandling eller ärende rörande docentförordnande (docentkompetens). Undantag från denna generella begränsning av universitetslektors ledamotskap av fakultet bör dock kunna beslutas av universitetskanslersämbetet efter förslag av vederbörande fakultet.

Vad i gällande universitetsstatuter stadgas rörande inskränkningar i ledamotskap av fakultet för den som på grund av vikariatsförordnande inträder som ledamot, bör enligt utredningens mening gälla även i fortsättningen.

4. *Fakulteternas och sektionernas organisation*

Konsekvenserna i avseende på fakultets- och sektionsförsamlingarnas storlek av utredningens i föregående avsnitt av detta kapitel framlagda förslag rörande grunderna för fakultets- och sektionsindelningen och rörande fakulteternas (sektionernas) sammansättning belyses i sammanställningen på s. 125 ff., som upptar antalet budgetåret 1962/63 inrättade sådana ordinarie och personliga tjänster[1] inom de skilda fakulteterna (sektionerna), med vilka enligt utredningens förslag automatiskt följer ledamotskap av fakultet (sektion).

Av sammanställningen framgår, att församlingarna blir av mycket olika storlek. Vissa fakulteter, t. ex. de juridiska, teologiska och odontologiska, kommer att bestå av 10 à 20 ledamöter. Dessa fakulteter kan självfallet även i fortsättningen arbeta i samma former som hittills, d. v. s. genom plenarsammanträden. Andra fakulteter blir däremot mycket stora, så stora att en realbehandling av ärendena vid sammanträden med hela fakulteten givetvis är en orimlighet. Den tekniska fakulteten i Stockholm kommer sålunda att omfatta mer än 100 ledamöter. Även om man tänker sig att de på de tekniska fakulteterna ankommande göromålen väsentligen kommer att handhas av sektionerna (de nuvarande avdelningskollegierna), får man i de medicinska fakulteterna — i den mån dessa ej indelas i sektioner — församlingar av en storlek, som måste sägas utgöra hinder för verklig arbetsduglighet.

Utredningen har redan i det föregående antytt denna problematik och därvid framhållit, att förutsättningen för förslagen beträffande fakultetsindelningen och fakulteternas sammansättning är att möjligheter öppnas för fakulteterna att arbeta med och genom mindre specialorgan. Utredningen övergår nu till att närmare diskutera dessa möjligheter och framlägga sina förslag härutinnan.

a) Utbildningsnämnder

I gällande universitetsstatuter stadgas, att inom varje odelad fakultet och varje sektion skall finnas en undervisningsnämnd, bestående av representanter för lärarna och för studenterna och med uppgift att bereda ärenden »om undervisningens planmässiga ordnande, granska studieplaner och studiehandböcker samt framlägga förslag i sådana eller liknande frågor». Denna föreskrift om undervisningsnämnder är av tvingande natur både såtillvida, att själva inrättandet av undervisningsnämnder är obligatoriskt, och såtillvida, att alla ärenden, som direkt berör undervisningen, skall beredas av dessa nämnder. Även beträffande undervisningsnämndernas sammansättning anger universitetsstatuterna vissa bestämda regler. Antalet ledamöter är sålunda fixerat till sju, varav fyra lärare och tre studentrepresentanter. Fakultetens (sektionens) dekanus är självskriven ledamot och i praxis ordförande. Övriga tre representanter för de akademiska

[1] I sammanställningen ingår därutöver de fem professurer i kemi vid Göteborgs universitet, vilka enligt beslut vid 1962 års riksdag kommer att inrättas från och med budgetåret 1963/64.

Antalet ledamöter av läroanstalternas fakulteter och sektioner (på grundval av personalläget läsåret 1962/63) enligt utredningens förslag

	Professorer	Laboratorer (motsvarande)	Universitets-lektorer	Summa
Uppsala universitet				
Juridiska fakulteten	9	4		13
Teologiska fakulteten	8			8
Medicinska fakulteten	30	9		39
Humanistiska fakulteten	28		10	38
historisk-filosofiska sektionen	14		3	17
språkvetenskapliga sektionen	14		7	21
Samhälls- och företagsvetenskapliga fakulteten	9		7	16
Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten	23	14	9	46
matematisk-fysiska sektionen	8	10	6	24
kemiska sektionen	5	2	1	8
biologisk-geografiska sektionen	10	2	2	14
Lunds universitet				
Juridiska fakulteten	9	4	1	14
Teologiska fakulteten	8			8
Medicinska fakulteten	31	15		46
Humanistiska fakulteten	22		9	31
historisk-filosofiska sektionen	11		3	14
språkvetenskapliga sektionen	11		6	17
Samhälls- och företagsvetenskapliga fakulteten	13		9	19
Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten	22	9	6	37
matematisk-fysiska sektionen	7	5	5	17
kemiska sektionen	3	2		5
biologisk-geografiska sektionen	12	2	1	15
Odontologiska fakulteten	7	6		13
Göteborgs universitet				
Medicinska fakulteten	28	12		40
Humanistiska fakulteten	14	1	5	20
historisk-filosofiska sektionen	6		1	7
språkvetenskapliga sektionen	8	1	4	13
Samhällsvetenskapliga fakulteten	8		2	10
Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten	13[1]	2	6	21
matematik-fysiska sektionen	2		2	4
kemiska sektionen	5[2]			5
biologisk-geografiska sektionen	6[3]	2	4	12

[1] Se not 2 och 3.

[2] Dessa fem tjänster skall enligt beslut vid 1962 års riksdag inrättas från den 1 juli 1963.

[3] En av dessa tjänster skall enligt beslut vid 1962 års riksdag inrättas från den 1 juli 1963.

	Professorer	Laboratorer (motsvarande)	Universitets-lektorer	Summa
Stockholms universitet				
Juridiska fakulteten	11	6		17
Humanistiska fakulteten	21		8	29
historisk-filosofiska sektionen	13		2	15
språkvetenskapliga sektionen	8		6	14
Samhälls- och företagsvetenskapliga fakulteten	11	1	7	19
Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten	19	8	7	34
matematisk-fysiska sektionen	7	3	5	15
kemiska sektionen	3	2	1	6
biologisk-geografiska sektionen	9	3	1	13
Umeå universitet				
Medicinska fakulteten	20	6		26
Odontologiska fakulteten	1	4		5
Karolinska institutet				
Medicinska fakulteten	47	32	1	80
Odontologiska fakulteten	5	8		13
Farmaceutiska fakulteten[1]	4	5	1	10
Handelshögskolan i Göteborg				
Företagsvetenskapliga fakulteten	6		8	14
Tekniska högskolan i Stockholm				
Tekniska fakulteten	75	16	12	103
sektionen för teknisk fysik	14	8	7	29
sektionen för maskinteknik	10	1	1	12
sektionen för flygteknik och skeppsteknik	6	1	1	8
sektionen för elektroteknik	7	3	1	11
sektionen för väg- och vatten-byggnad	6	1		7
sektionen för kemi	12	2	1	15
sektionen för bergsvetenskap	8			8
sektionen för arkitektur	8			8
sektionen för lantmäteri	4		1	5

[1] Den farmaceutiska fakulteten förutsättes komma att ingå i antingen Uppsala universitet eller karolinska institutet.

	Professorer	Laboratorer (motsvarande)	Universitets-lektorer	Summa
Chalmers tekniska högskola				
Tekniska fakulteten	54	16	21	91
sektionen för teknisk fysik	13	7	12	32
sektionen för maskinteknik	7	1		8
sektionen för skeppsbyggnad	3			3
sektionen för elektroteknik	8	4	8	20
sektionen för väg- och vatten-byggnad	9			9
sektionen för kemi	9	1	1	11
sektionen för arkitektur	5	3		8
Lunds tekniska högskola				
Tekniska fakulteten	7		4	11
sektionen för teknisk fysik	5		4	9
sektionen för elektroteknik	2			2

lärarna utses av fakulteten (sektionen), som därvid är bunden av föreskriften att två av de tre skall vara professorer och den tredje skall vara »annan lärare än professor». Eftersom endast professorer är valbara till dekaner, innebär statuternas föreskrifter, att varje undervisningsnämnd består av tre professorer, en annan lärare och tre studentrepresentanter.

Den av lärarrepresentanterna, som icke är professor, utses visserligen av fakulteten (sektionen), men denna är därvid icke bunden att utse någon av sina ledamöter, d. v. s. en laborator (motsvarande), utan den kan även utse annan »lärare» i detta ords av universitetsstatuterna definierade mening, d. v. s. universitetslektor, docent, utländsk lektor, forskarassistent, biträdande lärare eller »särskilda lärare i vissa ämnen».

Sättet för utseende av studentrepresentanterna överlämnar universitetsstatuterna åt studentkårerna att själva bestämma.

Efter beslut vid 1961 års riksdag gäller för lantbruks- och skogshögskolorna i allt väsentligt samma föreskrifter rörande undervisningsnämnder vid dessa högskolor som de ovan redovisade föreskrifterna rörande universitetens undervisningsnämnder. Detsamma gäller, som framgår av bihanget, tandläkarhögskolorna, farmaceutiska institutet och handelshögskolan i Göteborg. Även vid karolinska institutet finns en undervisningsnämnd, som i praktiken fungerar på samma sätt som de medicinska fakulteternas undervisningsnämnder, ehuru gällande bestämmelser härom, främst i avseende på studentrepresentationen, formellt är annorlunda utformade än motsvarande bestämmelser i universitetsstatuterna. Också vid veterinärhögskolan finns en undervisningsnämnd med en, särskilt beträffande studentrepresentationen, svagare ställning än den, som tillkommer fakulteternas undervisningsnämnder.

Vid de tekniska högskolorna saknas undervisningsnämnder. Kollegienämnden vid tekniska högskolan i Stockholm har dock genom beslut den 28 september 1955 rekommenderat avdelningskollegierna »att då så med hänsyn till ärendets beskaffenhet kan anses påkallat låta representanter för studentkåren närvara vid överläggningar och deltaga i diskussioner men inte i besluten».

Undervisningsnämndernas arbete har under senare år snabbt vuxit i omfattning och betydelse. Från att ännu vid mitten av 1950-talet närmast ha fungerat som ett forum för diskussioner och samråd i undervisningsfrågor mellan representanter för lärarna och för studenterna har undervisningsnämndsinstitutionen nu utvecklats till organ, som på fakultetsnivån i realiteten bär upp ansvaret för utbildningsorganisationen. Vid samtliga fakulteter (sektioner) där undervisningsnämnder finns inrättade utför nämnderna den granskning av de enskilda institutionernas förslag till studieplaner (kursfordringar), som har sin grund i fakulteternas (sektionernas) ansvar för att studieplanerna (kursfordringarna) står i överensstämmelse med gällande examensstadgors bestämmelser rörande bl. a. utbildningens innehåll och studietidens längd. Någon sakdiskussion av studieplansförslagen vid fakultets-(sektions-)sammanträdena torde numera ytterst sällan förekomma i de stora fakulteterna (sektionerna).

Vid de filosofiska fakulteterna har undervisningsnämnderna därutöver att bereda ärendena rörande organisationsplaner och de till dessa planer anknytande undervisningsplanerna för undervisningsorganisationen i de enskilda ämnena. Även i fråga om denna arbetsuppgift, som av dessa undervisningsnämnder torde kräva det mest omfattande arbetet, gäller att sakbehandlingen på fakultetsnivån är koncentrerad till undervisningsnämnderna, vilkas förslag som regel utan närmare diskussion bifalles av fakulteterna (sektionerna).

Övriga fakulteters undervisningsnämnder, liksom undervisningsnämnderna vid de fackhögskolor, där dylika nämnder finns inrättade, har förutom uppgiften att granska förslag till studieplaner den minst lika omfattande arbetsuppgiften att bereda ärenden rörande ämnes- och kursföljd samt samordning av undervisningen i skilda ämnen. Det må i detta sammanhang vara tillräckligt att hänvisa till att 1954 års beslut rörande omläggning av läkarutbildningen och de därtill anslutande successiva besluten om ökad intagning av medicine studerande för sitt genomförande fordrat ett mycket omfattande organisatoriskt detaljarbete, vilket på fakultetsnivån i praktiken utförts av de medicinska fakulteternas undervisningsnämnder och dessas ledning.

Förutom sina här nämnda uppgifter som beredningsorgan åt fakulteterna (sektionerna) i fråga om ärenden rörande utbildningens innehåll och organisation har undervisningsnämnderna självfallet behållit sin funktion som fora för diskussioner mellan undervisare och undervisade. Studenterna och studentkårerna har genom sin representation i undervisningsnämnderna en statutmässigt fastlagd möjlighet att kontinuerligt framföra sina synpunkter på undervisningen

och utbildningens organisation och att påverka fakultetsorganens arbete på detta område. Värdet härav torde knappast ifrågasättas av någon vid de läroanstalter, där undervisningsnämnder finns.

Universitetsutredningen vill för sin del konstatera, att de arbetsuppgifter för fakultetsnivåns organ, som redan nu väsentligen fullgöres av undervisningsnämnderna, i framtiden måste bli ännu mera omfattande och ställa ännu större krav än de gör i dagens läge. Forskningens utveckling liksom arbetsmarknadens krav på den akademiskt utbildade arbetskraften leder till krav på *en fortlöpande revision av studieplanerna* (kursfordringarna) inom många och stora ämnesområden. Bl. a. därigenom skärpes kraven på en kontinuerlig *kontroll av utbildningsorganisationens effektivitet* såväl i kvalitativt hänseende som i avseende på examinationsfrekvens och studietidens längd. Detta gäller i lika mån de filosofiska fakulteternas utbildningsorganisation som organisationen av övriga fakulteters och fackhögskolornas fasta utbildningslinjer. I fråga om samtliga fakulteter, men särskilt måhända i fråga om de filosofiska fakulteterna, torde vidare kunna konstateras, att behovet av en fortgående *differentiering av utbildningen,* t. ex. genom tillskapandet av nya utbildningslinjer eller -varianter, i framtiden torde komma att ställa starkare krav på de organ, som har det omedelbara ansvaret för den akademiska utbildningens innehåll och organisation, d. v. s. på fakultetsorganen.

Fakulteterna och sektionerna blir, även vid genomförande av utredningens i det föregående framlagda förslag till omläggningar av fakultets- och sektionsindelningen, i många fall alltför stora för att ensamma handhava de här antydda arbetsuppgifterna. Ett beredningsorgan för utbildningsärendena ter sig därför i fråga om de flesta fakulteter (sektioner) nästan självklart motiverat. Därtill kommer, att utredningens i nästföregående avsnitt framlagda förslag visserligen innebär att universitetslektorer blir fakultetsledamöter, men likväl från ledamotskap av fakultetsförsamlingarna utesluter flera andra för utbildningsorganisationen betydelsefulla lärarkategorier. För att även dessa lärargruppers erfarenhet skall tillvaratagas i arbetet med utbildningens innehåll och organisation synes möjlighet böra öppnas för sådan lärare att deltaga i beredningsorganets arbete.

Redan i första kapitlet har utredningen vidare utvecklat sin syn på värdet av medverkan, medansvar och medinflytande för studenterna i frågor som gäller deras utbildning. Fasta organ för ett kontinuerligt samarbete mellan läroanstalt och studentkår i utbildningsfrågor är enligt utredningens mening en oundgänglig beståndsdel i universitetsorganisationen.

De vid universiteten och vissa av fackhögskolorna redan verksamma undervisningsnämnderna har såvitt utredningen kunnat bedöma väl fyllt de här angivna kraven på ett fakulteternas (sektionernas) berednings- och specialorgan för utbildningsfrågornas handläggning under medverkan icke blott av de ordinarie lärarna utan även av andra lärarkategorier och av studenternas representanter. Under hänvisning härtill föreslår universitetsutredningen, att beredningsorgan

med i huvudsak samma sammansättning och samma arbetsuppgifter, som de undervisningsnämnderna vid universiteten redan har, inrättas vid samtliga akademiska läroanstalter, där så ej redan skett. Detta innebär, att utredningen förordar nyinrättande av sådana organ vid de tekniska högskolorna samt förordar en formell ombildning av undervisningsnämnden vid karolinska institutet.

För dessa organ föreslår utredningen benämningen *utbildningsnämnder* såsom med hänsyn till arbetsuppgifterna mera adekvat än benämningen undervisningsnämnder.

I detta sammanhang vill utredningen jämväl hänvisa till att Sveriges Förenade Studentkårer (SFS) i skrivelse till utredningen den 7 mars 1961 uttalat såsom organisationens åsikt, att undervisningsnämndsinstitutionen bör införas även vid de tekniska högskolorna. SFS har därvid allmänt hänvisat till de goda erfarenheterna av undervisningsnämndernas verksamhet vid universiteten. Den ersättning för studentrepresentationen i undervisningsnämnder, som den vid tekniska högskolan i Stockholm införda möjligheten för studentkårsrepresentanter att deltaga i avdelningskollegiernas överläggningar kan sägas utgöra, är enligt SFS:s mening ej tillräckligt effektiv. Erfarenheterna har nämligen, framhåller organisationen, visat, att studentrepresentanterna ibland haft stora svårigheter att få förståelse för sina synpunkter i fall där de ej före avdelningskollegiets sammanträde haft personlig kontakt med de närmast berörda av dettas ledamöter. Med hänsyn härtill anser SFS, att undervisningsfrågorna liksom vid universiteten regelmässigt bör beredas av mindre specialorgan med representation för såväl lärare som studenter. Som ett komplement härtill bör vidare enligt SFS:s mening, liksom vid universiteten, föreskrivas att beredningsorganets studentrepresentanter bör kallas att deltaga i avdelningskollegiernas överläggningar i undervisningsfrågor.

Gällande bestämmelser rörande undervisningsnämnder innebär, som framgår av det föregående, att undervisningsnämnd skall finnas dels vid varje odelad fakultet, dels vid varje sektion av sektionsindelad fakultet. Inom var och en av de humanistiska fakulteterna finns sålunda för närvarande två undervisningsnämnder, en för den historisk-filosofiska och en för den språkvetenskapliga fakultetssektionen. Eftersom vid Lunds universitet bildats en särskild fakultet för civilekonomutbildningen, finns för närvarande en särskild undervisningsnämnd för denna utbildning, medan ärenden rörande den samhällsvetenskapliga utbildningens innehåll och organisation behandlas av den historisk-filosofiska sektionen och beredes av denna sektions undervisningsnämnd.

Nu har utredningen i det föregående föreslagit dels bildandet av samhälls- och företagsvetenskapliga fakulteter (vid universitetet i Göteborg en samhällsvetenskaplig fakultet), dels en uppdelning av de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna i vardera tre sektioner. Vidare har utredningen föreslagit, att de tekniska högskolornas lärarkollegier i fortsättningen skall benämnas fakulteter och deras

avdelningskollegier benämnas sektioner, varigenom bl. a. möjliggöres, att fakultetsnivåns organisation kan byggas upp på ett i princip ensartat sätt vid landets samtliga akademiska läroanstalter. Dessa förslag blir helt naturligt en förutsättning vid övervägandena rörande den formella konstruktionen av utbildningsnämndsorganisationen.

Några bestämda önskemål om inrättandet av en för var och en av de humanistiska fakulteterna gemensam undervisningsnämnd har icke framförts, detta trots att de två sektionernas undervisningsnämnder otvivelaktigt i mycket har en gemensam problematik och gemensamma arbetsbetingelser (samma examensstadga; frihet för de studerande att i examen kombinera ämnen tillhörande båda sektionerna; samma bestämmelser rörande organisationsplaner m. m.). Det vore emellertid enligt utredningens mening förhastat att härav draga den omedelbara slutsatsen, att man utan vidare skulle kunna till den nya organisationen överföra nu gällande bestämmelser, innebärande att särskilda undervisningsnämnder skall bildas för varje sektion av sektionsindelad fakultet, medan vid sådan fakultet ingen för fakulteten gemensam undervisningsnämnd finns.

Var och en av de matematisk-naturvetenskapliga fakulteternas nuvarande undervisningsnämnder skulle i sådant fall delas upp i tre nämnder, vilket med hänsyn till vad ovan sagts om gemensam problematik och gemensamma arbetsbetingelser kan te sig mindre välmotiverat. I fråga om de blivande tekniska fakulteterna och dessas sektioner (avdelningarna) kompliceras situationen därav, att utbildningen inom var och en av sektionerna i hög grad är beroende av undervisning, som meddelas vid andra sektioners institutioner. Detta motiverar en för varje teknisk fakultet gemensam utbildningsnämnd. Denna skulle emellertid å andra sidan, om den skulle bereda alla ärenden rörande utbildningens innehåll och organisation, säkerligen få en mycket svårbemästrad arbetsuppgift.

I fråga om den nya samhälls- och företagsvetenskapliga fakulteten i Lund gäller vidare, att civilekonomutbildningen å ena sidan visserligen innefattar ämnen, som jämväl ingår i samhällsvetenskapliga och allmänt humanistiska examina, men å andra sidan otvivelaktigt erbjuder en speciell problematik, som måhända bäst bemästras av ett speciellt för civilekonomutbildningen inrättat beredningsorgan.

Utredningen har i denna situation övervägt i huvudsak tre alternativ, nämligen (1) att föreslå bemyndigande för den högsta akademiska förvaltningsmyndigheten att, efter prövning av förslag från vederbörande fakulteter själva, avgöra om särskilda eller gemensamma utbildningsnämnder skall upprättas vid de skilda slagen av sektionsindelade fakulteter; (2) att föreslå ett bibehållande av nu gällande bestämmelser, innebärande sålunda att vid sektionsindelade fakulteter särskilda utbildningsnämnder alltid skall upprättas för de enskilda sektionerna; samt (3) att föreslå att utbildningsnämnder skall upprättas vid varje fakultet, vare sig den är sektionsindelad eller ej, men med frihet för de sektionsindelade fakulteternas utbildningsnämnder att arbeta på delegationer, t. ex. delegationer motsvarande fakultetens sektioner.

Utredningen finner det vara tveksamt, om det sakliga arbetet med utbildningsfrågorna skulle vinna på en splittring av de matematisk-naturvetenskapliga och — vid en eventuell sektionsindelning — de medicinska fakulteternas utbildningsnämnder. Utredningen anser vidare, att ett sammanhållande specialorgan för utbildningsfrågorna är nödvändigt vid de tekniska högskolorna, detta därför att dessas sektioner (avdelningarna) har serviceuppgifter för varandras utbildningsorganisation. Av dessa skäl har utredningen uteslutit alternativet (2).

Emellertid står det klart, att vid de tekniska högskolorna också ett mycket stort antal av de ärenden, som skall beredas av utbildningsnämnd, berör en enda av sektionerna (avdelningarna) och kan sakkunnigt bedömas endast av personer med specifik kännedom om ifrågavarande sektions utbildningsmål och förutsättningar för undervisningen. Något motsvarande kan sannolikt gälla i fråga om vissa för civilekonomutbildningen inom samhälls- och företagsvetenskaplig fakultet specifika ärendegrupper. I fråga om de tekniska högskolorna synes sålunda skäl tala både för en utbildningsnämnd på fakultetsnivån och för utbildningsnämnder på sektionsnivån. Detta synes utesluta alternativet (1), i varje fall i dess renodlade form.

En för teknisk fakultet gemensam utbildningsnämnd, som skall kunna delas upp i (vid tekniska högskolan i Stockholm) nio specialdelegationer — en för var och en av sektionerna —, måste få ett så stort antal ledamöter, att den såsom gemensam utbildningsnämnd blir ohanterlig. Att ge en mindre nämnd frihet att till ledamöter av specialdelegationerna utse personer, som ej är ledamöter av själva nämnden, synes vara en från formella synpunkter mindre lämplig konstruktion. Därmed är enligt utredningens mening även alternativet (3) i dess renodlade form uteslutet.

Utredningen har vid sina överväganden slutligen stannat för en konstruktion, som innebär en fusion av alternativen (1) och (3). Härvidlag vill utredningen först allmänt erinra om vad i föregående avsnitt av detta kapitel sagts rörande grunderna för fördelningen av arbetsuppgifter mellan å ena sidan sektionerna och å den andra den gemensamma fakulteten. Utredningen har härutinnan förordat ett överförande i huvudsak till den nya organisationen av gällande universitetsstatuters stadgande och föreslagit, att denna arbetsfördelning skall bestämmas av Kungl. Maj:t efter förslag av vederbörande fakultet och yttrande av universitetskanslersämbetet. Detta innebär att arbetsfördelningen mellan sektionerna och den gemensamma fakulteten kan utformas på olika sätt för olika slag av sektionsindelade fakulteter. Inom de humanistiska fakulteterna kan det därvid befinnas mest lämpligt att som hittills låta sektionerna handlägga alla på fakultet eljest åvilande uppgifter rörande utbildningens innehåll och organisation, medan det i varje fall under den närmaste tiden sannolikt kommer att befinnas mest lämpligt att motsvarande åligganden på den matematisk-naturvetenskapliga sidan fortfarande handlägges av fakulteten; ej av sektionerna. Under sådana förhållanden blir det naturligt att en utbildningsnämnd inrättas för var och en av en humanistisk fakultets sektioner, medan beträffande de matematisk-

naturvetenskapliga fakulteterna endast en utbildningsnämnd upprättas vid var och en av dessa fakulteter.

I fråga om de tekniska högskolorna har utredningen förutsatt, att arbetsfördelningen mellan fakultet och sektioner i avseende på utbildningsfrågorna kommer att vara i huvudsak densamma som den nuvarande arbetsfördelningen mellan lärarkollegium/kollegienämnd och avdelningskollegier. Det innebär, att fakulteten förutsättes behålla det formella ansvaret för utbildningens innehåll och organisation, men att endast sådana utbildningsfrågor underkastas en realbehandling av fakulteten och dess organ, som är av principiell betydelse eller berör flera sektioner (avdelningar), medan sistnämnda organ i realiteten svarar för övriga utbildningsärendens handläggning på fakultetsplanet. Härav följer, att det vid de tekniska högskolorna erfordras en dubbel utbildningsnämndsorganisation, d. v. s. en för högskolan gemensam utbildningsnämnd knuten till själva fakulteten, och därutöver en utbildningsnämnd för var och en av dennas sektioner. — Till samma slutsats beträffande behovet av en dubbel undervisningsnämndsorganisation vid de tekniska högskolorna har Sveriges Förenade Studentkårer kommit i sin förutnämnda skrivelse till utredningen av den 7 mars 1961.

Utredningens slutsats blir sålunda den, att det vid de sektionsindelade fakulteterna bör finnas möjlighet *både* att inrätta en för hela fakulteten gemensam utbildningsnämnd *och* att upprätta en särskild utbildningsnämnd för var och en av sådan fakultets sektioner. *Därjämte* bör möjlighet finnas att arbeta med en dubbel utbildningsnämndsorganisation. Särskilt synes sistnämnda lösning vara motiverad för de tekniska högskolornas del. Valet mellan de olika möjligheterna måste eljest uppenbarligen träffas efter prövning av de i de enskilda fallen föreliggande omständigheterna. Detta val träffas lämpligen första gången i samband med fördelningen av arbetsuppgifterna mellan en fakultet å ena sidan och dess sektioner å den andra. Beslutanderätten synes lämpligen böra läggas hos den högsta akademiska förvaltningsmyndigheten, universitetskanslersämbetet, men initiativet bör självfallet utgå från den berörda fakulteten själv.

I det föregående har antytts, att det förhållandet att en fakultet eller sektion kan ha ansvar för flera utbildningslinjer, var och en med relativt särpräglad inriktning och särpräglade arbetsbetingelser, i vissa fall kan motivera en specialisering även inom utbildningsnämndsorganisationen. Vissa skäl kan till och med tala för att skapa särskilda utbildningsnämnder för var och en av dessa särskilda utbildningslinjer. Emellertid måste betonas, att det i flertalet fall av ifrågavarande slag rör sig om på skilda sätt inriktad undervisning, som meddelas i ett och samma ämne vid en och samma institution, vilket synes göra en fullständig uppsplittring av en utbildningsnämnd olämplig. I syfte att i organisatoriskt hänseende tillgodose båda de här antydda intressena anser utredningen, att universitetskanslersämbetet bör ges möjlighet att, efter förslag av vederbörande fakultet eller sektion, medge att utbildningsnämnd må för handläggningen

av vissa, i beslutet närmare angivna ärenden arbeta på avdelningar, vilka i dessa ärenden ges rätt att besluta på utbildningsnämndens vägnar.

De fall där en sådan uppdelning av utbildningsnämnd på specialavdelningar för närvarande synes kunna bli aktuell, är dels den samhälls- och företagsvetenskapliga fakultetens i Lund utbildningsnämnd, inom vilken en avdelning synes kunna vara motiverad för civilekonomutbildningen och en annan för övriga utbildningsfrågor, dels utbildningsnämnden inom den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Uppsala — eller dennas matematisk-fysiska sektion —, där en avdelning för handläggning av ärenden rörande den vid fakulteten bedrivna civilingenjörsutbildningen sannolikt kan vara motiverad.

Under hänvisning till det ovan anförda föreslår utredningen, att bestämmelserna om utbildningsnämnders upprättande i den nya universitetsstadgan ges i huvudsak följande innehåll. Inom varje fakultet skall finnas en utbildningsnämnd med uppgift att bereda alla på fakultetens handläggning ankommande ärenden rörande utbildningens innehåll och organisation. På förslag av fakultet må universitetskanslersämbetet förordna, att särskild utbildningsnämnd skall finnas för var och en av fakultetens sektioner. Därvid skall ämbetet tillika bestämma, huruvida den för fakulteten gemensamma utbildningsnämnden skall bibehållas eller ej. Vid envar av de tekniska fakulteterna *skall* dock alltid finnas dels en fakultetens utbildningsnämnd, dels en särskild utbildningsnämnd för var och en av fakultetens sektioner. På förslag av fakultet eller sektion må universitetskanslersämbetet vidare bestämma, att vissa ärenden eller vissa grupper av ärenden må på utbildningsnämnds vägnar handläggas av inom densamma bildad avdelning.

I fråga så om *utbildningsnämndernas uppgifter* vill utredningen först erinra om vad i det föregående sagts om att dessa enligt utredningens mening bör i huvudsak vara desamma som de uppgifter, som nu åvilar undervisningsnämnderna vid universiteten. Utbildningsnämnden bör sålunda vara fakultetens (sektionens) beredningsorgan i fråga om alla på fakultetens (sektionens) handläggning ankommande ärenden, vilka berör utbildningens innehåll och organisation. I begreppet utbildningens innehåll och organisation inbegriper utredningen de uppgifter, som i gällande universitetsstatuter beskrives med orden att undervisningsnämnd har till uppgift att bereda ärenden »om undervisningens planmässiga ordnande» samt att »granska studieplaner och studiehandböcker». I fråga om de tekniska högskolorna bör sålunda uppgiften att bereda ärenden rörande utbildningens innehåll och organisation innefatta uppgiften att bereda ärenden rörande program samt läro- och timplaner för undervisningen. Vidare bör det självfallet åligga utbildningsnämnderna vid samtliga läroanstalter att ägna särskild uppmärksamhet åt de problem, som sammanhänger med kursföljd, samordning av undervisningen i skilda ämnen, möjligheterna för de studerande att få tillräcklig undervisningsfri tid för förberedelsearbete för tentamina och andra prov etc. Enligt utredningens mening bör alla dessa utbildningsnämn-

derna åliggande uppgifter stadgemässigt kunna sammanfattas i orden »ärenden rörande utbildningens innehåll och organisation».

Utbildningsnämndernas allmänna uppgift som fakulteternas (sektionernas) beredningsorgan för utbildningsfrågor synes emellertid enligt utredningens mening även böra innefatta uppgiften att kontinuerligt insamla sådant erfarenhetsmaterial, som erfordras för nämndens eget liksom för fakultetens (sektionens) bedömande av uppkommande frågor rörande förändringar i utbildningsinnehåll och utbildningsorganisation. Det synes utredningen därför vara rimligt, att åt utbildningsnämnderna och deras sekretariat uppdrages att handhava den registrering av de studerande och av undervisningens resultat, som inom alla fakulteter är en nödvändig förutsättning för en bedömning av utbildningsorganisationens effektivitet. I viss utsträckning kommer detta arbete naturligen att åvila institutionerna, särskilt då måhända — som framhållits i nästföregående kapitel — inom de filosofiska fakulteterna, vid vilka till följd av examensstadgans konstruktion utbildningsorganisationen vid den ena institutionen är mera oberoende av utbildningsorganisationen vid den andra, än fallet är inom övriga utbildningslinjer med dessas fasta studiegång och integrerade utbildningsorganisation. Emellertid måste den insamling, bearbetning och värdering av utbildningsstatistiska data, som det här rör sig om, även vid de filosofiska fakulteterna göras på ett enhetligt sätt och med sikte på utbildningsresultatet i stort. Detta arbete, som sålunda bör ankomma på utbildningsnämnderna, är enligt utredningens mening av en mycket stor betydelse och fordrar i fråga om samtliga de stora fakulteterna en fastare organisation och avsevärt större resurser än som nu står till förfogande. Till de härmed förknippade personalorganisatoriska frågorna återkommer utredningen i det följande. I förevarande sammanhang vill utredningen endast slå fast, att vad här föreslås i realiteten innebär en icke obetydlig utökning av utbildningsnämndernas arbetsuppgifter. Detta synes böra återspeglas i den nya universitetsstadgan på så sätt, att utbildningsnämnderna där ålägges att uppmärksamma studieförhållandena och följa de studerandes studieresultat.

I detta sammanhang vill utredningen framhålla, att ett starkt behov föreligger av en inom universiteten meddelad *studierådgivning*. Även detta behov synes böra tillgodoses inom ramen för utbildningsnämndsorganisationen, vars sekretariatsresurser bör dimensioneras med hänsyn härtill.

Utbildningsnämnderna bör enligt utredningens mening vidare fungera som fakulteternas (sektionernas) *kontaktorgan med statsstipendienämnderna*, vilka i sitt arbete med ansökningar om stipendier och studielån även de har att uppmärksamma studieförhållandena och utbildningens resultat.

Redan enligt bestämmelserna i gällande universitetsstatuter åligger det undervisningsnämnderna att taga *initiativ* i utbildningsfrågor. Utredningen finner det naturligt, att denna uppgift att, då så befinnes påkallat, framlägga förslag till förbättringar i utbildningsorganisationen överföres till den nya universitetsorganisationen och där blir gällande för utbildningsnämnderna vid samtliga läro-

anstalter. Utbildningsnämnds förslag bör riktas till vederbörande fakultet eller sektion såsom den för utbildningsorganisationen ansvariga myndigheten.

Av det här anförda torde framgå, att utredningen tänker sig utbildningsnämnderna mera såsom fakulteternas (sektionernas) *specialorgan* för utbildningsfrågor än som rena beredningsorgan eller organ för överläggningar mellan lärare och studenter. Detta bör enligt utredningens mening framgå i den nya universitetsstadgans precisering av nämndernas uppgifter. Det är vidare utredningens övertygelse, att utbildningsnämnderna även vid de högskolor, där sådana organ för närvarande ej finns inrättade, mycket snart kommer att vinna en ställning som de i realiteten avgörande organen vid utbildningsfrågornas behandling på fakultetsnivån. Utredningen har även övervägt att föreslå en formalisering av detta förhållande på så sätt, att utbildningsnämnderna gåves rätt att i vissa grupper av ärenden fatta beslut på fakulteternas (sektionernas) vägnar. Även bortsett från de praktiska svårigheter, som är förbundna med att stadgemässigt precisera de grupper av ärenden, som en sådan självständig beslutanderätt skulle omfatta, har utredningen emellertid kommit till den uppfattningen, att ett sådant förslag kan ställa sig vanskligt. Eftersom enligt utredningens principiella uppfattning det formella ansvaret för utbildningens innehåll och organisation på det lokala universitetsplanet alltjämt bör ligga hos fakulteterna (sektionerna), synes det nämligen vara mindre lämpligt att föreskriva, att detta ansvar i vissa fall skall utövas av — låt vara sakkunniga — specialorgan, som till betydande del om ock ej till sin majoritet består av personer, som icke är fakultetsledamöter. Däremot bör självfallet hinder ej möta mot att en fakultet (sektion) själv beslutar uppdraga åt sin utbildningsnämnd att i visst ärende eller vissa grupper av ärenden självständigt fatta beslut på fakultetens (sektionens) vägnar. Det bör därvid stå fakultet (sektion) fritt att i samband med sådant delegationsbeslut ange vissa förutsättningar för utbildningsnämndens beslutförhet. Utredningen föreställer sig, att fakulteterna (sektionerna) kan vilja såsom förutsättning för att utbildningsnämnds beslut skall vara giltigt som fakultetens (sektionens) eget föreskriva att enighet om beslutet skall föreligga inom nämnden eller — alternativt — bland de av dennas ledamöter, vilka tillika är ledamöter av fakulteten (sektionen).

Utredningen förordar, att i den nya universitetsstadgan inryckes ett uttryckligt stadgande av ovan angiven innebörd om möjlighet för fakultet (sektion) att till sin utbildningsnämnd delegera beslutanderätt i visst ärende eller vissa grupper av ärenden.

Sammanfattningsvis förordar utredningen, att utbildningsnämndernas uppgifter i den nya universitetsstadgan preciseras till att omfatta följande, nämligen (1) att såsom fakultetens eller sektionens specialorgan för utbildningsärenden uppmärksamma studieförhållandena, följa de studerandes studieresultat och bereda alla ärenden rörande utbildningens innehåll och organisation; (2) att fungera som fakultetens eller sektionens kontaktorgan med vederbörande statsstipendienämnd; (3) att framlägga de förslag, vartill nämnden finner anledning;

samt (4) att, där sådant uppdrages åt nämnden, fatta beslut på fakultetens eller sektionens vägnar.

Beträffande så *utbildningsnämndernas sammansättning* synes universitetsstatuternas bestämmelser i huvudsak kunna överföras till den nya organisationen. I syfte att utan minskning av lärarnas och studenternas representation tillförsäkra även assistenter/amanuenser fast representation i utbildningsnämnderna föreslår utredningen dock, att antalet ledamöter av dessa ökas från sju till åtta. Av de åtta ledamöterna bör sålunda en utses av vederbörande fakultets eller sektions assistenter, amanuenser och övningsassistenter. Tre ledamöter bör, liksom hittills, vara studentrepresentanter och utses av vederbörande studentkår på sätt denna själv beslutar. Övriga ledamöter bör, liksom nu, företräda de akademiska lärarna och utses av vederbörande fakultet (sektion). I fråga om sammansättningen av denna lärarrepresentation anser utredningen dock, att vissa modifikationer i gällande ordning är motiverade.

Utbildningsnämndernas arbete kommer alltjämt att till övervägande del gälla utbildningen för grundexamina. Den kvantitativt sett övervägande delen av undervisningen för dessa examina bestrides inom flera fakulteter av andra lärare än professorer och laboratorer. Det synes med hänsyn härtill vara rimligt, att denna grupp av akademiska lärare i andra ställningar än professors och laborators tillförsäkras representation med åtminstone en ledamot av varje enskild utbildningsnämnd. Å andra sidan har utredningen flera gånger understrukit betydelsen av att undervisningen även för grundexamina fortlöpande anpassas efter forskningens utveckling och upplägges så, att den även utgör grund för forskarutbildning. Det är därför enligt utredningens mening nödvändigt, att den forskande lärarpersonalen har en fast representation i utbildningsnämnderna. Utredningen föreslår i detta syfte, att förutom ordföranden ytterligare en av ledamöterna av varje utbildningsnämnd skall vara professor. I fråga om den tredje av de ledamöter av utbildningsnämnd, som skall företräda de akademiska lärarna, vill utredningen icke begränsa fakulteternas valmöjligheter till någon viss eller några vissa lärarkategorier. I vissa fakulteter blir det säkerligen naturligt att även till denna plats utse en professor; på andra håll kan en laborator eller annan lärare befinnas mest lämpad som ledamot av utbildningsnämnden.

I fråga om ordförandeskapet i undervisningsnämnd gäller för närvarande den bestämmelsen för universiteten, att fakulteternas (sektionernas) dekaner är självskrivna ledamöter av (och i praxis även ordförande i) undervisningsnämnderna. Redan i sitt första betänkande framhöll universitetsutredningen (SOU 1957: 24, s. 123), att verksamheten inom de filosofiska fakulteternas undervisningsnämnder måste komma att utvidgas högst avsevärt och att det därför vore önskvärt att fakultetens (sektionens) dekanus, om han så önskade, kunde befrias från skyldigheten att vara ledamot (och i praktiken ordförande) i undervisningsnämnden. Utredningen föreslog i detta syfte en ändring av universitetsstatu-

terna, varigenom de filosofiska fakulteterna (sektionerna) skulle ges möjlighet att, om dekanus så önskade, befria honom från ledamotskapet av undervisningsnämnd och att i stället utse en annan av fakultetens (sektionens) ledamöter att såsom studierektor leda nämndens arbete. Utredningen anser för sin del, att motiven för en sådan uppmjukning av gällande bestämmelser fortfarande är fullt hållbara och giltiga icke blott i fråga om de filosofiska fakulteternas utbildningsnämnder utan även i fråga om motsvarande organ inom samtliga fakulteter (sektioner) i den nya universitetsorganisationen.

Utredningen föreslår under hänvisning till det ovan anförda den bestämmelsen, att utbildningsnämnds arbete skall ledas av fakultetens (sektionens) dekanus såsom självskriven ledamot och ordförande eller, därest dekanus önskar bli befriad från detta åliggande, av den av fakultetens (sektionens) övriga professorer, som fakulteten (sektionen) därtill utser.

De förändringar utredningen föreslår i gällande universitetsstatuters bestämmelser rörande undervisningsnämndernas sammansättning kan sammanfattas sålunda: Enligt gällande bestämmelser består undervisningsnämnd vid universiteten av tre professorer (varav en är dekanus såsom självskriven ledamot), en annan lärare än professor samt tre studentrepresentanter. Enligt här föreslagna bestämmelser skall utbildningsnämnd bestå av fyra lärarrepresentanter, varav minst två skall vara professorer (därav är som regel den ene fakultetens/sektionens dekanus), minst en skall vara annan lärare än professor eller laborator och den fjärde fritt kan väljas inom samtliga lärarkategorier. Därutöver tillförsäkras — vilket är en nyhet i jämförelse med nuvarande förhållanden — assistent/amanuensgruppen en representant i varje utbildningsnämnd. Antalet studentrepresentanter föreslås bli oförändrat tre. Skillnaden i förhållande till gällande ordning vid universiteten är sålunda, förutom uppmjukningen beträffande dekanus' självskrivenhet, dels den, att assistenter/amanuenser tillförsäkrats representation i utbildningsnämnderna, dels den, att gruppen andra lärare än professorer/laboratorer tillförsäkras en plats, medan professorsgruppen garanteras två platser mot för närvarande tre och en plats fritt kan besättas med professor, laborator eller annan lärare.

Med hänsyn till den betydelse utredningen tillmäter utbildningsnämndernas verksamhet, anser utredningen det vara motiverat, att även *suppleanter* utses för nämndernas ledamöter. Suppleanterna bör enligt utredningens mening vara personliga och utses på enahanda sätt som ledamöterna.

Student- och assistentrepresentanterna i utbildningsnämnd bör ha rätt att deltaga i fakultets/sektions överläggningar i ärende, som beretts av nämnden.

För universitetens undervisningsnämnder gällande bestämmelse om rätt för nämnderna att, där så befinnes lämpligt, med sig adjungera ytterligare representanter för lärarna och de studerande bör i oförändrad form överföras till den nya organisationen. Utredningen förutsätter därvid, att sådan adjunktion som regel kommer att beslutas från fall till fall och gälla personer med särskild sakkunskap vid visst ärendes behandling i nämnden.

b) Fakultets-, sektions- och ämnesgrupper m. m.

Kompletterade sektioner

Fakulteternas (sektionernas) huvudsakliga arbetsuppgifter blir enligt utredningens förslag liksom enligt nu gällande ordning dels ansvaret för utbildningens innehåll och organisation, dels handhavandet av vissa vetenskapliga bedömningsfrågor, dels slutligen ansvaret för planläggningen av den fortsatta utbyggnaden av forskningens och den akademiska utbildningens personella och materiella resurser (petita-arbetet). I föregående avsnitt har utredningen behandlat utbildningsnämnderna, d. v. s. fakulteternas (sektionernas) specialorgan för den förstnämnda av dessa tre huvuduppgifter (utbildningsfrågorna). Utredningen räknar med att utbildningsnämnderna icke blott blir beredningsorgan utan i realiteten även kommer att svara för handläggningen av utbildningsfrågorna, vare sig nu besluten fattas av fakulteten (sektionen) själv eller denna uppdrager åt sin utbildningsnämnd att fatta beslut på dess vägnar. Utredningen räknar — det bör klart sägas ifrån — med att utbildningsnämnderna blir de verkliga bärarna av fakulteternas ansvar för utbildningens innehåll och organisation.

Fakultetsorganens andra stora huvuduppgift, de vetenskapliga bedömningsfrågorna, består väsentligen dels i upprättandet av förslag till innehavare av lediga ordinarie lärartjänster och andra befattningar för vilka vetenskaplig meritering erfordras, dels i betygsättning av gradualavhandlingar och i anslutning härtill behandling av frågor rörande docentförordnanden (docentkompetens). Till dessa uppgifter ansluter, som framgår av det föregående, dels vissa uppgifter avseende fördelning av tjänster och anslag för forskningsändamål, dels vissa ytterligare personaladministrativa uppgifter, vilka i sig innefattar en bedömning av vetenskaplig kompetens. Härtill kommer den verksamhet, som kan sammanfattas som administration för vetenskapligt samarbete mellan forskare inom varandra närstående discipliner. Denna verksamhet kan bestå i utredningsarbete, gemensam projektering och förvaltning av för gemensamma projekt givna resurser.

Den i det föregående förordade fakultets- och sektionsindelningen innebär, som också framhållits, att vi i vissa fall får fakultets-(sektions-)församlingar, som blir mycket stora; i andra fall att vi som ledamöter av en och samma församling får forskare inom vetenskapliga discipliner, mellan vilka släktskapen i avseende på metod och teori är starkt uttunnad, medan å andra sidan ordinarie lärare i samma eller varandra mycket närstående ämnen sitter som ledamöter av skilda fakulteter (sektioner). Dessa förhållanden gör otvivelaktigt, att fakultetsförsamlingarna ej alltid får den från saklig synpunkt mest adekvata sammansättningen för handläggning av de vetenskapliga bedömningsfrågorna.

Ett särskilt problem erbjuder härvidlag de tekniska högskolorna, beträffande vilka utredningen i det föregående förutsatt, att den nuvarande fördelningen av arbetsuppgifter mellan lärarkollegiet å ena sidan och avdelningskollegierna å den andra i stort sett skall kunna bibehållas efter övergången till den nya organisa-

tionen med fakultet och sektioner. Detta skulle bl. a. innebära, att sektionerna (avdelningskollegierna) icke kommer att självständigt avgöra några vetenskapliga bedömningsfrågor, utan att dessa ärenden — i vissa fall efter beredning av sektion eller av särskild nämnd eller kommitté inom vederbörande sektion — komme att avgöras av den samlade tekniska fakulteten. Detta är såtillvida sakligt väl motiverat, som sektions-(avdelnings-)indelningen vid de tekniska högskolorna i eminent grad är gjord med hänsyn till utbildningsorganisationen och sektionerna därför icke har en helt lämplig sammansättning för handläggning av alla vetenskapliga bedömningsfrågor. Vid dessa frågors handläggning vid en teknisk högskola bör nämligen enligt utredningens mening lärare i de grundläggande ämnena så gott som alltid deltaga. Vissa av sektionerna kommer emellertid — som förut framhållits — knappast att omfatta några sådana ledamöter, utan lärarna i dessa ämnen blir med några undantag sammanförda till två av sektionerna, nämligen sektionerna för teknisk fysik och för kemi. Å andra sidan är den tekniska fakulteten (det nuvarande lärarkollegiet) otvivelaktigt alltför stor och därtill i vetenskapligt hänseende alltför oenhetlig för att fullt lämpa sig såsom organ för handläggning av de vetenskapliga bedömningsfrågorna.

Redan i det föregående har utredningen framlagt ett förslag, som syftar till att i någon mån komma till rätta med här antydda svårigheter och förstärka de ordinarie fakultetsorganens (fakulteternas och sektionernas) sammansättning med sikte på de vetenskapliga bedömningsfrågornas behandling. Utredningen syftar härvidlag på förslaget att en ordinarie lärare skall kunna vara ledamot av mer än en fakultet och av mer än en sektion. I första hand har utredningen därvid tänkt sig, att innehavare av sådana ordinarie lärartjänster, som visserligen i formellt hänseende är knutna till viss läroanstalt men med vilka följer undervisnings- och examinationsskyldighet jämväl vid en annan läroanstalt, skall vara ledamöter av vederbörliga fakultetsorgan vid båda läroanstalterna. På motsvarande sätt har utredningen tänkt sig att innehavarna av de ordinarie lärartjänster vid det ombildade karolinska institutet, med vilka följer undervisnings- och examinationsskyldighet för såväl medicinska som odontologiska examina, skall vara ledamöter av institutets såväl medicinska som odontologiska fakulteter. Likaså synes innehavare av professur i ämnet ekonomisk historia böra vara ledamot av såväl samhälls- och företagsvetenskaplig som humanistisk fakultet. Utredningen har också tänkt sig möjligheten av att t.ex. innehavare av professurer i ämnena rättshistoria och kyrkohistoria skulle kunna vara ledamöter — förutom av juridisk respektive teologisk fakultet — jämväl av historisk-filosofisk sektion. På motsvarande sätt synes professorer vid den fristående handelshögskolan i Göteborg kunna vara ledamöter av universitetets samhällsvetenskapliga fakultet och vice versa.

Det föreslagna arrangemanget med dubbelt fakultets-(sektions-)ledamotskap löser emellertid endast till en del den problematik, som gäller den lämpliga sammansättningen av de fakultetsorgan, som skall handlägga de vetenskapliga bedömningsfrågorna. De i det föregående antydda, särskilda svårigheterna beträf-

fande de tekniska högskolorna kan sålunda endast i begränsad utsträckning övervinnas på detta sätt.

Om man, som synes utredningen sannolikt, ej vill betunga de tekniska högskolornas professorer och laboratorer i grundläggande ämnen med *permanent* ledamotskap i flera sektioner samtidigt, förefaller det emellertid vara möjligt att en *sektion vid sin handläggning av vissa slag av ärenden kompletteras* med ledamöter av annan sektion eller andra sektioner. Det är enligt utredningens mening fullt tänkbart, att en teknisk högskolas sektion för t. ex. maskinteknik skulle vara lika väl ägnad som hela fakulteten (lärarkollegiet) eller till och med bättre ägnad än denna att handlägga sådana ärenden som de som rör upprättande av förslag till en ledig ordinarie lärartjänst eller betygsättning av en gradualavhandling, om sektionen för handläggningen av dessa slag av ärenden kompletterades med vissa ledamöter av andra sektioner — i detta fall då närmast ledamöter av sektionen för teknisk fysik. En lämplig regel härvidlag skulle kunna vara den, att en sektion vid handläggningen av vissa slag av ärenden kompletteras med de ledamöter av andra sektioner, vilka meddelar undervisning för den ifrågavarande avdelningens studenter. De ärenden utredningen här närmast tänker på är de vetenskapliga bedömningsärenden, som för närvarande handlägges av lärarkollegiet, d. v. s. betygsättning av gradualavhandlingar samt på lärarkollegiets handläggning ankommande uppgifter i samband med tillsättande av tjänst som professor eller laborator och befattning som speciallärare samt förordnande av docenter. Även ärenden rörande tillsättning av universitetslektorat och rörande program samt läro- och timplaner för undervisningen kunde måhända handläggas av en på angivet sätt kompletterad sektion.

Utredningen förordar, att möjligheten att upprätta *kompletterad sektion* för handläggningen av vissa på fakultet eljest åvilande uppgifter i den nya stadgan öppnas såsom ett *alternativ* till sagda ärendens handläggning inom odelad fakultet. I formellt hänseende bör bestämmelserna härom anknytas till bestämmelserna om tillvägagångssättet vid fördelningen av uppgifter mellan sektionsindelad fakultet å ena sidan och dess sektioner å den andra. Denna fördelning föreslår utredningen, som förut angivits, skall beslutas av Kungl. Maj:t efter förslag av vederbörande fakultet och yttrande av universitetskanslersämbetet. Utredningen föreslår nu, att till denna bestämmelse anknytes en föreskrift om att Kungl. Maj:t i samma ordning skall kunna besluta att sektion vid handläggningen av viss grupp av på densamma ankommande ärenden skall omfatta jämväl andra ledamöter av fakulteten än de, som eljest ingår i sektionen.

Utredningen vill understryka, att vad som här föreslagits, är en *möjlighet*, vars utnyttjande helt blir beroende av initiativ från fakulteternas sida. Även i fråga om de slag av ärenden, som skulle kunna handläggas av en på detta sätt kompletterad sektion, anser utredningen att det bör överlåtas till fakulteterna själva att framlägga förslag. Utredningen har därför medvetet inskränkt sig till att endast exemplifiera de typer av ärenden, som enligt utredningens mening synes ligga närmast till hands för handläggning i kompletterad sektion. En kon-

sekvens av denna ståndpunkt är, att utredningen heller ej föreslår några fasta regler för *hur* denna komplettering skall göras.

Förslaget tar närmast sikte på de tekniska högskolorna. Då det emellertid synes kunna vara användbart även i fråga om andra sektionsindelade fakulteter, har den ifrågavarande bestämmelsen i utkastet till universitetsstadga givits en generell utformning.

Utredningen vill slutligen i detta sammanhang inskjuta, att de s. k. professorsnämnder, som nu finns föreskrivna i stadgarna för de tekniska högskolorna som beredningsorgan för vissa vetenskapliga bedömningsärenden, antingen kan bibehållas utan uttrycklig föreskrift därom i stadgan eller kan komma att till väsentlig del ersättas av kompletterade sektioner. Ärende rörande bedömning av disputationsprov synes kunna beredas av en betygsnämnd av det slag som nu finns föreskriven för universiteten. Till sådan nämnd kan därvid — liksom till professorsnämnderna — tillfälligt knytas person, som icke är ledamot av fakulteten.

Fakultets- och sektionsgrupper

Möjligheten att upprätta kompletterade sektioner är, som framgår av vad i föregående avsnitt sagts, närmast avsedd att utnyttjas för den av fakultetsorganens tre huvuduppgifter, som gäller handläggningen av vetenskapliga bedömningsfrågor. Genom den i ett följande avsnitt föreslagna möjligheten för fakultet (sektion) att tillsätta fakultets-(sektions-)nämnd tillgodoses vidare i fråga om flertalet fakulteter behovet av specialorgan för planerings- (inkl. petita-) arbetet. I ett par speciella sammanhang blir det emellertid nödvändigt att föreslå särskilda sektionsorgan för sistnämnda arbetsuppgift. Det gäller planeringsarbetet för de institutioner för grundläggande matematisk-naturvetenskapliga ämnen i Göteborg och Lund, vilka skall vara gemensamma för två läroanstalter. Även om — som utredningen funnit mest ändamålsenligt — den vid dessa institutioner verksamma personalen och i viss utsträckning även andra resurser för undervisning och forskning skall i formellt hänseende redovisas såsom tillhörande den ena eller den andra av de två läroanstalterna, är det självfallet helt nödvändigt att planeringsarbetet för dessa institutioner genomföres under beaktande av *båda* läroanstalternas intressen och utvecklingsbehov. Ansvaret för detta planeringsarbete bör enligt utredningens mening läggas hos *sektionsgrupper*, d. v. s. hos fakultetsorgan bestående av två eller flera sektioner sammanslagna till en församling. I Göteborg bör sålunda enligt utredningens mening planeringsarbetet för de matematisk-fysiska ämnena anförtros en sektionsgrupp, bestående av den matematisk-fysiska sektionen av universitetets matematisk-naturvetenskapliga fakultet och sektionen för teknisk fysik vid Chalmers tekniska högskola. Planeringsarbetet för de kemiska institutionerna bör på motsvarande sätt anförtros en sektionsgrupp bestående av universitetets kemiska sektion och sektionen för kemi vid Chalmers tekniska högskola. — I Lund bör på motsvarande sätt en

sektionsgrupp för ämnena matematik-fysik upprättas och sedermera sannolikt även en sektionsgrupp för kemi.

Utredningen vill redan i detta sammanhang nämna, att förslaget om sektionsgrupper för ett gemensamt planeringsarbete på det lokala planet motsvaras av det i ett följande kapitel närmare motiverade förslaget att planeringsarbetet på riksnivån för ämnesområdet matematik-fysik-kemi skall vara en gemensam angelägenhet för fakultetsberedningen för matematik och naturvetenskap och fakultetsberedningen för de tekniska vetenskaperna.

I fråga om handläggningen av de utbildningsfrågor, som berör nu ifrågavarande gemensamma institutioner, anser utredningen att dessa med hänsyn till bl. a. olikheterna i fråga om utbildningsmål och utbildningsorganisation som regel bör handläggas separat av berörda utbildningsnämnder och fakulteter (sektioner) vid respektive läroanstalt. Emellertid står det för utredningen klart, att vissa utbildningen berörande frågor i avseende på de gemensamma institutionernas ämnen — främst de som sammanhänger med planeringsarbetet — måste lösas i samarbete mellan de två läroanstalternas för undervisningen ansvariga organ. Sådana samarbetsfrågor bör enligt utredningens mening tagas upp till behandling inom de ovannämnda, för båda de berörda läroanstalterna i respektive universitetsstad gemensamma sektionsgrupperna.

Utredningen föreställer sig, att det i framtiden kan visa sig motiverat att bilda även andra sektionsgrupper än de här särskilt nämnda. Goda skäl kan också finnas för bildandet av motsvarande grupper bestående av två fakulteter eller av en fakultet och en sektion tillhörande annan fakultet. Utredningen tänker härvidlag närmast på kontaktbehovet mellan juridisk och samhälls- och företagsvetenskaplig fakultet och på kontaktbehovet mellan fakultet av sistnämnda slag och historisk-filosofisk sektion.

Under hänvisning härtill förordar utredningen, att de stadgebestämmelser, som i första hand är avsedda att leda till upprättandet av de i det föregående särskilt nämnda sektionsgrupperna för matematik — fysik respektive kemi i Göteborg och Lund, i själva universitetsstadgan ges en allmän utformning, dock med den inskränkningen, att fakultets- eller sektionsgrupp förutsättes kunna bildas endast då särskilda skäl föranleder därtill.

Beslut om bildande av fakultets- eller sektionsgrupp bör enligt utredningens mening meddelas av Kungl. Maj:t efter förslag av vederbörande lokala myndigheter och yttrande av universitetskanslersämbetet. Sådant beslut bör självfallet innefatta beslut om de ärenden, som skall ankomma på gruppens handläggning. Bestämmelserna rörande fakultets och sektions sammansättning och arbetsformer synes vidare kunna ges generell giltighet jämväl för fakultets- eller sektionsgrupp. Endast i avseende på ordförandeskapet blir en särskild bestämmelse nödvändig. Utredningen föreslår härvidlag, att som självskriven dekanus för dylik grupp skall fungera den till fullmaktsdagen äldste av fakultets- respektive sektionsdekanerna och som självskriven prodekanus den dekanus, som kommer därnäst i fullmaktsålder.

Ämnesgrupper

Universitetsverksamhetens utveckling kommer säkerligen att leda till att vetenskapliga samarbetsfrågor även av andra slag än de, som föranlett förslagen om kompletterade sektioner och sektionsgrupper, kommer att aktualiseras. Bl. a. blir det härvidlag fråga om ärenden, uppslag och framställningar som berör flera fakulteters (sektioners) forskare och bäst granskas och handlägges inom en grupp bestående av just de berörda forskarna. Även om i sådana sammanhang tillfälliga samarbetskommittéer alltid kan tillsättas efter beslut av berörda fakultetsorgan, har utredningen funnit det motiverat att föreslå en stadgemässigt fastlagd form för bildande inom eller över fakultetsgränserna av särskilda organ för vetenskapligt samarbete kring för några eller flera ämnen gemensamma frågor. Härigenom öppnas möjlighet att till dylika samarbetsorgan även överlämna vissa vetenskapligt-administrativa ärenden.

Utredningen har härvidlag närmast tagit sin utgångspunkt i universitetsstatuternas stadganden angående *ämnesgrupper*. I gällande universitetsstatuter stadgas, att »lärare som företräda närbesläktade vetenskaper» må kunna bilda en ämnesgrupp med uppgift »att handlägga sådana till dessa vetenskaper anknytande ärenden, vilka enligt gällande föreskrifter eller särskilda beslut hänvisas till gruppen». Sådan ämnesgrupp bildas inom ett universitet men däremot utan hänsyn till ledamöternas fakultetstillhörighet. Dess arbetsuppgifter beskrives ytterligare så, att gruppen skall »verka för utbyte av erfarenheter mellan ledamöterna i fråga om forskning, undervisning och examination, bereda frågor av gemensamt intresse samt hos fakultet eller sektion framlägga därav betingade förslag».

Beslut om bildande av ämnesgrupp fattas av kanslern efter hörande av berörda fakulteter (sektioner) samt det större konsistoriet. I beslutet skall anges hur ämnesgruppen skall vara sammansatt och kanslern har därjämte möjlighet att i detta beslut eller senare meddela föreskrifter om vilka ärenden, som skall handläggas av ämnesgruppen. Han kan därvid på ämnesgruppen överflytta ansvaret för handläggningen av vissa ärenden eller vissa grupper av ärenden, vilka eljest skulle handläggas av fakultet (sektion).

Innebörden av universitetsstatuternas stadgande om ämnesgrupper är således den, att gruppens arbetsuppgifter bestämmes från fall till fall, men att den för de i gruppen ingående ämnena kan övertaga vissa av eller samtliga de uppgifter, som eljest ankommer på de ordinarie fakultetsorganen. Till en ämnesgrupp för t. ex. kemi kan sålunda överföras såväl fakultetsuppgiften att föreslå studieplaner för kemiämnena som uppgiften att sätta betyg på gradualavhandlingar och upprätta förslag till innehavare av lediga professurer. Även uppgiften att utarbeta och till konsistorium inge förslag till petita för ämnesgruppens institutioner kan flyttas över till gruppen. Bildandet av en ämnesgrupp kan sålunda antingen utgöra det första steget mot en ny fakultets- eller sektionsbildning eller endast innebära upprättandet av en i någon mån permanent samarbetskommitté mellan lärare i besläktade ämnen för vissa, relativt begränsade upp-

gifter. — Den enda ämnesgrupp som bildats, sedan bestämmelserna om ämnesgrupper trädde i kraft år 1956, nämligen den matematisk-naturvetenskapliga ämnesgruppen i Göteborg, ombildades redan efter ungefär ett år till en självständig fakultet.

Enligt utredningens mening utgör de nuvarande universitetsstatuternas bestämmelser om ämnesgrupper ett smidigt och användbart instrument för att få till stånd sakkunniga grupper på fakultetsnivån för behandling dels av uppkommande samarbetsfrågor, dels av vissa vetenskapliga bedömningsfrågor, för vilka den i det föregående föreslagna fasta fakultets- och sektionsorganisationen ej är fullt lämplig. Utredningen förordar därför, att universitetsstatuternas stadganden rörande ämnesgrupper i väsentligen oförändrad form överföres till den nya organisationen.

Utredningen räknar med att ämnesgrupper i framtiden blir behövliga huvudsakligen för behandling av planeringsuppgifter samt av vetenskapliga samarbets- och bedömningsfrågor. Genom den i det föregående föreslagna möjligheten att inom utbildningsnämnd bilda särskilda avdelningar för handläggning av för viss utbildningslinje specifika ärenden synes nämligen behovet av specialorgan på fakultetsplanet för utbildningsfrågor i stort sett vara tillgodosett.

De samarbetsuppgifter det härvidlag gäller kommer säkerligen att i stor utsträckning beröra forskare och institutioner, som i formellt hänseende tillhör skilda läroanstalter. Utredningen föreslår därför, att bestämmelserna rörande ämnesgrupper utformas så, att en ämnesgrupp kan omfatta ledamöter tillhörande skilda fakulteter och läroanstalter.

Stadgans bestämmelser rörande ämnesgrupper bör sålunda enligt utredningens mening ges i huvudsak följande innehåll: Lärare inom närbesläktade vetenskaper må, oavsett om de tillhör samma läroanstalt, fakultet eller sektion, kunna bilda en ämnesgrupp med uppgift att, förberedelsevis eller i fakultets (sektions) ställe, handlägga sådana till dessa vetenskaper anknytande ärenden, vilka enligt gällande föreskrifter eller särskilda beslut hänvisas till gruppen. Beslut om bildande av ämnesgrupp meddelas av Kungl. Maj:t efter förslag av universitetskanslersämbetet. Därvid skall i varje särskilt fall meddelas erforderliga föreskrifter rörande gruppens sammansättning och verksamhet.

Utredningen räknar med att ämnesgrupper kan komma att bildas för väsentligen två skilda slag av ändamål, nämligen följande: (1) Därest behov föreligger av en fast organisation för ett nytt ämne i gränszonen mellan två eller flera fakulteter, kan det vara lämpligt att bilda en ämnesgrupp med uppgift till en början att göra erforderligt utredningsarbete; sedermera måhända att fullgöra fakultets åligganden i avseende på t. ex. tjänstetillsättningar och betygsättning för det nya gränsämnet. (2) Som i det föregående antytts kan ämnesgrupper behövas inom stora fakulteter (sektioner) såsom permanenta organ för handläggning av de vetenskapliga bedömningsfrågorna. Särskilt tänker utredningen härvidlag på de medicinska fakulteterna, därest dessa icke kommer att indelas i sektioner.

En ämnesgrupp som i fakultets (sektions) ställe skall handlägga ärenden rörande t. ex. upprättande av förslag till innehavare av lediga professorstjänster och betygsättning av gradualavhandlingar, får därmed uppgifter som är grannlaga och från synpunkten av den enskildes rättssäkerhet synnerligen betydelsefulla. Det är i sådana fall angeläget, att ämnesgruppen ges en permanent status. Häri ligger enligt utredningens mening en garanti för ärendenas handläggning i en anda av samhörighet och känsla av gemensamt ansvar. Under alla omständigheter måste rent tillfälliga ämnesgruppbildningar för handläggning av nu ifrågavarande ärenden undvikas. Sistnämnda syfte tillgodoses rimligen, om från nybildad ämnesgrupps handläggning undantages sådana tillsättnings- och betygsättningsärenden, som vid tidpunkten för beslutet om bildande av ny ämnesgrupp redan är under ordinarie fakultets (sektions) eller annan ämnesgrupps handläggning, antingen genom att tjänst ledigförklarats eller genom att gradualavhandling anmälts för disputation.

Gällande universitetsstatuters bestämmelse om att ämnesgrupp inom sig utser ordförande och vice ordförande synes böra oförändrad överföras till den nya organisationen.

c) Fakultets- och sektionsnämnder

Med förslagen rörande utbildningsnämnder och ämnesgrupper har universitetsutredningen främst avsett att på fakultetsnivån skapa specialorgan för dels utbildningsfrågorna, dels de vetenskapliga bedömningsfrågorna. För fakultetsorganens tredje huvuduppgift, planerings- (inkl. petita-) arbetet, är dessa specialorgan emellertid som regel ej lämpliga, eftersom detta arbete måste innefatta en samlad bedömning av *både* utbildningsorganisationens *och* forskningsorganisationens utbyggnadsbehov. Planeringsarbetet blir följaktligen i princip en uppgift — och den mest betydelsefulla uppgiften — för den samlade fakulteten respektive (i fråga om fakultet som är delad i sektioner) sektionen, eller, i speciella fall, för de i det föregående föreslagna sektionsgrupperna i Göteborg och Lund.

Redan i det föregående har utredningen flera gången understrukit den fundamentala betydelsen för universitetsväsendets utveckling av att en samlad prövning och angelägenhetsbedömning göres på fakultetsplanet av föreliggande utbyggnadsbehov. Denna prövning och avvägning är i själva verket, som utredningen ser saken, jämte utredningsuppgiften det mest betydelsefulla momentet i fakultetsorganens planeringsarbete. Nu blir, som också flera gånger framhållits, enligt utredningens förslag fakulteterna och sektionerna relativt olika till sin storlek. Flera fakulteter, sektioner och sektionsgrupper blir otvivelaktigt så stora, att de knappast utan mindre organ för en omsorgsfull och sakkunnig beredning kan bemästra sin planeringsuppgift.

Utredningen vill därför förorda, att möjlighet öppnas för fakulteter och sektioner att i stadgemässigt föreskrivna former tillsätta beredning- och exekutiv-

organ. För dessa organ föreslår utredningen benämningen *fakultets-* respektive *sektionsnämnder.*

Två särskilda skäl anser utredningen motivera att nu stadgebinda möjligheten att tillsätta dessa organ och därvid ange vissa bestämda regler för deras sammansättning och verksamhet. Det ena är att enligt utredningens i det föregående redovisade förslag fakulteternas (sektionernas) petita och motsvarande framställningar i framtiden skall ingivas direkt till vederbörande fakultetsberedning, varigenom sålunda den bedömning och avvägning av framförda önskemål, som nu sker inom konsistorierna (motsvarande), kommer att bortfalla. I stället bör enligt utredningens mening de stora fakulteternas (sektionernas) anslagsframställningar beredas inom fakultets-(sektions-)nämnder. Det andra speciella skälet för en formalisering av sådana organ är det, att samarbetet inom de för två läroanstalter i vardera Lund och Göteborg gemensamma sektionsgrupperna av naturliga psykologiska skäl kan komma att bli utsatt för särskilda påfrestningar. Sådana svårigheter bör enligt utredningens mening i stort sett kunna undvikas och, i den mån de uppkommer, relativt lätt kunna övervinnas, genom att sektionsgrupperna inom sig utser beredningsorgan av typen fakultetsnämnder. Dessa organ bör härvid lämpligen benämnas sektionsgruppernas *arbetsutskott* och föreskrifter rörande deras bildande och sammansättning bör meddelas i samband med att beslut meddelas beträffande själva sektionsgrupperna.

Bortsett från de gemensamma sektionsgruppernas arbetsutskott, om vilka universitetskanslersämbetet bör meddela erforderliga föreskrifter, anser utredningen att det bör ankomma på fakulteterna (sektionerna) själva att besluta om tillsättande av fakultets-(sektions-)nämnder. Med hänsyn till att dessa nämnders huvudsakliga arbetsuppgift blir att bereda ärenden rörande petita och motsvarande framställningar och med hänsyn till att i detta arbete såväl forskningens som utbildningens intressen måste tillgodoses, anser utredningen det emellertid vara nödvändigt att stadgemässigt föreskriva, att — där icke som en följd av fakultetens (sektionens) sammansättning särskilda skäl talar däremot — bland ledamöterna av fakultets-(sektions-)nämnd skall ingå minst en professor, minst en laborator och minst en universitetslektor. I fråga om det totala antalet ledamöter av fakultets-(sektions-)nämnd anser utredningen däremot ingen annan föreskrift erforderlig än den, att antalet skall vara lägst fem samt att fakultetens (sektionens) dekanus och prodekanus bör vara självskrivna ledamöter och ordförande respektive vice ordförande i sådan nämnd. De icke självskrivna ledamöterna av nämnd, som här avses, bör enligt utredningens mening väljas för en tid av högst tre år i sänder.

I formellt hänseende bör, som framgår av det föregående, fakultets-(sektions-)nämnd ha ställning av fakulteternas (sektionernas) *beredningsorgan.* Beslutanderätten och därmed ansvaret bör sålunda tillkomma fakulteten (sektionen) själv. Liksom beträffande utbildningsnämnderna synes emellertid enligt utredningens mening i fråga om de flesta slag av fakultetsärenden hinder ej böra möta mot att fakulteten (sektionen) själv beslutar uppdraga åt fakultets-(sektions-)

nämnden att i visst ärende eller viss grupp av ärenden fatta beslut på fakultetens (sektionens) vägnar. Sådant delegationsbeslut bör dock, där det ej gäller delegation av beslutanderätt i visst enstaka ärende, anmälas hos universitetskanslern. Vidare synes den inskränkningen böra gälla beträffande fakultetsorganens frihet att till nämnderna delegera sin beslutanderätt, att ärenden rörande tillsättning av ordinarie lärartjänster, antagande av oavlönad docent och bedömande av disputationsprov samt ärenden rörande val av dekanus ej må av fakulteten (sektionen) för avgörande hänskjutas till annat organ. För beslut om delegation av beslutanderätt bör vidare den bestämmelsen gälla, att minst två tredjedelar av fakultetens (sektionens) ledamöter är ense därom. Liksom i fråga om delegation av beslutanderätt till utbildningsnämnd bör det självfallet stå fakultet (sektion) fritt att vid beslut om delegation av beslutanderätt till fakultets-(sektions-)nämnd knyta villkor, t. ex. om på visst sätt kvalificerad majoritet för besluts giltighet.

Det här framlagda förslaget rörande fakultets- och sektionsnämnder kräver särskilda överväganden i avseende på främst de tekniska högskolorna. Eftersom var och en av dessa högskolor enligt utredningens här framlagda förslag kommer att omfatta en enda, teknisk fakultet, skulle nämligen, därest fakultetsnämnd tillsattes inom sådan fakultet, denna nämnds arbetsområde i viss mån sammanfalla med högskolans styrelses (konsistoriets).

Fakultetsnämnds huvuduppgift blir emellertid enligt utredningens förslag att fungera som fakultetens beredningsorgan för planeringsarbetet för forsknings- och utbildningsresursernas utbyggande (petita). För närvarande utföres vid en teknisk högskola petita-arbetet på fakultetsnivån av avdelningskollegierna; icke av lärarkollegiet. Enligt utredningens i det föregående framlagda förslag skall i den nya organisationen petita-arbetet vid fakultet, som är delad i sektioner, anförtros *sektionerna,* d. v. s. i detta fall motsvarigheten till de nuvarande avdelningskollegierna. Därmed bortfaller en väsentlig del av motiveringen för tillsättandet av fakultetsnämnder vid de tekniska fakulteterna. Däremot kan självfallet sektionerna ha anledning att för petitaberedningen tillsätta sektionsnämnder.

Frågan om de tekniska högskolornas styrelsers (konsistoriernas) funktion i petita-arbetet behandlas i nästföljande kapitel.

Nu skall emellertid på de odelade tekniska fakulteterna ankomma vissa andra uppgifter, vilka i och för sig med fördel skulle kunna överlåtas till fakultetsnämnder. Utredningen tänker härvidlag på vissa fördelningsuppgifter beträffande såväl tjänster som anslag, vilka i den nuvarande organisationen åvilar kollegienämnderna och vilka i den nya organisationen icke kan läggas på sektionerna, så länge ifrågavarande tjänster och anslag ej gjorts sektionsbundna. Bland uppgifter av detta slag må först nämnas uppgiften att upprätta förslag till innehavare av en ledig forskardocent-, docent- eller forskarassistenttjänst samt uppgifterna att utdela licentiand- och doktorandstipendier och anslag till ogradue-

rade forskare och till biträdeshjälp åt docenter. Det är härvidlag genomgående fråga om uppgifter, som berör teknisk fakultets samtliga sektioner, men samtidigt om uppgifter, som icke lämpligen utan beredning i en mindre grupp handlägges inom så stora församlingar, som de tekniska fakulteterna blir.

Enligt utredningens mening är det emellertid icke lämpligt att för dessa ärendens handläggning eller beredning tillsätta särskilda fakultetsnämnder inom de tekniska fakulteterna. I stället bör enligt utredningens mening en stadgemässig möjlighet öppnas för teknisk fakultet att till vederbörande högskolas *konsistorium* delegera beslutsmyndigheten i vissa på fakultetens prövning eljest ankommande ärenden eller grupper av ärenden. I denna delegationsrätt bör samma inskränkningar gälla, som i det föregående föreslagits beträffande delegation av beslutanderätt från fakultet till fakultetsnämnd. Även i fråga om skyldighet att hos universitetskanslersämbetet anmäla delegationsbeslut och i fråga om möjlighet för fakulteten att till delegationsbeslut knyta särskilda villkor bör gälla vad ovan föreslagits beträffande delegation till fakultetsnämnd.

Särskild hänsyn måste emellertid i förevarande sammanhang därutöver tagas till den olikhet, som i den nya organisationen kommer att råda i fråga om grunderna för sammansättningen av å ena sidan en fakultetsnämnd och å den andra ett konsistorium. I fakultetsnämnd skall, enligt utredningens ovan redovisade förslag, ingå företrädare för skilda lärarkategorier, medan däremot utredningens i nästföljande kapitel framlagda förslag rörande konsistoriernas sammansättning innebär, att dessa till sin majoritet kommer att bestå av fakulteternas och sektionernas dekaner, vilka alla förutsättes vara professorer. För delegationsbeslut, som här avses, bör med hänsyn härtill enligt utredningens mening krävas, att en kvalificerad majoritet av tre fjärdedelar av fakultetens ledamöter skall vara ense därom.

De här redovisade särskilda övervägandena beträffande de tekniska högskolorna har, formellt sett, giltighet även i fråga om handelshögskolan i Göteborg, som även den blir en fristående läroanstalt omfattande en enda fakultet. Något behov av att inom denna högskolas företagsvetenskapliga fakultet tillsätta en fakultetsnämnd eller av att till högskolans styrelse delegera någon på fakulteten ankommande uppgift torde emellertid ej vara att förutse.

d) Dekanerna

Enligt gällande universitetsstatuter ledes fakultets och sektions arbete av en för tre år i sänder av fakulteten (sektionen) bland dennas professorer vald *dekanus*. I sektionsindelad fakultet är den till fullmaktsdagen äldste bland sektionsdekanerna tillika fakultetens dekanus.

Vid teknisk högskola är för närvarande högskolans rektor lärarkollegiets ordförande, medan avdelningskollegiernas arbete ledes av avdelningsföreståndare, vilka utses av lärarkollegiet för en tid av fyra år i sänder.

Utredningen föreslår för sin del, att den nuvarande universitetsorganisationens dekanusinstitution i väsentligen oförändrad form överföres till den nya organisationen. Dock bör de tekniska högskolornas rektorer tillika fungera som ordförande i de tekniska fakulteterna liksom (som regel) i de för var och en av dessa gemensamma utbildningsnämnderna. På motsvarande sätt bör förfaras i fråga om handelshögskolan i Göteborg. I övrigt bör emellertid varje fakultets och varje sektions arbete ledas av en *dekanus*, vald av fakulteten (sektionen) bland dennas professorer. Som dekanus vid sektionsindelad fakultet bör — utom beträffande de tekniska fakulteterna — fungera den till fullmaktsåldern äldste av sektionsdekanerna. Mandattiden för dekanus bör enligt utredningens mening sättas till tre år, vilket innebär en förkortning med ett år i jämförelse med gällande ordning i fråga om de tekniska högskolornas avdelningsföreståndare.

Dekanus bör enligt utredningens mening vara självskriven ordförande jämväl i fakultets-(sektions-)nämnd. I fråga om ordförandeskapet i utbildningsnämnder samt i fakultets-, sektions- och ämnesgrupper har utredningen redan i det föregående framlagt sina förslag.

Som dekanus' ställföreträdare bör finnas en prodekanus, vald på enahanda sätt och för samma tid som dekanus.

Utredningen föreslår vidare, att fakultet och sektion ges rätt att till dekanus delegera sin beslutsmyndighet i visst ärende eller viss grupp av ärenden. De inskränkningar i och föreskrifter i övrigt beträffande denna rätt, som i det föregående föreslagits i fråga om delegation till utbildnings- eller fakultets-(sektions-)nämnd, bör gälla även i fråga om beslut om delegation av beslutsmyndighet till dekanus.

Utredningen vill i detta sammanhang understryka, att den betydelse utredningen tillmätt fakultetsorganen, framför allt beträffande planeringsarbetet för läroanstalternas fortsatta utbyggnad, innebär ett högst betydande ansvar och en omfattande arbetsuppgift för dem, som såsom dekaner skall leda fakulteters och sektioners arbete.

Att dessa uppgifter icke kan förenas med fullgörande i full utsträckning av dekanus såsom professor åvilande undervisnings- och examinationsskyldighet, står för utredningen fullt klart. Dekanus bör därför medges en mot arbetet såsom dekanus svarande partiell tjänstebefrielse. Med hänsyn till att de med dekanatet förenade arbetsuppgifterna måste bli av relativt olika omfattning vid de skilda fakulteterna och sektionerna, har utredningen emellertid icke ansett sig böra föreslå några särskilda regler härvidlag. Utredningen förordar i stället, att beslut rörande dylik partiell tjänstebefrielse för dekanus meddelas efter prövning i varje särskilt fall av universitetskanslersämbetet eller av Kungl. Maj:t i enlighet med bestämmelser motsvarande dem i gällande universitetsstatuters § 52, mom. 3 b och 4.

Till samtliga dekaner bör vidare, liksom fallet redan nu är vid universiteten, utgå särskilda arvoden.

För att fakulteter och sektioner på avsett sätt skall kunna fullgöra de uppgifter, främst inom planeringsarbetet, som utredningen i detta kapitel föreslagit skall anförtros dem, fordras självfallet, att till fakultetsorganens förfogande ställes erforderliga administrativa resurser. Frågorna härom behandlar utredningen i åttonde kapitlet.

Statskontorets ståndpunkt

Sedan utredningen nu redovisat sina överväganden och förslag rörande fakultetsorganisationen, lämnas här en sammanfattande jämförelse mellan universitetsutredningens ställningstaganden å ena sidan och statskontorets rekommendationer å den andra.

Statskontoret har icke funnit anledning till eget ställningstagande i frågan om fakultetsförsamlingarnas sammansättning eller i frågan om fakulteternas delning i sektioner, men har i sitt förslag utgått från principerna i universitetsutredningens förslag, särskilt då vad beträffar indelningen av fakulteterna i flera sektioner och utvidgningen av fakultetsledamotskapet till samtliga ordinarie akademiska lärare. Statskontoret har ej heller framlagt något förslag med innebörden att nya fakulteter inrättas eller befintliga fakulteter avskaffas.

Arbetsfördelningen i stort mellan fakultet och dess sektioner har statskontoret icke prövat. Genom att ärenden, som skall avgöras på lokal nivå, enligt statskontorets förslag skall gå från fakultetsorganen till en Kungl. Maj:ts förtroendeämbetsman (generaldirektören), kan det sägas, att fakultetsorganens ansvar för bevakningen av de akademiska intressena blir större än enligt universitetsutredningens förslag, i vilket den lokala styrelsen utövas av ett konsistorium, huvudsakligen bestående av representanter för fakulteterna.

Den lokala universitets/högskolestyrelsen

Inledning

De närmast föregående kapitlen av detta betänkande har behandlat organ inom universitetsväsendet med väsentligen akademiska arbetsuppgifter. Där har behandlats dels den direkta förvaltningen inom institutionerna av de till universitetsforskningens och den vetenskapliga utbildningens förfogande ställda personella och materiella resurserna, dels fakultetsnivåns kollegiala organ med uppgifterna dels att bedöma forskningsresultat och vetenskaplig kompetens, dels att ansvara för den akademiska utbildningens innehåll och organisation.

Institutionerna är emellertid, liksom fakulteterna (motsvarande), endast organ inom den vidare enhet, som *universitetet/högskolan* utgör. Universitetet/högskolan är icke blott en administrativ enhet, till vilken anslag och personal knytes och som ansvarar för medelsredovisning och författningstillämpning; universitetet/högskolan är också, och framför annat, det organ, på vilket samhället lagt ansvaret för den verksamhet — forskning och på vetenskaplig grund bedriven utbildning — som utföres inom institutionerna och som i viss, begränsad utsträckning regleras och kontrolleras av fakultetsnivåns organ.

På de enskilda läroanstalternas ledning ankommer sålunda icke blott i statuter och andra föreskrifter preciserade administrativa uppgifter — t. ex. uppgifter inom vad som här kallas personaladministration i vid mening, ansvar för medelsförvaltning och bokföring, ansvar för planeringen av läroanstaltens fortsatta utbyggnad etc. — utan även ett allmänt ansvar för en rikt differentierad och starkt specialiserad verksamhet av den största betydelse för hela samhället. Denna uppgift kan av naturliga skäl endast i mera allmänt hållna ordalag komma till uttryck i de stadgar och andra sådana föreskrifter, genom vilka universitetsstyrelsens formella organisation regleras. Något motsvarande gäller självfallet beträffande alla ämbetsverk och andra självständiga samhällsorgan, men som framhållits redan i första kapitlet torde det sagda i speciellt hög grad gälla universiteten och de vetenskapliga högskolorna, vilkas ena huvuduppgift — forskningen — endast i ringa mån är föremål för administrativ reglering.

Universitetsledningens uppgift består därför till betydande del i att vidmakthålla och förbättra *miljön* — däri inbegripet de kulturella lika väl som de materiella förutsättningarna — för studier och en fri forskning inom vetenskapens många och skilda fält. Den uppgiften löses endast till en del genom tillämpning av administrativa föreskrifter. Universitetsutredningen vill särskilt framhålla detta i inledningen till ett kapitel, som eljest av naturliga skäl i betydande ut-

sträckning måste ägnas åt universitetsledningens formella organisation och dess rent administrativa uppgifter.

A. Universitets/högskolestyrelsens nuvarande organisation och uppgifter

I bihanget (s. 431 ff.) lämnas en utförlig översikt av den lokala styrelseorganisationen dels vid universiteten, dels vid de skilda fackhögskolorna. Här skall därför endast ges en sammanfattande överblick, avsedd som bakgrund för utredningens i nästföljande avsnitt av detta kapitel redovisade överväganden och förslag.

Som framhålles i bihanget kan man inom den svenska universitets- och högskoleorganisationen urskilja två huvudtyper av styrelseorganisation för akademiska läroanstalter. Den ena typen finns representerad vid universiteten och övriga under kanslern ställda läroanstalter samt vid de tekniska högskolorna. Den andra organisationsvarianten återfinns vid farmaceutiska institutet och vid de under jordbruksdepartementet lydande högskolorna. Den förstnämnda organisationen kan sägas vara byggd på självförvaltningens princip i den meningen, att styrelsen utövas av från de akademiska lärarnas krets utgående kollegiala organ samt av en av de akademiska lärarna vald rektor. Vid de fackhögskolor, vilkas styrelser är uppbyggda på detta sätt, utgör det samlade lärarkollegiet läroanstaltens högsta beslutande organ, medan vid universiteten motsvarande funktion utövas av de större konsistorierna bortsett från vissa val, vilka förrättas av de akademiska församlingarna.

Vid farmaceutiska institutet och vid jordbrukets tre högskolor finns däremot särskilda *styrelser,* vilkas flesta ledamöter förordnas av Kungl. Maj:t, med en av Kungl. Maj:t förordnad rektor som i flertalet viktiga ärenden föredragande och verkställande ledamot. Vid farmaceutiska institutet och veterinärhögskolan skall rektor förordnas bland läroanstaltens ordinarie lärare respektive bland dess professorer. Vid lantbruks- och skogshögskolorna kan Kungl. Maj:t vid val av rektor även gå utanför kretsen av läroanstaltens lärare.

I detta sammanhang må vidare erinras om att styrelserna för jordbrukets tre högskolor liksom styrelsen för farmaceutiska institutet alla fungerar både som styrelser för lokala läroanstalter och som dessas högsta företrädare inför Kungl. Maj:t, medan universiteten och övriga fackhögskolor är underställda universitetskanslern respektive överstyrelsen för de tekniska högskolorna.

Beträffande styrelseorganisationen vid de tekniska högskolorna och de under kanslern stående läroanstalterna må ytterligare följande framhållas. De styrande, kollegiala organen har olika benämningar och uppgifter; vid universiteten är uppgifterna i viss utsträckning fördelade mellan flera, varandra sidoordnade organ. Gemensamt är att den akademiska självförvaltningen i dessa organ — bortsett från tandläkarhögskolorna, där vissa laboratorer är ledamöter av lärarkollegierna — utövas av professorerna ensamma bland de skilda slagen av akademiska

lärare. Professorerna ensamma är ledamöter av karolinska institutets och de tekniska högskolornas lärarkollegier, vilka är dessa läroanstalters högsta beslutande organ. Vid universiteten är laboratorerna ledamöter av fakulteterna och de akademiska församlingarna och de kan därigenom göra ett inflytande gällande vid val av rektor, dekanus och ledamöter av större konsistorier och drätselnämnder, men bestämmelserna rörande de kollegiala organens sammansättning och rörande valbarhet till rektor och dekanus är så utformade, att endast professorer kan ingå som akademiska ledamöter av de styrande organen. Vid universiteten finns däremot i de kollegiala styrelseorganen ett inslag av förvaltningstjänstemän, som med visst undantag för karolinska institutet saknas vid övriga högre läroanstalter. Överbibliotekarie är sålunda ledamot av den akademiska församlingen och akademiräntmästare ledamot av drätselnämnd. Dessa två tjänstemän jämte akademisekreteraren har därutöver säte och stämma i konsistorierna i ärenden, som berör deras respektive ämbetsområden. Akademiräntmästare och akademisekreterare har slutligen också rösträtt i den akademiska församlingen vid val av rektor och prorektor.

Ett karaktäristiskt drag hos den lokala universitetsstyrelsens organ inom samtliga här ifrågavarande läroanstalter är vidare *delegationsinstitutet,* d. v. s. akademisk myndighets rätt att till annan, i någon mening underställd myndighet delegera beslutanderätten i visst ärende eller viss grupp av ärenden. Endast få restriktioner begränsar denna delegationsrätt, som även kan användas på så sätt, att beslutanderätt delegeras till tjänsteman.

Delegationsinstitutet har, särskilt under senare år och då under trycket av universitetsförvaltningens allmänna expansion, utnyttjats i stor, ehuru vid de skilda läroanstalterna något växlande utsträckning. Detta har i sin tur fått till följd, att den i statuter och stadgar förutsedda funktionsuppdelningen mellan skilda styrelseorgan vid olika slag av läroanstalter endast i begränsad utsträckning är den funktionsuppdelning, som i praktiken tillämpas. Särskilt torde — vad universiteten beträffar — utnyttjandet av delegationsmöjligheterna ha förändrat de större konsistoriernas och rektorernas ställning.

De större konsistorierna skall enligt universitetsstatuterna utöva en »allmän tillsyn och vård» i fråga om universitetens samtliga angelägenheter, de vetenskapliga lika väl som de ekonomiska och de administrativa. Särskilt utpekar statuterna de större konsistorierna som ansvariga för planläggningsarbetet för universitetens utbyggnad. I själva verket torde någon realbehandling av universitetens petita knappast ske i de större konsistorierna. På vissa håll har uppgiften att utarbeta och till kanslern inge universitetspetita delegerats till det mindre konsistoriet eller till rektor och på de håll, där det större konsistoriet alltjämt avger petita, torde konsistoriets befattning med dessa vara av övervägande formell natur. Generellt torde kunna sägas, att de större konsistorierna numera fungerar som ett slags representantskap dels för intern information, dels för att utåt bevaka universitetens intressen och ge uttryck för de akademiska lärarnas synpunkter i frågor av principiell betydelse för universiteten och deras

verksamhet. Remissyttranden i större, universiteten berörande frågor avges sålunda av de större konsistorierna.

Den här antydda utvecklingen har lett till att de mindre konsistorierna alltmera kommit att framstå såsom universitetens styrelser i administrativa ärenden. Emellertid har mängden av ärenden framtvungit en mycket omfattande delegation även från de mindre konsistorierna, en delegation vilken som regel inneburit, att konsistoriet uppdragit åt rektor att fatta beslut på konsistoriets vägnar. Genom denna utveckling har universitetsrektorernas ansvar och arbetsbörda ökats högst avsevärt.

Vad här sagts beträffande konsistoriernas och rektors ställning vid universiteten har sin motsvarighet vid karolinska institutet och vid tandläkarhögskolorna. Lärarkollegierna har här, liksom de större konsistorierna vid universiteten, ställning som läroanstalternas högsta beslutande organ, men i praktiken har ansvaret för de administrativa angelägenheterna delegerats till kollegienämnderna och läroanstalternas rektorer.

Rektorerna vid de under kanslern stående läroanstalterna utgör sålunda en mycket betydelsefull del av läroanstalternas styrelser. I formellt hänseende kan rektorsmyndigheten sägas härflyta från två håll. Dels har rektor nämligen en i statuter, stadgar och andra av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter preciserad självständig myndighet. Dels är han ordförande i de konsistoriala organen och såsom sådan ansvarig för ärendenas beredning och beslutens verkställighet. Därtill kommer — som nyss framhölls — att konsistorierna (motsvarande) i stor utsträckning delegerat sin beslutanderätt till rektor.

Rektor åligger enligt universitetsstatuterna att utöva en allmän tillsyn över allt, som rör universitetet. Särskilt har han därvid att vaka över undervisningen och examinationen, över vården av universitetets egendom samt över att de vid universitetet anställda tjänstemännen — lärare och andra — behörigen fullgör sina åligganden. Han har, med andra ord sagt, ett särskilt och direkt ansvar för universitetet och dess verksamhet utöver det ansvar, som åvilar honom i hans egenskap av ordförande i konsistorier och drätselnämnd. Härtill kommer, att statuterna och andra av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter ålägger rektor beslutsmyndighet i vissa administrativa ärenden. Bl. a. gäller detta beslut rörande placering och uppflyttning i löneklass, inrättande av assistent- och amanuenstjänster vid filosofiska fakulteter, förordnande på vissa slag av befattningar, meddelande av tjänstledighet i vissa fall samt fastställande av plan för semestrar m. m.

I egenskap av konsistoriernas och dräselnämndens ordförande har rektor vid ett universitet ansvaret för beslutens verkställande. Han kan, om han så önskar, också fungera som föredragande. Därtill kommer, som ovan framhållits, att särskilt de mindre konsistorierna till rektor delegerat beslutanderätten i många administrativa ärenden. Med stöd av dylika delegationsbeslut avgör rektor numera ett mycket stort antal, främst personaladministrativa ärenden såsom till-

sättning av vissa slag av tjänster (bl. a. assistent- och amanuenstjänster), tjänstledighetsärenden och vikariatsförordnanden.

I formellt hänseende skiljer sig styrelseorganisationen vid en teknisk högskola från motsvarande organisation vid t. ex. karolinska institutet, såtillvida som en teknisk högskolas lärarkollegium icke har ställning som administrativ myndighet vid högskolan. Styrelsefunktionerna åligger här kollegienämnd och rektor ensamma. Praktiskt sett saknar emellertid, som framgår av det föregående, denna formella skillnad egentlig betydelse. De tekniska högskolornas rektorer har, liksom universitetens, den närmaste vården om alla läroanstaltens angelägenheter. Därtill kommer, att rektor vid teknisk högskola har att, på föredragning av vederbörande byrådirektör, fatta beslut i de ärenden, som inom universitetsorganisationen avgöres av drätselnämnderna.

De uppgifter, som härflyter från rektors ställning såsom ordförande i de kollegiala organ, som tillsammans utgör läroanstalternas styrelser, är i övrigt i allt väsentligt desamma vid de under kanslern ställda fackhögskolorna och vid de tekniska högskolorna som vid universiteten. Även vid dessa högskolor avgöres ett stort antal administrativa ärenden av rektor, antingen med stöd av delegationsbeslut eller på så sätt, att beslutet i efterhand godkännes av kollegienämnden (motsvarande).

I fråga om rektors ställning må här slutligen framhållas, att såväl universitetsstatuterna som stadgarna för de tekniska högskolorna på några håll talar om »rektorsämbetet». Vad universitetsstatuterna beträffar synes emellertid denna benämning vara synonym med begreppet »rektor», medan man i avseende på de tekniska högskolorna möjligen kan säga, att dessa två benämningar har olika innebörd. Här stadgas nämligen att rektors beslut i juririskt-administrativa och kamerala frågor skall fattas på föredragning av en av byrådirektörerna, varvid protokoll skall föras, därest den sistnämnde önskar anteckna mening, som avviker från rektors beslut. För denna stadgemässigt formbundna handläggning av vissa slag av ärenden synes benämningen »rektorsämbetet» kunna tillämpas, medan rektor ensam utövar funktionerna av allmän tillsyn, beredning av vissa ärenden m. m.

Till läroanstalternas styrelser kan även räknas vissa högre tjänstemän inom universitetsadministrationen, nämligen dels överbibliotekarierna, dels akademiräntmästarna och akademisekreterarna vid universiteten, byrådirektörerna vid karolinska institutet och de tekniska högskolorna samt intendenterna vid tandläkarhögskolorna och veterinärhögskolan.[1] Beträffande samtliga dessa befattningshavare gäller att de på olika sätt har del i läroanstalternas styrelse, vartill kommer att på dem genom delegationsbeslut överflyttats handläggningen av vissa ärenden, vilka eljest skulle handläggas av de kollegiala organen eller av rektor.

[1] Som framgår av bihanget kommer förvaltningsorganisationen vid lantbrukshögskolan och skogshögskolan att omorganiseras, varför dessa läroanstalter ej beröres i detta sammanhang.

Som framgår av den i bihanget lämnade redogörelsen är de skilda chefstjänstemännens ställning i formellt hänseende utformad på många olika sätt. Universitetens överbibliotekarier är *chefer* för universitetsbiblioteken och förvaltar dessa under de större konsistoriernas överinseende i enlighet med av kanslern fastställd instruktion. De har dessutom säte och stämma i konsistorierna vid dessas handläggning av biblioteksärenden. Även akademiräntmästarna har ställning som *förvaltningschefer* nämligen för vad som kallas universitetens drätselverk. De är ledamöter av drätselnämnderna och har därutöver säte och stämma i konsistorierna vid dessas handläggning av ärenden, som berör den ekonomiska förvaltningen.

En något annan ställning i formellt hänseende tillkommer de övriga här ifrågavarande tjänstemännen. Akademisekreterarna är sålunda enligt universitetsstatuterna »närmast under rektor» chefer för universitetens kanslier. Vid de tekniska högskolorna »förestås» »rektorsexpeditionens» kansliavdelning av en byrådirektör och »rektorsexpeditionens» ekonomiavdelning av den andre byrådirektören. Intendenterna vid veterinärhögskolan och tandläkarhögskolorna står under vederbörande rektors »inseende». Beträffande alla dessa tjänstemän gäller dock, att de utövar chefskap över kansliets eller expeditionens personal.

Som framgått av den här lämnade sammanfattningen utövas de akademiska läroanstalternas styrelse av dels vissa kollegiala församlingar, dels rektorerna, dels slutligen vissa tjänstemän med chefsfunktioner. Som en följd bl. a. av delegationsinstitutet men delvis även som en följd av att skilda statuter och stadgar gäller för skilda läroanstalter eller grupper av sådana, är styrelsefunktionernas fördelning mellan dessa tre slag av organ inom den lokala universitets- eller högskolestyrelsen utformad på olika sätt vid de skilda läroanstalterna. Med hänsyn härtill har utredningen funnit det naturligt att i fråga om den lokala universitetsstyrelsens *uppgifter* redovisa dessa utan någon systematisk redogörelse för uppgifternas aktuella fördelning mellan de skilda styrelseorganen.

Den lokala universitetsstyrelsens uppgifter kan sägas falla under följande sex huvudkategorier: (1) Allmän tillsyn och vård; (2) planering; (3) fördelning av tjänster och anslag; (4) vetenskapliga bedömningar; (5) ekonomisk förvaltning; samt (6) personaladministrativ förvaltning. Härtill kommer uppgifter i fråga om inskrivning av studerande, handläggning av dispens- och besvärsärenden m. m.

Den första huvuduppgiften, att ha *allmän tillsyn och vård* om universitetets/högskolans vetenskapliga, ekonomiska och administrativa angelägenheter, tar sig mera sällan uttryck i formella beslut. Som framhållits i det inledande avsnittet av detta kapitel ligger emellertid i denna uppgift ett ansvar av mycket stor betydelse för de akademiska läroanstalternas särpräglade och starkt specialiserade verksamhet. Det är här fråga om ett ansvar för forskningens arbetsbetingelser, för studenternas utbildning och dennas anpassning till arbetslivets behov, ett ansvar för en omfattande och differentierad personals arbetstrivsel och för förvaltningen av stora materiella värden. Detta ansvar är vid universiteten delat

mellan konsistorier och rektor, vid de mindre högskolorna mellan vederbörande styrelse och rektor samt vid de tekniska högskolorna i viss mån delat mellan lärarkollegium/kollegienämnd och rektor men här med en starkare tonvikt på rektors ansvar än vid universiteten.

Konkret tar sig uppgiften att utöva den allmänna tillsynen och vården om läroanstaltens angelägenheter uttryck i beslut om eller förslag till instruktioner och föreskrifter rörande läroanstaltens verksamhet, i utövandet av den disciplinära myndighet som är tillagd rektor och i de kollegiala styrelseorganens yttranden över hos överordnad myndighet anförda besvär i akademiska eller administrativa ärenden. I detta sammanhang må också nämnas de remissyttranden i större, universitetsvärlden berörande frågor, som avges av konsistorierna (motsvarande).

Som ett uttryck för den lokala universitetsstyrelsens allmänna ansvar för universitetens och högskolornas verksamhet kan man även se dess befattning med det fortlöpande *planeringsarbetet* för läroanstalternas fortsatta utbyggnad. Denna uppgift ligger vid universiteten formellt hos de större konsistorierna med de mindre konsistorierna som beredningsorgan, vid de tekniska högskolorna hos kollegienämnderna och i fråga om de mindre fackhögskolorna utan överstyrelser hos styrelserna. I verkligheten torde emellertid en betydande del av ansvaret för planeringsarbetet inom den lokala universitetsstyrelsen vila hos läroanstalternas rektorer.

Den lokala universitetsstyrelsens uppgift i planeringsarbetet kan sägas omfatta två huvudmoment. Det ena gäller ställningstagandena till fakulteternas (motsvarande) årliga förslag till anslagsäskanden (petita) för förstärkning av forskningens och utbildningens personella och materiella resurser. Det andra ledet i universitetens och högskolornas planeringsarbete gäller utbyggnaden av de för vederbörande läroanstalt gemensamma resurserna — t. ex. bibliotek, administration och lokaler. Särskilt planeringsarbetet för att möta universitetsverksamhetens växande lokalbehov ställer stora krav på läroanstalternas ledning, även om — som framgår av den i bihanget lämnade redogörelsen — det direkta ansvaret för såväl programmering som projektering och byggenskap ligger hos byggnadsstyrelsen respektive den särskilda byggnadskommittén för tekniska högskolan i Stockholm, och även om särskilt omfattande programmeringsuppgifter anförtros särskilda kommittéer på sätt som nyligen skett i fråga om programarbetena för Stockholms-universitetets anläggningar i Frescati-området, för den nya tekniska högskolan i Lund, för den fortsatta utbyggnaden i Umeå och för de humanistiska fakulteterna i Uppsala och Göteborg. Programarbete för erforderliga nybyggnader måste nämligen under alla omständigheter och av naturliga skäl bedrivas i ett nära samarbete med universitetets/högskolans egna myndigheter. Härvidlag blir det naturligt, att rektorsämbeten och konsistorier (motsvarande) spelar en aktiv roll både som initiativtagare och som samordnare av skilda lokala intressen.

Den tredje av den lokala universitetsstyrelsens huvuduppgifter gäller *fördelningen mellan fakulteter (motsvarande) och institutioner av personella och ma-*

teriella resurser för forskning och utbildning. De mest omfattande av dessa fördelningsärenden gäller fördelningen av icke-ordinarie tjänster (främst huvuddelen av biträdestjänsterna) samt fördelningen av materiel- och apparatanslagen. I fråga om de icke-ordinarie biträdestjänsternas fördelning gäller, att besluten härom, i den mån ej annat särskilt föreskrives, fattas av konsistorierna/kollegienämnderna. Beslut rörande fördelningen av materiel- och apparatanslagen fattas av kanslern respektive av överstyrelsen för de tekniska högskolorna efter förslag av konsistorierna/kollegienämnderna. Det kan konstateras, att kanslerns/överstyrelsens beslut praktiskt taget alltid innebär bifall till de framförda förslagen.

I detta sammanhang må framhållas, att konsistorieorganen icke har att taga befattning med fördelningen av den delpost under universitetens avlöningsanslag, som gäller löner och arvoden till icke-ordinarie universitetslektorer, biträdande lärare, utländska lektorer i främmande levande språk samt assistenter och amanuenser m. m. Beslut rörande fördelningen av dessa anslagsmedel meddelas av Kungl. Maj:t eller kanslern efter förslag av vederbörande fakulteter (sektioner).

Däremot ankommer på de mindre konsistorierna respektive de tekniska högskolornas kollegienämnder att fördela vissa mera speciella anslag, nämligen kursanslagen, anslagen till resebidrag åt studerande vid de tekniska högskolorna, anslagen till handledararvoden vid de filosofiska fakulteterna och anslagen till biträdeshjälp åt docenter.

Redan handläggningen av de här nämnda fördelningsärendena innefattar självfallet ett visst mått av vetenskaplig bedömning från de utdelande organens sida. På de kollegiala styrelseorganen vid universitet och högskolor ankommer emellertid även vissa uppgifter, som mera renodlat har karaktär av *vetenskapliga bedömningsärenden.* I fråga om universiteten gäller detta främst uppgiften att utse sakkunniga för bedömning av sökande till lediga professurer och laboraturer samt uppgiften att bland de skilda fakulteternas kandidater föreslå innehavare av lediga forskardocenttjänster. Därtill kommer — främst vid de två äldre universiteten — utdelningen av vissa stipendier, grundade på enskilda donationer. Vid de tekniska högskolorna ligger även fördelningen av licentiand- och doktorandstipendierna på organ med styrelsefunktioner, nämligen på kollegienämnderna. Överhuvudtaget gäller vidare beträffande de tekniska högskolorna liksom beträffande karolinska institutet och de övriga fackhögskolorna, att det högsta beslutande, kollegiala organet — lärarkollegiet (motsvarande) — samtidigt fyller funktionen av fakultet och därvid handlägger de vetenskapliga bedömningsfrågor, som vid universiteten handlägges av fakultetsförsamlingarna men ej av de konsistoriala styrelseorganen. Som exempel må nämnas upprättande av förslag till innehavare av lediga professors- och laboratorstjänster samt betygsättning av gradualavhandlingar.

Den femte av den lokala universitets/högskolestyrelsens uppgifter gäller *den ekonomiska förvaltningen.* Denna omfattar icke blott kassarörelse och bokföring samt ansvaret för att anslagna medel användes för därmed avsedda ända-

mål. I begreppet ekonomisk förvaltning inbegripes här även ansvaret för den egendomsvård, vars omfattning visserligen är mycket olika vid de skilda läroanstalterna, men som på alla håll gäller mycket betydande värden i form av vetenskapliga samlingar, apparativ utrustning, andra inventarier av skilda slag — från kontorsutrustning till konstsamlingar — samt fondmedel som genom donationer anförtrotts läroanstalterna. Därtill kommer i fråga om universiteten i Uppsala och Lund ansvaret för underhållet av det betydande byggnadsbestånd, som tillhör dessa universitets delfonder av statens allmänna fastighetsfond. Särskilt Uppsala universitets donationsförvaltning gäller mycket stora värden och omfattar bl. a. förvaltningen av ett betydande innehav av jordbruksegendomar och skogsfastigheter.

Som i det föregående flera gånger framhållits, ligger ansvaret för den ekonomiska förvaltningen vid de tekniska högskolorna hos rektorsämbetet men vid övriga akademiska läroanstalter hos särskilda kollegiala organ, drätsel- eller förvaltningsnämnderna. Genom sitt ledamotskap av drätselnämnderna har universitetens räntmästare på ett särskilt sätt del i ansvaret för dessa läroanstalters ekonomiska förvaltning.

Som den lokala universitets/högskolestyrelsens sjätte huvuduppgift angavs inledningsvis handläggningen av *de personaladministrativa ärendena*. Begreppet personaladministration omfattar här — liksom överhuvudtaget i detta betänkande — i huvudsak ärenden av följande slag: (1) Beslut om förordnanden på ett mycket stort antal tjänster, innefattande huvuddelen av de lärar- och andra tjänster som finns inrättade vid de akademiska läroanstalterna; (2) upprättande av förslag till innehavare av vissa högre tjänster, huvudsaklingen inom läroanstalternas administration, vilka tillsättes av överordnad myndighet eller av Kungl. Maj:t; (3) beslut inom vissa i statuter och stadgar angivna ramar rörande tjänstledigheter för tjänstemän vid läroanstalterna; (4) avgivande av yttrande i vissa tjänstledighetsärenden; (5) beslut om förordnande av vikarier på sådana tjänster, som tillsättes av de lokala organen; (6) avgivande av förslag till vikariatsförordnanden i vissa andra fall; (7) beslut rörande entledigande respektive — i fråga om tjänster som tillsättes av överordnad myndighet eller av Kungl. Maj:t — yttranden över framställningar om entledigande; (8) beslut inom ramen för i särskild ordning meddelade föreskrifter rörande inrättande av icke-ordinarie tjänster, bl. a. assistent- och amanuenstjänster inom de filosofiska fakulteterna; (9) beslut eller yttrande i ärenden, som gäller tjänsteförening eller partiell tjänstebefrielse; (10) beslut rörande inplacering och uppflyttning i lönegrad inom reglerad befordringsgång och — beträffande all lönegradsplacerad personal — i löneklass; (11) handhavandet av på statlig myndighet såsom arbetsgivare ankommande uppgifter inom ramen för det allmänna försäkringssystemet; (12) yttranden och förslag i pensionsärenden.

Huvuddelen av dessa personaladministrativa uppgifter ankommer vid universiteten på de mindre konsistorierna och vid fackhögskolorna på kollegienämnderna och motsvarande organ. Handläggningen av ärenden rörande inplacering

och uppflyttning i löneklass ankommer dock enligt gällande statuter och stadgar i regel på läroanstalternas rektorer. Även i övrigt har genom delegation ett stort antal av här ifrågavarande uppgifter överflyttats på rektorsämbetena och i viss utsträckning även — antingen direkt eller genom beslut av rektor — på läroanstalternas tjänstemän.

En stor del av de personaladministrativa ärenden, som gäller högre eller lägre lärartjänster vid läroanstalterna, innefattar självfallet moment av vetenskaplig bedömning. Som regel kan emellertid denna bedömning sägas ankomma på de fakultetsorgan, som har att avge yttrande, innan ärendena behandlas av konsistorium, rektor och motsvarande organ inom den lokala universitets/högskolestyrelsen. Endast i fråga om tillsättning av forskardocenttjänster fordras, vad universiteten beträffar, en mera självständig vetenskaplig bedömning av konsistorienivåns organ. Detta sammanhänger med det förhållandet, att dessa tjänster icke är bundna till vissa fakulteter eller ämnen, varför flera fakulteters kandidater kan konkurrera om en ledig forskardocenttjänst. — Återigen måste här framhållas, att förhållandena ställer sig något olika vid fackhögskolorna, av vilka var och en kan sägas i viss mån vara en som självständig läroanstalt organiserad fakultet och där därför styrelse- och fakultetsuppgifterna ofta handhaves av ett och samma organ.

B. Diskussion och förslag

I sjunde kapitlet redovisar utredningen sina överväganden och förslag beträffande omfattningen av de akademiska läroanstalterna. Där föreslås, att de två läroanstalterna i Umeå infogas såsom fakulteter i ett nybildat universitet samt att farmaceutiska institutet och tandläkarhögskolorna i Stockholm och Malmö ombildas till fakulteter och sålunda upphör såsom självständiga läroanstalter. Slutligen framhålles, att utredningen begränsar sina förslag till att gälla de akademiska läroanstalterna inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Diskussionen och ställningstagandena i förevarande kapitel gäller sålunda styrelseorganisationen för följande tio akademiska läroanstalter: Universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg, Stockholm och Umeå, det ombildade karolinska institutet, tekniska högskolan i Stockholm, Chalmers tekniska högskola, tekniska högskolan i Lund och handelshögskolan i Göteborg.

1. Universitets/högskolestyrelsens uppgifter

a) Allmän tillsyn och vård

Redan i det inledande avsnittet av detta kapitel har utredningen understrukit den stora betydelse, som utredningen tillmäter universitets/högskole*miljön*. Härvidlag ligger det enligt utredningens övertygelse ett mycket stort allmänt värde

i de kontakt- och samarbetsmöjligheter, som erbjuder sig inom ramen för i avseende på utbildningsuppgifter och forskningsprogram differentierade akademiska läroanstalter. Stora praktiska fördelar står därjämte enligt utredningens mening att vinna, om man i framtiden får organisatoriskt starka läroanstalter, vilkas personella, materiella och administrativa resurser kan brukas gemensamt för forskningen och den akademiska utbildningen inom flera fält.

Med detta är också sagt, att en betydande del av ansvaret för universitetens och högskolornas förvaltning och utveckling enligt utredningens mening bör ligga hos den lokala universitets/högskolestyrelsens organ. Den allmänna tillsyn och vård om läroanstalternas alla angelägenheter — de vetenskapliga, de ekonomiska och de administrativa — som gällande statuter och stadgar ålägger rektor och konsistorier (motsvarande), bör sålunda alltfort vara den första uppgiften för en akademisk läroanstalts ledning. Vad utredningen i det föregående sagt beträffande innebörden av denna allmänna tillsyn och vård om läroanstalternas angelägenheter, bör sålunda gälla även inom den av utredningen föreslagna, nya universitets- och högskoleorganisationen. Detta innebär bl. a., att ledningen för en akademisk läroanstalt bör ha rätt — självfallet inom ramen för av överordnad myndighet eller Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter och inom ramen för principen om universitetsforskarens frihet i val av forskningsobjekt och forskningsmetod — att utfärda erforderliga föreskrifter och instruktioner rörande allt som rör läroanstaltens verksamhet. Universitets/högskolestyrelsen bör vidare tillkomma full rätt och skyldighet att hos överordnad eller annan myndighet väcka de förslag och att taga de initiativ i övrigt, som den anser kunna gagna universitetet/högskolan och dess verksamhet. Å andra sidan bör givetvis universitets/högskolestyrelsens organ ha allmän tillsyn över all vid läroanstalten anställd personal och den bör vidare ha skyldighet tillse, att läroanstaltens utbildningsorganisation fungerar på ett tillfredsställande sätt och att för läroanstaltens verksamhet meddelade föreskrifter efterleves.

Universitets/högskolestyrelsens allmänna uppgifter inom huvudområdet »allmän tillsyn och vård» bör sålunda enligt utredningens mening vara desamma som för närvarande. I fråga om de mera konkret administrativa uppgifterna vill utredningen däremot förorda vissa förändringar av gällande ordning.

Den del av universitets/högskolestyrelsernas allmänt vårdande uppgift, som gäller utbildningsorganisationen och den undervisande verksamheten, behandlar utredningen i det följande under särskild rubrik.

b) Vetenskapliga bedömningar

I det föregående har framhållits, att de lokala universitetsstyrelsernas uppgifter för närvarande till övervägande del är av administrativ natur, ehuru ärendenas handläggning i många fall även förutsätter ett visst mått av vetenskaplig bedömning. Som regel är emellertid gången för handläggningen den, att ett ärende passerar institutions- och fakultetsnivåernas organ, innan det kommer till kon-

sistorium (motsvarande) för avgörande eller fortsatt beredning. Den för ärendets handläggning erforderliga vetenskapliga bedömningen torde därvid som regel anses ankomma på de förstnämnda organen, medan konsistoriets (motsvarande) handläggning kan begränsas till ett på en formell granskning grundat ställningstagande till fakultetens (motsvarande) bedömning. Som exempel kan nämnas ärenden som rör förordnanden på assistent- och docenttjänster.

I fråga om assistentbefattningar torde behandlingsgången normalt vara den, att förslag framlägges av vederbörande institutionsföreståndare, varefter detta förslag tillstyrkes av fakulteten (motsvarande) eller på dennas vägnar av dekanus och går vidare till det mindre konsistoriet (motsvarande) eller rektor. Prövningen av den föreslagnes kompetens för befattningen anses rimligen vara gjord av institutionsföreståndaren; fakultetsbehandlingen torde uppfattas som en kontrollmöjlighet i detta hänseende och konsistoriets eller rektors handläggning av ärendet kan inskränkas till en kontroll av att en assistenttjänst inom ifrågavarande institution finns obesatt, varefter föreslaget förordnande meddelas och beslut samtidigt fattas om den förordnades inplacering i löneklass. Genom den förordnande myndighetens försorg expedieras därefter beslutet, bl. a. till de tjänstemän, som ansvarar för personalregistrering och löneutbetalningar.

I fråga om e. o. docenttjänster innebär fakultetens (motsvarande) ställningstagande till inkomna ansökningar ett ställningstagande främst till de sökandes vetenskapliga kompetens till befattningen, medan det mindre konsistoriets (motsvarande) handläggning av ärendet främst innefattar en granskning av att gällande föreskrifter i formellt hänseende iakttagits och att från formella synpunkter hinder ej möter mot förordnande av den person, som fakulteten (motsvarande) föreslagit såsom varande den bäst meriterade bland de sökande. Befinnes så vara fallet, meddelas förordnandet och expedieras beslutet på sätt som ovan beskrivits.

Denna rollfördelning mellan å ena sidan bedömande och förslagsställande och å den andra granskande och beslutande akademiska myndigheter finner universitetsutredningen vara rationell och väl ägnad att tillgodose såväl de vetenskapliga som de juridiskt-administrativa synpunkter, som måste anläggas vid behandlingen av ett mycket stort antal ärenden inom universitetsorganisationen. Utredningens i detta betänkande framlagda förslag siktar också i betydande mån mot en systematisering av denna rollfördelning.

I fråga om ett par typer av ärenden är, som framgår av det föregående, konsistorierna (motsvarande) hänvisade att självständigt taga ställning i vetenskapliga bedömningsfrågor. Dels gäller detta upprättande av förslag till innehavare av lediga forskardocenttjänster och utseende av sakkunniga för bedömning av de sökande till lediga professors- och laboratorstjänster; dels gäller det ställningstagandet till fakulteternas (motsvarande) årliga förslag till petita.

Forskardocenttjänsterna är för närvarande icke knutna till enskilda fakulteter (motsvarande), utan till läroanstalten. Det innebär, att konsistorierna (motsvarande) i varje enskilt tillsättningsärende har att mot varandra väga de veten-

skapliga meriterna hos flera fakulteters (sektioners) kandidater. Att på rent vetenskapliga grunder göra en dylik avvägning, t. ex. mellan å ena sidan en språkforskare och å den andra en experimentalfysiker, torde allmänt anses vara en orimlig uppgift. Det är därför naturligt, om de förslagsställande myndigheterna i praktiken söker sig till en urvalsmetod, som innebär, att en ledig tjänst primärt tilldelas viss fakultet och på förslag därefter uppsättes den docent, som förordats av denna fakultet.

Tidigare var antalet forskardocenttjänster vid de skilda läroanstalterna så begränsat, att en strikt fördelning av dessa tjänster mellan fakulteterna knappast var möjlig utan allvarliga olägenheter med hänsyn till dessa tjänsters syfte att bereda forskningsmässigt särskilt kvalificerade docenter, oavsett fakultetstillhörighet, möjlighet till fortsatt forskningsarbete efter de sex åren som e. o. docent. Då emellertid nu en utbyggnad av antalet forskardocenttjänster kommit till stånd och, enligt utredningens bestämda mening, måste fortsättas, har detta argument till förmån för gällande ordning förlorat i styrka.

Vad här sagts har självfallet giltighet närmast för universitetens del. Här är den forskningsmässiga differentieringen och därmed svårigheterna att mot varandra väga forskningsmeriter inom skilda vetenskaper större än vid fackhögskolorna. Samtidigt är det vid universiteten, som antalet forskardocenttjänster är tillräckligt stort, för att en fakultetsbindning av dessa tjänster skall kunna övervägas.

Under hänvisning till det ovan anförda föreslår utredningen, att *forskardocenttjänsterna vid universiteten göres fakultetsbundna* i den formen, att bestämmelser meddelas om det antal av ett universitets forskardocenttjänster som företrädesvis skall stå till förfogande för docenter inom envar av universitetets fakulteter. Någon ytterligare gående uppdelning av dessa tjänster, t. ex. på sektioner eller grupper av ämnen, vill utredningen, med hänsyn till tjänsternas begränsade antal, icke förorda. Den föreslagna företrädesrätten för viss fakultets docenter till vissa tjänster är avsedd innebära, att tjänst som ej kan besättas med fullt kompetent sökande tillhörande den fakultet, för vars docenter tjänsten företrädesvis är avsedd, skall, genom en förnyad tillsättningsprocedur, kunna besättas med docent tillhörande annan fakultet. I sådant fall bör, med hänsyn till tjänsternas syfte att bereda betryggande forskningsmöjligheter för en längre tid, inskränkning ej göras vare sig i förordnandetiden eller i rätten till förnyat förordnande efter den första treårsperiodens utgång. I stället bör först ledigblivande forskardocentur, som varit besatt med docent inom den tillfälligt överrepresenterade fakulteten, ledigkungöras med företrädesrätt för docent tillhörande den tillfälligt underrepresenterade fakulteten.

Med hänsyn till forskardocenttjänsternas syfte att bereda fortsatta forskningsmöjligheter efter e. o. docenttidens utgång bör enligt utredningens mening de e. o. docenttjänsternas relativa fördelning mellan fakulteterna läggas till grund för motsvarande fördelning av ett universitets forskardocenttjänster. Det synes emellertid böra ankomma på de akademiska myndigheterna att framlägga kon-

kreta förslag rörande det antal forskardocenttjänster, som med företrädesrätt bör knytas till de skilda fakulteterna vid vart och ett av universiteten.

Vid genomförandet av den här föreslagna omläggningen måste emellertid de nuvarande tjänsteinnehavarnas intressen beaktas. Inskränkning bör sålunda enligt utredningens mening icke göras vare sig i redan meddelade förordnanden eller i tjänsteinnehavares möjlighet till förordnande för en andra treårsperiod. Omläggningen måste därför genomföras successivt. Sedan Kungl. Maj:t tagit ställning till myndigheternas förslag till forskardocenttjänsternas fördelning mellan fakulteterna, bör det därför enligt utredningens mening ankomma på den centrala universitetsmyndigheten att vid första uppkommande vakans på envar av tjänsterna och med beaktande av den vid varje sådant tillfälle aktuella situationen i avseende på tillgången på tjänster och kompetenta sökande inom de skilda fakulteterna bestämma med företräde för vilken fakultets docenter, som tjänsten skall ledigkungöras.

Utredningens förslag rörande fakultetsbindning av forskardocenttjänsterna är begränsat till att gälla universiteten. I fråga om det ombildade karolinska institutet torde böra föreskrivas, att vid institutet nu befintliga forskardocenttjänster företrädesvis skall stå till förfogande för docenter inom det ombildade institutets medicinska fakultet. På motsvarande sätt bör förfaras i fråga om det nya universitetet i Umeå beträffande den nu till medicinska högskolan knutna forskardocenttjänsten. Då i framtiden dylika tjänster inrättas för främjande även av odontologisk forskning, bör detta ske i den formen, att tjänsterna inrättas med företrädesrätt för docent inom odontologisk fakultet.

I och med att forskardocenttjänsterna göres fakultetsbundna, bör fakulteterna självfallet bli förslagsställande myndigheter i ärenden rörande tillsättning av dylika tjänster. Tillsättningsordningen bör då även i övrigt göras analog med den för docenttjänster gällande. Utredningen föreslår därför, att beslutsmyndigheten i fråga om tillsättning av forskardocenttjänst överflyttas från kanslern till den lokala universitets/högskolestyrelsen.

De tekniska högskolorna beröres icke av utredningens här framlagda förslag om fakultetsbindning av forskardocenttjänsterna, eftersom var och en av dessa högskolor enligt förslagen i tredje kapitlet kommer att omfatta en enda, teknisk fakultet. För närvarande tillsättes dessa högskolors forskardocenter av överstyrelsen för de tekniska högskolorna efter förslag av vederbörande lärarkollegium. I den nya organisationen bör enligt utredningens mening fakulteten vara tillsättande myndighet. Utredningen får dock härvid erinra om sitt i nästföregående kapitel framlagda förslag om rätt för teknisk fakultet att till högskolans styrelse delegera beslutanderätten i på fakultetens prövning eljest ankommande ärenden.

Förutom ärendena rörande tillsättning av forskardocenter har konsistorierna (motsvarande) i den nuvarande organisationen ytterligare en typ av ärenden, som klart kan hänföras till kategorien vetenskapliga bedömningsfrågor, nämligen

utseendet av sakkunniga i akademiska befordringsärenden. Orsaken till att denna uppgift lagts hos konsistorierna torde vara att söka däri, att sakkunniga skall utses efter samverkan mellan berörda fakulteter (sektioner) vid samtliga lärosäten på så sätt, att förslag till sakkunniga upprättas av dessa fakulteter (sektioner) var för sig, varefter det större konsistoriet vid det lärosäte, till vilket den ledigblivande tjänsten hör, har att med ledning av samtliga förslag utse sakkunniga. I den mån förslagen sammanfaller, blir konsistoriets handläggning av ärendet självfallet av formell natur. I den mån däremot de förslagsställande fakulteterna (sektionerna) är oense i fråga om vilka som bör utses till sakkunniga, förutsättes konsistoriet välja mellan de framlagda namnförslagen. Detta val innebär ett val av de personer, vilka kan bedömas vara bäst skickade att sakkunnigt pröva de vetenskapliga meriterna hos de sökande till viss professur eller laboratur. Eftersom valet skall träffas av en församling (det större konsistoriet), inom vilken majoriteten av ledamöterna kan vara helt främmande för det vetenskapsområde, som den ledigblivande tjänsten omfattar, är det naturligt, om konsistoriet även i detta sammanhang inskränker sig till en formell handläggning av ärendet, medan man låter den sakliga bedömning, som gjorts av t. ex. den egna läroanstaltens fakultet, vara utslagsgivande för urvalet av sakkunniga.

Skäl av samma slag som de, vilka talar för en fakultetsbindning av forskardocenttjänsterna, talar enligt utredningens mening till förmån för att den lokala universitets/högskolestyrelsen befrias från uppgiften att utse sakkunniga. Oavsett vilken sammansättning man ger dessa styrelseorgan, måste de nämligen bli mindre skickade än fakulteterna (sektionerna) att handlägga rent vetenskapliga bedömningsfrågor av det slag, varom här är fråga. Utredningen föreslår därför, att *uppgiften att utse sakkunniga överflyttas till fakultetsorganen.*

Gällande ordning att sakkunniga utses efter samverkan mellan berörda fakulteter (sektioner) vid samtliga läroanstalter är enligt utredningens mening värdefull och bör därför i sak bibehållas. Detta synes lämpligen kunna ske genom en stadgemässig föreskrift av innebörd att fakultet (sektion), innan den utser sakkunniga, har att inhämta namnförslag från övriga berörda fakulteter (sektioner). I övrigt torde gällande universitetsstatuters bestämmelser rörande förfarandet vid utseende av sakkunniga (§ 131) med endast formella konsekvensändringar kunna överföras till den nya stadgan. Bestämmelserna bör enligt utredningens mening tolkas så, att skyldighet skall föreligga att inhämta namnförslag jämväl från lärarkollegierna vid de tre under jordbruksdepartementet lydande högskolorna, då fråga är om tjänst omfattande ett ämnesområde, inom vilket professur eller laboratur även finns vid någon eller några av dem. Även lärarrådet vid handelshögskolan i Stockholm bör i förekommande fall beredas tillfälle avge dylikt namnförslag.

Utredningen vill framhålla, att det här framlagda förslaget icke behöver innebära någon förändring av gällande ordning vid de läroanstalter, där sakkunniga nu utses av lärarkollegierna. Vid genomförande av utredningens i tredje och

sjunde kapitlen framlagda förslag kommer dessa lärarkollegier nämligen att ombildas till fakulteter.

Förslaget är vidare begränsat till att gälla utseendet av sakkunniga i sådana befordringsärenden, som gäller professors- och laboratorstjänster. Sakkunniga för bedömning av sökande till tjänster som överbibliotekarie, förste bibliotekarie och director musices bör däremot alltjämt utses av vederbörande läroanstalts styrelse.

Slutligen må framhållas att utredningens förslag i avseende på formerna för utseende av sakkunniga icke berör handläggningen av ärenden rörande tjänstledighet och ersättning för sakkunniguppdrag. Sådana ärenden kan alltfort handläggas i huvudsak i den ordning, som nu finns föreskriven.

c) Planering

Som framhållits i det inledande avsnittet av detta kapitel är planeringsarbetet för läroanstalternas fortsatta utbyggnad en av den lokala universitets/högskolestyrelsens mest betydelsefulla uppgifter. Detta planeringsarbete består dels i planläggning för utbyggnaden av de för varje läroanstalt gemensamma resurserna (t. ex. bibliotek, administration, lokaler), dels i ställningstaganden från universitets/högskolestyrelsernas sida till fakulteternas (motsvarande) årliga eller särskilda äskanden rörande utbyggnad av forskningens och den akademiska utbildningsorganisationens resurser. Ställningstaganden av sistnämnda slag innefattar otvivelaktigt, även de, vetenskapliga bedömningar, i den meningen nämligen att det härvidlag gäller dels att bedöma de för skilda vetenskaper framförda behoven såsom sådana, dels att göra en angelägenhetsgradering av dessa behov. Utredningen har ingående övervägt frågan, huruvida denna typ av vetenskapliga bedömningar alltjämt bör ingå i universitets/högskolestyrelsernas uppgifter.

Självfallet måste universitets/högskolestyrelsen för att kunna utöva en allmän tillsyn och vård om läroanstaltens alla angelägenheter, ha en allmän överblick över såväl forskningens som utbildningens villkor och behov. En sådan överblick måste grundas på kännedom bl. a. om utbildningsmål och utbildningsresultat inom de skilda utbildningslinjerna, om riktpunkter och förutsättningar för utbildningskapacitetens utbyggnad, om forskningsaktivitet och forskarrekrytering inom skilda ämnen och om skilda forskningsmetoders krav i fråga om materiella och personella hjälpmedel. Därtill kommer, att det planeringsarbete för de gemensamma resursernas utbyggnad, som under alla förhållanden måste utföras inom den lokala universitets/högskolestyrelsen, självfallet måste vara beroende av planläggningsarbetet för den egentliga universitetsverksamhetens, forskningens och utbildningens, utveckling. Dessa skäl talar otvivelaktigt till förmån för ett bevarande av gällande ordning innebärande att den lokala universitets/högskolestyrelsen tar ställning till de enskilda fakulteternas (motsvarande) petita och av dessa jämte utbyggnadsbehoven för de för läroanstalten gemensamma resurserna sammanställer ett petitum för läroanstalten i dess helhet.

Å andra sidan måste konstateras, att en styrelse, i varje fall en styrelse för ett universitet med många fakulteter, i avseende på sakkunskap rörande forskningens och undervisningens villkor och behov inom de enskilda fakulteterna alltid måste vara underlägsen fakulteterna själva. Detta gäller oavsett om styrelsen organiseras som en representation för fakulteterna eller den ges ett mer eller mindre starkt inslag av administrativa tjänstemän eller företrädare för allmänna intressen. Den bedömning och angelägenhetsgradering av fakulteternas i petita framlagda förslag, som en dylik styrelse kan göra, måste, med andra ord sagt, bli mindre sakkunnig än den bedömning och den gradering, som ligger bakom vart och ett av fakultetspetita.

Till detta kommer, att de lokala universitets/högskolemyndigheternas petita enligt utredningens bestämda, i nästföljande kapitel närmare motiverade uppfattning, innan de förelägges Kungl. Maj:t bör behandlas på så sätt, att i en första omgång petita från fakulteter (motsvarande) av samma slag vid samtliga läroanstalter jämkas och samarbetas till delar av en enhetlig utbyggnadsplan för t. ex. den medicinska eller den humanistiska forskningen och utbildningen vid samtliga läroanstalter i landet. Genom en dylik, fakultetsgruppvis gjord bearbetning av de enskilda fakulteternas petita bör enligt utredningens övertygelse planeringsarbetet för de högre läroanstalternas utbyggnad göra en stor vinst i fråga om saklig tyngd. Statsmakterna får därigenom ett överskådligt och av sakkunniga inom vart och ett av vetenskapens huvudområden utarbetat material för sina ställningstaganden.

Att i en behandlingsgång av här skisserat slag bevara skyldigheten för den lokala universitets/högskolestyrelsen att pröva de enskilda fakulteternas petita, vore enligt utredningens mening knappast fullt logiskt; det skulle nämligen innebära att man skulle skjuta in en administrativ bedömning mellan den lokala och den centrala sakkunnigprövningen av föreliggande utbyggnadsbehov för en fakultet. Utredningen finner med hänsyn härtill övervägande skäl tala för att de konsistoriala myndigheterna befrias från skyldigheten att till de centrala myndigheterna avlåta petita beträffande de enskilda fakulteternas resurser. Utredningen föreslår därför, att fakulteterna och sektionerna ålägges att direkt till de i nästföljande kapitel föreslagna fakultetsberedningarna inge sina årliga förslag till anslagsäskanden för nästkommande budgetår liksom sina övriga förslag rörande förstärkning av de personella och materiella resurserna för den inom fakulteten respektive sektionen bedrivna forskningen och utbildningen.

Med hänsyn till de ovan redovisade skäl, som talar för att den lokala universitets/högskolestyrelsens organ alltjämt bör ha att taga befattning även med fakultetsorganens petita, vill utredningen emellertid samtidigt förorda, att fakulteterna och sektionerna ålägges att fortlöpande hålla universitetets styrelse underrättad om alla de förslag och framställningar i nu ifrågavarande hänseenden, vilka av fakulteterna och sektionerna inges till fakultetsberedningarna. Det kommer sedan givetvis att stå styrelsen fritt att, där så anses påkallat, till fakultetsberedningarna avge yttrande över ifrågavarande framställningar och förslag.

Kännedom om fakulteters och sektioners planeringsarbete är därjämte — som ovan framhållits — nödvändig för universitetsstyrelsernas planering för utbyggnaden av de för de enskilda läroanstalterna gemensamma resurserna. Planeringsarbetet för dessa ändamål — t. ex. bibliotek, administration och, i samarbete med byggnadsstyrelsen, lokaler — måste nämligen självfallet ligga kvar hos universitetsstyrelserna. De framställningar, årliga och särskilda, som detta planeringsarbete utmynnar i, bör av universitetsstyrelserna inges till den centrala universitetsmyndigheten eller, i fråga om byggnadsplaneringen, till byggnadsstyrelsen eller särskild programkommitté.

Utredningen är angelägen framhålla, att den här föreslagna omläggningen av behandlingsordningen för petita visserligen innebär en betydelsefull förändring i fråga om styrelseorganens respektive fakultetsorganens uppgifter och ställning, men likväl knappast kan sägas utgöra en principiell nyhet. Redan enligt gällande universitetsstatuter går vissa, även mycket betydelsefulla ärenden direkt från vederbörande fakultet till kanslern och sålunda förbi konsistorier och rektor. Till dessa ärenden hör bl. a. förslagen till studie- och organisationsplaner samt förslag till innehavare av ordinarie lärartjänster.

Vad de tekniska högskolorna beträffar torde utredningens förslag i praktiken innebära endast vissa formella ändringar i avseende på behandlingsgången för petitaärendena. Detta sammanhänger med att dessa högskolors lärarkollegier föreslås få formell ställning av fakulteter och deras avdelningskollegier formell ställning av sektioner. Fakulteterna, d. v. s. motsvarigheten till de nuvarande lärarkollegierna, kommer enligt utredningens i nästföregående kapitel redovisade förslag icke att få ansvaret för planeringsarbetet. Denna uppgift skall i stället övertagas av sektionerna, vilka redan nu — under namnet avdelningskollegier — utför huvuddelen av det förberedande planeringsarbetet. Med hänsyn till att vid en teknisk högskola den ena sektionens verksamhet i speciellt hög grad är beroende av den andra sektionens resurser, torde en teknisk högskolas styrelse, d. v. s. motsvarigheten till den nuvarande kollegienämnden, regelmässigt ha anledning att på sätt i det föregående föreslagits avgiva yttrande över sektionernas petita. Medan i den nuvarande organisationen avdelningskollegierna till kollegienämnden inger förslag, vilka sedan av kollegienämnden samarbetas till ett hela högskolans förslag till anslagsäskanden, kommer i den här föreslagna organisationen sektionernas förslag att i formellt hänseende ställas till vederbörande fakultetsberedning, medan högskolestyrelsens samlade syn på högskolans utbyggnadsbehov i formellt hänseende får ställning av ett till fakultetsberedningen avgivet yttrande över sektionernas förslag. Härigenom kommer behandlingsgången att *i sak* väsentligen ansluta sig till den nuvarande.

d) Fördelningsärenden

Som framgår av den inledningsvis i detta kapitel lämnade redogörelsen har konsistorierna och motsvarande styrelseorgan vid de tekniska högskolorna som en av

sina uppgifter att *mellan fakulteterna* (motsvarande) och — ibland — mellan dessas institutioner fördela, i vissa fall att hos överordnad myndighet föreslå fördelning av vissa åt vederbörande läroanstalt som helhet givna tjänster och anslag. Betydelsefullast härvidlag är fördelningen av avlöningsanslagets delpost till avlöningar åt icke-ordinarie personal (med undantag dock för anslagsposten till avlöningar åt huvuddelen av den icke-ordinarie lärarpersonalen) samt fördelningen av materiel- och apparatanslagen. Härtill kommer uppgiften att fördela vissa mera speciella anslag såsom anslagen till biträdeshjälp åt docenter, anslagen till resebidrag för deltagande i vetenskapliga kongresser, de tekniska högskolornas anslag till resebidrag åt studerande samt anslagen till handledararvoden vid de filosofiska fakulteterna. Vid de tekniska högskolorna fördelar kollegienämnderna även licentiand- och doktorandstipendierna och anslagen till ograduerade forskares vetenskapliga verksamhet.

Dessa uppgifter, som alla gäller en fördelning av resurser mellan två eller flera fakulteter (motsvarande), fordrar för sin handläggning ett visst mått av vetenskaplig bedömning från den fördelande eller förslagsställande universitets/högskolemyndighetens sida. Det blir nämligen, i varje fall formellt sett, fråga om en avvägning mellan två eller flera fakulteters förslag till fördelning av resurser, som är avsedda för fakulteternas utbildande och, främst, forskande verksamhet. Nu torde i själva verket inslaget av vetenskaplig bedömning vara avsevärt mindre vid handläggningen av dessa fördelningsärenden än i fråga om de i det föregående nämnda ärendena rörande upprättande av förslag till forskardocenttjänster och utseende av sakkunniga i befordringsärenden. I fråga om de här ifrågavarande, stora fördelningsärendena — icke-ordinarieposten samt materiel- och apparatanslagen — är nämligen fördelningen i praktiken i stort sett given, dels genom föregående års fördelning, dels — i fråga om nytillkommande tjänster eller anslagsförstärkningar — genom uttalanden från statsmakternas sida, t. ex. i samband med statsverkspropositionen. Fördelningen av de mera speciella anslagen gäller i sin tur relativt begränsade belopp. Beträffande speciellt de tekniska högskolorna gäller här liksom i flera av de i det föregående behandlade fallen, att dessas vetenskapligt sett mera homogena karaktär gör bedömningarna mindre svåra än de kan vara vid universiteten.

Några starka betänkligheter av rent principiell natur synes sålunda knappast möta mot att fördelningsärenden av nu ifrågavarande slag lokalt handlägges på i huvudsak samma sätt som nu, d. v. s. av universitets/högskolestyrelsernas organ.

Emellertid tillkommer skäl av mera praktisk natur för en omläggning av nu gällande ordning. Den i detta och nästföljande kapitel föreslagna omorganisationen av petitaärendenas behandling innebär, att petita på kanslersnivån kommer att bearbetas och sammanfattas fakultetsgruppvis. Detta innebär i sin tur, att underlaget för statsmakternas ställningstaganden till de akademiska läroanstalternas anslagsbehov i framtiden kommer att vara uppdelat dels på fem fakultetsgrupper, dels på två särskilda avdelningar av för de enskilda läroanstalterna

gemensamma behov gjorda äskanden, av vilka den ena avdelningen avser äskanden rörande inrednings- och utrustningsanslag för nya lokaler, medan den andra avdelningen avser övriga gemensamma ändamål. En konsekvens av den föreslagna omläggningen av petitagången blir den, att den centrala, administrativa universitets/högskolemyndigheten — universitetskanslersämbetet — icke kommer att på samma sätt som dess nuvarande motsvarigheter göra en samlad bedömning av skilda fakulteters verksamhet och behov. Därmed förfaller motiveringen för att hos denna myndighet lägga ett ansvar för prövningen av här ifrågavarande fördelningsärenden. Utredningen föreslår därför, att ansvaret för dessa fördelningsavgöranden, i den mån fördelningsbesluten ej fattas av Kungl. Maj:t, lägges hos *lokala* myndigheter.

Med den föreslagna omläggningen av det centrala petita-arbetets organisation kan det vidare enligt utredningens mening vara naturligt att de enskilda läroanstalternas anslag av nu ifrågavarande slag även i formellt hänseende — i statsverksproposition och regleringsbrev — av Kungl. Maj:t fördelas mellan fakulteterna i den mån de icke uppföres under särskilda delposter för de för varje enskild läroanstalt gemensamma behoven. Man skulle på så sätt under t. ex. anslaget Uppsala universitet, Materiel m. m. få särskilda delposter för var och en av universitetets fakulteter och sektioner samt därjämte en delpost för de för universitetet gemensamma materielbehoven. På motsvarande sätt skulle förfaras beträffande universitetets apparatanslag och de delar av avlöningsanslaget, vilka nu fördelas av konsistorium, liksom beträffande de mera speciella anslagen till biträdeshjälp åt docenter och handledararvoden vid de filosofiska fakulteterna. — Det här sagda har i första hand giltighet för de läroanstalter, som beröres av mer än en fakultetsberednings verksamhet.

Den nackdel utredningen kan se skulle kunna vara förknippad med en omläggning i nu skisserad riktning av den formella anslagstekniken är den, som sammanhänger med att besparingar inom en fakultets delpost icke utan vidare skulle kunna användas för tillgodoseende av en annan fakultets behov.

Enligt utredningens mening talar övervägande skäl till förmån för en omläggning av anslagstekniken på sätt som här angivits. Utredningen föreslår därför — i första hand beträffande läroanstalter som beröres av mer än en fakultetsberednings arbete — att anslagen till materiel m. m., till nyanskaffning av apparater, till biträdeshjälp åt docenter m. m. och till vissa handledararvoden samt därjämte de delar av avlöningsanslagen, som gäller annan icke-ordinarie personal än viss lärarpersonal, av Kungl. Maj:t fördelas så, att särskilda belopp anvisas för var och en av fakulteterna, varjämte särskilda belopp anges såsom avseende för läroanstalten gemensamma behov.

Härigenom skulle universitets/högskolestyrelserna befrias från uppgiften att mellan fakulteterna fördela nu ifrågavarande tjänster och anslagsmedel. Fakulteternas uppgift att i förekommande fall avväga en fördelning mellan institutionerna kan vidare enligt utredningens mening lösas på ett effektivare sätt, om fakulteterna därvid har av statsmakterna fastställda anslagsramar att hålla sig

inom. För att möjliggöra sistnämnda förfarande blir det nödvändigt att göra en något mera långtgående uppdelning än den som motsvarar de fem fakultetsberedningarna. Det blir sålunda nödvändigt att tillskapa särskilda delposter för de juridiska och teologiska samt de samhälls- och företagsvetenskapliga fakulteterna. På motsvarande sätt måste särskilda delposter anges för de sektionsgrupper i Lund och Göteborg, vilka får ansvaret för vad som i det föregående benämnts gemensamma institutioner. Utredningen föreslår, att nu angiven uppdelning av ifrågavarande tjänster och anslagsmedel kommer till stånd, men vill för sin del icke uttala någon mening om huruvida en motsvarande uppdelning på de humanistiska fakulteternas sektioner eller en ytterligare uppdelning på de matematisk-naturvetenskapliga och tekniska fakulteternas sektioner är motiverad.

Det sist sagda innebär, vad de tekniska högskolorna beträffar, att utredningen mycket väl kan tänka sig, att de delar av dessa högskolors här ifrågavarande avlönings-, materiel- och apparatanslag, som icke avser de s. k. gemensamma institutionerna, alltjämt ställes till läroanstalternas förfogande utan uppdelning på särskilda delposter för de enskilda sektionerna. Vad i det följande sägs rörande förslagets konsekvenser för de lokala myndigheterna, har därför giltighet för de tekniska högskolornas del endast under förutsättning att en sektionsuppdelning av anslagen kommer till stånd.

Universitetsmyndigheternas fördelningsbeslut kommer, med här föreslagen ordning, att gälla fördelningen mellan institutionerna av de enskilda fakulteternas (sektionernas) delposter. *Förslag* till dessa fördelningar bör i fråga om de större av de nu ifrågavarande anslagsposterna (anslag till vissa avlöningar samt materiel- och apparatanslagen) enligt utredningens mening upprättas av vederbörande fakulteter (sektioner), som därvid gör den erforderliga vetenskapliga bedömningen av de enskilda institutionernas behov. Själva *besluten* synes däremot böra fattas av universitets/högskolestyrelsen. Denna behandlingsordning anser utredningen vara motiverad främst därav, att styrelseorganen kommer att ha ansvaret för personalregistrering, löneutbetalningar och medelsredovisning liksom i betydande utsträckning för upphandlingen av materiel och apparater. Styrelseorganen skall därjämte enligt utredningens uppfattning ha som en av sina mest betydelsefulla arbetsuppgifter att genom självständigt utredningsarbete skaffa sig en överblick över forskningens och utbildningens behov av personella och materiella resurser samt över föreliggande möjligheter till sambruk och rationaliseringar i övrigt. Därtill kommer, att den apparativa utrustningen, vare sig den är inköpt med anlitande av medel inom den ena eller inom den andra fakultetens anslagsram, är läroanstaltens egendom, som skall av läroanstaltens myndigheter förtecknas och vårdas.

I fråga om de mindre omfattande anslagen till biträdeshjälp åt docenter synes dock även själva fördelningsbesluten kunna fattas av fakultetsorganen. Dessa fördelningsärenden kommer sålunda att handläggas på samma sätt som ärendena rörande fördelning av anslagen till främjande av ograduerade forskares veten-

skapliga verksamhet. Det beslutande organet bör självfallet vara skyldigt att underrätta läroanstaltens styrelse om fattade beslut. På grundval av sådan underrättelse synes universitetsförvaltningen i dessa fall kunna göra erforderliga utbetalningar. Det bör i detta sammanhang även understrykas, att här ifrågavarande anslag — såväl anslag till biträdeshjälp åt docenter som anslag till främjande av ograduerade forskares vetenskapliga verksamhet — bör förvaltas på samma sätt som i ett föregående kapitel föreslagits i avseende på rådsanslagen och andra utifrån givna anslag till främjande av inom de högre läroanstalternas institutioner bedrivet forskningsarbete. Detta innebär, att anslagen förvaltas av läroanstalternas styrelser och att med anlitande av sådana anslag anställd personal och inköpt apparatur är anställd vid respektive tillhör läroanstalten såsom sådan.

Här må även framhållas, att den här föreslagna omläggningen av behandlingsordningen beträffande vissa fördelningsärenden leder till att nu ifrågavarande anslag fördelas genom samma administrativa förfarande som nu tillämpas beträffande de s. k. kursanslagen: Den vetenskapliga bedömningen av föreliggande behov göres av fakultetsorganen i form av ett *förslag;* beslutsfunktionen ligger däremot — med vissa undantag — hos läroanstalternas styrelser såsom en mera renodlat administrativ uppgift, motiverad av styrelseorganens allmänna administrativa ansvar för personal och egendom.

Vidare må framhållas, att förslaget att hos de lokala myndigheterna lägga beslutsfunktionen i avseende på fördelningen av materiel- och apparatanslagen innebär en betydande decentralisering av beslutanderätt från de centrala till de lokala universitets/högskolemyndigheterna. Samtliga dessa anslag inom hela universitets- och högskoleväsendet kommer enligt förslaget att fördelas på det sätt, som redan som regel tillämpas beträffande icke-ordinarieposterna, nämligen av de lokala universitets/högskolestyrelserna.

Utredningen har i detta förslag icke inbegripit de fördelningsärenden, som består i tilldelning av lärarkrafter enligt för ämnen inom de filosofiska fakulteterna fastställda organisationsplaner. Beslut i dessa ärenden fattas för närvarande av kanslern. I fråga om ämnen, för vilka organisationsplan ännu icke fastställts, fattas motsvarande beslut av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av kanslern. — Enligt utredningens mening bör i framtiden även dessa ärenden kunna avgöras av de lokala universitetsmyndigheterna. Detta förutsätter emellertid, att problemet om registrering och förutberäkning av antalet deltagare i undervisningen i de enskilda ämnena först fått en tillfredsställande lösning.

De här framlagda förslagen innebär — som ovan framhållits — förändringar i första hand för universitetens del. Vad de tekniska högskolorna beträffar innebär förslagen omedelbart, att beslutsmyndigheten i här avsedda fördelningsärenden, i den utsträckning den för närvarande utövas av överstyrelsen, överflyttas till de lokala myndigheterna. Under förutsättning att någon sektionsuppdelning av avlönings-, materiel- och apparatanslagen ej göres av Kungl. Maj:t, kan de

ifrågavarande ärendena inom de tekniska högskolorna i övrigt handläggas på väsentligen samma sätt som nu, d. v. s. avgöras av högskolornas styrelser efter förslag av sektionerna. En särskild behandlingsordning blir dock självfallet nödvändig beträffande vad utredningen benämner de gemensamma institutionerna i Göteborg och Lund. Härtill återkommer utredningen i det följande.

Beträffande fördelningen av licentiand- och doktorandstipendier samt av anslagen till främjande av ograduerade forskares vetenskapliga verksamhet och till biträdeshjälp åt docenter anser utredningen i princip, att ärenden av dessa slag bör avgöras av fakultetsorganen. I den mån dessa stipendier och anslag ej i framtiden av Kungl. Maj:t fördelas mellan sektionerna vid teknisk högskola, bör fördelningen sålunda ankomma på den odelade tekniska fakulteten. Utredningen får emellertid i detta sammanhang erinra om sitt i nästföregående kapitel framlagda förslag om möjlighet för teknisk fakultet att till högskolans styrelse delegera beslutanderätten i vissa grupper av ärenden.

I detta sammanhang vill utredningen även beröra behandlingsordningen för ytterligare ett par slag av fördelningsärenden, nämligen dels ärendena rörande anslag från riksstatsanslaget till *Extra utgifter,* dels ärendena rörande anslag ur Uppsala och Lunds universitets *reservfonder* samt karolinska institutets *allmänna fond.* Beslut beträffande anslag av här ifrågavarande slag fattas för närvarande av kanslern utom då fråga är om användning av fondkapital för utomordentliga behov eller om försäljning, byte, inteckning eller köp av fast egendom, i vilka fall avgörandet ligger hos Kungl. Maj:t.

Den del av riksstatsanslaget till Extra utgifter, som är avsedd att ge läroanstalterna en möjlighet att möta tillfälliga och oförutsedda utgifter, är av mycket begränsad storleksordning (385 000 kronor för budgetåret 1962/63) och fördelas av Kungl. Maj:t på dels vissa enskilda läroanstalter, dels en post som ställes till kanslerns disposition. I fråga om förstnämnda anslagsposter torde kanslerns beslut nästan undantagslöst innebära bifall till av vederbörande universitetsmyndighet framlagt förslag, medan beslut om anslag från den sistnämnda posten självfallet grundas på en särskild angelägenhetsprövning av framförda behov. En förutsättning för denna prövning är självfallet den allmänna överblick över läroanstalternas resurser och behov, som det nuvarande kanslersämbetet får genom sitt petitaarbete och sina ställningstaganden till övriga fördelningsärenden. Vid ett genomförande av utredningens i det föregående framlagda förslag dels rörande petitaarbetets organisation, dels rörande överflyttning till de lokala universitets/högskolestyrelserna av beslutanderätten i fråga om fördelningen av vissa anslag, bl. a. materiel- och apparatanslagen, förfaller emellertid denna förutsättning för kanslersämbetets prövning av behoven av medel från anslaget till Extra utgifter. Utredningen föreslår därför, att även beslutsmyndigheten i fråga om sistnämnda anslag överflyttas från de centrala till de lokala universitetsmyndigheterna.

På enahanda skäl föreslår utredningen, att beslutsmyndigheten i fråga om anslag ur de två äldre statsuniversitetens reservfonder och karolinska institutets allmänna fond överflyttas till den lokala universitetsstyrelsens organ. Nu gällande bestämmelser om att vissa, särskilt betydelsefulla ärenden rörande dessa fonder skall hänskjutas till Kungl. Maj:t för avgörande, synes dock böra bibehållas oförändrade. Den centrala universitetsmyndighetens befattning med förvaltningen av fonderna kommer sålunda att begränsas till uppgiften att avgiva yttrande i sådana, fonderna berörande ärenden, vilka skall avgöras av Kungl. Maj:t.

e) Personaladministration

En av universitets/högskolestyrelsernas mest arbetskrävande uppgifter gäller ärenden, som i detta betänkande sammanfattas under benämningen personaladministration. Det är härvidlag främst fråga om dels förordnanden, dels beslut rörande entlediganden, tjänstledigheter och partiell tjänstebefrielse, dels slutligen yttranden eller förslag i dylika ärenden.

Gällande bestämmelser rörande nu ifrågavarande förvaltningsområde har en något olika utformning i de för de skilda läroanstalterna gällande statuterna, stadgarna och övriga föreskrifter. Utredningen har icke funnit det vara nödvändigt att här ge en detaljerad redovisning av innebörden av alla dessa bestämmelser. I sina huvuddrag innebär emellertid den nuvarande ordningen följande: Högre ordinarie och extra ordinarie tjänster (tjänster i lägst lönegrad A 24) vid universitet och högskolor tillsättes av Kungl. Maj:t efter yttrande av kanslern/överstyrelsen (motsvarande). I fråga om professors-, laborators- och universitetslektorstjänster gäller härvidlag, att vederbörande fakultet avger förslag direkt till kanslern, medan de mindre konsistorierna (motsvarande) är förslagsställande myndighet i fråga om övriga här ifrågavarande tjänster. I fråga om vad som kan kallas mellangradstjänsterna (tjänster i lönegraderna A 19—A 23) är kanslern/överstyrelsen tillsättande myndighet och de mindre konsistorierna (motsvarande) eller — i avseende på lärartjänster — vederbörande fakultetsorgan förslagsställande myndighet. Beträffande slutligen de flesta övriga tjänster är de mindre konsistorierna (motsvarande) som regel tillsättande myndighet, varvid förslag avges av vederbörande institutionsföreståndare (motsvarande). I fråga om alla sådana tjänster, för vilka någon grad av vetenskaplig meritering erfordras (t. ex. assistent- och amanuenstjänster) torde institutionsföreståndarnas förslag som regel anses böra passera vederbörande fakultet (motsvarande) eller fakultetsdekanus (motsvarande) för yttrande.

I fråga om ett relativt stort antal tjänster gäller emellertid särskilda bestämmelser, som mer eller mindre avviker från de ovan redovisade huvudreglerna. Som exempel kan nämnas, att tjänster som kliniska lärare tillsättes av kanslern, att e. o. docenttjänster tillsättes av de mindre konsistorierna (motsvarande) samt att tjänst som utländsk lektor och extra universitetslektorsbefattning tillsättes av rektor.

Beträffande entlediganden gäller som regel, att beslutsfunktionen ligger hos samma myndighet, som har att tillsätta ifrågavarande tjänst.

Vad så beträffar ärenden rörande tjänstledigheter gäller i huvudsak, att beslut fattas av rektor, mindre konsistorium (motsvarande) eller av kanslern/överstyrelsen beroende på tjänstens art och, i vissa fall, omfattningen av den tjänstledighet, varom fråga är. I några fall skall tjänstledighetsärende avgöras av Kungl. Maj:t.

Beslut om förordnande av vikarier meddelas som regel av den myndighet, som har att bevilja tjänstledigheter. Även härutinnan gäller vissa undantagsföreskrifter; bl. a. förordnar kanslern/överstyrelsen vikarier på professorstjänster i de fall, där ledighet beviljats av Kungl. Maj:t.

För universitetsutredningen framstår det såsom självklart, att de lokala universitets/högskolestyrelserna bör ges en sådan administrativ tyngd, att på dem kan läggas avgörandet av ett mycket stort antal personaladministrativa ärenden. De under senare år genomförda reformerna i riktning mot en allt längre gående decentralisering från de centrala till de lokala universitets/högskolemyndigheterna av beslutanderätten i personaladministrativa ärenden bör sålunda enligt utredningens mening fullföljas på så sätt, att beslutanderätten i ytterligare ett antal grupper av ärenden överföres från de centrala till de lokala myndigheterna inom universitets- och högskoleorganisationen.

Som framgår av de i de föregående avsnitten av detta kapitel förda resonemangen anser utredningen principiellt, att man på de lokala universitets/högskolestyrelserna ensamma, oavsett hur de sammansättes, icke bör lägga vetenskapliga bedömningar. Personaladministrativa ärenden, som för sin handläggning fordrar sådana bedömningar, främst bedömningar av vetenskaplig kompetens, bör därför enligt utredningens mening förberedelsevis behandlas antingen på institutionsnivån eller på fakultetsnivån, varvid denna behandling främst skall taga sikte på just ärendets vetenskapliga aspekter, medan styrelseorganens behandling av samma ärende då kan inskränkas till att omfatta en mera renodlat juridiskt-administrativ bedömning.

En dubbel behandling av personaladministrativa ärenden blir sålunda enligt utredningens mening nödvändig i alla de fall, där ärendet fordrar en bedömning av både vetenskapligt och juridiskt-administrativt slag. Emellertid anser utredningen, liksom statskontoret, att man i förenklande syfte bör sträva efter att inskränka antalet instanser, som har att handlägga varje typ av ärenden, till högst två, av vilka den ena svarar för den vetenskapliga och den andra instansen svarar för den juridiskt-administrativa behandlingen av ärendet.

Utifrån dessa mera allmänna ställningstaganden framlägger utredningen följande konkreta förslag.

Beträffande tillsättningsförfarandet i avseende på de ordinarie högre forskar- och lärartjänsterna, professurer och laboraturer samt universitetslektorat, före-

slår utredningen ingen ändring av nu gällande bestämmelser, som innebär att tjänsterna tillsättes av Kungl. Maj:t efter förslag — med visst undantag beträffande de tekniska högskolornas universitetslektorat — av vederbörande fakultet/sektion (motsvarande) och yttrande av den centrala universitetsmyndigheten.

I detta sammanhang vill utredningen tillägga, att bestämmelser rörande förfaringssättet vid tillsättning av ordinarie *universitetslektorat* enligt utredningens mening bör inarbetas i den nya universitetsstadgan. Därvid bör föreskrivas, att förslag till innehavare av sådana tjänster vid samtliga läroanstalter skall upprättas av vederbörande fakultet eller sektion. Det sistnämnda innebär för de tekniska högskolornas del en förändring av gällande ordning, enligt vilken dylikt förslag upprättas av vederbörande kollegienämnd. Denna förändring anser utredningen vara motiverad av det ansvar för vetenskapliga bedömningar och för utbildningens innehåll och organisation, som enligt utredningens förslag allmänt skall åvila fakultetsorganen.

Frågan om tillsättningsförfarandet beträffande de högre tjänsterna inom universitetens och högskolornas administration (ordinarie och extra ordinarie tjänster i lägst lönegrad A 24) behandlar utredningen i ett följande kapitel.

I fråga om övriga ordinarie och extra ordinarie tjänster i lägst lönegrad A 24 föreslår utredningen ingen annan ändring av nu gällande tillsättningsordning än den, att beslut om tillsättning av forskardocenttjänster, liksom fallet redan nu är i fråga om docenttjänsterna, bör fattas av den lokala universitets/högskolestyrelsen i stället för som nu av central myndighet.

Beträffande de ordinarie och extra ordinarie tjänster i lönegraderna A 19—A 23, vilka för närvarande tillsättes av kanslern/överstyrelsen, vill utredningen föreslå en uppdelning, så att de av dessa tjänster, vilka tillhör läroanstalternas administration, tillsättes av universitetskanslersämbetet, medan övriga här ifrågavarande tjänster tillsättes av de lokala universitets/högskolestyrelserna. Den grupp av tjänster, rörande vilka tillsättningsbesluten sålunda enligt utredningens förslag skall överföras från kanslern/överstyrelsen till de lokala myndigheterna, omfattar väsentligen dels vissa tjänster inom universitets/högskolebiblioteken, dels vissa tjänster som kvalificerade medhjälpare vid andra vetenskapliga institutioner och inrättningar (bl. a. forskningsingenjörstjänsterna).

Enligt utredningens mening bör även speciallärarbefattningarna vid de tekniska högskolorna kunna tillsättas av vederbörande högskolas styrelse och icke, som nu, av central universitetsmyndighet. Såsom stöd för sitt förslag härvidlag vill utredningen hänvisa till möjligheten att tillkalla särskilda sakkunniga för bedömningen av de sökandes meriter för dylik befattning.

Gällande särskilda bestämmelser rörande tillsättande av tjänst som director musices föreslår utredningen bli i sak oförändrade överförda till den nya universitetsstadgan.

I fråga om samtliga övriga tjänster vid universiteten och högskolorna föreslår utredningen, att de tillsättes av de lokala universitets/högskolemyndigheterna.

Varje tillsättningsärende, som gäller tjänst för vilken någon grad av vetenskaplig kompetens erfordras, bör — som framgår av det ovan sagda — förberedelsevis behandlas av antingen fakultetsnivåns eller institutionsnivåns organ. Därvid synes det utredningen vara lämpligast, att — i den mån ej beträffande vissa tjänster annat särskilt föreskrives — förslag till innehavare av tjänster, som är i någon mening institutionsbundna, upprättas inom vederbörande institution, medan förslag till innehavare av andra tjänster upprättas av vederbörande fakultet/sektion. Några formella föreskrifter härutinnan vill utredningen dock ej föreslå.

Även i fråga om sådana tjänster, vilka tillsättes av universitets/högskolestyrelsen och rörande vilka ingen vetenskaplig kompetensprövning erfordras, bör förslagen gå direkt från vederbörande institution (motsvarande) till den tillsättande myndigheten.

Beträffande entlediganden bör som hittills den regeln gälla, att tillsättande myndighet jämväl fattar beslut rörande entledigande.

Även i fråga om tjänstledighetsärenden är enligt utredningens mening en vidgning av de lokala universitets/högskolestyrelsernas beslutsmyndighet motiverad. I fråga om högre tjänster bör sålunda gällande bestämmelser om att tjänstledighet i vissa fall beviljas av kanslern/överstyrelsen kunna slopas och de lokala universitetsstyrelserna sålunda ges rätt att bevilja dylik tjänsteman — tjänsteman i lägst lönegrad A 24 — tjänstledighet under högst sex månader under ett och samma kalenderår.

Även beträffande mellangradstjänsterna föreslår utredningen, att den centrala universitetsmyndighetens befattning i vissa fall med ärenden rörande tjänstledighet slopas och de lokala universitetsstyrelserna således ges möjlighet att för sådan tjänsteman (tjänsteman i någon av lönegraderna A 19—A 23) besluta om tjänstledighet även för längre tid. Motsvarande synes böra gälla beträffande de tekniska högskolornas speciallärare, i fråga om vilka överstyrelsen nu har att fatta beslut, därest tjänstledighetsansökan avser längre tid än 30 dagar.

Gällande bestämmelser om beslutande myndighet i ärenden rörande lön i vissa fall under tjänstledighet bör enligt utredningens mening oförändrade överföras till den nya universitetsstadgan.

Beslut rörande partiell tjänstebefrielse (s. k. sabbatstermin) för innehavare av e. o. docent- och forskardocenttjänster bör enligt utredningens mening i framtiden kunna fattas av de lokala universitets/högskolemyndigheterna och ej, som nu, av den centrala myndigheten. Motsvarande bör gälla den typ av ärenden, som gäller förordnande för längre tid än sex år på e. o. docenttjänst.

Ytterligare ett par mera speciella ärenden av personaladministrativ natur vill utredningen behandla i detta sammanhang.

I vissa fall gäller, att särskilt tillstånd måste inhämtas av kanslern rörande rätt att vara bosatt utom universitetsorten. Beslut i dylika ärenden bör enligt utredningens mening kunna fattas av de lokala universitets/högskolemyndigheterna.

Meddelande av docentförordnande (docentkompetens) medför inga som helst förpliktelser från statsverkets sida gentemot den förordnade. Beslut rörande dylikt förordnande fattas nu av kanslern/överstyrelsen efter förslag av vederbörande fakultet (motsvarande). Enligt utredningens mening bör beslutanderätten rörande sådana förordnanden utan olägenhet kunna decentraliseras till de lokala myndigheterna. Eftersom ärendet till sin natur är en rent vetenskaplig bedömningsfråga, synes besluten böra fattas, icke av de lokala styrelseorganen utan av vederbörande fakultet (motsvarande).

Vad slutligen beträffar handläggningen av ärenden rörande vikarieförordnanden förordar utredningen ett bibehållande av gällande regel om att den myndighet, som beviljar tjänstledighet, jämväl skall ha att förordna vikarie. I de fall där ledighet beviljas av Kungl. Maj:t (ledighet för mer än sex månader för högre tjänsteman), bör enligt utredningens mening vikarie kunna förordnas av den lokala universitets/högskolestyrelsen och ej som enligt nu gällande ordning av central myndighet.

Utredningen vill i detta sammanhang allmänt erinra om de möjligheter, som generellt föreligger att anföra besvär över myndighets beslut i ärenden av de slag, som här behandlats. De förändringar i fråga om behandlingsordningen för de personaladministrativa ärendena inom universitets- och högskoleväsendet, som utredningen här föreslagit, synes med hänsyn härtill knappast kunna väcka betänkligheter från rättssäkerhetssynpunkt.

Utredningens förslag ansluter sig väsentligen till de förslag, som statskontoret framlagt. Den främsta avvikelsen från statskontorets förslag gäller tillsättningen av tjänster i mellangraderna inom läroanstalternas centrala administration. Denna avvikelse får i sin tur ses mot bakgrund av de skiljaktigheter, som råder mellan utredningens förslag å ena sidan och statskontorets å den andra beträffande konstruktionen av den lokala universitets/högskolestyrelsen.

Till sist vill utredningen framhålla, att de lokala universitets/högskolestyrelsernas ansvar för och arbete med de personaladministrativa ärendena kommer att växa icke blott som en följd av utredningens i detta avsnitt framlagda förslag utan även — och med säkerhet i än högre grad — som en följd av de i andra kapitlet framlagda förslagen rörande förvaltningen av sådana utifrån givna anslag, som gäller finansiering av inom de högre läroanstalternas institutioner bedrivet forskningsarbete. Härvidlag föreslår utredningen, att alla dylika anslag skall förvaltas av läroanstalternas styrelser och att all med anlitande av medel ur dylika anslag anställd personal formellt skall anställas av läroanstalternas styrelser. Härav följer, att sistnämnda myndigheter beträffande personal av här avsett slag måste fatta beslut även rörande t. ex. tjänstledighet, förordnande av vikarier, semester och entledigande i samma ordning som i fråga om den personal, som tillhör vederbörande institutioners fasta personalorganisation. Därtill kommer, att de lokala läroanstalternas styrelser, då det gäller med dylika anslagsmedel avlönad personal, i många fall torde få att fatta beslut även rörande tjänstgörings- och avlöningsvillkoren.

De lokala universitets/högskoleförvaltningarnas administrativa resurser måste självfallet avpassas med hänsyn till denna, i flera fall betydande ökning av den personaladministrativa arbetsbördan.

f) Ekonomisk förvaltning

Av i det föregående givna redogörelser framgår, att den lokala universitets/högskolestyrelsens organ i fråga om samtliga läroanstalter har ett i huvudsak självständigt ansvar för läroanstalternas ekonomiska förvaltning.

Detta ansvar innefattar främst följande ting: (1) Ansvaret för att anslagna medel användes för därmed avsedda ändamål; (2) ansvaret för utbetalningar och uppbörd samt för bokföring och redovisning; (3) ansvaret för tillämpningen av allmänna avlöningsreglementets bestämmelser rörande bl. a. inplacering i lönegrad och löneklass, semesterrätt, löneavdrag, sjukvårdsförmåner och avgifter till den allmänna försäkringen; (4) ansvaret för vården av läroanstaltens lösa egendom; (5) ansvaret för förvaltningen av åt läroanstalten givna eller anförtrodda fondmedel; samt — endast beträffande universiteten i Uppsala och Lund — (6) ansvaret för vården av läroanstaltens fastigheter och byggnader.

Vid universitetsutredningens överväganden har det varit ställt utom diskussion, att ansvaret för den ekonomiska förvaltningen alltjämt skall åvila den lokala universitets/högskolestyrelsen såsom en av dennas huvuduppgifter.

Frågorna om organisationen för byggnadsplanering, byggenskap och fastighetsförvaltning inom de akademiska läroanstalternas verksamhetsområde har utretts respektive utredes av 1960 års byggnadsstyrelseutredning och utredningen om universitetens egendomsförvaltning. Med hänsyn härtill har universitetsutredningen avstått från att behandla dessa spörsmål. I fråga om byggnadsstyrelsens organisation och dess befattning med byggnadsplanering och byggenskap för universitetens och de vetenskapliga högskolornas räkning har beslut fattats vid 1962 års riksdag. I fråga om egendomsförvaltningen har utredningen — i avvaktan på förslag från de särskilda sakkunniga — funnit sig böra utgå från nu gällande bestämmelser, innebärande att universiteten i Uppsala och Lund själva förvaltar delfonder av statens allmänna fastighetsfond, medan övriga läroanstalters fastigheter förvaltas genom byggnadsstyrelsens försorg, samt att för Uppsala universitets del en särskild organisation är erforderlig för förvaltningen av universitetets jordbruks- och skogsegendomar.

Vad beträffar universitets/högskolestyrelsernas befattning i övrigt med läroanstalternas ekonomiska förvaltning har utredningen kommit till den uppfattningen, att styrelseorganens ekonomiska ansvarsområde i vissa betydelsefulla hänseenden bör *vidgas*, att den ekonomiska förvaltningen i högre grad än nu är fallet bör *koncentreras* till varje läroanstalts centrala förvaltning samt att universitets/högskolestyrelserna bör ges resurser för en *aktivt* planerande verksamhet inom den ekonomiska förvaltningens ram.

Med vidgningen av de lokala universitets/högskolestyrelsernas ekonomiska ansvarsområde avses främst de i andra kapitlet framlagda förslagen om överförande till läroanstalternas förvaltning av alla utifrån givna anslag — främst rådsanslagen — som är avsedda för finansiering av inom läroanstalternas institutioner bedrivet forskningsarbete. Vid vissa läroanstalter — främst vid tekniska högskolan i Stockholm — är den sålunda föreslagna ordningen redan nu i det väsentliga genomförd; i fråga om andra läroanstalter däremot, främst universiteten och karolinska institutet, innebär förslaget en högst betydande ökning av den lokala universitets/högskoleförvaltningens arbetsuppgifter. Främst gäller detta kassarörelse och bokföring samt de personaladministrativa uppgifterna.

Även i fråga om den ekonomiska förvaltningens starkare koncentration till den centrala förvaltningsorganisationen inom varje enskild läroanstalt har utredningen i andra kapitlet framlagt och motiverat vissa förslag. Utredningen har sålunda föreslagit ett system, innebärande att alla utbetalningar efter attest av vederbörande institutionsföreståndare eller anslagsmottagare göres av läroanstaltens kassa. Vederbörande erhåller därvid regelbundet, t. ex. kvartalsvis, eller på särskild begäran kontoutdrag utvisande belastningen på vederbörande anslagspost. Härigenom befrias institutionerna och forskarna i princip från all kassarörelse och deras bokföringsarbete kan inskränkas till förandet av enkla anteckningar rörande gjorda beställningar.

Utredningen har vidare i andra kapitlet föreslagit, att de enskilda läroanstalternas ekonomiförvaltningar ges vidgade resurser i syfte att sätta dem i stånd att vara institutionerna och forskarna behjälpliga vid upphandlingen av för forskningen och undervisningen erforderlig utrustning.

Emellertid står det klart, att den förordade utbyggnaden av inköpsverksamheten vid de enskilda läroanstalterna förutsätter en förstärkning av dessas ekonomiska förvaltningsorganisation. Därtill kommer, att man enligt utredningens mening måste räkna med att framför allt den experimentella forskningens utveckling fordrar upprättande av för forskningen inom flera vetenskapsgrenar gemensamma serviceinstitutioner, i princip sålunda institutioner av det slag, som av ålder representeras av universitetsbiblioteken. Det kan härvidlag bli fråga om gemensamma verkstäder, gemensamma djurstallar, gemensamma skriv- och räknecentraler etc. Det kan sannolikt även komma att röra sig om gemensam apparatur för vetenskapliga ändamål, eventuellt sammanförd till en anläggning av institutionskaraktär med särskild personal och särskilda lokaler. I den mån icke, som i det sist skisserade fallet torde vara naturligt, en organisation av här ifrågavarande slag ställes under förvaltning av särskild föreståndare, torde den böra ingå som en serviceavdelning inom den för läroanstalten gemensamma förvaltningsorganisationen. En dylik administrativ koncentration av för gemensamt bruk avsedda resurser finns — som tidigare antytts — redan inom den nuvarande universitets- och högskoleorganisationen (universitets- och högskolebiblioteken; tekniska högskolans i Stockholm värme- och kraftcentral respektive

Chalmers kraftcentral) och det blir enligt utredningens mening nödvändigt att gå vidare på denna väg.

De växande kostnaderna för universitets- och högskoleväsendet och de allt större materiella värden, som detta har att förvalta, motiverar enligt utredningens mening, att universitetens och högskolornas ekonomiska förvaltningsorganisation får sina uppgifter vidgade även såtillvida, att däri inbegripes icke blott förvaltning i ordets mera begränsade mening utan även en *aktivt planerande* verksamhet. De lokala universitets/högskolestyrelserna bör sålunda enligt utredningens mening ha som en av sina huvuduppgifter att noggrant följa kostnadsutvecklingen för läroanstaltens skilda verksamhetsgrenar och att på grundval av gjorda erfarenheter vidtaga eller föreslå sådana organisatoriska förändringar, varigenom de till läroanstaltens förfogande stående personella och materiella hjälpresurserna kommer till effektivast möjliga användning. Universitets/högskolestyrelsen bör, med andra ord sagt, ha som en huvuduppgift att fortlöpande rationalisera den ekonomiska och administrativa verksamheten.

g) Utbildningsorganisationens administration

De lokala universitetsmyndigheternas befattning med utbildningsorganisationens administration omfattar för närvarande främst personaladministrativa uppgifter i avseende på den undervisande personalen. Därjämte står inom ramen för universitetens centrala kanslier viss sekretariatspersonal till utbildningsorganisationens förfogande. I övrigt ligger ansvaret för utbildningens såväl innehåll som organisation inom de enskilda läroanstalterna på dessas fakulteter. Det är sålunda fakulteterna, som har att utarbeta och till kanslern vidarebefordra förslag till de studie-, undervisnings- och organisationsplaner (motsvarande), genom vilka den akademiska utbildningens innehåll och organisation regleras.

Vid fackhögskolorna ligger förhållandena härvidlag i viss mån annorlunda till än vid universiteten. Detta sammanhänger emellertid med det förhållandet, att var och en av dessa högskolor formellt har ställning av en enda, såsom fristående läroanstalt organiserad fakultet, varvid vad som här benämnes fakultets- respektive konsistoriefunktionerna i betydande utsträckning handhas av samma organ. Detta gäller även de tekniska högskolorna, trots att utbildningen där till såväl innehåll som organisation differentierats inom avdelningar, som i viss mån har karaktär av fakulteter.

Emellertid har även i universitetsorganisationen varje läroanstalts högsta ledning en allmän tillsyn över undervisningen, studieförhållandena och den undervisande personalen. Rektor och konsistorium kan med stöd av denna tillsynsskyldighet infordra upplysningar och påkalla åtgärder, därest sådant ingripande befinnes erforderligt. I praktiken torde gällande föreskrifter tolkas så, att åtgärder från universitetsledningens sida aktualiseras endast då formlig framställning härom göres, vanligen då från student- eller studentkårshåll. De konsistoriala

myndigheternas befattning med universitetets utbildande verksamhet kan sålunda — liksom deras befattning med den forskande verksamheten — i den nuvarande universitetsorganisationen sägas falla in under uppgiftsrubriken »allmän tillsyn och vård».

I ett föregående kapitel har utredningen förordat, att *fakulteternas* (motsvarande) ansvar för den akademiska utbildningens innehåll och organisation bevaras såsom en av huvudprinciperna för universitets/högskoleväsendets organisation. Såtillvida innebär utredningens förslag sålunda ingen ändring av universitets/högskolestyrelsernas uppgifter i avseende på den utbildande verksamheten.

De betydande samhälleliga och privata investeringar, som göres i akademisk utbildning, liksom den akademiska utbildningsorganisationens betydelse för utvecklingen inom snart sagt alla grenar av näringsliv och samhällelig verksamhet motiverar emellertid enligt utredningens mening en hög grad av fasthet i den akademiska utbildningens *administration*. Likaså måste krävas, att utbildningens innehåll fortlöpande anpassas både till forskningens utveckling och till arbetsmarknadens behov, att den kvantitativa utbyggnaden av enskilda utbildningslinjer fullföljes och att undervisningsorganisation och kursfordringar anpassas med hänsyn till av statsmakterna angivna riktpunkter i avseende på examensfrekvens och studietidens längd. Det är här fråga om uppgifter av blandat administrativt och akademiskt slag, som för sin lösning fordrar ett kontinuerligt samarbete mellan universitetsadministrationen å ena sidan och fakultetsorganen å den andra.

Med hänsyn härtill föreslår utredningen, att såväl de centrala som de lokala universitets/högskolemyndigheterna ges ett mera aktivt administrativt ansvar för utbildningsorganisationen än fallet är enligt nu gällande ordning. Som framgår av utredningens flerstädes i det föregående förda resonemang bör fakulteterna och deras ledamöter enligt utredningens mening såvitt möjligt befrias från uppgifter av rent administrativt slag. Det administrativa ansvaret för utbildningsorganisationen måste därför på lokalplanet läggas på universitets/högskolestyrelsens organ.

Under hänvisning till det här anförda föreslår universitetsutredningen, att de lokala universitets/högskolestyrelsernas allmänna tillsynsuppgift i avseende på utbildningsorganisationen preciseras till att omfatta följande ting: (1) Skyldighet att verka för ett gott samarbete i alla frågor rörande utbildningens innehåll och organisation dels mellan universitetets/högskolans lärare och studenter, dels mellan fakulteterna/sektionerna och deras utbildningsnämnder å ena sidan och utbildningsråden å den andra; (2) skyldighet att med uppmärksamhet följa utvecklingen i avseende på studieresultat och studietidens längd såväl inom enskilda ämnen som för hela examina och rätt att, då så befinnes erforderligt, hos fakultet eller sektion påfordra förslag till erforderliga ändringar i kursfordringar och undervisningsorganisation; samt (3) skyldighet att vara fakulteterna/

sektionerna behjälpliga vid planläggningen av utbildningsorganisationens utbyggnad.

Utredningen vill understryka, att detta förslag icke syftar till att minska fakulteternas/sektionernas ansvar. Initiativrätten härutinnan liksom överhuvudtaget ansvaret för den akademiska utbildningens innehåll och organisation bör enligt utredningens mening alltjämt ligga hos fakulteter och sektioner och därvid begränsas endast genom av Kungl. Maj:t i examensstadgorna (motsvarande) meddelade föreskrifter. Vad de lokala, liksom de centrala, universitets/högskolemyndigheterna enligt utredningens här framlagda förslag skall vara skyldiga göra, är att bistå fakulteterna med utredningsresurser, att främja samarbetet med studenter och avnämare, att följa utvecklingen och — i sista hand — att hos fakulteterna/sektionerna påfordra förslag till åtgärder för avhjälpande av konstaterade brister i utbildningsorganisationen.

h) Intagning av nya studerande m. m.

Vissa av de lokala högskolemyndigheterna har för närvarande uppgiften att med tillämpning av särskilda av överordnad myndighet eller av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter besluta om intagning av nya studerande till högskolorna. Detta gäller dels de tekniska högskolorna, dels farmaceutiska institutet och de tre högskolorna under jordbruksdepartementet.

I fråga om intagningen av studerande till medicinska och odontologiska studier gäller, att beslut härom fattas av universitetskanslern, som därvid också beslutar rörande till vilken av de medicinska respektive odontologiska läroanstalterna varje intagen studerande skall hänvisas. Beträffande intagningen till civilekonomutbildning fattas motsvarande beslut av en särskild antagningsnämnd.

Intagningen till de, numera tre, tekniska högskolorna kompliceras i icke ringa grad av det förhållandet, att varje inträdessökande har rätt att inge ansökan till mer än en av högskolorna. Av naturliga skäl begagnar sig ett mycket stort antal av de sökande av denna möjlighet. Därtill kommer, att en och samma sökande kan ansöka om inträde för utbildning inom flera avdelningar, varvid han har att ange den ordning, i vilken han vill ifrågakomma för utbildning vid var och en av dessa.

Den i gällande intagningsordning stadfästa valfriheten för de inträdessökande i avseende på val av studieort och val av avdelning finner utredningen vara värdefull. Det som en följd härav med nödvändighet komplicerade arbetet med själva intagningen kompliceras emellertid ytterligare om två[1] högskolemyndigheter samtidigt skall förrätta intagning av i stor utsträckning identiska sökande. I 1963 års statsverksproposition föreslås, att medel anvisas under överstyrelsens omkostnadsanslag för en centraliserad intagning av studerande till de tekniska högskolorna.

[1] Intagningen till tekniska högskolan i Lund har handhafts av tekniska högskolan i Stockholm.

Det beträffande medicinska och odontologiska studier sedan länge tillämpade systemet med central intagning har såvitt utredningen kunnat utröna fungerat fullt tillfredsställande.

Universitetsutredningen förordar, att beslutsmyndigheten rörande intagning till de tekniska högskolorna helt överföres från de lokala till de centrala myndigheterna.

Beträffande övriga högskolor, som nu har att lokalt förrätta intagning av nya studerande, ligger saken annorlunda till, eftersom en enda högskola finns av vartdera slaget. Å andra sidan torde det förekomma, att samma sökande anmäler sig för inträde vid t. ex. såväl farmaceutiska institutet som tandläkarhögskola. För sådana fall vore enligt utredningens mening en central och samtidig bearbetning av samtliga ansökningshandlingar värdefull. Utredningen föreslår därför, att även beslutsmyndigheten beträffande intagning av nya studerande för farmaceutisk utbildning överflyttas till central myndighet.

Här anförda skäl till förmån för central intagning har i och för sig giltighet även i fråga om intagningen av studerande för civilekonomutbildning. Gällande ordning, som innebär att intagningen förrättas av en särskild antagningsnämnd, är emellertid tillkommen genom ett helt nyligen träffat avtal mellan berörda parter. Med hänsyn härtill avstår utredningen från att framlägga ett konkret förslag rörande ändring av denna ordning.

Även vid de i princip ospärrade filosofiska fakulteterna förekommer en antalsmässig begränsning av intagningen till undervisningen i vissa ämnen, främst laborationsämnena. Beslut rörande vilka av de inträdessökande, som skall beredas undervisning, torde härvidlag fattas av vederbörande institutionsföreståndare.

Beslut av det slag det här rör sig om är otvivelaktigt av stor betydelse för den inträdessökande. Frågan om beslutsförfarandet saknar således ej rättssäkerhetsaspekter. Det är därför angeläget, att själva intagningsförfarandet ges en formell reglering. Därtill kommer, att intagningen av studerande vid vissa institutioner utgör en icke helt obetydlig administrativ arbetsbelastning för institutionernas vetenskapliga personal.

Med hänsyn till här anförda förhållanden föreslår utredningen, att intagningen av studerande till de filosofiska fakulteternas spärrade ämnen överflyttas till de administrativa myndigheterna. I den mån det konstateras, att antalet utbildningsplatser i ett ämne vid ett universitet ej utnyttjas, medan på andra håll alla sökande till samma ämne ej kan beredas plats, synes den centrala myndigheten böra övertaga intagningen. Detsamma synes böra gälla, då sökande i någon större utsträckning samtidigt anmäler sig för inträde vid flera läroanstalters institutioner i ett och samma ämne. Eljest synes intagningen till de filosofiska fakulteternas spärrade institutioner böra göras av den lokala myndigheten. Det bör vidare enligt utredningens mening stå lokal universitetsmyndighet fritt att delegera beslutanderätten i nu ifrågavarande ärenden till, förslagsvis, utbildningsnämnd.

Huvudsakligen som en följd av det förhållandet att tidpunkten för höstterminens början är olika vid olika slag av läroanstalter, tillämpas för närvarande olika ansökningstider för olika slag av utbildningslinjer, varför även intagningsbesluten meddelas vid skilda tidpunkter. Detta medför olägenheter, som särskilt under senare år gjort sig starkt kännbara, i det att många studerande i avvaktan på besked om intagning vid t. ex. teknisk högskola skriver in sig vid t. ex. matematisk-naturvetenskaplig fakultet, för att sedan efter någon månads studier där flytta över till teknisk högskola, kanske på annan ort. Bl. a. i syfte att undanröja de här antydda olägenheterna för såväl läroanstalterna som de studerande vill utredningen föreslå ett *förenhetligande av tidpunkterna för termins början*. I utkastet till universitetsstadga har utredningen emellertid ej fixerat dessa tidpunkter, emedan ändringar härutinnan föranleder ändringar jämväl i gällande bestämmelser rörande årets fördelning på termins- och ferietid samt rörande rätt att inställa undervisningen för examination och i samband med vissa helger. Dessa bestämmelser har i gällande statuter och stadgar en något olika utformning, varför dessa förhållanden enligt utredningens mening bör regleras av Kungl. Maj:t i särskild ordning och efter erforderliga överläggningar med berörda myndigheter och andra.

Utredningen vill i detta sammanhang särskilt nämna, att önskemålet om ett förenhetligande av terminsindelningen och tidpunkterna för terminernas början även framförts från studenthåll. Sålunda har Sveriges Kristliga Studentrörelse, Sveriges Fria Kristliga Studentförening, Sveriges Evangeliska Student- och Gymnasiströrelse, Sveriges Liberala Studentförbund och Sveriges Studerande Ungdoms Helnykterhetsförbund i skrivelse till utredningen den 2 april 1962 understrukit de olägenheter, som nuvarande ordning medför för studentföreningarnas verksamhet. I anledning av denna framställning har Sveriges Förenade Studentkårer i skrivelse till utredningen den 17 april 1962 framhållit önskvärdheten av att höst- och vårterminerna får samma längd och understrukit att terminsindelningen i princip bör vara enhetlig för alla högre läroanstalter.

Enligt utredningens mening bör under alla omständigheter ansöknings- och intagningsförfarandet för skilda slag av spärrade utbildningslinjer tidsmässigt samordnas.

Frågan om beslutanderätten i avseende på grunderna för urvalet av inträdessökande till spärrade utbildningslinjer behandlar utredningen i ett följande kapitel.

2. *Universitets/högskolestyrelsens organisation*

a) Allmänna synpunkter

Den lokala universitets/högskolestyrelsens arbetsuppgifter enligt utredningens i föregående avsnitt av detta kapitel framlagda förslag kan sammanfattas sålunda.

Universitets/högskolestyrelsen skall — liksom hittills — ha allmän tillsyn och vård om läroanstaltens alla angelägenheter, de vetenskapliga lika väl som de

ekonomiska och allmänt administrativa. Den skall vidare svara för läroanstaltens hela ekonomiska förvaltning. Denna förvaltning skall därvid innefatta såväl penningförvaltning som vården om all läroanstaltens lösa egendom; den skall vidare innefatta förvaltningen av såväl på riksstaten åt läroanstalten anvisade medel som anförtrodda donationer och alla för finansiering av forskningsarbete vid läroanstaltens institutioner av forskningsråd och andra särskilt anslagna medel. Den ekonomiska förvaltningen skall enligt utredningens mening vidare innefatta en aktiv planering med sikte på en fortlöpande effektivisering av utnyttjandet av forskningens och utbildningens hjälpresurser. Den skall därjämte omfatta den direkta ledningen av viss för läroanstalten gemensam serviceverksamhet.

På den lokala universitets/högskolestyrelsens organ skall vidare ankomma att träffa avgörandet eller framlägga förslag i alla administrativa ärenden — främst vissa fördelningsärenden samt de personaladministrativa ärendena — som icke är av rent vetenskaplig art.

Utredningen föreslår vidare, att på universitets/högskolestyrelsen skall ankomma ansvaret för utbildningsorganisationens administration. Slutligen skall enligt utredningens förslag universitets/högskolestyrelsen följa fakulteternas planeringsarbete för utbyggnaden av forskningens och utbildningsorganisationens resurser, och den skall i anslutning härtill själv svara för planeringsarbetet för utbyggnaden av de för läroanstalten gemensamma anläggningarna och verksamhetsgrenarna.

Däremot skall enligt förslaget den lokala universitets/högskolestyrelsens organ befrias från alla rent vetenskapliga bedömningar; däribland från skyldigheten att själva taga ställning till och mot varandra väga de enskilda fakulteternas förslag till utbyggnad av forskningens och utbildningens resurser.

Den lokala universitets/högskolestyrelsens uppgifter blir sålunda vid genomförande av utredningens här framlagda förslag av avsevärt mera renodlat administrativ art än de är för närvarande.

Detta har varit utgångspunkten för utredningens överväganden beträffande universitets/högskolestyrelsens organisation.

Självfallet blir, med denna utgångspunkt för övervägandena, den närmast till hands liggande slutsatsen den, att den lokala styrelsen för de akademiska läroanstalterna bör anförtros rent administrativa organ med en sammansättning och en ställning i organisatoriskt hänseende av i princip samma slag, som eljest är vanlig inom den offentliga förvaltningen. Huvudalternativen skulle då bli antingen en av Kungl. Maj:t utsedd kollegial styrelse eller en av Kungl. Maj:t utsedd chef eller en kombination av dessa båda möjligheter.

Till förmån för en lösning av organisationsfrågan efter dessa riktlinjer talar främst det förhållandet, att universitets/högskolestyrelsernas liksom andra förvaltningsmyndigheters verksamhet i mycket stor utsträckning kommer att bestå i att tolka och tillämpa av Kungl. Maj:t givna författningar och i att förvalta och vårda av samhället för universitetens och högskolornas verksamhet anvisade

resurser. Icke minst med hänsyn till storleksordningen av dessa resurser, den hastighet med vilken universitets/högskoleorganisationen måste expandera samt forskningens och den akademiska utbildningens betydelse för samhällets allmänna utveckling är det i och för sig naturligt, om man för den lokala administrationen av ett universitet eller en vetenskaplig högskola vill kunna lita till förvaltningsorgan av de slag, som man funnit vara de mest effektiva för administrationen av offentlig verksamhet överhuvudtaget.

Å andra sidan vill universitetsutredningen för sin del starkt stryka under, att den allmänna tillsyn och vård om en akademisk läroanstalts alla angelägenheter, som måste vara en av universitets/högskolestyrelsens huvuduppgifter, gäller en verksamhet med i vissa och väsentliga hänseenden mycket särpräglade arbetsbetingelser. I första kapitlet har utredningen utförligt redovisat de speciella krav, som enligt utredningens mening, främst med hänsyn till forskningen, måste ställas på universitetsorganisationens uppbyggnad och administration. Utredningen har därvid särskilt framhållit, att av principen om universitetsforskningens frihet i valet av forskningsobjekt och forskningsmetod följer, att universitetsorganisationen i mycket måste byggas på förutsättningen av ett ömsesidigt förtroendeförhållande mellan samhället och forskarna. Professors- och laboratorstjänster tillsättes efter prövning uteslutande av vederbörandes vetenskapliga kompetens och skicklighet, en prövning som väsentligen är anförtrodd forskarna själva. Staten ställer så erforderliga resurser till förfogande för det forskningsarbete, som dessa befattningshavare väljer att bedriva.

Den här skisserade situationen med å ena sidan kravet på administrativ effektivitet och å andra sidan nödvändigheten av ett förtroendeförhållande mellan förvaltningen och forskarna är otvivelaktigt en av de betydelsefullaste komponenterna i den problematik, som detta betänkande behandlar. Situationen torde vara ofrånkomlig, hur man än löser organisationsproblemet. Den bästa lösningen är därför den, genom vilken det väsentliga i båda intressena tillgodoses. Samma situation föreligger vidare på alla organisationsnivåerna inom universitets- och högskoleväsendet. Avvägningen på en nivå är därför endast ett av leden i en samlad avvägning och måste bedömas med hänsyn härtill.

I fråga om konsistorienivåns organisation har universitetsutredningen för sin del stannat för följande förslag: Styrelsen av varje akademisk läroanstalt anförtros ett *konsistorium* bestående av fakulteternas och sektionernas dekaner jämte läroanstaltens av de ordinarie akademiska lärarna valde rektor. Såsom ledamot av detta konsistorium ingår därjämte en av Kungl. Maj:t utsedd chefstjänsteman, vid de stora förvaltningarna benämnd *universitetsråd,* vilken under konsistoriet fungerar som *chef* för den samlade universitets/högskole*förvaltningen.* Universitets/högskoleförvaltningen föreslås innefatta all för universitetet/högskolan gemensam administrativ personal och sålunda närmast motsvara vad som nu vid universiteten benämnes kansli och drätselverk; däremot icke institutionerna och ej heller universitets/högskolebiblioteken, vilka föreslås lyda direkt under konsistoriet.

Överbibliotekarie föreslås få ställning som förvaltningschef och, i biblioteksfrågor, ledamot av konsistoriet.

För att möjliggöra en smidig handläggning av löpande ärenden föreslås dels inrättande i formell mening av ett *rektorsämbete,* bestående av rektor och universitetsrådet, dels införande av rätt för konsistoriet att till rektorsämbetet eller till förvaltningschef delegera beslutanderätten i visst ärende eller viss grupp av ärenden.

Huvudsakligen i syfte att inom den lokala förvaltningsorganisationen få ett tillräckligt underlag för specialiserade funktioner föreslås Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola få en *gemensam förvaltningsorganisation.* Därutöver föreslås viss förvaltningsgemenskap även mellan dels Stockholms universitet, det ombildade karolinska institutet och tekniska högskolan i Stockholm, dels Lunds universitet och tekniska högskolan i Lund.

Efter denna sammanfattande redovisning av huvudpunkterna i utredningens förslag övergår utredningen till att var för sig behandla de tre huvudkomponenterna i den föreslagna styrelseorganisationen — konsistoriet, rektor och universitetsrådet. Frågan om universitetsförvaltningens närmare organisation behandlas i åttonde kapitlet.

Utredningen vill i detta sammanhang beträffande *företagsnämndsorganisationen* vid universitet och högskolor endast allmänt understryka, att personalorganisationens tillväxt av naturliga skäl kommer att accentuera behovet av intern information, intern utbildning och personalkurativa insatser. Initiativ bör t. ex. kunna tagas beträffande inrättande av tjänster för personalkonsulenter. Samtidigt vill utredningen också framhålla, att den är medveten om att personalsynpunkter måste beaktas i samband med utarbetandet av byggnadsprogram för nya institutioner.

Erfarenheterna av nämndverksamheten har hitintills varit övervägande positiva och mycket pekar på att liksom hittills en nämnd för varje universitet är en lämplig modell. Där så bedömes lämpligt kan denna nämnd sedan kompletteras med avdelningskommittéer/ombud t. ex. med en avdelningskommitté för en institution. Därigenom vinnes bl. a., att de olika frågorna kommer att behandlas av de närmast berörda personerna. Denna nämndorganisation bör i sin tur kunna kompletteras med en central nämnd för hela området, vilken bör ligga antingen i ecklesiastikdepartementet eller hos den centrala universitets/högskolemyndigheten.

Företagsnämndernas organisation och verksamhet skall emellertid regleras genom överenskommelser mellan parterna och utredningen har här endast velat peka på några av företagsnämndernas uppgifter vid universitet och högskolor.

b) Konsistoriet

I den nuvarande organisationen utövas varje universitets styrelse av tre i viss utsträckning parallellställda kollegiala organ — det större konsistoriet, det

mindre konsistoriet och drätselnämnden. En motsvarande uppdelning på i viss mån parallella organ återfinnes vid karolinska institutet och tandläkarhögskolorna; däremot icke vid de tekniska högskolorna och ej heller vid handelshögskolan i Göteborg. Vid sidan av de kollegiala församlingarna har vid samtliga läroanstalter dessas rektorer självständig del i läroanstalternas styrelse.

Utredningen uppfattar tredelningen av universitetens kollegiala organ som huvudsakligen historiskt betingad. De mindre konsistorierna har utvecklat sig från att väsentligen ha fungerat som beredningsorgan åt de större konsistorierna till att nu utöva den egentliga styrelsen i alla löpande ärenden, som ej tillhör den ekonomiska förvaltningen. Drätselnämnderna utövar på motsvarande sätt den ekonomiska styrelsen, medan de större konsistorierna huvudsakligen fungerar som ett slags representantskap vid handläggning av principiellt betydelsefulla ärenden. Uppdelningen på drätselnämnd och mindre konsistorium får i sin tur ses mot bakgrund av det förhållandet, att uppdraget att tjänstgöra som dekanus och därmed som ledamot av det mindre konsistoriet tidigare cirkulerade bland fakulteternas ledamöter i ordning efter fullmaktsdatum och att tjänstgöringstiden för varje dekanus då var ett år. Den härav följande bristen på kontinuitet i de mindre konsistoriernas sammansättning gjorde dessa mindre lämpade för uppgiften att ansvara för bl. a. den fondförvaltning, som förr utgjorde ryggraden i universitetens ekonomi. Sedan man numera övergått till systemet med för tre år i sänder valda dekaner, har motiveringen för denna uppdelning i varje fall avsevärt försvagats.

Enligt utredningens mening talar övervägande både principiella och praktiska skäl för att styrelsen för ett universitet eller en högskola anförtros *ett enda* kollegialt organ. Genom att ledamöterna av en sådan församling får del i ansvaret för handläggningen av såväl de ekonomiska som de administrativa ärendena, bör enligt utredningens mening hela styrelseorganisationen vinna i styrka. Som en följd av den här föreslagna förstärkningen av dekanernas ställning kan man vidare förvänta, att dekanernas verkliga tjänstgöringstid kommer att ej oväsentligt förlängas. En kollegial församling sammansatt av dekanerna synes därför utan betänkligheter i avseende på kontinuiteten i dess sammansättning kunna anförtros även den ekonomiska förvaltningen. Genom en sammanslagning av de nuvarande församlingarna till ett enda konsistorium vinner vidare universitetsorganisationen som helhet i överskådlighet. Därjämte gör man en icke obetydlig rationaliseringsvinst inom själva kansliorganisationen.

Under hänvisning till det här anförda föreslår universitetsutredningen, att styrelsen för varje enskild akademisk läroanstalt anförtros ett enda kollegialt organ, benämnt *konsistoriet.*

I avseende på konsistoriets *sammansättning* vill utredningen först erinra om att det avgörande skälet för att lägga den lokala universitets/högskolestyrelsen hos en huvudsakligen akademiskt sammansatt församling, såsom utredningen ser saken, är nödvändigheten av ett gott förtroendeförhållande mellan universitets/högskoleadministrationen och läroanstalternas forskare. Det är för utred-

ningen därför naturligt att tänka sig konsistoriet sammansatt av företrädare för läroanstaltens fakulteter och sektioner. Även det ansvar för utbildningsorganisationens administration, som utredningen föreslår lagt på konsistoriet, motiverar en fakultetsrepresentation i detta. Såsom fakulteternas representanter i konsistoriet synes dekanerna böra vara självskrivna.

Av praktiska skäl skulle man kunna överväga att begränsa fakultetsrepresentationen till att omfatta fakulteternas, men ej sektionernas, dekaner. Därigenom skulle emellertid de små fakulteterna få en oproportionerlig tyngd i konsistorierna och därjämte skulle särbestämmelser bli nödvändiga beträffande de tekniska högskolorna. Bl. a. med hänsyn härtill föreslår utredningen för sin del, att såväl fakulteternas som sektionernas dekaner ingår som ledamöter av konsistorium. Därest ingen sektionsindelning kommer till stånd inom de medicinska fakulteterna, blir dessa emellertid alltför svagt företrädda i konsistorier, som eljest består av såväl fakultets- som sektionsdekaner. Med hänsyn härtill föreslår utredningen, att odelad medicinsk fakultet skall genom val för tre år i sänder utse en av sina ledamöter att såsom ledamot ingå i läroanstaltens konsistorium. Vid sådant val bör enligt utredningens mening iakttagas, att såväl de teoretiskmedicinska som de kliniska ämnenas lärare bör vara företrädda i konsistoriet — antingen genom dekanus eller genom den särskilt utsedde ledamoten.

Läroanstaltens rektor bör vara självskriven ledamot av konsistoriet och såsom självskriven ordförande leda dettas arbete.

I den nuvarande universitetsorganisationen är akademiräntmästare ledamot av drätselnämnd, varjämte ledamotskap i konsistorierna tillkommer akademiräntmästare, akademisekreterare och överbibliotekarie vid handläggningen av dem berörande ärenden. Motsvarigheter till detta tjänstemannainslag i de styrande kollegierna saknas vid övriga läroanstalter.

Enligt utredningens mening bör emellertid ett motsvarande tjänstemannainslag ingå i den nya konsistorieorganisationen vid samtliga akademiska läroanstalter. Chefen för läroanstaltens centrala förvaltning, universitetsrådet (motsvarande), bör sålunda vara självskriven ledamot av konsistoriet. Överbibliotekarie bör därjämte ha säte och stämma i konsistoriet vid dettas handläggning av ärenden inom hans förvaltningsområde. Övriga tjänstemän inom läroanstalternas förvaltning är i tjänsten underställda universitetsrådet (motsvarande) och de bör av detta skäl icke ha ställning såsom ledamöter av konsistoriet. Däremot skall de såsom föredragande självfallet ha skyldighet att till protokollet anteckna sin mening, därest denna ej överensstämmer med konsistoriets beslut.

De akademiska läroanstalternas konsistorier kommer sålunda enligt utredningens förslag att bestå av rektor, fakulteternas och sektionernas dekaner jämte — eventuellt — ytterligare en av den medicinska fakulteten utsedd ledamot samt universitetsrådet (motsvarande) och, i biblioteksärenden, överbibliotekarien.

Den som vid förfall för dekanus tjänstgör i dennes ställe, bör därvid också inträda som ledamot av konsistorium. På motsvarande sätt bör tjänsteförrät-

tande universitetsråd (motsvarande) eller överbibliotekarie inträda i konsistoriet i den ordinarie befattningshavarens ställe. För av medicinsk fakultet vald ledamot bör särskild suppleant utses av fakulteten.

Den här föreslagna organisationen av ett konsistorium är icke utan vidare tillämpbar i fråga om handelshögskolan i Göteborg, som förutsättes bestå av en enda, odelad fakultet med högskolans rektor som ordförande. Enligt utredningens mening bör konsistoriet vid handelshögskolan i Göteborg bestå av, förutom högskolans rektor och chefen för högskoleförvaltningen, ytterligare en ledamot. Den sistnämnde bör utses för högst tre år i sänder genom val av högskolans företagsvetenskapliga fakultet bland dennas ledamöter. På enahanda sätt bör utses en suppleant för denne ledamot. — Detta förslag innebär, att högskolans konsistorium får väsentligen samma organisation som den nuvarande förvaltningsnämnden.

Utredningens här framlagda förslag innebär, att den kommunala representation, som finns i Göteborgs universitets drätselnämnd, ej föreslås överförd till den nya organisationen.

Den nu för samtliga drätselnämnder gällande bestämmelsen om möjlighet för sådan nämnd att efter bemyndigande av kanslern utse högst två personer utanför universitetet att såsom rådgivande deltaga i handläggningen av vissa ärenden synes jämväl kunna slopas i den nya stadgan. Enligt utredningens mening bör nämligen konsistoriet ha full möjlighet, utan särskild föreskrift därom i stadgan, att i erforderlig utsträckning inhämta råd från och även till sina sammanträden kalla personer utanför ledamöternas och tjänstemännens krets.

Konsistoriet bör enligt utredningens mening ges ställning av läroanstaltens *styrelse*. Såsom sådan skall det utöva allmän tillsyn och vård i fråga om läroanstaltens vetenskapliga, administrativa och ekonomiska angelägenheter och handha alla de uppgifter av administrativ natur, som enligt utredningens i det föregående redovisade förslag skall ankomma på den lokala universitets/högskolestyrelsens organ. Därjämte bör konsistoriet ha en allmän skyldighet att så snart anledning därtill föreligger, vidtaga eller föreslå de åtgärder, som konsistoriet finner kunna gagna läroanstalten och dess verksamhet.

De arbetsuppgifter, som enligt utredningens förslag i princip skall ankomma på konsistoriet såsom läroanstaltens styrelse, är till både art och omfattning sådana, att beslut i alla ärenden varken kan eller bör fattas av konsistoriet i plenum. Löpande ärenden måste handläggas i annan ordning. Härvidlag anser utredningen det vara riktigast, att man i anknytning till nu gällande bestämmelser och vid läroanstalterna tillämpad praxis överlåter åt styrelseorganet självt att genom *delegation* uppdraga åt andra organ att på styrelsens vägnar fatta beslut i vissa ärenden eller vissa grupper av ärenden. Härigenom öppnar man enligt utredningens mening goda möjligheter för universitets/högskolestyrelserna att smidigt anpassa sina arbetsformer först till den nya organisationen och sedermera fortlöpande till arbetets och arbetsvolymens utveckling.

Principen vid delegationsförfarandet bör självfallet vara den, att konsistoriet självt avgör alla ärenden av principiell eller eljest större betydelse, medan framför allt löpande ärenden och rutiner delegeras. I konsistoriernas delegationsrätt bör enligt utredningens mening allenast den inskränkningen stadgemässigt föreskrivas, att beslutanderätten i besvärs- och disciplinärenden samt i anslagsärenden berörande mer än en fakultet och sådana fondärenden, som skall underställas central myndighet, icke må av konsistorium delegeras. Därtill bör föreskrivas, att den till vilken beslutanderätt i visst ärende delegerats skall ha rätt att, om han finner skäl därtill, hänskjuta ärendet till konsistoriet för avgörande.

Beslut om delegation av beslutanderätt bör enligt utredningens mening fattas med kvalificerad majoritet. Utredningen föreslår, att bestämmelsen härom i den nya stadgan utformas så, att för delegationsbeslut erfordras, att minst två tredjedelar av konsistoriets ledamöter är ense därom.

Föreskrift bör vidare intagas om att beslut, som fattats med stöd av delegation, bör anmälas vid konsistoriets nästkommande sammanträde.

Ärenden av löpande natur bör enligt utredningens mening delegeras till förvaltningschef ensam. Med förvaltningschef avser utredningen universitetsråd (motsvarade) och överbibliotekarie. Delegation av beslutanderätt från konsistorium till annan tjänsteman, t. ex. prefekt, bör enligt utredningens mening däremot icke förekomma. Till ärenden som bör kunna delegeras till förvaltningschef räknar utredningen bl. a. den övervägande delen av de personaladministrativa ärendena — med undantag då bl. a. för vissa personaladministrativa ärenden, som gäller den högre lärar- och förvaltningspersonalen.

Av det sagda framgår, att beslutsmyndighet av konsistoriet bör kunna delegeras till förvaltningschef, men icke till en förvaltningschefen underställd tjänsteman. Självfallet står det förvaltningschef fritt att på sådan tjänsteman överlåta handläggningen av ett ärende eller en grupp av ärenden, men ansvaret för själva besluten bör enligt utredningens mening bäras av förvaltningschefen, därest beslutsmyndigheten delegerats till honom.

Även vid en omfattande delegation av beslutanderätt till förvaltningscheferna torde återstå ett stort antal ärenden, som konsistoriet finner icke vara av natur att lämpligen kunna avgöras av en förvaltningschef ensam. En del av dessa ärenden fordrar å andra sidan snabb handläggning och är även i övrigt sådana, som ej fordrar plenarbehandling i konsistorium. För att öppna en möjlighet för konsistorierna att delegera beslutanderätten även i sådana ärenden föreslår utredningen upprättandet i formell mening av ett *rektorsämbete,* bestående av rektor och universitetsråd (motsvarande). Utredningen föreslår sålunda, att konsistorium ges möjlighet att till detta rektorsämbete delegera visst ärende eller viss grupp av ärenden att av rektor avgöras i närvaro av universitetsrådet (motsvarande). Sistnämnda befattningshavare skall därvid ha skyldighet att till protokoll anteckna sin mening, därest denna ej överensstämmer

med rektors beslut. Sådant protokoll bör anmälas vid första inträffande konsistoriesammanträde.

Förutom sådana ärenden, rörande vilka konsistoriet genom delegation överlåter beslutsmyndigheten till rektorsämbetet, synes på rektorsämbetet böra läggas ansvaret för vissa uppgifter av blandad akademisk och administrativ natur. Sålunda bör enligt utredningens mening stadgemässigt fastslås, att rektorsämbetet har att öva tillsyn över att institutionerna förvaltas enligt för institutionsförvaltningen gällande föreskrifter. Rektorsämbetet synes vidare böra utse föreståndare för sådana för universitetet/högskolan gemensamma anläggningar och verksamheter, som ej har karaktär av ämnesinstitutioner, t. ex. en matematikmaskinanläggning. Slutligen synes på rektorsämbetet böra läggas vissa vetenskapligt-administrativa rutinuppgifter, t. ex. ledigförklarande av ordinarie tjänster och docenttjänster samt inhämtande av förslag till sakkunniga i befordringsärenden.

I förevarande sammanhang vill utredningen slutligen framhålla, att en konsekvens av utredningens förslag om konsistoriets ställning såsom läroanstaltens styrelse blir, att den särskilda lokalstyrelsen för Chalmers tekniska högskola icke kan överföras till den nya universitets/högskoleorganisationen.

Vad så slutligen beträffar konsistoriernas *arbetsformer* synes endast ett fåtal särskilda föreskrifter vara erforderliga.

Med hänsyn till betydelsen av de beslut konsistorierna har att fatta synes sålunda bl. a. böra föreskrivas, att konsistorium är beslutsmässigt, endast om antalet närvarande röstberättigade är större än hälften av antalet ledamöter av konsistoriet. I fråga om beslut om delegation av beslutanderätt synes därutöver — som i det föregående framhållits — böra gälla, att minst två tredjedelar av konsistoriets ledamöter skall vara om sådant beslut ense.

Ärendena bör i konsistoriet föredragas av vederbörande förvaltningschef — universitetsråd (motsvarande) respektive överbibliotekarie — eller av den tjänsteman rektorsämbetet respektive överbibliotekarien därtill förordnar. Utredningen förutsätter härvid, att varje ärende föredrages av den av förvaltningens tjänstemän, som är mest insatt i detsamma. Detta innebär, att utredningen räknar med att i varje fall sektionscheferna inom universitetets/högskolans centrala förvaltning som regel kommer att vara närvarande vid konsistoriesammanträdena. Den som är föredragande eller eljest närvarande vid ett ärendes slutliga handläggning bör vara skyldig säga sin mening och till protokollet låta anteckna denna, därest den ej överensstämmer med fattat beslut.

Vad i gällande universitetsstatuter liksom i stadgarna för de tekniska högskolorna föreskrives om närvaroskyldighet för ledamot av konsistorium (motsvarande), synes i sak oförändrat böra överföras till den nya stadgan. Detsamma bör även gälla beträffande bestämmelserna om jäv och formerna för besluts fattande.

Gällande föreskrift om skyldighet för konsistorium (motsvarande) att i ärende som gäller viss institution infordra yttrande från dennas föreståndare synes däremot utgöra en onödig precisering av den självklara skyldigheten för en beslutande församling att tillse att ett ärende, som företages till avgörande, är vederbörligen berett. Bestämmelsen synes därför kunna slopas i den nya stadgan.

Den i nu gällande universitetsstatuter, men ej i stadgarna för de tekniska högskolorna, intagna bestämmelsen om möjlighet till »adjunktion för att vinna beslutmässighet» i konsistorium synes ävenledes kunna slopas i den nya stadgan, eftersom konstruktionen av det här föreslagna konsistoriet innebär, att ersättare finns för varje konsistorieledamot utom rektor.

c) Samarbetsnämnder

De hittills förda resonemangen rörande konsistoriernas uppgifter förutsätter, att ledningen av varje självständig läroanstalt utövas av ett enda konsistorium såsom läroanstaltens styrelse. Särskilda överväganden blir emellertid härvidlag nödvändiga i ett par hänseenden, nämligen dels i fråga om styrelsen för de s. k. gemensamma institutionerna eller institutionsgrupperna i Lund och Göteborg, dels i fråga om styrelsen av för de tre läroanstalterna i Stockholm gemensamma verksamheter.

Vad beträffar frågan om *styrelseorganisationen för de gemensamma institutionerna* i Lund och Göteborg vill utredningen till en början erinra därom, att förslag till petita för dessa institutioner enligt utredningens förslag skall utarbetas av sektionsgrupper, omfattande de berörda sektionerna vid båda de berörda läroanstalterna på var och en av de nämnda universitetsorterna. I ett följande kapitel föreslår utredningen, att dessa förslag till petita skall behandlas gemensamt av de två berörda fakultetsberedningarna. Härav följer, att det ställer sig naturligt, att Kungl. Maj:t vid sin fördelning mellan fakulteter och sektioner av icke-ordinarieposten samt materiel- och apparatanslagen i fråga om var och en av de berörda läroanstalterna anger särskilda delposter för de gemensamma institutionernas ämnen. Forskar- och högre lärartjänster förutsättes även i fortsättningen komma att av Kungl. Maj:t formellt fördelas på de skilda läroanstalterna, även om med innehav av dessa tjänster kommer att förknippas undervisnings- och examinationsskyldighet vid båda läroanstalterna. De för tilldelningen av lärarkrafter enligt fastställd organisationsplan gällande bestämmelserna förutsättes vidare komma att gälla även för tilldelning av lärarkrafter för den del av de gemensamma institutionernas undervisning, som avser filosofiska examina.

Här angivna förhållanden och förutsättningar har lett utredningen till den ståndpunkten, att styrelsen för de gemensamma institutionerna lämpligen utövas gemensamt för dessa institutioner men skilt från styrelsen för de ifrågavarande läroanstalternas övriga institutioner. Utredningen föreslår därför, att de på konsistorierna eljest ankommande uppgifterna i avseende på de gemensamma insti-

tutionerna anförtros särskilda konsistorieorgan. Dessa organ bör enligt utredningens mening benämnas samarbetsnämnder *(samarbetsnämnden för universitetet i Göteborg och Chalmers tekniska högskola* respektive *samarbetsnämnden för universitetet och tekniska högskolan i Lund)*. Varje sådan samarbetsnämnd synes böra bestå av lika antal, förslagsvis tre, ledamöter från vart och ett av de berörda läroanstalternas konsistorier samt därjämte vederbörande universitetsråd (motsvarande) såsom ledamot (Göteborg) respektive ledamöter (Lund). Av de förstnämnda sex ledamöterna synes läroanstalternas rektorer böra vara självskrivna, medan vartdera konsistoriet genom val bör utse två ledamöter jämte suppleanter för dem. Vid förfall för rektor bör prorektor automatiskt inträda som ledamot av samarbetsnämnd. I fall där prorektor är ledamot av samarbetsnämnd, bör vederbörande konsistorium inom sig utse särskild suppleant att vid förfall för rektor inträda som ledamot av samarbetsnämnden.

Samarbetsnämnds arbete synes böra ledas av de berörda läroanstalternas rektorer såsom ordförande respektive vice ordförande, varvid ordförandeskapet bör alternera så, att varje läroanstalts rektor är ordförande det ena läsåret och vice ordförande läsåret därpå. Under samarbetsnämnds första verksamhetsår bör vederbörande universitets rektor vara nämndens ordförande.

Vad i övrigt i det föregående sagts rörande konsistoriets arbetsformer bör enligt utredningens mening i tillämpliga delar gälla även i fråga om de här avsedda samarbetsnämnderna.

I fråga så om de tre läroanstalterna i *Stockholm* föreligger en annan situation än den i Göteborg och Lund. Några gemensamma ämnesinstitutioner förutsättes här icke finnas vid övergången till den nya organisationen. Däremot finns självfallet ett behov av samarbete och samverkande planering med sikte på ett för två eller alla tre läroanstalterna gemensamt nyttjande av anläggningar och verksamheter av olika slag. Därjämte förordar utredningen, att redan från början en viss *förvaltningsgemenskap* kommer till stånd avseende främst den ekonomiska förvaltningen och de administrativa utredningsresurserna.

Sina överväganden rörande dessa spörsmål redovisar utredningen utförligt i åttonde kapitlet. Här må endast konstateras, att även för Stockholms del ett organ av styrelsekaraktär bör upprättas på en nivå ovanför läroanstalternas konsistorier men med dessa som huvudkomponenter. Utredningen föreslår därför, att en samarbetsnämnd kommer till stånd med uppgift att handha de angelägenheter, som är eller i framtiden kan bli gemensamma för Stockholms universitet, det ombildade karolinska institutet och tekniska högskolan i Stockholm.

Då det gäller organisationen av denna samarbetsnämnd, som utredningen föreslår skall ges benämningen akademiska *samarbetsnämnden i Stockholm*, måste beaktas, dels att intressenterna här är tre (mot två i vartdera Göteborg och Lund), dels att samarbetsnämnden i Stockholm avses få, förutom vissa rent administrativa styrelse-uppgifter, allmänt utredande uppgifter med sikte på en fastare organisatorisk samverkan på områden, där en sådan befinnes kunna

lända forskningen och utbildningen till fördel. Med hänsyn härtill har utredningen funnit, att den akademiska samarbetsnämnden i Stockholm bör ges en något annorlunda organisation än samarbetsnämnderna i Göteborg och Lund.

Utredningen föreslår, att såsom ledamöter av den akademiska samarbetsnämnden i Stockholm skall ingå dels de tre berörda läroanstalternas rektorer, dels chefen för samarbetsnämndens kansli samt därjämte, att samarbetsnämndens arbete skall ledas av en av Kungl. Maj:t förordnad ordförande. Ordföranden bör enligt utredningens mening förordnas för en tid av högst sex år i sänder.

Vid förfall för någon av rektorerna inträder den som i hans ställe upprätthåller rektoratet automatiskt som ledamot av samarbetsnämnden. Någon särskild ersättare för ordföranden synes icke böra förordnas, utan samarbetsnämnden bör i stället ges rätt att för en tid av ett år i sänder utse någon av rektorerna att fungera som nämndens vice ordförande. Vidare bör föreskrivas, att vid förfall för chefen för nämndens kansli den som i tjänsten kommer honom närmast skall inträda som ledamot av nämnden.

Samarbetsnämnden bör sammanträda så ofta ordföranden finner sammanträde erforderligt samt då någon av ledamöterna påkallar sammanträde. Föredragande vid sammanträdena bör vara chefen för nämndens kansli eller den tjänsteman inom kansliet, som chefen bestämmer. Samarbetsnämnden bör liksom ett konsistorium ha möjlighet att delegera sin beslutsmyndighet i visst ärende eller viss grupp av ärenden. Härutinnan bör dock gälla, dels att beslutsmyndighet må kunna delegeras endast till chefen för nämndens kansli, dels att förutsättningen för delegationsbeslut skall vara, att nämndens samtliga ledamöter är ense därom. Beslut som fattats med stöd av delegation bör anmälas vid samarbetsnämndens nästföljande sammanträde.

Vad i övrigt i det föregående föreslagits beträffande konsistoriets arbetsformer bör ha motsvarande tillämpning i avseende på den akademiska samarbetsnämnden i Stockholm.

Utredningen vill här tillägga, att den utgår från att det akademiska rektorskonventet i Stockholm som en följd av inrättandet av den här föreslagna samarbetsnämnden kommer att få delvis andra arbetsuppgifter, än det för närvarande har.

I fråga om *samtliga* de här föreslagna samarbetsnämnderna bör i den nya universitetsstadgan föreskrivas, att de skall vara skyldiga att allmänt verka för ett förstärkt samarbete mellan berörda läroanstalter och att de skall ha att för vederbörliga myndigheter framlägga de förslag, som de i detta syfte finner påkallade.

Utredningen är klar över att gränsdragningen mellan ett konsistoriums och en samarbetsnämnds kompetensområden fordrar en detaljerad precisering. Då vidare denna gränsdragning kommer att behöva justeras relativt ofta, är det enligt utredningens mening icke lämpligt, att detaljbestämmelser härom intages i universitetsstadgan. Utredningen förordar i stället, att det skall ankomma på Kungl.

Maj:t att för varje enskild samarbetsnämnd besluta rörande fördelningen av åligganden mellan nämnden å ena sidan och berörda konsistorier å den andra.

d) Rektor

Redan av det föregående framgår, att enligt utredningens mening var och en av de akademiska läroanstalterna, liksom fallet är i dag beträffande de under kanslern och överstyrelsen för de tekniska högskolorna lydande läroanstalterna, bör stå under ledning av en *vald rektor,* som bl. a. skall vara konsistoriets, d. v. s. styrelsens, ordförande och jämte universitetsrådet (motsvarande) utgöra läroanstaltens rektorsämbete, till vilket konsistoriet skall kunna delegera sin beslutsmyndighet i så gott som alla på konsistoriet eljest ankommande ärenden.

Den föreslagna delegationsmöjligheten till rektorsämbetet i förening med rektors ställning som konsistoriets ordförande gör, att vad som i de föregående avsnitten av detta kapitel sagts rörande universitets/högskolestyrelsens uppgifter och ställning i det väsentliga gäller beträffande såväl konsistoriet som rektor.

I nu gällande organisation har, som inledningsvis påpekades, såväl universitetens som de tekniska högskolornas rektorer vid sidan av sin ställning som konsistorieorganens ordförande och verkställande ledamöter en självständig del i sina läroanstalters styrelse. Detta kommer delvis till uttryck däri, att rektor, för att använda universitetsstatuternas ordasätt, skall ha »den närmaste vården och tillsynen i fråga om allt, som rör universitetet»; att på honom särskilt ankommer att tillse »att undervisningen och examinationen vederbörligen handhavas, att universitetets egendom behörigen vårdas, att lärare och övriga tjänstemän vid universitetet noggrant uppfylla sina åligganden».

Denna rektors särställning föreslår utredningen i oförändrad form överförd till den nya universitetsorganisationen. Utredningen föreslår sålunda, att i den nya stadgan rektor i egenskap av självskriven ordförande i konsistoriet karaktäriseras såsom universitetets/högskolans högste företrädare med skyldighet att öva inseende över läroanstaltens samtliga angelägenheter. Särskilt bör det därvid åligga honom att verka för goda forsknings- och studiebetingelser vid läroanstalten samt att vaka över att undervisningen och examinationen vederbörligen handhas.

Som en följd av förslaget om att det närmaste ansvaret för den ekonomiska och administrativa förvaltningen respektive för universitetsbiblioteket skall åläggas universitetsrådet respektive överbibliotekarien såsom förvaltningschefer, kommer rektors allmänna tillsynsskyldighet att få sin tyngdpunkt förlagd till de rent akademiska delarna av universitetets/högskolans verksamhet. Detta är enligt utredningens mening en logisk konsekvens av rektors ställning såsom vetenskapsmännens valde förtroendeman. Självfallet skall rektor likväl ha det högsta överinseendet även över förvaltningscheferna. Särskilt bör han därvid med dem och — i sista hand — i konsistoriet dryfta sådana administrativa förändringar, genom vilka han anser att forsknings- och studiebetingelserna vid

läroanstalten skulle kunna förbättras. På så sätt blir rektor den medlande och förmedlande kraft i samspelet mellan vetenskap och förvaltning, som enligt utredningens övertygelse är nödvändig för de akademiska läroanstalternas verksamhet.

I syfte att ge rektor förbättrade möjligheter att skaffa sig kännedom om de akademiska angelägenheterna inom samtliga fakulteter föreslår utredningen, att rektor ges en stadgemässigt fastslagen rätt att närvara vid sammanträden med fakulteter, sektioner, ämnesgrupper, fakultets- och utbildningsnämnder samt institutionskollegier. Rektor bör därvid ha rätt att deltaga i överläggningarna, men däremot icke rätt att deltaga i besluten, såvida icke rösträtt tillkommer honom i hans egenskap av ordinarie lärare vid universitetet eller högskolan.

Rektors självständiga del i universitetens/högskolornas styrelse består för närvarande icke uteslutande i den allmänna tillsynsmyndighet, som utredningen föreslår överförd till den nya organisationen. Rektorsämbetena vid de tekniska högskolorna skall enligt gällande stadgar därutöver fullgöra vissa rent förvaltningsmässiga funktioner, framför allt dem, som vid universiteten ankommer på dessas drätselnämnder. Även universitetens rektorer har, särskilt under senaste år, ålagts vissa förvaltningsuppgifter, bl. a. att besluta om förordnande av extra universitetslektorer och om inrättande inom angivna ramar av assistent- och amanuenstjänster i de filosofiska fakulteternas ämnen.

Enligt universitetsutredningens mening är ett bibehållande av denna ordning icke fullt förenligt med utredningens huvudförslag, att konsistorierna skall vara de akademiska läroanstalternas styrelser. Utredningen har därför i sitt förslag till stadgar icke medtagit några motsvarigheter till här ifrågavarande bestämmelser. I stället har utredningen — som framgår av det föregående — föreslagit en så gott som obegränsad möjlighet för konsistoriet att till rektorsämbetet, d. v. s. rektor och universitetsråd (motsvarande), delegera beslutsmyndigheten i på konsistoriet såsom universitetets/högskolans styrelse eljest ankommande ärenden. Vidare har utredningen föreslagit, att på rektorsämbetet direkt lägges ansvaret för vissa uppgifter av blandad akademisk och administrativ natur.

Rent formellt sett kan utredningens förslag, jämfört med gällande statuter och stadgar, möjligen sägas innebära en viss försvagning av rektorernas ställning — mindre vid universiteten än vid de tekniska högskolorna. I realiteten torde emellertid genom delegationsinstitutet och rektorsämbetets ställning denna formella förändring i rektors ställning elimineras.

Som redan antytts skall enligt utredningens mening de här ifrågavarande akademiska läroanstalternas rektorer alltjämt vara *valda*. Val av rektor förrättas för närvarande vid universiteten av den akademiska församlingen; vid fackhögskolorna av vederbörande lärarkollegium. Enligt utredningens mening bör — som framgår av det föregående — rektor vara en universitetets/högskolans förtroendeman och högste företrädare med överinseende över dess såväl forskande som utbildande verksamhet. Med hänsyn härtill framstår det för utredningen såsom självklart, att *rösträtt vid rektorsval* bör tillkomma läroanstaltens samtliga ordi-

narie lärare, såväl professorer som laboratorer (motsvarande) och universitetslektorer. Även överbibliotekarie synes, med hänsyn till för hans tjänst gällande vetenskapliga kompetensfordringar, böra äga rösträtt vid rektorsval. Bortsett från den sistnämnda tjänstemannen kommer sålunda enligt utredningens förslag rösträtt vid rektorsval att tillkomma samma personer, som enligt förslagen i ett föregående kapitel automatiskt äger säte och stämma i fakultet. Eftersom en på detta sätt sammansatt valförsamling vid de tekniska högskolorna skulle bli praktiskt taget identisk med den tekniska fakulteten och eftersom rektorsval är det enda ärende, som skulle komma att handläggas av en sådan församling, synes det utredningen vara onödigt att för ändamålet tillskapa ett särskilt organ. I stället föreslår utredningen den bestämmelsen, att val av rektor skall förrättas av de vid universitetet/högskolan anställda ordinarie lärarna jämte överbibliotekarien vid ett gemensamt sammanträde, vilket ledes av läroanstaltens rektor eller, om rektor ej är närvarande, prorektor.

Skillnaderna i fråga om rösträtten vid rektorsval mellan å ena sidan här föreslagen och å den andra nu gällande ordning är — förutom att rösträtt föreslås tillkomma samtliga kategorier av ordinarie lärare — följande: (1) I motsats till vad fallet nu är vid universiteten föreslås inga andra administrativa tjänstemän än överbibliotekarien få rösträtt, något som utredningen anser motiverat av rektors ställning som en forskningens och den akademiska utbildningens företrädare. (2) Sådana lärare, som utan att vara anställda vid universitetet/högskolan är ledamöter av någon dess fakultet, skall enligt utredningens förslag sakna rösträtt, medan sådan rätt enligt gällande universitetsstatuter tillkommer vissa professorer med den angivna ställningen i universitetsorganisationen. Detta förslag bör ses mot bakgrund av det förhållandet, att ställningen av ledamot av två läroanstalters fakulteter i det föregående förordats tillkomma ett relativt stort antal lärare, särskilt i Göteborg. Enligt utredningens mening är det icke motiverat att genom en generell föreskrift i stadgan ge hela denna grupp av akademiska lärare rösträtt vid två läroanstalters rektorsval. Med det sagda vill utredningen däremot icke ha uteslutit möjligheten av att särskilda undantagsföreskrifter kan vara motiverade i vissa mera speciella fall, närmast då i fråga om sådana fakultetsledamöter, som visserligen ej i formellt hänseende är anställda vid läroanstalten, men som icke heller är anställda vid något annat universitet eller någon annan högskola (t. ex. föreståndaren för statens etnografiska museum, som utan att vara anställd vid Stockholms universitet där svarar för undervisning och examination i ämnet allmän och jämförande etnografi och är ledamot av universitetets humanistiska fakultet). — Undantagsföreskrifter av här antytt slag kan, utan att detta behöver förutses i stadgan, meddelas av Kungl. Maj:t.

Enligt gällande universitetsstatuter fordras för *valbarhet* till rektor och prorektor att vederbörande under minst tre år innehaft professorstjänst vid det ifrågavarande universitetet. Kretsen av möjliga kandidater är sålunda begränsad

dels till professorskretsen, dels till det egna lärosätets professorer. Ungefär motsvarande bestämmelser gäller för de övriga här ifrågavarande läroanstalterna.

Dessa bestämmelser rörande valbarhet till rektor är enligt utredningens mening onödigt rigorösa. En vid ett universitet nyutnämnd professor kan från tidigare tjänstgöring där vara minst lika förtrogen med universitetets förhållanden som den, som innehaft professur där i tre år efter att tidigare ha varit knuten till annat lärosäte. De akademiska läroanstalternas ändamål är vidare att på vetenskaplig grund bedriva forskning *och* utbildning, varför det enligt utredningens mening ej är fullt konsekvent att begränsa valbarheten för rektorat till professorskretsen. Det kan därjämte mycket väl tänkas, att i något fall en person med anställning utanför universitetsvärlden allmänt anses vara den för rektoratet bäst skickade.

Av här angivna skäl föreslår utredningen den bestämmelsen, att till ett universitets eller en högskolas rektor må utses den person, som med hänsyn till vetenskapliga och pedagogiska kvalifikationer bedömes vara för rektoratet bäst skickad.

Rektors mandattid är vid universiteten tre och vid de tekniska högskolorna fyra år. Med hänsyn till värdet av en viss kontinuitet i ledningen för en organisation av den omfattning det här rör sig om anser utredningen för sin del, att den längre mandattiden vid de tekniska högskolorna är att föredraga. Utredningen föreslår därför, att rektors mandatperiod sättes till fyra år.

Någon annan begränsning av *möjligheten till omval* än den som anges av pensioneringsperiodens övre gräns vill utredningen ej förorda. Val av rektor bör sålunda förrättas för en tid av högst fyra år i sänder.

För närvarande gäller i fråga om såväl universiteten som de tekniska högskolorna den bestämmelsen, att rektor behåller sin professur, men i den utsträckning han själv önskar är befriad från den därmed förenade undervisnings- och examinationsskyldigheten, som då i stället bestrides av vikarie. Detta medför, att vid upprepat omval av rektor dennes professur under lång tid, kanske decennier, upprätthålles av vikarie. Härutinnan erfordras enligt utredningens mening, oavsett hur valbarhetsbestämmelserna för rektoraten utformas, en ändring av gällande ordning.

Under två på varandra följande fyraårsperioder synes rektors tjänst, därest denna är knuten till sådan akademisk läroanstalt, för vilka den nya universitetsstadgan föreslås gälla, utan stora olägenheter kunna bestridas med vikarie på sätt som nu sker. Blir rektor emellertid omvald för en tredje mandatperiod, bör enligt utredningens mening hans ordinarie lärartjänst föras över stat och den på stat uppförda tjänsten återbesättas. Uppkommer efter utgången av den tredje tjänstgöringsperioden den situationen, att avgången rektor skall inträda i utövning av den över stat uppförda tjänsten, bör denna föras på övergångsstat, d. v. s. göras till en personlig befattning.

Utredningens här framlagda förslag innebär, att en ordinarie lärartjänst vid ett universitet eller en högskola alltjämt kan under flera år i följd behöva bestridas av vikarie, därför att den ordinarie innehavaren fungerar som rektor. Därest sådan vikarie innehar kompetens för det slag av tjänst, varom fråga är, bör enligt utredningens mening till honom utgå lön enligt samma grunder, som gäller för den som med stöd av vikariatslöneförordnande bestrider tjänst av ifrågavarande slag.

För det fall att annan än professor vid universitet eller högskola, som här avses, väljes till rektor, synes böra föreskrivas, att Kungl. Maj:t efter förslag av vederbörande konsistorium och yttrande av universitetskanslersämbetet i varje särskilt fall fattar beslut angående avlöning och andra ersättningar åt den valde.

Såsom rektors ställföreträdare finns vid universiteten och de större fackhögskolorna en *prorektor,* vald på samma sätt och för samma tid som rektor. Vid karolinska institutet benämnes rektors ställföreträdare dekanus och fullgör förutom uppgiften att vid förfall för rektor inträda i dennes ställe vissa särskilda, i praxis närmare utbildade funktioner. Vid övriga läroanstalter har prorektor uteslutande uppgiften att fungera som rektors ställföreträdare.

I det föregående har utredningen föreslagit, att ett universitets eller en högskolas konsistorium skall bestå av rektor och universitetsråd (motsvarande) samt av såväl fakulteternas som sektionernas dekaner och därjämte en av odelad medicinsk fakultet vald ledamot. Utredningen har vidare föreslagit en längre gående fakultets- och sektionsuppdelning än den nuvarande. Detta får till följd, att konsistorierna vid de största läroanstalterna, universiteten i Uppsala och Lund, kommer att få minst tolv ledamöter. Med hänsyn till att konsistorierna sålunda blir relativt omfattande styrelseförsamlingar, anser utredningen det vara mindre välbetänkt att tillföra dem ytterligare en ledamot, vilkens uppgift i övrigt skulle inskränka sig till den att vara rektors ställföreträdare. Utredningen föreslår därför, att konsistoriet ges skyldighet att genom val utse antingen en av dekanerna eller den av medicinsk fakultet valde ledamoten av konsistoriet att tillika vara universitetets/högskolans prorektor och såsom sådan fungera som rektors ställföreträdare och konsistoriets vice ordförande. Sådant val bör förrättas för en tid av högst tre år i sänder.

För handelshögskolan i Göteborg är den här föreslagna ordningen för val av prorektor icke lämplig. Utredningen föreslår, att vid denna högskola en särskild prorektor väljes för högst tre år i sänder och i övrigt på samma sätt som rektor. Hinder bör ej föreligga mot att uppdragen som prorektor och som tredje ledamot av högskolans konsistorium förenas hos samma person. Vid förfall för rektor vid sammanträde med konsistoriet bör då den särskilt valde suppleanten ingå som ledamot av detta.

Utredningen vill avslutningsvis påpeka, att vad här sagts om rektors ställning och uppgifter får motsvarande giltighet i avseende på ordförandena i samarbets-

nämnderna i Göteborg och Lund, vilka enligt utredningens förslag skall fullgöra konsistoriets uppgifter i fråga om de s. k. gemensamma institutionerna på dessa två universitetsorter.

e) Universitetsråd (motsvarande)

Som framgått av vad utredningen i de närmast föregående avsnitten anfört, föreslår utredningen att det omedelbara ansvaret för den administrativa och ekonomiska förvaltningen av en akademisk läroanstalt anförtros en administrativ tjänsteman med ställning som ledamot av konsistoriet och under detta chef för läroanstaltens centrala förvaltning, d. v. s. motsvarigheten till vad som vid universiteten nu benämnes drätselverk och kansli.

Den redan genomförda och den för den närmaste tiden erforderliga expansionen av hela universitets- och högskoleorganisationen, en expansion som till väsentlig del förutsättes ske genom successiv utbyggnad av de redan befintliga läroanstalterna, gör, redan den, enligt utredningens bestämda mening en kraftig förstärkning av de enskilda universitetens/högskolornas administrativa organisation till en ofrånkomlig nödvändighet. Därtill kommer, att den lokala universitets/högskoleadministrationen enligt utredningens i det föregående redovisade förslag får nya uppgifter och ansvarsområden. Utredningen har sålunda föreslagit, dels att de lokala akademiska myndigheterna ges ansvar — och resurser — för en fastare administration av utbildningsorganisationen, dels att de som en av sina huvuduppgifter får att handha en aktivt planerande verksamhet inom den ekonomiska förvaltningens område, dels slutligen att dessa myndigheter ges ansvaret för den kamerala förvaltningen av utifrån givna forskningsanslag och för den direkta ledningen av för läroanstalten gemensamma verksamheter av servicekaraktär.

Utredningens förslag innebär vidare, att på den lokala universitets/högskolestyrelsens organ lägges avgörandet av ett icke obetydligt antal ärenden, vilka nu avgöres av de centrala akademiska förvaltningsmyndigheterna (kanslern respektive överstyrelsen för de tekniska högskolorna).

För att universitets/högskoleadministrationen skall kunna på ett tillfredsställande sätt handha sin sålunda avsevärt utvidgade arbetsuppgift fordras enligt utredningens bestämda mening dels en differentierad personalstab inom läroanstalternas centrala förvaltning, dels en sammanhållande, administrativ ledning för denna förvaltning. För att tillgodose sistnämnda behov föreslår universitetsutredningen inrättandet vid de akademiska läroanstalterna av en ny typ av administrativa chefsbefattningar. För innehavarna av vissa av dessa tjänster föreslår utredningen tjänstebenämningen *universitetsråd.*

Universitetsrådet (motsvarande) bör, som ovan nämnts, under konsistoriet vara chef för den för läroanstalten gemensamma administrationen med undantag för universitetsbiblioteket, som alltjämt bör lyda direkt under konsistoriet och förvaltas av överbibliotekarien såsom chef. Universitetsrådet (motsvarande) bör

vidare — som framgår av tidigare avsnitt av detta kapitel — vara självskriven ledamot av konsistoriet och vid dettas sammanträden antingen själv eller genom förvaltningens tjänstemän svara för föredragningen av alla ärenden utom rena biblioteksärenden, vilka föredrages av överbibliotekarien eller genom dennes försorg. Universitetsrådet (motsvarande) skall vidare jämte rektor utgöra rektorsämbetet och därvid närvara vid handläggningen av de ärenden, vilka enligt gällande bestämmelser ankommer på rektorsämbetet eller av konsistoriet hänvisats till detsamma för avgörande. Universitetsrådet (motsvarande) skall därjämte själv avgöra de ärenden eller grupper av ärenden, vilka genom delegationsbeslut av konsistoriet hänvisats till honom för avgörande.

I egenskap av förvaltningschef bör universitetsrådet (motsvarande) leda och fördela arbetet inom universitets/högskoleförvaltningen och öva tillsyn över där anställd personal.

Såsom föredragande i konsistoriet bör universitetsrådet (motsvarande) svara för beredningen av alla på universitets/högskolestyrelsen ankommande ärenden. Särskilt skall han därvid ha att svara för det förberedande planeringsarbetet för utbyggnaden av de för läroanstalten gemensamma resurserna och att därvid tillse, att detta planeringsarbete samordnas med motsvarande arbete inom fakulteterna.

Eftersom all högre administrativ personal enligt utredningens mening bör tillhöra läroanstaltens centrala förvaltning, bör det åligga universitetsrådet (motsvarande) att tillse, att fakulteter och sektioner får det bistånd med sekretariatsresurser och utredningar, som fordras framför allt för deras planerande verksamhet och för administrationen av utbildningsorganisationen. I särskilda fall bör universitetsrådet (motsvarande) själv kunna fungera som föredragande i fakultet eller sektion.

Universitetsrådet (motsvarande) bör vidare ansvara för expeditionen av konsistoriets, rektorsämbetets och fakulteternas/sektionernas samt av honom själv fattade beslut. Han bör också svara för att inkomna ärenden blir vederbörligen handlagda samt för vården av universitetets/högskolans arkiv.

Allmänt bör det slutligen åligga universitetsrådet (motsvarande) att följa verksamheten vid universitetet/högskolan, att verka för goda forsknings- och studieförhållanden och att vidtaga eller föreslå alla åtgärder, som han finner kunna gagna läroanstalten och dess verksamhet.

Såsom framgår av det ovan sagda är universitetsrådsbefattningarna (motsvarande) avsedda som rent administrativa chefstjänster. På innehavarna av dessa tjänster skall enligt förslaget bl. a. ankomma att tolka och tillämpa de författningar och andra föreskrifter, som av överordnad myndighet eller av Kungl. Maj:t meddelats för den administrativa regleringen av de akademiska läroanstalternas verksamhet. Därav följer, att universitetsrådet (motsvarande) står i ett särskilt ansvarsförhållande gentemot i sista hand Kungl. Maj:t. Med hänsyn härtill anser utredningen, att innehavare av universitetsrådstjänsterna (mot-

svarande) utan ansökningsförfarande bör förordnas av Kungl. Maj:t efter anmälan av universitetskanslersämbetet.

Med hänsyn till det ansvar, som följer med dessa tjänster, och till de kvalifikationer, som fordras för att väl fylla dem, måste universitetsrådsbefattningarna (motsvarande) enligt utredningens mening placeras på chefslöneplanen. Själva lönegradsplaceringen måste bli beroende framför allt av omfattningen av den förvaltning, som de enskilda tjänsternas innehavare skall svara för.

Härvidlag har man att taga hänsyn till det andra av de huvudkrav, som enligt utredningens mening måste ställas på den lokala universitets/högskoleförvaltningens organisation, nämligen kravet att denna förvaltning måste innefatta en differentierad personalstab. Utredningen vill härvidlag åter erinra om att den lokala universitets/högskolestyrelsens organ enligt här framlagt förslag kommer att få avsevärt vidgade och starkt differentierade arbetsuppgifter, för vilkas handhavande fordras tjänstemän med olika slag av specialiserade kvalifikationer. Utbildningsadministration, författningstolkning, ekonomisk planering, ledning av upphandlings- och serviceverksamhet, kassarörelse och bokföring samt personaladministration är alla uppgifter, som fordrar människor med speciell utbildning och speciell intresseinriktning. Inom ramen för en liten förvaltningsorganisation måste uppgifter av två eller flera av dessa olika slag sammanföras hos en tjänsteman, medan man inom ramen för en stor organisation har underlag för särskilda tjänster för var och en av dessa uppgifter eller grupper av uppgifter. Från denna synpunkt sett är relativt omfattande förvaltningsorganisationer på det lokala universitets/högskoleplanet avgjort att föredraga.

Med hänsyn härtill har utredningen ställt sig frågan, vilka skäl som talar emot en organisation, som innebär att två eller flera, eljest från varandra fristående läroanstalter på en och samma ort använder sig av en och samma förvaltningsorganisation under ledning av ett universitetsråd som chef.

Denna fråga behandlas utförligt i åttonde kapitlet. I nu förevarande sammanhang vill utredningen endast förutskicka, att där föreslås upprättandet av en på angivet sätt gemensam förvaltningsorganisation för Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola. Därjämte föreslås viss förvaltningsgemenskap även för Lunds universitet och tekniska högskolan i Lund samt för Stockholms universitet, det ombildade karolinska institutet och tekniska högskolan i Stockholm.

Den gemensamma förvaltningsorganisationen i Göteborg samt förvaltningsorganisationerna för vartdera av universiteten i Uppsala och Lund föreslås bli ungefär jämnstora och så omfattande, att förvaltningschefstjänsterna där enligt utredningens mening bör placeras i lönegrad B 4. För innehavarna av dessa tre tjänster föreslår utredningen tjänstebenämningen *universitetsråd*. Förvaltningsorganisationerna vid vart och ett av universiteten i Stockholm och Umeå, vid karolinska institutet och vid de tekniska högskolorna i Stockholm och Lund blir av avsevärt mindre omfattning, varför utredningen föreslår att förvaltningschefstjänsterna vid de nämnda läroanstalterna i Stockholm och Umeå göres till byrå-

chefstjänster med placering i någon av lönegraderna B 1—3. I fråga om motsvarande tjänst vid tekniska högskolan i Lund framlägges icke något konkret förslag.

Även för chefskapet för det kansli, som enligt förslaget skall knytas till den akademiska samarbetsnämnden i Stockholm, föreslås inrättandet av en byråchefstjänst med placering i någon av lönegraderna B 1—3.

I fråga om denne tjänstemans uppgifter bör i tillämpliga delar gälla vad i det föregående sagts om universitetsråds (motsvarande) arbetsuppgifter. Chefen för samarbetsnämndens i Stockholm kansli bör sålunda ha att följa verksamheten vid under nämndens styrelse ställda inrättningar. Han bör vidare uppmärksamma utvecklingen inom de berörda läroanstalterna och för nämnden framlägga de förslag, han finner motiverade i syfte att stärka samarbetet mellan läroanstalterna och samordna deras utbyggnad.

Han bör vidare leda arbetet inom kansliet, fungera som föredragande vid samarbetsnämndens sammanträden och, i den mån det uppdrages åt honom, fatta beslut på nämndens vägnar. Han bör också svara för expeditionen av nämndens beslut.

Avslutningsvis vill utredningen framhålla följande beträffande förslaget om administrativa chefstjänster vid sidan av konsistorier och rektorer.

Det här framlagda förslaget om inrättande av universitetsrådstjänster (motsvarande) bör enligt utredningens mening ses som ett förslag om en i dagens läge helt nödvändig förstärkning av den nuvarande rektorsinstitutionen. Genom förslaget att lägga det omedelbara ansvaret för själva administrationen på administrativa chefstjänstemän menar sig utredningen ge läroanstalternas rektorer möjlighet att helt ägna sig åt vården om den egentliga universitets/högskoleverksamheten — forskningen och den vetenskapliga utbildningen. Rektorerna är som konsistoriernas ordförande läroanstalternas högsta företrädare och har sålunda alltfort överinseendet över alla deras angelägenheter, däribland även de administrativa. Motiveringen härför är den, att administrationen även den är en serviceverksamhet åt forskningen och den vetenskapliga utbildningen.

Statskontorets ståndpunkt

Liksom i föregående kapitel lämnar utredningen avslutningsvis här en summarisk jämförelse mellan universitetsutredningens ställningstaganden och förslag å ena sidan och statskontorets å den andra. Denna jämförelse tar främst sikte på att redovisa föreliggande skillnader.

Den mest markanta skillnaden mellan universitetsutredningens och statskontorets förslag föreligger just i fråga om organisationen av den lokala universitetsstyrelsen.

Universitetsutredningen har utgått från att den lokala universitetsstyrelsens uppgifter bör vara av avsevärt mer renodlat administrativt slag än för när-

varande. Utredningen har därför övervägt att anförtro den lokala styrelsen för de akademiska läroanstalterna till rent administrativa organ men har därvid funnit, att de huvuduppgifter, som åligger den lokala styrelsen, dels är mycket särpräglade, dels alla fordrar ett inslag av akademisk bedömning. På denna grund föreslår universitetsutredningen ett bibehållande av det nuvarande slaget av lokala läroanstaltsstyrelser med organ, bestående av representanter för de ordinarie akademiska lärarna och en av dessa tillika utsedd rektor. Den administrativa ledningen förstärks emellertid samtidigt genom inrättandet av en ny administrativ chefstjänst, vars innehavare föreslås tillika bli ledamot av konsistoriet.

Riktpunkter för statskontorets förslag har varit dels att försöka avgränsa de förvaltningsuppgifter, som lämpligen bör ombesörjas av kollegiala organ, dels att förkorta ärendevägarna på så sätt att endast en instans skall fullgöra den vetenskapliga och en den administrativa prövningen. Dessa riktpunkter har lett fram till ett förslag, där de akademiska och de administrativa funktionerna inom läroanstalternas styrelse organisatoriskt särskiljs. Denna funktionella uppdelning i akademiska och administrativa uppgifter på läroanstaltsnivå har statskontoret ansett möjlig med utgångspunkt även i att en i princip likartad separering enligt förslaget kommer till stånd på kanslers/överstyrelsenivån.

Statskontoret föreslår vidare en omfattande decentralisering av administrativa uppgifter från kanslers/överstyrelsenivån. Detta förhållande tillsammans med de administrativa uppgifternas allt mer ökande omfattning och betydelse har enligt statskontorets mening gjort det nödvändigt att ompröva läroanstalternas styrelseorgans ställning. För den administrativa ledningen inom en läroanstalt har statskontoret ansett det rimligt att anvisa en fristående ställning i förhållande till de kollegiala akademiska organen.

Statskontoret anger i sitt förslag såsom *akademiska* styrelseorgan dels den akademiska församlingen, dels det akademiska konsistoriet, dels fakulteterna/sektionerna. Statskontoret föreslår vidare, att läroanstaltens lärare/forskare skall utse en professor att såsom rektor fungera som deras högste företrädare och därvid tjänstgöra som ordförande i den akademiska församlingen, det akademiska konsistoriet och läroanstaltens råd. Det akademiska konsistoriet kommer enligt statskontorets förslag att företrädesvis behandla de vetenskapliga bedömningsfrågor, som inte kan avgöras inom institutionerna eller fakultetsorganen.

Den *administrativa* ledningen på lokal nivå skall däremot enligt statskontorets förslag uppdras åt en ämbetsman med generaldirektörs ställning. Denne skall i princip besluta i alla ärenden, som för närvarande vid universiteten tillkommer drätselnämnden och mindre konsistoriet, med undantag för ärenden, som gäller avvägning mellan flera fakulteter/sektioner, och med undantag för de av dessa organs ärenden, som särskilt föreslagits tillkomma annan myndighet att handlägga (t. ex. petitafrågorna). Till varje läroanstalts administrativa ledning skall dessutom enligt statskontorets förslag höra ett läroanstaltens råd — bestående

av rektor som ordförande, prorektor, generaldirektören och fem andra såsom företrädare för allmänna intressen av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter.

Vad som därutöver framstår som en väsentlig skillnad mellan utredningens och statskontorets förslag är, att statskontoret vill göra den lokala administrativa ledningen och den tillhörande administrationen gemensam för *samtliga* akademiska läroanstalter på en ort. Sålunda skall enligt förslaget alla nuvarande läroanstalter bestå och ha sina egna akademiska organ och sina egna läroanstaltens råd, medan de i administrativt hänseende skall repliera på gemensamma organ. På så sätt etableras i landet fem vad statskontoret benämner universitetscentra, vartdera med en generaldirektör som administrativ chef (utom i Umeå, som får en mindre omfattande administrationsapparat) och en integrerad administrativ verksamhet för berörda läroanstalter.

FEMTE KAPITLET

Universitetens och högskolornas centrala ledning

A. De centrala myndigheternas nuvarande uppgifter och organisation

Som framgår av den i bihanget lämnade redogörelsen överensstämmer universitetskanslerns och överstyrelsens för de tekniska högskolorna arbetsuppgifter i allt väsentligt med varandra. Motsvarande uppgifter för de övriga vetenskapliga högskolorna utövas av dessas styrelser, men dessa styrelsers arbetsuppgifter skiljer sig från kanslerns och överstyrelsens därigenom att de saknar de sistnämnda organens uppgifter att samordna flera läroanstalters verksamhet. I stället motsvarar dessa styrelser i vissa av sina funktioner den lokala universitets/högskolestyrelsens organ vid de större läroanstalterna. Vad i detta avsnitt anges såsom de centrala organens huvudsakliga uppgifter, avser därför i första hand kanslersämbetet och överstyrelsen för de tekniska högskolorna.

Kanslerns/överstyrelsens uppgifter är dels planerande, dels administrativa.

De *planerande* arbetsuppgifterna kan sägas härflyta ur kanslerns respektive överstyrelsens allmänna åliggande att följa dem underställda läroanstalters verksamhet och att så snart anledning därtill föreligger, hos Kungl. Maj:t föreslå de åtgärder, som anses erforderliga för att främja läroanstalternas bästa och befordra deras ändamål. Detta åliggande fullgör kanslern och överstyrelsen främst genom sina årligen till Kungl. Maj:t avgivna petita. Kanslern och överstyrelsen avlämnar emellertid även andra, från petita fristående utredningar och förslag, ibland initierade genom framställningar från läroanstalterna eller från utomstående organisationer, ibland utarbetade i anledning av särskilda uppdrag från Kungl. Maj:t; ibland åter tillkomna på kanslerns/överstyrelsens eget initiativ.

Uppgiften att utarbeta planer och framlägga förslag om förbättringar i den akademiska utbildningsorganisationen och om förstärkningar av de högre läroanstalternas resurser för forskning och forskarutbildning delar kanslern/överstyrelsen med ett växlande antal tillfälliga sakkunniggrupper, var och en tillkallad för planläggningsarbete inom någon viss sektor av universitets- och högskoleväsendet. Resultaten av dessa tillfälliga organs verksamhet får i vissa fall, genom statsmakternas ställningstagande till dem, karaktär av riktlinjer för det forsatta planeringsarbetet inom kanslersämbetet/överstyrelsen. De tillfälliga organens förslag är emellertid inte alltid så fullständiga, att genomförandet kan sägas vara uteslutande en administrativ angelägenhet.

Frågan om den lämpliga fördelningen av planeringsuppgifterna mellan fasta och tillfälliga organ diskuteras längre fram i detta kapitel. I förevarande sammanhang synes emellertid förtjäna framhållas, att planeringsarbetet under senare tid i jämförelsevis stor omfattning legat hos tillfälliga kommittéer, medan kanslersämbetets/överstyrelsens resurser i hög grad tagits i anspråk av administrativa uppgifter för den expanderande universitets/högskoleorganisationen.

Till de centrala universitets- och högskolemyndigheternas planerande uppgifter kan i viss mån även hänföras deras uppgift som remissorgan. Planeringsarbetet inom andra sektorer av samhällsarbetet är i växande utsträckning beroende av och påverkar dessutom i sin tur planeringsarbetet för forskningens och den akademiska utbildningens utveckling. Därför måste större reformförslag på nästan alla områden konfronteras med den centrala universitets- och högskoleplaneringen.

Kanslersämbetets/överstyrelsens mera renodlat *administrativa* arbetsuppgifter synes kunna sammanfattas i nedanstående punkter.

A. Ärenden i vilka kanslern/överstyrelsen fattar *beslut:*

1. Vissa personaladministrativa ärenden (tjänstetillsättningar, tjänstledighetsärenden, förordnande av vikarier) avseende mellangrads- och högre tjänster i den mån beslut ej skall fattas av Kungl. Maj:t.
2. Ärenden rörande vissa ersättningar (till fakultetsopponenter, till sakkunniga i vissa befordringsärenden).
3. Fördelning av vissa anslagsmedel. Dessa fördelningsärenden kan uppdelas i tre kategorier, nämligen
   a. fördelning mellan skilda läroanstalter (anslaget till gästföreläsningar);
   b. fördelning mellan fakulteter och institutioner inom en och samma läroanstalt (tilldelning av lärarkrafter på grundval av fastställd organisationsplan eller — efter Kungl. Maj:ts bemyndigande — petitaplan, anslagen till materiel m. m. och till nyanskaffning av apparater m. m., del av anslaget till extra utgifter vid universitet och högskolor);
   c. fördelning mellan både läroanstalter och fakulteter (institutioner) såsom fallet är beträffande viss del av anslaget till licentiand- och doktorandstipendier, liksom även beträffande den till kanslerns disposition ställda delen av anslaget till extra utgifter vid universitet och högskolor.
4. Ärenden rörande docentförordnanden (docentkompetens).
5. Ärenden rörande instruktioner, reglementen och andra för underställda läroanstalter bindande föreskrifter, avsedda att komplettera eller tolka av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser.
6. Ärenden rörande programmen för de tekniska högskolornas professurer.
7. Ärenden rörande kursfordringar i enskilda ämnen för skilda examina (»studieplaner» respektive »läro- och timplaner för undervisningen»).

8. Vissa dispensärenden, främst sådana som gäller rätt till inskrivning vid visst lärosäte och rätt att avlägga vissa examina.
9. Vissa besvärsärenden.
10. Vissa disciplinärenden.
11. Ärenden rörande intagningen av studerande till medicinska och odontologiska studier samt rörande grunderna för urvalet bland de inträdessökande till de tekniska högskolorna.

B. Ärenden i vilka kanslern/överstyrelsen har att avge *utlåtande* till Kungl. Maj:t:

1. Vissa personaladministrativa ärenden, främst sådana som gäller tillsättningen av ordinarie lärarbefattningar.
2. Vissa besvärsärenden.
3. Ärenden rörande organisationsplaner för undervisningen i de filosofiska fakulteternas ämnen.

Härtill kommer — såsom ovan framhållits — de ärenden, som Kungl. Maj:t eller vederbörande departementschef genom beslut i varje särskilt fall remitterar för yttrande till kanslern/överstyrelsen.

Kanslerns/överstyrelsens uppgifter är sålunda väsentligen de för centrala statliga ämbetsverk normala. De har båda att följa dem underställda läroanstalters vetenskapliga, utbildande och administrativa verksamhet och att med ledning av vunna erfarenheter utfärda erforderliga föreskrifter och för Kungl. Maj:t framlägga alla de förslag, som befinnes erforderliga för verksamhetens främjande. Vid varje jämförelse med ett centralt ämbetsverk måste dock den skiljaktigheten uppmärksammas, som ligger däri, att en betydande del av de akademiska läroanstalternas verksamhet, nämligen forskningen, i avseende på sin inriktning och sin metodik bedrives fri från reglerande administrativa bestämmelser. Kanslern/överstyrelsen har vidare, liksom de centrala ämbetsverken, att fatta beslut i en rad administrativa angelägenheter av större vikt, framför allt sådana som har att göra med den akademiska utbildningens innehåll och organisation samt sådana som gäller tillsättning av högre tjänster och handhavandet av till läroanstalternas förfogande ställda anslagsmedel och annan materiell egendom.

Trots att kanslerns och överstyrelsens uppgifter sålunda sammanfaller och väsentligen överensstämmer med de centrala ämbetsverkens, företer deras organisatoriska ställning och uppbyggnad mycket markanta skiljaktigheter. Medan kanslern för rikets universitet kan karaktäriseras som ett enmansämbetsverk, är överstyrelsen för de tekniska högskolorna en kollegial styrelse. Kanslern är vald av universiteten och därefter förordnad av Kungl. Maj:t, medan överstyrelsen däremot närmast har karaktären av en lekmannastyrelse utsedd av Kungl. Maj:t, delvis inom förslag som upprättats av organisationer *utanför* de berörda läroanstalterna. Medan kanslern själv fattar beslut i alla ärenden, vilka han icke med stöd av den i statuterna givna, obegränsade delegationsmöjligheten för avgörande hänskjuter till någon av tjänstemännen inom kanslersexpeditionen, är motsvarande ärendens handläggning inom överstyrelsen i stadgarna noga reg-

lerad på så sätt, att vissa ärenden såsom pleniärenden skall avgöras av överstyrelsen i plenum, medan andra ärenden såsom chefsärenden avgöres av preses. Mellan dessa båda, i stadgarna föreskrivna tillvägagångssätt för ärendenas handläggning inom överstyrelsen finns vissa i stadgarna angivna mellanformer (kommunikations- och anmälningsärenden), vilka numera utnyttjas i stor omfattning. Härigenom har arbetsformerna inom överstyrelsen i praktiken kommit att närma sig de hos kanslern tillämpade. Den betydelsefulla skillnaden kvarstår dock alltjämt, att de viktigaste ärendena, t. ex. utformningen av de årliga förslagen till anslagsäskanden, hos överstyrelsen handlägges kollegialt under medverkan av samtliga ledamöter.

Vidare föreligger den skillnaden, att stadgarna för de tekniska högskolorna föreskriver, att ärendena inom överstyrelsen skall avgöras efter föredragning och med reservationsskyldighet (i vissa fall endast reservationsrätt) för den föredragande, medan närmare bestämmelser rörande formerna för besluts fattande inom kanslersämbetet saknas.

Till de centrala universitets/högskolemyndigheterna bör även räknas *utrustningsnämnden för universitet och högskolor*. Dennas uppgift är dels att planera inredningen och utrustningen av nya institutionslokaler, dels att, sedan medel anvisats, verkställa den erforderliga upphandlingen. En närmare beskrivning av utrustningsnämndens uppgifter lämnas i bihanget (s. 436 f.), vartill hänvisas.

B. Diskussion och förslag

1. De centrala myndigheternas uppgifter

a) Vissa avgränsningar

Innan utredningen nu går att redovisa sina överväganden och ställningstaganden till de för universitets- och högskoleväsendet centrala organens uppgifter och organisation, finns det anledning att precisera vissa avgränsningar i fråga om dessa organs uppgifter, avgränsningar som samtidigt utgör utgångspunkter för de följande resonemangen.

Planeringsarbetet för de högre läroanstalternas utbyggnad måste helt naturligt i betydande utsträckning bygga på statistiska uppgifter rörande bl. a. tillströmning, examination, studietidens längd etc. Genom kungörelsen den 25 maj 1956 angående *statistik över högre studier* ålades de lokala universitets- och högskolemyndigheterna skyldighet att insamla visst primärmaterial för universitetsstatistiken, medan bearbetning och publicering av detta material ålades statistiska centralbyrån. De centrala universitets- och högskolemyndigheterna har sålunda icke några särskilda arbetsuppgifter beträffande universitetsstatistiken. Enligt gällande bestämmelser rörande studietidsstatistiken kan emellertid

kanslern, därest han finner det påkallat, hos statistiska centralbyrån begära genomförandet av en specialundersökning rörande studietidens längd i visst ämne eller vissa ämnen. — Universitetsutredningen utgår i det följande från att gällande ordning i nu ifrågavarande hänseende blir bestående.

Genom beslut vid 1960 och 1961 års riksdagar har inom arbetsmarknadsstyrelsen skapats en organisation för utarbetande och publicering av *utbildnings- och yrkesprognoser,* bl. a. sådana som är av direkt betydelse för planeringsarbetet för universitet och högskolor. Denna verksamhet står under ledning av en särskild delegation, i vilken ingår företrädare för samhället samt för arbetsmarknadens organisationer. — Universitetsutredningen anser sig nu böra utgå från att den sålunda genomförda organisationen för utbildnings- och yrkesprognoser blir i huvudsak bestående. Detta innebär, att utredningen icke räknar med att de centrala universitets/högskolemyndigheterna kommer att ha till uppgift att självständigt genomföra prognostiska utredningar av här ifrågavarande slag, utan att deras planeringsarbete får grundas på det utredningsarbete, som utföres inom arbetsmarknadsstyrelsen.

Genom beslut vid 1962 års riksdag har vidare byggnadsstyrelsens organisation ändrats och styrelsens uppgifter i samband därmed preciserats. Beslutet innebär, att byggnadsstyrelsen blir den centrala myndigheten för byggnadsplanering, byggenskap och byggnadsförvaltning för de högre läroanstalterna. Dock finns utrymme för de centrala universitets/högskolemyndigheterna att deltaga i utarbetandet av de översiktliga byggnadsplanerna för de skilda universitets- och högskoleenheterna. Till belysning härav må nämnas, att i de under år 1962 tillkallade programkommittéerna — t. ex. Frescatikommittén — företrädare för kanslersämbetet ingår bland de sakkunniga.

Vidare vill utredningen framhålla, att den utgår från att de centrala universitets/högskolemyndigheterna liksom nu bland sina uppgifter icke skall ha planeringen för eller den centrala administrationen av det allmännas insatser inom det *studiesociala* området.

Slutligen vill utredningen i detta sammanhang något beröra frågan om de centrala universitets/högskolemyndigheternas ställning i förhållande till de statliga *forskningsråden.* En betydande del av den vid de högre läroanstalternas institutioner bedrivna forskningen finansieras, som redan flera gånger framhållits, genom anslag från forskningsråden. Självklart är, att detta förhållande i skilda hänseenden måste beaktas i planeringsarbetet för de högre läroanstalternas verksamhet och resurser. Även i administrativt hänseende får förekomsten av rådsfinansierad verksamhet vid läroanstalterna återverkningar för de centrala universitets/högskolemyndigheternas arbete. En nära kontakt mellan dessa myndigheter å ena sidan och forskningsråden å den andra är därför under alla förhållanden nödvändig. Utredningen återkommer i det följande härtill, men vill redan i förevarande sammanhang uttala, att utredningen utgår från att forskningsrådens uppgifter och organisation skall vara i huvudsak desamma som nu. Utredningen räknar sålunda med att vi även i framtiden vid sidan av den så att

säga ordinarie universitets- och högskoleorganisationen kommer att ha statliga forskningsråd, vilka genom sina anslagsbeslut finansierar en mycket betydande del av den vid de högre läroanstalterna bedrivna forskningen och vilka bygger sin anslagspolitik på ett planeringsarbete, som i sin tur blir av stor betydelse även för universitetens och högskolornas utveckling.

b) De administrativa uppgifterna

En detaljgenomgång av de centrala organens nuvarande arbetsuppgifter visar enligt utredningens mening, att en decentralisering av beslutsfunktionen från kanslern/överstyrelsen till de enskilda läroanstalterna är både möjlig och önskvärd. Som ett allmänt skäl för en sådan decentralisering kan — förutom tidsvinsten — anföras, att lokala tjänstemäns känsla av ansvar blir starkare, om de vet, att ett ärende skall avgöras på grundval av deras egen beredning och föredragning, än om de vet, att ansvaret för den slutliga beredningen av ärendet ligger hos en annan myndighet. En icke obetydlig decentralisering av beslutanderätt från kanslern/överstyrelsen till de lokala läroanstalternas styrelseorgan har för övrigt genomförts under de senaste åren. Sålunda har rätt nyligen bestämmelser utfärdats, varigenom beslutsfunktionen i avseende på bl. a. tillsättning av e. o. docenttjänster överflyttats från kanslern/överstyrelsen till de mindre konsistorierna/lärarkollegierna.

Personaladministration och fördelningsärenden

I nästföregående kapitel har utredningen framlagt förslag om överförande från de centrala till de lokala universitets/högskolemyndigheterna av beslutsmyndigheten i ytterligare ett stort antal ärenden.

I avseende på de *personaladministrativa* uppgifterna innebär dessa förslag följande: Ärenden rörande tillsättning av forskardocenttjänster, speciallärarbefattningar samt ordinarie och extra ordinarie tjänster i lönegraderna A 19—A 23 med undantag för sådana, som tillhör läroanstalternas administration, föreslås skola avgöras av den lokala universitets/högskolestyrelsens organ i stället för, som för närvarande, av kanslern/överstyrelsen. Även ärenden rörande entledigande och förordnande av vikarier i fråga om tjänster och befattningar av nyss nämnda slag föreslås komma att avgöras av de lokala styrelseorganen. Också beslutsmyndigheten i avseende på förordnande av extra tjänstemän i lägst lönegrad A 19 föreslås överflyttad till de lokala universitets/högskolemyndigheterna, i den mån sådan överflyttning (som fallet är beträffande extra universitetslektorer) ej redan skett. Beträffande tjänstledighetsärenden föreslås sådan utvidgning av de lokala myndigheternas beslutsmyndighet, att de enda ärenden, som kommer att avgöras centralt, blir de som gäller tjänstledighet för högre tjänstemän — tjänstemän i lägst lönegrad A 24 — under längre tid än sex månader av ett och samma kalenderår. Även beslut rörande partiell tjänstebefrielse (sab-

batstermin) för innehavare av docent- och forskardocenttjänster föreslås kunna fattas av de lokala myndigheterna. Detsamma föreslås beträffande beslut om förordnande för längre tid än sex år på e. o. docenttjänst och beträffande tillstånd för vissa lärare att vara bosatta utom universitetsorten.

Beträffande så de *fördelningsärenden,* som för närvarande avgöres av de centrala universitetsmyndigheterna, har utredningen i nästföregående kapitel föreslagit, att beslut rörande fördelning mellan institutionerna av materiel- och apparatanslagen i den nya organisationen skall fattas av de lokala universitetsmyndigheterna. I anslutning härtill har utredningen föreslagit, att även beslutsmyndigheten i fråga om de till de enskilda läroanstalterna anvisade delarna av anslaget till Extra utgifter och i fråga om anslag ur universitetens reservfonder och karolinska institutets allmänna fond överflyttas till de lokala universitets/högskolestyrelserna. Utredningen har slutligen förutsatt, att ärendena rörande tilldelning av lärarkrafter på grundval av fastställd organisationsplan sedermera kommer att kunna avgöras lokalt (se s. 173).

Vid genomförande av dessa utredningens i föregående kapitel framlagda förslag till decentralisering av beslutsmyndighet återstår för handläggning inom central myndighet endast ett mycket litet antal fördelningsärenden och ett starkt begränsat antal personaladministrativa ärenden. Den förstnämnda gruppen kommer väsentligen att omfatta viss del av anslaget till licentiand- och doktorandstipendier, viss del av anslaget till Extra utgifter samt — tills vidare — tilldelningen av lärarkrafter på grundval av fastställd organisationsplan eller (i vissa fall) petitaplan. De personaladministrativa ärenden berörande de enskilda läroanstalterna, som alltfort skulle handläggas inom central universitets/högskolemyndighet, omfattar främst tillsättningsärenden rörande sådana mellangradstjänster, som är knutna till läroanstalternas administration, jämte till dessa tjänster anknytande ärenden rörande entlediganden och förordnande av vikarier (däremot icke tjänstledighetsärenden, vilka föreslås kunna avgöras av de lokala myndigheterna), ärenden rörande partiell tjänstebefrielse för ordinarie lärare samt uppgiften att avge utlåtanden i tillsättnings- och tjänstledighetsärenden, som skall avgöras av Kungl. Maj:t (tillsättning av och tjänstledighet för längre tid än sex månader för innehavare av tjänster i lägst lönegrad A 24).

I fråga om ärendena rörande partiell tjänstebefrielse för ordinarie lärare har utredningen konstaterat, att dessa ärenden dels kräver likformighet i behandlingen, dels knappast lämpar sig för avgörande i en kollegial församling, som till övervägande del består av ordinarie lärare. Utredningen anser därför, att dessa ärenden alltfort och i samma utsträckning som enligt gällande statuter och stadgar bör avgöras av central universitetsmyndighet. I detta sammanhang vill utredningen även uttala, att uppgiften att utfärda bestämmelser rörande beräkningsgrunder vid jämförelse mellan olika undervisningsformer (s. k. evalveringsbestämmelser) även den enligt utredningens mening alltjämt bör ligga hos central myndighet.

Akademiska befordringsärenden och docentförordnanden

Utredningen har övervägt, huruvida en viss förenkling av gången för de akademiska befordringsärendenas handläggning vore motiverad, nämligen på så sätt, att fakulteternas (motsvarande) förslag till innehavare av ordinarie lärartjänst kunde gå direkt till Kungl. Maj:t utan att för yttrande först passera central myndighet. I denna fråga vill utredningen anföra följande.

De ärenden utredningen här avser är ärenden rörande tillsättning av lediga tjänster som professor, laborator (motsvarande) och universitetslektor. Dessa tjänsters mycket stora betydelse för de högre läroanstalternas forskande och utbildande verksamhet och därmed för hela samhället motiverar redan i och för sig en behandlingsordning för tillsättningsärendena, som garanterar en omsorgsfull och sakkunnig bedömning av de sökandes meriter. Till samma slutsats kommer man, om man ser problemet från den enskilde sökandens synpunkt och betänker professorstjänsternas betydelse som forskarkarriärens topptjänster. Även från ren rättssäkerhetssynpunkt ter det sig därför starkt motiverat att för dessa ärenden ha en behandlingsgång, som garanterar en särskilt omsorgsfull prövning.

Nu gällande ordning beträffande professors- och laboratorstjänsters tillsättande innebär, att de sökandes meriter först prövas av särskilda sakkunniga, vilka, efter förslag av berörda fakulteter (motsvarande) vid såväl den egna som andra läroanstalter, utses av det större konsistoriet (lärarkollegiet) vid den läroanstalt, som den lediga tjänsten tillhör. Sedan de sakkunnigas yttranden inkommit, upprättas förslag av den fakultet (det lärarkollegium), som den lediga tjänsten tillhör. Förslaget inges därefter till kanslern/överstyrelsen, som med eget yttrande vidarebefordrar ärendet till Kungl. Maj:t för avgörande. Över fakultetens (motsvarande) förslag eventuellt anförda besvär brukar av kanslern/överstyrelsen för yttrande remitteras till vederbörande läroanstalts större konsistorium (lärarkollegium).

Beträffande kanslerns/överstyrelsens befattning med nu ifrågavarande ärenden måste till en början konstateras, att varken kanslern eller överstyrelsens ledamöter kan förutsättas vara kompetenta att bedöma graden av vetenskaplig skicklighet hos de enskilda sökande, den enda grund som enligt gällande universitetsstatuter må »avses eller åberopas» för befordran till dessa tjänster. Den enda bedömning av ett dylikt tillsättningsärende, som kan och må göras av kanslern/överstyrelsen, är sålunda en bedömning av rent formell natur, d. v. s. exakt samma slag av bedömning, som göres och kan göras vid ärendets beredning i departementet. Dessa förhållanden talar otvivelaktigt för att behandlingen av kanslern/överstyrelsen skulle kunna slopas såsom onödig. Å andra sidan måste understrykas, att kanslerns/överstyrelsens utlåtanden i motsats till vederbörande departementstjänstemäns är offentliga och därför kan ge intressenterna tillfälle till påpekanden och tillrättalägganden före ärendets slutliga avgörande. Samma möjligheter skulle emellertid stå öppna, om skyldigheten att avge yttrande över fakultets (motsvarande) förslag icke avskaffades men över-

flyttades från kanslern/överstyrelsen till — t. ex. — vederbörande läroanstalts rektor. Häremot skulle då kunna invändas, att nuvarande ordning är den antydda överlägsen från rättssäkerhetssynpunkt, därför att kanslern/överstyrelsen kan förutsättas i högre grad än rektor stå fri gentemot lokala stridigheter och hänsyn.

Universitetsutredningen har för sin del efter övervägande av skäl och motskäl kommit till den ståndpunkten, att den centrala universitets/högskolemyndighetens befattning med tillsättningsärenden av nu ifrågavarande slag icke bör slopas. Utredningen vill i detta sammanhang erinra om att hela detta komplicerade avsnitt av universitetsorganisationen översågs under det arbete, som ledde fram till utfärdandet av 1956 års universitetsstatuter, och att den därvid föreskrivna behandlingsordningen för akademiska befordringsärenden allmänt torde anses ha fungerat tämligen tillfredsställande.

Utredningen föreslår sålunda, att utlåtanden av central universitets/högskolemyndighet alltfort skall avges i tillsättningsärenden rörande professurer och laboraturer (motsvarande) liksom i alla övriga tillsättningsärenden, som skall avgöras av Kungl. Maj:t (tillsättning — med vissa undantag, bl. a. beträffande docenttjänsterna — av ordinarie och extra ordinarie tjänster i lägst lönegrad A 24).

Av i viss mån personaladministrativ natur är även kanslerns/överstyrelsens uppgift att besluta i ärenden rörande *docentförordnanden* (»antagande av oavlönad docent»; meddelande av docentkompetens).

I det alldeles övervägande antalet fall är de centrala myndigheternas granskning av dessa ärenden av uteslutande formell natur. En sakprövning av dylika ärenden blir aktuell endast i fall då den förslagsställande församlingen (fakultet, sektion, lärarkollegium) varit oenig i kompetensfrågan samt då tveksamhet kan råda om det föreslagna förordnandets ämnesomfattning. I förstnämnda hänseende kan anföras, att docentkompetensens värde för den enskilde motiverar ett bibehållande av den nu stadgade behandlingsordningen. Emellertid står självfallet besvärsvägen alltid öppen, därest beslutsmyndigheten decentraliseras till de lokala myndigheterna.

I fråga om docentförordnandenas ämnesomfattning bör framhållas, att kanslerns/överstyrelsens beslut härom många gånger inneburit ett första erkännande av ett nytt forskningsområde och därigenom haft en betydelse för forskningens utveckling, som ej helt bör förbises. Å andra sidan måste understrykas, att beslut om docentförordnande överhuvudtaget icke innebär något åtagande från statsmakternas sida gentemot den förordnade eller hans forskningsområde, och att den här ifrågavarande bedömningen därför både kan och bör göras av vetenskapsmännen ensamma.

Under hänvisning till det anförda föreslår utredningen sålunda, att beslutsmyndigheten beträffande docentförordnanden överföres till de lokala universitets/högskolemyndigheterna. Med hänsyn till dessa ärendens karaktär av rena

vetenskapliga bedömningsfrågor föreslår utredningen vidare, att beslut rörande docentförordnande skall fattas av *fakultet* (motsvarande). Utredningen vill i detta sammanhang framhålla, att de i tredje kapitlet framlagda förslagen rörande omläggningar av fakultets- och sektionsindelningen samt rörande förbättrade möjligheter att på fakultetsnivån skapa särskilda organ, bl. a. för handläggning av vetenskapliga bedömningsfrågor, bör utgöra goda förutsättningar för en sakkunnig prövning av här ifrågavarande ärenden.

Fakultetsorganisatoriska frågor

I den nuvarande universitets/högskoleorganisationen fastställes fakultets- och sektionsindelningen (motsvarande) liksom även lärartjänsternas fördelning mellan fakulteter och sektioner (motsvarande) av Kungl. Maj:t. Varje enskild lärartjänsts ämnesomfattning (benämning) bestämmes av Kungl. Maj:t efter beslut av riksdagen. Vissa universitetsprofessurers ämnesomfattning har genom beslut av Kungl. Maj:t såtillvida givits en speciell inriktning, som den med viss professur förenade undervisnings- och examinationsskyldigheten angivits omfatta viss del av det ämne, som själva professuren omfattar (t. ex. professor i kemi med undervisnings- och examinationsskyldighet i organisk kemi). De för de tekniska högskolorna specifika program, i vilka — bl. a. — ämnesomfattningen för dessa högskolors professurer ges en närmare precisering, fastställes däremot av överstyrelsen. Kanslern beslutar vidare rörande fördelningen av åligganden mellan fakultet och sektioner vid sektionsindelad fakultet. Slutligen är det kanslern, som avgör frågor om upprättande av ämnesgrupper, om ämnesgrupps sammansättning och om ämnesgrupps arbetsuppgifter.

Enligt utredningens mening talar övervägande skäl för ett förenhetligande av de bestämmelser, som reglerar fakultetsorganisationen vid en läroanstalt. Utredningen finner det därvidlag vara riktigast, att Kungl. Maj:t fattar beslut i ärenden rörande fakultets- och sektionsindelningen, rörande de enskilda lärartjänsternas ämnesomfattning (deras benämning och motiveringen för denna) samt rörande innehavarnas ledamotskap av fakultet och sektion (i förekommande fall även ledamotskap av två eller flera fakulteter/sektioner). För de tekniska högskolornas del innebär detta förslag, att sådana ändringar av de för högskolornas professurer gällande programmen, som innebär en reell förändring av en professurs ämnesomfattning och sålunda — bl. a. — får återverkningar på prövningen av de sökandes kompetens i samband med att professuren nästa gång skall återbesättas, bör fastställas av Kungl. Maj:t. I formellt hänseende synes det angivna syftet kunna tillgodoses, genom att bestämmelserna i de nuvarande universitetsstatuternas § 50, mom. 1, i sak oförändrade överföres till den nya stadga, som utredningen föreslår skall gälla för såväl universiteten som de tekniska högskolorna. — I fråga om nyinrättade professurer synes kunna förutsättas, att den närmare bestämningen av sådan professurs ämnesomfattning underställes Kungl. Maj:ts prövning i samband med äskandet om professurens inrättande. Frågorna om åliggandenas fördelning mellan å ena sidan fakultet, som är delad i sektioner, och sektionerna å den

andra är enligt utredningens mening också av den vikt, att de bör avgöras av Kungl. Maj:t. Detsamma bör enligt utredningens mening stadgas beträffande avgörandet i ärenden rörande upprättande av fakultets-, sektions- eller ämnesgrupp samt rörande komplettering av sektion vid handläggningen av viss grupp av ärenden. Även om sålunda beslutsmyndigheten i dessa för universitets/högskoleorganisationen betydelsefulla ärenden förbehålles Kungl. Maj:t, är det enligt utredningens mening självklart, att Kungl. Maj:ts ställningstagande bör vara ett ställningstagande till förslag från universiteten/högskolorna själva. Över förslagen bör därvid yttrande avges av central universitets/högskolemyndighet. I fråga om upprättandet av ämnesgrupp bör dock av formella skäl, eftersom sådan grupp kan omfatta ledamöter tillhörande flera läroanstalter, förslag framläggas av central myndighet. Utredningen förutsätter emellertid såsom självklart, att initiativet i realiteten kommer från de lokala organen.

Utbildningsorganisationens administration

Bland de mest betydelsefulla av de administrativa arbetsuppgifter, som åligger de nuvarande centrala universitets/högskolemyndigheterna, är den, som avser utbildningsorganisationen, främst uppgiften att pröva och fastställa kursfordringar i enskilda ämnen för skilda slag av examina (studieplaner; läro- och timplaner för undervisningen). Denna uppgift torde höra till det nuvarande kanslersämbetets mest arbetskrävande. Genom att studieplanerna vid de under kanslern lydande läroanstalterna fastställes centralt av kanslern, garanteras likvärdigheten mellan samma slag av akademisk utbildning, genomgången vid olika läroanstalter. Därigenom garanteras vidare rätten att för examen vid ett universitet tillgodoräkna tentamina avlagda vid ett annat universitet. Genom denna s. k. riksgiltighet hos de akademiska betygen garanteras de studerandes möjlighet att under utbildningstiden byta läroanstalt.

Det bör i detta sammanhang särskilt framhållas, att fastställandet av studieplaner (kursfordringar) ingalunda är en uteslutande formell akt. Det formella fastställandet föregås nämligen regelmässigt av informella överläggningar och förberedande behandling vid s. k. ämneskonferenser, till vilka kanslern kallar berörda professorer samt representanter för andra lärarkategorier och för de studerande. Syftet med dessa överläggningar är självfallet dels att åstadkomma likvärdighet mellan kursfordringarna i ett och samma ämne vid skilda läroanstalter, dels att bedöma fordringarnas förenlighet med gällande bestämmelser rörande normal studietid. Därtill kommer, beträffande studieplanerna i skolämnena, att kanslern bereder skolöverstyrelsen tillfälle att avge yttrande över från fakulteterna inkomna förslag till studieplaner. Härigenom säkras ett visst mått av inflytande över utbildningens innehåll åt en av de största avnämarna av arbetskraft med akademisk utbildning.

Den genom de centralt fastställda studieplanerna garanterade likvärdigheten i utbildningsstandard vid skilda universitet är helt naturligt av det största värde

även för andra avnämare — offentliga såväl som privata — av den akademiskt utbildade arbetskraften. Därigenom underlättas också arbetstagarorganisationernas arbete för sina medlemmars intressen. Överhuvudtaget synes man här ha att göra med uttryck för den inriktning på fasta och på arbetsmarknaden allmänt accepterade *kompetenser,* som kan sägas vara en mycket fast rotad tradition inom hela det svenska utbildningsväsendet, ett drag som f. ö. gör att den svenska utbildningsorganisationen arbetar under radikalt andra förutsättningar än t. ex. de anglosachsiska.

Värdet av denna likvärdighet hos akademiska examina avlagda vid olika universitet har veterligen heller icke ifrågasatts. Tvärtom bör man enligt utredningens uppfattning skapa förutsättningar för systemets utsträckning jämväl till t. ex. de tekniska högskolornas utbildning.

Av det anförda framgår, att uppgiften att inom ramen för i examensstadgorna meddelade bestämmelser pröva och fastställa kursfordringarna (studieplaner och motsvarande) för de skilda akademiska utbildningslinjerna enligt utredningens mening alltjämt bör vara en av de huvudsakliga arbetsuppgifterna för de centrala universitets/högskolemyndigheterna.

I ett naturligt samband med denna uppgift står uppgiften att utöva den högsta tillsynen över själva undervisningsorganisationen. Delvis är denna arbetsuppgift en del av uppgiften att svara för planläggningen av utbildningsorganisationens fortsatta utbyggnad och behandlas därför i ett följande avsnitt, men delvis är uppgiften också av rent administrativ natur. Främst gäller detta uppgiften att pröva och för Kungl. Maj:t framlägga fakulteters och sektioners förslag till de organisationsplaner, som reglerar undervisningsorganisationen i de filosofiska fakulteternas ämnen. Denna prövning, som bl. a. ger möjlighet att åstadkomma likvärdighet i fråga om undervisningsstandard i ett och samma ämne vid de skilda universiteten, torde alltjämt böra ankomma på central universitets/högskolemyndighet. Däremot anser utredningen — som tidigare framhållits — att uppgiften att på grundval av fastställda organisationsplaner besluta rörande tilldelningen av lärarkrafter till enskilda institutioner i framtiden bör kunna överflyttas till de lokala myndigheterna. I avvaktan på en lösning av de tekniska problem, som uppställer sig då det gäller den för tilldelningen erforderliga registreringen och förutberäkningen av antalet i de enskilda ämnenas undervisning deltagande studenterna, måste emellertid beslutsmyndigheten i här ifrågavarande ärenden tills vidare alltjämt ligga hos central myndighet.

Intagningsbestämmelser m. m.

Rätt att såsom studerande inskrivas vid ett universitet tillkommer i princip den som avlagt studentexamen eller förvärvat motsvarande förkunskaper. Begränsningen av antalet utbildningsplatser vid vissa läroanstalter och fakulteter och det särskilt under senare tid stigande antalet konkurrerande sökande till dessa platser har emellertid lett till att en relativt omfattande administrativ reglering

av intagningen blivit nödvändig. I den nuvarande universitets/högskoleorganisationen har de centrala myndigheterna betydelsefulla uppgifter i detta sammanhang. En översyn av hithörande bestämmelser är enligt utredningens mening starkt motiverad.

Beträffande själva intagningen till spärrade utbildningslinjer har denna i vad avser medicinska och odontologiska studier sedan länge handhafts av kanslern. I 1963 års statsverksproposition förordas central intagning även till de tekniska högskolorna. I föregående kapitel har utredningen därutöver föreslagit, att även ansvaret för intagningen till farmaceutisk utbildning övertages av central myndighet. Utredningen har också föreslagit, att samma förfarande i vissa fall skall tillämpas i fråga om intagningen av nya studerande för studier i de filosofiska fakulteternas spärrade ämnen. Däremot har utredningen i kapitlet om den lokala universitets/högskolestyrelsen icke behandlat frågorna rörande proceduren för fastställandet av särskilda *behörighetsvillkor* för tillträde till studier av visst slag och för fastställandet av *meritvärderingsgrunderna* för urvalet bland sökande till spärrade utbildningslinjer. Ej heller har utredningen i detta sammanhang behandlat frågan om tillvägagångssättet vid införandet av begränsning av antalet utbildningsplatser vid institution tillhörande de i princip ospärrade filosofiska fakulteterna.

I detta sammanhang torde även böra uppmärksammas den möjlighet, som gällande stadgar för de tekniska högskolorna (§ 91) ger överstyrelsen att, efter förslag av vederbörande kollegienämnd, bestämma särskilda villkor för studerandes behörighet att »deltaga i högre årskurs» och meddela föreskrifter i fråga om studerandes »rätt att kvarstå vid högskolan».

Beträffande först de behörighetsvillkor, som gäller för tillträde till olika slag av akademiska studier, gäller *som regel,* att dessa villkor fastställes av Kungl. Maj:t, nämligen där fråga är om bestämmelser rörande behörighet att inskrivas vid viss *läroanstalt.* Dylika bestämmelser finns meddelade dels i universitetsstatuterna och motsvarande stadgar för fackhögskolorna, dels i särskilda av Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifter, bl. a. i 1953 års kungörelse angående vidgat tillträde till högre studier. År 1961 fastställde Kungl. Maj:t också behörighetsvillkoren för civilekonomutbildning. Från denna huvudregel finns emellertid vissa undantag. Kanslern har sålunda att fastställa de särskilda behörighetsvillkoren för tillträde till medicinska studier (villkor för rätt att inskrivas vid medicinsk fakultet), och även i övrigt ankommer det på kanslern att meddela erforderliga föreskrifter rörande särskilda *krav på förkunskaper* för viss examen eller för tentamen i visst ämne vid universiteten. Föreskrifter av sistnämnda slag meddelas i studieplanerna.

Föreskrifter rörande *meritvärderingsgrunder* fordras för de fall där antalet behöriga sökande överstiger antalet till förfogande stående utbildningsplatser. Bestämmelser rörande meritvärderingsgrunderna för medicinska och odontologiska studier meddelas av kanslern, medan motsvarande bestämmelser för studier vid de tekniska högskolorna meddelas av överstyrelsen och i fråga om

studier vid farmaceutiska institutet av institutets styrelse. Däremot fastställer Kungl. Maj:t grunderna för urvalet bland de inträdessökande till skogshögskolan. Meritvärderingsgrunder för intagning till civilekonomutbildning fastställes av en särskild antagningsnämnd, i vilken ingår en representant för den ekonomiska fakulteten i Lund och en representant för vardera av de två handelshögskolorna.

I fråga så om beslutsmyndighet m. m. då det gäller begränsning av antalet utbildningsplatser vid institution tillhörande någon av de eljest ospärrade filosofiska fakulteterna må framhållas, att detta område endast i begränsad utsträckning är formellt reglerat. Att antalet utbildningsplatser i de utpräglade laborationsämnena begränsas av tillgången på lokaler och apparativ utrustning, kan sägas vara en underförstådd förutsättning för själva undervisningsformen. I realiteten regleras antalet utbildningsplatser i dessa ämnen av statsmakterna i samband med att beslut fattas om dimensioneringen av övningslaboratorierna. Gränsen mellan laborationsämnen och icke-laborationsämnen är emellertid varken skarp eller en gång för alla given. I vissa ämnen är endast en del av undervisningen av laborativ natur med ett begränsat antal platser i varje kursomgång, medan undervisningen i övrigt har karaktär av föreläsningar, lektioner etc., och har sålunda en mera elastisk organisation. I andra ämnen leder forskningens inriktning och utveckling till att undervisningen lägges om och får en mer eller mindre klart uttalad laborativ karaktär. Ett exempel härpå erbjuder utvecklingen inom ämnet psykologi. — Det från här anlagda synpunkter väsentliga i detta sammanhang är, att frågor om införande av en begränsning av antalet utbildningsplatser i ett helt ämne eller för visst undervisningsmoment då och då uppkommer även inom de filosofiska fakulteterna. Den procedur, som gällande föreskrifter anvisar för sådana ärendens handläggning, består däri, att vederbörande fakultet (sektion) har att hos kanslern göra anmälan, därest av något skäl viss undervisning ej kan anordnas för samtliga studerande, som önskar den ifrågavarande undervisningen. Härvid har enligt bestämmelserna kanslern att »förfara efter omständigheterna». I praktiken torde bestämmelsen tolkas så, att en begränsning av antalet undervisningsplatser genomföres, därest efter dylik anmälan kanslern ej förklarar hinder däremot föreligga eller andra åtgärder vidtages, varigenom den ifrågasatta begränsningen onödiggöres.

Vad här sagts gäller i princip samtliga ospärrade fakulteter, sålunda även de juridiska och teologiska, men problemen har i realiteten aktualiserats väsentligen inom de filosofiska fakulteterna.

Samtliga här berörda förvaltningsärenden — gällande såväl behörighetsbestämmelser för inskrivning och grunder för meritvärdering som beslut om begränsning av intagningen till viss institution eller kurs inom ospärrad fakultet — är enligt utredningens mening av den natur, att de icke lämpligen bör avgöras av de lokala universitets/högskolemyndigheterna. Det rör sig härvidlag om avgöranden, som har ett nära samband med skolorganisationens utformning och som dessutom är av stor betydelse från allmänna utbildnings- och arbets-

marknadspolitiska synpunkter. Dessa avgöranden bör därför enligt utredningens mening träffas antingen av Kungl. Maj:t eller av central universitets/högskolemyndighet.

Vad gäller bestämmelserna rörande behörighet att inskrivas vid viss läroanstalt eller viss fakultet synes dessa i princip böra meddelas av Kungl. Maj:t. Med hänsyn till att den nya universitetsstadgan enligt utredningens förslag skall gälla för samtliga högre läroanstalter under ecklesiastikdepartementet, synes i själva stadgan böra inryckas endast de mera allmänna behörighetsbestämmelser, som för närvarande gäller för inskrivning vid universitet. Bestämmelser rörande de särskilda behörighetskrav, som bör uppställas som villkor för tillträde till undervisningen för vissa slag av akademisk utbildning, synes däremot böra meddelas i särskild ordning.

Beträffande meritvärderingsgrunderna är det i och för sig naturligt, att de skilda slagen av meriter ges olika värde för skilda slag av akademisk utbildning. Å andra sidan måste beaktas, att ett mycket stort antal, sinsemellan olika bestämmelser på detta område av praktiska skäl bör undvikas. Icke minst med hänsyn till rättssäkerhetssynpunkterna måste det vidare vara av stort intresse för ungdomen och målsmännen, att meritvärderingssystemet för högre studier är i möjligaste mån överskådligt. Så är enligt utredningens mening för närvarande icke fallet. En översyn i syfte att få till stånd ett mera enhetligt meritvärderingssystem synes därför vara motiverad, även om en fullständig utjämning av nu existerande olikheter på detta område knappast är möjlig. Med hänsyn till det stora antalet intressen, som i detta sammanhang gör sig gällande, anser utredningen vidare, att meritvärderingsgrunder för spärrade utbildningslinjer bör fastställas av Kungl. Maj:t efter förslag av vederbörande centrala myndigheter. Vad utredningen här föreslår avser spärrade utbildningslinjer; sålunda icke enstaka ämnen eller undervisningsmoment inom filosofisk fakultet. I sistnämnda hänseende synes det vara tillräckligt att erforderliga bestämmelser rörande meritvärderingsgrunder fastställes av central universitets/högskolemyndighet. Härigenom tillgodoses det rimliga kravet på att samma grunder tillämpas för meritvärderingen för samma slags studier vid samtliga universitet.

Vad så beträffar proceduren för beslut om begränsning av antalet utbildningsplatser vid viss institution inom ospärrad fakultet anser utredningen, att en viss precisering av gällande ordning är motiverad. Utredningen föreslår i detta hänseende en stadgemässig föreskrift av innebörd att beslut som här avses skall fattas av central universitet/högskolemyndighet och att sådant beslut må fattas endast då så befinnes vara oundgängligen nödvändigt. Därjämte bör enligt utredningens mening föreskrivas, att den beslutande myndigheten skall vara skyldig att hos Kungl. Maj:t anmäla dylikt beslut.

I fråga slutligen om de för de tekniska högskolorna specifika bestämmelserna rörande dels särskilda behörighetsvillkor för deltagande i högre årskurs, dels begränsning av studerandes rätt att kvarstå vid högskolan, inskränker sig utredningen till konstaterandet, att dylika bestämmelser principiellt synes vara av

den natur, att de bör meddelas av Kungl. Maj:t, icke av central förvaltningsmyndighet. Då vidare ifrågavarande bestämmelser är specifika för vissa läroanstalter, har utredningen icke medtagit någon motsvarighet till dem i de bilagda utkast till kungörelse och stadga, som är avsedda att gälla generellt för universitets- och högskoleväsendet i dess helhet.

Inredning och utrustning av nya lokaler

I fråga om den ekonomiska förvaltningen inom universitets- och högskoleväsendet har kanslern och överstyrelsen för de tekniska högskolorna att utöva ett allmänt överinseende över de lokala universitets/högskolestyrelserna, men de har själva — om man bortser från de i det föregående behandlade fördelningsärendena — icke några konkreta förvaltningsuppgifter av ekonomisk natur. Härutinnan intager styrelserna för de mindre fackhögskolorna en annan ställning, vilket sammanhänger med att dessa styrelser överhuvudtaget fullgör uppgifter, som inom t. ex. universitetsorganisationen fullgöres dels av kanslern, dels av de lokala universitetsmyndigheterna.

Ekonomiska förvaltningsuppgifter av betydande storleksordning har däremot ett annat centralt organ inom universitets- och högskoleväsendet, nämligen utrustningsnämnden för universitet och högskolor. Detta organ verkställer, efter Kungl. Maj:ts uppdrag i varje särskilt fall, upphandling av inrednings- och utrustningsartiklar för praktiskt taget alla nya institutioner. Dessutom utnyttjas nämndens erfarenheter av utrustnings- och upphandlingsverksamheten i form av föreskrivna samråd mellan nämnden å ena sidan och, bl. a., de statliga forskningsråden å den andra.

I fråga om utrustningsnämndens ställning och verksamhet hänvisas i övrigt till den i bihanget lämnade redogörelsen.

Utrustningsnämndens upphandlingsverksamhet har på kort tid fått en mycket betydande omfattning. Enligt utredningens uppfattning är det även för framtiden nödvändigt, att den stora affärsrörelse, som arbetet med inredning och utrustning av nya universitets/högskoleinstitutioner representerar, handhas av en central myndighet. Den fortsatta utbyggnaden av de högre läroanstalterna kommer, redan den, att leda till att den av utrustningsnämnden nu handhavda upphandlingsverksamheten ökar mycket starkt i omfattning. Även därutöver bör enligt utredningens mening en utvidgning av de centrala myndigheternas ansvar på här ifrågavarande område komma till stånd.

I andra och fjärde kapitlen har utredningen framlagt förslag, som syftar till att vid universiteten och högskolorna få till stånd en starkare service-organisation för upphandlingsuppgifter för institutionernas och forskarnas räkning. Utredningen har därvidlag uttalat, att man genom att inom de lokala förvaltningarna skapa fasta organ för upphandlingsservice bör kunna tillvarataga de möjligheter till fördelaktiga inköp, som allmänt sett står den stora konsumenten

till buds. Detta bör, liksom fallet är i fråga om utrustningsnämndens upphandlingsverksamhet, kunna ske på ett sådant sätt, att forskarna själva alltfort förbehålles initiativ och kvalitetskontroll.

Samma resonemang, som lett fram till förslaget om lokala service-organ för upphandlingsuppgifter, har giltighet som argument till förmån för ett centralt, samordnande och rådgivande organ för upphandlingsverksamheten inom universitets- och högskoleväsendet. Denna uppgift bör rimligen ligga hos samma organ, som anförtros uppgiften att handha upphandlingen för inredning och utrustning av nya institutioner. Utredningen förordar under hänvisning härtill, att de centrala universitets/högskolemyndigheternas uppgift på detta område utvidgas så, att den icke blott omfattar den upphandlingsverksamhet, som för närvarande handhas av utrustningsnämnden för universitet och högskolor, utan även omfattar uppgiften att samordna de lokala universitets/högskolestyrelsernas upphandlingsservice och därvid bl. a. taga initiativ som kan leda till för samtliga universitet och högskolor tillämpliga ramavtal. Uppgiften bör enligt utredningens mening jämväl innefatta att i erforderlig utsträckning samråda och samarbeta med de statliga forskningsråden. Ett sådant samarbete synes bl. a. kunna få den formen, att den centrala myndigheten åtar sig att, efter omständigheterna i enskilda fall, tillhandagå med råd eller handha planering och/eller upphandling av sådan utrustning, som finansieras med hjälp av anslag från forskningsråden. — Utredningen vill här understryka, att uppgifter av här ifrågavarande slag redan nu åvilar utrustningsnämnden; vad utredningen härutinnan förordar är närmast en förstärkning av den centrala upphandlingsmyndighetens möjligheter att samverka med forskningsråden.

Sammanfattning

De uppgifter av rent administrativ natur, som enligt utredningens i det föregående redovisade ställningstaganden bör åvila centrala universitets/högskolemyndigheter, kan sammanfattas på följande sätt.

De centrala universitets/högskolemyndigheterna bör alltjämt avge yttrande i alla sådana, de högre läroanstalterna berörande administrativa ärenden, vilka skall avgöras av Kungl. Maj:t. Till sådana ärenden räknar utredningen ärenden rörande tillsättning av högre tjänster (främst de ordinarie lärartjänsterna); vidare alla ärenden rörande ordinarie lärartjänsters ämnesomfattning, rörande ändringar i fakultets- och sektionsindelningen, upprättande av fakultets-, sektions- och ämnesgrupper, bestämmelser om dubbelt fakultetsledamotskap och komplettering av sektion för handläggning av vissa grupper av ärenden samt ärenden rörande fördelning av åligganden mellan sektionsindelad fakultet och dess sektioner liksom mellan fakultet (sektion) och ämnesgrupp. Även ärenden rörande organisationsplaner för de filosofiska fakulteternas ämnen hör till gruppen administrativa ärenden, i vilka yttrande alltjämt bör avges av central myndighet. Självfallet bör vidare central universitets/högskolemyndighet avge ytt-

rande över hos Kungl. Maj:t anförda administrativa besvär. De centrala universitets/högskolemyndigheterna bör slutligen ha att utarbeta förslag eller avge yttrande över från andra håll väckta förslag till behörighetsregler för inskrivning som studerande, meritvärderingsgrunder för tillträde till spärrade utbildningslinjer och överhuvudtaget nya eller ändrade författningar och andra av Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifter, som avser universitetens och högskolornas vetenskapliga, utbildande, administrativa eller ekonomiska verksamhet.

De centrala universitets/högskolemyndigheterna bör vidare ha att självständigt handlägga ett i jämförelse med nuvarande förhållanden starkt minskat antal personaladministrativa ärenden, ett mycket litet antal fördelningsärenden och — i principiellt oförändrad utsträckning — ärenden rörande kursfordringar för skilda utbildningsmål (studieplaner och motsvarande). Vidare skall enligt utredningens förslag på de centrala myndigheterna ankomma att handha intagningen av nya studerande till medicinska, odontologiska, farmaceutiska och tekniska studier samt — i begränsad utsträckning — till studier vid vissa av de filosofiska fakulteternas spärrade institutioner. På de centrala myndigheternas självständiga handläggning föreslås jämväl ankomma att fatta beslut rörande begränsning av antalet utbildningsplatser vid institution tillhörande ospärrad fakultet, där sådan begränsning befinnes oundgänglig, samt att i anslutning härtill meddela erforderliga bestämmelser rörande grunderna för värderingen av de inträdessökandes meriter.

Till de centrala universitets/högskolemyndigheternas administrativa uppgifter skall enligt utredningens förslag också räknas den upphandlande verksamhet, som för närvarande handhas av utrustningsnämnden. Denna uppgift föreslås utvidgad till att även innefatta uppgiften att samordna de lokala myndigheternas upphandlingsservice. Samarbetet med forskningsråden inom upphandlingsverksamheten bör därjämte utbyggas.

På de centrala myndigheternas självständiga handläggning bör helt naturligt därjämte ankomma dispens- och besvärsärenden av skilda slag.

Till dessa uppgifter kommer så uppgiften att utfärda för universitetens och högskolornas förvaltning och verksamhet erforderliga instruktioner, reglementen och andra föreskrifter. Allteftersom universitetsforskningen och den akademiska utbildningsorganisationen vidgas och differentieras, personalen växer och nya typer av befattningar kommer till samt inköp och egendomsvård omfattar allt större värden, måste de här ifrågavarande arbetsuppgifterna enligt utredningens mening växa i både omfattning och betydelse, även om man målmedvetet strävar efter att ge de lokala universitetsmyndigheterna administrativa resurser, som gör det möjligt att på dem lägga ett avsevärt större ansvar än för närvarande.

De centrala universitets/högskolemyndigheternas utredande arbetsuppgifter är delvis av administrativ natur och delvis en del av de planerande uppgifterna. De behandlas i nästföljande avsnitt.

c) De planerande och utredande uppgifterna

Vad härefter angår kanslerns/överstyrelsens *planerande* uppgifter må till en början erinras om att dessa gäller såväl forskningen som utbildningen. I avsende på forskningen gäller planeringsarbetet huvudsakligen avvägningar beträffande resursernas fördelning mellan olika forskningsgrenar, frågor om inrättande av nya professurer och andra forskarbefattningar, förslag till åtgärder i syfte att stimulera forskarrekryteringen, förslag till förbättrade resurser för forskarutbildning och -handledning samt för den vid läroanstalternas institutioner bedrivna självständiga forskningen, vidare medverkan i utarbetandet av byggnadsprogram, planering av inredning och utrustning av nya lokaler etc.

Planeringsverksamheten i avseende på utbildningen har dels en kvantitativ, dels en kvalitativ sida. För de flesta (nämligen de spärrade) akademiska utbildningslinjerna gäller det att bedöma det långsiktiga utbildningsbehovet, dvs. det behövliga antalet nybörjarplatser, och att lägga fram på dessa bedömningar grundade förslag i olika avseenden. En motsvarande bedömning måste göras även för de icke spärrade utbildningslinjerna, och även dessa bedömningar bör sedan resultera i rekommendationer och förslag. Denna kvantitativa utbildningsplanering gäller dels totalt för en utbildningslinje (t.ex. 650 nybörjare per år vid de medicinska läroanstalterna), dels den lokala fördelningen av de erforderliga utbildningsplatserna mellan de skilda läroanstalterna (t. ex. 100 nya medicine studerande per år i Uppsala, 168 i Stockholm etc.).

Den kvalitativa utbildningsplaneringen gäller i stort sett:

(1) frågor om nya utbildningslinjer och examina;
(2) ämnen som bör ingå i viss utbildning, omfattningen av dessa ämnen, innehållet i dessa ämneskurser (kursfordringar, studieplaner); samt
(3) själva undervisningens innehåll, uppläggning och fördelning på olika undervisningsformer och olika lärare.

De planeringsuppgifter det här är fråga om — både den kvantitativa och den kvalitativa planeringen — måste enligt utredningens mening handhas *centralt*, dvs. på riksplanet. Skälen härför är uppenbara. Dels fordrar knappheten på såväl personella som finansiella resurser en samlad bedömning av var och hur resurserna bäst skall sättas in. Dels måste de skilda slagen av akademisk utbildning till både sin dimensionering och sitt innehåll bedömas med hänsyn till arbetsmarknadens behov totalt sett. De lokala universitets- och högskolemyndigheterna kan i dessa sammanhang knappast bidraga med annat än förslag, initiativ och statistiskt primärmaterial, som sedan centralt beredes och bedömes.

I detta sammanhang måste vidare konstateras, att universitetets- och högskoleplaneringen i framtiden måste bli av ännu större betydelse, än den är i dag. Allt flera ungdomar söker sig till akademisk yrkesutbildning; näringslivets utveckling blir allt starkare beroende av utbildningsorganisationens kapacitet och forskningens resultat; allt större resurser måste sättas av för investeringar i utbildning (utbildningsår och investeringsanslag).

Universitets- och högskoleplaneringen blir emellertid icke blott mera betydelsefull. Den blir också allt mera omfattande, dels därigenom att själva kvantiteten av arbete stiger i takt med ökad studenttillströmning, ökade anslag etc., dels också därigenom att planeringen måste gälla ett större antal ting och bedrivas under hänsynstagande till ett större antal faktorer än tidigare. Som närmare utvecklats i första kapitlet har vi sålunda att räkna med ett växande antal forskningsområden och ett stigande antal utbildningslinjer att planera för. Därvid uppkommer ett stort antal kontakt- och samordningsfrågor mellan skilda fakulteter och även mellan skilda läroanstalter. Planeringsarbetet måste vidare bedrivas i en mera intim kontakt än tidigare med planeringsarbetet på andra områden. Härutinnan må endast erinras om att sådana ting som skolans omdaning och utbildningsdimensioneringen för lägre teknikernivåer än civilingenjörens både påverkar och påverkas av framtidsplaneringen för universitet och högskolor.

Vad som enligt utredningens mening i dagens läge fordras, är ett centralt och långsiktigt planeringsarbete, bedrivet på grundval av ett kontinuerligt förnyat utredningsmaterial. Både av konstitutionella skäl och med hänsyn till universitetsverksamhetens snabba utveckling är det visserligen ofrånkomligt att anslagsäskanden framlägges och anslag beviljas för ett år i sänder, men de årliga äskandena bör såvitt möjligt utgöra led i vad som brukar kallas en rullande planering, dvs. en kontinuerligt förnyad och reviderad planering för forsknings- och utbildningsorganisationens utbyggnad under de närmaste tre eller fem åren. Utredningen vill stryka under, att den ser det som ett av de allra mest betydelsefulla syftena med de i detta betänkande framlagda organisationsförslagen att skapa förutsättningar för ett dylikt planeringsarbete.

Som förut sagts måste planeringsarbetet för universitetens och högskolornas utbyggnad grundas på ett kontinuerligt utredningsarbete. Visst utredningsmaterial kommer, som inledningsvis framhållits, att tillhandahållas av andra myndigheter än universitets- och högskoleväsendets egna, främst då av arbetsmarknadsstyrelsen, statistiska centralbyrån och byggnadsstyrelsen. Emellertid är det självfallet nödvändigt att det centralt inom universitets/högskoleorganisationen finns organ, som bedömer det utifrån givna materialet, kompletterar det med egna undersökningar och sammanställer givna data till ett konkret program. Därtill kommer, att såväl statistiken över högre studier som byggnadsplaneringen för universitet och högskolor måste utformas under medverkan av dem, som är statistikens respektive planeringsarbetets avnämare, d. v. s. av dem som har ansvaret för universitets- och högskoleplaneringen i stort.

Det utredningsarbete, som enligt utredningens mening bör utföras inom universitets/högskoleorganisationen själv, gäller främst utbildningsorganisationens effektivitet och den ekonomiska förvaltningen. I föregående kapitel har utredningen förordat en organisation för de lokala universitets/högskolestyrelserna, som skall sätta dessa i stånd att kontinuerligt följa utbildningens resultat och med ledning därav ompröva organisation och metodik. De lokala universitets-

myndigheterna skall därjämte enligt utredningens förslag ha som en av sina huvudsakliga arbetsuppgifter att fortlöpande pröva möjligheterna att genom organisatoriska förändringar åstadkomma ett bättre utnyttjande av de resurser, som står till läroanstalternas förfogande. I båda fallen har utredningen förutsatt, att detta arbete bedrives dels på de lokala myndigheternas eget initiativ, dels som led i ett av de centrala universitets/högskolemyndigheterna angivet och genomfört utredningsarbete. Även om sålunda ett omfattande utredningsarbete kommer att bedrivas av universiteten och högskolorna själva, blir det enligt utredningens uppfattning en huvuduppgift för de centrala universitets/högskolemyndigheterna att initiera, samordna och leda detta arbete samt att omsätta dess resultat dels i planläggningen för läroanstalternas fortsatta utbyggnad, dels i administrativa beslut, t. ex. i fråga om studieplanernas utformning eller upprättande av för flera institutioner eller läroanstalter gemensamma organ. De centrala universitets/högskolemyndigheternas utredande uppgifter är sålunda att se både som en del av de planerande uppgifterna och som en del av de renodlat administrativa uppgifterna.

2. *De centrala myndigheternas organisation*

a) De administrativa uppgifterna

Den nuvarande organisationen innebär, att samma myndigheter fullgör administrativa och planerande uppgifter, men att man i stället har flera sådana myndigheter, av vilka två (kanslern och överstyrelsen för de tekniska högskolorna) vardera har överinseende över flera läroanstalter. Denna organisation, som väsentligen synes vara betingad av historiska tillfälligheter, har utredningen velat upptaga till en förutsättningslös prövning.

För att även härvidlag börja med de administrativa uppgifterna vill utredningen konstatera, att övervägande skäl synes tala för att dessa uppgifter i framtiden handhas av *ett* organ. De vetenskapliga läroanstalternas uppgifter — forskning och vetenskaplig utbildning — är ensartade. Arbetsmetoderna är visserligen i väsentliga hänseenden olika inom skilda ämnesområden, men skiljaktigheterna härutinnan råder lika mycket *inom* läroanstalterna som mellan dem: Den naturvetenskapliga forskningens problemställningar och metod skiljer sig avsevärt starkare från den teologiska än från den tekniska forskningens.

Personalorganisationen vid de skilda slagen av högre läroanstalter är också väsentligen ensartad. Denna likhet i avseende på personalorganisationens uppbyggnad har accentuerats genom statsmakternas under de senaste åren fattade beslut i anledning av universitetsutredningens förslag. Sålunda har universitetslektorat inrättats såväl vid universiteten som vid de tekniska högskolorna. De tekniska högskolornas assistenttjänster har vidare i avseende på tjänstgöringsvillkoren m. m. gjorts om till tjänster av samma slag som universitetens assistenttjänster. De vid 1961 års riksdag fattade besluten rörande förstärkning av lant-

bruks- och skogshögskolornas resurser har ävenledes inneburit betydelsefulla steg mot ett förenhetligande av personalorganisationen vid samtliga de högre läroanstalterna. Även grunderna för beräkning av biträdes- och materielresurserna för forskning och forskarhandledning är i stort sett desamma för hela universitets- och högskoleväsendet. I sammanhanget må också erinras om att en del av anslaget till licentiand- och doktorandstipendier ställes till kanslerns förfogande för fördelning mellan *samtliga* universitet och högskolor.

Man kan sålunda konstatera, att samtliga de högre läroanstalterna är ensartade i avseende på sina uppgifter, på villkoren för sin verksamhet och på sin personalorganisation. Detta utgör enligt utredningens mening ett tungt vägande skäl för att låta hela den del av den centrala administrationen, som består i utarbetande av föreskrifter rörande anslags användande och personals tjänstgöringsförhållanden, handhas av en enda central myndighet. Motsvarande kan sägas om handhavandet av en rad andra administrativa uppgifter, t. ex. intagningen av studerande till spärrade utbildningslinjer liksom även dispens-, disciplin- och besvärsärenden.

Till dessa likheter i avseende på verksamhetens villkor och läroanstalternas organisatoriska uppbyggnad kommer så — som en i förevarande sammanhang synnerligen tungt vägande omständighet — en *gemenskap* i avseende på vissa uppgifter och vissa resurser. Genom beslut vid 1961 års riksdag har sålunda åt Uppsala universitet uppdragits att ombesörja undervisningen i vissa ämnen för de studerande vid lantbrukshögskolan och åt sistnämnda läroanstalt uppdragits att även i framtiden meddela undervisning i ämnet genetik åt universitetets studerande. Vid 1962 års riksdag har vidare beslut fattats om viss, till en början försöksvis igångsatt civilingenjörsutbildning vid Uppsala universitet. I 1961 års riksdagsbeslut rörande vissa riktlinjer för utbyggnaden av den medicinska utbildningen ingår vidare bl. a. utredningsbeslut rörande blandad medicinsk och annan — närmast teknisk och farmaceutisk — utbildning. Härtill kommer, att statsmakternas beslut om uppbyggnad av en matematisk-naturvetenskaplig fakultet vid universitetet i Göteborg bygger på förutsättningen att ett lokalmässigt samarbete beträffande vissa ämnen skall komma till stånd mellan den nya fakulteten och Chalmers tekniska högskola. På motsvarande sätt skall ett lokalmässigt samarbete komma till stånd i Lund mellan universitetet och den nya tekniska högskolan. Utredningen vill till sist erinra om sina i det sjätte betänkandet framlagda förslag om införande av möjligheter att vid teknisk högskola avlägga filosofiska examina och att vid matematisk-naturvetenskaplig fakultet avlägga teknisk licentiatexamen och prov för teknisk doktorsgrad.

Det är vidare utredningens övertygelse, att utvecklingen mycket snabbt kommer att leda till en allt större gemenskap i fråga om arbetsuppgifter och materiella resurser. En sådan utveckling är enligt utredningens mening både önskvärd med hänsyn till forskningens utveckling och arbetsmarknadens behov av nya utbildningsvägar och nödvändig med hänsyn till kravet på fullt utnyttjande av tillgängliga resurser under den utbyggnadsperiod som förestår. Utred-

ningen anser därför gemenskapen i arbetsuppgifter och sambruket av materiella resurser utgöra ett mycket starkt motiv för en samordning av de högre läroanstalternas högsta administrativa ledning.

Den allmänna slutsats utredningen drar av det i det föregående förda resonemanget är den, att övervägande skäl talar för att de centrala, administrativa uppgifterna för samtliga universitet och vetenskapliga högskolor anförtros *en* central myndighet.

Uppgiften att handha inredning och utrustning av nya universitets/högskoleinstitutioner ligger redan nu praktiskt taget hos ett organ, nämligen hos utrustningsnämnden för universitet och högskolor. Åt denna nämnd har successivt uppdragits inrednings- och utrustningsuppgifter för såväl under kanslern lydande läroanstalter som de tekniska högskolorna. Enligt utredningens mening talar starka skäl för ett bibehållande av en på detta sätt samordnad organisation för inrednings- och utrustningsarbetet. Om man väljer att för administrativa uppgifter motsvarande dem, som nu åvilar kanslern/överstyrelsen, upprätta ett enda centralt organ, gemensamt för alla läroanstalterna under ecklesiastikdepartementet, synes enligt utredningens mening starka skäl tala för att till detta organ överflytta också den nuvarande utrustningsnämndens verkställande uppgifter, främst själva upphandlingsverksamheten. Vid konstruktionen av det nya ämbetsverkets organisation måste emellertid i sådant fall beaktas, att sistnämnda verksamhet ställer krav på en delvis annorlunda inriktad specialisering hos de tjänstemän, som skall svara för den, än den granskande, juridiskt-administrativa verksamheten gör.

b) De planerande uppgifterna

I föregående avsnitt framhölls, att de högre läroanstalterna från administrativ synpunkt sedda, d. v. s. i avseende på t. ex. verksamhetens former och villkor, personalorganisationens uppbyggnad etc., har en ensartad struktur och att en för alla läroanstalter gemensam högsta administrativ ledning därför ter sig som ett rationellt alternativ till den nuvarande organisationen. I viss utsträckning kan detsamma måhända sägas även om den planerande verksamheten. Denna utmynnar nämligen i förslag om just sådana ting, som den förvaltande verksamheten gäller, d. v. s. om nya läroanstalter och utbildningslinjer, om personalförstärkningar, anslag och byggnader etc. Enligt utredningens mening råder emellertid en grundläggande och betydelsefull skillnad mellan förvaltningsverksamhetens villkor och den planerande verksamhetens, i det att den sistnämnda i avsevärt större utsträckning måste vara grundad på kännedom om forskningens respektive utbildningens *innehåll* och *syfte*.

Vid utbyggnaden av forskningens resurser fordras ett betydande mått av speciell sakkunskap beträffande aktuella frågeställningar och metoder, utvecklingstendenser och rekryteringsförhållanden. Detta fordrar medverkan av forskarna själva.

Den planerande verksamheten måste emellertid också innefatta en avvägning mellan flera forskningsområdens behov. En på sakkunskap grundad dylik avvägning kan emellertid gälla endast en begränsad krets av ämnesområden; går man härvidlag utanför relativt snäva gränser, måste man räkna med att avvägningen blir grundad på mera lekmannamässiga bedömningar och värderingar.

Något motsvarande gäller beträffande planläggningsarbetet på utbildningssidan. Varje akademisk utbildningslinje syftar till att förbereda för en relativt högt specialiserad yrkesverksamhet. För planerandet av en ny utbildningsväg eller för omläggning av utbildningens innehåll och organisation inom en fakultet eller en högskola fordras därför icke blott sakkunskap om de berörda forskningsområdenas förhållanden utan även en nära och helst kontinuerligt upprätthållen kontakt med avnämarsidan. Man kan knappast räkna med att inom ett enda organ samla erforderlig sakkunskap för ett i detaljer genomfört planläggningsarbete för samtliga akademiska utbildningslinjer.

Gentemot det här anförda, som närmast ger som slutsats att planeringsarbetet för universitetens och högskolornas utbyggnad bör fördelas mellan flera specialorgan, kan väsentligen två invändningar riktas. Den första invändningen är den, att ett på flera händer splittrat planeringsarbete ibland skulle kunna utmynna i förslag, som är oförenliga sinsemellan. Den andra huvudinvändningen mot en organisation med flera planerande organ utgår från att ett av den planerande verksamhetens främsta syften är att åstadkomma en balanserad avvägning mellan skilda intressen och behov. Delar man upp de planerande uppgifterna på flera organ, förlorar man fördelen av den vägning av förslagen gentemot varandra, som endast kan göras om ansvaret för den planerande verksamheten ligger hos en enda myndighet.

Den första invändningen innebär icke ett påstående om att planeringsarbetet skulle bli bättre, om det anförtros åt ett enda centralt organ, än om det uppdelas mellan flera organ. Två sinsemellan oförenliga förslag kan mycket väl vart och ett för sig vara grundade på större sakkunskap än som varit möjligt, om hela planeringsarbetet för samtliga läroanstalter åvilat ett enda centralt organ. Invändningen är sålunda av praktisk natur och kan mötas genom åtgärder, som säkerställer en inbördes samordning mellan de skilda planeringsorganens arbete.

Den andra invändningen synes vara av mera principiell natur. Endast delvis kan denna invändning mötas genom en begränsning av *antalet* centrala organ för de planerande uppgifterna. Kvar står, att en vägning av dessa organs förslag mot varandra icke skulle komma till stånd, förrän förslagen behandlades i Kungl. Maj:ts kansli. Begränsar man emellertid antalet centrala planeringsorgan så starkt, som är möjligt utan eftersättande av kraven på saklig tyngd i utrednings- och planeringsarbetet, kommer vart och ett av dessa planeringsorgan att omfatta ett huvudområde inom forskningen och flera sinsemellan besläktade akademiska utbildningslinjer. Det ena organet kan sålunda få ansvaret för planeringsarbetet för t. ex. de humanistiska utbildningsvägarna och den humanistiska forskningen, medan ett annat organ får motsvarande ansvar för t. ex. det

matematisk-naturvetenskapliga området. Den avvägning, som måste göras mellan önskemål och behov för dessa varandra så vitt skilda huvudområden av universitetsverksamheten, kan enligt utredningens mening överhuvudtaget knappast göras på objektiva grunder. Sådana avvägningar blir i sista hand beroende av allmänna värderingar, oavsett vem som gör dem.

De här redovisade övervägandena har lett universitetsutredningen till den slutsatsen, att då det gäller planeringsarbetet för universitetens och högskolornas utbyggnad, övervägande skäl talar för att detta arbete anförtros *flera* organ. Vid en sådan lösning är det emellertid angeläget, att en samordning av de planerande organens verksamhet åstadkommes.

c) Frågan om gemensamma eller separata organ för de administrativa och de planerande uppgifterna

De i de två nästföregående avsnitten av detta kapitel redovisade resonemangen har lett till slutsatsen att övervägande skäl talar för att de administrativa uppgifterna på kanslers/överstyrelsenivån handhas av *ett* organ, men för att de planerande uppgifterna däremot handhas av *flera* organ. Dessa båda slutsatser är sinsemellan motstridande, under förutsättning att de administrativa och de planerande uppgifterna för en läroanstalt eller en grupp av läroanstalter bör anförtros *samma* organ. Alternativet är att separera de två slagen av arbetsuppgifter, i vilket fall man kan komma till den lösningen, att ett enda centralt organ skapas för att utöva den högsta administrativa ledningen för samtliga universitet och högskolor, medan man för planeringsarbetet inrättar ett lämpligt antal särskilda organ, vart och ett för en viss grupp av fakulteter eller högskolor.

Ser man till en början på arten av de arbetsuppgifter, som ingår i den förvaltande respektive den planerande verksamheten, finner man enligt utredningens mening, att skillnaderna är så pass stora, att en uppdelning av de två slagen av verksamhet på skilda organ kan vara väl motiverad. Den förvaltande verksamheten, sådan denna preciserats i det föregående, är till stor del av granskande natur. För dess rätta handhavande och ledning fordras framför allt förvaltningsrättslig kunnighet och erfarenhet, överblick över det regelsystem, som gäller för offentlig verksamhet, konsekvens i ställningstagandena och integritet vid bedömningarna. Den högsta administrativa ledningen av en statlig verksamhet skall självfallet också taga initiativ, närmast då i syfte att uppnå förbättringar i fråga om förvaltningens smidighet och effektivitet utan eftersättande av kraven på rättssäkerhet och kontroll. För den administrativa ledningen av de högre läroanstalterna fordras givetvis också kännedom om den verksamhet, som skall administreras. Forskningserfarenhet eller erfarenhet från de yrkesområden, som den akademiska utbildningen syftar mot, är emellertid, ehuru önskvärda, icke nödvändiga för de uppgifter det här gäller. Däremot fordras som underlag för initiativ av ovan antydda slag otvivelaktigt ett datamaterial, som delvis måste insamlas och bearbetas av det administrativa organet

självt. Även om man avgränsar de administrativa uppgifterna mycket snävt, måste administrativ verksamhet sålunda alltid innefatta också vissa utredande uppgifter.

Den planerande verksamheten för de högre läroanstalternas utbyggnad är till skillnad från den administrativa verksamheten *uteslutande* av utredande natur. För planeringsarbetet fordras framför allt kännedom om forskningens villkor och behov och om tendenser och förhållanden på skilda delar av arbetsmarknaden för akademiker. Det blir alltså här mera fråga om materiella än om formella insikter. Planeringsarbetet måste vidare bedrivas i kontinuerlig kontakt icke blott med universiteten och högskolorna själva utan i minst lika hög grad med andra områden av offentlig verksamhet och med avnämarna av olika slag av akademiskt utbildad arbetskraft.

Om man väljer att skapa ett särskilt organ för de vetenskapliga läroanstalternas administrativa ledning och särskilda organ för planeringen av deras fortgående utbyggnad, vinner man fördelen av att i stort sett kunna anpassa organisationen till de olikartade krav, som de två slagen av verksamhet ställer. Denna fördel blir rimligen större, ju mera konsekvent man genomför principen att lägga alla administrativa avgöranden på det administrativa organet och lägga de utredande och förslagsställande uppgifterna på planeringsorganen. Nu finns det emellertid bland de i förevarande sammanhang aktuella arbetsuppgifterna sådana, som är av blandat administrativ och planerande natur. Här möter en svårighet, då det gäller att konstruera ett system med separata organ för universitetsadministration och universitetsplanering.

Redan i det föregående har framhållits, att den *utredande verksamheten*, som enligt utredningens förslag skall tillhöra de centrala universitets/högskolemyndigheternas huvudsakliga arbetsuppgifter, både skall utgöra grunden för planeringsarbetet och vara ett led i myndigheternas administrativa verksamhet. Vid en lösning med separata organ för administration och planering blir det därför nödvändigt att ge utredningsresurser åt båda slagen av organ. Risken för dubbelarbete får då motverkas genom att former skapas för ett kontinuerligt samarbete och utbyte av informationer.

Till belysning av den problematik det här gäller vill utredningen särskilt peka på de centrala universitets/högskolemyndigheternas arbete med *studieplaner* (kursfordringar) för skilda slag av akademisk utbildning. Själva fastställandet av en studieplan med därtill anknytande bestämmelser rörande examinationen är otvivelaktigt en administrativ akt och bör därför i en organisation med separata organ för administration och planering naturligen läggas på det administrativa organet. Den fastställandet föregående bedömningen av en föreslagen ny utbildningslinjes ändamålsenlighet på arbetsmarknaden, av en föreslagen studieplans likvärdighet — materiellt sett — med en tidigare fastställd studieplan för samma examen vid annan läroanstalt m. m. är däremot en bedömning, som fordrar annan sakkunskap än en rent administrativ sådan. Den bedömningen bör lämpligen göras av det eller de organ, som har att planlägga utbildningsorganisatio-

nens utbyggnad med hänsyn till arbetsmarknadens såväl kvantitativa som kvalitativa krav. Väljer man en organisation med separata organ för administration och planering, blir det följaktligen nödvändigt att skapa garantier för ett kontinuerligt samarbete mellan dessa vid prövningen av förslag till nya studieplaner (kursfordringar) för skilda slag av examina. Ett sådant samarbete synes lämpligen böra få den formen, att de planerande organen såsom ett led i den centrala myndighetens prövning beredes tillfälle att avge yttrande i alla ärenden rörande studieplaner (motsvarande).

Universitetsutredningen har efter övervägande av skilda på bedömningen inverkande faktorer för sin del kommit till den ståndpunkten, att så starka skäl talar till förmån för en organisation med separata organ för den administrativa ledningen respektive för planeringsverksamheten för universitet och högskolor, att man bör välja denna organisation. Därmed vinner man även, att man i enlighet med de ställningstaganden som redovisats i de två närmast föregående avsnitten av detta kapitel kan samla den administrativa ledningen hos ett organ men samtidigt dela upp de planerande uppgifterna mellan flera organ. För att den sålunda förordade organisationen skall fungera tillfredsställande, måste emellertid någon form av samordning garanteras mellan de förvaltande och de planerande myndigheterna och mellan de sistnämnda inbördes. Motiveringen härför ligger dels i det nyss berörda förhållandet, att vissa uppgifter är gemensamma för båda slagen av myndigheter, dels i vad i föregående avsnitt anförts rörande riskerna för att de planerande organen eljest framlägger sinsemellan motstridande förslag.

På vilka sätt den nödvändiga samordningen mellan de olika topp-organen inom universitetsväsendet skall kunna garanteras, blir sålunda ett för organisationens funktionsduglighet avgörande problem, som emellertid kan diskuteras först sedan ställning tagits till frågorna om hur de planerande respektive det administrativa organet bör vara uppbyggda och sammansatta.

3. *Universitetskanslersämbetet och beredningarna*

Då det gäller organisationen i stort av de skilda organ utredningen sålunda förordar dels för den administrativa ledningen, dels för planeringsarbetet, finns väsentligen två alternativ att välja mellan, nämligen antingen enmansorgan med en beslutande chef eller kollegiala organ. Båda alternativen finns företrädda inom de organ, som nu utövar överstyrelsen över de högre läroanstalterna: Å ena sidan kanslern för rikets universitet med ensam beslutanderätt i alla ärenden, som ankommer på hans prövning, och för ärendenas beredning biträdd av tjänstemän, till vilka han efter eget gottfinnande kan delegera sin beslutanderätt i visst ärende eller vissa grupper av ärenden. Å andra sidan överstyrelsen för de tekniska högskolorna, ett kollegialt organ med beslutanderätt i alla betydelsefulla ärenden, vars arbete ledes av en ordförande (preses) med vissa, i stadgarna angivna exekutiva befogenheter.

a) Universitetskanslersämbetet

Då det först gäller organisationen av det organ, som enligt utredningens i det föregående motiverade förslag skulle anförtros den högsta administrativa ledningen av universitetsväsendet, finner utredningen att en kollegial organisation av det slag som representeras av t. ex. överstyrelsen icke är lämplig. I och med att det nu ifrågavarande organets uppgifter inskränkes till att omfatta administrativa avgöranden inom området för universitetens och högskolornas interna förvaltning, bortfaller enligt utredningens mening motiveringen för den för överstyrelsens organisation karaktäristiska lekmannarepresentationen. Huvuddelen av de avgöranden det här rör sig om gäller ärenden av samma slag som de inom övriga delar av den centrala statsförvaltningen förekommande och ärenden som där i allmänhet avgöres av chefen ensam. Utredningen vill också framhålla, att de flesta av dessa ärenden är sådana, som inom den nuvarande överstyrelsen betecknas som chefsärenden och avgöres av preses ensam.

I stället bör man enligt utredningens mening organisera den högsta administrativa universitetsmyndigheten som ett kollegialt ämbetsverk av ett annat slag, nämligen ett ämbetsverk där det stora antalet ärenden avgöres av chefen eller av honom underställda byråchefer, men där de principiellt särskilt betydelsefulla ärendena förbehålles avgörande i ett plenum bestående av chefen såsom ordförande och byråcheferna såsom ledamöter. Enligt utredningens mening bör emellertid antalet pleniärenden vara starkt begränsat och i princip endast omfatta sådana, som direkt berör två eller flera av ämbetsverkets byråer. Vilka grupper av ärenden som blir av detta slag, är en fråga, som sammanhänger med frågan om ämbetsverkets byråorganisation, och därför behandlas i åttonde kapitlet. Utredningen vill emellertid redan här säga, att på ämbetet ankommande personaladministrativa ärenden, bl. a. sådana rörande tillsättning av ordinarie lärartjänster, enligt utredningens mening *icke* bör handläggas i plenum.

Bortsett från ett litet antal, låt vara betydelsefulla, pleniärenden kommer sålunda inom det nya, administrativa ämbetsverket avgörandena att träffas av verkschefen ensam, liksom fallet för närvarande är inom kanslersämbetet. Det synes med hänsyn bl. a. härtill vara rimligt, att den hävdvunna kanslerstiteln bibehålles. Dock anser utredningen, att den nuvarande officiella benämningen kansler för rikets universitet i anslutning till redan stadgad praxis bör utbytas mot benämningen universitetskansler. Utredningen föreslår därför, att det nya ämbetsverk, som skall fungera som administrativ chefsmyndighet för samtliga högre läroanstalter under ecklesiastikdepartementet, benämnes *universitetskanslersämbetet* och att dess chef benämnes *universitetskansler*.

Det nya universitetskanslersämbetet bör, som framgår av det föregående, vara administrativ chefsmyndighet för samtliga högre läroanstalter under ecklesiastikdepartementet. Stadgemässigt bör ämbetets ställning preciseras så, att på detsamma ankommer *överinseendet* över universitetens/högskolornas verksamhet. Därvid bör ämbetet ha att vaka över att läroanstalterna väl fyller sin uppgift och att för dem gällande föreskrifter efterleves. Ämbetet bör vidare ha att hos

Kungl. Maj:t väcka de förslag på administrationens och den ekonomiska förvaltningens områden, som befinnes erforderliga för att främja universitetens och högskolornas verksamhet. Inom ramen för av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter bör universitetskanslersämbetet vidare ha att utfärda instruktioner, reglementen och andra föreskrifter, vilka erfordras för att reglera utbildnings-, examinations- och förvaltningsverksamheten vid universiteten/högskolorna.

De särskilda uppgifter av administrativ natur, vilka enligt utredningens mening bör ankomma på universitetskanslersämbetet, har sammanfattats på s. 225 f. Under hänvisning härtill vill utredningen särskilt framhålla, att förslaget bl. a. innebär, att till det nya ämbetet överflyttas den upphandlingsverksamhet, som för närvarande handhas av utrustningsnämnden för universitet och högskolor. Därutöver vill utredningen förorda en stadgemässig föreskrift av innebörd, att vederbörande planerande organ alltid skall beredas tillfälle att avge yttrande, innan ny studieplan (motsvarande) eller ändring av sådan plan fastställes av universitetskanslersämbetet.

Universitetskanslersämbetet bör emellertid icke uteslutande fungera som ett granskande och verkställande ämbetsverk. För att ämbetet skall kunna fullgöra sin centrala uppgift att ha överinseendet över universitetens och högskolornas utbildnings- och förvaltningsverksamhet, måste det i minst lika hög grad fungera som *ett aktivt utredningsorgan*. Det är härvidlag icke så mycket fråga om det utredningsarbete, som skall utgöra grunden för planeringsarbetet för utbyggnaden av utbildningslinjernas kapacitet och forskningens resurser. Detta blir utredningsuppgifter, som ankommer på de planerande organen. Fastmera skall enligt utredningens mening universitetskanslersämbetets utredningsarbete ha karaktären av vad man kunde kalla en driftkontroll och främst syfta till att belysa utbildningens resultat och organisationen för de materiella resursernas utnyttjande. Självfallet är det — som redan flera gånger påpekats — svårt att dra en entydig gräns mellan detta utredningsarbete å ena sidan och å den andra det utredningsarbete, som skall utgöra grundvalen för planeringsarbetet. Till denna gränsdragningsproblematik återkommer utredningen i det följande under rubriken Samordningsfrågan.

Även om man, som utredningen i det föregående föreslagit, anförtror planeringsarbetet för själva forsknings- och utbildningsverksamhetens utbyggnad, liksom det speciella planeringsarbetet för inredandet och utrustningen av nya universitets/högskolelokaler, åt särskilda, från universitetskanslersämbetet fristående organ, återstår visst planeringsarbete, för vilket dessa organ ej är lämpade. Det gäller härvidlag i första hand planeringsarbetet för inrättande och utbyggnad av vissa för gemensamt bruk avsedda anläggningar och verksamheter inom de enskilda läroanstalterna. De för närvarande mest betydelsefulla av sådana anläggningar och verksamheter är universitetsbiblioteken och universitetens/högskolornas egen förvaltningsorganisation. Utredningen har emellertid i det föregående framhållit, att i framtiden flera ytterligare dylika service-anläggningar och -verksamheter torde böra komma till stånd. Planeringsarbetet för

dessa gemensamma anläggningar och verksamheter bör, som framhållits i andra kapitlet, i princip lokalt åvila konsistorierna och centralt åvila universitetskanslersämbetet. Sannolikt torde ämbetet därvid i många fall böra samråda med ett eller flera av de planerande organen.

Utredningen föreslår sålunda, att universitetskanslersämbetet förutom sina i det föregående angivna administrativa och utredande uppgifter ges uppdraget att *handha planeringsarbetet för de gemensamma verksamheterna och anläggningarna*. Därutöver skall ämbetet självfallet årligen avlåta petita-framställningar rörande den egna organisationens behov.

I avseende på det nya universitetskanslersämbetets *arbetsformer* vill utredningen i förevarande sammanhang ytterligare anföra följande.

Då utredningen i det föregående avvisat tanken på en kollegial behandling inom universitetskanslersämbetet av andra än ett starkt begränsat antal ärenden av principiell betydelse, har utredningen därvid ej förbisett det värde, icke minst från rättssäkerhetsspunkt, som ligger i att ett ärende granskas av mer än en person och att den som föredrar ärenden också på något sätt tar del i ansvaret för avgörandet. Utredningen förordar med hänsyn härtill, att den ordning, som gäller beträffande ärendenas handläggning inom överstyrelsen för de tekniska högskolorna, överflyttas till det nya universitetskanslersämbetet. Utredningen föreslår sålunda, att universitetskanslerns beslut obligatoriskt skall fattas efter *föredragning* och att skyldighet stadgas för föredraganden att till ett protokoll anteckna sin mening, därest denna ej överensstämmer med universitetskanslerns beslut.

Även vid ett genomförande av här föreslagen decentralisering från de centrala till de lokala universitets/högskolemyndigheterna av en rad ärenden, som nu handlägges av kanslern/överstyrelsen, måste man räkna med att en relativt fast praxis efter hand utvecklar sig i handläggningen även av vissa av de grupper av ärenden, som i framtiden skall avgöras inom det nya universitetskanslersämbetet. Universitetskanslern bör därför ha möjlighet att till tjänsteman inom ämbetet *delegera* beslutanderätten i vissa ärenden eller vissa grupper av ärenden. Vad i det föregående föreslagits rörande föredragning och skyldighet för föredragande att anteckna avvikande mening bör enligt utredningens mening gälla även i fråga om handläggningen av ärenden, som avgöres med stöd av delegationsbeslut, i den mån ärendets natur motiverar detta. Då emellertid huvuddelen av de ärenden, som kommer att avgöras i denna ordning, kan antagas få karaktär av rutinärenden, förordar utredningen för dessa ärendens handläggning den stadgebestämmelsen, att universitetskanslern må bestämma, i vilken utsträckning föredragning skall äga rum beträffande ärenden, som avgöres med stöd av delegation.

b) Fakultetsberedningarna

Vad så beträffar organisationen av de organ, som enligt utredningens förslag bör anförtros uppgiften att svara för den kontinuerliga planeringen av de högre läroanstalternas utbyggnad, vill utredningen först erinra om att — såsom i det föregående närmare utvecklats — planeringsarbetet måste grundas på en ingående kännedom både om forskningsmetoder och forskningens utvecklingsmöjligheter och om förutsättningarna för en ändamålsenlig och rätt dimensionerad utbildningsorganisation. Härav följer, att ansvaret för planeringsarbetet måste läggas hos *grupper av fackmän;* sålunda icke på enskilda individer och ej heller på förvaltningstjänstemän. Dessa planerande fackmannagrupper benämner utredningen i det följande *fakultetsberedningar.*

Att var och en av dessa beredningar bör byggas upp kring någon eller några akademiska utbildningsvägar och ett därtill anknytande, i någon mening avgränsat forskningsområde, synes vara självklart. Frågan om *antalet* fakultetsberedningar måste lösas efter en avvägning mellan två sinsemellan stridiga synpunkter, nämligen å ena sidan kravet på sakkunskap och å andra sidan kravet på överblick i de bedömningar, som måste utgöra grunden för beredningarnas förslag.

Ser man uteslutande till kravet på sakkunskap, kommer man till ett stort antal beredningar. Utifrån forskningens synpunkt sett skulle det t. o. m. kunna vara motiverat att för de planerande uppgifterna inrätta motsvarighet till de »nationalkommittéer» för matematik, kemi m. fl. ämnen, vilka under senare år på privat initiativ bildats för att främja vetenskapligt samarbete inom avgränsade ämnesområden. En så stark splittring av planeringsuppgifterna skulle emellertid omöjliggöra en rationell planläggning av den akademiska utbildningsorganisationen. Med av hänsyn härtill betingade modifikationer skulle man emellertid — om man uteslutande eftersträvade en hög grad av sakkunskap — sannolikt finna sig böra inrätta en beredning för var och en av de huvudsakliga utbildningslinjerna. Man skulle på så sätt kunna finna motivering för kanske ett trettiotal fakultetsberedningar.

Med ett så stort antal organ för planläggningen av de högre läroanstalternas utbyggnad skulle emellertid den nödvändiga överblicken och den lika nödvändiga avvägningen mellan skilda intressen och behov gå förlorade. Ett rationellt bedrivet budgetarbete skulle därmed omöjliggöras. En begränsning av antalet beredningar blir därför nödvändig. Denna begränsning bör enligt utredningens mening av praktiska skäl gå så långt, som möjligt är utan eftersättande av kravet på att beredningarnas förslag skall vara grundade på sakkunniga, icke lekmannamässiga, bedömningar och avvägningar.

Efter övervägande av på frågans bedömande inverkande faktorer har universitetsutredningen stannat för att föreslå inrättandet av följande *fem* fakultetsberedningar, nämligen

1. fakultetsberedningen för humaniora och teologi;
2. fakultetsberedningen för rätts-, samhälls- och företagsvetenskaperna;

3. fakultetsberedningen för medicin, odontologi och farmaci;
4. fakultetsberedningen för matematik och naturvetenskap; samt
5. fakultetsberedningen för de tekniska vetenskaperna.

Fakultetsberedningen för humaniora och teologi bör ha ansvaret för planeringsarbetet för de teologiska och humanistiska fakulteternas utbyggnad. Till denna fakultetsberedning skall sålunda de teologiska fakulteternas samt de historisk-filosofiska och de språkvetenskapliga sektionernas petita inges.

Fakultetsberedningen för rätts-, samhälls- och företagsvetenskaperna bör enligt utredningens mening ha ansvaret för planeringsarbetet för de juridiska och de samhälls- och företagsvetenskapliga fakulteternas samt för handelshögskolans i Göteborg forskningsområden och utbildningsorganisation. Även ärenden rörande statsbidrag till handelshögskolan i Stockholm bör beredas av denna fakultetsberedning.

Fakultetsberedningen för medicin, odontologi och farmaci bör ha ansvaret för planläggningen av den medicinska, den odontologiska och den farmaceutiska forsknings- och utbildningsorganisationens utbyggnad. De medicinska, odontologiska och farmaceutiska fakulteterna bör sålunda inge sina petita till denna fakultetsberedning.

Fakultetsberedningen för matematik och naturvetenskap skall enligt utredningens mening primärt svara för planeringsarbetet för de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna. De matematisk-fysiska, kemiska och biologisk-geografiska sektionerna av dessa fakulteter bör sålunda inge sina petita till denna fakultetsberedning.

På motsvarande sätt bör fakultetsberedningen för de tekniska vetenskaperna primärt svara för planeringsarbetet för den tekniska forskningens och utbildningens resurser. De tekniska fakulteternas sektioner bör sålunda inge sina petita till denna beredning.

I tredje kapitlet har utredningen föreslagit, att planeringsarbetet för de matematisk-fysiska och kemiska ämnena i Göteborg och Lund skall anförtros *sektionsgrupper* på envar av dessa orter, bestående av fakultetens matematisk-fysiska sektion och den tekniska högskolans sektion för teknisk fysik respektive fakultetens kemiska sektion och den tekniska högskolans sektion för kemi. Dessa sektionsgruppers petita bör följaktligen inges både till fakultetsberedningen för matematik och naturvetenskap och till fakultetsberedningen för de tekniska vetenskaperna. En samordning av de två beredningarnas planeringsarbete blir nödvändig i varje fall för de nu ifrågavarande gemensamma institutionerna (institutionsgrupperna) i Göteborg och Lund. En bedömning av dessa institutioners behov kan emellertid icke göras utan en samtidig bedömning av de för teknisk och matematisk-naturvetenskaplig fakultet gemensamma ämnena inom ämnesområdet matematik-fysik-kemi-teoretisk fysik överhuvudtaget.

Utredningen har med hänsyn till här angivna förhållanden övervägt att föreslå en gemensam fakultetsberedning för de matematisk-naturvetenskapliga och

tekniska fakulteterna. Arbetsområdet för en dylik gemensam fakultetsberedning skulle emellertid otvivelaktigt bli mycket stort. Utredningen har därför ej velat förorda en sådan lösning.

Utredningen har också övervägt att föra de gemensamma ämnena till endera av de två beredningarna. Icke heller denna lösning skulle emellertid enligt utredningens mening vara lycklig, detta främst av det skälet, att de ifrågavarande gemensamma ämnena är av central betydelse för planeringsarbetet såväl för de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna som för de tekniska högskolorna. Utredningen föreslår i stället, att de två fakultetsberedningarna ålägges att samordna sitt utredningsarbete och avgiva *gemensamma förslag* beträffande de matematisk-naturvetenskapliga fakulteternas matematisk-fysiska och kemiska sektioner och de tekniska högskolornas sektioner för teknisk fysik och för kemi.

Innebörden av utredningens förslag är sålunda den, att fakultetsberedningen för matematik och naturvetenskap och fakultetsberedningen för de tekniska vetenskaperna ges ett gemensamt ansvar för planeringsarbetet för samtliga matematisk-fysiska och kemiska sektioner (även dessa sektioner vid universiteten i Uppsala och Stockholm) liksom för samtliga sektioner för teknisk fysik och för kemi (även dessa sektioner vid tekniska högskolan i Stockholm). Petita från dessa sektioner liksom petita från de föreslagna sektionsgrupperna i Göteborg och Lund avses sålunda komma att behandlas av båda fakultetsberedningarna vid gemensamma sammanträden.

Vad här sagts avser i första hand det planeringsarbete, som tar sig uttryck i beredningarnas årliga petitaframställningar. Den del av fakultetsberedningarnas arbetsuppgift, som gäller utbildningens innehåll och organisation, synes däremot i viss utsträckning kunna fullgöras av de två fakultetsberedningarna var för sig. Fakultetsberedningen för matematik och naturvetenskap synes sålunda kunna ensam avge yttrande över förslag till nya studieplaner för filosofiska examina i de matematisk-fysiska och kemiska sektionernas ämnen. På motsvarande sätt synes fakultetsberedningen för de tekniska vetenskaperna ensam kunna avge yttrande i ärenden som gäller civilingenjörsutbildningens innehåll och organisation inom sektion för teknisk fysik eller för kemi. Även det utredningsarbete, som avser utbildningslinjernas dimensionering synes förberedelsevis kunna utföras inom de enskilda fakultetsberedningarna. Dock måste understrykas, att *förslag* i avseende på de här ifrågavarande sektionerna måste avges gemensamt av de två fakultetsberedningarna, så snart fråga är om förslag, vilkas genomförande måste få konsekvenser inom bådas arbetsområden.

I fråga om *antalet ledamöter* av de föreslagna fakultetsberedningarna är det självfallet, att man med hänsyn till arbetets effektivitet bör eftersträva en begränsning av beredningarnas storlek. Eftersom ledamotskapet måste bli ett för-

troendeuppdrag för personer med krävande uppgifter också på andra håll, måste man räkna med svårigheter att samla beredningarna till sammanträden, om ledamöterna är många till antalet. Det är också angeläget, att varje ledamot känner ett personligt ansvar för det arbete, som bedrives, något som knappast främjas, om antalet ledamöter sättes högt. Å andra sidan måste fakultetsberedningarna rymma sakkunskap, som täcker både ganska vidsträckta forskningsområden och betydande delar av arbetsmarknaden. En avvägning mellan dessa synpunkter har lett utredningen till den slutsatsen, att antalet ledamöter av var och en av fakultetsberedningarna bör sättas till *nio*. Till frågan om fakultetsberedningarnas sammansättning återkommer utredningen i ett följande avsnitt.

Fakultetsberedningarnas huvudsakliga *arbetsuppgift* blir att årligen framlägga förslag till anslagsäskanden (petita) för sina respektive delar av universitets- och högskoleorganisationen. Dessa förslag måste vara grundade på ett ganska omfattande utredningsmaterial, delvis hämtat från de lokala myndigheternas framställningar men delvis också framskaffat genom ett centralt bedrivet utredningsarbete. Icke minst måste det här bli fråga om material för bedömningen av *utbildningens dimensionering, innehåll och organisation* samt av ifrågavarande *forskningsområdes utbyggnadsbehov och behovet av forskning inom särskilda delområden*. Härav följer, att fakultetsberedningarnas arbete måste bli av permanent natur och att de skall ha rätt och skyldighet att väcka förslag i såväl utbildnings- som forskningsfrågor även utanför de ordinarie petita. För att fylla sin uppgift måste fakultetsberedningarna vidare till sitt förfogande ha egna utredningsresurser, även om de samtidigt i stor utsträckning måste repliera på universitetskanslersämbetets fasta utredningsorganisation. Fakultetsberedningarna blir *kontaktorgan* mellan regeringen och de akademiska läroanstalterna, men samtidigt, och i lika hög grad, kontaktorgan mellan regeringen å ena sidan och å den andra avnämarna av universitets/högskoleverksamhetens resultat, på utbildningssidan lika väl som inom forskningen.

Vad här sagts om behovet av egna utredningsresurser för fakultetsberedningarna, rubbar icke vad i det föregående understrukits om att ansvaret för statistiken över högre studier alltjämt förutsättes ligga hos statistiska centralbyrån och om att ansvaret för den utbildnings- och yrkesprognostiska verksamheten förutsättes åvila den inom arbetsmarknadsstyrelsen upprättade organisationen för detta ändamål. Fakultetsberedningarnas utredningsarbete måste självfallet i viss utsträckning repliera på det material, som de här nämnda organen ställer till förfogande, men det står för utredningen å andra sidan klart, att detta material ensamt icke är tillräckligt som underlag för planläggningen av universitets- och högskoleverksamhetens utbyggnad. Överhuvudtaget måste emellertid enligt utredningens mening ett mycket nära samarbete etableras mellan de cen-

trala universitets/högskolemyndigheterna (universitetskanslersämbetet lika väl som beredningarna) å ena sidan och statistiska centralbyrån och arbetsmarknadsstyrelsens prognosdelegation å den andra. Utredningen föreslår i anslutning härtill, att en representant för det i det följande föreslagna kanslerskollegiet utses att ingå som ledamot av arbetsmarknadsstyrelsens prognosdelegation.

c) Utrustningsberedningen

I det föregående har utredningen föreslagit, att den verkställande delen av den uppgift, som nu handhas av utrustningsnämnden för universitet och högskolor, i framtiden skall handhas av det nya universitetskanslersämbetet. Denna uppgift omfattar främst upphandlingen av inrednings- och utrustningsartiklar för nya universitets/högskoleinstitutioner.

I fråga om den planerande delen av den nuvarande utrustningsnämndens verksamhet — uppgiften att utarbeta översiktliga utrustningsprogram och på grundval av dessa erforderliga anslagsframställningar för inredning och utrustning av nya lokaler — vore det i och för sig tänkbart att fördela denna uppgift mellan fakultetsberedningarna, vilka i sådant fall skulle åläggas att i samband med sitt övriga planeringsarbete uppmärksamma även utrustningsfrågorna. Som redan i det föregående antytts, talar emellertid enligt utredningens uppfattning mycket starka skäl för ett bibehållande av den ordning, som innebär att här ifrågavarande planeringsarbete för samtliga fakulteter och läroanstalter är koncentrerat på en enda hand. Utredningen vill härvidlag särskilt framhålla, att den problematik det här gäller är väsentligen gemensam för alla experimentella vetenskaper oavsett fakultetstillhörighet. Därtill kommer, att arbetsområdet är relativt väl avgränsat och fordrar en sakkunskap av delvis annat slag än den som fordras för planläggningen av utbildningsorganisationens utbyggnad och forskningsorganisationens differentiering.

Med hänsyn härtill föreslår utredningen, att en särskild beredning, benämnd utrustningsberedningen, upprättas med uppgift att svara för planeringsarbetet för inredning och utrustning av universitets/högskoleinstitutioner. Denna beredning föreslås sålunda övertaga den planerande delen av den nuvarande utrustningsnämndens arbetsuppgifter.

Utrustningsberedningens verksamhet kommer i sak att motsvara fakultetsberedningarnas. Med hänsyn till omfattningen av det planeringsarbete det härvidlag är fråga om anser utredningen vidare, att utrustningsberedningen i organisatoriskt hänseende bör vara helt jämställd med fakultetsberedningarna. För fakultetsberedningarna och utrustningsberedningen användes i det följande den gemensamma benämningen *beredningarna*. I det bilagda förslaget till författningsbestämmelser rörande universitetens/högskolornas centrala ledning användes den gemensamma benämningen *de centrala beredningarna*.

Med hänsyn till arbetsuppgiftens särart anser utredningen emellertid, att utrustningsberedningen i fråga om sin *sammansättning* bör konstrueras på ett

något annat sätt än fakultetsberedningarna. Något lekmannainslag motsvarande det som med hänsyn till de arbetsmarknadsmässiga avnämarintressena är motiverat för fakultetsberedningarnas del synes sålunda icke vara erforderligt i utrustningsberedningen. Med hänsyn härtill föreslår utredningen, att antalet ledamöter av utrustningsberedningen begränsas till *fem* (mot nio i var och en av fakultetsberedningarna).

Övriga frågor rörande utrustningsberedningens sammansättning behandlar utredningen i det följande.

d) Samordningsfrågan

I det föregående har universitetsutredningen starkt understrukit, att förutsättningen för att den av utredningen föreslagna organisationen med separata organ för planering och administration skall fungera tillfredsställande, är att en samordning säkerställes mellan de förvaltande och de planerande myndigheterna och mellan de sistnämnda inbördes.

Den enklaste och närmast till hands liggande lösningen härvidlag synes vara att göra universitetskanslern icke blott till högste chef för de högre läroanstalternas administration utan även till ordförande i alla de sex beredningarna. På så sätt skulle universitetskanslern liksom enligt nu gällande universitetsstatuter bli en »universitetens högste företrädare» med »överinseende över alla deras angelägenheter» (universitetsstatuternas § 7). I beredningarna skulle han få specialorgan för det fortlöpande planeringsarbetet för läroanstalternas utbyggnad. Samtidigt skulle man på effektivast tänkbara sätt tillgodose kravet på säkerställd samordning mellan planering och administration. Universitetskanslern skulle såsom beredningarnas ordförande känna intentionerna bakom det fortlöpande reformarbetet; han skulle ha kännedom om föreliggande brister och behov inom alla områden och vid alla läroanstalter. Med dessa förutsättningar skulle det bli möjligt för honom att inrikta det rent administrativa arbetet på ett sätt, som överensstämde med planeringsarbetet och på bästa sätt underlättade dettas förverkligande.

Om alla beredningarna ges en gemensam ordförande, skulle man även vinna den fördelen, att beredningarnas arbete på lämpligt sätt samordnades. Man skulle sålunda undvika t. ex. att två beredningar framlade förslag om nya utbildningslinjer, avsedda att tillgodose ett och samma behov, eller att en beredning föresloge åtgärder, som skulle försvåra genomförandet av förslag som en annan beredning förberedde. Om samtliga beredningar hade en gemensam ordförande, skulle man också ha en garanti mot dubbleringar i själva utredningsarbetet beträffande t. ex. statistiska undersökningar, enkäter, inhämtande av upplysningar från andra myndigheter etc.

Emot en lösning enligt här skisserade linjer kan två principiellt olika slag av invändningar resas. Dels kan det nämligen hävdas, att en organisation av antytt slag lägger ett från konstitutionell synpunkt orimligt stort ansvar i en enda

persons hand. Dels kan det sägas, att den skisserade organisationen från rent praktiska synpunkter sedd är omöjlig att genomföra: En enda person kan icke ha tid och kraft nog att hålla samman utredningsarbetet i samtliga beredningar och samtidigt vara chef för ett ämbetsverk med en mycket omfattande arbetsuppgift.

Utredningen har för sin del funnit, att även om man icke skulle vilja tillerkänna den första, mera principiella invändningen någon vikt, den andra invändningen ensam är så tungt vägande, att tanken på universitetskanslern såsom ordförande i samtliga beredningar måste överges. Utredningen anser det sålunda icke vara realistiskt att räkna med att en person skall kunna leda både förvaltningen och planeringsarbetet för ett snabbt expanderande universitets- och högskoleväsende.

Det närmast till hands liggande alternativet synes då vara att dela upp arbetet på två händer, t. ex. så att man vid universitetskanslerns sida hade en vice kansler, på vilken kunde läggas vissa av de arbetsuppgifter det här är fråga om.

På en lösning med kansler och vice kansler kan två varianter tänkas. Den ena skulle innebära, att universitetskanslern fortfarande vore chef för *hela* det administrativa ämbetsverket och därutöver ordförande i två eller tre beredningar och formell ordförande även i de övriga beredningarna, medan vice kanslern normalt skulle vara fungerande vice ordförande i dessa sistnämnda beredningar. Den andra varianten skulle innebära, att vice kanslern arbetade såsom universitetskanslerns ställföreträdare även på den administrativa sidan i fråga om ärenden, som gällde sådana fakulteter och läroanstalter, vilka i planeringshänseende låge under honom.

Med den förstnämnda varianten skulle man emellertid enligt utredningens mening förlora de fördelar i avseende på säkerställd samordning mellan planering och administration, som en förening av kanslersskapet och ordförandeskap i beredningar överhuvudtaget innebär. Det är vidare möjligt, att man därigenom skulle ställa de forsknings- och utbildningsområden, som vice kanslern hade att svara för, i ett i vissa hänseenden mindre gynnsamt läge än de områden, för vilka den högste planeringsledaren tillika vore högste administrativ chef.

Om man å andra sidan skulle välja den andra varianten och göra vice kanslern till administrativ chef för avdelningar av kanslersämbetet, vilka motsvarade »hans» beredningar, skulle man i samma ögonblick hota den administrativa enhet och enhetlighet, som det gemensamma universitetskanslersämbetet är avsett att säkerställa. För att garantera denna enhet och enhetlighet skulle det då bli nödvändigt att göra vice kanslern formellt underordnad universitetskanslern. Vad man med denna variant av alternativet universitetskansler + vice kansler skulle kunna vinna i avseende på samordning mellan planering och administration, skulle sålunda enligt utredningens mening ofrånkomligen motsvaras av en ytterligare försvagning av vice kanslerns och därmed även av hans beredningars auktoritet. — Härtill kommer, att man vid en lösning efter här antydda linjer blir bunden att i fråga om universitetskanslersämbetets inre organisation välja

alternativet med en indelning efter fakulteter och läroanstalter, en lösning som utredningen på skäl, som redovisas i åttonde kapitlet, anser vara mindre lämplig.

Vissa av de invändningar, som kan riktas mot alternativet universitetskansler + vice kansler, sammanhänger med att man därmed skulle få en skillnad mellan universitetskanslerns »egna» och vice kanslerns beredningar. Denna svårighet kan undvikas, om man tänker sig *flera* vice kanslerer, av vilka var och en vore ordförande i en beredning eller möjligen ett par sådana. Vid en sådan konstruktion skulle universitetskanslern bli titulär ordförande i samtliga beredningar och ha rätt att när han så önskade leda dessas sammanträden och göra sig underrättad om deras arbete. Det dagliga utredningsarbetet skulle däremot ledas av vederbörande vice kansler.

Även med denna organisation är två varianter tänkbara i avseende på vice kanslerernas ställning. Antingen kan man göra dessa tillika till chefer för var sin avdelning inom det administrativa ämbetsverket, eller också kan man inskränka deras uppgift till att uteslutande vara fungerande vice ordförande i de skilda beredningarna. I det första fallet skulle vice kanslererna göras till ämbetsmän, vilket skulle påverka rekryteringsmöjligheterna. Om vice kanslererna däremot uteslutande vore fungerande vice ordförande i sina beredningar, bör man kunna räkna med att för dessa uppdrag kunna intressera personer, som vore lämpade att leda ett utredningsarbete av det slag, som beredningarna har att utföra. I samma ögonblick har man emellertid löst upp det samband mellan planering och administration, som eftersträvades. Ty även om man gör universitetskanslern till titulär ordförande i samtliga beredningar, måste man räkna med att ledningen av hela utredningsarbetet skulle ligga hos vice kanslererna, och kanslern kan antagas inträda som ordförande endast vid enstaka tillfällen, varvid hans ledning måste bli av rent nominellt slag.

Man måste sålunda enligt utredningens mening konstatera, att alternativet universitetskansler + vice kansler(er) icke erbjuder en hållbar lösning på den problematik, som ligger i kravet på säkerställd samordning mellan universitetsplaneringen och den högsta universitetsadministrationen. Utredningen förordar för sin del, att *beredningarna ställes under ledning av särskilda ordförande*. Att benämna dessa vice kanslerer (eventuellt prokanslerer) vore enligt utredningens mening mindre lämpligt med hänsyn till att beredningsordförandena måste förutsättas utöva ett självständigt ledarskap för ett utredningsarbete, medan universitetskanslern vore chef för en administrativ myndighet.

Principiellt bör hinder ej föreligga mot att en och samma person fungerar som ordförande i mer än en fakultetsberedning. Däremot vill utredningen icke förorda, att posten som universitetskansler skulle kunna förenas med ordförandeskap i någon av beredningarna. Motiveringen härför har utvecklats i det föregående.

Vid de tillfällen då fakultetsberedningen för matematik och naturvetenskap och fakultetsberedningen för de tekniska vetenskaperna håller gemensamma

sammanträden, bör en av de två beredningarnas ordförande fungera som ordförande.

Då den nödvändiga samordningen mellan planering och administration icke kan säkerställas genom att universitetskanslern göres till ordförande i beredningarna, måste andra vägar prövas. Självklart är härvidlag, att universitetskanslersämbetet och beredningarna bör åläggas skyldighet att i alla frågor av gemensamt intresse samråda och samarbeta med varandra. Universitetskanslersämbetet bör således vara skyldigt (1) att underrätta beredningarna om sådana inom ämbetet uppmärksammade förhållanden, som anses påkalla överväganden från beredningarnas sida; (2) att fortlöpande hålla beredningarna informerade om sådana av ämbetet utfärdade föreskrifter och gjorda framställningar liksom om sådana inom detsamma pågående utredningar, som är av betydelse för beredningarnas arbete; (3) att samråda med berörda beredningar, innan föreskrifter utfärdas, förslag väckes eller beslut eljest fattas, som är av betydelse för beredningarnas arbete; samt (4) att tillhandagå beredningarna med de upplysningar och det biträde, som är erforderligt för beredningarnas verksamhet.

Stadgemässigt har utredningen sammanfattat dessa skyldigheter så, att universitetskanslersämbetet ålägges att »i samarbete med» beredningarna främja universitetens/högskolornas ändamål och utveckling.

Motsvarande skyldigheter bör åvila beredningarna dels gentemot universitetskanslersämbetet, dels gentemot varandra.

Denna ömsesidiga samarbets- och informationsskyldighet mellan universitetskanslersämbetet och beredningarna och mellan de sistnämnda inbördes är emellertid enligt utredningens mening icke tillräcklig som garanti för att en verklig samordning av de skilda organens verksamhet skall komma till stånd. En möjlighet, som naturligen erbjuder sig i detta sammanhang, är att skapa ett *kanslerskollegium* bestående av kanslern och fakultetsberedningarnas ordförande.

På ett organisationsalternativ med kanslerskollegium kan flera varianter tänkas. Den mest långtgående vore att göra detta kollegium till högsta beslutande och ansvariga instans för både administration och planering. Man skulle sålunda i kanslerskollegiet få den »universitetens högste företrädare» med »överinseende över alla deras angelägenheter», som den nuvarande kanslern är enligt gällande universitetsstatuter.

Om kanslerskollegiet på detta sätt gjordes till universitetsväsendets högsta administrativa myndighet, skulle man otvivelaktigt vinna en garanti för en fortlöpande samordning mellan planering och administration. Vid en konflikt mellan t. ex. å ena sidan den tekniska fakultetsberedningens syften med en reformerad arkitektutbildning och å den andra de administrativa organens uppfattning om tolkningen av gällande bestämmelser rörande vissa tjänstemäns tjänsteåligganden skulle kanslerskollegiet vara det i sista hand avgörande organet.

Emellertid står det klart, att ett kanslerskollegium med den tänkta sammansättningen knappast skulle vara lämpligt såsom administrativ chefsmyndighet. Som

fakultetsberedningsordförande bör nämligen enligt utredningens mening väljas personer med kännedom om forskningens villkor och arbetsmarknadens krav på den akademiska utbildningen. Att därutöver kräva också intresse för administrativa angelägenheter vore liktydigt med att ytterligare begränsa kretsen av för dessa uppdrag tänkbara kandidater och sålunda att i icke ringa mån äventyra de vinster, som avses med förslaget om fakultetsberedningar för planeringsarbetet.

Med hänsyn till dessa båda invändningar har universitetsutredningen funnit sig böra avvisa tanken på ett kanslerskollegium som formellt topp-organ för både universitetsadministration och universitetsplanering.

Utredningen har emellertid funnit, att ett kollegium bestående av universitetskanslern och de sex beredningarnas ordförande under alla förhållanden kan ha en mycket värdefull uppgift som ett permanent organ för *samråd* rörande för universitetskanslersämbetet och beredningarna gemensamma spörsmål. Utredningen föreslår därför, att ett sådant kollegium upprättas och benämnes *kanslerskollegiet*. Utredningen föreslår vidare, att universitetskanslern skall vara kollegiets ordförande med skyldighet för honom att sammankalla kollegiet så snart han själv finner anledning därtill eller någon av de övriga ledamöterna påkallar sammanträde. Kollegiet bör inom sig utse vice ordförande för en tid av ett år i sänder. Vid förfall för någon av beredningsordförandena bör givetvis vederbörande beredning vice ordförande inträda som ledamot av kanslerskollegiet.

Återstår frågan om att göra kanslerskollegiet till något mera än ett organ för samråd, nämligen till ett högsta organ för planeringsarbetet och därigenom garantera en samordning av beredningarnas arbete. Konkret kan denna tanke utformas så, att beredningarna ålägges att till kollegiet inge sina förslag till anslagsäskanden, varefter dessa förslag bearbetas inom kollegiet, som slutligen har att inför Kungl. Maj:t framlägga ett samlat förslag till anslagsäskanden för hela universitets- och högskoleväsendet.

Till förmån för en lösning efter dessa linjer talar framför allt det förhållandet, att en utbyggnad inom ett område av universitets- och högskoleväsendet får återverkningar inom andra områden av detsamma. En samlad angelägenhetsgradering och bedömning av utbyggnadsbehoven över hela fältet måste därför under alla förhållanden komma till stånd. Det är också det inom svensk statsförvaltning normala, att denna samlade bedömning och gradering göres först på ämbetsverksnivå och därefter av regering och riksdag.

Härtill kommer, att man, om man på antytt sätt gör kanslerskollegiet till den samordnande petita-myndigheten, otvivelaktigt kan vinna fördelar i form av en koncentration av utredningsresurserna, en garanti mot dubbelarbete och — genom universitetskanslerns deltagande i kollegiets arbete — en garanti för en samstämmighet mellan administration och planering, som otvivelaktigt är en förutsättning för universitets- och högskoleväsendets utveckling.

Å andra sidan måste konstateras, att huvudsyftet med utredningens förslag att för planerings- och petita-arbetet inrätta de fem från universitetskanslersämbetet fristående fakultetsberedningarna är att skapa förutsättningar för en

sakkunnig och fackmannamässig angelägenhetsbedömning av föreliggande behov inom vart och ett av de stora forsknings- och utbildningsområdena. Redan detta förslag innebär ett avsteg från det inom svensk förvaltningsorganisation normala, ett avsteg som utredningen anser vara motiverat främst av forskningens specialisering och svårigheten, för att icke säga omöjligheten, att med sakkunskap bedöma dess villkor och behov inom samtliga områden. Varje bedömning och avvägning av behoven de stora forskningsområdena *emellan,* måste rimligen vara grundad på värderingar. Detta gäller kanslerskollegiet i lika hög grad som universitetskanslersämbetet och konsistorierna. Samma skäl som förestavat utredningens förslag att slopa konsistoriernas behandling av fakulteters och sektioners anslagsframställningar kan sålunda sägas tala emot att göra kanslerskollegiet till central petita-myndighet.

Utredningen har känt tvekan i denna fråga. Vid sina överväganden har utredningen fäst avseende vid statskontorets bestämda förord för alternativet att kanslerskollegiet göres till det organ, som har att avge en samlad bedömning rörande hela universitets- och högskoleväsendets behov. Utredningen har för egen del slutligen stannat för att föreslå, att *kanslerskollegiet ålägges att för Kungl. Maj:t framlägga universitetskanslersämbetets och beredningarnas förslag till årliga anslagsäskanden för universitet och högskolor jämte sin samlade bedömning av dessa förslag.*

Med detta förslag avser utredningen, att det egentliga planeringsarbetet skall utföras av beredningarna och — beträffande de administrativa resurserna — universitetskanslersämbetet, men att kanslerskollegiet skall vara det organ, som har uppgiften att framlägga de årliga anslagsäskandena för Kungl. Maj:t. Kollegiet skall därvid ha att överväga innehållet i de skilda förslagen till anslagsäskanden och, därest så befinnes erforderligt, göra sin egen bedömning därav.

Konkret räknar utredningen sålunda med att de petita för hela universitets/högskoleväsendet, som kanslerskollegiet årligen har att överlämna till Kungl. Maj:t, kommer att bestå av de sex beredningarnas och universitetskanslersämbetets förslag till anslagsäskanden jämte en eventuell kommentar därtill från kanslerskollegiets sida.

Utredningen räknar vidare med att det med föreslagna bestämmelser skall bli naturligt för kanslerskollegiets ledamöter att fortlöpande hålla varandra underrättade om det arbete, som på de skilda hållen utföres under deras ledning. Därigenom blir det möjligt att undvika dubbelarbete och att på ett tidigt stadium jämka stridiga intressen.

Genom en på detta sätt kontinuerligt upprätthållen kontakt mellan beredningarna bör det också bli möjligt att skapa ett tidsmässigt utrymme för kanslerskollegiets handläggningar av petita. Utredningen tänker sig nämligen, att fakulteterna/sektionerna skall kunna överlämna sina petita-framställningar till fakultetsberedningarna ungefär den 1 april och att de sistnämnda skall hinna färdigställa sina förslag till anslagsäskanden under loppet av tre månader. Härigenom ges — om man schematiskt räknar juli månad som semestermånad —

kanslerskollegiet en tid av en arbetsmånad för dess granskning. Detta synes, om hänsyn jämväl tages till kollegiets möjligheter att arbeta parallellt och i samråd med universitetskanslersämbetet och beredningarna, vara tillräckligt, eftersom — som ovan framhållits — kollegiets granskning är avsedd att resultera icke i en omarbetning av beredningarnas/universitetskanslersämbetets förslag utan endast i en eventuell kommentar till dessa.

Förutom det här angivna, särskilda åliggandet bör enligt utredningens mening kanslerskollegiet ha att behandla uppkommande frågor av gemensamt intresse för universiteten och högskolorna. Genom en allmänt utformad bestämmelse av denna innebörd avser utredningen att det skall överlåtas åt kanslerskollegiet att självt finna de ytterligare arbetsuppgifter, som lämpligen löses inom kollegiets ram. Därigenom öppnas t. ex. möjlighet för kollegiet att rikta rekommendationer till universitetskanslersämbetet och till beredningarna och att hos Kungl. Maj:t framlägga förslag, som är av betydelse för hela universitets- och högskoleväsendet. Möjligheten hålles också öppen, att Kungl. Maj:t då så befinnes lämpligt till kollegiet för yttrande remitterar ärenden av gemensamt intresse för såväl beredningarna som universitetskanslersämbetet.

Universitetsutredningen är vidare klar över att det i fråga om ärenden av stor räckvidd någon gång kan vara naturligt att sammankalla en ännu mera representativ församling än kanslerskollegiet, kanske ett gemensamt sammanträde med samtliga beredningar under universitetskanslerns ordförandeskap. Utredningen har emellertid icke velat föreslå formella föreskrifter om ett sådant organ. Därmed har utredningen icke avsett att hindra sammankallandet av gemensamma sammanträden av skisserat slag. Utredningen föreställer sig endast, att det är mest praktiskt att icke genom att inrätta ett formellt organ hindra att sådana konferenser får en sammansättning anpassad till arten av det ärende som i varje särskilt fall skall behandlas.

Med de i det föregående föreslagna föreskrifterna om kanslerskollegiet och om ömsesidig skyldighet för universitetskanslersämbetet och beredningarna att fortlöpande samarbeta med varandra har man enligt utredningens mening icke helt löst problemet att skapa garantier för en samordning av planeringsarbete och administration. Denna samordning kan icke få bli begränsad till en samordning av allmänna riktlinjer och ett samråd i vissa frågor. Det måste bli fråga om ett samarbete även i enskilda ärenden. Utredningen tänker härvid särskilt på dels beredningen av ärenden rörande studieplaner (kursfordringar) och organisationsplaner, dels förberedelsearbetet för petita.

För att säkra ett sådant samarbete vid behandlingen av enskilda ärenden föreslår universitetsutredningen, att *bland ledamöterna av var och en av beredningarna alltid skall ingå en representant för universitetskanslersämbetet.* På så sätt kommer de administrativa synpunkterna att kunna göra sig

gällande i beredningarnas arbete och på motsvarande sätt kommer planeringsarbetets målsättningar att vara aktuella vid de administrativa avgörandena.

Utredningen föreslår vidare, att universitetskanslern ges rätt att när han så önskar närvara vid beredningarnas sammanträden med rätt för honom att därvid deltaga i överläggningarna men ej i besluten. Universitetskanslern bör därför regelmässigt i förväg underrättas om tid och plats för beredningarnas sammanträden samt om de ärenden som avses bli behandlade vid dessa.

För att ytterligare säkerställa den nödvändiga samordningen av kanslerns och fakultetsberedningarnas arbete föreslår utredningen att vederbörande *beredning regelmässigt beredes tillfälle att avge yttrande över inkomna förslag till organisationsplaner och studieplaner respektive läro- och timplaner för undervisningen.*

Utredningen är klar över att många av de förslag det härvidlag rör sig om är av snarast formell natur och därför ej föranleder något ställningstagande från beredningarnas sida. Å andra sidan är det, där fråga är om större omläggningar i fråga om utbildningens innehåll och organisation, helt nödvändigt att vederbörande fakultetsberedning deltar i handläggningen. I många fall torde dylika förslag i framtiden komma att vara resultat av fakultetsberedningarnas eget arbete och överläggningar med dels fakulteterna, dels de i nästföljande kapitel behandlade utbildningsråden.

Med de i detta avsnitt framlagda förslagen anser universitetsutredningen, att tillräckliga garantier skapats för en fortlöpande samordning och ett förtroendefullt samarbete mellan de högsta administrativa och planerande organen inom universitets- och högskoleväsendet. Utredningen är klar över att den organisation utredningen föreslagit för universitetsväsendets högsta ledning med separata organ för administrativa och planerande uppgifter överhuvudtaget innebär en nykonstruktion, som är oprövad inom den svenska förvaltningen. Utredningen har emellertid kommit till den uppfattningen, att universitetsverksamhetens villkor är speciella både med hänsyn till verksamhetens art och med hänsyn till den expansion, som organisationen står inför. Utredningen finner det därför naturligt, att den organisatoriska ramen för denna verksamhet och dess utveckling ges en principiellt annan utformning än den organisatoriska ramen för annan statlig verksamhet.

e) Tillsättningsförfarande m. m.

Sedan universitetsutredningen nu framlagt och motiverat sina förslag rörande utformningen i stort av organisationen för universitetens och högskolornas högsta administrativa ledning och för planeringen av deras fortlöpande utbyggnad, övergår utredningen till frågorna om beredningarnas sammansättning och tillsättningsförfarandet i avseende på universitetskanslerns ämbete.

Universitet och högskolor är statliga institutioner. Den verksamhet som vid dem bedrives är en del av statsverksamheten och finansieras liksom all annan statsverksamhet genom på de årliga riksstaterna anvisade medel. Ser man de i förevarande sammanhang aktuella problemen uteslutande från dessa synpunkter, är slutsatsen given: Universitetsväsendets högsta administrativa ledning och planeringsarbetet för dess fortsatta utbyggnad bör liksom ledningen av administration och planering för all annan statsverksamhet utövas genom statliga myndigheter, sålunda genom ämbets- och förtroendemän utsedda av Kungl. Maj:t.

Som utredningen redan i olika sammanhang starkt framhållit, måste emellertid såsom ett faktum konstateras, att universitetsverksamhetens villkor i vissa hänseenden är så specifika, att särskilda hänsyn härtill är motiverade då det gäller konstruktionen av den organisatoriska ram, som skall reglera men också främja denna verksamhet. Ett utmärkande och i sammanhanget mycket betydelsefullt särdrag hos universitetsväsendet är härvidlag det förhållandet, att en stor del av de universiteten och högskolorna anvisade resurserna är ställda till förfogande för möjliggörande av en fritt vald och fritt bedriven forskning, vars villkor, utveckling och behov i detaljer kan bedömas endast av forskarna själva.

Dessa förhållanden utgör i viss mån bakgrunden till den inom svensk förvaltning unika institution, som kanslersämbetet utgör. Universitetskanslern är vald av professorer och vissa laboratorer men förordnad av Kungl. Maj:t; de inom kanslerns expedition verksamma tjänstemännen är statstjänstemän, men kanslern själv uppbär ett arvode av statsmedel. Däremot saknas motsvarigheter i fråga om överstyrelsen för de med universiteten i avseende på uppgifter och arbetsvillkor helt jämställda tekniska högskolorna liksom i fråga om styrelserna för de mindre högskolorna. Samtliga dessa styrelser är i sin helhet eller till sin övervägande majoritet tillsatta av Kungl. Maj:t.

Tydligt är, att kanslerns ställning såsom en vald förtroendeman för universiteten på många håll uppfattas som en synnerligen värdefull garanti för universitetsverksamhetens arbetsvillkor och universitetens möjligheter att hos statsmakterna vinna gehör för sina synpunkter och önskemål.

Universitetsutredningen har i denna sak fört ingående överläggningar med alla intresserade parter inom universitetsväsendet och dettas ledning, och utredningen har därefter själv mycket ingående övervägt alla på frågans bedömande inverkande faktorer. Resultaten av dessa överväganden vill utredningen redovisa på följande sätt.

Som framgår av den i bihanget lämnade redogörelsen fyller kanslern och överstyrelsen för de tekniska högskolorna i allt väsentligt samma uppgifter såsom både administrerande och planerande myndigheter. Utredningen har icke kunnat finna, att skillnaden i fråga om tillsättningsförfarandet lett till skillnader i fråga om forskningens eller undervisningens arbetsvillkor eller till några skillnader i avseende på de två myndigheternas möjligheter att vinna gehör för sina intressen. Ej heller har under utredningens överläggningar med intresserade par-

ter gjorts gällande, att några sådana skillnader skulle föreligga och vara att föra tillbaka på olikheten i fråga om tillsättningsförfarandet.

I fråga om kanslerns/överstyrelsens mera renodlat administrativa uppgifter består dessa väsentligen av sådana, som normalt ankommer på centrala ämbetsverk, nämligen att tolka och tillämpa av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter. De planerande uppgifterna är, även de, i viss utsträckning kanslern och överstyrelsen förelagda genom av statsmakterna beslutade utbyggnadsprogram. Men i betydande mån är det då det gäller planeringen av de högre läroanstalternas utbyggnad också fråga om att insamla, värdera och för Kungl. Maj:t framlägga de *initiativ,* som kommer från universiteten och högskolorna själva. Icke minst beträffande förslag om förstärkning och differentiering av forskningens resurser fordras för själva värderingen en sakkunskap, som endast forskarna själva kan erbjuda. Särskilt med hänsyn till sistnämnda förhållande anser utredningen, att *universiteten och högskolorna bör tillförsäkras företrädare i de planerande organen,* d. v. s. i fakultetsberedningarna och utrustningsberedningen.

I fråga om den högsta administrativa ledningen, universitetskanslersämbetet, är enligt utredningens mening skälen för att ge universitetsorganisationen en särställning i jämförelse med annan statlig verksamhet icke lika starka som då det gäller planeringsverksamheten. Utredningen vill härutinnan erinra om att universitetskanslerns befattning med akademiska befordringsärenden enligt utredningens mening bör bestå i en uteslutande formell granskning; icke vara en överprövning av de sakkunnigas och fakulteternas (motsvarande) bedömning av de sökandes vetenskapliga skicklighet och förtjänst. Universitetskanslersämbetets verksamhet kommer att väsentligen bestå i dels tolkning och tillämpning av föreskrifter utfärdade av Kungl. Maj:t, dels utredningsarbete. Däremot blir det icke det nya ämbetsverkets uppgift att såsom universitetens och högskolornas högste företrädare för Kungl. Maj:t framlägga deras önskemål och behov. Denna del av den nuvarande kanslerns uppgifter skall enligt utredningens i det föregående redovisade förslag överflyttas till beredningarna, i vilka universiteten/högskolorna föreslås få ett medinflytande. Universitetskanslern i den här föreslagna, nya organisationen blir däremot i avsevärt högre grad än i den nuvarande en Kungl. Maj:ts förtroendeman.

Härvidlag måste även beaktas, att som en följd av att så gott som samtliga högre läroanstalter enligt utredningens förslag skulle innefattas i kanslerns ämbetsområde, elektorsförsamlingen för ett kanslersval måste bli stor och kandidatnomineringen vansklig.

Efter övervägande av dessa synpunkter har utredningen stannat för att föreslå, att *universitetskanslern i den nya organisationen förordnas av Kungl. Maj:t.* För att skapa ytterligare en garanti för ett gott samarbete mellan universitetskanslern och beredningarna föreslår utredningen, att förordnande av universitetskansler sker *efter anmälan av beredningarna.*

Utredningen har icke velat formbinda det föreslagna anmälningsförfarandet utan anser, att det bör ankomma på beredningarna själva att finna formerna

härför. Dock anser utredningen det icke vara lämpligt att de av universitetskanslern förordnade ledamöterna av beredningarna deltager i de anmälan föregående överläggningarna och besluten. Utredningen vill tillägga, att enligt utredningens mening hinder ej synes möta mot att en anmälan av nu föreslaget slag offentliggöres av den anmälande myndigheten eller församlingen.

Utredningen vill framhålla, att den också till övervägande upptagit olika varianter av det valsystem, som tillämpas vid tillsättning av biskopstjänster. Därvid har utredningen emellertid icke funnit någon metod, som tett sig överlägsen de två huvudalternativen val eller förordnande. Det av utredningen förordade anmälningsförfarandet möjliggör i realiteten för fakultetsberedningarna att upprätta *förslag* omfattande både ett och flera namn, medan avgörandet — liksom fallet i viss begränsad mening är beträffande biskopstillsättningar — förbehålles Kungl. Maj:t.

En konsekvens av utredningens här framlagda förslag beträffande formerna för förordnande av universitetskansler blir, att denne bör ges ställning som statlig tjänsteman. Universitetsutredningen föreslår, att så sker och att universitetskanslerstjänsten utom beträffande tjänstetiteln jämställes med tjänst som generaldirektör. Utredningen föreslår, att tjänsten placeras i lönegrad B 7, att förordnande meddelas för högst sex år i sänder och att pensionsfrågan regleras som för högre förtroendeämbetsmän i motsvarande ställning.

Vad så beträffar *fakultetsberedningarnas sammansättning* vill utredningen till en början understryka, att uppgiften att planlägga universitetens och högskolornas fortsatta utbyggnad till sin väsentliga del är en samhällelig uppgift i den meningen, att planeringen måste bestå av en fortlöpande avvägning mellan många olika intressenters önskemål och synpunkter. I första kapitlet har utredningen sökt ange dessa intressenter och analysera de skilda intressenas inriktning på olika delar av universitetsväsendet och dettas verksamhet. Utredningen har övervägt olika alternativ för en direkt intresserepresentation i var och en av de fem fakultetsberedningarna. Det har emellertid därvid befunnits, att antalet myndigheter och organisationer, som skulle kunna ställa väl motiverade krav på representation, är så stort, att en sådan konstruktion av beredningarna icke låter sig genomföra inom den ram av nio ledamöter av varje beredning (varav en utsedd av universitetskanslersämbetet), som utredningen föreslagit. Utredningen har därför stannat för att föreslå, att *samtliga ledamöter av fakultetsberedningarna, utom de av universitetskanslersämbetet utsedda, förordnas av Kungl. Maj:t.*

En enda av intressenterna i universitetens och högskolornas verksamhet, nämligen universiteten och högskolorna själva, har utredningen — som ovan sagts — velat tillförsäkra företrädare i beredningarna. Utredningen föreslår, att detta sker på så sätt, att tre av ledamöterna i beredningarna för humaniora och teologi respektive för de tekniska vetenskaperna samt fyra av ledamöterna av de övriga beredningarna utses inom *förslag, upprättade av de berörda fakulteterna själva.*

Förslagsställandet bör enligt utredningens mening gå så till, att envar av de berörda fakulteterna upprättar särskilda förslag, vart och ett upptagande minst tre namn, för var och en av de ledamotsplatser, som skall besättas inom förslag, som här avses. Varje fakultet bör sålunda upprätta sina förslag, men samråd bör givetvis kunna äga rum, varigenom två, flera eller alla berörda fakulteter enar sig om tre eller flera namn för var och en av de ifrågavarande ledamotsplatserna. En fakultet bör dock icke kunna vid ett och samma tillfälle föreslå samma person till mer än en plats. Antalet föreslagna kommer härigenom att vid varje förordnandetillfälle motsvara minst tre gånger det antal ledamotsplatser, som skall besättas i här föreslagen ordning.

Förslaget att ett så stort antal kandidater skall nomineras motiverar utredningen därmed, att det måste vara önskvärt att varje beredning, sedd som en helhet, täcker de huvudsakliga forskningsområden den har att arbeta för, men att å andra sidan varje form av direkt ämnes- eller ortsrepresentation bör undvikas.

Utredningen anser det vara lämpligast, att förslagsställande myndighet genomgående är fakulteterna och sålunda icke sektionerna vid sektionsindelade fakulteter. Förslag bör sålunda upprättas

till fakultetsberedningen för humaniora och teologi av de humanistiska och teologiska fakulteterna;

till fakultetsberedningen för rätts-, samhälls- och företagsvetenskaperna av de juridiska fakulteterna, de samhälls- och företagsvetenskapliga fakulteterna samt den samhällsvetenskapliga fakulteten vid Göteborgs universitet och den företagsvetenskapliga fakulteten vid handelshögskolan i Göteborg;

till fakultetsberedningen för medicin, odontologi och farmaci av de medicinska, odontologiska och farmaceutiska fakulteterna;

till fakultetsberedningen för matematik och naturvetenskap av de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna; samt

till fakultetsberedningen för de tekniska vetenskaperna av de tekniska fakulteterna.

Utredningen vill här erinra om att enligt dess i tredje kapitlet framlagda förslag den som är ledamot av flera än en fakultet (t. ex. den som är ledamot av både matematisk-naturvetenskaplig och teknisk fakultet) skall ha rätt att deltaga i upprättande av förslag, som här avses, inom båda (alla) dessa.

Här föreslaget nomineringsförfarande avser tre respektive fyra av föreslagna nio ledamotsplatser i var och en av fakultetsberedningarna. Återstående sex respektive fem platser avser utredningen skall komma att besättas med företrädare för allmänna intressen, däribland företrädare för avnämarna av akademiskt utbildad arbetskraft.

Utredningen vill vidare framhålla, att gränsdragningen mellan de skilda fakultetsberedningarnas områden helt naturligt är svår att göra och att varandra i

vissa hänseenden närstående ämnen kommer att tillhöra skilda beredningar, hur man än gör denna gränsdragning. Med hänsyn härtill är det enligt utredningens mening i hög grad önskvärt, att det inom envar av beredningarna finns minst en ledamot, som tillika är ledamot av den av de övriga beredningarna, vars arbetsområde ligger den förstnämnda beredningen närmast. Att stadgemässigt binda tanken på dylika personalunioner är emellertid av praktiska skäl svårt. Utredningen har därför stannat för att rekommendera, att Kungl. Maj:t vid förordnandet av ledamöter av fakultetsberedningarna måtte eftersträva att få till stånd dubbla ledamotskap av här ifrågavarande slag. Därvid tänker sig utredningen, att det mest naturliga vore, att minst en ledamot är gemensam för beredningen för humaniora och teologi och beredningen för rätts-, samhälls- och företagsvetenskaperna, och att minst en ledamot är gemensam för fakultetsberedningen för medicin, odontologi och farmaci och beredningen för matematik och naturvetenskap. I fråga om beredningen för de tekniska vetenskaperna är enligt utredningens mening ett motsvarande förfarande icke lika nödvändigt, eftersom denna beredning ändå har att samarbeta med den närmast berörda beredningen (beredningen för matematik och naturvetenskap) i avseende på de gemensamma ämnena.

Vad här sagts rörande värdet av en nära kontakt mellan fakultetsberedningarna inbördes har enligt utredningens mening motsvarande giltighet i avseende på förhållandet mellan fakultetsberedningarna å ena sidan och de statliga *forskningsråden* å den andra.

Utredningens förslag i avseende på de enskilda fakultetsberedningarnas ämbetsomfattning innebär, att var och en av beredningarna kommer att svara mot ett forskningsråd. Var och en av beredningarna kommer sålunda att planlägga utbyggnaden av den fasta forsknings- och utbildningsorganisationen för en grupp av fakulteter (motsvarande), vilkas forskning också stödjes av ett och samma forskningsråd.

Utredningen har övervägt olika varianter av en långtgående samorganisation av forskningsråden och fakultetsberedningarna. En av dessa varianter är en fullständig *sammanslagning* på så sätt, att. t. ex. fakultetsberedningen för humaniora och teologi anförtroddes handhavandet jämväl av de arbetsuppgifter, som nu ankommer på statens humanistiska forskningsråd. Utredningen har emellertid funnit sig böra bestämt avvisa denna möjlighet och detta främst av det skälet, att starkt divergerande krav gör sig gällande i avseende på sammansättningen av å ena sidan en fakultetsberedning och å den andra ett forskningsråd. I det förstnämnda slaget av organ fordras enligt utredningens mening ett icke obetydligt inslag av företrädare för avnämarna av den akademiskt utbildade arbetskraften, något som ej är fallet beträffande forskningsråden. I fråga om dessa fordras å andra sidan en förhållandevis mycket stark representation av aktiva forskare inom skilda discipliner, medan fakultetsberedningarnas arbetsuppgifter å andra sidan enligt utredningens mening motiverar, att en starkare tyngdpunkt vid deras sammansättning lägges på en re-

presentation från det allmännas sida. Dessa krav är enligt utredningens mening oförenliga och utredningen förordar därför ett bibehållande av forskningsråden såsom från fakultetsberedningarna helt fristående organ.

En annan variant av fast samverkan forskningsråd—beredningar är den, som på kort sikt förordats av statskontoret och som innebär, att rådens förslag till anslagsäskanden skulle passera *kanslerskollegiet,* som sålunda skulle få möjlighet att avge yttrande över dem.

Det skäl, som framför andra talar för denna lösning, är det att bedömningen av forskningens villkor och behov inom en fakultetsgrupp (motsvarande) underlättas, om den göres med anlitande av såväl vederbörande fakultetsberednings som vederbörande forskningsråds erfarenheter och överblick. Likväl har utredningen för sin del funnit sig böra avvisa även detta uppslag. Från rent principiella synpunkter sett talar nämligen enligt utredningens mening bestämda skäl till förmån för att ansvaret för planläggningen av forskningsresursernas utbyggnad på denna nivå *delas* mellan två skilda organ för varje fakultetsgrupp (motsvarande). I detta sammanhang bör även understrykas, att forskningsråden såtillvida har ett vidare arbetsfält än fakultetsberedningarna, som de har att stödja och initiera forskning även utanför universiteten och högskolorna.

Utredningen förordar sålunda, att forskningsrådens förslag till anslagsäskanden alltjämt skall inges direkt till Kungl. Maj:t.

En tredje möjlig utväg för att säkra ett nära samarbete mellan forskningsråd och fakultetsberedningar är att föreskriva att någon eller några av en fakultetsberednings ledamöter tillika skall vara ledamot av motsvarande forskningsråd. Utredningen anser för sin del, att värdet av en kontinuerlig kontakt mellan beredningar och råd är så stort, att personalunioner av detta slag bör komma till stånd. Utredningen har också övervägt olika förslag till stadgemässiga föreskrifter i detta syfte. Emellertid har utredningen — i detta fall liksom i fråga om personalunioner fakultetsberedningarna emellan — stannat för att rekommendera, att Kungl. Maj:t vid utseendet av ledamöter av fakultetsberedningarna respektive forskningsråden måtte tillse, att minst en ledamot alltid är gemensam för varje beredning och dess motsvarighet på rådssidan.

Vad så beträffar frågan om *utrustningsberedningens sammansättning* har utredningen redan i det föregående föreslagit, att antalet ledamöter av denna beredning sättes till fem. Beträffande sammansättningen i övrigt synes bestämmelserna i väsentliga hänseenden kunna anknytas till gällande föreskrifter rörande utrustningsnämndens sammansättning.

Som framgår av den i bihanget lämnade redogörelsen består den nuvarande utrustningsnämnden av tre fasta ledamöter, nämligen en av Kungl. Maj:t förordnad ordförande, en av Kungl. Maj:t förordnad representant för byggnadsstyrelsen samt byråchefen vid nämnden. Därjämte har för varje fakultet, högskola eller särskild myndighet, där nämnden handhaft mera omfattande utrustningsuppgifter, utsetts en s. k. fjärde ledamot, vilken sålunda deltager i nämn-

dens handläggning av inrednings- och utrustningsfrågor endast avseende den egna fakulteten (motsvarande).

Utredningen föreslår, att i utrustningsberedningen, liksom i utrustningsnämnden, skall ingå en av Kungl. Maj:t förordnad ordförande och en av Kungl. Maj:t förordnad representant för byggnadsstyrelsen. I anslutning till sitt i det föregående framlagda förslag om upphandlingsorganisationens överflyttning till universitetskanslersämbetet föreslår utredningen vidare, att såsom ledamot av utrustningsberedningen skall ingå chefen för den avdelning inom universitetskanslersämbetet, som kommer att få handha upphandling av inrednings- och utrustningsartiklar för universiteten och högskolorna (ämbetets ekonomiskt-administrativa byrå; se därom närmare i åttonde kapitlet).

Enligt utredningens mening talar vidare starka skäl för en viss omläggning av det nuvarande systemet med s. k. fjärde ledamot, vilken endast deltar i handläggningen av ärenden berörande viss fakultet eller högskola. Utredningen anser för sin del, att inrednings- och utrustningsfrågornas betydelse för universitetens och högskolornas utbyggnad motiverar, att läroanstalterna beredes en *fast* representation i utrustningsberedningen. Av praktiska skäl synes emellertid ett förslagsförfarande motsvarande det, som i det föregående föreslagits i fråga om fakultetsberedningarna, i detta fall vara mindre lämpligt. Förslag skulle nämligen i sådant fall behöva upprättas av samtliga fakulteter (motsvarande) till samma ledamotsplats eller ledamotsplatser i utrustningsberedningen, vilket synes göra förslagsförfarandet onödigt svårhanterligt. Utredningen föreslår i stället, att i utrustningsberedningen skall ingå två av Kungl. Maj:t utsedda representanter för universiteten och högskolorna. Förslaget innebär sålunda, att tillvägagångssättet vid nominerandet av dessa två universitets/högskolerepresentanter lämnas utan stadgemässig reglering.

I fråga om mandatperioder, arbetsformer m. m. för *samtliga beredningar* framlägger utredningen slutligen följande förslag.

Ordförande i samtliga beredningar bör förordnas för en tid av högst tre år i sänder. Samma bestämmelse bör gälla i fråga om de av universitetskanslern förordnade ledamöterna av fakultetsberedningarna.

Övriga ledamöter av fakultetsberedningarna bör förordnas för en tid av tre år i sänder, varvid dock — i anslutning till motsvarande bestämmelser rörande de flesta av de statliga forskningsråden — föreslås, att den som varit ledamot av en och samma beredning under två på varandra följande treårsperioder icke skall kunna förordnas till ledamot av samma beredning för den därpå närmast följande treårsperioden. I anslutning till detta förslag, som syftar till en viss rörlighet i beredningarnas personsammansättning, vill utredningen förorda en övergångsbestämmelse av innebörd att då ledamöter av beredningarna första gången utses, möjligheten till omförordnande för en andra treårsperiod begränsas på så sätt, att sådant omförordnande skall kunna ifrågakomma endast för halva antalet ledamöter av varje beredning. Genom det här förordade förfaran-

det uppnås, att personsammansättningen i beredningarna kommer att förnyas successivt.

Utrustningsberedningen skall enligt utredningens förslag, förutom av ordföranden och chefen för universitetskanslersämbetets ekonomiskt-administrativa byrå, bestå av tre av Kungl. Maj:t förordnade ledamöter. Dessa bör enligt utredningens mening förordnas för en tid av högst tre år i sänder.

Beredning bör ha rätt att inom sig utse vice ordförande för en tid av ett år i sänder.

Beredning bör sammanträda på kallelse av ordföranden så ofta ärendena det fordrar samt då minst tre av ledamöterna begär, att sammanträde skall hållas.

Varje beredning, liksom även kanslerskollegiet, bör ha en sekreterare, som normalt fungerar som föredragande. Beredning bör vidare ha rätt att — inom ramen för tillgängliga medel — tillsätta särskild kommitté eller uppdraga åt en eller flera sakkunniga att bistå beredningen med utredning.

Med hänsyn till betydelsen av beredningarnas arbete torde det vidare vara lämpligt att en beredningsordförande ges möjlighet att under viss tid helt ägna sig åt arbete för beredningens räkning. Medelsanvisningen för beredningarnas verksamhet bör avvägas med hänsyn härtill. Till denna fråga återkommer utredningen i nionde kapitlet.

Liksom i fråga om universitetskanslersämbetet bör enligt utredningens mening formell skyldighet föreskrivas för ledamot eller föredragande hos central beredning att till protokollet anteckna sin mening, därest denna ej överensstämmer med fattat beslut.

Statskontorets ståndpunkt

Efter denna redovisning av sina överväganden och förslag i avseende på universitetens och högskolornas centrala ledning lämnar utredningen här avslutningsvis en summarisk jämförelse mellan utredningens ställningstaganden å ena sidan och å den andra statskontorets rekommendationer. Denna jämförelse tar främst sikte på att redovisa föreliggande skillnader.

Universitetsutredningens och statskontorets förslag på kanslers/överstyrelsenivån överensstämmer i stora drag i vad avser både organisationen och uppgiftsfördelningen. Sålunda föreslår statskontoret — i anknytning till utredningens då preliminära ställningstagande — inrättande av kanslerskollegiet, fakultetsberedningarna och ett nytt ämbetsverk kallat universitetskanslersämbetet. Förutom vissa skillnader på speciella punkter och i detaljutformningen av förslagen finns emellertid en genomgående olikhet. Denna olikhet gäller de planerande organens — kollegiets och beredningarnas — förhållande till och samarbete med det administrativa organet — universitetskanslersämbetet.

Universitetsutredningen har föreslagit att å ena sidan det administrativa organet och å andra sidan de planerande organen skall vara organisatoriskt åtskilda

och jämställda. För att garantera en erforderlig samordning av verksamheten på dessa förvaltningens båda sidor har utredningen föreslagit olika arrangemang. Till dessa hör en allmän och ömsesidig skyldighet att i ämbetsutövningen samarbeta med varandra. De olika organen skall emellertid uppfattas som från varandra fristående myndigheter.

I statskontorets förslag är alla *samordningsformer,* som utredningen förordat, identiskt eller likartat intagna. Statskontoret har emellertid gått ett steg längre än utredningen i fråga om samarbetets omfattning. I statskontorets förslag framställs nämligen det föreslagna universitetskanslersämbetet som ett *beredningsorgan* till de planerande organen.

Genom att universitetskanslersämbetet i statskontorets förslag organiseras som stabsorgan för de planerande organen på ett sätt, som skiljer sig från utredningens förslag, följer också skillnader i fråga om personalorganisationens uppbyggnad. Enligt utredningens uppfattning skall såväl kollegiet som beredningarna förfoga över särskilda sekretariat. De förutsättes dock samtidigt repliera på universitetskanslersämbetets utredningsorganisation. Statskontoret har visserligen förordat, att var och en av beredningarna skall disponera över en på heltid anställd sekreterare, men framhållit att beredningarna därutöver — liksom kollegiet — i första hand skall använda universitetskanslersämbetets utredningsresurser. I konsekvens med sin uppfattning att det föreslagna universitetskanslersämbetet bör utgöra stabsorgan åt de planerande organen har statskontoret till skillnad från utredningen icke framlagt något förslag om att kanslerskollegiet tillförs ett eget sekretariat utan framhållit, att dess ordförande, kanslern för rikets universitet, inom sin myndighet skall låta ombesörja förekommande tjänstemannauppgifter.

Vid sidan av den principiella skillnad mellan utredningens och statskontorets förslag, för vilken här redogjorts, finns vissa mer speciella avvikelser.

Universitetsutredningen föreslår sålunda, att utrustningsnämnden för universitet och högskolor ombildas till en särskild, sjätte beredning. Statskontoret har i sitt förslag avsett att utrustningsnämnden skall förändras till en till universitetskanslersämbetet anknuten kommitté av närmast permanent karaktär. Enligt båda förslagen skall det tillhörande kansliet utgöras av personal inom universitetskanslersämbetet.

Statskontoret har föreslagit, att en närmare samordning av fakultetsberedningarnas och forskningsrådens verksamhet bör komma till stånd. Förslaget innebär bl. a., att kanslerskollegiet skall beredas tillfälle yttra sig över de förslag till anslagsäskanden, som kommer från forskningsråd inom dess verksamhetsområde. Statskontoret anser därutöver, att forskningsråden i framtiden lämpligen kan inordnas i universitetsväsendets organisation, så att vart och ett ingår i en större organisatorisk enhet tillsammans med motsvarande fakultetsberedning och därvid således ställs under kanslerskollegiet.

Statskontoret föreslår att medel för antagningsnämndens för civilekonomutbildning verksamhet, liksom för all annan intagningsverksamhet rörande under-

ställda läroanstalter i den mån avgörandet inte ligger hos Kungl. Maj:t eller har delegerats till underställda myndigheter, skall anvisas från anslag till universitetskanslersämbetet.

I fråga om gången för petita-ärendena bör vidare framhållas, att de lokala myndigheternas petita i avseende på för ett universitet eller en universitetsort gemensamma service-anläggningar och -verksamheter enligt statskontorets förslag skall inges direkt till kanslerskollegiet; icke som enligt utredningens förslag till universitetskanslersämbetet.

Slutligen bör framhållas, att statskontoret, då man föreslagit en vittgående decentralisering från kanslers/överstyrelsenivån till de lokala administrativa organen, gjort denna decentralisering avhängig av att den ombildning man föreslår av de lokala administrativa organen till fullo genomförs.

Utbildningsråd

Inledning

Universitetsutredningens i tredje kapitlet framlagda förslag innebär bl. a., att ansvaret för den akademiska utbildningens innehåll och organisation inom ramen för av Kungl. Maj:t i examensstadgor och annorstädes meddelade föreskrifter alltfort skall åvila *fakulteterna*, d. v. s. de ordinarie akademiska *lärarna*. Detta anser utredningen vara motiverat främst därav, att den akademiska utbildningens innehåll fortlöpande måste anpassas till forskningens utveckling, något som bäst göres av forskarna själva. Genom föreskriften att alla utbildningsfrågor, innan de behandlas av fakultet och sektion, skall beredas av utbildningsnämnder sammansatta av representanter för såväl de akademiska lärarna som studenterna har vidare en garanti skapats för att studenternas naturliga och berättigade intresse i frågor rörande utbildningens innehåll och organisation får göra sig gällande. Denna garanti förstärkes genom föreskriften om rätt för studentrepresentanterna i utbildningsnämnderna att deltaga i fakulteternas (sektionernas) överläggningar rörande utbildningsfrågor. På så sätt säkerställes, att studenternas synpunkter blir kända för de administrativa myndigheter, som har att taga slutlig ställning till fakultetsorganens förslag till sådana studie-, organisations- och undervisningsplaner (motsvarande), genom vilka de olika slagen av akademisk utbildning regleras.

Genom dessa förslag, som väsentligen endast innebär en utsträckning till hela universitets- och högskoleorganisationen av en ordning som redan är gällande vid universiteten, menar sig utredningen ha tillgodosett två av de tre huvudintressenterna i frågor rörande den akademiska utbildningens innehåll och organisation, nämligen de akademiska lärarna och studenterna. I första kapitlet har utredningen redovisat de skäl, på vilka utredningen såsom den tredje huvudintressenten härutinnan ser *avnämarna* av den akademiskt utbildade arbetskraften. Avnämarintresset gäller såväl utbildningsinnehållet, d. v. s. de krav i fråga om kunskaper och mogenhet i omdömet som bör ställas på den nyexaminerade, som utbildningsorganisationen, d. v. s. utbildningslinjernas dimensionering och organisationens effektivitet i avseende på examensfrekvens och studietidens längd.

I förevarande kapitel avser utredningen att behandla frågan om formerna för att garantera avnämarintresset ett behörigt inflytande över den akademiska utbildningens innehåll och organisation.

A. De nuvarande avdelnings- och fakultetsråden

I den nuvarande universitets- och högskoleorganisationen finns ett visst mått av avnämarinflytande garanterat genom konstruktionen av vissa av de centrala akademiska förvaltningsmyndigheterna. Så är fallet beträffande överstyrelsen för de tekniska högskolorna, över vars sammansättning vissa av industriens organisationer har ett inflytande genom sin stadgeenliga rätt att föreslå ledamöter. Motsvarande är fallet beträffande styrelserna för farmaceutiska institutet och jordbrukets högskolor. I fråga om de under kanslern ställda läroanstalterna saknas däremot varje avnämarinslag inom den högsta förvaltningsmyndigheten.

Det avnämarinflytande över den akademiska utbildningens innehåll och organisation, som kommer till stånd genom dylik representation i de högsta akademiska förvaltningsmyndigheterna, är enligt utredningens mening starkt motiverat och utredningen har i nästföregående kapitel framlagt förslag, som innebär att ett sådant avnämarinflytande kan göra sig gällande i samtliga de fakultetsberedningar, som utredningen föreslår skall anförtros ansvaret för det centrala planeringsarbetet för universitets- och högskoleväsendets fortsatta utbyggande. Nu står emellertid klart, att de centrala akademiska förvaltnings- och planeringsmyndigheternas befattning med frågorna rörande utbildningsinnehåll och utbildningsorganisation väsentligen måste ha karaktär av allmän översyn och endast i mycket begränsad utsträckning kan gälla detaljer. Dessa myndigheters befattning med utbildningsärenden förutsättes dessutom normalt bestå i ställningstaganden till initiativ och förslag från fakulteterna/sektionerna.

Sist antydda förhållanden gäller i den nuvarande organisationen även i fråga om överstyrelsen för de tekniska högskolorna. Denna har nämligen för dessa högskolor i motsats till styrelserna för övriga fackhögskolor ansvar för två läroanstalter och detta ansvar gäller dessutom ett flertal utbildningslinjer inom civilingenjörsutbildningens relativt vida ram. Detta har i sin tur motiverat inrättandet av de tekniska högskolornas *avdelningsråd*, d. v. s. de av överstyrelsen själv tillsatta samarbetsorganen mellan de enskilda högskolorna och deras enskilda avdelningar å ena sidan och å den andra representanter för avnämarna av den vid högskolorna utbildade arbetskraften, i främsta rummet industrien.

I bihanget lämnas (s. 486 f.) en redogörelse för avdelningsrådens sammansättning och uppgifter. Här må endast sammanfattningsvis erinras om att ett avdelningsråd är knutet till envar av avdelningarna vid envar av högskolorna, att ledamöterna utses av överstyrelsen för en tid av fyra år i sänder och till det antal som i varje särskilt fall befinnes lämpligt. Avdelningsrådens uppgift är helt och hållet rådgivande och högskolorna är icke på annat sätt representerade i råden, än att vederbörande avdelningsföreståndare har skyldighet och rektorerna rätt att närvara vid avdelningsrådens sammanträden och därvid deltaga i överläggningarna men ej i besluten.

Avdelningsrådens kompetensområde är enligt stadgarna för de tekniska högskolorna såtillvida mycket vitt utmätt, att varje råd har att ägna uppmärk-

samhet åt att avdelningens »verksamhet» bedrives »på ett ur näringslivets synpunkt ändamålsenligt sätt». Avdelningsråd skall avge yttrande över avdelningskollegiets förslag till »läroplaner och större ändringar rörande studierna» och dessutom till lärarkollegiet och kollegienämnden avge yttranden, därest dessa organ så begär, angående »forskningen och undervisningen» vid avdelningen.

De tekniska högskolornas avdelningsråd, vilka nu varit i verksamhet under ungefär femton år, har av naturliga skäl koncentrerat sitt arbete till den del av avdelningarnas verksamhet, som gäller utbildningen, varvid dock begreppet utbildningsfrågor av de flesta avdelningsråden synes ha fattats i relativt vid bemärkelse. Vanligen synes avdelningsråden ha hållit ett par sammanträden årligen, varvid diskuterats olika föreslagna omläggningar i utbildningsinnehållet och önskvärda förändringar i utbildningsorganisationen. Flera avdelningsråd har genom särskilda kommittéer företagit omfattande utredningar rörande mera genomgripande reformer av vederbörande avdelnings utbildningsprogram. I sådana sammanhang har det varit naturligt för avdelningsråden att även behandla frågor rörande komplettering och differentiering av högskolornas forskningsorganisation och därvid även avge yttranden rörande behov av nya tjänster för forskning och undervisning. I några fall har avdelningsråd även utarbetat skrifter avsedda att ge en mera allmän information rörande den utbildning vederbörande avdelningsråd har att svara för. Det förekommer slutligen icke så sällan, att ett lärarkollegium eller en kollegienämnd begagnar möjligheten att från ett avdelningsråd inhämta yttrande även i ärenden, rörande vilka skyldighet ej föreligger att inhämta dylikt yttrande.

Slutligen må framhållas, att avdelningsråden numera vanligen inbjuder vederbörande studentkår att med ett par eller några representanter deltaga i rådens sammanträden. Dessa studentrepresentanter har därvid full frihet att deltaga i rådets överläggningar.

Sammanfattningsvis synes kunna konstateras, att avdelningsrådsinstitutionen är en verksam del av de tekniska högskolornas organisation och att råden spelar en i de flesta fall mycket aktiv roll som kontaktorgan mellan högskolorna å ena sidan och å den andra näringslivet och andra intressenter i högskolornas verksamhet främst som utbildare av kvalificerad arbetskraft men även som forskningsinstitutioner.

Efter mönster av de tekniska högskolornas avdelningsråd har — som framgår av den i bihanget lämnade översikten — under de senaste åren tillkommit ett par organ av motsvarande slag även vid andra läroanstalter. Utredningen avser härmed främst de rådgivande organ för civilekonomutbildning, som är knutna till den ekonomiska fakulteten vid Lunds universitet respektive till handelshögskolan i Göteborg. Dessa organ benämnes i Lund *fakultetsrådet för ekonomutbildning;* i Göteborg handelshögskolans *utbildningsråd.* Dessa råd har liksom avdelningsråden som sin huvudsakliga uppgift att fungera som kontaktorgan mellan läroanstalterna och avnämarna på civilekonomernas arbetsmarknad

och att därvid främst till vederbörande fakultet (lärarkollegium) avge yttranden i utbildningen berörande ärenden. Såväl i fråga om sin sammansättning som i fråga om sitt kompetensområde skiljer de sig emellertid något från avdelningsråden vid de tekniska högskolorna.

Fakultetsrådet i Lund och utbildningsrådet vid handelshögskolan i Göteborg tillsättes sålunda av Kungl. Maj:t efter förslag av det större konsistoriet i Lund respektive handelshögskolans lärarkollegium. Vid upprättandet av förslag skall sistnämnda två organ samråda med vederbörande länsstyrelse och med vederbörande handelskammare. Mandattiden för rådens ledamöter är tre år. Avdelningsråden vid de tekniska högskolorna tillsättes däremot — som framgår av det föregående — för fyra år i sänder av överstyrelsen, utan att skyldighet att inhämta förslag från något organ, inom eller utom vederbörande högskola, finns stadgad.

I fråga om fakultetsrådets och utbildningsrådets kompetensområde stadgas vidare, att dessa råd skall ägna uppmärksamhet åt att »utbildningen» utformas »på ett från näringslivets och den allmänna förvaltningens synpunkter ändamålsenligt sätt» samt för fakulteten respektive lärarkollegiet framlägga de förslag »rörande utbildningen», som råden finner påkallade. Dessa råds uppgift är sålunda uttryckligen begränsad till utbildningsfrågor, medan avdelningsrådens uppgift allmänt gäller avdelningarnas »verksamhet». Motsvarighet till avdelningsrådens skyldighet att avge yttrande i alla ärenden av visst slag (läroplaner och större ändringar i utbildningen) saknas beträffande råden för ekonomutbildning, på vilkas helt fria initiativ det sålunda ankommer att välja de utbildningsfrågor, i vilka förslag från råden anses böra övervägas. Liksom fallet är beträffande avdelningsråden kan rådens för ekonomutbildning förslag endast riktas till den egna läroanstaltens myndigheter.

I fråga om skyldighet för dekanus vid den ekonomiska fakulteten i Lund och rektor vid handelshögskolan i Göteborg samt om rätt för rektor vid universitetet i Lund att deltaga i rådens sammanträden gäller i sak samma bestämmelser som i fråga om de tekniska högskolornas avdelningsråd.

B. Diskussion och förslag

1. *Rådsinstitutionens utsträckande*

Avdelningsråden vid de tekniska högskolorna är de enda av nu ifrågavarande organ, som varit verksamma under så lång tid, att en mera bestämd opinion kunnat bildas rörande värdet av deras arbete. Såvitt utredningen kunnat bedöma, har avdelningsrådsinstitutionen tillvunnit sig en mycket hög grad av allmänt förtroende. Vid de överläggningar utredningen under sitt arbete fört med företrädare för näringslivets organisationer och enskilda industrimän liksom med företrädare för avdelningsråden själva har nämligen enstämmigt den erfarenheten redovisats, att avdelningsråden varit av mycket stort värde såsom

kontaktorgan mellan näringslivet å ena sidan och de tekniska högskolorna å den andra. Detta omdöme har kanske främst men ingalunda uteslutande gällt kontakten i avseende på utbildningsorganisationen i mera snäv mening, kontakten sålunda mellan högskolorna å ena sidan såsom ansvariga för civilingenjörsutbildningen och å den andra näringslivet såsom arbetsgivare åt nyexaminerade civilingenjörer. Omdömet har även gällt avdelningsråden som kontaktorgan mellan näringslivet och den vid de tekniska högskolorna bedrivna forskningen, en kontakt som bedömts såsom värdefull i och för sig och därjämte såsom ländande till båtnad för högskolorna i deras strävan efter en mot den tekniska utvecklingens behov svarande differentiering av den fasta forskningsorganisationen.

Detta omdöme gäller väsentligen kontakten näringsliv—högskolor. En av avdelningarna vid de tekniska högskolorna, nämligen avdelningen för lantmäteri, meddelar emellertid en utbildning väsentligen med sikte på verksamhet i offentlig tjänst. Även beträffande denna avdelning har redovisats mycket goda erfarenheter av avdelningsrådets arbete och den roll rådet spelat som kontaktorgan mellan högskola och arbetsliv.

Under hänvisning till erfarenheterna av avdelningsrådens verksamhet föreslog utredningen i sitt sjätte betänkande inrättande av motsvarande organ för den av utredningen då föreslagna civilekonomutbildningen vid vissa av universiteten, ett förslag som vann statsmakternas beaktande genom upprättandet av det i det föregående nämnda utbildningsrådet för ekonomutbildningen i Lund. Utredningen framhöll även i nämnda betänkande, att organ av motsvarande slag kunde befinnas lämpliga i fråga om vissa av de nya utbildningsvägar vid de humanistiska fakulteterna, som utredningen föreslog till övervägande inom en särskild, senare också tillsatt kommitté.

Utredningen vill nu gå ett steg vidare och dels föreslå, att möjligheten att upprätta organ i stort sett motsvarande de tekniska högskolornas avdelningsråd utsträckes till att gälla samtliga akademiska utbildningslinjer, *dels ock* föreslå, att sådana organ snarast upprättas för vissa i det följande angivna utbildningslinjer. Beträffande övriga utbildningslinjer har utredningen icke kunnat fullt överblicka behovet av sådana organ. Utredningen vill därför icke föreslå en obligatorisk föreskrift om upprättande av organ motsvarande avdelningsråden vid samtliga akademiska utbildningslinjer, men föreslår att *möjligheten* att upprätta sådana organ stadgemässigt öppnas inom hela universitets- och högskoleorganisationen.

I fråga om *civilingenjörs-* och *civilekonom*utbildningarna finns sådana organ redan nu och erfarenheten visar enligt utredningens mening, att motsvarigheter till dem bör finnas även i framtiden. Utredningen föreslår därför, att fasta samarbetsorgan av här avsett slag även i fortsättningen skall finnas dels för vart och ett av de skilda slagen av civilingenjörsutbildning, dels för den vid statliga läroanstalter bedrivna civilekonomutbildningen.

Vid genomförande av utredningens förslag om *farmaceutiska institutets* inordnande såsom fakultet i en större läroanstalt bortfaller styrelsen för det nuvarande institutet. Därmed brytes också den kontakt mellan läroanstalt och arbetsliv, som styrelsen genom sin sammansättning förmedlat. Det torde vara en allmän uppfattning, att denna kontakt varit av stort värde och en ersättning bör sålunda komma till stånd inom den nya organisationen. Situationen är härutinnan densamma som den var i fråga om handelshögskolan i Göteborg, då denna högskola i samband med förstatligandet ställdes under universitetskanslerns överstyrelse och den tidigare högskolestyrelsen därmed blev överflödig. I detta sammanhang upprättades det i det föregående nämnda utbildningsrådet vid handelshögskolan med uppgift att övertaga den avgående högskolestyrelsens funktion som kontaktorgan mellan högskolan och arbetslivet. Utredningen finner det vara naturligt, att motsvarande åtgärd vidtages i det nu aktuella sammanhanget. Utredningen föreslår därför, att för den farmaceutiska utbildningen upprättas ett rådgivande organ motsvarande de tekniska högskolornas avdelningsråd.

I fråga om behovet av motsvarande organ för de *filosofiska* fakulteternas utbildningsorganisation vill utredningen till en början framhålla, att ett visst mått av inflytande i frågor rörande utbildningens innehåll inom de examensämnen, som motsvarar skolämnen eller delar av sådana, i praktiken redan tillkommer en av de huvudsakliga avnämarna av arbetskraft utbildad vid dessa fakulteter. Förslag till studieplaner i dylika ämnen inom ramen för filosofisk ämbetsexamen remitteras nämligen regelmässigt av kanslern till skolöverstyrelsen för yttrande. Representanter för skolöverstyrelsen inbjudes också att deltaga i sådana av kanslern anordnade s. k. ämneskonferenser, som gäller examensämnen av nyss nämnt slag.

Enligt utredningens mening föreligger — icke minst med tanke på skolreformens nu påbörjade genomförande och den förestående gymnasiereformen — ett klart behov av kontakter och ett nära samarbete mellan universitet och skola i avseende på utformningen av den vid universiteten bedrivna lärarutbildningen. Med hänsyn härtill finner utredningen det naturligt, att man beträffande studieplaner för ämnen ingående i filosofisk ämbetsexamen ytterligare stärker det samarbete, som inletts mellan kanslern och skolöverstyrelsen. Lärarutbildningen är enligt utredningens mening av en så avgörande betydelse för skolan och dess utveckling, att det inte rimligen kan förbli en universitetsorganisationens ensak att — låt vara i kontakt med skolöverstyrelsen — besluta rörande utformningen av dess innehåll. Utredningen föreslår därför, att föreskrift meddelas om att studieplaner för filosofisk ämbetsexamen skall fastställas *gemensamt* av universitetskanslersämbetet och skolöverstyrelsen.

Samarbetet mellan universitet och skola bör emellertid enligt utredningens uppfattning gälla icke blott utbildningens innehåll utan även, och i minst lika hög grad, utbildningens organisation, innefattande såväl den kvantitativa di-

mensioneringen av ämneslärarutbildningens resurser som frågorna rörande studiegång och utbildningsorganisationens effektivitet (examensfrekvens; studietidens längd). Ett sådant samarbete kan leda mer eller mindre långt, men det synes i varje fall böra innefatta frågorna om en samordning av den praktiska och den teoretiska ämneslärarutbildningen och om gemensamt utnyttjande vid universitet och lärarhögskolor av vissa lärarkrafter och andra undervisningsresurser. Ett sådant samarbete synes vara i mycket hög grad motiverat av den rådande lärarbristen och svårigheterna då det gäller att snabbt få till stånd ett ökat utbud av lärare. Därtill kommer de särskilda krav, som själva skolreformen ställer i fråga om översyn av ämnesinnehållet i den vid universiteten bedrivna lärarutbildningen.

På de grunder som här i korthet angivits föreslår utredningen, att för de filosofiska fakulteternas lärarutbildning upprättas rådgivande organ motsvarande de tekniska högskolornas avdelningsråd och med uppgift att utgöra ett fast organ för kontakt mellan universitet och skola i alla frågor, som berör universitetens uppgift som lärarutbildningsanstalter.

De filosofiska fakulteterna utbildar emellertid icke blott lärare för skolväsendets och universitetens eget behov. Personer med naturvetenskaplig, samhällsvetenskaplig och allmänt humanistisk utbildning efterfrågas inom en mycket vid sektor av arbetsmarknaden. Enligt utredningens mening, utförligt motiverad i utredningens sjätte betänkande, bör detta i framtiden bli fallet i än högre grad än det är i dag. För närvarande är särskilt tillkallade sakkunniga — kommittén för nya utbildningsvägar vid de filosofiska fakulteterna — sysselsatta med att utarbeta förslag i här angivna syfte. Även efter det att denna kommitté avslutat sitt arbete, kommer emellertid enligt utredningens uppfattning att finnas behov av ett samarbete mellan universitetsväsendet och avnämarna i syfte att fortlöpande anpassa de filosofiska fakulteternas utbildningsprogram till en föränderlig arbetsmarknads behov. Det är därför enligt utredningens övertygelse nödvändigt att skapa ett fast kontakt- och samarbetsorgan mellan de filosofiska fakulteterna å ena sidan och å den andra avnämarna av annan arbetskraft med filosofiska examina än de blivande lärarna. Utredningen föreslår därför, att det upprättas organ motsvarande de tekniska högskolornas avdelningsråd även för nu åsyftade utbildningsvägar inom de filosofiska fakulteterna.

Även vad beträffar de *juridiska* och *samhällsvetenskapliga* utbildningarna anser utredningen, att starka skäl talar för upprättandet av rådgivande organ för kontakter mellan fakulteter och arbetsliv. I nästföregående kapitel har utredningen föreslagit, att en gemensam fakultetsberedning upprättas för rätts-, samhälls- och företagsvetenskaperna. Även när det nu gäller att skapa organisatoriska former för ett samarbete kring utbildningens utformning och innehåll, är det enligt utredningens mening lämpligt att upprätthålla en gemenskap mellan de juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningsvägarna. Med undantag för

några specialområden, där särskilda kompetenskrav uppställes, t. ex. domarbanan, kan man nämligen konstatera, att juridiskt och samhällsvetenskapligt skolad arbetskraft utnyttjas parallellt inom de flesta verksamhetsområden, som står öppna för dessa båda kategorier.

Juridisk och samhällsvetenskaplig utbildning syftar att förbereda för ett stort antal fält med sinsemellan starkt skiftande krav. Utbildningsinnehåll och utbildningsorganisation för juridiska och juridiskt-samhällsvetenskapliga examina har nyligen varit föremål för ett omfattande utredningsarbete och i anslutning därtill underkastats en rätt genomgripande omläggning. Emellertid torde man ha att räkna med att samhällsutvecklingen relativt snart påkallar förnyade överväganden. Utredningen föreslår därför, att det för den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningens fortlöpande anpassning till arbetsmarknadens förhållanden upprättas ett fast samarbetsorgan av nu diskuterad typ.

I fråga slutligen om de *medicinska, odontologiska* och *teologiska* utbildningslinjerna vill utredningen för sin del icke uttrycka någon bestämd mening rörande behovet av kontakt- och samarbetsorgan mellan läroanstalter och arbetsliv. Beträffande de två förstnämnda utbildningslinjerna måste understrykas, att den rätt omfattande kliniska undervisning, som meddelas inom ramen för såväl läkar- som tandläkarutbildningen, gör att dessa utbildningslinjer i högre grad än övriga former av akademisk utbildning är organiserade med ett både teoretiskt och praktiskt utbildningsinnehåll. Den praktiska yrkesverksamhetens betingelser måste därför utan särskilda kontaktorgan vara i hög grad bestämmande för utbildningens utformning.

Vad så beträffar de teologiska fakulteterna må erinras om den praktiskt-teologiska kurs, som med sikte på prästutbildningen anordnas av fakulteterna under medverkan av praktiskt verksamma prästmän. Även i övrigt torde i fråga om den speciella prästutbildningen redan nu finnas kontaktformer och kontaktvägar mellan fakulteterna å ena sidan och å den andra stiftsledningarna och stiftens prästerskap, som kan göra upprättandet av särskilda organ av avdelningsrådskaraktär överflödigt. I fråga åter om kristendomslärarutbildningen torde det vara mest praktiskt, att det rådgivande organ, som enligt vad utredningen nyss föreslagit bör inrättas för lärarutbildningen, även anförtros ett ansvar för den del av lärarutbildningen, som meddelas av de teologiska fakulteterna.

Sammanfattningsvis vill universitetsutredningen sålunda föreslå, att i den nya universitetsorganisationen möjlighet öppnas att till samtliga akademiska utbildningslinjer knyta rådgivande organ, i huvudsak motsvarande avdelningsråden vid de tekniska högskolorna, för samarbete i utbildningsfrågorna mellan läroanstalterna och avnämarna av akademiskt utbildad arbetskraft. Utredningen föreslår vidare, att fasta samarbetsorgan av här avsett slag *dels* i omändrad form bibehålles för civilingenjörs- och civilekonomutbildning, *dels* snarast upprättas för lärarutbildning, för annan filosofisk utbildning samt för rätts- och

samhällsvetenskaplig utbildning, *dels ock* i samband med den föreslagna ombildningen av farmaceutiska institutet upprättas för den farmaceutiska utbildningen.

2. *Rådens benämning*

De nu verksamma rådgivande organen av här ifrågavarande slag benämnes vid de tekniska högskolorna avdelningsråd, vid handelshögskolan i Göteborg utbildningsråd och vid den ekonomiska fakulteten i Lund fakultetsråd. Som framhålles i bihanget finns också ett motsvarande organ med benämningen utbildningsråd för den försöksvis anordnade akademiska sekreterarutbildningen i Uppsala.

Utredningen anser det vara självfallet, att en gemensam benämning bör införas för organ med samma ställning och arbetsuppgifter. En ändring av benämningen på avdelningsråden vid de tekniska högskolorna nödvändiggöres redan av utredningens i det föregående framlagda förslag om att de nuvarande avdelningarna i framtiden skall benämnas sektioner. Eftersom utredningen räknar med att särskilda råd även i framtiden skall finnas för var och en av sektionerna av teknisk fakultet, blir även benämningen fakultetsråd olämplig. Av nu nyttjade benämningar återstår sålunda benämningen utbildningsråd. Denna benämning är enligt utredningens mening fullt adekvat för organ med de arbetsuppgifter, varom här är fråga, och bör föredragas framför sådana benämningar som arbetsmarknadsråd, eller yrkesråd, vilka visserligen avspeglar avsikten att i dessa organ kanalisera avnämarintressen men samtidigt ger en oklar bild av rådens speciella inriktning. Utredningen föreslår därför, att de rådgivande organ som här avses generellt benämnes *utbildningsråd.*

3. *Frågan om lokala eller centrala utbildningsråd*

De redan existerande motsvarigheterna till de framtida utbildningsråden har alla en *lokal* anknytning, d. v. s. de är, ehuru tillsatta av Kungl. Maj:t eller central myndighet, knutna till viss läroanstalt, fakultet eller avdelning och deras initiativrätt är begränsad till att gälla förslag hos vederbörande lokala fakultetsorgan.

Till förmån för ett bibehållande av denna ordning talar främst det förhållandet, att initiativ till förändringar av utbildningsinnehåll och utbildningsorganisation enligt utredningens mening även i framtiden normalt bör tagas av de lokala fakultetsorganen, varför avnämarinflytandet som regel bör göra sig starkare gällande, om utbildningsråden liksom deras nuvarande motsvarigheter knytes till fakulteterna/sektionerna. Alternativet härtill är att inrätta för fakulteter/sektioner av samma slag gemensamma utbildningsråd, t. ex. utbildningsråd för utbildningen av kemi-ingenjörer vid samtliga tre tekniska högskolor. Till förmån för detta alternativ talar främst det förhållandet, att frågor rörande utbildningens kvantitativa dimensionering (antalet årligen nyintagna studerande) liksom även frågor rörande större förändringar i utbildningsinnehåll och

utbildningsorganisation för sin lösning fordrar en samlad överblick över föreliggande resurser och behov. Ett centralt utbildningsråd bör därvidlag bättre än lokala sådana kunna påverka utvecklingen.

I denna fråga har under utredningens arbete förts diskussioner inom flera av de tekniska högskolornas avdelningsråd. I skrivelse till utredningen den 9 januari 1962 har avdelningsrådet vid tekniska högskolans i Stockholm avdelning för arkitektur redovisat sina övervägande och sitt ställningstagande och därvid i huvudsak anfört följande.

Med hänsyn till att den färdigutbildade arbetskraften från de tekniska högskolorna utan hänsyn till utbildningsorten sprides över hela landet, måste de aspekter, som inom varje avdelningsråd kan läggas på utbildningsfrågorna, naturligen ha generell giltighet för riket i dess helhet. Avdelningsrådet A vid tekniska högskolan i Stockholm har med anledning härav funnit allt starkare skäl tala för en närmare samordning av sin verksamhet med verksamheten vid avdelningsrådet A vid Chalmers tekniska högskola. Än mera synes en samordning av avdelningsrådens verksamhet vara påkallad, sedan beslut numera fattats om inrättande av en tredje teknisk högskola i Lund.

Ytterligare skäl kan anföras för en sådan anordning. Trots den i princip likartade grundutbildning, som enligt avdelningsrådets mening bör utgöra målet för samtliga landets avdelningar för arkitektur, kan vissa former av randutbildning utanför grundutbildningens ram komma att lokaliseras till endera av de tre avdelningarna. Vidare kommer av naturliga skäl utbildningen på licentiand- och doktorandstadierna liksom också forskningsverksamheten att i icke ringa utsträckning bli inriktade i nära anslutning till de särskilt från personella och materiella synpunkter skiljaktiga förutsättningarna vid de olika högskolorna. Det torde böra ankomma på avdelningsråden att i sin verksamhet på det för landet mest gynnsamma sättet taga hänsyn till och i sin rådgivning utnyttja sådana vid de olika högskolorna föreliggande särpräglade omständigheter, som härovan berörts.

Avdelningsrådet A vid KTH har för sin del funnit att en så inriktad verksamhet icke befordras i önskvärd utsträckning av det nuvarande systemet med skilda avdelningsråd vid de olika högskolorna. När hänsyn tages till den del av avdelningsrådens arbetsområde som berör den för högskolorna gemensamma grundutbildningen och som rimligtvis bäst och med mindre risk för dubbelarbete borde kunna behandlas inom en och samma, landet i dess helhet representerande fackinstans, har det stått klart att ett enda avdelningsråd för samtliga avdelningar för arkitektur bäst borde kunna fylla de uppgifter, för vilka de nuvarande avdelningsråden verkat.

Avdelningsrådet vid avdelningen för maskinteknik vid Chalmers tekniska högskola har i skrivelse till utredningen den 31 mars 1962 framhållit, att det vid en överläggning som avdelningsrådet fört med deltagande även av avdelningens professorer från flera håll framhållits, att dubbelarbete förekommer till följd av bristande kontakt mellan de skilda avdelningsråden och högskolorna. Avdelningsrådet anför därefter följande:

»Med anledning av den förda diskussionen tillstyrkte avdelningsrådet M enhälligt att följande vid sammanträdet framförda förslag meddelades universitetsutredningen:

a) I respektive högskolors avdelningsråd bör ingå en ledamot från vardera av de övriga högskolornas motsvarande avdelningsråd.

b) Föreståndaren för avdelning inom en högskola skall kallas att deltaga i sammanträdena inom motsvarande avdelningsråd vid de övriga högskolorna.»

Slutligen har avdelningsråden vid avdelningarna för elektroteknik vid tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers tekniska högskola den 15 februari 1962 till utredningen avlåtit en gemensam skrivelse, i vilken hela frågan om avdelningsrådens ställning och uppgifter beröres. Rörande frågan om lokala eller centrala avdelningsråd anför råden därvid följande.

Avdelningsrådens uppgifter har enligt den nuvarande ordningen huvudsakligen varit av lokal natur. Viss samordning ifråga om utbildningen inom fackavdelning E vid landets två högskolor har trots detta varit möjlig därigenom att samma ledamöter i viss utsträckning ingått i båda högskolornas avdelningsråd. En samordning mellan likartade fackavdelningar vid skilda tekniska högskolor i väsentliga frågor är betydelsefull redan i dagens läge men blir än mer nödvändig i och med tillkomsten av en tredje teknisk högskola i Lund. Den samordning som möjliggöres genom ledamotskap i mer än ett avdelningsråd är värdefull men kan ej anses vara tillfredsställande. Vi anser det önskvärt, i synnerhet efter tillkomsten av den tredje högskolan i Lund, att den samordnade verksamheten ges en mera fast och arbetsduglig organisationsform och föreslår inrättandet av ett för fackavdelningen E vid de tre högskolorna gemensamt samarbetsråd, sammansatt av förslagsvis två ledamöter från vart och ett av de lokala avdelningsråden. Enligt vår uppfattning skulle en sådan ordning bättre fylla den betydelsefulla samordningsuppgiften än vad som är praktiskt möjligt under nuvarande förhållanden och vara lämpligare än det från andra håll framlagda förslaget att inrätta ett helt gemensamt avdelningsråd för respektive fackavdelning vid landets två (i framtiden tre) högskolor. Det här framlagda förslaget bevarar den nuvarande, värdefulla möjligheten att genom lokala avdelningsråd upprätthålla en intim kontakt mellan näringslivets representanter och de individuella högskolorna samtidigt som ett organ erhålles, vilket genom sin storlek och sammansättning är särskilt lämpat för ställningstaganden från näringslivets sida i frågor berörande landets samtliga högskolor.

Sistnämnda skrivelser har den 28 februari 1962 behandlats av lärarkollegiet vid tekniska högskolan i Stockholm, som därvid beslöt att ansluta sig till ett av högskolans rektor utarbetat yttrande över avdelningsrådens skrivelse. I detta yttrande anföres bl. a. följande:

»Under arbetet med »Stomplan för teknisk högskola i Lund» konstaterade jag ständigt hur betydelsefullt det var att alla de subkommittéer som biträdde bedömde alla frågor ur nationell synpunkt och icke lokalpatriotiskt. Skall avdelningsråd förefinnas i framtiden — något som sammanhänger med utformningen av överorganisationen för landets universitet och högskolor — talar därför starka skäl för att råden skall vara gemensamma för resp. avdelningar vid de tre högskolorna».

Frågan om centrala eller lokala råd har slutligen även dryftats inom en särskild inom Svenska Teknologföreningen tillsatt studiegrupp för universitetsorganisatoriska frågor. I skrivelse till utredningen den 11 april 1962 anför gruppen i denna fråga följande:

»Den verksamhet som för närvarande bedrives av avdelningsråden vid de tekniska högskolorna är mycket värdefull.

Rådens uppgift är, och bör även i fortsättningen vara, att beakta att utbildningen anpassas efter näringslivets utvecklingstendenser, och att för civilingenjörsutbildningen inaktuella ämnesområden på ett tidigt stadium slopas.

Tillsättningen av avdelningsrådens ledamöter bör ske på förslag av i huvudsak samma organisationer som föreslår ledamöter till Överstyrelsen för de tekniska högskolorna.

— — —

För närvarande är det i viss utsträckning samma ledamöter i avdelningsråden vid KTH och CTH. En effektiv samordning kräver, som ovan nämnts, ett visst samarbete, men om det skall innebära identiska avdelningsråd är tveksamt. För att bibehålla de enskilda högskolornas särarter är det önskvärt att varje högskola har sina egna avdelningsråd, dock med en personalunion i begränsad utsträckning.»

Den här redovisade diskussionen avser visserligen endast avdelningsråden vid de tekniska högskolorna, men de framförda argumenten synes utredningen ha giltighet i fråga om utbildningsrådsinstitutionen överhuvudtaget. Diskussionen rörande avdelningsråden har vidare helt naturligt förts under den förutsättning, som ligger i den nuvarande överstyrelsens för de tekniska högskolorna sammansättning och arbetsuppgifter. I det väsentliga synes emellertid samma förutsättning gälla, om de i diskussionen framförda argumenten överföres till att gälla den av utredningen föreslagna utbildningsrådsinstitutionen. De i nästföregående kapitel föreslagna fakultetsberedningarna avses nämligen — liksom överstyrelsen — få ett betydande inflytande i frågor rörande utbildningens dimensionering, innehåll och organisation och i dem avses — liksom i överstyrelsen — ingå representanter även för avnämarintresset på arbetsmarknaden.

För egen del vill utredningen i frågan om lokala eller centrala utbildningsråd anföra följande. Utbildningsrådens uppgift skall vara att ge avnämarna av akademiskt utbildad arbetskraft tillfälle att deltaga i utformningen av de skilda slagen av akademisk utbildning och i bedömningen av de skilda utbildningslinjernas dimensionering. Detta avnämarintresse gäller rimligen de stora frågorna rörande utbildningsinnehåll, utbildningsorganisation och utbildningsdimensionering, d. v. s. de frågor som för sin lösning fordrar en samlad överblick över föreliggande resurser och behov. Endast i mycket begränsad utsträckning kan avnämarintresset gälla sådana mindre ärenden av typen val av kurslitteratur och examinationsformer, som i realiteten avgöres på lokal nivå. Dessa skäl väger enligt utredningens mening tungt till förmån för alternativet att upprätta centrala utbildningsråd.

Å andra sidan står det klart, att ett utbildningsråds verksamhet främjas, om en förtroendefull kontakt kan etableras mellan rådets ledamöter å ena sidan och å den andra de enskilda läroanstalternas lärare och studenter. Av naturliga skäl blir det lättare att få till stånd en sådan kontakt, om man arbetar med lokala utbildningsråd, än om ett centralt utbildningsråd skall hålla kontakt med lärare och studenter på fyra eller fem universitetsorter. Detta argument talar otvivelaktigt till förmån för alternativet med lokala utbildningsråd. Utredningen vill likväl understryka, att kontakten mellan utbildningsråd och läroanstalt, ehuru i och för sig värdefull, enligt utredningens mening icke utgör utbildningsrådens huvuduppgift. Huvuduppgiften måste vara den samlade överblicken över utbildningsbehovet på den sektor av arbetsmarknaden, som varje enskilt utbildningsråd har att bevaka.

Med hänsyn härtill väger enligt utredningens mening skälen för centrala utbildningsråd allmänt sett tyngre än skälen för lokala sådana råd. Utredningen

föreslår därför, att utbildningsråden göres till *centrala råd*, d. v. s. att ett enda råd upprättas för varje utbildningslinje, oavsett om denna finns organiserad vid en eller flera läroanstalter. Nybildade centrala råd bör sålunda ersätta de befintliga avdelnings-, fakultets- och utbildningsråden med lokal anknytning. Den i och för sig önskvärda kontakten mellan utbildningsråd och läroanstalt bör enligt utredningens mening åvägabringas på andra vägar än genom inrättande av lokala utbildningsråd, nämligen genom att man vid sammansättning av ett centralt utbildningsråd tillser, att bland ledamöterna ingår företrädare för berörda lokala intressen och att rådet uppdrar åt dessa ledamöter att fungera som särskilt utsedda kontaktmän mellan rådet och vederbörande läroanstalter.

I det föregående har utredningen föreslagit inrättandet av utbildningsråd för vissa av de akademiska utbildningslinjerna. Vidare har utredningen föreslagit, att ytterligare sådana råd, därest behov därav anses föreligga, skall kunna upprättas, då rimligen efter förslag av vederbörande fakultetsberedning. Beslut om upprättande av utbildningsråd bör meddelas av Kungl. Maj:t och bl. a. innefatta en precisering av vilken eller vilka utbildningslinjer varje enskilt råds verksamhet skall omfatta.

4. *Utbildningsrådens organisation och befogenheter*

I det föregående har fastslagits, att utbildningsrådens uppgift enligt utredningens mening skall vara att utgöra organ, genom vilka avnämarna av den akademiskt utbildade arbetskraften ges möjlighet att göra sitt inflytande gällande i frågor om *utbildningens* dimensionering, innehåll och organisation. Vidare har framhållits, att utbildningsråd enligt utredningens mening skall fungera som kontaktorgan mellan avnämarna och universitetsväsendet. De bör därför kanske framför allt fungera som specialorgan i utbildningsfrågor *åt fakultetsberedningarna.*

Med hänsyn till den sistnämnda uppgiften synes det utredningen vara riktigast, att ledamöter av utbildningsråd utses av Kungl. Maj:t efter hörande av vederbörande fakultetsberedning. Eftersom utbildningsråden skall företräda avnämarintresset i utbildningsfrågornas behandling, är det självfallet, att till ledamöter av utbildningsråden bör utses personer med sakkunskap och förtroende inom den sektor av arbetsmarknaden, vars intressen vederbörande utbildningsråd skall företräda. Det kan vidare förutsättas såsom självklart, att fakultetsberedningarna kommer att avge sina yttranden efter samråd med myndigheter och organisationer inom ifrågavarande sektor av arbetsmarknaden. Några formella föreskrifter om dylikt samråd eller överhuvudtaget rörande grunderna för utbildningsrådens sammansättning anser utredningen icke vara behövliga. — Utredningen vill här endast tillägga, att den vad beträffar det mest betydelsefulla av de här föreslagna *nya* råden, utbildningsrådet för lärarutbildning, överhuvudtaget förutsätter ett nära samarbete mellan vederbörande fakultetsberedningar å ena sidan och de centrala skolmyndigheterna å den andra, ett samarbete

som självklart även bör gälla rådets sammansättning. Utredningen förutsätter vidare, att de centrala skolmyndigheterna ges en stark representation i detta utbildningsråd

Ordförande i utbildningsråd bör utses av Kungl. Maj:t. Rådet bör däremot självt inom sig utse vice ordförande. Hinder bör enligt utredningens mening icke möta mot att ledamot av fakultetsberedning utses att jämväl vara ledamot av utbildningsråd.

Som framgått av det föregående stadgas i gällande bestämmelser skyldighet för avdelningsföreståndare (dekanus) och rätt för rektor att deltaga i avdelningsråds (fakultetsråds) sammanträden. Enligt utredningens mening bör som en motsvarighet till dessa bestämmelser föreskrift ges att utbildningsråd äger att till sammanträde kalla representant för de lokala universitets/högskolemyndigheterna.

Enligt utredningens mening bör även vederbörande fakultetsberednings ledamöter underrättas om och ha rätt att deltaga i utbildningsråds sammanträden.

Utredningen förutsätter vidare, att utbildningsråden, liksom avdelningsråden nu gör, kommer att inbjuda studentrepresentanter att deltaga i rådssammanträdena.

Vissa av de akademiska utbildningslinjerna är konstruerade med sikte på en speciell arbetsmarknad med ett fåtal avnämarintressenter. Exempel härpå utgör lantmätarutbildningen och den farmaceutiska utbildningen. Andra akademiska examina är avsedda för en starkt differentierad arbetsmarknads behov av arbetskraft med kvalificerad utbildning. Ett exempel härpå utgör, som redan framhållits, juristutbildningen; ett annat exempel är den humanistiska utbildningen. Dessa olikheter i avseende på omfattningen av den arbetsmarknad, som en akademisk utbildningslinje är avsedd för, liksom i avseende på antalet av de avnämarintressenter, som ett utbildningsråd skall företräda, måste enligt utredningens mening i viss utsträckning avspegla sig i fråga om *antalet ledamöter* i de skilda utbildningsråden. Av praktiska skäl synes antalet ledamöter böra begränsas, men råden måste självfallet å andra sidan vara så stora, att de verkligen kan sägas företräda den med varje råd avsedda sektorn av arbetsmarknaden. Vissa utbildningsråd måste av dessa skäl bli något större än andra. Så är också för närvarande fallet beträffande de tekniska högskolornas avdelningsråd, vilkas storlek fritt bestämmes av överstyrelsen. Enligt utredningens mening bör emellertid, liksom i gällande bestämmelser rörande råden för ekonomutbildning, i de nya bestämmelserna anges ett maximi- och ett minimiantal inom vilka gränser Kungl. Maj:t med hänsyn till förhållandena i varje enskilt fall bestämmer utbildningsrådens storlek. Utredningen förordar, att antalet ledamöter bestämmes till högst nio, lägst fem.

Mandattiden för utbildningsrådens ledamöter bör enligt utredningens mening vara tre år.

Vad beträffar frågan om utbildningsrådens *befogenheter* vill utredningen till en början erinra om att ett avdelningsråd vid teknisk högskola har att ägna uppmärksamhet åt att avdelningens »verksamhet» bedrives på ett från näringslivets synpunkt ändamålsenligt sätt, medan däremot rådens för ekonomutbildning befogenheter uttryckligen begränsats till att gälla frågor som äger samband med »utbildningen». De tekniska högskolornas myndigheter är vidare skyldiga att inhämta avdelningsrådens yttranden i vissa slag av ärenden (läroplaner och större ändringar i utbildningen), medan motsvarande bestämmelser saknas i fråga om råden för ekonomutbildning. Avdelningsråden har initiativrätt i alla frågor, medan initiativrätten för råden för ekonomutbildning är begränsad till frågor rörande utbildningen. I båda fallen är slutligen initiativrätten begränsad till att gälla förslag till den egna läroanstaltens myndigheter.

Dessa frågor har i viss utsträckning berörts av avdelningsråden för elektroteknik i deras ovannämnda skrivelse till utredningen av den 15 februari 1962. Råden anför häri i huvudsak följande.

Några bestämmelser rörande avdelningsrådens medverkan vid uppgörandet av anslagsäskandena finns för närvarande ej. Med hänsyn till den betydelse äskandenas utformning har för svenskt näringsliv, anser råden det vara värdefullt om avdelningskollegiet åläggas skyldighet att delgiva avdelningsrådet kollegiets förslag till anslagsäskanden. Härigenom beredes rådet tillfälle att, om rådet så skulle finna lämpligt, yttra sig eller på annat sätt ingripa i ärendets fortsatta behandling.

Ett andra ärende av betydelse för svenskt näringsliv representerar utformandet av program samt tillsättandet av sakkunniga i samband med professorstillsättningar. Om avdelningsråden skall kunna medverka till att verksamheten vid de tekniska högskolorna bedrives på ett från näringslivets synpunkt ändamålsenligt sätt, bör råden beredas tillfälle medverka vid programmens utformning. Vidare bör professorsnämnden vid berörd högskola åläggas skyldighet att i god tid före behandlingen i lärarkollegiet delge avdelningsrådet professorsnämndernas förslag till sakkunniga.

Över avdelningsrådens skrivelse har, som förut nämnts, rektor vid tekniska högskolan i Stockholm avgivit ett yttrande, till vilket högskolans lärarkollegium anslutit sig. I detta yttrande framhålles bl. a., att tiden för petita-arbetet är alltför knapp för att tillåta, att petita-förslagen behandlas först i avdelningsråden och dessas gemensamma samarbetsnämnd och därefter i vederbörande högskolas kollegienämnd. Den enda realistiska lösningen anses vara den, att avdelningskollegier och avdelningsråd under hösten i samråd planerar de petita, som skall utarbetas och avlåtas under vårterminen.

Vad så beträffar de av avdelningsråden för elektroteknik framförda synpunkterna i avseende på medverkan från rådens sida vid utformningen av program och vid utseende av sakkunniga för vissa befordringsärenden anföres i rektors yttrande, i vilket lärarkollegiet instämt, i huvudsak följande.

Vad först programfrågan beträffar ställer jag mig helt oförstående — beroende på att alla nya programförslag liksom årligen förslagen till läro- och timplaner jämte program går till resp. avdelningsråd för yttrande.

Tanken på medinflytande i sakkunnigfrågor måste bestämt avvisas. Den nuvarande akademiska formen är baserad på samlad erfarenhet och fungerar tillfredsställande. Det

bör även framhållas att utseendet av sakkunniga utgör en av lärarkollegiets svåra uppgifter. Det gäller nämligen att få de sakkunniga sammansatta på sådant sätt att de allsidigt kan bedöma samtliga sökande. Att kollegiet när det är fråga om sakkunniga för en professur i tillämpat ämne alltid försöker finna lämpliga sakkunniga inom näringslivet är självklart. Den största faran med att ge avdelningsråden något som helst medinflytande i sakkunnigfrågor ligger i att man inom näringslivet ofta och med all rätt är benägen att satsa på en person, under det att man i akademiska befordringsärenden måste låta den presterade vetenskapliga insatsen bli avgörande.

För egen del vill utredningen i fråga om utbildningsrådens befogenheter anföra följande. Som framgått av utredningens i det föregående förda resonemang, ser utredningen utbildningsrådsinstitutionen såsom motiverad av avnämarnas naturliga intresse i fråga om den akademiska utbildningens dimensionering, innehåll och organisation. Härav följer, att utredningen förordar ett överförande till den nya organisationen av i huvudsak de bestämmelser, som för närvarande gäller beträffande rådens för ekonomutbildning befogenheter. Utbildningsråden bör sålunda enligt utredningens mening ha till uppgift att ägna uppmärksamhet åt att *utbildningen* dimensioneras, utformas och organiseras på ett från arbetsmarknadssynpunkter, särskilt från näringslivets och den allmänna förvaltningens synpunkter, ändamålsenligt sätt.

Den sålunda förordade begränsningen av utbildningsrådens befogenheter till att gälla utbildningssidan av de akademiska läroanstalternas verksamhet innebär självfallet icke, att råden skulle bli förhindrade att t. ex. avge yttranden beträffande behovet av en ny professur eller behandla frågor rörande ämnesinnehållet i utbildningen eller rörande ändring av viss lärartjänsts ämnesomfattning. Sådana ställningstaganden från rådens sida blir naturliga led i deras arbete att anpassa utbildningsinnehållet och utbildningsorganisationen till arbetslivets behov. På motsvarande sätt blir det naturligt för utbildningsråden att med utgångspunkt i utbildningsbehoven deltaga i planeringsarbetet för de akademiska läroanstalternas utbyggnad. Som redan nämnts bör utbildningsråden enligt utredningens mening i betydande mån verka som specialorgan åt fakultetsberedningarna och detta då bl. a. på sådant sätt, att dessa kan bygga sin planering på utbildningsrådens utredningsarbete och förslag i avseende på de enskilda utbildningslinjernas utveckling.

Den här förordade begränsningen av utbildningsrådens uppgifter till att gälla ärenden med anknytning till utbildningen innebär en bestämd avgränsning såtillvida, som därigenom från utbildningsrådens handläggning undantages sådana ärenden, som i det föregående benämnts vetenskapliga bedömningsfrågor, d. v. s. ärenden som innefattar en bedömning av vetenskapliga insatser och vetenskaplig kompetens. Till dessa ärenden hör bl. a. de som rör utseende av sakkunniga i akademiska befordringsärenden, upprättande av förslag till innehavare av ordinarie akademiska lärartjänster samt betygsättning av gradualavhandlingar. Huvudmotivet till att dessa ärenden enligt utredningens mening bör ligga utanför utbildningsrådens uppgifter ligger i principen om att för befordran till ordinarie

tjänst som professor eller laborator inga andra grunder må avses eller åberopas än graden av ådagalagd vetenskaplig skicklighet. I fråga om denna princip ifrågasätter utredningen ingen förändring.

Den förordade begränsningen av utbildningsrådens kompetens kan slutligen också ses som en konsekvens av den i första kapitlet utförligt motiverade, grundläggande principen om universitetsforskningens frihet i val av forskningsobjekt och forskningsmetod.

Utbildningsråden bör sålunda enligt utredningens mening vara rådgivande organ åt de akademiska myndigheterna i frågor som berör den akademiska utbildningens dimensionering, innehåll och organisation. Inom denna allmänna ram bör råden ha full initiativrätt. Som en konsekvens av vad i det föregående sagts om utbildningsrådens ställning som på en gång specialorgan åt fakultetsberedningarna och kontaktorgan mellan läroanstalterna och avnämarintresset förordar utredningen vidare, att rådens initiativrätt blir obegränsad i den meningen, att råden ges rätt att väcka förslag icke blott — som nu är fallet — hos de enskilda läroanstalternas myndigheter utan även hos fakultetsberedningarna liksom hos näringslivets organisationer.

De nuvarande avdelningsråden är ålagda skyldighet dels att avge yttrande i frågor rörande läroplaner och större ändringar i studierna, dels att avge yttranden i ärenden som av vederbörande högskolas lärarkollegium eller kollegienämnd hänskjutes till avdelningsråd. Några motsvarande formella bestämmelser om skyldighet att avge yttrande i vissa fall finns icke beträffande råden för civilekonomutbildningen i Göteborg och Lund. I fråga om de nya utbildningsråden måste enligt utredningens mening också denna fråga bedömas med hänsyn till rådens ställning i förhållande till fakultetsberedningarna. Utredningen förordar, att utbildningsråd skall vara skyldigt att avge yttranden i ärenden, som av vederbörande fakultet/sektion eller dennas utbildningsnämnd eller av vederbörande fakultetsberedning för yttrande hänskjutes till rådet. Däremot har utredningen ansett det överflödigt att förorda formella föreskrifter om skyldighet för de tre sistnämnda slagen av organ att inhämta yttrande från utbildningsråd i vissa grupper av ärenden. Som skäl för detta ställningstagande vill utredningen anföra, dels att det torde vara svårt att formellt definiera sådana på fakultet/sektion och dess utbildningsnämnd ankommande utbildningsärenden, rörande vilka skyldighet att inhämta utbildningsråds yttrande skulle föreligga, dels att fakultetsberedningarna med hänsyn till sin sammansättning även utan föreskrifter säkerligen kommer att låta sig angeläget vara att inhämta utbildningsrådens yttrande i alla ärenden, där sådant yttrande bedömes vara av värde för ärendets behandling inom beredningen. I praktiken kommer detta enligt utredningens övertygelse mycket snart att leda till en relativt fast ordning i avseende på utbildningsrådens medverkan i utbildningsfrågornas handläggning även på det lokala planet.

5. *Utbildningsrådens sekretariat*

För att utbildningsråden rätt skall kunna fylla sina uppgifter fordras helt naturligt att till deras förfogande står resurser, som möjliggör för råden att självständigt bedriva utredningsarbete. Utbildningsråden behöver med andra ord sekretariatsresurser.

Vid de överläggningar utredningen fört med företrädare för de tekniska högskolornas avdelningsråd liksom i flera av de i det föregående redovisade skrivelserna till utredningen rörande avdelningsrådens verksamhet och ställning har starkt understrukits detta behov av utredningsresurser för råden. I allmänhet synes man därvid ha tvekat inför tanken på en mera fast sekretariatsorganisation utan i stället hänvisat till att utredningsbehovet erfarenhetsmässigt varit koncentrerat till vissa skeden, varvid frågan om sekretariatsresurser bäst lösts från fall till fall, ofta med hjälp av arbetskraft, som ställts till förfogande från privat håll. Vad man efterlyst har därför varit former för bidrag även från det allmännas sida i syfte att sätta avdelningsråden i stånd att i tillräcklig omfattning bedriva ett även från samhällets synpunkt nödvändigt utredningsarbete.

Svenska Teknologföreningens i det föregående nämnda studiegrupp för universitetsorganisatoriska frågor har i detta syfte föreslagit en ordning innebärande att varje avdelningsråd ges möjlighet att mot arvode anlita en sekreterare med uppgift att »bland annat förbereda sammanträden genom utsändandet av skrivelser samt följa upp fattade beslut». Som sekreterare tänker sig studiegruppen närmast inom näringslivet eller vid vederbörande högskola anställda högskoleingenjörer. Under förutsättning att god kontakt etableras med högskolan, anser gruppen det vara »mera lämpligt att sekreteraren är industrianställd».

Som framgår av det redan sagda är tillgång till adekvata sekretariats- och utredningsresurser enligt universitetsutredningens mening förutsättningen för att utbildningsråden skall kunna fungera tillfredsställande. Beträffande finansieringsfrågan måste beaktas, att utbildningsrådens verksamhet är både ett samhällets och ett näringslivets intresse och att det allmänna självt är en mycket stor avnämare — i fråga om vissa akademiska utbildningslinjer den helt dominerande avnämaren — av akademiskt utbildad arbetskraft. Med hänsyn härtill är det enligt utredningens mening klart motiverat, att statsverket bidrager till att ge utbildningsråden erforderliga sekretariatsresurser.

Med hänsyn bl. a. till ovan refererade erfarenheter rörande arten av här ifrågavarande arbete vill utredningen emellertid icke förorda upprättandet av en fast och för alla utbildningsråd likartad organisation för nu ifrågavarande ändamål. Utredningen förordar i stället, att erforderliga resurser ställes till fakultetsberedningarnas förfogande för att av dem användas på det sätt som efter prövning av arbetsbetingelserna för varje enskilt utbildningsråd befinnes mest ändamålsenligt.

Som redan flera gånger framhållits är det enligt utredningens mening naturligt att tänka sig, att utbildningsråden i framtiden i hög grad fungerar som

specialorgan åt fakultetsberedningarna. Det kan under dessa förutsättningar också vara naturligt, att råden ges sekretariatsresurser inom ramen för fakultetsberedningarnas egna sekretariat.

Emellertid är det ingalunda självklart, att den lämpligaste lösningen i alla fallen är att personalunioner etableras mellan beredningarnas och utbildningsrådens sekretariat. Icke minst i fråga om de tekniska utbildningslinjernas sammanlagt nio utbildningsråd är det sannolikt, att man får den bästa sakkunskapen knuten till råden, om man följer den väg, som skisserats av Svenska Teknologföreningens studiegrupp och som innebär att man mot arvode för sekreteraruppgifterna anlitar inom industrien eller vid en teknisk högskola anställda högskoleingenjörer.

En speciell situation kommer att föreligga i fråga om utbildningsråden för farmaceutisk utbildning och för utbildningen av bergsingenjörer och lantmätare, enär var och en av dessa utbildningslinjer finns organiserad endast vid en läroanstalt. För dessa råd kan det tänkas, att en samordning av rådssekretariaten med vederbörande läroanstalters (utbildningsnämndernas) sekretariat kan vara motiverad.

Överhuvudtaget anser utredningen, att fakultetsberedningarna i här ifrågavarande hänseende bör ges frihet att pröva olika möjligheter. Utredningen inskränker sig därför till att föreslå, att de till varje fakultetsberednings förfogande stående utredningsanslag, som föreslås i ett följande kapitel, avpassas på sådant sätt, att däri även inrymmes möjlighet för beredningarna att ge till dem knutna utbildningsråd erforderliga sekretariatsresurser. Till komplettering härav föreslås, att utbildningsråd ges en stadgemässigt föreskriven rätt att hos vederbörande fakultetsberedning påkalla erforderligt biträde för sekreterargöromål.

Statskontorets ståndpunkt

Avslutningsvis ges här en summarisk jämförelse mellan utredningens och statskontorets ställningstaganden.

Även statskontoret har föreslagit inrättande av riksomfattande råd i anslutning till fakultetsberedningarna. Statskontoret har emellertid inte som utredningen velat begränsa rådens verksamhet till att endast omfatta utbildningsfrågor utan har ansett att deras allmänna uppdrag bör inbegripa möjligheter att behandla alla angelägenheter tillhörande den fakultetsberedning, som omsluter rådets ämnen. Råden skulle på så sätt dels som kontaktorgan tillvarataga de önskemål och initiativ på universitetsväsendets område, som uppkommer i samhället och särskilt hos avnämarna av den akademiska arbetskraften, dels i övrigt såsom ett slags beredningsorgan för fakultetsberedningarna behandla de ärenden, som hänskjutes till dem.

Statskontoret har i motsats till utredningen ansett att behov kan finnas av lokala råd av avdelningsrådens karaktär, även sedan de riksomfattande råden har inrättats.

Till varje läroanstalt skall dessutom enligt statskontorets förslag höra ett råd bestående av rektor som ordförande, prorektor, generaldirektören och fem andra såsom företrädare för allmänna intressen av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter. Detta råd skall vara knutet till läroanstaltens administrativa ledning och ha till uppgift att bereda frågor på det administrativa området av större betydelse eller av känslig natur. Rådet tänkes sålunda särskilt komma att spela en roll för den långsiktiga planeringen rörande läroanstaltens utveckling och utbyggnad och anses med fördel kunna behandla frågor av policykaraktär överhuvudtaget. För åtminstone fackhögskolornas del antages rådet dessutom få en viktig funktion att fylla som förbindelseorgan mellan läroanstalten och avnämarintressena. Universitetsutredningen lämnar inget förslag till några motsvarande råd, vilket är en följd av att utredningen valt en annan organisation än statskontoret för läroanstalternas administrativa ledning på det lokala planet.

SJUNDE KAPITLET

Läroanstalternas omfattning

Sedan utredningen nu i andra till och med sjätte kapitlen redovisat sina överväganden och förslag i avseende på organisationen av först de lokala, därefter de centrala universitets/högskolemyndigheternas organisation och uppgifter, vill utredningen i förevarande kapitel behandla frågan om vilka de särskilda läroanstalterna bör vara och vilka fakulteter var och en av dem bör omfatta. Denna fråga gäller i första hand de mindre fackhögskolornas organisatoriska ställning.

Värdet av underlättade kontakter och ett intensifierat samarbete mellan vetenskapsmän och institutioner bedömer utredningen som mycket stort. Den mycket starka rent kvantitativa expansion, som vårt universitets- och högskoleväsende redan befinner sig i, kan enligt utredningens mening icke fullföljas i önskvärd takt utan en samordnad planering och ett samordnat bruk av till förfogande stående resurser. Detta gäller icke blott de materiella resurserna i form av lokaler, apparativ utrustning och annan materiel, utan även de personella resurserna, icke minst då de inom vissa områden starkt begränsade resurserna i fråga om högt kvalificerade forskare för de akademiska lärartjänsterna.

Av detta drar utredningen den principiella slutsatsen, att små fackhögskolor, om väsentliga skäl ej talar däremot, bör inordnas såsom delar av större läroanstalter.

Tandläkarhögskolorna replierar redan — och sedan länge — på de medicinska fakulteterna (motsvarande) för sin grundläggande, prekliniska utbildning. Undervisningen i ämnen som anatomi, histologi och farmakologi för odontologie studerande meddelas såväl i Stockholm som i Malmö vid karolinska institutets respektive medicinska fakultetens institutioner av lärare, som visserligen i formellt hänseende tillhör vederbörande tandläkarhögskola men som i realiteten ingår i institutets respektive fakultetens forskningsorganisation. En i huvudsak motsvarande organisation torde böra komma till stånd vid den förestående kompletteringen av den odontologiska utbildningsorganisationen i Umeå liksom vid den principbeslutade organisationen i Göteborg.

I fråga om såväl Umeå som Göteborg torde vidare betydande fördelar vara förbundna med att planläggningen redan på ett tidigt stadium inriktas på att lokaler, utrustning och personal skall betjäna en läroanstalt, som omfattar jämväl annan än odontologisk forskning och utbildning. Motsvarande synes utredningen gälla i avseende på tandläkarhögskolan i Stockholm, vars lokalfråga torde få betecknas som mycket angelägen.

Vad så beträffar tandläkarhögskolan i Malmö finns enligt utredningens mening inga avgörande skäl att ge denna högskola en särställning i organisatoriskt

hänseende bland de odontologiska läroanstalterna. Avståndet mellan Lund och Malmö synes härvidlag icke kunna utgöra ett hinder för en organisatorisk samordning, detta så mycket mindre som såväl läkar- som tandläkarutbildningen i Lund-Malmö sedan länge är uppbyggd på förutsättningen att såväl studenter som lärare förflyttar sig mellan de två städerna.

Utredningen föreslår sålunda, att de nuvarande tandläkarhögskolorna organisatoriskt anknytes till större läroanstalter, inom vilka de nuvarande lärarkollegierna bör bilda *odontologiska fakulteter*. På motsvarande sätt bör enligt utredningens mening nya odontologiska läroanstalter organiseras såsom odontologiska fakulteter inom större universitetsenheter.

I samband med denna omorganisation bör enligt utredningens mening en översyn göras rörande den för den odontologiska forskningen och utbildningen erforderliga patientvårdande verksamhetens ledning och organisatoriska ställning i förhållande till de nya läroanstalterna.

I fråga om tandläkarhögskolan i *Malmö* föreslår utredningen att denna inordnas i universitetet i Lund. På motsvarande sätt bör enligt utredningens mening den framtida odontologiska utbildnings- och forskningsorganisationen i *Göteborg* bli en del av universitetet där.

Beträffande tandläkarhögskolan i *Stockholm* anser utredningen, att denna mest naturligt anknytes till karolinska institutet. Utredningen föreslår därför, att karolinska institutet, med bevarande av namnet karolinska mediko-kirurgiska institutet, ombildas till en läroanstalt av universitetstyp omfattande — i första hand — en medicinsk och en odontologisk fakultet. I samband med att det nuvarande institutets lärarkollegium i enlighet med detta förslag omorganiseras till en medicinsk fakultet av det ombildade institutet, bör självfallet fonder och uppdrag, som enligt donationer och motsvarande bestämmelser för närvarande förvaltas respektive bestrides av institutets lärarkollegium, överföras till det ombildade institutet och dettas medicinska fakultet. På motsvarande sätt bör donationer och uppdrag, som givits till de två nuvarande tandläkarhögskolorna, överföras till de nya läroanstalterna och dessas odontologiska fakulteter.

Vad slutligen *Umeå* beträffar vill utredningen erinra om att vid 1961 års riksdag beslut fattades om att såväl den medicinska som den odontologiska forskningen och utbildningen i Umeå skulle ges en fullständig och från äldre läroanstalter fristående organisation. Beslutet innebär, att organisationen skall successivt kompletteras, så att både medicine och odontologie studerande där skall kunna ges fullständig läkar- respektive tandläkarutbildning. Från och med den 1 juli 1963 skall vidare det organisatoriska bandet mellan tandläkarhögskolan i Stockholm och det till denna nu hörande tandläkarinstitutet i Umeå upphöra.

Under hänvisning till vad i det föregående anförts föreslår utredningen nu, att den nuvarande medicinska högskolan i Umeå och det nuvarande tandläkarinstitutet där infogas såsom fakulteter i en organisatorisk enhet, benämnd *universitetet i Umeå*. Då organisationen utbygges med institutioner i samhälls-

vetenskapliga och matematisk-naturvetenskapliga ämnen, bör detta självfallet leda till ytterligare fakultetsbildningar inom universitetsramen.

I huvudsak samma skäl som talar för att sammanfoga tandläkarhögskolorna med större universitetsenheter talar för ett motsvarande förfarande i avseende på *farmaceutiska institutet*. Det nära sambandet mellan farmacien å ena sidan och å den andra farmakologi och kemi utgör redan det ett tungt vägande skäl till förmån för en organisatorisk samverkan. Därtill kommer de redan aktualiserade kraven på införandet av nya utbildningslinjer, vilka skulle innefatta dels medicinsk, dels annan utbildning. Det är här till en del fråga om utbildning med sikte på läkemedelsindustriens behov av specialiserad arbetskraft, ett behov som för närvarande i viss utsträckning tillgodoses genom farmaceutiska institutet. — Enligt utredningens mening främjas farmaceutiska institutets ändamål bäst genom att institutet infogas som en del i en större läroanstalt.

Frågan om farmaceutiska institutets lokalisering är för närvarande föremål för överväganden inom farmaceututbildningskommittén. Enligt vad utredningen erfarit, överväges inom kommittén dels en förläggning liksom hittills till Stockholm, dels en förläggning till Uppsala. Med hänsyn till angivna förhållanden inskränker sig universitetsutredningen för sin del till att föreslå, att farmaceutiska institutet infogas antingen i det ombildade karolinska institutet eller i universitetet i Uppsala. Oavsett lokaliseringen bör institutets nuvarande lärarkollegium ombildas till en *farmaceutisk fakultet*. Även om denna fakultet skulle ingå i det ombildade karolinska institutet, synes enligt utredningens mening detta kunna behålla namnet karolinska mediko-kirurgiska institutet. Det nuvarande farmaceutiska institutet genom donationer och motsvarande bestämmelser tillkommande fonder och uppdrag bör överföras till att avse den nya fakulteten och dennas ändamål.

De skäl som enligt utredningens mening motiverar tandläkarhögskolornas och farmaceutiska institutets infogande i större universitetsenheter kan självfallet anföras även för ett infogande av *handelshögskolan i Göteborg* i universitetet därstädes. Den företagsekonomiska utbildnings- och forskningsorganisationen i Göteborg skulle därigenom ges samma organisatoriska ställning som motsvarande organisation i Lund.

Emellertid regleras handelshögskolans i Göteborg organisatoriska ställning genom ett så sent som under år 1961 träffat avtal mellan staten å ena sidan och högskolans dåvarande styrelse å den andra. Enligt detta avtal har högskolan från och med den 1 juli 1961 ombildats till en statlig högskola. Ett inlemmande av denna högskola såsom en fakultet i universitetet förutsätter enligt utredningens bedömande en överenskommelse därom mellan de parter, vilka var engagerade i 1961 års förhandlingar. Med hänsyn härtill avstår utredningen från att framlägga ett konkret förslag om handelshögskolans inlemmande i Göteborgs universitet.

Vad så slutligen beträffar de tre under jordbruksdepartementet lydande högskolorna, *lantbrukshögskolan*, *skogshögskolan* och *veterinärhögskolan*, vill utredningen som sin principiella uppfattning uttala, att även dessa högskolor på sätt motsvarande vad som här föreslagits beträffande tandläkarhögskolorna och farmaceutiska institutet bör anknytas till större universitetsenheter.

Då emellertid beslut helt nyligen fattats rörande lantbruks- och skogshögskolornas organisation, har utredningen ansett sig böra avstå från att föreslå förändringar härutinnan. I fråga om veterinärhögskolan är det formella läget ett annat, i det att statsmakterna i fråga om denna högskolas organisation ännu icke fattat något beslut motsvarande 1961 års beslut i fråga om de två övriga högskolorna. Som veterinärhögskoleutredningen framhållit i sitt första delbetänkande (SOU 1962: 33), har veterinärmedicinen vetenskapligt sett en mycket nära anknytning till humanmedicinen. Enligt universitetsutredninges uppfattning bör med hänsyn härtill övervägas, huruvida veterinärhögskolan i organisatoriskt hänseende bör utgöra en del av det ombildade karolinska institutet, vilket sålunda skulle omfatta jämväl en veterinärmedicinsk fakultet. Då frågan diskuteras i särskild ordning, avstår utredningen emellertid för egen del från att framlägga ett konkret förslag i denna riktning.

Behovet av kontakter och samarbete liksom behovet av en samordnad planering och av ett gemensamt utnyttjande av till förfogande ställda resurser gäller självfallet samtliga de läroanstalter och fakulteter, som utredningens förslag avser. I fjärde kapitlet har utredningen framlagt förslag om upprättande av *samarbetsnämnder* i Göteborg, Lund och Stockholm. Dessa samarbetsnämnders ställning och uppgifter behandlas närmare i åttonde kapitlet.

Statskontorets ståndpunkt

Statskontorets rapport innehåller icke något förslag om omvandling av existerande läroanstalter till fakulteter. Här må samtidigt framhållas, att statskontoret ej heller tagit ställning till huruvida Lunds tekniska högskola bör ingå i Lunds universitet eller utgöra en självständig läroanstalt.

ÅTTONDE KAPITLET

Förvaltningens uppbyggnad

Inledning

I de föregående kapitlen har utredningen redovisat sina överväganden och förslag i avseende på den organisatoriska uppbyggnaden av de högre läroanstalterna och av deras centrala och lokala ledning. Härvid har förslag framlagts rörande bl. a. de beslutande organen och deras uppgifter och i detta sammanhang har mera utförligt behandlats rektorernas, universitetsrådens (motsvarande) och universitetskanslersämbetets ställning och uppgifter. Däremot har inga förslag framlagts rörande den administrativa organisation, som i övrigt erfordras för bestridandet av den centrala och den lokala universitetsstyrelsens uppgifter. Sina förslag härutinnan redovisar utredningen i förevarande kapitel.

Härvidlag må redan inledningsvis framhållas, att utredningen begränsar sina förslag till att gälla den enligt utredningens mening erforderliga fasta personalorganisationen i fråga om tjänster i lönegrader över amanuensgraden. För att kunna bedöma behovet av administrativ amanuenspersonal och annan biträdande personal av olika slag för den nya förvaltningsorganisationen fordras nämligen ett detaljstudium av ärendegång och rutiner, som utredningen icke haft möjlighet att företaga. Därtill kommer, att den personalorganisation, varom här är fråga, i avseende på sin uppbyggnad och omfattning måste avpassas med utgångspunkt i ett mera definitivt ställningstagande till de bärande principerna för universitets/högskoleorganisationens uppbyggnad. Personalorganisationen på denna nivå bör därför enligt utredningens mening utformas *successivt* — under förslagsvis en treårsperiod — såsom en komplettering av den i detta betänkande föreslagna omorganisationen såväl av läroanstalterna och deras centrala ledning som av de enskilda förvaltningarnas uppbyggnad.

I detta sammanhang vill utredningen framhålla, att den här föreslagna omorganisationen, främst i avseende på läroanstalternas omfattning och funktionsfördelningen mellan lokala och centrala myndigheter liksom mellan de enskilda förvaltningarnas avdelningar, bör ge underlag för kontorstekniska förbättringar och organisatoriska rationaliseringar. Vid genomförande av utredningens förslag om särskilda ekonomiskt-administrativa avdelningar såväl inom den lokala förvaltningen som inom universitetskanslersämbetet kommer vidare universitets/högskoleorganisationen att innefatta tjänstemän med särskild uppgift att uppmärksamma sådana möjligheter och framlägga preciserade förslag härutinnan.

Utredningen vill vidare särskilt nämna, att statskontorets rapport till universitetsutredningen, vilken rapport i tryckt form överlämnas samtidigt med

detta betänkande, innehåller många uppslag och påpekanden rörande den tekniskt-administrativa organisationen, som utredningen för egen del ej haft anledning taga ställning till.

Utredningen föreslår, under hänvisning till vad här anförts, att universitets/högskolemyndigheterna och statskontoret ges i uppdrag att i samråd och med utgångspunkt i utredningens här framlagda organisationsförslag företaga en översyn av kontorsorganisationen inom universitets/högskoleväsendet och därefter framlägga förslag till den förstärkning och de förändringar i övrigt av administrationens personella och tekniska resurser, som därvid befinnes erforderliga. Denna reform bör enligt utredningens mening genomföras successivt under de tre budgetåren 1964/67.

Dels för att ge ledning och uppslag för denna översyn, dels för att det skall vara möjligt att redan från och med budgetåret 1964/65 genomföra en första etapp av den erforderliga omläggningen, föreslår utredningen vidare, att universitets/högskolemyndigheterna anmodas att redan i samband med sina yttranden över detta betänkande skissera vilka resurser — personella, tekniska och lokalmässiga — som utöver här föreslagna högre tjänster bedöms vara erforderliga för ett genomförande av den av utredningen föreslagna omorganisationen av universitets/högskoleväsendet.

Utredningen vill här ytterligare anföra följande. De i detta kapitel framlagda förslagen innefattar i fråga om de enskilda tjänsterna även en precisering i vad avser deras inplacering i lönegrad eller lönegradsintervall. Utredningen är medveten om att förslagen i denna del måste ha en preliminär karaktär. Preciseringarna är gjorda närmast i syfte att ange den kvalifikationsnivå utredningen tänker sig för var och en av de enskilda tjänsterna i relation till övriga tjänster inom den föreslagna organisationen. Slutliga ställningstaganden till frågor om lönegradplacering måste självfallet föregås dels av en översyn av arbetsuppgifterna i jämförelse med motsvarande uppgifter inom andra delar av den statliga förvaltningen, dels av överläggningar med berörda personalorganisationer.

A. Universitetens och högskolornas förvaltningar

I förevarande avsnitt behandlas den för en läroanstalt eller — i vissa fall — flera läroanstalter gemensamma administrativa organisation, som handhar den förvaltning, som är gemensam för läroanstaltens (läroanstalternas) olika verksamhetsgrenar (således icke ämnesinstitutionernas förvaltning) och som ej enligt i andra kapitlet framlagt förslag står under chefskap av överbibliotekarie eller särskild av rektorsämbetet utsedd föreståndare (således ej heller universitets/högskolebibliotekens eller de under chefskap av särskild föreståndare ställda service-inrättningarnas förvaltning). Denna organisation benämnes i det bilagda utkastet till universitetsstadga universitetets/högskolans centrala förvaltning.

1. *Förvaltningens uppgifter*

a) Nuvarande uppgifter

Vid universiteten finns en i stora drag enhetligt utformad förvaltningsorganisation, indelad i två huvudavdelningar, nämligen kansli och drätselverk. En motsvarande indelning finns också vid karolinska institutet samt de tekniska högskolorna i Stockholm och Göteborg. Inom denna organisatoriska ram finns emellertid betydande olikheter i arbetets organisation, t. ex. — vad gäller universiteten — i arbetsfördelningen mellan kansliets och räntekammarens tjänstemän. En beskrivning av de nuvarande uppgifterna, vilken syftar till att generellt avse samtliga i förslaget berörda läroanstalter, kan därför inte ske med utgångspunkt i enheterna i den nuvarande organisationen. Den följande beskrivningen sker i stället i termer av *administrativa funktioner.*

Den lokala universitetsadministrationen tjänstgör som *sekretariat* åt de kollegiala organen — vid ett universitet således den akademiska församlingen, konsistorierna, drätselnämnden, fakulteterna och sektionerna — samt åt rektor. Denna uppgift innebär för administrationen dels fullgörande av uppdrag från de beslutande instanserna inom läroanstalten, dels att biträda vid handläggning av ärenden genom beredning, föredragning, protokollföring och expedition. Hit kan även hänföras uppgiften att omhänderha centrala diarier och arkiv.

Universitetsadministrationen arbetar med *registreringsuppgifter avseende de studerande.* Denna verksamhet innebär att mottaga och bearbeta ansökningar eller rapporter av skilda slag samt vidtaga övriga åtgärder på grundval av dessa handlingar. Sådana arbetsuppgifter förekommer bl. a. i samband med inskrivning av studerande, examensbevis och ansökningar om läroanstaltens stipendier. Administrationen mottager vidare rapporter från läroanstaltens institutioner eller lärare angående fullgjorda tentamina och sammanför dessa uppgifter i centrala register och har även att i övrigt insamla statistiska data inom ramen för statistiken över högre studier. Därtill kommer vissa uppgifter i samband med registreringen av studerande och förhandsanmälningar till studier i de filosofiska fakulteternas ämnen. Särskilda undersökningar rörande studietidens längd m. m. i enskilda ämnen kan företagas med hjälp av den administrativa personalen.

Inom den lokala universitetsadministrationen förekommer vidare *personaladministrativa uppgifter.* Dessa består dels i att bereda de personaladministrativa ärenden, som skall behandlas av de kollegiala organen eller av rektor, dels i att efter delegation från ovannämnda organ fatta beslut i personaladministrativa ärenden, dels ock i att handha intern personalregistrering, löneuträkning och uppgifter i samband med skatter och socialförsäkringar. Med ett växande antal personaladministrativa ärenden har beslutanderätten under senare tid i ökad utsträckning överförts från de kollegiala organen till rektor eller administrationens tjänstemän.

Den lokala universitetsförvaltningens arbetsfält inom personaladministrationen omfattar för närvarande i regel endast den personal som är anställd vid läroanstalten med hjälp av direkt på riksstaten anvisade medel. Det omfattar oftast däremot inte den personal, som är anställd vid institutionerna med hjälp av särskilda forskningsanslag e. d.

Denna begränsning till trots har den lokala administrationens personaladministrativa funktion avsevärd omfattning och berör vid Uppsala universitet omkring 1 850, vid Lunds universitet omkring 1 550 och vid Stockholms universitet omkring 1 200 mera varaktigt anställda personer, varvid timanställd lärarpersonal är oräknad.

De nuvarande uppgifterna inom den lokala universitetsförvaltningens *kamerala verksamhet* avser i stort kassarörelse, bokföring och övriga redovisningsuppgifter. Den centrala kamerala verksamheten inom en läroanstalt omfattar dock för närvarande som regel icke de forskningsanslag och motsvarande medel, som genom beslut av forskningsråd eller motsvarande givits till en enskild institution eller forskare. Ett undantag från denna regel utgör tekniska högskolan i Stockholm, vars ekonomiavdelning omhänderhar utbetalning och redovisning även av nästan alla dylika, till finansiering av inom läroanstalten bedriven forskningsverksamhet givna medel.

Den lokala administrationens verksamhetsfält på det kamerala området innefattar även utbetalning och redovisning av de av statsstipendienämnderna disponerade medlen till naturastipendier åt studerande.

En närmare beskrivning av den kamerala verksamheten kan ske med angivande av följande verksamhetsgrenar:

a) granskning av räkningar och redovisningar,
b) utanordning,
c) in- och utbetalning,
d) bokföring,
e) bevakningsuppgifter bl. a. berörande läroanstaltens fonder.

Till den lokala universitetsförvaltningen hör vidare uppgifter inom *fastighets- och lokalförvaltning*. I detta avseende intager universiteten i Uppsala och Lund en särställning, i det att de till respektive universitets disposition ställda statliga byggnaderna tillhör särskilda delfonder av statens allmänna fastighetsfond och förvaltas av universiteten själva. Motsvarande uppgifter handhas för övriga läroanstalter av byggnadsstyrelsen och länsarkitektkontoren.

Inom samtliga berörda läroanstalter kan universitets/högskoleförvaltningen såtillvida sägas utöva ett allmänt vicevärdskap i förhållande till brukarna av läroanstaltens lokaler, att på densamma ankommer ansvaret för städning och uppvärmning samt — i viss utsträckning — reparationer. För läroanstaltens

gemensamma lokaler tillkommer ett ansvar för daglig tillsyn. Det torde härvid oftast ankomma på universitetsförvaltningen att leda den personal, som med anställning vid läroanstalten har sin huvudsakliga verksamhet på dessa områden. Den lokala universitetsförvaltningen behandlar vidare ärenden, som gäller förhyrningar av lokaler samt dispositioner av befintliga lokaler.

På den lokala universitetsadministrationen ankommer vidare uppgiften att handha vården av den lösa egendom, som ej förvaltas inom de enskilda institutionerna.

Samtliga högre läroanstalter har att *förvalta genom donationer anförtrodda medel.* Denna verksamhets omfattning växlar mellan de enskilda läroanstalterna. Störst är den vid universitetet i Uppsala. Donationsförvaltningen omfattar väsentligen två ting, nämligen dels fondkapitalets förvaltning, dels dispositionen av fondavkastningen.

De fondförvaltande uppgifterna består i verkställande av beslut rörande kapitalets placering och i vården av den härigenom förvärvade egendomen. Uppgifterna ankommer självfallet främst på den ekonomiska förvaltningen, inklusive den kamerala organisationen, men innebär därutöver särskilda arbetsuppgifter också för förvaltningsorganisationens juridiskt-administrativa och personaladministrativa avdelningar.

Vid sidan av de hittills berörda verksamhetsgrenarna, som för den lokala universitetsförvaltningen huvudsakligen innebär löpande förvaltningsgöromål, utför denna *utredningsarbete* på uppdrag av de akademiska kollegierna och rektor. Detta utredningsarbete omfattar, vad gäller verksamheten i *fakulteterna* och deras underorgan, främst utbildningsfrågor, petitaärenden, ärenden rörande byggnadsprogram samt remissärenden av skiftande karaktär. Hit hör bl. a. uppgiften att bereda ärenden rörande studieplaner och undervisningsschemata och tilldelning av lärarkrafter på grundval av organisationsplaner, allt i den mån ifrågavarande uppgifter ej handhas av de enskilda institutionerna. De utredningsuppgifter, som påläggs den lokala universitetsförvaltningen av universitets/högskolestyrelsens organ sträcker sig över hela verksamhetsområdet för dessa beslutande organ. Särskilt betydelsefullt torde härvidlag det utredningsarbete vara, som avser petita-arbetet samt ärenden rörande byggnadsprogram m. fl. ärenden rörande läroanstaltens utbyggnad.

Kontakt- och informationsuppgifter åvilar för närvarande ett stort antal av den lokala universitetsförvaltningens tjänstemän. Genom den lokala universitetsförvaltningens uppgift att betjäna läroanstaltens institutioner och tjänstemännen inom dessa blir intern information ett av de mest betydelsefulla momenten i dess arbete. En personlig informationsverksamhet förekommer vidare i samband med förfrågningar från tjänstemän och studenter samt från personer utanför läroanstalten. Allt mera arbetskrävande blir härvidlag de uppgifter, som sammanhänger med de internationella kontakterna.

Det ankommer vidare på universitets/högskoleförvaltningen att ombesörja läroanstaltens utgivning av kataloger och annat akademiskt tryck samt att

utgiva förekommande interna cirkulär. Anordnande av promotions- och installationshögtider inom läroanstalten ombesörjes även av universitetsförvaltningen.

b) Avgående uppgifter

Med de förslag, som utredningen i det föregående framlagt angående de akademiska läroanstalternas lokala ledning, följer förändringar i universitets/högskoleförvaltningens arbetsförhållanden. Väsentligen kommer emellertid de nuvarande uppgifterna att kvarstå. Endast i ett avseende torde utredningens förslag innebära, att uppgifter avgår, nämligen såtillvida som de nuvarande konsistoriernas/drätselnämndernas (motsvarande) sammanslagning till ett konsistorium för varje läroanstalt rimligen får beräknas leda till en viss sammanlagd arbetsminskning på den rena sekretariatssidan.

I övrigt innebär utredningens förslag, att den lokala universitets/högskoleförvaltningens arbetsuppgifter blir flera och mera maktpåliggande.

c) Tillkommande uppgifter

Utredningen har i ett föregående kapitel föreslagit en ökning av antalet fakulteter och sektioner. Även om det totala antalet ärenden, som den lokala universitetsförvaltningen får att handlägga, i och för sig icke skulle påverkas härav, ställer den föreslagna organisationen ökade krav på förvaltningens *sekretariatsfunktion* dels därigenom att förvaltningens tjänstemän till följd av förslaget får uppgifter som sammanträdessekreterare i flera organ än för närvarande och dels därigenom att vissa ärenden — t. ex. remissärenden från läroanstaltens konsistorium — kan komma att fordra behandling i flera fakultetsorgan än för närvarande.

Utredningens förslag till ny organisation på fakultetsnivån har till syfte att förbättra fakultetsorganens arbetseffektivitet. Deras betydelse som initiativorgan kommer därigenom att öka, och därmed skärpes kraven på den lokala universitetsförvaltningens *utredningsfunktion*.

En förstärkning av utredningsarbetet inom fakultetsorganen har ansetts särskilt nödvändig i fråga om *utbildningsorganisationen*. En utgångspunkt finns härvidlag i de filosofiska fakulteternas undervisningsnämnder, vilka utrustats med särskilda sekreterarkrafter. Tyngdpunkten i dessa nämnders utbildningsadministrativa verksamhet har kommit att ligga på utarbetandet av förslag till studie- och organisationsplaner och på tillämpningen av organisationsplanernas och undervisningsplanernas bestämmelser angående undervisningens omfattning och organisation. Erfarenheterna från den nyskapade utbildningsorganisationens arbetsförhållanden och arbetsresultat bör nu lägggas till grund för en fortlöpande revision av organisationsplanerna och en fortgående försöksverksamhet. På mot-

svarande sätt bör utbildningsorganisationerna inom samtliga läroanstalter och fakulteter kontinuerligt granskas och reformeras. I detta syfte har föreslagits att inom samtliga fakulteter (sektioner) skall finnas utbildningsnämnder såsom fakulteternas (sektionernas) specialorgan för utbildningsfrågor.

Målet måste härvidlag vara att fortlöpande förbättra utbildningen kvalitativt sett och samtidigt att höja utbildningsorganisationens kapacitet och effektivitet. Med utbildningsorganisationens effektivitet avses här utbildningens resultat mätt i examinationsfrekvens och studietid och satt i relation till utbildningskostnaderna. För arbetet med att förbättra den akademiska utbildningen och höja dess effektivitet fordras av universitets/högskoleförvaltningen dels att den i ökad utsträckning tillhandahåller sekreterarpersonal för allmänt utredningsarbete, dels att den i ökad utsträckning tillhandahåller ett fortlöpande insamlat material, vilket kan tjäna som grund för omedelbara effektivitetshöjande åtgärder eller för fortsatta undersökningar med sikte på ökad utbildningseffektivitet.

I ett avseende föreslås helt nya arbetsuppgifter för den lokala universitetsförvaltningen i vad gäller dess befattning med frågor rörande utbildningsorganisationens effektivisering. Det gäller den pedagogiska försöksverksamhet, som för närvarande bedrives individuellt av intresserade lärare. Universitetsförvaltningen bör enligt utredningens mening ha till uppgift att stimulera användningen av nya metoder och hjälpmedel i undervisningen och att verka för ett fortlöpande erfarenhetsutbyte på detta område.

För att möjliggöra reformer inom utbildningsorganisationen, som syftar till förbättringar i utbildningen i vad avser examinationsfrekvens och studietid erfordras inom ramen för statistiken över högre studier en mer fullständig registrering av studieresultaten än för närvarande. Det registreringssystem, som enligt utredningens uppfattning bör finnas, skall ge en så utförlig information om utbildningsresultaten, att det kan indicera var i utbildningsorganisationen — t. ex. på vilket kursmoment — som effektivitetsbrister föreligger. Registreringen av studieresultaten bör vidare ge möjlighet att följa studiegången inom varje nybörjargrupp — sålunda t. ex. 1962 års nybörjare inom avdelningen för elektroteknik vid en teknisk högskola eller 1962 års nybörjare i ämnet engelska vid ett universitet — och studieresultaten för varje enskild studerande.

Ett registreringssystem av detta slag bör organisatoriskt utgöra ett led i statistiken över högre studier men lokalt handhas av universitetsförvaltningarnas personal och stå till förfogande för fakulteterna (sektionerna) och dessas utbildningsnämnder såsom underlag för deras arbete med utbildningens och utbildningsorganisationens förbättrande. Därjämte måste emellertid systemet vad de filosofiska fakulteterna beträffar vara så utformat, att därigenom ett tillförlitligt underlag erhålles för tilldelningen av lärarkrafter till de enskilda ämnena. Även denna registreringsuppgift utgör en i viss mån ny uppgift för universitetsadministrationen. Det må i detta sammanhang framhållas, att en försöksverksamhet på detta område för närvarande pågår. Denna försöksverksamhet har kommit till stånd såsom ett resultat av ett inom universitetskanslersämbetet på

Kungl. Maj:ts uppdrag genomfört utredningsarbete och omfattar läsåret 1962/63 vid Stockholms universitet samtliga examensämnen inom den filosofiska fakulteten och vid universiteten i Uppsala, Lund och Göteborg sammanlagt tolv examensämnen.

Universitets/högskoleförvaltningen skall vidare såsom föreslagits i ett föregående kapitel erhålla nya uppgifter inom förvaltningens *personal- och kameralfunktioner*. Sålunda skall alla anslag, som av forskningsråd och motsvarande ges för finansieringen av forskningsarbete inom läroanstalten, förvaltas genom den lokala universitetsförvaltningen. Universitets/högskoleförvaltningen skall rekvirera och mottaga förskott på anslagen — eventuellt hela anslagsbeloppen; den skall vidare efter attest av vederbörande forskare verkställa utbetalningar. Även den personal, som anställes med hjälp av forskningsanslag, skall enligt förslaget anställas vid läroanstalten. Detta ger för den lokala universitetsförvaltningen ökade arbetsuppgifter i fråga om att bestämma tjänstgöringsvillkor samt att ombesörja anställningsformaliteter, utbetalning av löner, skatter och socialförsäkringsavgifter m. m.

Även den övriga kamerala medelsförvaltning, som nu förekommer inom institutionerna, skall enligt förslaget centraliseras till den lokala universitetsförvaltningen. Denna medelsförvaltning innefattar främst vissa institutioners anslag till materiel m. m. Den lokala universitetsförvaltningen kommer sålunda att övertaga all den kassarörelse och bokföring, som för närvarande ombesörjes av institutionerna och deras forskare.

Utredningen har i kapitlet om den lokala universitetsstyrelsen framhållit nödvändigheten av att den lokala universitetsförvaltningen kan lösa *utredningsuppgifter av företagsekonomisk natur*. I förhållande till nuläget innebär utredningens förslag, att den lokala universitetsförvaltningen får ett väsentligt utvidgat verksamhetsfält vad gäller en aktiv planering. Den skall som en av sina huvuduppgifter ha att noggrant följa kostnadsutvecklingen för läroanstaltens skilda verksamhetsgrenar.

Universitets/högskoleförvaltningen bör därvid uppmärksamma frågan om inköp eller egen tillverkning, val av teknisk utrustning vid institutionerna etc. Den bör verka för att gemensam eller av institution förvaltad utrustning utnyttjas effektivt och den bör fortlöpande eftersträva rationaliseringar inom kontorsorganisationen. Vidare skall den lokala universitetsförvaltningen svara för de ekonomiska beräkningar, som skall utgöra underlag för petita och andra framställningar om utbyggnad av universitetsorganisationens personella och materiella resurser.

Utredningens förslag innebär vidare, att på universitets/högskoleförvaltningen skall läggas det direkta ansvaret för vissa för läroanstalten gemensamt avsedda verksamheter och anläggningar. Utredningen har sålunda föreslagit, att inom läroanstalten organiseras en *inköps-service*, avsedd att stå institutionerna och forskarna till tjänst, då det gäller upphandlingen av för verksamheten erforderlig materiel och apparatur. Det blir härvidlag fråga om att där så befinnes

lämpligt åstadkomma ramavtal med leverantörer och om att handha viss upphandling för institutionernas räkning. Verksamheten avses komma att bedrivas i nära kontakt med motsvarande verksamhet inom det nya universitetskanslersämbetet.

I ett föregående kapitel har utredningen framhållit, att universitetens fortsatta utbyggnad successivt torde aktualisera även andra frågor om upprättande av för flera institutioner eller läroanstalter gemensam *serviceverksamhet*. Som exempel på sådan verksamhet har därvid nämnts gemensamma verkstäder och djurstallar. Förvaltningen av dylika anläggningar och verksamheter måste komma att medföra nya och utökade arbetsuppgifter för universitets/högskoleförvaltningen.

De lokala förvaltningsorganisationerna fullgör redan nu vissa uppgifter hänförliga till kategorien *informations- och kontaktverksamhet*. Dit hör bl. a. utgivandet av kataloger, årsredogörelser, studiehandböcker och annat akademiskt tryck; vidare viss studierådgivning och slutligen informationsverksamhet av mera allmän natur i form av besvarande av förfrågningar o. d., icke minst då förfrågningar från utländska läroanstalter och forskare.

Enligt utredningens mening måste denna verksamhet utbyggas väsentligt. Icke minst är detta nödvändigt med hänsyn till de allt intensivare internationella kontakterna, vilka fordrar en organiserad informationsservice med helt andra resurser än de som nu står till förfogande inom den fasta förvaltningsorganisationen. Läroanstalternas egen utbyggnad och fortsatta differentiering i avseende på såväl verksamheten som personalstaben ställer vidare ökade krav på den interna informationen rörande fattade beslut och meddelade föreskrifter av olika slag. Slutligen har utredningen förordat, att man vid omorganisationen av de högre läroanstalternas administration ytterligare tillgodoser behovet av studierådgivning. — Allt detta innebär en väsentlig utökning av universitetsförvaltningens arbetsuppgifter.

2. *Förvaltningens organisation*

a) Allmänna synpunkter

Den i föregående avsnitt lämnade översikten av utredningens förslag i avseende på den lokala universitetsadministrationens uppgifter ger vid handen, att arbetsuppgifterna kommer att utökas högst avsevärt.

I första hand måste härvid beaktas den ökning av arbetsvolymen, som blir den självklara följden av studentantalets ökning och forskningsverksamhetens intensifiering och differentiering och de i samband därmed stående utökningarna av lärar- och biträdespersonalens omfattning, av egendomsförvaltningens och medelsredovisningens omslutning och av det för hela denna expansion erforderliga, fortlöpande planeringsarbetet. Denna ökning av den administrativa arbetsvolymen blir, redan den, högst betydande.

Den i detta betänkande föreslagna utökningen av den lokala universitets/högskoleadministrationens arbetsuppgifter innefattar emellertid även, att en rad arbetsuppgifter föreslås tillkomma och att ett större förvaltningsansvar än för närvarande föreslås lagt på de lokala universitets/högskolemyndigheterna. Som en konsekvens härav är det icke tillräckligt att föreslå en rent kvantitativ förstärkning av den nuvarande administrativa apparaten, utan det blir nödvändigt att först ompröva den administrativa organisationens själva struktur.

Flera av utredningens i det föregående framlagda förslag innebär sålunda att beslutsmyndighet flyttas från centrala myndigheter till de lokala universitets/högskolemyndigheterna. Detta gäller främst vissa fördelningsärenden och vissa personaladministrativa ärenden, bl. a. fördelningen av materiel- och apparatanslagen; vidare beslut rörande anslag ur reservfonderna (motsvarande) och anslagen till Extra utgifter, beslut rörande vissa tjänstetillsättningar, vidgade befogenheter för de lokala myndigheterna i avseende på tjänstledighetsärenden m. m. Det ökade ansvar för de lokala universitets/högskolemyndigheterna, som är en konsekvens av dessa förslag, måste självfallet noga beaktas vid övervägandena rörande den lokala administrationens organisation.

Vidare har i de föregående kapitlen föreslagits, att den lokala universitets/högskoleadministrationen skall påläggas vissa nya arbetsuppgifter respektive att den skall ges möjlighet att avsevärt intensifiera sitt arbete med uppgifter, som redan åligger den, men för vilkas handhavande tillräckliga resurser för närvarande icke står till förfogande. Det gäller härvidlag en utökning av den kamerala och personaladministrativa förvaltningen till att omfatta jämväl sådana medel, som av forskningsråd, fonder och motsvarande anslagits för finansiering av inom läroanstalterna bedrivet forskningsarbete, respektive personaladministrativa uppgifter i fråga om personal avlönad med hjälp av dylika anslagsmedel. Vidare gäller det upprättandet och handhavandet av annan serviceverksamhet avsedd att utnyttjas gemensamt av läroanstaltens institutioner och forskare. Slutligen har föreslagits, att de lokala universitets/högskoleadministrationerna skall ges till uppgift att bedriva ett fortlöpande, aktivt planerings- och utredningsarbete avseende dels utbildningsorganisationen, dels den ekonomiska förvaltningen av de till läroanstalternas förfogande ställda personella och materiella resurserna.

Allt som allt innebär utredningens förslag, att den lokala universitets/högskoleadministrationen ges avsevärt utvidgade och starkt differentierade arbetsuppgifter och att de därjämte ges ett större självständigt förvaltningsansvar än de för närvarande har.

På en väsentlig punkt har utredningen redan redovisat resultatet av sina överväganden rörande de konsekvenser i organisatoriskt hänseende, som dessa förslag måste få, nämligen då utredningen föreslagit inrättandet av administrativa chefstjänster, på vilkas innehavare det skall ankomma att föreslå läroanstalternas administration.

Rörande principerna i övrigt för konstruktionen av den lokala universitets/högskoleadministrationen vill utredningen utgå från den föreslagna *differentie-*

ringen av arbetsuppgifterna. Redan den i föregående avsnitt av detta kapitel redovisade genomgången av de skilda uppgifter av administrativ natur, som enligt utredningens förslag skall handhas av den lokala förvaltningsorganisationen, visar att dessa uppgifter är av mycket olikartad natur. Det är här fråga om utredningsuppgifter och rent administrativa uppgifter, om anslagsredovisning och fondförvaltning, om författningstolkning och, i vissa fall, fastighetsförvaltning, om upphandling av vetenskaplig apparatur och om statistisk belysning av utbildningens resultat etc. Dessa olika slag av administrativa uppgifter fordrar tjänstemän med många olika slag av specialiserad kompetens och intresseinriktning. En utbildningstyp, som är utmärkt väl lämpad för vissa av de här ifrågavarande administrativa uppgifterna, passar mindre väl för andra. På motsvarande sätt kan det sägas att uppgifterna blir lösta på ett effektivare sätt, om de fördelas mellan specialister, än om de skall handhas av en enhetligt sammansatt allmänt-administrativ personal.

Det här sagda kan sägas utgöra självklarheter. Utredningen har likväl velat redovisa denna allmänna utgångspunkt för sina resonemang och förslag rörande såväl den lokala som den centrala universitets/högskoleförvaltningens organisation. Särskilt vill utredningen peka på skillnaderna mellan de utredande och de renodlat administrativa uppgifterna. Båda dessa uppgifter ställer höga krav på de tjänstemän, som skall svara för dem. Båda är av vital betydelse för universitetens och högskolornas verksamhet och utveckling. Det är därför av den största vikt, att förvaltningsorganisationen konstrueras på sådant sätt, att båda uppgifterna blir vederbörligen tillgodosedda. Enligt utredningens mening talar härvidlag starka skäl till förmån för en organisationsprincip, innebärande att dessa två huvudslag av uppgifter delas upp på skilda organ eller avdelningar. Detta är bl. a. innebörden av utredningens i ett föregående kapitel framlagda förslag beträffande universitets/högskoleväsendets centrala ledning med å ena sidan beredningarna och kanslerskollegiet för de planerande och en stor del av de utredande uppgifterna och å andra sidan universitetskanslersämbetet, till vilket alla de rent administrativa arbetsuppgifterna föreslås samlade. En i någon mån motsvarande uppdelning anser utredningen vara motiverad även vid organisationen av den lokala universitets/högskoleförvaltningen.

Det här förda resonemanget skulle närmast leda till den slutsatsen, att den lokala förvaltningsorganisationen bör byggas upp med en mycket strikt funktionsuppdelning mellan från varandra klart avgränsade avdelningar. Emellertid ligger det enligt utredningens mening en fara även i en strikt och formaliserad, t. ex. i universitetsstadgan i detalj föreskriven uppdelning av en förvaltningsorganisation av det slag, som här är i fråga. Särskilt då det gäller en verksamhet, som i så hög grad som universitetens expanderar och förändras, måste även den administrativa apparaten göras anpassbar till förändrade förutsättningar. Därtill kommer, att en viss möjlighet alltid bör finnas att utforma arbetsfördelningen mellan skilda avdelningar av förvaltningen under hänsynstagande till den aktuella arbetsbelastningen och andra lokala och tillfälliga förhållanden.

På grundval av dessa överväganden har utredningen stannat för att i sina konkreta förslag ange en uppdelning av de skilda huvudslagen av arbetsuppgifter på skilda arbetsenheter, dock utan att i detalj ange funktionsuppdelningar inom dessa enheter och utan att utesluta möjligheten att två eller flera av dessa enheter i undantagsfall sammanföres till större avdelningar med en gemensam chef, underställd universitetsrådet (motsvarande).

b) Gemensam förvaltning inom en läroanstalt

Inom den nuvarande universitets/högskoleorganisationen är, bortsett från de mindre fackhögskolorna, administrationen uppdelad på två avdelningar, en ekonomisk och en allmänt-administrativ. Vid universiteten har man å ena sidan drätselverket under akademiräntmästaren för den ekonomiska förvaltningen och å andra sidan kansliet för handläggning av juridiskt-administrativa ärenden. Kansliet, som närmast under rektor förestås av akademisekreteraren som chef, utgör gemensamt sekretariat för rektor, konsistorierna och fakulteterna (sektionerna). Vid de tekniska högskolorna har man en i princip gemensam rektorsexpedition, som emellertid även den är uppdelad på en ekonomiavdelning och en allmänt-administrativ avdelning. I praktiken är den organisatoriska uppbyggnaden sålunda väsentligen likartad vid samtliga här ifrågavarande större läroanstalter.

Av förslaget om inrättande av universitetsrådstjänster (motsvarande) följer, att den nuvarande uppdelningen på två sinsemellan helt eller så gott som helt självständiga avdelningar måste ersättas med en under universitetsrådets (motsvarande) chefskap ställd gemensam förvaltningsorganisation, som på lämpligt sätt uppdelas på underavdelningar. Däremot förordar utredningen ett bibehållande av den huvudprincip för uppbyggnaden av den nuvarande förvaltningsorganisationen, som innebär att förvaltningen är gemensam för såväl de administrativa styrelseorganen (konsistorier och motsvarande) som för fakulteter och sektioner. Trots att fakulteterna (sektionerna) enligt utredningens förslag — framför allt i fråga om planeringsarbetet — får en starkare och mera ansvarsfull ställning i universitetsorganisationen, än de för närvarande har, vill utredningen sålunda icke föreslå en formell fakultetsuppdelning av t. ex. sekretariats- och utredningsresurserna, utan föreslår, att alla för såväl fakultetsorganens som styrelseorganens arbete erforderliga administrativa resurser sammanhålles i en gemensam universitets/högskoleförvaltning, underställd universitetsrådet (motsvarande) och — i sista hand — konsistoriet.

En motsvarande ståndpunkt intager utredningen i avseende på institutionernas förvaltning. Utredningen vill sålunda icke förorda, att högt kvalificerad kameral och annan administrativ personal ingår i institutionernas fasta organisation. Den lättnad i den forskande personalens, främst prefekternas, administrativa arbetsbörda, som enligt utredningens mening är synnerligen angelägen, vill utredningen i stället uppnå på den vägen, att administrativa upp-

gifter berörande verksamheten vid institutionerna såvitt möjligt flyttas över till universitetets/högskolans centrala förvaltning. De väsentliga förslagen härutinnan gäller dels överflyttning till den sistnämnda av den kamerala och personaladministrativa förvaltning, som följer med forskningsrådsanslagen (motsvarande) till institutionernas forskare, dels resurser inom den centrala förvaltningen till hjälp för institutionernas upphandlingsverksamhet, dels förstärkning av den centrala förvaltningens resurser för de administrativa uppgifter, som följer med undervisningen. Därtill har utredningen pekat på möjligheten att ur ämnesinstitutionsorganisationen bryta ut vissa anläggningar och verksamheter av service-karaktär och sammanföra dem under den centrala förvaltningens ledning. För de administrativa uppgifter, som trots allt detta måste komma att åvila institutionerna, fordras självfallet även i fortsättningen att administrativ biträdespersonal står till dessas förfogande.

En av universitets/högskoleadministrationens mest betydelsefulla uppgifter blir emellertid — som framgår av det sagda — att tillhandagå fakulteterna (sektionerna) med dels sekretariatsresurser av allmänt-administrativt slag, dels utredningsresurser för planeringsarbetet och för utbildningsadministrationen. Utredningens förslag innebär härvidlag icke någon förändring i principerna för gällande ordning, men fakultetsorganens här föreslagna större ansvar både för planeringsarbetet och för utbildningsorganisationen innebär, att det blir ännu mera betydelsefullt än för närvarande, att universitetets/högskolans centrala förvaltning kan fullgöra sin service-uppgift gentemot fakulteter och sektioner. För att markera detta har utredningen i utkastet till ny universitetsstadga bland universitetsrådets (motsvarande) skyldigheter intagit en särskild passus om skyldigheten att tillhandagå fakulteter och sektioner med erforderligt biträde för sekretariatsgöromål, för utredningar i samband med planeringsarbetet och för handhavandet av utbildningsadministrationen.

c) Gemensam förvaltning för två eller flera läroanstalter

Allmänt

Utredningens förslag om att förvaltningsorganisationen inom en läroanstalt alltfort skall vara gemensam för konsistorium och fakulteter (sektioner) grundar sig huvudsakligen på den allmänna uppfattningen, att en stor förvaltningsorganisation ger rum för specialisering, innebärande att de skilda administrativa specialfunktionerna fördelas mellan grupper av tjänstemän, som var och en genom utbildning, intresseinriktning och rutin är särskilt ägnad för ett visst slag av uppgifter. Allmänt sett är det nämligen enligt utredningens mening mindre lämpligt att organisera förvaltningen på så sätt, att t. ex. en tjänsteman bereder personaladministrativa ärenden tillhörande en matematisk-naturvetenskaplig fakultet och en annan tjänsteman bereder samma slag av ärenden för samma slag av

personal inom samma läroanstalts medicinska fakultet. I stället synes det vara lämpligare, att de personaladministrativa ärendena rörande båda fakulteternas personal handlägges inom ett för läroanstalten gemensamt personalkontor.

Detta resonemang kan föras ett steg vidare och leder då till *frågan om en för två eller flera läroanstalter gemensam förvaltningsorganisation.*

I denna fråga har utredningen fört ingående överläggningar, under vilka skäl framkommit, som talar både för och emot en förvaltningsorganisatorisk gemenskap mellan läroanstalterna på en och samma universitetsort. Några entydiga *principer* att lägga till grund för konkreta förslag härutinnan har utredningen emellertid ej kunnat finna. De studier utredningen gjort rörande universitetsorganisationen i andra länder har ej heller givit annan vägledning än den, att organisationen synbarligen på de flesta håll är uppbyggd under hänsynstagande till särskilda, av lokala och historiska förhållanden betingade faktorer.

Utredningen har i denna situation funnit det vara riktigast att framlägga konkreta organisationsförslag för varje universitetsort för sig och att därvid beakta de särskilda förhållanden — institutionella, lokalmässiga och andra —, som föreligger på var och en av dessa. Dessa förslag redovisas i det följande.

Utredningen är klar över att en förvaltningsorganisation, som är uppbyggd på angivet sätt, kan behöva justeras allteftersom de förhållanden förändras, som utgjort förutsättningar för organisationens konstruktion. Utredningen får härvidlag hänvisa till sitt i det följande närmare redovisade förslag om att inom universitetskanslersämbetet skall upprättas en särskild byrå med uppgift, bl. a., att fortlöpande följa erfarenheterna av den nya organisationen och framlägga de förslag till omläggningar och reformer, som befinnes påkallade.

Eftersom utredningen icke funnit sig böra framlägga förslag om ändringar beträffande lantbrukshögskolans, skogshögskolans och veterinärhögskolans departementstillhörighet och ställning i förhållande till universitetskanslersämbetet, bortfaller frågan om en förvaltningsorganisatorisk gemenskap mellan de två befintliga läroanstalterna i *Uppsala* (universitetet och lantbrukshögskolan). Universitetsförvaltningen i Uppsala bör sålunda enligt utredningens mening organiseras uteslutande för universitetets behov.

Ej heller i fråga om *Umeå* fordras särskilda överväganden i här ifrågavarande hänseende. I Umeå kommer nämligen enligt utredningens förslag att finnas en enda läroanstalt, universitetet i Umeå.

De universitetsorter, där det enligt utredningens förslag kommer att finnas mer än en läroanstalt underställd det ombildade universitetskanslersämbetet och där följaktligen frågan om en helt eller delvis gemensam förvaltningsorganisation för dem bör övervägas, är sålunda Lund, Göteborg och Stockholm. Förutsättningarna är härvidlag i skilda hänseenden så olika på dessa tre orter, att särskilda överväganden blir nödvändiga för var och en av dem. Utredningen börjar

därvid med Göteborg, där upprättandet av för Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola gemensamma institutioner redan är ett faktum och utgör en naturlig utgångspunkt för övervägandena.

Göteborg

I avseende på frågan om en, mer eller mindre fullständig, förvaltningsorganisatorisk gemenskap mellan ett universitet och en teknisk högskola vill utredningen strax uttala, att enligt dess mening inga principiella hinder föreligger mot en dylik gemenskap, därest — som i detta betänkande föreslås — de två slagen av högre läroanstalter underställes en och samma centrala myndighet och får sin verksamhet reglerad i en gemensam stadga. Avgörande blir i stället rent praktiska övervägande, varvid ställningstagandena bl. a. blir beroende av lokala förutsättningar i skilda hänseenden.

Det måste nämligen konstateras, att uppgifter och verksamhet för de två slagen av läroanstalter i många hänseenden är ensartade. De skilda typerna av akademiska lärartjänster är i stort sett gemensamma och reglerna rörande tillsättningsförfarande, tjänstgöringsskyldighet m. m. är också väsentligen lika. Detsamma gäller i fråga om reglerna för den kamerala förvaltningen. Dessa likheter i fråga om administrationens uppgifter och villkor kommer att förstärkas ytterligare vid genomförande av förslagen om gemensam stadga och om en för båda läroanstalterna gemensam övermyndighet.

De största olikheterna torde vara att finna inom utbildningsorganisationen. Men icke heller dessa olikheter utgör enligt utredningens mening något avgörande hinder för en gemenskap i förvaltningsorganisatoriskt hänseende. Såvitt utredningen kunnat finna, är nämligen skillnaderna i fråga om utbildningens utformning och organisation mellan teknisk och filosofisk utbildning visserligen stora men knappast större än motsvarande skillnader mellan medicinsk och filosofisk utbildning.

För Göteborgs del föreligger vidare den situationen, att ett mycket nära samarbete mellan Chalmers tekniska högskola och Göteborgs universitet under alla förhållanden är nödvändigt som en följd av besluten om att lokaler och vetenskaplig utrustning samt i viss utsträckning även personella resurser för de centrala matematisk-naturvetenskapliga ämnena matematik, fysik, kemi och teoretisk fysik skall vara gemensamma för de båda läroanstalterna. Styrelsefunktionerna för dessa gemensamma institutioners angelägenheter kommer enligt utredningens i det föregående framlagda förslag att utövas av en särskild samarbetsnämnd, bestående av företrädare för de två läroanstalternas konsistorier. För universitetsutredningen framstår det som självklart, att detta samarbete om gemensamma resurser och i viss mån även gemensamma arbetsuppgifter avsevärt skulle underlättas genom en förvaltningsorganisatorisk gemenskap mellan läroanstalterna.

Härtill kommer, att det vid 1960 års riksdag antagna programmet för de högre läroanstalternas utbyggnad under 1960-talet för Göteborgs del innebär en relativt sett avsevärt starkare expansion än den som beslutats för de övriga tre äldre universitetsorterna. Utbyggnaden gäller såväl universitetet som Chalmers tekniska högskola. Utöver detta program kan tillkomma utbyggnadsuppgifter av betydande omfattning inom dels det medicinska, dels det odontologiska området.

Under sådana omständigheter måste det vara särskilt angeläget, att förvaltningsorganisationen utformas på ett sådant sätt, att ansvaret för förvaltningens ledning liksom förvaltningen av de skilda specialuppgifterna inom densamma kan anförtros en högt kompetent personal. Det torde härvidlag i och för sig vara obestridligt, att dessa synpunkter lättare kan tillgodoses inom ramen för en stor förvaltningsorganisation än inom två mindre förvaltningsenheter.

Efter övervägande av skilda på frågans bedömande inverkande faktorer föreslår utredningen, att *en för Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola gemensam förvaltningsorganisation* upprättas. Denna förvaltningsorganisation bör enligt utredningens mening ledas av ett universitetsråd som chef, medan styrelsefunktionerna utövas av de två läroanstalternas konsistorier samt av den för dem gemensamma samarbetsnämnden.

Konkret avser utredningen med förslaget om förvaltningsorganisatorisk gemenskap mellan Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola, att alla förvaltningsgöromål för dessa två läroanstalter skall handhas gemensamt av en enda förvaltningsorganisation under ledning av en gemensam förvaltningschef (universitetsrådet), men att styrelsefunktionerna för universitetets förvaltningsangelägenheter utövas av universitetets konsistorium och rektorsämbete (universitetets rektor jämte universitetsrådet), medan styrelsefunktionerna för Chalmers tekniska högskolas förvaltningsangelägenheter på motsvarande sätt utövas av högskolans konsistorium och rektorsämbete (högskolans rektor jämte universitetsrådet). Styrelsen för de med de s. k. gemensamma institutionerna (i framtiden eventuellt även institutionsgrupperna) sammanhörande angelägenheterna kommer slutligen att utövas av den i fjärde kapitlet föreslagna samarbetsnämnden, i vilken såväl de berörda läroanstalternas rektorer som universitetsrådet ingår bland ledamöterna. Universitetsrådet blir sålunda chef för en gemensam förvaltningsorganisation men ansvarar för föredragningen i två konsistorier och inom två rektorsämbeten samt därjämte i samarbetsnämnden.

Lund

Uppbyggnaden av den *tekniska högskolan i Lund* har nyligen igångsatts. Även här kommer vissa institutioner att utnyttjas gemensamt av universitetet och högskolan. I detta hänseende kommer sålunda på något längre sikt förutsättningarna i fråga om förvaltningsorganisationens uppbyggnad att bli ungefär desamma i Lund som de för närvarande är i Göteborg.

Enligt utredningens uppfattning finns det emellertid i dagens läge ej anledning att fatta definitiva beslut rörande förvaltningsorganisationens utformning för den tekniska högskolan i Lund. Detta synes böra ske först i samband med att uppbyggnadsarbetet slutföres och det bör rimligen ankomma på den särskilda organisationskommittén att härutinnan framlägga förslag.

Allteftersom högskolan bygges upp och verksamheten där kommer i gång, ökar emellertid förvaltningsgöromålen för den nya läroanstalten. De av dessa göromål, som direkt sammanhänger med själva uppbyggnaden och med organiserandet av civilingenjörsutbildningen inom de skilda avdelningarna bör självfallet handhas av organisationskommittén och dess sekretariat med hjälp av till högskoleorganisationen knuten biträdande personal. De mera rutinmässiga förvaltningsgöromålen däremot kommer inom kort att få en sådan omfattning, att de bör handläggas inom en fastare organisation. Att för dessa uppgifter, som i allt väsentligt är desamma som motsvarande göromål inom universitetets förvaltning, redan nu bygga upp en särskild organisation, fristående från universitetsförvaltningen, vore enligt utredningens mening å andra sidan knappast välbetänkt. Dessa uppgifter synes i stället tills vidare böra omhänderhas av universitetets förvaltning (som enligt utredningens förslag skall omfatta jämväl den nuvarande tandläkarhögskolan i Malmö). Utredningen föreslår sålunda, att åt den nya förvaltningsorganisationen vid Lunds universitet uppdrages att för den tekniska högskolans räkning och under organisationskommitténs ledning tills vidare handha följande förvaltningsuppgifter, nämligen (1) den kamerala förvaltningen; (2) de personaladministrativa uppgifterna; (3) uppgiften att vara högskoleinstitutionerna och deras forskare till hjälp vid sådan upphandling, som icke handhas av den nuvarande utrustningsnämndens motsvarighet inom universitetskanslersämbetet; samt (4) de uppgifter, som i det föregående sammanfattats med benämningen informations- och kontaktuppgifterna.

Förslaget att de uppräknade uppgifterna tills vidare skall handhas av universitetsförvaltningen i Lund är avsett innebära, att ansvaret för verksamheten skall åvila universitetsförvaltningens chef, universitetsrådet, medan styrelsefunktionerna, dvs. beslutsmyndigheten i här ifrågavarande ärenden, alltjämt utövas av organisationskommittén eller av dem eller den kommittén bestämmer. Som en konsekvens härav synes universitetsrådet i Lund böra göras delaktig i denna beslutsmyndighet i avseende på ärenden hänförliga till området för universitetsförvaltningens uppdrag för tekniska högskolans räkning. Det bör också stå organisationskommittén fritt att till universitetsrådet delegera beslutsmyndighet i ärenden eller grupper av ärenden inom ramen för sagda uppdrag.

I övrigt bör, som framgår av det föregående, förvaltningsgöromålen för den nya högskolan tills vidare alltjämt handhas av organisationskommittén och dess sekretariat, intill dess en definitiv organisation för högskolan upprättas. I avvaktan härpå synes emellertid bestämmelserna för organisationskommitténs verksamhet böra överses i syfte att så mycket som möjligt anpassa dem till den nya universitetsstadgan.

Stockholm

Vad så beträffar de tre under det omorganiserade universitetskanslersämbetet stående läroanstalterna i Stockholm, Stockholms universitet, det ombildade karolinska institutet (innefattande jämväl den nuvarande tandläkarhögskolan, eventuellt även det nuvarande farmaceutiska institutet) och tekniska högskolan i Stockholm, måste till en början konstateras, att situationen beträffande dem i många hänseenden skiljer sig från dem i Göteborg och Lund. Några för två eller tre av dessa läroanstalter gemensamma ämnesinstitutioner förutsättes icke förefinnas vid övergången till den nya organisationen. Å andra sidan är det självfallet, att behov redan nu föreligger och i framtiden blir allt starkare av en samverkan i relativt fasta former mellan dessa läroanstalter, en samverkan som bl. a. torde böra taga sikte på gemensamma anläggningar och verksamheter av skilda slag, avsedda att brukas gemensamt för forskningen och den akademiska utbildningen i Stockholms-området.

Det måste emellertid strax konstateras, att en gemensam förvaltningsorganisation för de tre till Stockholm förlagda läroanstalterna skulle bli avsevärt större än t. ex. den i det föregående föreslagna förvaltningsorganisationen i Göteborg. Det kan därför icke uteslutas, att de i det föregående angivna allmänna fördelarna hos en gemensam förvaltning i detta fall skulle mer än uppvägas av nackdelar i form av tungroddhet och friktioner, som i varje fall till en början kan uppstå som en följd av olikheterna i traditioner och i verksamhetens inriktning. En särskild svårighet ligger också i det förhållandet, att de akademiska läroanstalterna i Stockholm geografiskt sett är spridda inom ett relativt stort område.

Med utgångspunkt i här angivna förutsättningar har utredningen prövat olika alternativ för organisationen av universitetsväsendet i Stockholm.

Utredningen har övervägt möjligheten att sammanslå endast vissa akademiska enheter inom Stockholms-området till större enheter. Ett steg i denna riktning är dess förslag att infoga tandläkarhögskolan, eventuellt även farmaceutiska institutet, som fakulteter i karolinska institutet. Den har också övervägt möjligheten att i enlighet med traditionell universitetsorganisation sammanslå nuvarande Stockholms universitet och karolinska institutet till ett universitet. Mycket talar för en sådan sammanslagning. Men lika starka skäl talar för en samordning av verksamheten vid tekniska högskolan med verksamheten vid övriga läroanstalter. Utredningen har icke velat föreslå en organisationsform, som skulle lösa vissa samordningsfrågor men som vore oförmögen att lösa andra. Den har därför stannat för att framlägga ett förslag, som möjliggör, att samarbetsbehovet kan tillgodoses över hela det akademiska fältet.

Utredningen har även övervägt möjligheten att — på samma sätt som ovan föreslagits beträffande Göteborg — föreslå att hela administrationen vid två eller alla tre läroanstalterna i Stockholm skall ledas av en chefstjänsteman (universitetsråd), vilken skulle vara underställd de skilda läroanstalternas konsistorier. Utredningen har emellertid därvid konstaterat, att den redan etablerade intresse-

gemenskap, som de s.k. gemensamma institutionerna konstituerar i Göteborgsfallet, saknas i fråga om Stockholm, och att behovet av en fullständig förvaltningsorganisatorisk samordning i varje fall på kort sikt därför är mindre starkt beträffande den sistnämnda universitetsorten.

Med hänsyn härtill anser sig utredningen icke böra förorda en helt gemensam förvaltningsorganisation för de tre läroanstalterna i Stockholm. Det finns enligt utredningens mening full anledning att, innan ett sådant steg tages, avvakta erfarenheterna av den här föreslagna förvaltningsorganisatoriska gemenskapen mellan Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola.

Den organisationsform som utredningen valt att föreslå innebär, att särskilda konsistorier finns vid var och en av de tre enheterna och att de administrativa uppgifter, som intimt sammanhänger med den enskilda läroanstaltens speciella akademiska verksamhet, ledes av en varje enhets konsistorium underställd chefstjänsteman. Vid sidan därav finns emellertid administrativa uppgifter av mera teknisk natur, som å ena sidan icke intimt sammanhänger med varje enhets speciella akademiska verksamhet och som å andra sidan antingen med fördel centraliseras eller med fördel får en enhetlig utformning vid de skilda läroanstalterna. Därtill kommer, som ovan framhållits, behovet av en samordning av planeringsarbetet för de akademiska läroanstalterna i Stockholm och behovet av en samverkan dem emellan i syfte att få till stånd och förvalta för gemensamt bruk dimensionerade service-anläggningar och -verksamheter, kanske även instiutioner. För detta fordras ett sammanhållande organ med en fast organisation. Utredningen föreslår, att dessa dels förvaltande, dels utredande uppgifter anförtros en gemensam styrelse och en till denna knuten chefstjänsteman. För denna styrelse för gemensamma angelägenheter föreslår utredningen benämningen den akademiska *samarbetsnämnden i Stockholm.*

Samarbetsnämndens uppgift blir sålunda tvåfaldig. Den ena av dessa blir att planera för och sedermera utgöra styrelse för *service-anläggningar och andra institutioner och inrättningar,* som är gemensamma för mer än en av de skilda läroanstalterna. Nämnden bör allmänt verka för ett lokalt *samarbete mellan läroanstalterna i såväl forskning som utbildning.*

Samarbetsnämndens andra huvuduppgift föreslås bli att i de tre konsistoriernas ställe handha *vissa* av de rent administrativa uppgifter, som enligt utredningens i fjärde kapitlet redovisade förslag skall åvila den lokala universitets/högskolestyrelsens organ. Vad utredningen härvidlag föreslår är sålunda en *uppdelning* av dessa uppgifter på dels gemensamma, dels sådana som skall handhas separat av de enskilda universitets/högskoleförvaltningarna.

Beträffande nu frågan hur denna uppdelning konkret skall genomföras vill utredningen omedelbart uttala, att denna uppdelnings enskildheter självfallet förutsätter mera ingående detaljundersökningar än utredningen haft möjlighet att företaga. Det måste härvidlag också vara riktigt, att man prövar sig fram steg för steg. Vad som från utredningens synpunkt bedömts som det väsentliga, har varit att skapa en organisation, som kan bevaka dessa samordningsfrågor

och genomföra en samordning, i den mån och i den takt det klarlägges, att fördelar därigenom står att vinna. Utredningen har utgått från att frågan om en samordning bör bedömas utifrån sådana praktiska överväganden. Den bör sålunda icke bli ett självändamål, enbart motiverad av en allmän universitetsidé.

Redan en första genomgång av de samordningsfrågor, som nu är aktuella eller som kan uppstå under den kommande utvecklingen, har emellertid lett utredningen till den uppfattningen, att på många punkter ett samgående kommer att öka verksamhetens effektivitet. Samtidigt finns det stora områden av de olika enheternas verksamhet som sannolikt med större fördel skötes lokalt. De tre enheterna är var för sig så stora, att den speciella verksamheten vid var och en i vissa avseenden bör kunna bära upp en effektiv organisation, som då också får den fördelen, att skötseln av olika angelägenheter kan handhas i intim daglig kontakt med den speciella löpande verksamheten.

För egen del har utredningen kommit till den uppfattningen, att de administrativa uppgifter, som redan från början med fördel bör kunna handhas av den akademiska samarbetsnämnden och den till denna knutna gemensamma förvaltningsorganisationen, är följande, nämligen (1) den kamerala förvaltningen; (2) uppgiften att vara institutionerna och deras forskare till hjälp i arbetet med inköpsplanering och upphandling; (3) uppgiften att bedriva ett fortlöpande utredningsarbete av företagsekonomisk karaktär och med sikte bl. a. på gemensamma service-anläggningar och andra gemensamma institutioner och inrättningar; (4) uppgiften att fungera som styrelse för gemensamma anläggningar, institutioner och inrättningar, som under (3) avses; samt (5) de uppgifter, som i det föregående sammanfattats med benämningen informations- och kontaktuppgifterna.

Utredningen vill tillägga, att uppgiften under (3) kan komma att innefatta även deltagande i utarbetandet av lokalprogram för nybyggnader.

Utredningen föreslår, att ovan uppräknade uppgifter från början anförtros den akademiska samarbetsnämnden i Stockholm och handhas av den till nämnden knutna förvaltningsorganisationen.

Utredningen vill i detta sammanhang framhålla, att universitetsverksamhetens egen snabba utveckling liksom utvecklingen inom den rent administrativa teknikens område mycket snart kan förändra förutsättningarna för de förvaltningsorganisatoriska förslag, som utredningen framlägger i detta betänkande. Utvecklingen kan relativt snart på vissa områden aktualisera en mera långtgående förvaltningsorganisatorisk samverkan på det lokala planet. Överhuvudtaget är det enligt utredningens mening angeläget, att erfarenheterna av den här föreslagna organisationen redan från början ingående studeras och möjligheterna till ytterligare reformer därvid prövas.

Man får sålunda förutsätta, att formerna för och omfattningen av det akademiska samarbetet i Stockholm så småningom kommer att utvecklas, och man står sannolikt överhuvudtaget inför en period, då en rad sådana frågor behöver grundligt utredas och nya organisatoriska anordningar utformas. Utredningen har övervägt att föreslå, att detta arbete anförtros en särskilt tillkallad orga-

nisationskommitté. Samtidigt har utredningen emellertid utgått från att utrednings- och organisationsarbete fortlöpande skall bedrivas inom universitetskanslersämbetet och att man här, liksom inom universitetsvärlden i övrigt, bör följa principen att låta den lokala universitetsstyrelsen innefatta såväl valda akademiska representanter som chefstjänstemän. Utredningen, som velat tillgodose båda dessa synpunkter, har stannat för att under den utvecklingsperiod, som närmast förestår, låta den samarbetsnämnd, som skall handha de gemensamma angelägenheterna i Stockholm bestå av rektorerna vid de tre läroanstalterna (jämställda), chefen för samarbetsnämndens kansli samt en av Kungl. Maj:t utsedd ordförande.

Sedan samarbetet utvecklats och stabiliserats, så att mera väsentliga områden av den akademiska verksamheten lagts under en gemensam styrelse kan måhända samarbetsnämnden ersättas av ett för Stockholmsorten gemensamt akademiskt konsistorium och rektorsämbete. En sådan styrelse för gemensamma frågor skulle kunna förenas med en viss grad av självstyrelse under särskilda konsistorier och rektorsämbeten vid de större lokala enheterna. Stockholmsortens akademiska verksamhet är så omfattande, att man — i likhet med förhållandet i utländska storstäder — troligen på detta sätt bör söka finna en medelväg mellan centralisering och decentralisering. Till den definitiva utformningen av Stockholmsorganisationen får man emellertid taga ställning, när erfarenhet vunnits rörande formerna och omfattningen av det lokala samarbetet.

Sammanfattningsvis innebär utredningens förslag i avseende på Stockholm, att fyra särskilda förvaltningsorganisationer föreslås upprättade, nämligen en för envar av de tre läroanstalterna och därjämte en förvaltning — benämnd samarbetsnämndens kansli — för handhavandet av de för de tre läroanstalterna gemensamma förvaltningsangelägenheterna. Med hänsyn till att uppgifterna för var och en av dessa fyra förvaltningsorganisationer otvivelaktigt blir av mindre omfattning än motsvarande uppgifter för den föreslagna, helt gemensamma förvaltningsorganisationen i Göteborg liksom för förvaltningsorganisationerna vid vart och ett av universiteten i Uppsala och Lund, anser utredningen, att cheferna för de fyra förvaltningarna i Stockholm bör vara byråchefer med placering i någon av lönegraderna B 1—3.

d) Principerna för den lokala förvaltningens organisation

De i nästföregående avsnitt av detta kapitel framlagda förslagen innebär, att de lokala universitets/högskoleförvaltningarna föreslås bli följande, nämligen

(1) förvaltningsorganisationen vid Uppsala universitet;

(2) förvaltningsorganisationen vid Lunds universitet, åt vilken tills vidare jämväl vissa förvaltningsuppgifter för tekniska högskolan i Lund föreslås uppdragna;

(3) den gemensamma förvaltningsorganisationen för Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola;

(4) förvaltningsorganisationen vid Stockholms universitet;

(5) förvaltningsorganisationen vid karolinska institutet;

(6) förvaltningsorganisationen vid tekniska högskolan i Stockholm;

(7) akademiska samarbetsnämndens i Stockholm kansli (för handhavandet av för Stockholms universitet, karolinska institutet och tekniska högskolan i Stockholm gemensamma angelägenheter);

(8) förvaltningsorganisationen vid Umeå universitet; samt

(9) förvaltningsorganisationen vid tekniska högskolan i Lund (se dock punkt 2 ovan).

Vid sidan om dessa nio förvaltningsorganisationer ligger dels förvaltningarna vid lantbrukshögskolan, skogshögskolan och veterinärhögskolan, vilka icke beröres av utredningens förslag, dels förvaltningen vid handelshögskolan i Göteborg. Rörande den sistnämnda förvaltningen framlägger utredningen inga förslag till förändringar. Av vad i fjärde kapitlet anförts följer emellertid, att den nya universitetsstadgans bestämmelser rörande universitetsråd (motsvarande) i fråga om handelshögskolan i Göteborg skall avse förste byråsekreteraren vid högskolan.

Var och en av de ovan uppräknade nio förvaltningsorganisationerna skall enligt utredningens förslag utgöra en sammanhållen organisatorisk enhet under ledning av en administrativ chef. De under punkterna 1—3 uppräknade förvaltningarna blir de största. För deras ledning föreslår utredningen inrättandet av tre tjänster som *universitetsråd* med placering i lönegrad B 4. För ledningen av de under punkterna 4—8 angivna förvaltningsorganisationerna föreslår utredningen inrättandet av fem tjänster som *byråchefer* med placering i någon av lönegraderna B 1—3. Rörande organisationen av förvaltningen för tekniska högskolan i Lund anser utredningen, att förslag bör framläggas av organisationskommittén, men utredningen räknar med att efter uppbyggnadsperiodens slut en byråchefsbefattning bör inrättas även här.

Byråchefen vid akademiska samarbetsnämnden i Stockholm benämnes i utkastet till universitetsstadga chefen för samarbetsnämndens kansli. Rörande denne tjänstemans ställning och uppgifter har förslag framlagts i fjärde kapitlet. I det väsentliga avses hans ställning och uppgifter komma att motsvara de övriga här ifrågavarande förvaltningschefernas. Även samarbetsnämndens kansli bör enligt utredningens mening vara organiserat på i princip samma sätt som universitets/högskoleförvaltningarna. Då i det följande talas om universitets/högskoleförvaltningarna och deras organisation, avses därför, där annat ej uttryckligen säges, även akademiska samarbetsnämndens i Stockholm kansli.

För universitetsråden och övriga här angivna byråchefer användes i betänkandet liksom i det bilagda utkastet till universitetsstadga, den gemensamma be-

nämningen universitetsråd (motsvarande). Rörande universitetsrådens (motsvarande) ställning och uppgifter m. m. har utredningen redovisat sina förslag i fjärde kapitlet. I förevarande sammanhang synes det därför vara tillräckligt att erinra om att universitetsrådet (motsvarande) föreslås ha som sin huvuduppgift att såsom chef leda förvaltningens arbete och ansvara för detsamma inför vederbörande konsistorium — i fråga om Lund och Göteborg vederbörande konsistorier och samarbetsnämnder. På universitetsrådet (motsvarande) skall sålunda ankomma ansvaret för ärendenas beredning och föredragning inför de beslutande myndigheterna vid universitetet/högskolan. Det enda undantaget härifrån utgöres av biblioteksärendena, i fråga om vilka motsvarande ansvar föreslås åvila överbibliotekarien.

Varje universitets/högskoleförvaltning bör rimligen uppdelas på *avdelningar*. Principen för denna uppdelning bör, som redan framhållits, enligt utredningens mening vara densamma som den som redan tillämpas vid universiteten och högskolorna, nämligen en *fördelning efter funktioner*. En uppdelning efter fakulteter eller, i fråga om den gemensamma förvaltningsorganisationen i Göteborg, efter läroanstalter bör sålunda icke tillämpas. Endast genom en uppdelning efter funktioner tillgodoser man nämligen, som utredningen ser saken, effektivitetskravet inom en förvaltningsorganisation med så många och sinsemellan så olikartade arbetsuppgifter som universitets/högskoleförvaltningens.

Särskilda tjänstemän bör sålunda inom var och en av förvaltningarna finnas för handhavandet av vart och ett av de särskilda slag av uppgifter, som enligt den i det första avsnittet av detta kapitel lämnade redogörelsen skall åvila den lokala universitets/högskoleförvaltningen. Dessa uppgifter är i väsentliga hänseenden gemensamma för de flesta av de här ifrågavarande förvaltningsorganisationerna. Ett undantag utgör dock Stockholm, där vissa av förvaltningsuppgifterna för universitetet, karolinska institutet och tekniska högskolan föreslås bli anförtrodda en särskild, för de tre läroanstalterna gemensam förvaltningsorganisation, medan de återstående förvaltningsuppgifterna skall handhas av de enskilda läroanstalternas förvaltningar. Även i fråga om förvaltningsorganisationerna i Lund har utredningen föreslagit ett speciellt arrangemang, i det att universitetsförvaltningen föreslås tills vidare svara för vissa förvaltningsuppgifter även för tekniska högskolan.

Självfallet måste emellertid förvaltningsorganisationens konkreta utformning liksom de personella resursernas dimensionering för varje enskild förvaltning påverkas av förvaltningsuppgifternas omfattning och andra särskilda förhållanden. Med hänsyn härtill har utredningen valt att först skissera en organisationsmodell, avsedd att ligga till grund för organisationen av varje enskild förvaltning, för att därefter i ett följande avsnitt av kapitlet framlägga sina konkreta förslag i avseende på avdelningar och tjänster vid var och en av dessa.

Inom varje förvaltning måste finnas ett *sekretariat*. Detta bör vara gemensamt för konsistorium (konsistorier) och rektorsämbete(n) samt för fakulteter och

sektioner. Härmed avser utredningen att på sekretariatet bör ankomma att i fråga om dessa myndigheter svara för (1) diarium, (2) kallelser och föredragningslistor, (3) protokoll (motsvarande), (4) expediering av beslut samt (5) arkivering. Sekretariaten synes därutöver böra ha ansvaret för läroanstalternas huvudarkiv, d. v. s. för de arkivalier, som icke användes i det dagliga arbetet inom enskilda avdelningar.

Vad här sagts om sekretariatets uppgifter, innebär att sekretariatet får ansvaret för expedieringen bl. a. av fakulteternas/sektionernas petitaframställningar. Dock bör redan här understrykas, att det utredningsarbete, som bildar underlaget för dessa framställningar, enligt utredningens mening icke bör åvila sekretariatet utan andra avdelningar inom förvaltningen. Däremot torde på sekretariatet få ankomma ansvaret för beredningen av remissärenden av mera allmänt innehåll.

De kanslierna nu åvilande uppgifterna i fråga om registrering av de studerande och deras studieresultat synes lämpligen, i samband med att denna verksamhet intensifieras, böra övertagas av de i det följande föreslagna utbildningsadministrativa avdelningarna. Den mera formella uppgiften att pröva examensansökningar synes däremot böra åvila sekretariatet.

Universitets/högskolesekretariatet bör enligt utredningens mening förutom sina ovan angivna mera formella sekretariatsuppgifter ha att fungera som förvaltningens *juridiska* specialavdelning. På dess handläggning bör sålunda ankomma alla ärenden av rent juridisk natur och sekretariatet bör överhuvudtaget tillhandagå läroanstaltens beslutande myndigheter och förvaltningens övriga avdelningar med råd i juridiska spörsmål. För kompetens till de högre tjänsterna inom sekretariatet bör därför fordras, att vederbörande avlagt juridisk eller juridisk-samhällsvetenskaplig examen.

Med hänsyn till att juridisk sakkunskap sålunda alltid finns företrädd inom sekretariatet, torde det bli naturligt att tjänstemän inom detta fungerar såsom föredragande eller deltar i föredragningen av ett stort antal ärenden i såväl konsistorium som fakulteter och sektioner. Bl. a. synes detta regelmässigt böra vara fallet vid fakulteters och sektioners handläggning av ärenden rörande tillsättning av högre ordinarie tjänster.

Universitets/högskolesekretariatet föreslås sålunda få den dubbla uppgiften att dels utgöra läroanstaltens gemensamma kansli, dels fungera som förvaltningens specialavdelning för juridiska angelägenheter. Förslaget innebär i jämförelse med gällande ordning en förändring väsentligen såtillvida, att de uppgifter, som vid universiteten nu handhas av fakultetssekreterarna, föreslås uppdelade på flera avdelningars befattningshavare. De formella uppgifterna avseende kallelser, protokoll, expediering av beslut m. m. för fakulteters och sektioners räkning avses alltfort ligga hos sekretariatet, men utredningen räknar med att det skall vara möjligt att överföra en betydande del av dessa arbetsuppgifter till kanslister och andra tjänstemän utan akademisk examen. Endast i undantagsfall torde nämligen själva protokollföringen vid fakultetssammanträ-

den fordra juridisk skolning. Uppgifterna att bereda och inför fakultet och sektion föredraga ärendena föreslås däremot fördelade mellan specialister tillhörande skilda avdelningar inom förvaltningen, varvid endast uppgifter av rent juridisk natur avses ankomma på de högre tjänstemännen inom sekretariatet. Ärenden rörande utbildningens innehåll och organisation föreslås däremot bli beredda och föredragna av tjänstemän inom den utbildningsadministrativa avdelningen, personaladministrativa ärenden av personalavdelningens tjänstemän, ekonomiska ärenden av tjänstemän inom den ekonomiskt-administrativa avdelningen etc. I den mån härvid juridisk sakkunskap behöver anlitas och icke står till förfogande inom vederbörande avdelning, skall enligt utredningens mening råd sökas hos sekretariatet, vanligen genom underhandsförfrågningar men ibland genom att en tjänsteman inom sekretariatet deltar i föredragningen, någon gång måhända även genom begäran om skriftligt yttrande från sekretariatets sida.

Detta förslag om uppdelning av de nuvarande fakultetssekreteraruppgifterna på flera händer är en konsekvens av utredningens allmänna rekommendation att universitetsadministrationens sinsemellan olikartade uppgifter bör handhas av tjänstemän med specialiserad inriktning på de skilda huvudslagen av uppgifter. Vid den praktiska utformningen av en efter denna princip uppbyggd förvaltningsorganisation för de högre läroanstalterna måste emellertid beaktas det stora värde den nuvarande fakultetssekreterarfunktionen har för sammanhållningen av själva fakultetsarbetet. Denna uppgift kan enligt utredningens mening icke läggas på dekanerna ensamma, även om vissa av fakultetsorganens arbetsområden minskas genom den längre gående fakultets- och sektionsuppdelning, som utredningen i ett föregående kapitel föreslagit. Det torde därför vara lämpligt, att även i den nya organisationen någon av tjänstemännen inom sekretariatet får som uppgift att särskilt följa varje enskild fakultets och sektions ärenden. På denne tjänsteman bör då även ankomma att vara den inom sekretariatet, som i första hand svarar för den på sekretariatets handläggning ankommande delen av ifrågavarande fakultets eller sektions ärenden.

Vid sidan av sekretariatet bör, som framhållits i det föregående, finnas avdelningar för de skilda huvudgrupperna av universitetsadministrativa arbetsuppgifter. En av dessa avdelningar blir helt naturligt *den kamerala avdelningen.* Dennas uppgift bör omfatta all läroanstaltens kassarörelse, bokföring och annan redovisning av penningmedel. Denna kamerala förvaltning bör, som i flera sammanhang redan framhållits, omfatta icke blott de till läroanstalterna direkt på rikstaten anvisade medlen utan även andra för finansiering av vid läroanstalterna bedriven verksamhet anvisade medel liksom även fondmedel och motsvarande.

På den kamerala avdelningen bör därvid ankomma att verkställa alla löneutbetalningar, som skall göras av universitets/högskoleförvaltningen. Själva avlöningsuträkningen (upprättandet av lönelistor) synes däremot böra åvila personalavdelningen. På motsvarande sätt bör den kamerala avdelningen verkställa inbetalningar av skatt och av försäkringsavgifter i enlighet med inom personal-

avdelningen gjorda uträkningar. Överhuvudtaget bör den kamerala avdelningens funktion vara renodlat verkställande. I enlighet med särskilda instruktioner skall avdelningen regelbundet eller på särskild anfordran lämna kontoutdrag till institutionsföreståndare, anslagsmottagande forskare och andra tjänstemän med dispositionsrätt över visst anslag eller viss del av sådant.

Enligt utredningens mening bör vidare inom en universitets/högskoleförvaltning finnas en särskild *personalavdelning*. Till denna bör hänföras all på läroanstalten ankommande avlöningsuträkning samt uträkning av skatteavdrag och avgifter till den allmänna försäkringen i fråga om all personal, inklusive sådan som avlönas med medel ur särskilda forskningsanslag. Det blir under sådana förhållanden naturligt att till personalavdelningen även koncentrera all förekommande personalredovisning. Detta förutsätter i sin tur, att alla personaladministrativa beslut (rörande utnämningar, förordnanden, löneklassplacering, tjänstledigheter, semestrar etc.) delges personalavdelningen och att denna också mottar och vidarebefordrar alla sjukanmälningar från vid läroanstalten verksam personal.

Personalavdelningen bör vidare bereda eller deltaga i beredningen av alla personaladministrativa ärenden, för vilkas bedömning erforderliga uppgifter eller erforderlig sakkunskap finnes inom avdelningen. Ett självklart undantag utgör härvid beredningen av ärenden rörande tillsättning av vetenskapliga tjänster.

På personalavdelningen bör också ankomma att tillhandahålla material för tjänstgöringsbetyg och motsvarande handlingar.

Slutligen må framhållas, att utredningens här framlagda förslag innebär, att på de skilda universitets/högskoleförvaltningarnas kameral- och personalavdelningar överföres en betydande del av de rent administrativa uppgifter, som nu handlägges inom enskilda institutioner.

I det föregående har framhållits, att de akademiska läroanstalternas förvaltningsorganisationer bör ges resurser även för en intensifierad informations- och kontaktverksamhet, icke minst med sikte på kontakterna med utlandet. Även för denna typ av verksamhet fordras personal med speciell utbildning och intresseinriktning och utredningen föreställer sig, att det är lämpligast att inom varje förvaltning organiseras en särskild *informationsavdelning*.

De informationsuppgifter, som kan sammanfattas i beteckningen studierådgivning, bör dock enligt utredningens mening icke tillhöra informationsavdelningens utan i stället den utbildningsadministrativa avdelningens arbetsuppgifter.

På informationsavdelningen bör närmast ankomma att svara för allmän informationsverksamhet rörande universiteten/högskolorna och deras verksamhet, att besvara förfrågningar från myndigheter och enskilda, från in- och utlandet rörande studievillkor och studieförhållanden. Helt naturligt kan uppgifter av denna art icke alltid lösas av avdelningens tjänstemän ensamma, utan kontakter blir

nödvändiga med andra avdelningar inom förvaltningen samt — icke minst — med enskilda forskare inom läroanstalten.

Informationsavdelningen bör vidare i särskilda fall kunna åläggas att lägga upp program för utländska besökare, och den bör förmedla kontakter för besökande forskare med läroanstaltens institutioner och forskare.

Det torde vidare enligt utredningens mening vara lämpligt att på informationsavdelningen lägga ansvaret för åtminstone vissa delar av universitetens/högskolornas publiceringsverksamhet (kataloger, studiehandböcker, program, redogörelser m. m.).

Slutligen bör enligt utredningens mening tjänstemän inom informationsavdelningen kunna biträda i förberedelsearbetet för promotionshögtidligheter och andra motsvarande representativa föranstaltningar.

De tre sist behandlade avdelningarna av universitets/högskoleadministrationen — kameral-, personal- och informationsavdelningarna — blir väsentligen avdelningar för administrativa rutingöromål. För *de utredande uppgifterna* förordar utredningen, att särskilda avdelningar upprättas. Bortsett från de rent juridiska utredningsuppgifterna, vilka enligt i det föregående redovisat förslag skulle åvila sekretariatet, är det härvidlag fråga om utredningsuppgifter av väsentligen två skilda slag, nämligen dels ekonomiskt-administrativt utredningsarbete, dels sådant arbete sammanhängande med utbildningens innehåll och organisation. Var och en av dessa huvuduppgifter fordrar särskilda kvalifikationer hos dem, som skall handha dem. Utredningen föreslår därför, att för dessa uppgifter två särskilda avdelningar upprättas, en utbildningsadministrativ och en ekonomiskt-administrativ avdelning.

Inom den *utbildningsadministrativa avdelningen* bör enligt utredningens mening alla sådana ärenden beredas, som gäller utbildningens innehåll och organisation. Det innebär, att tjänstemän inom denna avdelning bör fungera som föredragande i utbildningsnämnderna och såsom föredragande i alla utbildningen berörande frågor vid sammanträden med fakulteter och sektioner.

Den utbildningsadministrativa avdelningen bör vidare ha till uppgift att fortlöpande bedriva ett aktivt utredningsarbete i syfte dels att innehållsmässigt anpassa de skilda slagen av akademisk yrkesutbildning till arbetslivets behov, dels att följa utbildningsorganisationens effektivitet bl. a. i avseende på examensfrekvens och studietidens längd. Utredningen förutsätter, att detta utredningsarbete, som utredningen anser höra till universitets/högskoleförvaltningens allra mest betydelsefulla uppgifter, bedrives dels efter lokala initiativ, dels i enlighet med centralt, främst inom universitetskanslersämbetets utbildningsbyrå, uppdragna riktlinjer. Fortlöpande kontakter bör självfallet även upprätthållas mellan de utbildningsadministrativa avdelningarna å ena sidan och utbildningsråden och fakultetsberedningarna å den andra.

Som underlag för utredningsarbete av de slag, varom här är fråga, fordras bl. a. statistiska data rörande studieresultat och studietider. Av detta skäl för-

ordar utredningen, att den uppgift att insamla data av dessa slag, som redan nu åvilar de akademiska läroanstalterna inom ramen för den av statistiska centralbyrån omhänderhavda statistiken över högre studier, skall utföras inom läroanstalternas utbildningsadministrativa avdelningar. Det blir då också naturligt att på dessa avdelningar lägga uppgiften att föra de lokala register över de studerande och deras studieresultat m. m., som erfordras dels för det ovannämnda utredningsarbetet rörande utbildningsorganisationens effektivitet, dels som underlag för tilldelningen av lärarkrafter för undervisningen i de filosofiska fakulteternas ämnen.

Som framhållits i andra och tredje kapitlen innebär utredningens förslag om upprättandet av en utbildningsadministrativ avdelning inom den centrala universitetsförvaltningen bl. a., att en betydande del av det administrativa arbetet för undervisningens organisation liksom av det utrednings- och beredningsarbete i fråga om utbildningsinnehåll och utbildningens reformering, som nu belastar lärarna och, framför allt, institutions- och avdelningsföreståndarna, skall övertagas av dessa avdelningar. Som också framhållits i det föregående, torde denna överflyttning av arbetsuppgifter från institutions- och fakultetsorganen till den centrala förvaltningen komma att bli av något olika omfattning vid de skilda slagen av fakulteter och läroanstalter beroende på utbildningsorganisationens struktur. I fråga om utbildningslinjer med fast studiegång och parallell undervisning i flera ämnen samtidigt torde mera av de utbildningsadministrativa uppgifterna lämpligen böra överföras till läroanstaltens centrala förvaltning, än fallet blir i fråga om de filosofiska fakulteternas stora undervisningsinstitutioner. Dock bör enligt utredningens mening strävandena inriktas på att så mycket som möjligt av de rent sekretariatsmässiga och utredande uppgifterna överallt skall omhänderhas av universitets/högskoleförvaltningens utbildningsadministrativa avdelning.

Såsom universitets/högskoleförvaltningens specialavdelning för utbildningsfrågor kommer den utbildningsadministrativa avdelningen givetvis att få betydelsefulla och arbetskrävande uppgifter som serviceorgan åt fakulteterna (sektionerna) i dessas petita-arbete.

Som i annat sammanhang redan framhållits bör på den utbildningsadministrativa avdelningen slutligen ankomma att svara för en i jämförelse med nuvarande förhållanden avsevärt förstärkt studierådgivning. Denna verksamhet, som bör innefatta kollektiv och individuell information och rådgivning rörande studiernas uppläggning inom de skilda akademiska utbildningslinjerna, måste bygga på den utbildningsprognostiska och yrkesvägledande verksamhet, för vilken arbetsmarknadsstyrelsen har att svara. Det bör därför åligga tjänstemännen inom universitets/högskoleförvaltningarnas utbildningsadministrativa avdelningar att hålla sig underrättade om yrkesvägledningens arbetsmaterial och fortlöpande hålla kontakt med den genom arbetsmarknadsstyrelsens försorg bedrivna yrkesvägledningen för gymnasister och studenter.

Även den *ekonomiskt-administrativa avdelningen* kommer att som en av sina huvuduppgifter ha att deltaga i planeringsarbetet för forsknings- och utbildningsresursernas fortsatta utbyggnad. Denna avdelning bör enligt utredningens mening handha den centrala universitets/högskoleadministrationens uppgifter i avseende på vården om läroanstaltens egendom, inklusive fastighetsförvaltning i den utsträckning sådan förekommer. Dessa universitets/högskoleförvaltningens uppgifter består, som framgått av det föregående, dels i att utarbeta förslag till föreskrifter för institutionsförvaltningen, dels i att direkt handha förvaltningen av sådana för universitetet/högskolan gemensamt avsedda anläggningar och verksamheter, vilka icke ingår i ämnesinstitutionsorganisationen och för vilka särskilda föreståndare icke utsetts. Vidare bör till den ekonomiskt-administrativa avdelningen förläggas den i det föregående föreslagna service-organisation, som är avsedd att vara institutionerna och deras forskare behjälplig vid upphandling av för verksamheten erforderlig utrustning m. m.

Den ekonomiskt-administrativa avdelningen bör utarbeta förslag till konsistoriets petita samt förslag till regleringsbrev och till fakulteternas/sektionernas förslag och konsistoriets beslut rörande fördelningen mellan institutionerna av icke-ordinarie biträdespersonal samt materiel- och apparatanslag. På avdelningen bör vidare ankomma att bereda alla ärenden rörande disposition av lokaler, förhyrningar och byggnadsprogram. En fortlöpande kontakt torde därvid böra hållas med byggnadsstyrelsen och med särskilt tillkallade programkommittéer.

På denna avdelning bör vidare — och detta blir en av avdelningens mest betydelsefulla uppgifter — ankomma att biträda fakulteter och sektioner i deras planerings(petita-)arbete. Inom den ekonomiskt-administrativa avdelningen bör sålunda huvuddelen av det så att säga tekniska petita-arbetet försiggå. Här bör sålunda — delvis på grundval av material, som lämnas av personalavdelningen — beräknas belastningen på avlöningsanslaget till följd av löneregleringar och löneklassuppflyttningar samt vid genomförande av i fakulteternas/sektionernas petita framförda förslag om personalförstärkningar. Här bör vidare motsvarande beräkningar göras rörande medelsbehovet under t. ex. omkostnads-, materiel- och apparatanslagen. Dessa beräkningar bör grundas dels på fakulteters och sektioners förslag, dels även på den inom den ekonomiskt-administrativa avdelningen samlade erfarenheten beträffande medelsbehov och medelsförbrukning för skilda ändamål.

Avdelningen bör överhuvudtaget uppmärksamt följa belastningen på läroanstaltens anslag och resurser, utreda möjligheterna till organisatoriska omläggningar i rationaliserande syfte och framlägga härav föranledda förslag. Liksom i fråga om den utbildningsadministrativa avdelningen förutsätter utredningen, att utredningsarbetet bedrives dels efter lokala initiativ, dels enligt centralt inom vederbörande byrå inom universitetskanslersämbetet uppdragna riktlinjer. En fortlöpande kontakt måste överhuvudtaget hållas mellan de ekonomiskt-administrativa avdelningarna inom de lokala förvaltningarna å ena sidan och universitetskanslersämbetet å den andra.

På de ekonomiskt-administrativa avdelningarna synes normalt även de fondförvaltande uppgifterna böra ligga. I fråga om de särskilda övervägaden, som härutinnan är nödvändiga för Uppsala universitets del, återkommer utredningen i nästföljande avsnitt.

Med hänsyn till arbetsuppgiftens omfattning och inriktning torde de ekonomiskt-administrativa avdelningarna böra uppdelas i sektioner, varav en allmän utrednings- och planeringssektion, en sektion för handhavandet av upphandlingsuppgifterna och en sektion för förvaltningen av andra för läroanstalten gemensamt förvaltade anläggningar och verksamheter.

Den skiss till de lokala universitets/högskoleförvaltningarnas organisation, som utredningen här redovisat, har som bärande princip tanken att ge de högre läroanstalterna förvaltningsresurser icke blott för det administrativa handhavandet av givna resurser utan även för ett fortlöpande och aktivt utrednings- och planeringsarbete för resursernas utbyggande och rationella utnyttjande. De utrednings- och planeringsuppgifter, som föreslås lagda på den utbildningsadministrativa respektive den ekonomiskt-administrativa avdelningen är otvivelaktigt de mest krävande men samtidigt de för läroanstalternas utveckling mest betydelsefulla. Därför föreslår utredningen, att vid de största universitets/högskoleförvaltningarna byråchefstjänster inrättas för ledningen av dessa avdelningars arbete.

Det inom skilda avdelningar av universitets/högskoleförvaltningarna bedrivna utrednings- och planeringsarbetet skall utgöra underlag för petita-arbetet. Detta arbete i sin tur föreslår utredningen till väsentlig del anförtrott de enskilda fakulteterna (sektionerna); endast i de delar, som avser de administrativa och andra för universitetet/högskolan gemensamma resurser, föreslås petita-arbetet åvila läroanstaltens konsistorium. Varje fakultet (sektion) har sålunda att för sitt petita-arbete hämta utredningsmaterial och andra uppgifter från så gott som alla förvaltningens avdelningar — främst dock från den utbildningsadministrativa och den ekonomiskt-administrativa avdelningen — och var och en av dessa har på motsvarande sätt att betjäna samtliga fakulteter (sektioner). Utredningen är fullt klar över att denna organisation ställer stora krav på förvaltningsorganisationens chef. Å andra sidan anser utredningen, att man endast genom att på detta sätt dela upp såväl de beslutande som de utredande och förvaltande uppgifterna på organ med specialiserad inriktning tillgodoser de *krav på sakkunskap,* som universitetsverksamhetens mångskiftande natur reser.

Genomförandet av utredningens här framlagda förslag rörande principerna för den centrala universitets/högskoleförvaltningens organisation förutsätter en i vissa hänseenden relativt långtgående omläggning av nu tillämpade förvaltningsrutiner. Denna omläggning torde varken kunna eller böra genomföras i ett slag. Det torde bli förvaltningschefernas första uppgift att, med biträde främst av cheferna för de ekonomiskt-administrativa avdelningarna, planlägga och leda övergången till den nya förvaltningsorganisationen. Det bör givetvis vidare

ankomma på förvaltningen själv, särskilt på dess ekonomiskt-administrativa avdelning, att under omläggningen och sedermera alltfort följa utvecklingen och framlägga förslag om erforderliga justeringar.

Innan utredningen nu går att redovisa sina på angivna principer grundade förslag rörande den konkreta uppbyggnaden av de enskilda förvaltningarna, vill utredningen här framlägga vissa förslag rörande dels kompetensfordringar för de i det följande föreslagna tjänsterna inom universitetens och högskolornas förvaltning, dels tillsättningsförfarandet rörande vissa av dessa tjänster.

För de olika typerna av tjänster inom de högre läroanstalternas förvaltningar fordras — som redan flera gånger understrukits — flera skilda slag av sakkunskap och intresseinriktning. Med ett i det föregående redan angivet undantag — det gäller de högre tjänsterna inom sekretariaten — vill utredningen emellertid icke föreslå några särskilda formella kompetensfordringar för någon av de här föreslagna tjänsterna. Utredningen vill endast allmänt framhålla, att samhällsvetenskaplig eller företagsvetenskaplig utbildning i många fall torde vara lämplig.

Vad så beträffar tillsättningsförfarandet har utredningen redan i fjärde kapitlet föreslagit, att universitetsrådstjänsterna och de byråchefstjänster, som motsvarar universitetsrådstjänster och vilkas innehavare sålunda avses fungera som förvaltningschefer, skall utan ansökningsförfarande tillsättas av Kungl. Maj:t efter anmälan av universitetskanslersämbetet. I fråga om övriga till de skilda förvaltningarna knutna tjänster på löneplan B föreslår utredningen att de — likaledes utan ansökningsförfarande — tillsättes av Kungl. Maj:t efter anmälan av vederbörande rektorsämbete(n). Tjänster i lönegraderna 24—27 på löneplan A bör, liksom de flesta övriga tjänster i dessa lönegrader vid universiteten/högskolorna, tillsättas av Kungl. Maj:t efter förslag av vederbörande konsistorium respektive samarbetsnämnd. Beträffande slutligen de administrativa tjänsterna med placering i lönegradsintervallet A 19—23 har utredningen i fjärde kapitlet föreslagit, att dessa skall tillsättas av universitetskanslersämbetet.

e) De enskilda förvaltningarnas organisation

I närmast föregående avsnitt har utredningen redovisat sitt förslag rörande den principiella uppbyggnaden av de enskilda universitets/högskoleförvaltningarnas organisation. Den konkreta utformningen på de skilda orterna måste helt naturligt bli beroende av omfattningen av den verksamhet, som administrationen skall betjäna, liksom av andra speciella förutsättningar vid de enskilda läroanstalterna. De konkreta förslagen rörande erforderliga tjänster inom de enskilda förvaltningarna framlägges därför i det följande för varje läroanstalt (förvaltning) för sig.

Då utredningen i det följande talar om »avdelningar» inom de skilda förvaltningsorganisationerna, har utredningen därmed icke velat föreslå, att samtliga

dessa avdelningar på alla håll skall arbeta fristående från varandra och vara direkt underställda universitetsrådet (motsvarande). Utredningen kan — som ovan framhållits — tänka sig, att det i undantagsfall kan vara lämpligt att vissa av »avdelningarna» göres till sektioner inom en större enhet. Frågan härom synes emellertid på förevarande stadium böra hållas öppen.

I det följande framlägger utredningen vidare förslag rörande de högre tjänster (tjänster i lägst lönegrad A 19), som i framtiden bör finnas inrättade inom var och en av förvaltningsorganisationerna. Däremot går utredningen icke in på frågorna, hur övergången från den nuvarande till den nya organisationen i de enskilda fallen skall genomföras. I vissa fall torde befintliga tjänster böra ombildas; i andra fall föras på övergångsstat. Även dessa frågor bör enligt utredningens mening på förevarande stadium hållas öppna.

Uppsala universitet

Universitetsförvaltningen i Uppsala kommer enligt utredningens förslag att betjäna en enda läroanstalt. Å andra sidan förutsättes denna förvaltning, liksom hittills, komma att omfatta dels förvaltningen av det till universitetets delfond av statens allmänna fastighetsfond hörande fastighetsbeståndet, dels förvaltningen av de åt Uppsala universitet anförtrodda, speciellt stora donationsfonderna innefattande bl. a. ett betydande innehav av jordbruks- och skogsegendomar. Särskilt de sistnämnda förvaltningsuppgifterna är av betydande omfattning och fordrar speciellt beaktande vid utformningen av förvaltningsorganisationen.

För förvaltningens ledning har föreslagits inrättande av en tjänst som *universitetsråd* med placering i lönegrad B 4.

Universitetets *sekretariat,* tillika förvaltningens juridiska avdelning, måste enligt utredningens mening dimensioneras med hänsyn jämväl till de omfattande uppgifter av juridisk natur, som följer av universitetets domänförvaltning. För sekretariatets ledning föreslår utredningen en tjänst med placering i lönegrad A 27. Inom sekretariatet bör vidare placeras en tjänst motsvarande den nuvarande akademiombudsmannatjänsten med placering i lönegrad A 25. På innehavaren av denna tjänst bör främst ankomma att relativt självständigt svara för de på sekretariatet ankommande göromål, vilka sammanhänger med universitetets fastighetsförvaltande uppgifter. På honom bör vidare, liksom fallet är beträffande den nuvarande akademiombudsmannen, ankomma att vid domstolar och andra myndigheter bevaka universitetets rätt och föra dess talan i vad som rör universitetets egendom och åt det anförtrodda donationer.

För att biträda sekretariatets chef i övriga sekretariatsgöromål, icke minst göromålen som fakulteternas sekretariat, erfordras enligt utredningens mening ytterligare en fast tjänst. Utredningen föreslår för detta ändamål en byråsekreterartjänst med placering i någon av lönegraderna A 19—23. Härtill bör komma den amanuens- samt kanslist- och annan biträdande personal, som befinnes erforderlig.

I enlighet med i det föregående redovisade överväganden föreslår utredningen vidare, att vid universitetet i Uppsala inrättas två byråchefstjänster med placering i någon av lönegraderna B 1—3, den ena för ledningen av förvaltningens *utbildningsadministrativa avdelning* och den andra för ledningen av den ekonomiskt-administrativa avdelningen. För bestridandet av göromålen inom den förstnämnda av dessa avdelningar erfordras enligt utredningens mening, förutom byråchefen, två sekreterartjänster och därjämte den amanuens- och biträdespersonal, som prövas erforderlig. Sekreterartjänsterna bör inplaceras i lönegradsintervallet A 19—23.

Den *ekonomiskt-administrativa avdelningens* uppgifter skall enligt utredningens i det föregående redovisade förslag inom samtliga universitetsförvaltningar vara av två slag, nämligen dels utrednings- och planeringsuppgifter, dels mera renodlat förvaltande uppgifter. De sistnämnda uppgifterna omfattar i sin tur två områden: Handhavandet av den inköps-service, som enligt utredningens förslag skall organiseras inom universitetets centrala förvaltning, och förvaltningen av övriga för universitetet gemensamma service-anläggningar och verksamheter, för vilka annan särskild föreståndare ej utsetts. Var och en av dessa två verksamhetsgrenar bör enligt utredningens mening handhas av en föreståndare med bistånd av den biträdespersonal, som prövas erforderlig. För detta föreståndarskap föreslår utredningen inrättandet av två tjänster med placering i lönegradsintervallet A 19—23.

Den ekonomiskt-administrativa avdelningens utrednings- och planeringssektion kommer enligt utredningens förslag att i stor utsträckning fungera som ett service-organ åt fakulteterna i dessas planeringsarbete. För dessa uppgifter erfordras enligt utredningens bedömande vid Uppsala universitet förutom byråchefen två väl kvalificerade tjänstemän, av vilka den ene under byråchefen fungerar som planeringssektionens chef, samt därjämte den amanuens- och biträdespersonal, som befinnes erforderlig. Utredningen föreslår inrättandet av en tjänst som sektionschef med placering i lönegrad A 25 och en sekreterartjänst med placering i någon av lönegraderna A 19—23.

Universitetsförvaltningens *personaladministrativa avdelning* bör enligt utredningens mening förestås av en tjänsteman, som kan beräknas självständigt svara för de personaladministrativa uppgifterna. För detta ändamål föreslår utredningen en tjänst med placering i lönegrad A 25. Därtill bör komma amanuens- och biträdespersonal av den omfattning, som befinnes erforderlig.

Som i det föregående framhållits räknar utredningen med att arbetet inom förvaltningens *kamerala avdelning* till väsentlig del kommer att bestå i att verkställa och bokföra utbetalningar i enlighet med på andra håll inom universitetet och dess förvaltning fattade beslut och meddelade anvisningar. För ledningen av arbetet inom den kamerala avdelningen föreslår utredningen en tjänst med placering i lönegrad A 23. Förutom denna tjänst bör givetvis finnas biträdande personal i den utsträckning, som visar sig erforderlig.

För bestridandet av de på universitetsförvaltningens *informationsavdelning* ankommande uppgifterna föreslår utredningen en tjänst med placering i någon av lönegraderna A 19—23. Även här bör finnas den biträdande personal, som befinnes erforderlig.

Utredningens förslag i fråga om den ekonomiskt-administrativa avdelningens organisation förutsätter, att inga fastighetsförvaltande uppgifter skall ankomma på denna avdelning. För dessa uppgifter föreslår utredningen, att den nuvarande organisationen med ett byggnadskontor, en jordbruksförvaltning och en skogsförvaltning bibehålles i oförändrad form.

Utredningen vill här tillägga, att tjänsten som byggnadsingenjör vid byggnadskontoret närmast är avsedd för förvaltningen av de fastigheter, som tillhör universitetets delfond av statens allmänna fastighetsfond, medan tjänsten som byggnadsingenjör vid jordbruksförvaltningen närmast är avsedd för universitetets övriga fastighetsförvaltning.

Sammanfattningsvis innebär utredningens förslag till organisation av universitetsförvaltningen i Uppsala en ökning från 15 till 21 fasta tjänster i lägst lönegrad A 19.

Lunds universitet

Universitetsförvaltningen i Lund kommer enligt utredningens förslag att betjäna Lunds universitet och i vissa i det föregående särskilt angivna hänseenden tills vidare även tekniska högskolan i Lund. Vid förvaltningsorganisationens utformning måste särskild hänsyn tagas till att förvaltningen skall omfatta jämväl den nuvarande tandläkarhögskolan i Malmö. Liksom i fråga om Uppsala universitet förutsättes universitetsförvaltningen i Lund ha ansvaret för förvaltningen av de till universitetets delfond av allmänna fastighetsfonden hörande fastigheterna. Däremot är den egna domänförvaltningen för Lunds universitets vidkommande icke av sådan omfattning, att särskilda förvaltningsavdelningar erfordras.

För förvaltningens ledning har i det föregående föreslagits inrättandet av en tjänst som *universitetsråd* med placering i lönegrad B 4.

För förvaltningens *sekretariat* synes någon ombudsmannatjänst icke vara erforderlig. I övrigt synes sekretariatet böra organiseras på samma sätt som i Uppsala. Utredningen föreslår sålunda en chefstjänst med placering i lönegrad A 27 och en byråsekreterartjänst med placering i någon av lönegraderna A 19—23. Därutöver bör inom sekretariatet finnas amanuens- samt kanslist- och annan biträdande personal i den omfattning, som för arbetsuppgifternas bestridande befinnes erforderlig.

Den utbildningsadministrativa avdelningen inom universitetsförvaltningen i Lund bör enligt utredningens mening ges samma organisation som motsvarade avdelning i Uppsala. Utredningen föreslår sålunda en tjänst som byråchef med placering i någon av lönegraderna B 1—3 och två sekreterartjänster med placering i lönegradsintervallet A 19—23. Därtill bör så komma den amanuens- och biträdespersonal, som prövas vara erforderlig.

I fråga om den *ekonomiskt-administrativa avdelningen* synes en särskild tjänsteman böra ansvara för den ekonomiska förvaltningen av de till den odontologiska fakulteten hörande institutionerna i Malmö. För detta ändamål föreslås en tjänst med placering i lönegrad A 23. För förvaltningen av det till universitetets delfond av statens allmänna fastighetsfond hörande fastighetsbeståndet torde — liksom beträffande Uppsala universitet — böra finnas en tjänst som byggnadsingenjör i lönegrad A 21. Detta förslag redovisar utredningen under den ekonomiskt-administrativa avdelningen vad universitetsförvaltningen i Lund beträffar, eftersom någon särskild avdelning för de fastighetsförvaltande uppgifterna här ej synes erforderlig. I övrigt torde den ekonomiskt-administrativa avdelningen i Lund böra ges samma organisation som motsvarande avdelning i Uppsala. Utredningen föreslår sålunda en tjänst som byråchef med placering i någon av lönegraderna B 1—3, en tjänst som föreståndare för planeringssektionen med placering i lönegrad A 25, en sekreterartjänst inom samma sektion och två föreståndartjänster för respektive inköps- och annan service-verksamhet; de tre sistnämnda tjänsterna med placering i lönegradsintervallet A 19—23. Utöver denna personal bör inom avdelningen finnas den amanuens- och biträdespersonal, som befinnes erforderlig. Härvid bör beaktas, att inköpssektionen avses tills vidare även skola betjäna tekniska högskolan i Lund.

För den personaladministrativa avdelningen, den kamerala avdelningen och informationsavdelningen inom universitetsförvaltningen i Lund föreslår utredningen samma organisation som för motsvarande avdelningar i Uppsala, d. v. s. en tjänst som föreståndare för den *personaladministrativa* avdelningen med placering i lönegrad A 25, en tjänst som föreståndare för den *kamerala avdelningen* med placering i lönegrad A 23 och en tjänst inom *informationsavdelningen* med placering i någon av lönegraderna A 19—23. Härtill bör inom samtliga avdelningar komma den amanuens- och biträdande personal, som prövas vara erforderlig för bestridandet av de på dessa avdelningar ankommande arbetsuppgifterna. Till dessa arbetsuppgifter skall — som framgår av det föregående — tills vidare jämväl höra vissa förvaltningsuppgifter för tekniska högskolan i Lund, något som måste beaktas vid bedömningen av amanuens- och biträdespersonalens erforderliga storlek.

Sammanfattningsvis innebär utredningens förslag i jämförelse med den nuvarande administrativa organisationen vid Lunds universitet och tandläkarhögskolan i Malmö en ökning av antalet fasta tjänster i lägst lönegrad A 19 från 9 till 16.

Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola

I det föregående har utredningen föreslagit en gemensam förvaltningsorganisation för Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola. De på denna organisation ankommande uppgifterna beräknar utredningen bli av ungefär samma storleksordning som motsvarande uppgifter för universitetsförvaltningen

i Lund; dock med det undantaget att de i egentlig mening fastighetsförvaltande uppgifterna bortfaller för Göteborgsförvaltningens vidkommande.

För ledningen av den gemensamma förvaltningsorganisationen har i det föregående föreslagits inrättandet av en tjänst som *universitetsråd* med placering i lönegrad B 4.

Förvaltningens *sekretariat* bör enligt utredningens mening ges samma organisation som sekretariatet i Lund, d. v. s. bestå av en chef med placering i lönegrad A 27 och en byråsekreterare med placering i någon av lönegraderna A 19—23 jämte den amanuens- samt kanslist- och annan biträdande personal, som prövas vara erforderlig för sekretariatets arbete.

För den *utbildningsadministrativa avdelningen* föreslår utredningen samma organisation som för motsvarande avdelningar i Uppsala och Lund, nämligen en chefstjänst med placering i någon av lönegraderna B 1—3, två sekreterartjänster med placering i lönegradsintervallet A 19—23 och dessutom den amanuens- och biträdespersonal, som befinnes erforderlig.

Även den *ekonomiskt-administrativa avdelningen* bör ges en organisation i huvudsak motsvarande den i Lund. Utredningen föreslår sålunda en chefstjänst med placering i någon av lönegraderna B 1—3, en tjänst som föreståndare för planeringssektionen med placering i lönegrad A 25 och två tjänster som föreståndare för inköps- och annan service-verksamhet. Med hänsyn till att inom planeringssektionen arbete skall bedrivas för två läroanstalters utbyggnad föreslår utredningen att inom denna sektion inrättas två sekreterartjänster i stället för en vid envar av de två hittills behandlade förvaltningarna. Sistnämnda fyra tjänster föreslås placerade i lönegradsintervallet A 19—23.

För återstående avdelningar föreslår utredningen samma organisation som för motsvarande avdelningar i Uppsala och Lund, nämligen en tjänst som föreståndare för den *personaladministrativa avdelningen* med placering i lönegrad A 25, en tjänst som föreståndare för den *kamerala avdelningen* med placering i lönegrad A 23 och en tjänst inom *informationsavdelningen* med placering i någon av lönegraderna A 19—23. Vid dessa avdelningar, liksom inom den ekonomiskt-administrativa avdelningen, bör förutom här föreslagna tjänster finnas den amanuens- och biträdande personal, som prövas erforderlig för arbetsuppgifternas bestridande.

Utredningens förslag innebär i jämförelse med nuvarande förvaltningsorganisation vid Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola en ökning av antalet fasta tjänster i lägst lönegrad A 19 från 8 till 15.

Kansliet vid samarbetsnämnden i Stockholm

I det föregående har utredningen föreslagit, att vissa av förvaltningsuppgifterna för Stockholms universitet, karolinska institutet och tekniska högskolan i Stockholm skall handhas gemensamt inom ett kansli, knutet till samarbetsnämnden i Stockholm. För ledningen av detta kansli har utredningen föreslagit inrättandet

av en *byråchefstjänst*. Denna tjänst bör enligt utredningens mening inplaceras i någon av lönegraderna B 1—3.

På samarbetsnämndens kansli skall enligt utredningens förslag främst ankomma ekonomiskt-administrativa uppgifter, nämligen dels utredningsuppgifter av företagsekonomisk karaktär med sikte på gemensamma service-anläggningar och -verksamheter, dels uppgiften att bistå läroanstalterna och deras forskare i upphandlingsfrågor. Med hänsyn till dessa uppgifter bör inom samarbetsnämndens kansli finnas en *ekonomiskt-administrativ avdelning*, vilken bör stå under kanslichefens direkta ledning. För att biträda chefen med främst utrednings- och planeringsarbete erfordras vidare enligt utredningens mening ytterligare en kvalificerad tjänsteman. Utredningen föreslår för detta ändamål inrättandet av en tjänst med placering i lönegrad A 25. Kansliets organisation för inköps-service åt de tre stora läroanstalterna i Stockholm torde vidare fordra minst två tjänstemän i lönegrad A 19 eller högre, av vilka den ene bör fungera som inköpssektionens föreståndare. Utredningen föreslår för detta ändamål inrättandet av två tjänster med inplacering i lönegradsintervallet A 19—23.

Förutom de här föreslagna tjänsterna i lönegrad A 19 och högre fordras för kansliets ekonomiskt-administrativa avdelning amanuenspersonal och biträdande personal i den omfattning, som prövas erforderlig.

Kansliets chef bör, som ovan framhållits, i främsta rummet ägna sig åt ekonomiskt utrednings- och planeringsarbete. Han bör därför själv leda kansliets ekonomiskt-administrativa avdelning. För att möjliggöra detta torde fordras, att de allmänna *sekretariats*uppgifterna inom kansliet handhas av en särskild tjänsteman. Utredningen föreslår därför inrättandet av en sekreterartjänst inom kansliet. Denna tjänst bör enligt utredningens mening placeras i någon av lönegraderna A 19—23. På innehavaren av tjänsten bör, förutom ansvaret för de sekretariatsmässiga uppgifterna av rutinkaraktär, även ankomma att biträda med allmänt utredningsarbete inom den ekonomiskt-administrativa avdelningen.

Samarbetsnämndens kansli skall vidare enligt utredningens förslag handha all kameral verksamhet för de tre läroanstalterna. För ledningen av kansliets *kamerala avdelning* föreslår utredningen inrättandet av en tjänst med placering i lönegrad A 23.

Slutligen skall samarbetsnämndens i Stockholm kansli handha de uppgifter, som i det föregående sammanfattats med benämningen *informations- och kontakt*uppgifterna. För detta ändamål föreslår utredningen inrättandet av en tjänst med placering i någon av lönegraderna A 19—23.

Utredningens förslag innebär, att vid samarbetsnämndens i Stockholm kansli inrättas sammanlagt sju fasta tjänster i lägst lönegrad A 19. Till kansliet bör därjämte knytas den amanuens- och biträdespersonal, som befinnes vara erforderlig.

Av praktiska skäl bör de till samarbetsnämndens kansli knutna tjänsterna uppföras på personalförteckningen för någon av läroanstalterna.

Stockholms universitet

Förutom det för de tre läroanstalterna i Stockholm gemensamma kansliet skall enligt utredningens förslag finnas en separat förvaltningsorganisation vid var och en av läroanstalterna. De förvaltningsuppgifter, som enligt förslaget skall handhas separat, består väsentligen i de utbildningsadministrativa, de personaladministrativa och viss del av de ekonomiskt-administrativa uppgifterna.

Utredningen vill först allmänt framhålla — och detta gäller i fråga om samtliga de tre läroanstalternas särskilda förvaltningar —, att var och en av förvaltningscheferna som en följd av upprättandet av samarbetsnämndens kansli får ett mera begränsat ansvarsområde än cheferna för universitetsförvaltningarna i Uppsala, Lund och Göteborg. Förvaltningschefen vid t. ex. Stockholms universitet kan därför förutsättas på ett mera omedelbart sätt än cheferna för de nämnda, stora förvaltningarna själv deltaga i och leda arbetet inom universitetsförvaltningens olika avdelningar. För tjänsterna inom dessa avdelningar fordras därför enligt utredningens mening icke fullt samma grad av självständigt ansvar som i fråga om motsvarande tjänster i Uppsala, Lund och Göteborg.

Vad först Stockholms universitet beträffar har utredningen i det föregående föreslagit, att dess förvaltningsorganisation skall ledas av en *byråchef*. Denna byråchefstjänst bör inplaceras i någon av lönegraderna B 1—3.

Inom universitetets förvaltning måste finnas ett *sekretariat*. För ledningen av detta föreslår utredningen inrättandet av en förste byråsekreterartjänst med placering i någon av lönegraderna A 21—23.

Inom Stockholms universitets förvaltning bör vidare finnas en *utbildningsadministrativ avdelning*. För ledningen av denna avdelnings arbete bör enligt utredningens mening inrättas en byrådirektörstjänst med inplacering i lönegrad A 27. Särskilt med hänsyn till den belastning på universitetets förvaltningsapparat, som planeringen för och genomförandet av universitetets successiva utflyttning till Frescati kommer att medföra, föreslår utredningen, att till sekretariatet knytes ytterligare en tjänst, vilken enligt utredningens mening bör inplaceras i någon av lönegraderna A 19—23.

På universitetets förvaltning skall vidare ankomma alla de personaladministrativa uppgifterna samt därutöver de av de ekonomiskt-administrativa uppgifterna, som icke handhas av samarbetsnämndens kansli. Sistnämnda uppgifter består i dels visst utrednings- och planeringsarbete — icke minst sådant arbete, som står i samband med fakulteternas/sektionernas petita-arbete —, dels uppgiften att handha förvaltningen av universitetets egna service-anläggningar och andra gemensamma verksamheter. Utredningen föreslår, att handhavandet av dessa uppgifter anförtros en särskild avdelning inom universitetets förvaltning. Utredningen benämner denna avdelning *planerings- och personaladministrativa avdelningen*. Avdelningens arbete bör enligt utredningens mening ledas av en kvalificerad tjänsteman med placering i lönegrad A 25. Därjämte bör inom avdelningen finnas en sekreterartjänst med placering i någon av lönegraderna A 19—23.

Till universitetsförvaltningens tre avdelningar — sekretariatet, den utbildningsadministrativa samt planerings- och personaladministrativa avdelningen — bör vidare knytas den amanuens-, kanslist- och övriga biträdande personal, som visas vara erforderlig för förvaltningens arbete.

Karolinska institutet

För det ombildade karolinska institutet föreslår utredningen en förvaltningsorganisation med i huvudsak samma uppbyggnad som den för Stokholms universitet föreslagna. En viss skillnad anser utredningen emellertid vara motiverad av att utbildningsorganisationen inom universitetet är avsevärt mera differentierad än den inom karolinska institutet. Därtill kommer, att inom institutets förvaltning icke erfordras någon motsvarighet till den tjänst, som för universitetets del föreslås inrättad med hänsyn till universitetets utflyttning till Frescati.

För ledningen av institutets förvaltning har utredningen i det föregående föreslagit inrättandet av en tjänst som *byråchef*. Denna tjänst bör liksom motsvarande tjänster vid de två övriga stora läroanstalterna i Stockholm placeras i någon av lönegraderna B 1—3.

Inom karolinska institutets förvaltning bör vidare finnas ett *sekretariat*. För föreståndarskapet för detta sekretariat föreslår utredningen en förste byråsekreterartjänst med placering i någon av lönegraderna A 21—23.

Inom institutets förvaltning bör vidare bildas en *utbildningsadministrativ avdelning*. För tjänsten som föreståndare för denna avdelning föreslår utredningen inplacering i någon av lönegraderna A 21—23.

För karolinska institutets *planerings- och personaladministrativa avdelning* föreslår utredningen samma organisation som för motsvarande avdelning inom universitetets förvaltning. Utredningen föreslår sålunda inrättandet av en tjänst med placering i lönegrad A 25 och en tjänst med placering i någon av lönegraderna A 19—23.

Inom de tre avdelningarna av institutets förvaltning bör förutom de här föreslagna högre tjänsterna finnas den amanuens-, kanslist- och övriga biträdande personal, som prövas erforderlig.

Tekniska högskolan i Stockholm

För ledningen av tekniska högskolans i Stockholm förvaltning har i det föregående föreslagits inrättandet av en tjänst som *byråchef* med placering i någon av lönegraderna B 1—3.

Även i övrigt föreslår utredningen, att denna förvaltning ges en organisation, som i avseende på tjänster i lägst lönegrad A 19 överensstämmer med den för Stockholms universitet föreslagna. Dock erfordras här självklart icke någon motsvarighet till den tjänst, som för universitetets del ansetts motiverad av

arbetet med utflyttningen till Frescati. Utredningen föreslår för tekniska högskolans *sekretariat* en förste byråsekreterartjänst med placering i någon av lönegraderna A 21—23, för den *utbildningsadministrativa avdelningen* en tjänst med placering i lönegrad A 27 samt för *planerings- och personaladministrativa avdelningen* en tjänst med placering i lönegrad A 25 och ytterligare en tjänst, för vilken föreslås inplacering i lönegradsintervallet A 19—23.

Inom tekniska högskolans förvaltning bör självfallet därjämte finnas den amanuens- samt kanslist- och annan biträdande personal, som befinnes erforderlig för förvaltningens arbete.

Sammanfattning av utredningens förslag beträffande förvaltningsorganisationen i Stockholm

Utredningens i de närmast föregående avsnitten framlagda förslag beträffande den akademiska förvaltningsorganisationen för de tre läroanstalterna i Stockholm innebär totalt sett en ökning av antalet tjänster i lönegrad A 19 och högre från för närvarande 13 till 23. Därvid har den nuvarande organisationen vid Stockholms universitet, karolinska institutet, tekniska högskolan, tandläkarhögskolan och farmaceutiska institutet jämförts med summan av föreslagna tjänster inom samarbetsnämndens kansli samt de tre separata förvaltningarna vid universitetet, det ombildade karolinska institutet och tekniska högskolan.

Med hänsyn till omfattningen av verksamheten vid här ifrågavarande läroanstalter i Stockholm kan det enligt utredningens mening slås fast, att den för dessa läroanstalter här föreslagna förvaltningsorganisationen icke ställer sig särskilt kostsam.

Umeå universitet

Förvaltningsorganisationen för det nya universitetet i Umeå måste av naturliga skäl bli jämförelsevis liten.

För chefsskapet över denna förvaltning har utredningen i det föregående föreslagit inrättandet av en tjänst som *byråchef* med placering i någon av lönegraderna B 1—3. På denne tjänsteman bör enligt utredningens mening jämväl ankomma de arbetsuppgifter, som inom de stora förvaltningsorganisationerna föreslås lagda på dessas ekonomiskt-administrativa avdelningar.

Förutom byråchefstjänsten föreslår utredningen inrättandet av två sekreterartjänster med placering i lönegradsintervallet A 19—23. Den ene av dessa tjänstemän avses förestå universitetets *sekretariat*, på vilket i detta fall bör ankomma jämväl de uppgifter som vid de större universitetsförvaltningarna avses åvila dessas utbildningsadministrativa avdelningar. Den andre tjänstemannen bör förestå en *avdelning för de personaladministrativa och kamerala uppgifterna.*

Till förvaltningsorganisationen i Umeå bör därjämte knytas den amanuens- och annan biträdespersonal, som prövas vara erforderlig.

Tekniska högskolan i Lund

I fråga om förvaltningsorganisationen för den nya tekniska högskolan i Lund har utredningen i det föregående föreslagit, att högskolans personaladministrativa och kamerala förvaltningsangelägenheter tills vidare skall handhas av förvaltningsorganisationen vid Lunds universitet. Vidare har utredningen föreslagit, att den inom Lunds universitets förvaltning organiserade informationsavdelningen och gruppen för inköpsservice tills vidare jämväl skall stå till förfogande för tekniska högskolan. Slutligen har utredningen uttalat, att förslag rörande högskoleförvaltningens definitiva utformning bör framläggas av organisationskommittén.

För egen del tänker sig utredningen — under förutsättning att man stannar för att högskolan organiseras som en fristående läroanstalt — en förvaltningsorganisation med en byråchef (B 1—3) i ledningen och en uppdelning med en planeringsavdelning och en utbildningsadministrativ avdelning, varvid för ledningen av sistnämnda två avdelningar sannolikt skulle erfordras inrättandet av en tjänst med placering i lönegrad A 25 och en tjänst med placering i lönegrad A 23.

Med hänsyn till den allmänna betydelsen av den nya högskolans utbildningsarbete vill utredningen emellertid föreslå, att en extra tjänst som utbildningssekreterare med placering i lönegrad Ag 23 redan nu inrättas.

B. Universitetskanslersämbetet

1. *Ämbetets arbetsuppgifter*

I femte kapitlet har utredningen redovisat sina överväganden rörande den centrala universitets/högskoleadministrationens organisation och ställning i stort. Utredningen har därvid föreslagit, att de nuvarande centrala myndigheterna, kanslerns expedition, överstyrelsen för de tekniska högskolorna och styrelsen för farmaceutiska institutet ombildas till ett enda, centralt ämbetsverk, benämnt universitetskanslersämbetet.

Innan utredningen nu går att framlägga sina förslag rörande det nya ämbetsverkets inre organisation, finns det anledning att sammanfatta innebörden av utredningens förslag i avseende på verkets arbetsuppgifter. Utredningen gör detta i samma form som beträffande den lokala universitets/högskoleförvaltningen, d. v. s. med en genomgång av de nuvarande arbetsuppgifterna och därefter först en sammanfattning rörande de av dessa, som enligt utredningens förslag skall överflyttas till andra organ, och sedan en sammanfattning av de ytterligare arbetsuppgifter, som enligt förslaget skall ankomma på det nya ämbetsverket.

a) Nuvarande uppgifter

De nu verksamma organ, som avses bli ersatta av det nya universitetskanslersämbetet, har alla som sin huvuduppgift att utöva ett allmänt överinseende över underställda läroanstalter och deras verksamhet. I sådan egenskap har de att följa verksamheten och i anslutning därtill och inom ramen för av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser meddela de föreskrifter, som befinnes erforderliga för att reglera universitetens/högskolornas utbildande, ekonomiska och administrativa verksamhet.

Främst är det härvidlag fråga om tolkningsföreskrifter av olika slag, t. ex. i anslutning till gällande föreskrifter rörande skyldigheter och rättigheter för olika kategorier av tjänstemän, samt om förvaltningsföreskrifter för viss verksamhet, t. ex. reglemente för ett universitetsbibliotek eller föreskrifter rörande tilldelningen av lärarkrafter m. m. i de filosofiska fakulteternas ämnen.

Kanslers/överstyrelseorganens uppgift att ha överinseendet över läroanstalterna innebär vidare, att de har att handlägga besvärsärenden, antingen genom beslut eller genom yttrande över hos Kungl. Maj:t anförda besvär. Till samma kategori av arbetsuppgifter kan räknas överstyrelseorganens uppgifter i frågor rörande åtal och disciplinär bestraffning av tjänsteman i vissa fall.

Kanslers/överstyrelseorganens andra stora huvuduppgift är att fungera som de underställda läroanstalternas högsta företrädare inför Kungl. Maj:t. I denna egenskap har de framför allt att med eget ställningstagande för Kungl. Maj:t framlägga läroanstalternas årliga förslag till anslagsäskanden och andra framställningar rörande utbyggnad och reformering av universitetens/högskolornas verksamhet.

Till samma kategori av uppgifter kan räknas kanslers/överstyrelseorganens uppgift att avge yttranden i skilda, universiteten/högskolorna och deras intressen berörande samhällsangelägenheter.

Förutom de i det föregående uppräknade, mera allmänna uppgifterna har kanslers/överstyrelseorganen sig ålagda vissa mera renodlat administrativa uppgifter, dels inom utbildningsadministrationen, dels avseende läroanstalternas ekonomiska förvaltning, dels slutligen uppgifter inom det personaladministrativa området.

På kanslern/överstyrelsen ankommer sålunda att pröva och fastställa studieplaner respektive läro- och timplaner för undervisningen liksom att granska och för Kungl. Maj:t för fastställelse framlägga förslag till organisationsplaner för undervisningen i de filosofiska fakulteternas ämnen. Särskilt inom kanslersämbetet medför denna uppgift ett betydande arbete, innefattande bl. a. anordnandet av konferenser för samordning av fakulteternas och institutionernas arbete med här ifrågavarande planer. Kanslern/överstyrelsen har vidare att taga initiativ till eller avge yttrande över förslag till ändringar i gällande examensstadgor.

Sedan organisationsplan fastställts, ankommer det på kanslern att på grundval av densamma och med ledning av uppgifter rörande tillströmningen av studerande i ämnet fatta beslut rörande tilldelningen av lärarkrafter för varje enskilt läsår. I fråga om ämnen, för vilka organisationsplan icke finns fastställd, sker denna tilldelning av lärarkrafter genom beslut av Kungl. Maj:t eller, efter bemyndigande av Kungl. Maj:t, av kanslern.

Både kanslern och överstyrelsen har vidare att handlägga ärenden rörande dispens från gällande bestämmelser rörande behörighet att inskrivas som studerande eller att avlägga viss examen. I vissa grupper av dylika ärenden har beslutsmyndigheten genom delegation överflyttats till lokal myndighet, som därvid har att följa av den centrala myndigheten meddelade föreskrifter.

En speciell uppgift inom utbildningsområdet har kanslersämbetet däri, att på dess handläggning ankommer att handha intagningen av studerande till medicinsk och odontologisk utbildning. Denna uppgift innefattar icke blott intagningen av nybörjare till dessa båda slag av utbildningslinjer utan även handläggningen av ärenden rörande hänvisning av studerande från en läroanstalt till en annan på vissa stadier i utbildningsgången. — För överstyrelsens del motsvaras dessa uppgifter av uppgiften att bestämma grunderna för urvalet av inträdessökande till de tekniska högskolorna, medan själva intagningen här hittills förrättats av de enskilda läroanstalterna själva (intagningen till tekniska högskolan i Lund har handhafts av tekniska högskolan i Stockholm).

De beslutsfunktioner, som tillkommer kanslern/överstyrelsen i avseende på läroanstalternas ekonomiska förvaltning, omfattar främst beslutanderätten rörande fördelningen mellan en läroanstalts instiutioner av de under materiel- och apparatanslagen anvisade medlen. I det föregående har framhållits, att de centrala myndigheternas beslut i nu ifrågavarande ärenden praktiskt taget alltid innebär ett fastställande av vederbörande läroanstalts förslag till fördelning.

Kanslern/överstyrelsen har att fatta beslut rörande fördelningen även av andra medel, bl. a. beslut rörande anslag ur universitetens reservfonder (motsvarande) och från anslaget till Extra utgifter.

De centrala universitets/högskolemyndigheternas befattning med ärenden av personaladministrativ natur omfattar dels uppgiften att hos Kungl. Maj:t avge yttranden i alla tillsättningsärenden, vilka skall avgöras av Kungl. Maj:t (främst tillsättningsärenden rörande professurer och andra ordinarie lärartjänster), dels uppgiften att fatta beslut rörande tillsättning av ett stort antal mellangradstjänster, dels slutligen uppgiften att behandla ärenden rörande tjänstledigheter och partiell tjänstebefrielse och i samband därmed frågor rörande förordnande av vikarier.

Till sist må i denna sammanfattning av de centrala universitets/högskolemyndigheternas uppgifter anges några mera speciella uppgifter av mera utpräglat akademiskt slag. Dit hör uppgiften att meddela docentförordnanden, d. v. s. docentkompetens, och att pröva förslag rörande utseende av hedersdoktorer. I viss mån av samma karaktär är uppgiften att meddela examinatorsförordnanden

i vissa fall. En fördelningsuppgift av särskild betydelse för forskarrekryteringen är slutligen den att fördela den del av anslaget till licentiand- och doktorandstipendier, som icke av Kungl. Maj:t fördelas mellan fakulteterna.

b) Avgående uppgifter

Av i föregående kapitel framlagda förslag framgår, att utredningen förordar, att vissa av kanslerns/överstyrelsens nuvarande arbetsuppgifter icke skall övertagas av det nya universitetskanslersämbetet utan i stället antingen anförtros den lokala universitetsstyrelsens organ eller läggas hos de nyinrättade fakultetsberedningarna och dessas gemensamma samarbetsorgan, kanslerskollegiet.

En stor del av de fördelningsärenden, som för närvarande avgöres av kanslern respektive överstyrelsen, avses sålunda i framtiden komma att avgöras av de lokala universitets/högskolestyrelserna. Dessa föreslås ensamma avgöra alla ärenden rörande fördelningen mellan institutionerna av materiel- och apparatanslag. Även tilldelningen av lärarkrafter på grundval av fastställda organisationsplaner avses komma att bli anförtrodd de lokala myndigheterna, sedan frågorna rörande systemet för förhandsberäkning och registrering av de i de enskilda ämnenas undervisning deltagande studenterna fått en definitiv lösning.

Även beslutsmyndigheten beträffande dispositionen av universitetens reservfonder (motsvarande) och de enskilda läroanstalternas delposter av anslaget till Extra utgifter föreslås bli decentraliserad till de lokala universitets/högskolemyndigheterna.

Genom att konsistorierna föreslås få rätt att själva besluta rörande tillsättning av icke-administrativa mellangradstjänster och genom att konsistorierna vidare föreslås få vidgade befogenheter i avseende på ärenden rörande tjänstledigheter och vikariatsförordnanden, bortfaller en icke obetydlig del av de nuvarande centrala universitets/högskolemyndigheternas uppgifter på det personaladministrativa området. Framhållas må emellertid, att de mest arbetskrävande av uppgifterna på detta område — handläggningen av ärenden rörande tillsättning av ordinarie lärartjänster och rörande partiell tjänstebefrielse för ordinarie lärare — enligt förslaget alltfort skall bestridas av den centrala universitets/högskolemyndigheten.

I detta sammanhang må även nämnas att de mera speciella ärendena rörande docentförordnanden och hedersdoktorsvärdigheter föreslås överförda till de lokala universitets/högskolemyndigheterna.

Den stora förändringen i jämförelse med nuvarande ordning ligger i förslaget att ansvaret för planeringsarbetet för utbyggnaden av forskningens och den akademiska utbildningens resurser skall överflyttas till de nybildade fakultetsberedningarna och till kanslerskollegiet. Emellertid kommer visst planeringsarbete att åligga även det nya universitetskanslersämbetet, nämligen planeringsarbetet för den administrativa organisationens anpassning till universitetens utveckling och planeringsarbetet för utbyggnaden av universitetsbiblioteken och

andra för en hel läroanstalt gemensamt avsedda anläggningar och verksamheter. Därjämte skall enligt utredningens förslag universitetskanslersämbetet svara för vissa delar av det utredningsarbete, som bl. a. erfordras som underlag för fakultetsberedningarnas planeringsarbete. Detta utredningsarbete avses gälla dels utbildningsorganisationen, dels universitetens och högskolornas ekonomiska verksamhet. I förstnämnda hänseende blir det universitetskanslersämbetets uppgift att i samarbete med statistiska centralbyrån kontinuerligt följa utbildningens resultat och studietidens längd inom skilda akademiska utbildningslinjer. I fråga om läroanstalternas ekonomiska förvaltning avses universitetskanslersämbetet fortlöpande följa belastningen på universitetens/högskolornas anslag och resurser samt utarbeta förslag till organisatoriska och administrativa omläggningar i syfte att säkerställa ett rationellt utnyttjande av forskningens och utbildningens hjälpresurser.

En följd av förslaget om inrättandet av fakultetsberedningarna och kanslerskollegiet blir, att kanslerns/överstyrelsens nuvarande uppgifter som remissmyndighet i universitetsväsendet berörande samhällsangelägenheter i framtiden kommer att delas mellan fakultetsberedningarna och kanslerskollegiet å ena sidan och det nya universitetskanslersämbetet å den andra, varvid till sistnämnda myndighet kommer att remitteras ärenden av övervägande administrativ natur.

Av kanslerns/överstyrelsens nuvarande arbetsuppgifter kommer sålunda — vid genomförande av utredningens i detta betänkande framlagda förslag — att till det nya universitetskanslersämbetet överföras väsentligen följande: (1) ett allmänt överinseende över universitetens/högskolornas utbildningsadministrativa, ekonomiska och administrativa angelägenheter med därtill förbundna uppgifter som remissmyndighet; (2) de juridiskt-administrativa uppgifterna, främst i avseende på handläggningen av besvärsärenden; (3) alla de nuvarande uppgifterna inom utbildningsadministrationen (studie- och organisationsplaner, tilldelning av lärarkrafter, examinatorsförordnanden, dispenser, intagning av studerande till vissa utbildningslinjer m. m.), varvid dock beslutsmyndigheten i avseende på tilldelning av lärarkrafter enligt fastställd organisationsplan sedermera förutsättes bli delegerad till de lokala myndigheterna; (4) en mindre del av fördelningsärendena (bl. a. fördelningen av viss del av anslaget till licentiand- och doktorandstipendier); samt (5) vissa av de personaladministrativa uppgifterna, främst sådana som avser ordinarie lärartjänster.

c) Tillkommande uppgifter

Förutom de uppgifter, som sålunda föreslås övertagna från de nuvarande centrala universitets/högskolemyndigheterna, skall enligt utredningens förslag en rad *nya* arbetsuppgifter åläggas universitetskanslersämbetet. Framför allt föreslås ämbetet bland sina åligganden få att kontinuerligt bedriva ett aktivt *utredningsarbete* inom flera skilda fält. Detta utredningsarbete skall till en del vara av allmän natur och sikta till att belysa universitets/högskoleväsendets roll i sam-

hällsarbetet och samhällsutvecklingen. Men framför allt skall ämbetets utredningsuppgifter avse att belysa universitetens egen verksamhet och möjligheterna att i olika hänseenden förbättra dennas betingelser. Det bör härvidlag bl. a. gälla att fortlöpande följa utbildningsorganisationens effektivitet och att undersöka olika möjligheter, bl. a. inom universitetspedagogikens område, att förbättra denna. Det gäller även, och icke minst, att utreda och belysa utfallet av genomförda reformer och igångsatt försöksverksamhet. Slutligen skall universitetskanslersämbetets utredningsuppgift sikta till en fortlöpande rationalisering av läroanstalternas administration och universitetsverksamhetens ekonomi.

Det bör i detta sammanhang understrykas, att utredningen i begreppet universitetskanslersämbetets utredningsuppgifter inlägger både uppgiften att genomföra utredningar och uppgiften att föreslå och medverka i utredningsarbete, bedrivet av andra myndigheter och organ, t. ex. statistiska centralbyrån och arbetsmarknadsstyrelsens prognossektion.

Vid sidan av de här i korthet antydda utredningsuppgifterna föreslår utredningen, att vissa ytterligare uppgifter av administrativ natur ålägges det nybildade universitetskanslersämbetet. Den mest omfattande av dessa uppgifter är den nuvarande utrustningsnämndens uppgift att utarbeta detaljerade program för och verkställa upphandling av inredning och utrustning för nya institutionslokaler. Till denna uppgift föreslås anknuten en allmän uppgift att tillhandagå läroanstalterna och deras forskare med bistånd i olika former, då det gäller upphandlingen av för forskningen och undervisningen erforderlig apparatur m. m.

På universitetskanslersämbetet skall vidare enligt utredningens förslag läggas uppgiften att handha intagningen av studerande icke blott till de medicinska och odontologiska utbildningslinjerna utan även till andra akademiska utbildningslinjer med spärrad intagning.

Vidare föreslås det nya universitetskanslersämbetet få resurser för en avsevärt utvidgad informations- och kontaktverksamhet. Härmed avses dels intern information till läroanstalterna och deras tjänstemän, eventuellt given i form av en periodisk publikation, dels sådan informations- och kontaktverksamhet, som blir en nödvändig följd av de allt mera intensifierade internationella kontakterna på forskningens och — i mera begränsad utsträckning — utbildningens område, liksom av det internationella samarbetet inom utbildnings- och universitetsplaneringen.

Slutligen föreslår utredningen, att på universitetskanslersämbetet lägges vissa kamerala och personaladministrativa uppgifter för beredningarnas och kanslerskollegiets räkning. Härtill återkommer utredningen längre fram i detta kapitel i avsnittet rörande fakultetsberedningarnas och kanslerskollegiets sekretariatsorganisation.

2. *Ämbetets organisation*

a) Allmänt

Den i föregående avsnitt lämnade redogörelsen för de arbetsuppgifter som enligt utredningens förslag skall åvila den för samtliga akademiska läroanstalter under ecklesiastikdepartementet gemensamma, centrala förvaltningsmyndigheten — universitetskanslersämbetet — ger vid handen, att förslaget innebär betydande förändringar i jämförelse med nuvarande förhållanden. En icke obetydlig del av de juridiskt-administrativa uppgifter av granskande natur, som nu utföres inom kanslersämbetet och överstyrelsen för de tekniska högskolorna, föreslås sålunda överflyttade till de lokala universitets/högskolemyndigheterna. Det gäller härvidlag främst vissa personaladministrativa avgöranden — bl. a. docentförordnanden, tillsättning av speciallärarbefattningar och vissa mellangradstjänster, vissa tjänstledighetsärenden m. m. —, beslut rörande fördelningen av materiel- och apparatanslag samt därjämte beslutsmyndigheten i fråga om anslag ur reservfonderna (motsvarande) och anslaget till Extra utgifter. Vidare föreslås ansvaret för planeringsarbetet för forsknings- och utbildningsresursernas utbyggnad bli överflyttat till de nya fakultetsberedningarna, medan universitetskanslersämbetets uppgift i planeringsarbetet skall begränsas till att gälla dels universitetsadministrationen, dels universitetsbiblioteken och andra för forskningen och undervisningen inom flera fakulteter gemensamt avsedda resurser.

Å andra sidan föreslås det nya universitetskanslersämbetet få såsom en huvuduppgift att bedriva ett kontinuerligt *utredningsarbete* såväl på utbildningsområdet som i fråga om universitetsverksamhetens ekonomiska administration. Detta utredningsarbete avses skola tjäna som underlag dels för fakultetsberedningarnas och kanslerskollegiets petitaarbete, dels för universitetskanslersämbetets egna initiativ såsom central myndighet med överinseende över universitetens och högskolornas utbildande, ekonomiska och administrativa angelägenheter.

På det ekonomiskt-administrativa området tillkommer därutöver en mycket stor del av det arbete, som för närvarande utföres inom utrustningsnämnden för universitet och högskolor, nämligen utarbetande av utrustningsprogram och upphandling av inrednings- och utrustningsartiklar för nya universitets/högskoleinstitutioner.

Självfallet är, att den här föreslagna omläggningen av den centrala förvaltningsmyndighetens arbetsuppgifter måste sätta sin prägel på konstruktionen av det nya universitetskanslersämbetets organisation. Det är sålunda icke möjligt att stanna vid en enkel sammanslagning av de två nuvarande organen, kanslersexpeditionen och överstyrelsens för de tekniska högskolorna sekretariat. I stället är det enligt utredningens mening nödvändigt att från grunden ompröva även den centrala universitets/högskolemyndighetens organisation. Utgångspunkten bör härvidlag, liksom i fråga om den lokala förvaltningsorganisationen, sökas i de krav, som de skilda huvudkategorierna av arbetsuppgifter ställer.

Det nya universitetskanslersämbetets arbetsuppgifter kan indelas i följande tre huvudkategorier, nämligen (1) de utbildningsadministrativa, (2) de ekonomiskt-administrativa och (3) de juridiskt-administrativa. Härtill kommer dels vissa kamerala och personaladministrativa uppgifter och slutligen de allmänna informations- och kontaktuppgifterna.

Till de utbildningsadministrativa arbetsuppgifterna räknar utredningen dels uppgiften att pröva och fastställa fakulteters och sektioners förslag till studie- och organisationsplaner (motsvarande), däri inbegripet den allmänt samordnande uppgift, som bl. a. tar sig uttryck i anordnandet av ämnes- och fakultetskonferenser, dels uppgiften att kontinuerligt följa utbildningsorganisationens effektivitet sådan denna avspeglar sig i universitetsstatistikens data beträffande examination och studietidens längd och att på grundval av därigenom vunna erfarenheter utarbeta förslag till erforderliga åtgärder i syfte att förbättra organisationens effektivitet och anpassa utbildningen till arbetslivets krav.

Båda dessa arbetsuppgifter kräver en kontinuerlig kontakt och ett kontinuerligt samarbete med fakulteterna och de lokala myndigheterna samt med fakultetsberedningarna och — via dessa — med utbildningsråden. Kontakt och samråd måste sökas även med bl. a. arbetsmarknadsstyrelsens prognossektion och med statistiska centralbyrån såsom huvudman för universitetsstatistiken. Det är överhuvudtaget av vital betydelse för den akademiska utbildningsorganisationen att det här antydda samarbetet mellan skilda initiativtagande och förvaltande myndigheter och organ upprätthålles på ett friktionsfritt sätt. En förutsättning härför är enligt utredningens mening, att de utbildningsadministrativa uppgifterna inom den centrala universitets/högskolemyndigheten anförtros personal med särskilt intresse och ansvar för just dessa uppgifter.

Det nya universitetskanslersämbetets ekonomiskt-administrativa uppgifter består väsentligen dels i den upphandlingsverksamhet, som föreslås övertagen från den nuvarande utrustningsnämnden för universitet och högskolor, dels i att kontinuerligt följa den ekonomiska förvaltningen vid de enskilda läroanstalterna och på grundval av vunna erfarenheter utarbeta förslag till erforderliga åtgärder. Bland de förslagsställande uppgifterna inom det ekonomiskt-administrativa området må särskilt nämnas uppgiften att utarbeta de på universitetskanslersämbetet ankommande petita för universitets/högskoleadministrationen och för serviceanläggningar och serviceverksamhet av skilda slag. Genom jämförande analyser bör den centrala universitets/högskolemyndigheten vidare kunna tillhandagå fakultetsberedningarna med ett betydelsefullt material för dessas petita-arbete.

Slutligen må särskilt understrykas, att universitetskanslersämbetet enligt utredningens förslag skall fungera som en universitetsväsendets organisationsnämnd och såsom sådan ha till uppgift att utreda och framlägga förslag syftande till den administrativa organisationens fortlöpande anpassning till universitetsverksamhetens utveckling.

Den centrala universitets/högskolemyndighetens juridiskt-administrativa uppgifter omfattar — förutom vissa disciplinära uppgifter — främst handläggningen

av administrativa besvärsärenden. Till de juridiskt-administrativa uppgifterna kan också hänföras huvuddelen av de personaladminstrativa uppgifter, som enligt utredningens förslag skall kvarligga hos den centrala myndigheten. I första rummet må härvidlag nämnas uppgiften att avge yttrande i sådana akademiska befordringsärenden, som skall avgöras av Kungl. Maj:t. Den granskning, som universitetskanslersämbetet skall verkställa av en fakultets eller sektions förslag rörande tillsättning av t. ex. en ledig professur, bör nämligen enligt utredningens mening alltjämt vara av uteslutande formell natur och sålunda vara en granskning av att ärendet på det lokala planet handlagts enligt gällande föreskrifter. Universitetskanslersämbetets uppgift i dessa ärenden liksom i besvärsärendena blir sålunda att bevaka rättssäkerhetssynpunkterna inom den akademiska förvaltningen.

Den andra större uppgiften av juridiskt-administrativ natur, som enligt utredningens förslag skall åvila universitetskanslersämbetet, är den att utarbeta förslag till sådana reglementen och andra föreskrifter, som befinnes erforderliga för att reglera verksamheten vid universiteten.

Det nya universitetskanslersämbetets tre huvuduppgifter — de utbildningsadministrativa, de ekonomiskt-administrativa och de juridiska — är av sinsemellan starkt divergerande natur. De fordrar därför — på det centrala planet lika väl som på det lokala — personal med olika slag av specialiserad kompetens och intresseinriktning. Med samma motivering som i det föregående utförligt redovisats i fråga om den lokala universitets/högskoleförvaltningens organisation, avstyrker universitetsutredningen därför en organisation av universitetskanslersämbetet innebärande en uppdelning efter läroanstalter eller fakulteter. Utredningen förordar i stället — liksom i fråga om den lokala förvaltningsorganisationen — en uppdelning efter funktioner. Med hänsyn till vad i det föregående anförts rörande de tre huvudslagen av universitetskanslersämbetets administrativa uppgifter samt till den beräknade omfattningen av ämbetets arbetsbelastning föreslår utredningen, att universitetskanslersämbetet organiseras med *tre byråer,* nämligen en utbildningsadministrativ byrå, en ekonomiskt-administrativ byrå och en kanslibyrå. Till den sistnämnda bör enligt utredningens mening hänföras dels de ovan nämnda rent juridiska uppgifterna, dels de på ämbetet ankommande kamerala och personaladministrativa uppgifterna liksom även de uppgifter, som sammanfattats i benämningen informations- och kontaktuppgifter.

Såsom framgår av utredningens i ett föregående kapitel redovisade förslag bör universitetskanslern fungera som universitetskanslersämbetets chef. På ämbetets handläggning ankommande ärenden bör sålunda, med nedan angivet undantag i fråga om vissa ärenden som bör handläggas i kollegial form, i princip avgöras av universitetskanslern. Universitetskanslerns beslut bör dock alltid fattas i närvaro av en föredragande, vilken därvid bör ha skyldighet att till protokoll anteckna sin mening, därest denna ej överensstämmer med universitetskanslerns beslut. Såsom föredragande inför universitetskanslern bör fungera antingen chefen för

den av de tre i det föregående föreslagna byråerna, till vars område ärendet hör, eller annan tjänsteman inom byrån. I sistnämnda fall bör vederbörande byråchef ha rätt att närvara. Vissa ärenden av större vikt berör emellertid två eller tre byråer. För dessa ärendens handläggning bör enligt utredningens mening föreskrivas handläggning i kollegial form, d. v. s. handläggning i ett kollegium bestående av universitetskanslern såsom ordförande och cheferna för de tre byråerna — eller, vid förfall för någon av dem, deras ställföreträdare — såsom ledamöter.

De ärenden, vilka enligt utredningens mening inom universitetskanslersämbetet bör handläggas såsom pleniärenden, är följande: (1) viktigare ärenden rörande universitetskanslersämbetets organisation och arbetsformer; (2) ärenden rörande utfärdande, ändring eller upphävande av författningar och andra föreskrifter beträffande verksamheten vid universiteten och högskolorna; (3) ärenden rörande förslag till anslagsäskanden; (4) ärenden rörande tillsättning av annan tjänst än byråchefstjänst inom universitetskanslersämbetet i lägst lönegrad A 19; (5) ärenden rörande åtal eller disciplinär bestraffning; (6) ärenden av större vikt, i vilka yttranden skall avges till Kungl. Maj:t; samt (7) ärenden som av universitetskanslern hänskjutes till avgörande i plenum.

Ärendena under punkt 6 ovan avses väsentligen omfatta remissyttranden i viktigare, universitetsväsendet berörande ärenden; däremot icke yttranden i ärenden rörande t. ex. tillsättning av ordinarie lärartjänster. Ärenden av sistnämnda slag synes böra handläggas av universitetskanslern på föredragning av chefen för kanslibyrån.

Utredningen föreslår vidare, att universitetskanslern ges rätt att till cheferna för de tre byråerna eller annan tjänsteman delegera beslutsmyndigheten i visst ärende eller viss grupp av ärenden. Ärende som handlägges med stöd av dylikt bemyndigande bör, om ärendet är av större vikt, avgöras på föredragning av en därtill förordnad föredragande inom vederbörande byrå. I ärenden, som mera har rutinkaraktär, synes däremot föredragning kunna undvaras. Som framhållits i femte kapitlet bör det enligt utredningens mening ankomma på universitetskanslern att bestämma, vilka delegationsärenden som skall avgöras efter föredragning.

Cheferna för universitetskanslersämbetets tre byråer blir sålunda enligt utredningens förslag delaktiga i ansvaret för ämbetets beslut på tre sätt, nämligen dels såsom ledamöter vid handläggningen av pleniärenden, dels såsom självständigt beslutande i ärenden, i vilka beslutsmyndigheten delegerats till dem, dels såsom föredragande i ärenden, vilka avgöres av universitetskanslern. Detta förhållande jämte arten av de ärenden, som skall handläggas inom universitetskanslersämbetet, gör det enligt utredningens mening nödvändigt, att man till här ifrågavarande tjänster kan förvärva högt kvalificerad arbetskraft. Utredningen föreslår fördenskull att tjänsterna placeras i någon av lönegraderna B 1—3.

Vid genomförande av utredningens i det föregående framlagda förslag beträffande universitetskanslersbefattningens ombildande till en administrativ chefs-

tjänst bortfaller enligt utredningens mening behovet av en administrativ kanslichefstjänst under universitetskanslern. Utredningen föreslår därför, att de tre föreslagna tjänsterna som chefer för universitetskanslersämbetets tre byråer lönegradsmässigt jämställes och att innehavarna ges tjänstebenämningen byråchefer. Vid förfall för universitetskanslern bör, i den mån Kungl. Maj:t ej annat föreskriver, universitetskanslerns ämbete bestridas av den av byråcheferna, som universitetskanslern förordnar därtill.

I fråga om kompetensfordringar för de tre byråchefstjänsterna vill utredningen förorda, att juridisk eller juridisk-samhällsvetenskaplig utbildning föreskrives såsom kompetenskrav för tjänsten som chef för kanslibyrån, men att inga formella kompetensfordringar uppställes för de två övriga tjänsterna. Byråchefstjänsterna bör tillsättas av Kungl. Maj:t efter anmälan av universitetskanslern. I fråga om tillsättning av övriga tjänster inom ämbetet bör normalt inom förvaltningen förekommande bestämmelser gälla.

b) Utbildningsadministrativa byrån

De arbetsuppgifter, som inom universitetskanslersämbetet avses skola handläggas inom den utbildningsadministrativa byrån, har angivits i det föregående. Utredningen vill här endast understryka, att dessa uppgifter redan inom kort kommer att omfatta granskning- och utredningsverksamhet i fråga om utbildningsinnehåll och utbildningsorganisation för 50 à 60 000 studenter, fördelade på minst ett tjugotal fast organiserade utbildningslinjer med i vissa fall flera sinsemellan differentierade specialinriktningar. Dessa utbildningslinjer förutsättes vara organiserade inom ramen för ett tiotal läroanstalter med sammanlagt ett sextiotal fakulteter och sektioner. Varje enskild utbildningslinje måste slutligen till såväl utbildningsinnehåll som organisation och dimensionering fortlöpande anpassas till forskningens utveckling och till utvecklingen på den akademiska arbetsmarknaden. Härvid bör byråns tjänstemän vara skyldiga att hålla kontakt med dels fakultetsberedningarna, dels arbetsmarknadsstyrelsens prognossektion, och att hålla sig underrättade om av dessa organ bedriven verksamhet.

För bestridande av dessa på universitetskanslersämbetets utbildningsadministrativa byrå ankommande uppgifter erfordras enligt utredningens bedömande förutom byråchefen fyra fasta tjänster i lönegrader över amanuensgraden. Av dessa tjänster bör en ges en sådan lönegradsplacering, att till densamma kan rekryteras en tjänsteman som kan beräknas relativt självständigt svara för viss del av de på byrån ankommande arbetsuppgifterna. För innehavaren av denna tjänst föreslår utredningen tjänstebenämningen byrådirektör med placering i lönegrad A 25, medan de tre övriga fasta tjänsterna bör vara byråsekreterartjänster och inplaceras i lönegraderna A 19—23. Utöver den här föreslagna personalen bör inom universitetskanslersämbetets utbildningsadministrativa byrå finnas den amanuens- och biträdande personal, som prövas vara erforderlig.

I fråga om det självständiga ansvar för handläggningen av viss del av de på byrån ankommande ärendena, som enligt utredningens mening bör kunna på-

läggas innehavaren av den föreslagna byrådirektörstjänsten, föreställer sig utredningen, att detta kan omfatta antingen handläggningen av alla utbildningsärenden för vissa utbildningslinjer eller handläggningen av ett visst slag av ärenden berörande samtliga utbildningslinjer. Hur denna arbetsfördelning mellan byråchefen och byrådirektören konkret skall utformas, synes emellertid i förevarande sammanhang böra hållas öppet. Överhuvudtaget anser utredningen, att arbetsuppgifternas fördelning mellan den utbildningsadministrativa byråns tjänstemän bör bestämmas inom universitetskanslersämbetet självt. Någon formell sektionsindelning av denna byrå vill utredningen sålunda icke förorda.

Med hänsyn till arten av byråns arbetsuppgifter synes vidare anledning saknas att till nu ifrågavarande tjänster knyta föreskrifter om särskilda kompetensvillkor. Självfallet är, att vederbörande bör ha akademisk utbildning.

c) Ekonomiskt-administrativa byrån

Även den ekonomiskt-administrativa byråns arbetsuppgifter har angivits i det föregående. Dessa uppgifter torde vara avsevärt mindre ensartade än fallet är i fråga om den utbildningsadministrativa byrån. Särskilt måste härvidlag framhållas, att den åt byrån anförtrodda ekonomiska utredningsverksamheten och den upphandlingsverksamhet, som föreslås övertagen från den nuvarande utrustningsnämnden, ställer relativt olikartade krav på den organisation och de tjänstemän, som skall ha det närmaste ansvaret för dessa båda slag av arbetsuppgifter.

Med hänsyn till här antydda förhållande föreslår utredningen, att universitetskanslersämbetets ekonomiskt-administrativa byrå indelas i två sektioner, nämligen en sektion för organisationsfrågor och utredningsverksamhet och en inköpssektion.

Inköpssektionens uppgifter kommer väsentligen att bestå i att utarbeta förslag till utrustningsprogram och att, sedan program fastställts och medel anvisats, verkställa erforderlig upphandling. Därjämte bör sektionen kunna verkställa eller lämna sitt bistånd för sådan upphandling, som företages med anlitande av särskilda forskningsanslag, t. ex. från forskningsråden. Sektionen bör enligt utredningens mening ges en sådan organisation, att dess tjänstemän kan anförtros ett relativt självständigt ansvar särskilt för den rena inköpsverksamheten. Med hänsyn härtill föreslår utredningen, att för ledningen av inköpssektionens verksamhet inrättas en byrådirektörstjänst med placering i lönegrad A 27. Vidare föreslår utredningen, att till sektionen knytes en tjänst som inköpsassistent med placering i någon av lönegraderna A 19—23 samt därjämte den amanuens- och biträdespersonal, som befinnes erforderlig. Därutöver bör enligt utredningens mening till den ekonomiskt-administrativa byråns inköpssektion knytas en tjänst, vars innehavare skall fungera som sekreterare åt utrustningsberedningen och i övrigt vara sektionschefen behjälplig med utredningsuppgifter i utrustningsfrågor. Utredningen tänker härvidlag främst på behovet av relativt detalje-

rade jämförande analyser i fråga om utrustningsstandard inom jämförbara institutioner. Sådana analyser utgör självfallet ett nödvändigt underlag för utrustningsprogrammen för nya institutioner. Även denna tjänst synes böra inplaceras i lönegradsintervallet A 19—23.

Sektionen för organisationsfrågor m. m. kommer väsentligen att ha utredningsuppgifter, vilka fordrar en väl kvalificerad personal med främst företagsekonomisk och statistisk sakkunskap. Om den här ifrågavarande utredningsverksamheten skall kunna fylla det därmed avsedda syftet, är det enligt utredningens övertygelse nödvändigt att ge denna sektion en organisation, som gör det möjligt att inom densamma samtidigt arbeta med flera, sinsemellan olikartade utredningsuppgifter. Ansvaret för dessa måste då fördelas mellan olika tjänstemän inom sektionen. Även om, som utredningen räknar med, inköpssektionens organisation blir sådan, att chefen för den ekonomiskt-administrativa byrån kan ägna en större del av sin arbetskraft åt utredningsuppgifterna, fordras enligt utredningens mening, att inom sektionen för organisationsfrågor m. m. finns tjänstemän med erfarenhet av självständigt utredningsarbete. Utredningen föreslår därför, att till sektionen knytes en tjänst som byrådirektör med placering i lönegrad A 27, en tjänst som byrådirektör med placering i lönegrad A 25 och en sekreterartjänst med placering i någon av lönegraderna A 19—23 samt därjämte den amanuens- och biträdespersonal, som prövas vara erforderlig. Innehavaren av den förstnämnda tjänsten bör under byråchefen leda arbetet inom sektionen.

Med hänsyn till byråns arbetsuppgifter torde det vara lämpligt att olika slag av ekonomisk och samhällsvetenskaplig skolning finns företrädd bland byråns tjänstemän. Några formella behörighetsvillkor vill utredningen dock ej föreslå knutna till någon av de här föreslagna tjänsterna.

d) Kanslibyrån

Kanslibyråns uppgifter skall enligt utredningens i det föregående redovisade förslag omfatta dels de på universitetskanslersämbetet ankommande uppgifterna av mera renodlat juridiskt-administrativt slag, dels vissa kamerala och personaladministrativa uppgifter avseende ämbetet självt samt fakultetsberedningarna och kanslerskollegiet, dels ock de på universitetskanslersämbetet ankommande allmänna informations- och kontaktuppgifterna.

Av byråns uppgifter är informations- och kontaktuppgifterna i viss mån särpräglade. För deras bestridande föreslår utredningen inrättandet av en sekreterartjänst med placering i någon av lönegraderna A 19—23. Utredningen räknar med att innehavaren av denna tjänst bör kunna under byråchefen självständigt svara för här ifrågavarande uppgifter. Till hans förfogande bör ställas den biträdeshjälp, som visas vara behövlig.

För de juridiska, kamerala och personaladministrativa arbetsuppgifterna synes, förutom byråchefstjänsten, böra finnas två sekreterartjänster med placering i lönegraderna A 19—23. Med hänsyn till arbetsuppgifternas art vill utredningen förorda, att för behörighet till de två här ifrågavarande sekreterartjänsterna skall

fordras, att vederbörande avlagt juridisk eller juridisk-samhällsvetenskaplig examen.

Till kanslibyrån bör, förutom här föreslagna tjänster knytas den amanuens- och biträdande personal, som prövas vara erforderlig.

C. Fakultetsberedningarna och kanslerskollegiet

1. *Uppgifter*

De nuvarande kanslers/överstyrelseorganen har vart och ett dels planerande, dels administrativa uppgifter. Utredningens förslag innebär i stort, att de administrativa uppgifterna sammanföres till en central myndighet, universitetskanslersämbetet, medan de planerande uppgifterna överflyttas till sex beredningar (fem fakultetsberedningar samt utrustningsberedningen) och till det av universitetskanslern jämte beredningarnas ordförande bestående kanslerskollegiet.

Inga rent administrativa uppgifter föreslås ankomma på beredningarna och kollegiet, utan dessa organ skall uteslutande ägna sig åt ett planeringsarbete, som avses resultera i rullande flerårsplaner för forsknings- och utbildningsorganisationens utbyggnad och inom ramen för dessa flerårsplaner framlagda årliga petitaframställningar.

För att säkerställa den nödvändiga samordningen mellan administration och planering föreslås, bl. a., att en kontinuerlig kontakt upprätthålles mellan universitetskanslersämbetet å ena sidan och beredningarna å den andra. Som ett led häri är det nödvändigt, att vederbörande beredning beredes tillfälle att avge yttrande över bl. a. förslag till nya studieplaner (motsvarande).

Även i övrigt måste beredningarnas, och ibland kanslerskollegiets, yttrande inhämtas i skilda universiteten berörande samhällsangelägenheter.

Tyngdpunkten i beredningarnas och kanslerskollegiets verksamhet kommer likväl att ligga i deras planeringsarbete. Planläggningen måste grundas på utredningsmaterial av många skilda slag. Detta material förutsättes komma att i stor utsträckning produceras av andra än beredningarna själva, nämligen dels lokalt i samband med fakulteternas och konsistoriernas petita-arbete, dels centralt inom universitetskanslersämbetet. Den i det föregående föreslagna organisationen för sistnämnda ämbete är avsedd att möjliggöra för detsamma att utföra ett omfattande utredningsarbete såväl i fråga om den ekonomiska förvaltningen som på utbildningssidan.

Självfallet bör det inom universitetskanslersämbetet bedrivna utredningsarbetet ges en sådan uppläggning, att dess resultat blir till största möjliga nytta för beredningarnas verksamhet. Det torde i själva verket bli en av kanslerskollegiets viktigaste uppgifter att verka för en samordning av ämbetets och beredningarnas verksamhet i här antydda hänseende. Som framgår av det föregående har utredningen för inköpssektionen av universitetskanslersämbetets ekonomiskt-

administrativa byrå föreslagit en sådan organisation, att denna även skall kunna fullgöra det utredningsarbete, som erfordras för *utrustningsberedningens* verksamhet.

Däremot är det enligt utredningens mening nödvändigt, att *fakultetsberedningarna* ges resurser för ett i egen regi bedrivet utredningsarbete. Den naturliga arbetsfördelningen i nu ifrågavarande hänseende mellan universitetskanslersämbetet å ena sidan och fakultetsberedningarna å den andra synes nämligen vara den, att ämbetet svarar för det mera långsiktiga och kontinuerligt bedrivna utredningsarbetet, vars resultat utgör grundvalen för samtliga beredningars verksamhet, medan beredningarna svarar för sådana specialutredningar, som erfordras som kompletterande underlag för de konkreta förslagen. På universitetskanslersämbetet bör sålunda — för att belysa det sagda med ett exempel — ankomma att på grundval av universitetsstatistikens data kontinuerligt följa rekryteringen till skilda akademiska utbildningslinjer, examensfrekvensen och studietidens längd m. m., medan däremot de punktutredningar, som erfordras för att åstadkomma en ökad intagning på ett håll eller en omläggning av utbildningsorganisationen på ett annat, normalt torde böra utföras av vederbörande fakultetsberedning eller på dess initiativ.

Som i det föregående framhållits räknar utredningen med att fakultetsberedningarna skall utarbeta rullande flerårsplaner för utbyggnaden av den akademiska forskningens och utbildningens resurser. De årliga förslagen till anslagsäskanden blir då led i förverkligandet av dylika flerårsprogram. Självklart är, att detta förutsätter en mycket nära samverkan mellan fakultetsberedningarna å ena sidan och fakulteterna (sektionerna) å den andra. Målet bör härvidlag vara att det av fakulteter och sektioner bedrivna planeringsarbetet blir en integrerad del av det riksomfattande planeringsarbete för de skilda forskningsområdena och utbildningslinjerna, för vilket fakultetsberedningarna har att svara. En kontinuerlig kontakt måste därför upprätthållas mellan beredningarna och fakulteterna (sektionerna). På motsvarande sätt bör utbildningsrådens verksamhet ingå som ett led i fakultetsberedningarnas planeringsarbete. Detta förutsätter i sin tur, att en kontinuerlig kontakt upprätthålles mellan beredningarna och råden.

I fråga om *kanslerskollegiet* vill utredningen erinra om att dettas huvuduppgift enligt förslaget skall vara att årligen göra en samlad bedömning av beredningarnas förslag till anslagsäskanden. En sådan bedömning måste givetvis grundas på en allmän överblick över universitetsverksamhetens villkor och förhållande till samhällsutvecklingen i stort. Material härför måste samlas kontinuerligt, även om diskussionerna i kanslerskollegiet begränsas till några få sammanträden årligen.

I det föregående har nämnts, att en av kanslerskollegiets uppgifter blir att verka för en samordning av den utredande verksamheten inom universitetskanslersämbetet å ena sidan och beredningarna å den andra. På motsvarande sätt bör kanslerskollegiet verka för en samordning i arbetet mellan beredningarna

inbördes. Även denna samordnande uppgift fordrar en kontinuerlig verksamhet från kollegiets sida.

2. *Sekretariatsorganisation*

Av vad i det föregående anförts torde framgå, att fakultetsberedningarnas och kanslerskollegiets verksamhet kommer att vara av kontinuerlig natur. De behöver därför fasta sekretariatsresurser.

Emellertid har också i det föregående framhållits, att särskilt fakultetsberedningarnas verksamhet till icke ringa del kommer att omfatta specialutredningar, som för sitt genomförande kräver personal med olika slag av specialiserad sakkunskap. Dessa utredningar kommer väsentligen att vara av tillfällig natur. Med hänsyn härtill är det enligt utredningens mening icke lämpligt att skapa en fast organisation tillräckligt stor för att kunna bestrida hela verksamheten inom ett beredningssekretariat.

Under hänvisning till här angivna förhållanden vill utredningen förorda, att vart och ett av fakultetsberednings- och kollegiesekretariaten organiseras med en relativt liten fast kärna, bestående av en sekreterare och möjligen någon biträdeshjälp, och att därjämte till varje fakultetsberednings respektive till kanslerskollegiets disposition ställes särskilda medel, avsedda att disponeras för erforderlig ytterligare, mer eller mindre tillfälligt anlitad, sekreterar-, expert- och biträdeshjälp. För att möjliggöra för fakultetsberedningarna och kollegiet att i särskilda fall genomföra mera omfattande och kostnadskrävande utredningar föreslår utredningen vidare, att medel beräknas för detta ändamål under åttonde huvudtitelns kommittéanslag. Resurser kan därigenom ställas till en fakultetsberednings eller till kanslerskollegiets förfogande efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall.

Ehuru utredningen sålunda i princip förordar, att en heltidsanställd sekreterare skall knytas till var och en av fakultetsberedningarna och en därjämte till kanslerskollegiet, anser utredningen det vara tveksamt, om fasta tjänster omedelbart bör inrättas för ändamålet. Utredningen föreslår i stället, att — i varje fall för det första året — anslaget till fakultetsberedningarnas och kanslerskollegiets förvaltningskostnader beräknas så, att däri inbegripes medel jämväl för arvoden till beredningarnas och kollegiets sekreterare. Denna beräkning bör enligt utredningens mening grundas på antagandet, att arvodet till kanslerskollegiets sekreterare motsvarar lön i lönegradsintervallet B 1—3 och arvodena till envar av fakultetsberedningarnas sekreterare motsvarar lönen i lönegrad A 27.

Vid avvägningen av nu ifrågavarande medelsbehov bör hänsyn också tagas till *utbildningsrådens* behov av sekretetariatsresurser. Utredningen får härutinnan hänvisa till vad som anförts i sjätte kapitlet.

Med dispositionen av här ifrågavarande anslagsmedel förenad redovisningsskyldighet i kameralt och personaladministrativt hänseende bör enligt utredningens mening åvila universitetskanslersämbetet, som sålunda bör åläggas att verkställa erforderliga utbetalningar i enlighet med av kanslerskollegiet respek-

tive beredningarna fattade beslut och meddelade anvisningar. Då sedermera fasta sekreterartjänster inrättas, bör dessa uppföras på universitetskanslersämbetets personalförteckning.

Ett motsvarande arrangemang synes kunna vara lämpligt beträffande forskningsrådens förvaltningsorganisation. Det bör enligt utredningens mening därför övervägas, om icke tjänster inom åtminstone flertalet forskningsråds förvaltningsorganisationer borde uppföras på universitetskanslersämbetets personalförteckning och medel i övrigt till dessa forskningsråds administrationskostnader anvisas under universitetskanslersämbetets anslag.

För närvarande tillhör statens tekniska forskningsråd handelsdepartementets verksamhetsområde. Med hänsyn till det samarbete, som enligt utredningens mening bör komma till stånd mellan forskningsråden och fakultetsberedningarna, synes mycket starka skäl tala för att det tekniska forskningsrådet överföres till ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde. Utredningen föreslår därför, att så sker. Därigenom skulle även detta forskningsråds förvaltningsorganisation kunna i formellt hänseende anknytas till universitetskanslersämbetet.

Utredningen vill avslutningsvis understryka, att vad utredningen här anfört beträffande forskningsrådens förvaltningsorganisation uteslutande avser en eventuell omläggning av den *formella* organisationen. En sådan omläggning skulle icke rubba forskningsrådens ställning som självständiga organ, direkt underställda Kungl. Maj:t, eller rådens rätt att disponera de till deras förfogande ställda sekretariatsresurserna och leda sekretariatens arbete.

D. Sammanfattning

Utredningens i detta kapitel framlagda förslag rörande förvaltningsorganisationen på lokal och central nivå för universitets- och högskoleväsendet sammanfattas i tablån på s. 343. Däri redovisas dels de nuvarande, dels de föreslagna tjänsterna i lönegrad A 19 och högre.

Det bör observeras, att sammanställningen endast upptar fasta tjänster i lönegrad A 19 och högre. Amanuenstjänster i reglerad befordringsgång ingår sålunda icke. Arvodesanställd personal är icke heller medtagen, detta dock med följande undantag: I kolumnerna »Nuläge» har, för att möjliggöra en realistisk jämförelse mellan nuvarande och föreslagna resurser, medtagits dels universitetskanslern, dels vid vart och ett av universiteten en tjänst med placering i lönegradsintervallet A 19—23. Sistnämnda fyra tjänster avses motsvara del av de personalresurser, som nu står till undervisningsnämndernas förfogande. Dessa resurser får nämligen delvis anses tillhöra universitetens fasta organisation, även om samtliga undervisningsnämndssekreterare i formellt hänseende är arvodesanställda.

I sammanställningen ingår icke tekniska högskolan i Lund, vid vilken utredningen föreslår, att en extra tjänst nu inrättas.

Den fasta förvaltningsorganisationen i avseende på tjänster i lönegrad A 19 och högre

Nuläge och förslag

Lönegrad	Uppsala universitet		Lunds universitet		Göteborgs universitet samt Chalmers tekniska högskola		Samarbetsnämnden samt Sthlms universitet, karolinska inst. och tekn. högsk. i Sthlm		Umeå universitet		Centrala myndigheter och organ	
	Nuläge	Förslag	Nuläge[2]	Förslag	Nuläge	Förslag	Nuläge[3]	Förslag	Nuläge	Förslag	Nuläge[4]	Förslag
27												1
26												
25												
24		1		1		1					2[5]	
21—23	3	4		2		2		4		1	2	4[6]
27	1	1	2	1	4	1	5	2	1		4	7[7]
25	1	3		2		2	1	4				2
19—23	11[1]	12	8[1]	10	5[1]	9	8[1]	13		2	8½	9
Summa tjänster	16	21	10	16	9	15	14	23	1	3	16½	23

[1] Därav en arvodesanställd undervisningsnämndssekreterare.
[2] Lunds universitet och tandläkarhögskolan i Malmö.
[3] Stockholms universitet, karolinska institutet, farmaceutiska institutet, tandläkarhögskolan i Stockholm och tekniska högskolan i Stockholm.
[4] Universitetskanslersämbetet, överstyrelsen för de tekniska högskolorna och utrustningsnämnden för universitet och högskolor.
[5] Inklusive kanslerns arvodesbefattning.
[6] Därav en tills vidare arvodesanställd (hos kanslerskollegiet).
[7] Därav 5 tills vidare arvodesanställda (hos fakultetsberedningarna).

Statskontorets ståndpunkt

Efter att nu ha redovisat sina överväganden och förslag rörande förvaltningens uppbyggnad dels lokalt, dels inom de organ, som föreslagits skola utgöra universitetens och högskolornas centrala ledning, lämnar utredningen här en summarisk jämförelse mellan dessa förslag å ena sidan och statskontorets rekommendationer å den andra. Denna jämförelse tar främst sikte på att redovisa föreliggande skillnader.

Statskontoret anser, att gemensam förvaltningsorganisation innebär generella fördelar och föreslår därför, att sådana inrättas på samtliga universitetsorter. Statskontoret framhåller sålunda, att det med en sådan organisationslösning blir möjligt att betjäna samtliga läroanstalter med en mera fullständigt utbyggd administrationsapparat innefattande de olika specialistorgan och den differen-

tierade personalstab, som ansetts erforderlig. Därjämte skapas enligt statskontorets mening, förutsättningar för en stordriftsbetingad utbyggnad av användningen av tekniska hjälpmedel. Genom en administrativ samordning förbättras dessutom förutsättningarna för sambruk mellan institutionerna inom skilda läroanstalter av personella och materiella resurser för forskningen och utbildningen.

Universitetsutredningen har vägletts av liknande synpunkter. Den har emellertid ansett, att sådana synpunkter icke med nödvändighet tvingas till en enhetlig lösning av organisationsfrågan på de skilda orterna. Även om fördelarna av en gemensam förvaltning bör tillvaratagas, har utredningen ansett att universitetsväsendets olika struktur på olika orter med växlande storlek hos de enskilda enheterna motiverar olika lokala organisationsformer. Utredningen har även ansett, att man på detta område bör pröva sig fram och låta organisationen anpassas efter successivt vunna erfarenheter.

Enligt universitetsutredningens förslag skall den lokala *administrativa ledningen* läggas hos konsistorier — ett för varje läroanstalt — och vad beträffar Lund, Göteborg och Stockholm därjämte en samarbetsnämnd. Statskontoret föreslår, att den administrativa ledningen skall vara gemensam för alla läroanstalter på samma ort.

För dessa skillnader mellan de båda förslagen har redogjorts i fjärde kapitlet.

Statskontorets förslag beträffande förvaltningsorganisationen innebär i korthet följande. På varje universitetsort skall en förvaltningsgemenskap inrättas bestående av den gemensamma administrationen på orten och de därtill hörande läroanstalterna. Detta är liktydigt med att fem universitetscentra inrättas, nämligen Uppsala (med Uppsala universitet), Lund/Malmö (med Lunds universitet, tandläkarhögskolan i Malmö och Lunds tekniska högskola), Göteborg (med Göteborgs universitet, Chalmers tekniska högskola och handelshögskolan i Göteborg), Stockholm (med Stockholms universitet, karolinska mediko-kirurgiska institutet, tekniska högskolan i Stockholm, farmaceutiska institutet — om detta skall kvarbli i Stockholm — och tandläkarhögskolan i Stockholm) samt Umeå. Inom varje universitetscentrum skall enligt statskontorets förslag finnas *en* administration och *en* administrativ chef. Till denna gemensamma administration skall vidare på alla orter höra läroanstaltens råd, ett för var och en av läroanstalterna, till sin majoritet bestående av lekmän utsedda av Kungl. Maj:t.

Statskontorets och universitetsutredningens förslag till förvaltningsorganisation överensstämmer i princip med varandra vad gäller funktionsuppdelningen, d. v. s. indelningen i arbetsenheter (avdelningar, sektioner, grupper) och fördelningen av arbetsuppgifterna dem emellan. Statskontorets och universitetsutredningens förslag till förvaltningsorganisation skiljer sig däremot genomgående i vad avser dels förvaltningsorganisationens chef, vilken i universitetsutredningens förslag bl. a. får mindre befogenheter, dels de av statskontoret föreslagna läroanstaltens råd, vilka ej upptagits i universitetsutredningens förslag.

Skillnaderna mellan statskontoret och universitetsutredningens förslag är olika omfattande på de olika universitetsorterna.

För *Uppsala* och *Umeå* överensstämmer statskontorets och universitetsutredningens förslag såtillvida som enligt båda förslagen endast *en* förvaltningsorganisation föreslås upprättad på var och en av dessa orter. På övriga orter skiljer sig de båda förslagen i den bemärkelsen att statskontoret förordar *en* förvaltningsorganisation medan universitetsutredningen antingen förordar *flera* eller — såsom i Lund — lämnar frågan öppen om det framtida antalet förvaltningsorganisationer. I statskontorets förslag till förvaltningsorganisation i *Lund* ingår resurser även för tekniska högskolans förvaltning. Universitetsutredningen uttalar däremot, att förslag rörande den definitiva utformningen av högskolans organisation bör framläggas av den särskilda organisationskommittén. Beträffande läroanstalterna i *Göteborg* skiljer sig statskontorets och universitetsutredningens förslag såtillvida som statskontoret förordar en gemensam förvaltningsorganisation för Göteborgs universitet, Chalmers tekniska högskola och handelshögskolan i Göteborg, medan universitetsutredningen förordar en gemensam förvaltningsorganisation för Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola men förutsätter att handelshögskolan i Göteborg skall behålla sin särskilda förvaltning. För de berörda läroanstalterna i *Stockholm* förordar statskontoret en gemensam förvaltningsorganisation, medan utredningens förslag omfattar fyra administrativa enheter under var sin chefstjänsteman, en för var och en av läroanstalterna och en för vissa centraliserade administrativa funktioner.

I uppbyggnaden av de enskilda förvaltningsorganisationerna föreligger vissa mindre skillnader i fråga om personalorganisationen. Härvid bör anmärkas, att statskontorets förslag till personalorganisation sägs snarare böra uppfatta som diskussionsvis framförda alternativ än som definitiva normer.

Bland skillnaderna i personalorganisationens uppbyggnad har redan tidigare omnämnts de avvikande förslagen i fråga om förvaltningsorganisationens chef. Statskontoret föreslår sålunda för var och en av de lokala förvaltningsorganisationerna — med undantag för den i Umeå — att en chefstjänst inrättas, vars innehavare skall ges generaldirektörs ställning. Universitetsutredningen föreslår härvidlag att motsvarande chefstjänst erhåller en lägre och mellan de olika förvaltningsorganisationerna skiftande lönegradsplacering.

Den övriga delen av personalorganisationen har emellertid en likartad uppbyggnad, och de skillnader som föreligger hänför sig till (1) att universitetsutredningen för Lund och Stockholm anvisar en arbetsfördelning mellan de olika förvaltningsorganisationerna på orten; (2) att universitetsutredningen till skillnad från statskontoret i förslaget medtagit personalbehoven för egendomsförvaltningen vid Uppsala och Lunds universitet; (3) att universitetsutredningen till skillnad från statskontoret tagit ställning till de särskilda personalbehoven för den ekonomiska förvaltningen av de till den odontologiska fakulteten hörande institutionerna i Malmö; samt (4) att universitetsutredningen på vissa punkter förordar en mer omfattande förstärkning av den fasta personalorganisationen än statskontoret.

Det är svårt att göra en rättvisande jämförelse mellan de båda organi-

sationsförslagen för de orter, där statskontorets förslag förordar *en* förvaltningsorganisation, medan universitetsutredningen förordar *flera*. Skillnaderna i personalorganisationernas omfattning bör dock väsentligen ses som uttryck för en olika bedömning av den önskvärda storleken hos den *fasta* personalorganisationen. Statskontorets färre tjänster i den fasta personalorganisationen torde åtminstone huvudsakligen kunna uppvägas av en motsvarande förekomst av extra- och korttidsanställda tjänstemän. Statskontoret föreslår dessutom, med hänsyn till svårigheterna att exakt mäta arbetsmängden i de fall där organisationen skall utföra »nya» uppgifter och med hänsyn till att framdeles en mer detaljerad kontorsteknisk och annan översyn har avsetts böra göras, att även den av statskontoret föreslagna fasta personalorganisationen (tjänster i lönegrad A 19 och högre) under viss tid bör prövas, innan den slutgiltigt fastställs.

Varken statskontoret eller utredningen har tagit ställning till vilken amanuens-, kanslist- och övrig biträdespersonal som kommer att erfordras för de olika avdelningarna (sektionerna) inom förvaltningsorganisationen.

Universitetsutredningens och statskontorets förslag till förvaltningsorganisation för *universitetskanslersämbetet* är till sin allmänna uppläggning identiska. Smärre skillnader finns. Till dessa hör dels att utredningen för vissa ärenden förordar kollegialt beslutsfattande, medan universitetskanslern enligt statskontorets förslag ensam beslutar, dels att personalorganisationen i utredningens förslag är något större än i statskontorets. För den senare skillnaden gäller dock, att jämförelser inte direkt kan göras.

Varken statskontoret eller utredningen har beträffande universitetskanslersämbetets personalorganisation tagit ställning till behovet av amanuens-, kanslist- och övrig biträdespersonal.

Till följd av den skillnad mellan utredningens och statskontorets förslag, som finns i fråga om *fakultetsberedningarnas och kanslerskollegiets* å ena sidan och universitetskanslersämbetets å den andra förhållande till varandra uppstår skiljaktigheter även i fråga om förvaltningsorganisationen för beredningarna och kollegiet. Enligt statskontoret skall kanslerskollegiet i vissa avseenden fungera som överstyrelse för universitetskanslersämbetet. Sålunda skall både beredningarna och kollegiet kunna utnyttja universitetskanslersämbetet för sina utredningar och andra sekretariatsuppgifter. I universitetsutredningens förslag är universitetskanslersämbetet ett från beredningarna och kollegiet helt skilt organ.

Denna skillnad i uppbyggnaden av organisationen på kanslers/överstyrelsenivån innebär i personalorganisatoriskt hänseende, att kanslerskollegiet i utredningens i motsats till statskontorets förslag utrustas med ett särskilt sekretariat.

I övrigt överensstämmer allmänt de båda förslagen till förvaltningsorganisation för kanslerskollegiet och beredningarna.

NIONDE KAPITLET

Beräkning av kostnaderna

Utredningen har i det närmast föregående kapitlet redogjort för de arbetsuppgifter, som ankommer på universitetsväsendets förvaltningsorganisation, såväl den centrala som den lokala, och i anslutning härtill redovisat de krav, som enligt utredningens mening måste ställas på förvaltningsorganisationens personella resurser. Härvid har konkreta förslag dock framförts endast i vad avser tjänstemän i lönegrad A 19 och högre. Beträffande amanuenser och biträdande personal har utredningen — liksom statskontoret — ansett sig icke böra framlägga några förslag. Frågan om denna personals omfattning är nämligen beroende av lokala förhållanden vid de enskilda universiteten och högskolorna och kräver därför detaljstudier, som utredningen icke haft möjlighet företaga. Utredningen har därför föreslagit, att universitetsmyndigheterna och statskontoret anmodas att i samråd med varandra och med utgångspunkt i utredningens förslag dels till förvaltningsorganisation, dels rörande de högre tjänsterna utarbeta förslag beträffande erforderlig amanuens-, kanslist- och annan biträdande personal inom de skilda förvaltningarna.

1. *Den lokala förvaltningen*

Utredningen har i första hand gjort en kostnadsberäkning av de i det föregående kapitlet framlagda förslagen till dimensionering av de lokala förvaltningarna. Härvid har med utgångspunkt i 1963 års löner i ortsgrupp 4 den direkta lönekostnaden beräknats sålunda, att tjänster inom intervallet A 19—23 räknats efter löneklass A 23 och tjänster inom intervallet B 1—3 räknats efter lönegrad B 2. I övrigt har beräknats lönekostnaden efter den lön, som tillkommer tjänsteman inom den föreslagna lönegraden, beträffande tjänster på löneplan A dock efter andra löneklassen inom den föreslagna lönegraden. Den sålunda företagna beräkningen har givit vid handen, att den direkta lönekostnaden för ifrågavarande personal uppgår till 2 850 000 kronor för samtliga de lokala förvaltningsorganisationerna. Till denna summa skall läggas kostnaden för den tjänst med placering i lönegrad Ag 23, som i avvaktan på organisationskommitténs slutliga förslag föreslagits omedelbart bli inrättad vid tekniska högskolan i Lund. Denna kostnad beräknas till 30 500 kronor, varför den totala lönekostnaden för av utredningen föreslagna tjänster inom de lokala universitets/högskoleförvaltningarna i lönegrad A 19 och högre beräknas till (2 850 000 + 30 500 =) 2 880 500 kronor.

För att jämföra den sålunda beräknade lönekostnaden för den föreslagna förvaltningsorganisationen med universitetens och högskolornas nuvarande förvalt-

ningsorganisatoriska resurser, har med samma beräkningsgrunder, som ovan angivits, beräknats lönekostnaderna för den fasta personalen inom förvaltningsorganisationen under budgetåret 1962/63. Liksom vid de i föregående kapitel gjorda jämförelserna mellan utredningens förslag och nuläget har därvid en av undervisningsnämndssekreterarna vid vart och ett av universiteten ansetts motsvara innehavare av tjänst med inplacering i lönegradsintervallet A 19—23. Förutom lönekostnaderna för ordinarie och extra ordinarie tjänster med placering i lönegrad A 19 och högre har därför vid beräkningarna medtagits en årslön enligt löneklass 23 vid vartdera av universiteten. Den sålunda beräknade lönekostnaden för personal i lönegrad A 19 och högre uppgår till 1 725 000 kronor för de lokala förvaltningsorganisationerna.

Nettokostnadsökningen för löner till de lokala universitets/högskoleförvaltningarnas personal i lönegrad A 19 och högre kan med här angivna beräkningsgrunder sålunda anges till (2 880 500 ÷ 1 725 000 =)1 155 500 kronor för år.

Den gjorda jämförelsen gäller samtliga de lokala förvaltningsorganisationer, rörande vilka utredningen i åttonde kapitlet framlagt fullständiga organisationsförslag. Jämförelsen gäller sålunda *icke* handelshögskolan i Göteborg och tekniska högskolan i Lund. Jämförelsens närmare innebörd framgår av följande sammanställningar, som upptar antalet tjänster med placering i lönegrad A 19 och högre dels i nuläget, dels enligt utredningens förslag samt den enligt angiven metod beräknade lönekostnaden för dessa tjänster. Tjänsterna är uppdelade i dels tjänster på löneplan B, dels tjänster på löneplan A. Längst till höger i varje sammanställning anges den föreslagna förändringen i förhållande till nuläget i avseende på antalet tjänster och beräknad nettokostnadsökning för löner.

Uppsala universitet

Nuläge	Förslag	Ökning
3 tj på lpl B	5 tj på lpl B	2 tj på lpl B
13 » » » A	16 » » » A	3 » » » A
Beräknad lönekostnad 567.828 kr.	Beräknad lönekostnad 779 772 kr.	Beräknad kostnadsökning för löner 211 944 kr.

Lunds universitet

Nuläge	Förslag	Ökning
0 tj på lpl B	3 tj på lpl B	3 tj på lpl B
10 » » » A	13 » » » A	3 » » » A
Beräknad lönekostnad 323 760 kr.	Beräknad lönekostnad 578 508 kr.	Beräknad kostnadsökning för löner 254 748 kr.

Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola

Nuläge	Förslag	Ökning
0 tj på lpl B	3 tj på lpl B	3 tj på lpl B
9 » » » A	12 » » » A	3 » » » A
Beräknad lönekostnad	Beräknad lönekostnad	Beräknad kostnads-
312 108 kr.	548 016 kr.	ökning för löner
		235 908 kr.

Stockholm: Stockholms universitet, tekniska högskolan, karolinska institutet (inkl. tandläkarhögskolan och farm. inst.) och akademiska samarbetsnämnden i Stockholm

Nuläge	Förslag	Ökning
0 tj på lpl B	4 tj på lpl B	4 tj på lpl B
14 » » » A	19 » » » A	5 » » » A
Beräknad lönekostnad	Beräknad lönekostnad	Beräknad kostnads-
479 328 kr.	828 444 kr.	ökning för löner
		349 116 kr.

Därav

Stockholms universitet

Nuläge	Förslag
0 tj på lpl B	1 tj på lpl B
6 » » » A	5 » » » A
Beräknad lönekostnad	Beräknad lönekostnad
201 792 kr.	219 444 kr.

Karolinska institutet (inkl. tandläkarhögskolan och farm.inst.)

Nuläge	Förslag
0 tj på lpl B	1 tj på lpl B
5 » » » A	4 » » » A
Beräknad lönekostnad	Beräknad lönekostnad
167 220 kr.	179 532 kr.

Tekniska högskolan

Nuläge	Förslag
0 tj på lpl B	1 tj på lpl B
3 » » » A	4 » » » A
Beräknad lönekostnad	Beräknad lönekostnad
110 316 kr.	188 952 kr.

Akademiska samarbetsnämnden i Stockholm

Nuläge	Förslag
	1 tj på lpl B
	6 » » » A
	Beräknad lönekostnad
	240 516 kr.

Umeå universitet

Nuläge	Förslag	Ökning
0 tj på lpl B	1 tj på lpl B	1 tj på lpl B
1 » » » A	2 » » » A	1 » » » A
Beräknad lönekostnad	Beräknad lönekostnad	Beräknad kostnads-
39 912 kr.	113 208 kr.	ökning för löner
		73 296 kr.

Som i det föregående framhållits har utredningen icke ansett sig böra framlägga förslag rörande omfattningen av amanuenspersonalen och den övriga biträdande personalen inom universitets/högskoleförvaltningarna. Naturligtvis är det då ej heller möjligt att framlägga några kostnadsberäkningar beträffande denna personal. För att i någon mån åskådliggöra den möjliga storleksordningen av den direkta lönekostnaden för denna personalgrupp, har dock ett enkelt räkneexempel konstruerats.

På grundval av från vederbörande myndigheter lämnade uppgifter rörande den här ifrågavarande personalens omfattning under verksamhetsåret 1962/63 har lönekostnaden beräknats med anlitande av samma schablonmässiga beräkningsgrunder, som ovan använts vid kostnadsberäkningen av lönerna för de högre tjänsterna. Även här har hänsyn tagits till för undervisningsnämnderna vid de fyra universiteten anvisade medel, i det att till den beräknade lönekostnaden för vart och ett av universiteten har lagts kostnaden för en kontorist i löneklass A 9. Den sålunda beräknade lönekostnaden för amanuens- och biträdespersonal uppgår till 3 255 000 kronor. (Ej heller i dessa beräkningar ingår handelshögskolan i Göteborg och tekniska högskolan i Lund.)

Lönekostnadsberäkningen för tjänster i lönegrad A 19 och högre ger vid handen, att utredningens i föregående kapitel framlagda förslag för de lokala universitets/högskoleförvaltningarnas del innebär en relativ ökning av de personella resurserna (beräknade med utgångspunkt i lönekostnaderna) med 67 procent. Om såsom blott ett räkneexempel samma procentuella ökning förutsättes för amanuenser och biträdande personal, ger detta till resultat, att här ifrågavarande lönekostnader skulle stiga med 2 181 000 kronor till 5 436 000 kronor.

Totalt skulle sålunda lönekostnaderna för de *lokala* förvaltningarna med denna starkt schematiska beräkningsmetod kunna beräknas till (2 880 500 + 5 436 000 =) 8 316 500 kronor, innebärande en nettokostnadsökning med 3 336 500 kronor.

Självfallet kan starka invändningar riktas mot grunderna för det här redovisade räkneexemplet. Till belysning av frågan om dessa grunders rimlighet må följande framhållas.

Den nuvarande amanuens- och biträdespersonalen (med tjänster placerade i lönegrader lägre än lönegrad A 19) vid här ifrågavarande förvaltningar omfattar sammanlagt 225 hela tjänster. För denna personal har lönekostnaderna enligt ovan beräknats till 3 255 000 kronor för år. Den genomsnittliga lönekostnaden per tjänst skulle sålunda kunna beräknas till 14 470 kronor för år. Antages den genomsnittliga lönekostnaden vara oförändrad, innebär räkneexemplet, att amanuens- och biträdespersonalen vid de ifrågavarande universitets- och högskoleförvaltningarna skulle öka med 151 tjänster till sammanlagt 376 tjänster.

Den *nuvarande* organisationen omfattar vidare totalt 275 tjänster, varav 50 (18 %) i lönegrad A 19 och högre och 225 (82 %) i lönegrader lägre än A 19. Enligt utredningens *förslag* kommer den del av personalorganisationen, som omfattar tjänster placerade i lönegrad A 19 och högre att öka till 79 tjänster. Räkneexemplets lönekostnader för personal i lönegrader lägre än lönegrad A 19 skulle — enligt antagandet ovan — ge utrymme för sammanlagt 376 tjänster. Sammanställes förslaget med räkneexemplet, blir resultatet sålunda, att den totala personalorganisationen vid de här ifrågavarande lokala universitets/högskoleförvaltningarna skulle omfatta 455 tjänster, varav 79 (17 %) i lönegrad A 19 och högre och 376 tjänster (83 %) i lönegrader lägre än lönegrad A 19.

Till ytterligare belysning av här ifrågavarande problematik må nämnas, att det nyligen framlagda förslaget till organisation för ett gemensamt centralt skolverk (SOU 1962: 28, s. 326) innefattar sammanlagt 508 tjänster, varav 190 (37 %) i lönegrad A 19 och högre och 318 (63 %) i lönegrader lägre än lönegrad A 19.

2. *Universitets/högskoleväsendets centrala ledning*

Universitetsutredningen har i det föregående föreslagit, att den centrala ledningen för universitets- och högskoleväsendet i framtiden skall anförtros *dels* universitetskanslersämbetet, *dels* kanslerskollegiet och de centrala beredningarna (fakultetsberedningarna och utrustningsberedningen). Utredningen redovisar i det följande först de beräknade kostnaderna för de högre tjänsterna inom universitetskanslersämbetet; därefter de beräknade kostnaderna för kanslerskollegiets och de centrala beredningarnas verksamhet. En jämförelse mellan nuvarande och föreslagna resurser — totalt sett — för universitets- och högskoleväsendets centrala ledning göres därefter i ett sammanfattande avsnitt.

a) Universitetskanslersämbetet

De årliga lönekostnaderna för de i åttonde kapitlet föreslagna tjänsterna i lönegrad A 19 och högre inom det nya universitetskanslersämbetet har utredningen beräknat med användande av samma metod, som i det föregående redovisats för

motsvarande beräkningar rörande den lokala förvaltningsorganisationen. Denna beräkning har givit vid handen, att de ifrågavarande lönekostnaderna kommer att uppgå till sammanlagt *655 000 kronor.*

Härtill kommer kostnaderna för den för universitetskanslersämbetet erforderliga amanuens- och biträdespersonalen. En *överslagsberäkning* härav, gjord på samma sätt som den i det föregående redovisade överslagsberäkningen rörande motsvarande personal inom de lokala universitets/högskoleförvaltningarna, ger vid handen, att dessa lönekostnader skulle kunna komma att uppgå till sammanlagt 210 000 kronor.

b) Kanslerskollegiet och de centrala beredningarna m. m.

I fråga om kanslerskollegiet och beredningarna har utredningen i åttonde kapitlet framhållit, att fasta sekretariatsresurser bör stå till dessa organs förfogande. I fråga om utrustningsberedningen har utredningen därvid föreslagit, att innehavaren av en av de tjänster, som föreslås inrättade inom universitetskanslersämbetets ekonomiskt-administrativa byrå tillika skall fungera som beredningens sekreterare. Däremot har utredningen uttalat, att särskilda tjänster bör inrättas som sekreterare hos kanslerskollegiet och hos var och en av de fem fakultetsberedningarna. Utredningen har emellertid ansett, att själva inrättandet av sådana tjänster bör kunna anstå något, och därför föreslagit, att till en början medel för arvoden till sekreterare bör inräknas i anslaget till kanslerskollegiets och fakultetsberedningarnas förvaltningskostnader.

Sistnämnda anslag bör enligt utredningens i sjätte kapitlet framlagda förslag jämväl innefatta medel till sekretariatshjälp åt *utbildningsråden.*

Utredningen har kalkylerat här ifrågavarande medelsbehov på följande sätt för det första verksamhetsåret:

1. a) Arvode till sekreterare hos kanslerskollegiet, beräknat efter lön motsvarande lönen i B 1—3, d. v. s. enligt ovan angiven beräkningsmetod	52 200
b) Arvoden till fem sekreterare hos fakultetsberedningarna, beräknade efter lön motsvarande lönen i lönegrad A 27 med en löneklassuppflyttning (5 × 39 900)	199 500
2. Arvoden till tillfälliga sekreterare och experter samt därutöver till sekretariatshjälp åt utbildningsråden; överslagsmässigt beräknad kostnad	100 000
3. Arvoden till biträdeshjälp; beräkning på grundval av ett antagande om att dylik hjälp erfordras i en omfattning motsvarande 7 helårsanställda med lön motsvarande lönen i löneklass A 9 (7 × 14 400)	100 800
Summa kr.	452 500

Härtill kommer erforderliga medel för arvoden till de centrala beredningarnas ordförande och övriga ledamöter. Härvidlag vill utredningen särskilt hänvisa till vad i sjätte kapitlet sagts om att möjlighet bör finnas för central beredning ordförande att under längre eller kortare perioder helt ägna sig åt arbete för vederbörande beredning räkning. — Överslagsmässigt beräknar utredningen medelsbehovet för nu ifrågavarande ändamål till 100 000 kronor för år.

Medelsbehovet för arvoden till kanslerskollegiets och de centrala beredningarnas ledamöter och personal (inklusive sekretariatshjälp åt utbildningsråden) beräknar utredningen sålunda för det första verksamhetsåret till (452 500 + 100 000 =) 552 500 kronor, avrundat *550 000 kronor.*

Då sedermera fasta sekreterartjänster, och eventuellt andra fasta tjänster, inrättas för kanslerskollegiet och beredningarna, bör enligt utredningens mening dessa tjänster uppföras på universitetskanslersämbetets personalförteckning.

I det föregående har utredningen vidare föreslagit, att medel beräknas under åttonde huvudtitelns kommittéanslag för särskilda utredningsuppgifter inom universitets- och högskoleväsendet. Medel från denna anslagspost bör — efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall — kunna anvisas för möjliggörande av mera omfattande utredningar i kanslerskollegiets eller beredningarnas regi.

Utredningen har icke ansett sig kunna göra någon beräkning av här ifrågavarande medelsbehov. Detta behov måste nämligen bedömas mot bakgrund därav, att en betydande del av det utredningsarbete på universitetens och högskolornas område, som nu utföres av särskilda inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga, vid genomförande av utredningens förslag kan förutsättas i framtiden motsvaras av utredningsarbete bedrivet av universitetskanslersämbetet, beredningarna och kanslerskollegiet. I detta sammanhang kan förtjäna nämnas, att kostnaderna under budgetåret 1961/62 för ecklesiastikdepartementets kommittéer och sakkunniga på universitets/högskoleområdet uppgick till sammanlagt cirka 500 000 kronor, vilken summa dock icke inkluderar kostnaderna för organisationskommittéerna för medicinska högskolan i Umeå och tekniska högskolan i Lund, kostnader som enligt Kungl. Maj:ts särskilda beslut skall bestridas med andra medel än de under kommittéanslaget uppförda.

c) Sammanfattning av lönekostnaderna för universitets/högskoleväsendets centrala ledning

De årliga lönekostnaderna för de i åttonde kapitlet föreslagna tjänsterna i lönegrad A 19 och högre inom det nya universitetskanslersämbetet har utredningen i det föregående beräknat till 655 000 kronor. De totala arvodeskostnaderna för kanslerskollegiets, beredningarnas och utbildningsrådens verksamhet har vidare beräknats till 550 000 kronor. Till dessa siffror bör läggas kostnaderna för löner åt universitetskanslersämbetets amanuens-, kanslist- och biträdande personal, vilka kostnader i det föregående uppskattats till cirka 210 000 kronor.

Totalt skulle med andra ord löne- och arvodeskostnaderna för universitets- och högskoleväsendets centrala ledning kunna uppskattas till 1 415 000 kronor. Denna summa bör jämföras med den för budgetåret 1962/63 beräknade summan av lönekostnaderna för universitetskanslersämbetet, överstyrelsen för de tekniska högskolorna och utrustningsnämnden för universitet och högskolor, d. v. s. 840 000 kronor.

Nettokostnadsökningen för löner och arvoden vid genomförande av utredningens förslag rörande organisationen av universitets- och högskoleväsendets centrala ledning uppskattar utredningen sålunda till 575 000 kronor.

Av denna summa hänför sig 270 000 kronor till utredningens konkreta *förslag* rörande personalorganisationens tjänster med placering i lönegrad A 19 och högre (häri då inräknade de beräknade arvodena till kanslerskollegiets och fakultetsberedningarnas sekreterare), medan återstoden endast avser *överslagsmässigt beräknade* löne- och arvodeskostnader för personal i lönegrader lägre än lönegrad A 19 respektive motsvarande arvoden.

Innebörden av utredningens förslag i fråga om tjänster i lönegrad A 19 och högre (inklusive de nämnda sekreterarbefattningarna hos kollegiet och fakultetsberedningarna) jämfört med nuvarande organisation framgår av nedanstående sammanställningar:

Nuläge	Förslag	Ökning
4 tj[1] på lpl B 12½ » » » A Beräknad lönekostnad 635 730 kr.[1]	5 tj på lpl B 18 » » » A Beräknad lönekostnad 904 896 kr.	1 tj på lpl B 4½ » » » A Beräknad lönekostnad 269 166 kr.
Därav		
universitetskanslersämbetet		
2 tj[1] på lpl B 9 » » » A Beräknad lönekostnad 415 140 kr.	universitetskanslersämbetet	
	4 tj på lpl B 13 » » » A Beräknad lönekostnad 653 112 kr.	
överstyrelsen för de tekn. högsk.		
1 tj på lpl B 1½ » » » A Beräknad lönekostnad 97 962 kr.	kanslerskollegiet och fakultetsberedningarna	
utrustningsnämnden för universitet och högskolor	1 bef. på lpl B 5 » » » A Beräknad kostnad 251 784 kr.	
1 tj på lpl B 2 » » » A Beräknad lönekostnad 122 628 kr.		

[1] Inklusive kanslerns arvode om 54 888 kronor.

3. *Sammanfattning*

Kostnaderna för löner och arvoden åt personal inom universitets- och högskoleväsendets lokala och centrala förvaltningsorganisation uppskattar universitetsutredningen vid ett genomförande av dess i detta betänkande framlagda förslag komma att uppgå till 9 731 500 kronor, varav 3 535 500 kronor utgör den beräknade lönekostnaden för föreslagen fast personal med tjänster i lönegrad A 19 och högre vid de lokala universitets/högskoleförvaltningarna (inklusive en tjänst vid tekniska högskolan i Lund) och vid universitetskanslersämbetet, medan 550 000 kronor utgör det beräknade medelsbehovet för arvoden åt kanslerskollegiets och fakultetsberedningarnas ledamöter och personal och återstoden 5 646 000 kronor — är resultatet av de redovisade räkneexemplen beträffande de tänkbara kostnaderna för amanuens- och biträdespersonal inom de lokala förvaltningarna och universitetskanslersämbetet. Motsvarande totalkostnad under budgetåret 1962/63 beräknas uppgå till 5 821 000 kronor, varav 2 361 000 kronor är att hänföra till lönekostnader för fast personal med tjänster i lönegrad A 19 och högre (inklusive universitetskanslerns arvode och arvode till en undervisningsnämndssekreterare vid vart och ett av universiteten). Den totala nettokostnadsökningen uppskattar utredningen sålunda till *3 910 500 kronor.*

Sättes den för budgetåret 1962/63 beräknade lönekostnaden för de lokala och centrala förvaltningarna (5 821 000 kronor) i relation till summan av de i tablån på sid. 23 redovisade anslagen för samma budgetår till »Centrala universitets- och högskolemyndigheter m. m.», »Universitet och högskolor» och »Vissa övriga forskningsändamål med särskild anknytning till universitet och högskolor» (234 922 000 kronor), kan konstateras, att här avsedda lönekostnader uppgår till 2,4 procent av de angivna totalkostnaderna. Någon motsvarande beräkning av den föreslagna förstärkta förvaltningens andel av de totala kostnaderna vid tidpunkten för förslagens genomförande är naturligtvis inte möjlig att göra. En viss uppfattning om förslagens innebörd kan dock erhållas, om de beräknade lönekostnaderna för den nya förvaltningen (9 731 500 kronor) sättes i relation till den i 1963 års statsverksproposition beräknade totalkostnaden under ovan angivna anslagsrubriker (285 829 000 kronor). Denna jämförelse ger vid handen, att de beräknade lönekostnaderna för universitets/högskoleförvaltningen skulle uppgå till 3,4 procent av dessa kostnader. Det framlagda förslaget innebär därför en viss om än ganska måttlig relativ ökning av universitets- och högskoleväsendets förvaltningskostnader.

Huruvida utredningens nu framlagda förslag till universitets- och högskoleväsendets förvaltning kan komma att medföra någon förändring av de lokala förvaltningarnas behov av biträdande personal, kan konstateras först sedan den i det föregående kapitlet föreslagna översynen av kontorsorganisationen verkställts.

I detta sammanhang kan påpekas, att den föreslagna organisationens genomförande bör medföra en minskning av belastningen på åttonde huvudtitelns kommittéanslag.

Till denna kostnadsökning, som uteslutande gäller lönekostnader måste självfallet komma kostnadsökningar även under *omkostnadsanslagen*. Med utgångspunkt i relationen i riksstaten för budgetåret 1962/63 mellan å ena sidan avlöningsanslagen och å den andra omkostnadsanslagen för universitetskanslersämbetet, överstyrelsen för de tekniska högskolorna och utrustningsnämnden för universitet och högskolor beräknar utredningen ökningen av medelsbehoven under samtliga här ifrågavarande omkostnadsanslag till 550 000 kronor.

Slutligen vill utredningen understryka, att ett genomförande av utredningens förslag förutsätter, att tillräckliga och rationellt disponerade administrationslokaler kan ställas till förfogande. Det är härvidlag angeläget, att de centrala organen, liksom var och en av de enskilda förvaltningsorganisationerna, inrymmes i samma byggnad.

Därest ändamålsenliga förvaltningslokaler ej kan ställas till förfogande inom ramen för nuvarande byggnadsbestånd, är det nödvändigt, att erforderlig nybyggenskap snarast möjligt kommer till stånd. Med hänsyn härtill är det viktigt att den i det föregående föreslagna översynen av förvaltningarnas kontorsorganisation snarast slutföres i sina huvuddrag och att detta arbete utföres i kontakt med byggnadsstyrelsen, på vilken det ankommer att svara för byggnadsplaneringen.

I detta sammanhang vill utredningen avslutningsvis framhålla, att ett medelsbehov för inredning och utrustning av de nya förvaltningslokalerna under alla förhållanden kommer att föreligga. Storleken av detta medelsbehov kan emellertid bedömas, först då behovet av nybyggenskap klarlagts.

Sammanfattning och förslag

A. Sammanfattning

Forskningen har blivit alltmer differentierad och kräver växande materiella och personella resurser. Det krävs anordningar för att underlätta en samverkan mellan olika forskningsgrenar, för att kanalisera växande anslag till olika forskningsområden och för att administrera en växande forskningsorganisation.

Studentantalet växer och den akademiska utbildningen differentieras. Samtidigt utvecklas de pedagogiska metoderna. Universiteten som utbildningsanstalter har fått och får långt större dimensioner än tidigare. Denna utveckling ställer krav på en anpassning av organisationen med syfte att göra den smidig och effektiv.

Både forskning och utbildning vid universitet och högskolor har kommit att intaga en allt mera central plats i samhället, ekonomiskt, socialt och kulturellt. De får i själva verket tillmätas en avgörande roll för hela samhällsutvecklingen. Universitetspolitiken blir därmed en väsentlig sida av samhällspolitiken.

Universitetsverksamhetens egen dynamik ställer alldeles speciella krav på den institutionella ram, i vilken universiteten och högskolorna med fördel kan infogas. Organisationen måste i första hand vara så elastisk och rörlig, att den smidigt kan anpassa sig efter nya målsättningar och verksamhetsformer, vilka i nuet endast delvis kan förutses. Stela och tungrodda organisationsformer kan verka hämmande på utvecklingen av både forskning och akademisk utbildning.

Samtidigt är det tydligt, att en väl avvägd och lämpligt uppbyggd organisation bör kunna frigöra krafter för universitetens egentliga uppgifter inom forskning och utbildning. Anspråken på universitetsväsendets organisatoriska uppbyggnad var relativt begränsade under den idylliska tid, då vetenskapsgrenarna var få och studentantalet lågt. Erfarenheterna från senare år visar, att de organisatoriska och administrativa institutioner, som hittills utvecklats, icke räcker till för att, utan att belasta det vetenskapliga arbetet, lösa de uppgifter inför vilka universiteten nu ställs.

Detta har varit utgångspunkterna för universitetsutredningens överväganden rörande universitets- och högskoleväsendets framtida organisation och administrativa struktur. De förslag utredningen i det föregående framlagt bör betraktas framför allt som ett utslag av en strävan att mot varandra väga å ena sidan vetenskapens krav på rörelsefrihet och å den andra det offentligas krav och intressen.

De krav utredningen velat ställa på den framtida universitets/högskoleorganisationen sammanfattar utredningen i följande tre punkter:

Frihetskravet. Universitets- och högskoleorganisationen skall stimulera forskningen och garantera forskarna frihet i valet av forskningsobjekt och forskningsmetod. På motsvarande sätt måste organisationen vara uppbyggd på förutsättningen av ett i princip fritt tillträde till högre studier och fritt val för de studerande i fråga om studiemål och studieform.

Kvalitets- och effektivitetskraven. Organisationen skall garantera en sakkunnig kontroll av den vetenskapliga standarden. Denna kontroll måste utövas i former, som tillgodoser rättssäkerhetens krav. Organisationen måste vidare garantera, att gjorda insatser och givna resurser kommer till effektivast möjliga användning. Det innebär icke blott krav i fråga om anslagsredovisning och egendomsvård utan även krav på en fortlöpande kontroll av utbildningens organisation och resultat samt, i fråga om fördelningen av resurser för utbildning och forskning, krav på en saklig och sakkunnig prövning av föreliggande behov.

Kravet på en slagkraftig framtidsplanering. Universitets- och högskoleorganisationen måste därjämte vara så utformad, att den förmår att på ett rationellt sätt planera och genomföra en expansion av mycket stora dimensioner. Organisationen skall skapa förutsättningar för att planeringsarbetet bedrives i nära kontakt och samarbete med forskningen, med avnämarna, arbetstagarna och studenterna liksom med andra offentliga myndigheter. Planeringsarbetet för forskningsorganisationens utbyggnad fordrar slutligen ingående kännedom om forskningens egen utveckling och arbetsvillkoren inom i avseende på metod och problematik vitt skilda forskningsgrenar. Icke minst i sistnämnda avseende måste universitets- och högskoleorganisationens utbyggnad planeras och genomföras i kontakt med och under inverkan från utvecklingen utanför vårt lands gränser.

En organisation, som skall tillgodose dessa krav, måste enligt utredningens mening i olika hänseenden differentieras. Det framlagda förslaget innebär också en sådan differentiering. Utredningen har framför allt sökt att skilja mellan de rent administrativa och de i trängre mening akademiska uppgifterna och anförtro dessa två slag av uppgifter åt skilda organ med olika sammansättning och organisation.

De vetenskapliga bedömningarna — värderingen av vetenskapliga insatser och resultat — föreslås genomgående bli anförtrodda de i fakulteter och sektioner grupperade ordinarie lärarna. De administrativa uppgifterna däremot föreslås bli anförtrodda dels lokala universitets/högskolestyrelser, var och en bestående av en av de ordinarie lärarna vald rektor, dekanerna samt chefen för läroanstaltens centrala förvaltning, dels ett centralt ämbetsverk, universitetskanslersämbetet. De planerande uppgifterna föreslås lokalt utföras väsentligen av fakulteter/sektioner och på det centrala planet bli anförtrodda helt nya organ — fakultetsberedningarna och utrustningsberedningen — i vilka ingår företrädare såväl

för universiteten som för allmänna intressen. Till hjälp åt dessa organ föreslås upprättandet av en slagkraftig administration, lokalt och centralt.

Förslagen till anslagsäskanden kommer sålunda enligt utredningens förslag att gå direkt från fakultet till fakultetsberedning. I syfte att säkerställa erforderlig kontakt i utbildningsplaneringen mellan det allmänna som ansvarigt för utbildningsorganisationen och avnämarna av den akademiskt utbildade arbetskraften föreslås möjlighet öppnad att vid fakultetsberedningarnas sida upprätta utbildningsråd för skilda akademiska utbildningslinjer.

Icke blott ansvaret för planeringsarbetet utan även ansvaret för organisationen av vetenskapligt samarbete och för utbildningens innehåll och organisation föreslås på det lokala planet ligga hos fakulteterna/sektionerna. I dessa föreslås ingå samtliga ordinarie lärare, d. v. s såväl professorer som laboratorer och universitetslektorer. I syfte att anpassa fakultetsorganisationen till forskningsutvecklingen föreslås en i vissa hänseenden mera långtgående fakultets- och sektionsuppdelning än i nuvarande organisation. Utbildningsnämnder, motsvarande universitetens nuvarande undervisningsnämnder, föreslås vid samtliga läroanstalter fungera som fakulteters/sektioners specialorgan för utbildningsfrågor.

Även inom själva förvaltningsorganisationen — den lokala liksom den centrala — föreslås en differentiering med särskilda avdelningar och tjänstemän för de särskilda slagen av arbetsuppgifter. Härvid föreslås utbildningsadministrationen sammanförd till en avdelning, den ekonomiskt-administrativa funktionen till en och de juridiskt-administrativa och sekretariatsmässiga uppgifterna till en. Inom de lokala förvaltningsorganisationerna tillkommer därutöver särskilda avdelningar för de personaladministrativa och de kamerala uppgifterna. Såväl de lokala som de centrala förvaltningarna föreslås därutöver få särskilda avdelningar för informations- och kontaktuppgifter.

Denna enligt utredningens mening nödvändiga organisatoriska differentiering och specialisering har utredningen sökt balansera genom olika åtgärder i syfte att säkerställa samordning och samarbete mellan läroanstalter, fakulteter och forskare. Utredningen föreslår sålunda, att de nuvarande centrala myndigheterna inom universitets/högskoleväsendet — kanslersämbetet för rikets universitet, överstyrelsen för de tekniska högskolorna, styrelsen för farmaceutiska institutet och utrustningsnämnden för universitet och högskolor — ersättes av ett enda organ, universitetskanslersämbetet. Detta föreslås sålunda bli överstyrelse för samtliga högre läroanstalter under ecklesiastikdepartementet. Utredningen föreslår vidare, att alla dessa läroanstalters verksamhet och förvaltning regleras i ett gemensamt stadgekomplex. I samband därmed föreslås fakultets- och sektionsbenämningarna överförda till fackhögskolornas lärar- och avdelningskollegier. Den lokala styrelsen, som vid universiteten nu är delad mellan större konsistorium, mindre konsistorium och drätselnämnd, föreslås vid samtliga läroanstalter bli anförtrodd ett enda organ, som vid samtliga läroanstalter föreslås få benäm-

ningen konsistoriet. Utredningen föreslår vidare, att den akademiska forskningsoch utbildningsorganisationen i Umeå sammanföres till ett universitet och att tandläkarhögskolorna och farmaceutiska institutet anknytes till större universitetsenheter, varvid deras nuvarande lärarkollegier ombildas till fakulteter.

Samarbetet på institutionsnivå för forskning och utbildning föreslås underlättat genom upprättande av institutionskollegier innefattande jämväl viss representation för assistentpersonalen och för studenterna. Möjlighet föreslås öppnad att bilda institutionsgrupper för handhavandet av för flera institutioner gemensamma angelägenheter. På motsvarande sätt föreslås olika samarbetsformer tillkomma för samarbetet mellan fakulteter och sektioner.

Samarbetsnämnder föreslås upprättade för förvaltningen av för flera läroanstalter gemensamma institutioner i Göteborg, Lund och Stockholm. Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola föreslås få en för båda läroanstalterna gemensam förvaltningsorganisation. Förvaltningen vid Lunds universitet föreslås tills vidare bestrida vissa av förvaltningsgöromålen för tekniska högskolan i Lund. Under den för Stockholms universitet, karolinska institutet och tekniska högskolan i Stockholm gemensamma samarbetsnämnden föreslås sortera ett kansli, som omhänderhar vissa av förvaltningsgöromålen jämte gemensamt utredningsarbete för alla tre läroanstalterna.

I fråga om universitetens och högskolornas centrala ledning föreslås den nuvarande utrustningsnämnden för universitet och högskolor ombildad till dels en utrustningsberedning för planeringsarbetet, dels en avdelning inom universitetskanslersämbetet för inköpsverksamheten. Vidare föreslås ämbetet få resurser för ett gemensamt för alla läroanstalterna under ecklesiastikdepartementet bedrivet, aktivt utredningsarbete i syfte att följa och förbättra utbildningens resultat och uppmärksamma möjligheterna till omläggningar av den ekonomiska förvaltningen med sikte på effektivast möjliga utnyttjande av till universitets/högskoleverksamhetens förfogande ställda resurser.

För att säkerställa ett fortlöpande samråd och samarbete mellan universitetskanslersämbetet å ena sidan och beredningarna å den andra samt mellan beredningarna inbördes föreslås slutligen upprättandet av ett kanslerskollegium bestående av universitetskanslern och beredningarnas ordförande. Detta kollegium skall för Kungl. Maj:t framlägga beredningarnas årliga petita jämte sin egen samlade bedömning därav.

Efter denna redovisning av de allmänna riktlinjerna för utredningens arbete och den till belysning härav lämnade översikten av utredningens synpunkter och förslag vill utredningen här sammanfattningsvis ange de viktigaste av de rekommendationer, som framlägges i de enskilda kapitlen.

I andra kapitlet hemställer utredningen, att vederbörande universitets/högskolemyndigheter anmodas att i samband med sina yttranden över utredningens betänkande utarbeta preciserade förslag rörande institutionsindelningen vid de enskilda läroanstalterna. Utredningen rekommenderar vidare bl. a.,

II: 1. att inom en institution, som omfattar mer än en professors/laboratorstjänst må bildas forskningsavdelningar, var och en omfattande en professor/laborator såsom chef jämte de för hans forskningsarbete vid varje tillfälle tillgängliga resurserna;

II: 2. att möjlighet öppnas att bilda institutionsgrupper, bestående av två eller flera institutioner, för handhavande av för berörda institutioner gemensamma angelägenheter;

II: 3. att för två läroanstalter gemensamma institutioner eller institutionsgrupper upprättas i Göteborg och Lund enligt uppräkning på sid. 61 f.;

II: 4. att beslutsmyndigheten rörande institutions- och institutionsgruppsindelningen utövas av universitetskanslersämbetet och att rätt att därutinnan väcka förslag jämväl tillägges vederbörande utbildningsnämnd och envar av förslaget berörd lärare;

II: 5. att institutions och institutionsgrupps angelägenheter normalt handhas av institutionskollegium och prefekt, varvid i institutionskollegiet ingår samtliga till institutionen hörande lärare jämte en på visst sätt begränsad representation för assistentgruppen och för de studerande;

II: 6. att prefekt utses av konsistoriet bland institutionens ordinarie lärare;

II: 7. att prefektens och institutionskollegiets ställning och åligganden i övrigt ordnas på sätt som anges på sid. 79—83 och i bilaga 3, §§ 60—67;

II: 8. att möjlighet öppnas för konsistoriet att förordna någon av institutionens lärare att såsom studierektor under prefekten handha vissa med undervisningen förknippade delar av dennes åligganden;

II: 9. att för flera ämnesområden eller läroanstalter gemensamma anläggningar och inrättningar för forskningsservice och viss undervisning ställes under chefskap av särskilda föreståndare, utsedda av vederbörande rektorsämbete;

II: 10. att alla forskningsanslag, som beviljats för finansiering av vid läroanstalternas institutioner bedrivet forskningsarbete förvaltas av vederbörande läroanstalt för anslagsmottagarens räkning;

II: 11. att all personalredovisning och all ekonomisk förvaltning för institutionernas räkning handhas av läroanstaltens centrala förvaltning;

II: 12. att inom de centrala universitets/högskoleförvaltningarna upprättas särskilda avdelningar med uppgift att stå institutionerna och deras forskare till tjänst i avseende på upphandling av apparatur och övrig materiel; samt

II: 13. att särskilda sakkunniga tillkallas för en utredning rörande framtida organisation och resurser för universitetsbiblioteken och övrig organisation för forskningsdokumentation.

I tredje kapitlet rekommenderar utredningen bl. a.,

III: 1. att samhälls- och företagsvetenskapliga fakulteter upprättas vid universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg och Stockholm och dessa fakulteters ämnesomfattning blir den på sid. 110 f. angivna;

III: 2. att fackhögskolornas nuvarande lärarkollegier ombildas till fakulteter och att de tekniska högskolornas avdelningskollegier ombildas till sektioner;

III: 3. att var och en av de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna indelas i tre sektioner, var och en med den ämnesomfattning som anges på sid. 114;

III: 4. att varje fakultet och sektion såsom beslutande församling består av de till densamma hörande ordinarie lärarna;

III: 5. att en ordinarie lärare, då särskilda skäl talar därför, skall kunna vara ledamot av mer än en fakultet (sektion);

III: 6. att möjlighet öppnas att för särskilda ändamål bilda kompletterade sektioner samt fakultets-, sektions- och ämnesgrupper;

III: 7. att åliggandenas fördelning mellan fakultet och sektion, sektion och kompletterad sektion, fakulteter (sektioner) och fakultetsgrupper (sektionsgrupper) samt fakulteter (sektioner) och ämnesgrupper bestämmes av Kungl. Maj:t;

III: 8. att organen på fakultetsnivån ålägges ansvaret för planeringsarbetet för utbyggnaden av de till fakulteten (motsvarande) hörande institutionernas verksamhet och resurser (petita-arbetet) i avseende på såväl forskningen som utbildningen;

III: 9. att organ motsvarande universitetens nuvarande undervisningsnämnder inrättas vid samtliga här ifrågavarande läroanstalter och att dessa organ benämnes utbildningsnämnder;

III: 10. att utbildningsnämnderna ges den sammansättning samt den ställning och de uppgifter, som anges på sid. 134—138 och i bilaga 3, §§ 51—55;

III: 11. att möjlighet öppnas för fakultet (sektion) att tillsätta beredningS- och exekutivorgan, benämnda fakultets/sektionsnämnder, främst för planeringsarbetet; samt

III: 12. att farmaceutiska institutets laboratorstjänster ombildas till ordinarie tjänster i lönegrad B 1.

I fjärde kapitlet rekommenderar utredningen bl. a.,

IV: 1. att varje universitet/högskola ställes under styrelse av ett konsistorium, bestående av rektor, universitetsrådet (motsvarande) och dekanerna;

IV: 2. att rektor väljes av läroanstaltens ordinarie lärare för en tid av högst fyra år i sänder;

IV: 3. att av rektor innehavd ordinarie tjänst under vissa, på sid. 201 angivna förutsättningar skall kunna föras över stat;

IV: 4. att prorektor väljes av konsistoriet;

IV: 5. att rektor såsom konsistoriets ordförande skall vara universitetets/högskolans högste företrädare;

IV: 6. att universitets/högskoleförvaltningen förestås av universitetsrådet (motsvarande) såsom chef; samt

IV: 7. att konsistoriet ges rätt att i erforderlig utsträckning delegera beslutsmyndighet i visst ärende eller viss grupp av ärenden till rektorsämbetet, universitetsrådet (motsvarande) eller överbibliotekarien.

Vidare rekommenderar utredningen bl. a.,

IV: 8. att universitetens forskardocenttjänster göres fakultetsbundna;

IV: 9. att uppgiften att utse sakkunniga i befordringsärenden överföres till fakultetsnivåns organ;

IV: 10. att konsistoriet ålägges ansvaret för planeringsarbetet för sådana anläggningar och verksamheter, som är avsedda för flera institutioners behov;

IV: 11. att konsistorierna ges beslutsmyndighet i avseende på fördelningen av materiel- och apparatanslagen;

IV: 12. att konsistorierna jämväl ges beslutsmyndighet rörande anslag från anslaget till Extra utgifter och ur universitetens reservfonder och karolinska institutets allmänna fond;

IV: 13. att konsistoriets beslutsmyndighet i personaladministrativa ärenden utvidgas och får den omfattning, som anges på sid. 176 ff. och i bilaga 3, §§ 119 och 162;

IV: 14. att samarbetsnämnder inrättas i Göteborg, Lund och Stockholm för handhavande av för två eller flera läroanstalter gemensamma angelägenheter, vilka eljest ankommer på konsistorium;

IV: 15. att dessa samarbetsnämnder ges den sammansättning samt den ställning och de uppgifter, som anges på sid. 195 ff. och 304 ff. samt i bilaga 3, §§ 18—21; samt

IV: 16. att vid samtliga här ifrågavarande läroanstalter samma tidpunkter skall gälla för termins början.

I femte kapitlet rekommenderar utredningen bl. a.,

V: 1. att för det centrala planeringsarbetet för här ifrågavarande läroanstalters utbyggnad inrättas sex centrala beredningar, nämligen fem fakultetsberedningar och en utrustningsberedning;

V: 2. att de fem fakultetsberedningarna blir

a) fakultetsberedningen för humaniora och teologi,
b) fakultetsberedningen för rätts-, samhälls- och företagsvetenskaperna,
c) fakultetsberedningen för medicin, odontologi och farmaci,
d) fakultetsberedningen för matematik och naturvetenskap, samt
e) fakultetsberedningen för de tekniska vetenskaperna;

V: 3. att ledamotsantalet för envar av fakultetsberedningarna sättes till nio och för utrustningsberedningen till fem samt att samtliga ledamöter utom en i envar av beredningarna, vilken representerar universitetskanslersämbetet, utses av Kungl. Maj:t;

V: 4. att tre respektive fyra av ledamotsplatserna i envar av fakultetsberedningarna besättes inom förslag, som på sätt som anges på sid. 255 upprättats av berörda fakulteter;

V: 5. att två av utrustningsberedningens ledamöter skall representera universiteten/högskolorna;

V: 6. att handhavandet av de administrativa överstyrelseuppgifterna för här ifrågavarande universitet/högskolor anförtros ett universitetskanslersämbete;

V: 7. att beslut inom universitetskanslersämbetet i vissa, på sid. 335 angivna, ärenden fattas av universitetskanslern och byråcheferna i plenum, men i övriga ärenden fattas av universitetskanslern eller den tjänsteman han därtill förordnar;

V: 8. att universitetskansler efter anmälan av de centrala beredningarna förordnas av Kungl. Maj:t för en tid av högst sex år i sänder;

V: 9. att uppgiften att meddela docentförordnanden överflyttas till fakultetsorganen;

V: 10. att universitetskanslersämbetet skall bereda vederbörande fakultetsberedning tillfälle avgiva yttrande, innan ämbetet prövar och fastställer förslag till studieplaner (motsvarande);

V: 11. att erforderliga bestämmelser rörande behörighet att inskrivas vid viss fakultet samt rörande grunderna för meritvärdering vid intagning till spärrade utbildningslinjer meddelas av Kungl. Maj:t, dock att universitetskanslersämbetet skall äga besluta rörande begränsning av antalet utbildningsplatser vid institution tillhörande filosofisk fakultet och i samband därmed utfärda erforderliga föreskrifter rörande meritvärderingsgrunder;

V: 12. att intagningen av nya studerande till spärrade utbildningslinjer förrättas av universitetskanslersämbetet;

V: 13. att inom universitetskanslersämbetet upprättas en avdelning för upphandlingsfrågor och att denna avdelning övertar de verkställighetsuppgifter, som nu ankommer på utrustningsnämnden för universitet och högskolor;

V: 14. att universitetskanslersämbetet ges ansvar för den del av det centrala planeringsarbetet, som icke åvilar de centrala beredningarna;

V: 15. att universitetskanslersämbetet i övrigt får som en huvuduppgift att följa verksamheten vid universiteten/högskolorna, främst utbildningen och den ekonomiska förvaltningen, och framlägga erforderliga förslag till omläggningar och reformer;

V: 16. att ett kanslerskollegium upprättas, bestående av universitetskanslern jämte de centrala beredningarnas ordförande; samt

V: 17. att kanslerskollegiet får till uppgift att verka för samarbete mellan universitetskanslersämbetet och beredningarna och mellan beredningarna inbördes samt att årligen för Kungl. Maj:t framlägga beredningarnas förslag till anslagsäskanden jämte kollegiets samlade bedömning av dessa förslag.

I sjätte kapitlet rekommenderar utredningen bl. a.,

VI: 1. att möjlighet öppnas att för var och en av här ifrågavarande akademiska utbildningslinjer upprätta ett rådgivande kontaktorgan mellan universitets/högskoleväsendet å ena sidan och å den andra avnämarna av den akademiskt utbildade arbetskraften;

VI: 2. att dessa rådgivande organ benämnes utbildningsråd;

VI: 3. att utbildningsrådens uppgifter skall vara begränsade till frågor rörande utbildningens innehåll och organisation samt preciseras på sätt som anges på sid. 277 f. och i bilaga 2, § 29;

VI: 4. att utbildningsråd upprättas för följande utbildningslinjer, nämligen
a) juridisk och samhällsvetenskaplig utbildning,
b) civilekonomutbildning,
c) ämneslärarutbildning,
d) annan utbildning vid filosofisk fakultet,
e) civilingenjörsutbildning inom sektion för teknisk fysik,
f) civilingenjörsutbildning inom sektion för maskinteknik,
g) civilingenjörsutbildning inom sektion för skeppsteknik och flygteknik samt skeppsbyggnad,
h) civilingenjörsutbildning inom sektion för elektroteknik,
i) civilingenjörsutbildning inom sektion för väg- och vattenbyggnad,
j) civilingenjörsutbildning inom sektion för kemi,
k) bergsingenjörsutbildning,
l) arkitektutbildning,
m) lantmätarutbildning, samt
n) farmaceutisk utbildning;

VI: 5. att ytterligare utbildningsråd upprättas genom beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall;

VI: 6. att ledamöter av utbildningsråd utses för tre år i sänder av Kungl. Maj:t efter hörande av fakultetsberedning;

VI: 7. att studieplaner för filosofisk ämbetsexamen fastställes gemensamt av universitetskanslersämbetet och skolöverstyrelsen; samt

VI: 8. att utbildningsråden ges rätt att hos vederbörande fakultetsberedning påkalla bistånd för erforderlig sekreterarhjälp.

I sjunde kapitlet rekommenderar universitetsutredningen bl. a.

VII: 1. att den nuvarande medicinska högskolan och det nuvarande tandläkarinstitutet i Umeå infogas som fakulteter i en läroanstalt, benämnd universitetet i Umeå;

VII: 2. att tandläkarhögskolan i Stockholm anknytes till karolinska institutet, varvid inom detta upprättas en medicinsk och en odontologisk fakultet;

VII: 3. att tandläkarhögskolan i Malmö anknytes till Lunds universitet och att högskolans nuvarande lärarkollegium i samband därmed ombildas till en odontologisk fakultet inom universitetet;

VII: 4. att den principbeslutade organisationen för odontologisk forskning och tandläkarutbildning i Göteborg då den kommer till stånd upprättas inom ramen för Göteborgs universitet, som därigenom kommer att omfatta jämväl en odontologisk fakultet; samt

VII: 5. att farmaceutiska institutet anknytes antingen till Uppsala universitet eller till karolinska institutet och att institutets nuvarande lärarkollegium i samband därmed ombildas till en farmaceutisk fakultet.

I åttonde kapitlet rekommenderar utredningen bl. a.,

VIII: 1. att en gemensam förvaltningsorganisation upprättas för Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola;

VIII: 2. att åt den centrala förvaltningen vid Lunds universitet tills vidare uppdrages att handha jämväl vissa, på sid. 302 närmare angivna förvaltningsuppgifter för tekniska högskolan i Lund;

VIII: 3. att till samarbetsnämnden i Stockholm knytes ett kansli med uppgift att handha vissa, på sid. 305 närmare angivna förvaltnings- och utredningsuppgifter för Stockholms universitet, karolinska institutet och tekniska högskolan i Stockholm;

VIII: 4. att de lokala förvaltningsorganisationerna uppbygges enligt de principer, som anges på sid. 306—316;

VIII: 5. att de enskilda förvaltningsorganisationerna ges den organisation, som anges i avsnittet på sid. 316—326, och att vid dem inrättas tjänster i lönegrad A 19 och högre till ett antal av

a) vid Uppsala universitet 21[1], varav 5[1] på löneplan B, mot för närvarande 16,[1, 2] varav 3[1] på löneplan B,
b) vid Lunds universitet 16, varav 3 på löneplan B, mot för närvarande (inkl. tandläkarhögskolan i Malmö) 10,[2] varav ingen på löneplan B,

---

[1] Inklusive ett oförändrat antal tjänster för jordbruks- och skogsförvaltningen.
[2] Schablonmässigt har en arvodesanställd undervisningsnämndssekreterare räknats som innehavare av tjänst i lönegrad A 19 eller högre.

c) vid Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola 15, varav 3 på löneplan B, mot för närvarande 9[2], varav ingen på löneplan B,
d) vid Stockholms universitet 6, varav en på löneplan B, mot för närvarande 6[2], varav ingen på löneplan B (jfr punkt g nedan),
e) vid karolinska institutet 5, varav en på löneplan B, mot för närvarande (inkl. tandläkarhögskolan och farmaceutiska institutet) 5, varav ingen på löneplan B (jfr punkt g nedan),
f) vid tekniska högskolan i Stockholm 5, varav en på löneplan B, mot för närvarande 3, varav ingen på löneplan B (jfr punkt g nedan),
g) inom samarbetsnämndens i Stockholm kansli 7, varav en på löneplan B,
h) vid Umeå universitet 3, varav en på löneplan B, mot för närvarande en (på löneplan A), samt
i) vid tekniska högskolan i Lund tills vidare och i avvaktan på förslag av organisationskommittén en extra tjänst på löneplan A,

sammanlagt sålunda 79 tjänster, varav 16 på löneplan B, mot för närvarande 50 tjänster, varav 3 på löneplan B;

VIII: 6. att universitetskanslersämbetet organiseras med tre avdelningar på det sätt, som närmare anges på sid. 333—339, och att vid ämbetet inrättas 17 tjänster i lönegrad A 19 och högre, varav 4 på löneplan B;

VIII: 7. att i princip fasta sekreterartjänster inrättas vid fakultetsberedningarna och kanslerskollegiet, men att tills vidare medel för arvoden till sekreterare inräknas i medelsanvisningen för fakultetsberedningarnas och kanslerskollegiets förvaltningskostnader;

VIII: 8. att i denna medelsanvisning jämväl inräknas medel för sekreterarhjälp åt utbildningsråden och för särskilt utredningsarbete;

VIII: 9. att medel beräknas under åttonde huvudtitelns kommittéanslag för större utredningsarbeten, som de centrala beredningarna prövas böra utföra;

VIII: 10. att statens tekniska forskningsråd överföres till ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde; samt

VIII: 11. att tjänster som inrättas för kanslerskollegiet och fakultetsberedningarna i formellt hänseende uppföres på universitetskanslersämbetets personalförteckning och att ämbetet dessutom ålägges att handha personalredovisningsuppgifter och de kamerala uppgifterna för kollegiet och beredningarna.

B. Förslag

Sedan utredningen i föregående avsnitt sammanfattat sina synpunkter och rekommendationer, övergår utredningen till att framlägga sina formella förslag.

Under hänvisning till vad i detta betänkande anförts föreslår universitetsutredningen

att de grundläggande bestämmelserna rörande verksamheten vid och organisationen av samtliga högre läroanstalter under ecklesiastikdepartementet sammanföres till en gemensam stadga med benämningen universitetsstadga och att denna i de delar som beröres i andra—åttonde kapitlen får det innehåll, som där föreslås (utkast till fullständig universitetsstadga i bilaga 3);

att bestämmelserna rörande dessa läroanstalters centrala ledning meddelas i en särskild författning, i huvudsak utformad enligt utkast i bilaga 2;

att bestämmelser meddelas angående läroanstalternas indelning i fakulteter och sektioner enligt förslag, som sammanfattats i tablån på sid. 125—127;

att från och med den 1 juli 1964 de tjänster i lönegrad A 19 och högre inrättas vid universitetskanslersämbetet samt universiteten och högskolorna, vilka sammanfattningsvis angivits på sid. 342 f.;

att, efter en särskild översyn av den kontorstekniska organisationen, en anpassning av den administrativa amanuens- och biträdespersonalens omfattning och den kontorstekniska utrustningen till ådagalagda behov kommer till stånd successivt under de tre budgetåren 1964/67;

att en mot förstärkningen av administrationens resurser svarande uppräkning av medelsanvisningen under omkostnadsanslagen kommer till stånd;

att för kanslerskollegiets och fakultetsberedningarnas verksamhet från och med budgetåret 1964/65 särskilda medel anvisas enligt förslag på sid. 352 f.;

att ändamålsenliga förvaltningslokaler iordningställes för de lokala och centrala förvaltningarna;

att statens tekniska forskningsråd överföres till ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde; samt

att särskilda sakkunniga tillkallas för en utredning rörande framtida organisation och resurser för universitetsbiblioteken och övrig organisation för forskningsdokumentation (se sid. 40).

Särskilt yttrande

Av experten *J. Rydén*

Till grund för förslagen i detta universitetsutredningens sjunde betänkande ligger bl. a. en rapport från statskontoret, kallad »Universitetsväsendets organisation» (tryckt som bihang). Det organisationsförslag, som statskontoret framför i denna rapport, bör emellertid inte endast uppfattas som ett underlagsmaterial för utredningens överväganden utan har också ställning av ett från universitetsutredningens fristående, parallellt förslag till principlösning av universitetsväsendets organisatoriska problem. Statskontoret har i sitt förslag — liksom universitetsutredningen — utgått från och försökt vidareutveckla den befintliga organisationen. Statskontorets förslag är därmed avsett att utgöra ett *realistiskt* organisationsalternativ och inte en organisatorisk ideallösning.

Det är angeläget, att de båda förslagen vid behandlingen blir ställda mot varandra, och därvid särskilt avvikelserna beträffande kanslers/överstyrelsenivån (universitetsutredningen kap. 5 och 8, statskontoret kap. 5 och 8) och beträffande den lokala universitetsstyrelsen (universitetsutredningen kap. 4 och 8, statskontoret kap. 6, 7 och 8).

Allmänt kan sägas om förslagen såväl på kanslers/överstyrelsenivån som vad gäller den lokala universitetsstyrelsen, att universitetsutredningen valt ett mer komplicerat organisationsalternativ än statskontoret. Den utformning som utredningen härvid gett sina förslag medför omedelbart en fördyring, som uppstår genom ett ökat behov av tjänstemän inom administrationen, och torde även på längre sikt komma att medföra en fördyring till följd av omständligare ärendebehandling och splittring av tillgängliga resurser. Det bör således uppmärksammas, att den i förhållande till statskontoret något större personal, som universitetsutredningen vill ställa till universitetsväsendets förfogande, inte innebär någon reell förstärkning utan fastmer är en nödvändig konsekvens av att en, som jag ser det, mindre rationell organisation valts.

Det är emellertid inte endast så, att universitetsutredningen enligt min mening på de båda nämnda organisationsnivåerna anvisat en organisation, som är mindre rationell än statskontorets. Vad beträffar den tillämpning, som utredningen gett sitt generella förslag till lokal universitetsstyrelse, kan det till och med i åtminstone ett fall — utformningen av stockholmsorganisationen — starkt ifrågasättas om utredningens förslag överhuvudtaget kommer att ge en tillfredsställande effektiv organisation. Vad angår universitetsutredningens förslag på kanslers/överstyrelsenivån kan inte funktionsdugligheten sättas i fråga. Den skillnad, som här finns, beror på en olika bedömning av vilket funktionssätt, som är det lämpligaste.

I sina stora drag överensstämmer, som framgår av den summariska jämförelsen på sid. 259 ff., universitetsutredningens och statskontorets förslag på *kanslers/ överstyrelsenivån*. Organisationen är praktiskt taget helt densamma och uppgifterna har på likartat sätt fördelats mellan de olika organen. Universitetsutredningen och statskontoret skiljer sig emellertid i sina förslag på en väsentlig punkt, nämligen beträffande hur det administrativa organet — universitetskanslersämbetet — och de planerande organen — kanslerskollegiet och fakultetsberedningarna — skall förhålla sig till varandra. Enligt universitetsutredningen skall de olika organen uppfattas som från varandra fristående myndigheter med ömsesidiga samrådsskyldigheter. Enligt statskontoret skall universitetskanslersämbetet ha en underordnad ställning i förhållande till de planerande organen såtillvida som det skall utgöra beredningsorgan åt dessa. Samrådsskyldigheten blir därvid primärt en ensidig förpliktelse för universitetskanslersämbetet.

Den fastare sammanhållning mellan de centrala myndigheterna, som statskontoret eftersträvar, är enligt min åsikt en förutsättning för att en differentierad organisation av det slag, som föreslås av både universitetsutredningen och statskontoret, skall införas. Om man i detta fall skall frångå den gängse organisationen för centrala ämbetsverk, enligt vilken kanslerskollegiet skulle vara gemensam överstyrelse för både administration och planering, så måste garantier skapas för att ett nära samarbete kommer till stånd. Jag delar universitetsutredningens och statskontorets uppfattning, att en fördelning av de administrativa och planerande uppgifterna på olika organ är befogad vad gäller universitetsväsendets centrala ledning och då särskilt med hänsyn till behovet av självständig, kraftfull planering. För att planeringssidan på ett tillfredsställande sätt skall kunna erhålla resurser för sitt utredningsarbete, måste enligt min mening kanslerskollegiet och fakultetsberedningarna ges den överordnade ställning i förhållande till universitetskanslersämbetet som statskontoret föreslår.

Universitetsutredningens och statskontorets förslag skiljer sig beträffande organisationen av verksamheten på kanslers/överstyrelsenivån på ytterligare en väsentlig punkt. Enligt statskontoret skall verksamheten inom de till ecklesiastikdepartementet hörande forskningsråden samordnas med den inom fakultetsberedningarna. Universitetsutredningen avvisar denna tanke.

Det är av största betydelse, att universitetsväsendets centrala planering inkluderar all verksamhet, som bedrivs inom och i anslutning till universiteten och högskolorna. En uppdelning av planeringsuppgifterna på flera, från varandra helt fristående organ kommer att leda till försämrade möjligheter för universitetsväsendet att inför regering och riksdag redovisa en samlad bedömning av befintliga behov och påkallade åtgärder. Forskningsrådens verksamhet, vilken till övervägande del består i finansiering av vid universiteten och högskolorna anställdas forskning, hör på ett naturligt sätt organisatoriskt samman med universitetsväsendet. Jag vill därför stödja den av statskontoret förordade samordningen mellan fakultetsberedningar och forskningsråd.

Detta ställningstagande gör det nödvändigt att även beröra den av Kungl. Maj:t i slutet av föregående år tillsatta forskningsberedningen och de konsekvenser dennas inrättande måste få på universitetsväsendets centrala organisation. Forskningsberedningen skall som ett regeringens rådgivande organ delta i den långsiktiga utvecklingen av den svenska forskningspolitiken.

Både universitetsutredningen och statskontoret har som en särskilt betydelsefull utgångspunkt vid övervägandet av universitetsväsendets framtida organisation framhållit dess planeringsbehov. De båda likartade förslag till radikal omorganisation av universitetsväsendets centrala ledning, som nu framläggs, kan till och med sägas ha till huvudsyfte att åstadkomma en kraftfull, självständig planering för forskningen och utbildningen inom universitetsväsendet. Det bör bestämt framhållas, att den nu inrättade forskningsberedningen icke bör ersätta något av de förslagna centrala planeringsorganen. Tveklöst gäller detta om, som statskontoret föreslår, den verksamhet, som bedrivs av de till ecklesiastikdepartementet hörande forskningsråden, inordnas i den centrala planeringen för universitetsväsendet.

I sammanhanget kan erinras, att forskningsberedningen till sin uppbyggnad i väsentlig mån skiljer sig från de nu föreslagna centrala planeringsorganen för universitetsväsendet. Dessa skall enligt både universitetsutredningens och statskontorets förslag ges en ställning, som närmast motsvarar de centrala ämbetsverkens men med en formell förankring hos underställda myndigheter. Forskningsberedningen saknar däremot utom på regeringsplanet varje slag av formell anknytning till berörda myndigheter och organisationer. Detta förhållande ger anledning till tvekan, om den nu valda formen är det bästa sättet att lösa förekommande samordningsuppgifter för forskning bedriven inom olika samhällssektorer. För näringslivets forskningsfrågor liksom för forskningsfrågorna inom övriga sektorer utom universitetsväsendet bör man enligt min mening i stället eftersträva att få till stånd fasta centrala planeringsorgan, motsvarande dem som nu föreslås för universitetsväsendet.

Man kan vara tveksam om forskningsberedningens möjligheter att spela den avsedda rollen som koordinationsorgan mellan statsunderstödd och inom näringslivet bedriven forskning. Mera betänkligt är, att forskningsberedningen utgör en dubblering av de nu föreslagna centrala planeringsorganen för universitetsväsendet. Dessa senare organ bör nämligen ha sina allra viktigaste uppgifter just i den långsiktiga planeringsverksamheten. Jag har för min del svårt att tänka mig, att de två här berörda planeringsorganisationerna kan arbeta på ett effektivt sätt sida vid sida. Det förefaller mig därför naturligt, att de nu för universitetsväsendet föreslagna centrala planeringsorganen, när de inrättas, övertar ansvaret för långsiktig planering inom universitetsväsendet från forskningsberedningen och att de därvid ges i uppdrag att samråda med de planeringsorgan, som kan komma att inrättas för övriga forskningssektorer.

De förändringar i universitetsväsendets organisation, som föreslås av såväl universitetsutredningen som statskontoret, är av så genomgripande natur, att

en ingående och i detalj övertänkt planering erfordras. Universitetsutredningen förordar att denna planering uppdras dels åt statskontoret, dels åt universitetskanslersämbetet, dels, vad rör vidareutvecklingen av utredningens intentioner, åt den föreslagna akademiska samarbetsnämnden i Stockholm. De problem, som de fortsatta organisationsutredningarna bör behandla, är emellertid till följd av de ansenliga ofullständigheterna i både utredningens och statskontorets förslag enligt min mening så betydande, att de bör anförtros ett särskilt organ med samma status som fakultetsberedningarnas. Detta organ, som jag vill kalla organisationsberedningen, bör för att inte omorganisationen ytterligare skall försenas snarast komma till stånd. Med tanke på den explosionsartade expansion som universitetsväsendet för närvarande undergår på både utbildnings- och forskningssidan, vore det mindre välbetänkt att skjuta dessa planeringsuppgifter på framtiden eller att uppdra dem åt ett flertal olika organ. Även sedan den nu föreslagna omorganisationen av universitetsväsendet genomförts, syns mig organisationsberedningen ha viktiga uppgifter att fylla, och det bör därför övervägas att ge den permanent karaktär.

De avgörande skillnaderna mellan universitetsutredningens och statskontorets förslag gäller utformningen av *den lokala organisationen*. Universitetsutredningen har härvid helt frångått statskontorets förslag rörande den administrativa ledningens organisation. Jag vill här påpeka, att sambandet mellan de olika delarna av statskontorets förslag är så starkt, att den nu påtalade skillnaden leder till att de båda förslagen i sin helhet kommer att stå mot varandra.

Universitetsutredningen vill å ena sidan i likhet med statskontoret införa en decentraliserad administration för universitetsväsendet men vill å andra sidan ge den lokala administrativa ledningen en organisation av helt annat slag än statskontoret. Den av utredningen föreslagna lokala administrativa ledningen — konsistoriet och rektorsämbetet, d. v. s. i allt väsentligt den nuvarande organisationen — kan enligt min uppfattning inte uppbära det självständiga förvaltningsansvar, som en långtgående decentralisering oavvisligen fordrar. Jag anser det otillfredsställande, att de organ, det här är frågan om, vilka slutligt skall avgöra ofta mycket svårbemästrade och ömtåliga administrativa frågor, inte ges en fristående och obunden ställning i förhållande till de akademiska intressegrupperna. Det finns, vilket jag anser mig skyldig att redovisa, vid organiserandet av universitetens och högskolornas administrativa ledning endast följande två lämpliga vägar att välja mellan:

antingen bör den lokala administrativa ledningen ges en fristående ställning i förhållande till de akademiska intressegrupperna, varvid beslutanderätten kan decentraliseras i den omfattning, som såväl utredningen som statskontoret föreslår,

eller bör beslutanderätten i åtminstone flertalet av de ärenden, vilkas avgörande nu föreslås decentraliserat, stanna hos ett självständigt centralt ämbetsverk, det föreslagna universitetskanslersämbetet.

Jag anser i likhet med och på samma grunder som statskontoret önskvärt, att de administrativa besluten inom universitetsväsendet decentraliseras till läroanstalterna. Den enda organisation av läroanstalternas administrativa ledning, som kan fylla de krav, som en sådan decentralisering ställer, är den som statskontoret föreslår och vilken innebär, att läroanstalternas administrativa ledning görs självständig gentemot de akademiska intressegrupperna samt uppdras åt chefstjänstemän med ställning motsvarande ämbetsverkens generaldirektörer.

Av den utformning, som universitetsutredningen gett åt den lokala administrativa ledningen, följer vidare, att förutsättningarna för den lokala administrationsapparatens[1] uppbyggnad radikalt förändras i förhållande till statskontorets förslag. Utredningens utformning av den lokala administrativa ledningen medför dels att man i vissa fall riskerar lägre effektivitet hos den lokala administrationsapparaten, dels att denna i vissa fall icke kan ges en, som jag betraktar situationen, mycket behövlig utbyggnad på ett sätt, som är ekonomiskt rationellt.

En lägre effektivitet torde uppkomma när administrationen splittras på en ort. I Göteborg liksom delvis i Lund/Malmö har utredningens förslag visserligen skapat förutsättningar för en ekonomiskt rationell utbyggnad av den lokala administrationsapparaten genom att göra den gemensam för ortens läroanstalter. Å andra sidan finns på dessa orter allvarliga risker för att administrationsapparaten får svårigheter att fullgöra sina uppgifter på grund av att den inte endast skall tjäna flera läroanstalter utan även samtidigt lyda under flera olika styrelseorgan (flera konsistorier, flera rektorsämbeten och samarbetsnämnd).

Såsom redan tidigare framhållits betraktar jag inte den av universitetsutredningen föreslagna lokala administrationsapparaten för läroanstalterna i Stockholm som ett realistiskt alternativ. Den organisation, som utredningen föreslår för läroanstalterna i Stockholm, innebär att varje läroanstalt skall ha sin egen administrativa ledning med tillhörande administrationsapparat, men att en särskild fristående administrativ ledning och en särskild administrationsapparat skall upprättas för vissa funktioner inom administrationen. Detta måste leda till att den administrativa verksamheten delvis blir mycket tungrodd och att den troligen kan fortgå endast under upprepade kompetenstvister. Någon egentlig samordning av administrationen för läroanstalterna i Stockholm torde inte härigenom kunna genomföras. Den nuvarande splittringen av resurserna torde komma att bestå och härvid torde också det, som jag anser, nödvändiga samarbetet på institutionsplanet komma att starkt försvåras.

---

[1] Här görs alltså en åtskillnad mellan *den lokala administrativa ledningen* (i statskontorets förslag bestående av en chefstjänsteman med generaldirektörs ställning och det råd som skall höra till varje läroanstalt; i utredningens förslag bestående av konsistorium, rektorsämbete och på vissa orter en samarbetsnämnd) och *den lokala administrationsapparaten* eller vad universitetsutredningen benämner förvaltningsorganisationen (d. v. s. de olika avdelningar/sektioner som lyder direkt under den administrativa ledningen).

Även om jag inser, att universitetsutredningens förslag i fråga om de administrativa ledningsfunktionerna för läroanstalterna i Göteborg torde medföra, att administrationsapparaten på denna ort får delvis sämre effektivitet, vill jag framhålla, att den för läroanstalterna i Göteborg föreslagna organisationen av den lokala administrationsapparaten är den enda rimliga, om man av olika skäl anser det nödvändigt att inrätta särskilda administrativa ledningsorgan för varje läroanstalt. Göteborgsorganisationen bör därför, om universitetsutredningens organisationsmodell väljs, enligt min mening vara mönster för motsvarande organisation på övriga orter. De skäl, som utredningen redovisar för en principiellt olikartad uppbyggnad av administrationsapparaten på de olika universitetsorterna, ger enligt min uppfattning icke vid handen att förutsättningarna skiljer sig så starkt som utredningen vill göra gällande. Förutsättningarna i detta hänseende är enligt min mening tvärtom ensartade.

Även om universitetsutredningen endast framför vad som kan benämnas ett principförslag, lämnar utredningens rekommendationer stora luckor i beskrivningen av den avsedda organisationen. Jag vill härvid främst peka på att utredningen inte finner tiden mogen för ett ställningstagande till den framtida administrationen för den tekniska högskolan i Lund. Det saknas enligt min mening anledning att skjuta detta avgörande på framtiden. Utredningen har icke ansett sig kunna föreslå, att de till jordbruksdepartementet hörande läroanstalterna ges en gemensam administration med respektive orts övriga akademiska läroanstalter. Ett sådant samgående bör enligt min uppfattning övervägas bl. a. med hänsyn till möjligheten att uppnå ökad förvaltningseffektivitet.

Enligt min uppfattning kommer *en* gemensam administrativ ledning i spetsen för *en* gemensam administrationsapparat på var och en av de berörda universitetsorterna att utgöra den billigaste, enklaste och mest ändamålsenliga organisationen. Om denna princip förkastas, men utredningens förslag till göteborgsorganisation i princip godtas, bör ett sådant ställningstagande vara utgångspunkt för att den här föreslagna organisationsberedningen ges i uppdrag dels att närmare överväga införandet av en gemensam administration i Lund/Malmö och Stockholm, dels att framlägga förslag om en sådan samordning.

Förteckning över av ecklesiastikdepartementet till universitetsutredningen överlämnade skrivelser

Datum	Diarienr	Ärende
25.2.1956	2182	Kanslern för rikets universitet ang. utredning rörande behovet av lärarkrafter, lokaler m. m. för de humanistiska ämnena vid universiteten;
27.2.1956	1134	Svenska seminarielärarföreningen ang. utredning om inrättande av utbildningslinjer för särskild ämneslärarexamen vid vissa folkskoleseminarier;
16.7.1956	3667	SLU:s studentförbund ang. möjlighet till fortsatt utbildning för studerande, som redan gått ut i förvärvslivet och bor utanför de egentliga studieorterna;
17.11.1956	5722	Sveriges Professorers Förening ang. ökade möjligheter för svenska forskare att deltaga i vetenskapliga sammankomster inom och utom landet;
29.1.1957	312	Kanslern för rikets universitet ang. utredning rörande de statliga resebidragen till akademiska lärare m. m.;
29.1.1957	5070	Professor M. P:son Nilsson m. fl. ang. utredning av principerna för tilldelning av resebidrag för universitetslärares deltagande i kongresser m. m.;
29.1.1957	3467	Professor G. Dohlman med överlämnande av en enquête ang. de statliga resebidragens effektivitet;
9.2.1957	633	Sveriges Liberala Studentförbund ang. inrättandet av doktorandstipendier vid de tekniska högskolorna;
18.3.1957	1110	Skolöverstyrelsen ang. planeringskommitténs förslag rörande ämneslärarhögskolor för matematik, fysik och kemi;
1.4.1957	1557	Skolöverstyrelsen med utredning ang. matematiklärares utbildning i matematik;
10.5.1957	2099	Vetenskapsakademien ang. åtgärder för intensifiering av det statliga stödet åt vetenskaplig forskning;
5.2.1958	446	Svenska väg- och vattenbyggares riksförbund ang. verkställd utredning rörande det framtida behovet av högskoleutbildade ingenjörer inom väg- och vattenbyggnadsfacket;
11.2.1958	1008	Sveriges ungdomsorganisationers landsråd ang. inrättande av lärostolar i ämnet internationell politik;
13.6.1958		Malmö stads framställning om en handelshögskola i Malmö (från handelsdepartementet);
30.6.1958		Skrivelse från styrelsen för handelshögskolan i Göteborg (från handelsdepartementet);
18.9.1958	4738	Docenten Eskil Hultin med förslag ang. den naturvetenskapliga forskningsundervisningen i Sverige;
17.11.1958	5975	Kanslern för rikets universitet ang. utbyggnad av den samhällsvetenskapliga utbildningen i Göteborg;
19.1.1959	6111	Göteborgs universitets studentkår med synpunkter på undervisningen i zoologi vid Göteborgs universitet;

Datum	Diarienr	Ärende
19.1.1959	6432	Kanslern ang. anslag för 1959/60 till undervisning i botanik, zoologi och genetik vid Göteborgs universitet;
25.6.1959	1169	Kanslern ang. examensrätt vid Göteborgs universitet i vissa naturvetenskapliga ämnen;
25.6.1959	1499	Filosofiska fakulteten i Göteborg ang. nationalekonomi m. m.;
11.11.1959	5252	Stockholms högskolas studentkår ang. inrättande av en professur i ämnet företagsekonomi;
29.6.1960	3146	Svenska Nationalkommittén för matematik ang. inrättande av befattningar som institutionsrektorer i matematik;
13.2.1962	6286	Stockholms socialdemokratiska studentklubb ang. utredning om konkurrenskomplettering vid inträdet till fackhögskolor.

Därtill kommer: kungl. brev den 13/1 1956 med överlämnande av riksdagens skrivelse den 14/12 1955, nr 390 och statsutskottets därtill fogade utlåtande nr 191 i anledning av väckta motioner rörande åtgärder i syfte att öka universitetens och högskolornas kapacitet m. m. samt
ämbetsskrivelse från ecklesiastikdepartementet den 23/1 1956 med överlämnande av SÖ:s skrivelse till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet den 12/1 1956 angående vissa åtgärder för avhjälpande av bristen på kompetenta ämneslärare.

Härutöver har utredningen erhållit skrivelser och framställningar från myndigheter, organisationer och enskilda.

Utkast till

Kungl. Maj:ts kungörelse
angående den centrala ledningen av universiteten och vissa högskolor

1 kap. Inledande bestämmelser

1 §.

Centrala myndigheter för universiteten, karolinska mediko-kirurgiska institutet, de tekniska högskolorna och handelshögskolan i Göteborg äro dels universitetskanslersämbetet, dels sex centrala beredningar, dels ock kanslerskollegiet. Vad nedan i denna kungörelse sägs om universitet skall gälla jämväl nämnda institut och högskolor.

De centrala beredningarna utgöras av fem fakultetsberedningar och en utrustningsberedning.

Fakultetsberedningarna äro:

a) fakultetsberedningen för humaniora och teologi,
b) fakultetsberedningen för rätts-, samhälls- och företagsvetenskaperna,
c) fakultetsberedningen för medicin, odontologi och farmaci,
d) fakultetsberedningen för matematik och naturvetenskap, samt
e) fakultetsberedningen för de tekniska vetenskaperna.

För enskilda utbildningslinjer skola, i den mån Kungl. Maj:t så föreskriver, finnas rådgivande organ, benämnda utbildningsråd.

2 §.

Allmänna verksstadgan den 7 januari 1955 (nr 3)[1] skall, med undantag för 3 § 2., tillämpas på universitetskanslersämbetet, de centrala beredningarna och kanslerskollegiet.

Med myndighets chef avses, vad angår de centrala beredningarna och kanslerskollegiet, beredningens eller kollegiets ordförande.

2. kap. Universitetskanslersämbetet

Ämbetsbefattning

3 §.

Universitetskanslersämbetet har till uppgift att utöva överinseende över universitetens verksamhet samt i samarbete med de centrala beredningarna och kanslerskollegiet främja universitetens ändamål och utveckling ävensom i övrigt

[1] Senaste lydelse, se 1957: 616.

fullgöra de uppgifter, vilka enligt denna kungörelse, universitetsstadgan eller andra föreskrifter ankomma på ämbetet.

Särskilt åligger det universitetskanslersämbetet att

a) enligt vad därom föreskrives i examensstadgorna pröva och, där ej i fråga om viss examen annat särskilt föreskrives, fastställa studieplaner för enskilda ämnen och enskilda utbildningsmål,

b) om ej annorlunda föreskrivits, besluta om intagning av studerande till sådana fakulteter och utbildningslinjer, för vilka begränsning av antalet utbildningsplatser enligt vad därom stadgas skall tillämpas,

c) besluta om begränsning av antalet utbildningsplatser i enskilda ämnen eller kurser inom de filosofiska fakulteterna och därvid meddela erforderliga föreskrifter om urvalet bland de sökande,

d) årligen till kanslerskollegiet överlämna förslag till de anslagsäskanden och framställningar i övrigt, vilka ämbetet finner böra göras hos nästkommande års riksdag beträffande *dels* universitetskanslersämbetet, *dels* universitetens centrala förvaltningar *dels ock*, i den mån det ej ankommer på central beredning, annan för flera universitet eller fakulteter (sektioner) gemensam verksamhet, samt

e) handlägga besvärsmål.

4 §.

Universitetskanslersämbetet äger utfärda de instruktioner, reglementen och liknande särskilda föreskrifter beträffande universitetens utbildnings-, examinations- och förvaltningsverksamhet, vilka fordras utöver vad som stadgas i universitetsstadgan eller i andra av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser.

Organisation

5 §.

Chef för universitetskanslersämbetet är universitetskanslern.

Inom universitetskanslersämbetet finnas tre byråer, nämligen utbildningsbyrån, ekonomiskt-administrativa byrån och kanslibyrån. Varje byrå förestås av en byråchef.

Hos universitetskanslersämbetet äro i övrigt anställda tjänstemän enligt gällande personalförteckning samt dessutom annan personal i mån av behov och tillgång på medel.

Universitetskanslersämbetet må, om så finnes erforderligt för ärendes behandling och medel finnas tillgängliga, anlita biträde av särskilt tillkallad sakkunnig.

Ärendenas handläggning

6 §.

Universitetskanslern äger, där ej annat följer av 7 §, ensam beslutanderätt i ärende, i vars prövning han deltager.

I ärende, som avses i 3 § andra stycket a), må beslut ej meddelas, utan att vederbörande fakultetsberedning beretts tillfälle att yttra sig. Beslut enligt 3 § andra stycket c) må meddelas, endast om så finnes oundgängligen nödvändigt och skall anmälas hos Kungl. Maj:t.

7 §.

Av universitetskanslern och samtliga byråchefer i plenum skola handläggas ärenden rörande

utfärdande, ändring eller upphävande av författning eller andra viktigare föreskrifter,

förslag till anslagsäskanden, avsedda att föreläggas riksdagen,

sådana frågor av större vikt, beträffande vilka yttranden skola avgivas till Kungl. Maj:t,

viktigare frågor rörande universitetskanslersämbetets organisation och arbetsformer,

åtal eller disciplinär bestraffning av tjänsteman hos universitetskanslersämbetet, så ock vid universitet,

frågor om tillsättande av tjänst vid universitetskanslersämbetet i lägst lönegrad 19 å löneplan A samt

frågor som universitetskanslern hänskjuter till avgörande i plenum.

8 §.

Vid förhinder för universitetskanslern fullgöras dennes åligganden, därest Kungl. Maj:t ej annorlunda förordnar, av den byråchef universitetskanslern utser.

I universitetskanslerns frånvaro må ej fattas beslut i ärende av större vikt, vars avgörande utan olägenhet kan anstå till hans återkomst.

9 §.

Genom arbetsordning eller särskilt beslut må åt byråchef eller annan tjänsteman överlämnas att avgöra ärende eller viss grupp av ärenden, som ej är av beskaffenhet att böra prövas av universitetskanslern.

10 §.

Ärende avgöres efter föredragning; dock behöver föredragning, i den mån universitetskanslern så bestämmer, ej äga rum i fall som avses i 9 §.

Föredragning ankommer på vederbörande byråchef eller särskilt förordnad föredragande. Universitetskanslern må, då han finner lämpligt, själv övertaga beredning och föredragning av pleniärende.

Föredrages ärende av annan än vederbörande byråchef, äger denne närvara.

11 §.

Såsom universitetskanslersämbetets beslut i pleniärenden gäller den mening, varom flertalet förenar sig, eller vid lika röstetal den som universitetskanslern biträder; dock äger 27 § allmänna verksstadgan tillämpning beträffande avgörande av fråga om åtal eller disciplinär bestraffning.

12 §.

Om vid handläggning av ärende fattas beslut, som strider mot föredragandes eller annan vid ärendets slutliga handläggning närvarandes åsikt, åligger det denne att låta till protokollet anteckna sin skiljaktiga mening.

Vad i 10 § allmänna verksstadgan sägs skall avse jämväl skrivelse, som universitetskanslersämbetet avlåter till central beredning och kanslerskollegiet.

13 §.

Universitetskanslern eller byråchef eller, enligt universitetskanslerns bestämmande, annan tjänsteman äger infordra förklaring, upplysning eller yttrande, som fordras för ärendes avgörande.

Tjänstetillsättning

14 §.

Universitetskanslern förordnas av Kungl. Maj:t för högst sex år i sänder efter anmälan av de centrala beredningarna.

Byråchef tillsättes av Kungl. Maj:t efter anmälan av universitetskanslern.

15 §.

Ordinarie och extra ordinarie tjänster i lönegraderna 24—27 å löneplan A i statens löneförordning tillsättas av Kungl. Maj:t efter förslag av universitetskanslersämbetet.

Övriga tjänster tillsättas och annan personal antages av universitetskanslersämbetet.

Tjänst med lönegradsbeteckningen Ao tillsättes, om den har lägst lönegradsnumret 19, genom fullmakt och eljest genom konstitutorial.

3 kap. De centrala beredningarna

Ämbetsbefattning

16 §.

De centrala beredningarna ha till uppgift, var inom sitt område, att i samarbete sinsemellan och med universitetskanslersämbetet främja universitetens ändamål

och utveckling samt i övrigt fullgöra de uppgifter, vilka enligt denna kungörelse, universitetsstadgan eller andra föreskrifter ankomma på dem.

17 §.

Fakultetsberedning åligger särskilt att

a) följa forskningens och utbildningens utveckling, villkor och behov liksom ock samhällslivets krav på den akademiska utbildningens innehåll och organisation ävensom hos Kungl. Maj:t eller vederbörande myndighet föreslå de åtgärder, vilka finnas påkallade eller eljest lämpliga, samt

b) årligen till kanslerskollegiet avgiva förslag till de anslagsäskanden och framställningar i övrigt, vilka den finner böra göras hos nästkommande års riksdag beträffande de särskilda fakulteterna eller sektionerna; dock skola förslag, som här avses, i den mån Kungl. Maj:t så föreskriver, avgivas av två eller flera beredningar gemensamt.

Utrustningsberedningen åligger särskilt att planera och årligen till kanslerskollegiet avgiva förslag angående anvisande av medel för inredning och utrustning av institutioner vid universiteten.

Organisation

18 §.

1 mom. Varje fakultetsberedning består av en ordförande och ytterligare åtta ledamöter.

Ordförande förordnas av Kungl. Maj:t för högst tre år i sänder.

Av övriga ledamöter förordnas sju av Kungl. Maj:t för tre år i sänder; dock må den som varit ledamot av samma fakultetsberedning under två treårsperioder i följd ej förordnas till ledamot av beredningen för den närmast därpå följande perioden.

En ledamot förordnas av universitetskanslersämbetet för högst tre år i sänder.

2 mom. Av de i 1 mom. tredje stycket avsedda ledamöterna skola, i vad angår envar av de i 1 § tredje stycket under a) och e) nämnda beredningarna, tre och i vad angår envar av övriga beredningar fyra utses inom förslag, avgivna av de fakulteter, vilkas verksamhetsområden i sin helhet faller inom beredningens. Förslag skall upprättas för varje ledamot särskilt och upptaga minst tre namn. Fakultet må ej föreslå samma person till mer än en plats.

19 §.

Utrustningsberedningen består av en ordförande samt ytterligare fyra ledamöter.

Ordförande samt tre av de övriga ledamöterna, av vilka en skall vara representant för byggnadsstyrelsen och två representanter för universiteten, förordnas av Kungl. Maj:t för högst tre år i sänder.

Ledamot i utrustningsberedningen är jämväl chefen för universitetskanslersämbetets ekonomiskt-administrativa byrå.

20 §.

Central beredning väljer inom sig vice ordförande för ett år i sänder.

Avgår ledamot, som avses i 18 § 1 mom. tredje stycket, innan hans förordnandetid utlöpt, förordnar Kungl. Maj:t ny ledamot för återstoden av den avgångnes förordnandetid.

21 §.

Central beredning äger, i den mån så finnes erforderligt och medel finnas tillgängliga, tillsätta särskild kommitté eller uppdraga åt sakkunnig att bistå beredningen med utredning.

22 §.

Hos central beredning finnas sekreterare samt dessutom annan personal i mån av behov och tillgång på medel.

23 §.

Befogenhet, som i 7 § andra stycket verksstadgan sägs, tillkommer den centrala beredningens ordförande. Medgivande att företaga resor i enlighet med nämnda bestämmelse må givas jämväl sakkunnig, som anlitas av beredningen.

Ärendenas handläggning

24 §.

Central beredning sammanträder på kallelse av ordföranden, så ofta omständigheterna det föranleda och då minst tre av ledamöterna för uppgivet ändamål göra framställning därom.

Universitetskanslern äger rätt att närvara vid sammanträde med central beredning och att därvid deltaga i överläggningarna.

25 §.

Central beredning är beslutför, då utom ordföranden minst hälften av antalet övriga ledamöter är närvarande.

Såsom beredningens beslut gäller, i annat fall än som avses i 27 § allmänna verksstadgan, den mening, varom flertalet förenar sig, eller vid lika röstetal den som ordföranden biträder; dock skall vid lika röstetal vid val lotten skilja.

26 §.

Ärende avgöres efter föredragning av sekreterare eller särskilt förordnad föredragande.

27 §.

Om vid handläggning av ärende fattas beslut, som strider mot ledamots, föredragandens eller annan vid ärendets slutliga handläggning närvarandes åsikt, åligger det denne att låta till protokollet anteckna sin skiljaktiga mening.

Tjänstetillsättning

28 §.

Personal hos central beredning antages av beredningen, om ej annat är särskilt föreskrivet.

4 kap. Utbildningsråd

29 §.

Utbildningsråd har till uppgift att ägna uppmärksamhet åt att utbildningen vid universiteten utformas på ett från arbetsmarknadens, särskilt näringslivets och den allmänna förvaltningens, synpunkter ändamålsenligt sätt samt för vederbörande fakultetsberedning, fakultet eller sektion framlägga de förslag rörande utbildningen, vilka rådet finner erforderliga. Utbildningsråd har därjämte att avgiva de yttranden, som kunna påkallas.

30 §.

Utbildningsråd består av en ordförande och ytterligare högst åtta, lägst fyra ledamöter. Ordförande och övriga ledamöter förordnas av Kungl. Maj:t för tre år i sänder efter hörande av vederbörande fakultetsberedning.

Utbildningsråd äger inom sig utse vice ordförande för tre år i sänder.

31 §.

Utbildningsråd äger att hos vederbörande fakultetsberedning påkalla erforderligt biträde för sekreterargöromål.

Utbildningsråd äger, i den mån det finnes erforderligt och medel finnas tillgängliga, tillsätta särskild kommitté eller uppdraga åt sakkunnig att biträda rådet vid beredningen av visst ärende eller viss grupp av ärenden.

32 §.

Utbildningsråd bör sammanträda minst en gång varje termin.

Ledamot av vederbörande fakultetsberedning äger rätt att närvara vid sammanträde med utbildningsråd och att därvid deltaga i överläggningarna.

Till sammanträde må kallas representant för universitet, vilken äger rätt att deltaga i överläggningarna.

33 §.

Närmare föreskrifter om utbildningsråds verksamhet meddelas av Kungl. Maj:t i särskild ordning.

5 kap. Kanslerskollegiet

Ämbetsbefattning

34 §.

Kanslerskollegiet har till uppgift att årligen före den 1 september för Kungl. Maj:t framlägga universitetskanslersämbetets och de centrala beredningarnas förslag till anslagsäskanden för universiteten jämte sin samlade bedömning av dessa förslag samt att i övrigt behandla för universiteten gemensamma frågor.

Organisation

35 §.

Ledamöter i kanslerskollegiet äro universitetskanslern och ordförandena i de centrala beredningarna.

Ordförande i kollegiet är universitetskanslern. Kollegiet utser inom sig vice ordförande för ett år i sänder.

36 §.

Hos kanslerskollegiet finnes sekreterare, vilken förordnas av Kungl. Maj:t, samt dessutom, i mån av behov och tillgång på medel, annan personal, vilken antages av kollegiet.

Ärendenas handläggning

37 §.

Kanslerskollegiet sammanträder på kallelse av ordföranden, så ofta omständigheterna det föranleda och då någon av ledamöterna gör framställning därom.

38 §.

Kanslerskollegiet är beslutfört, då minst fyra av ledamöterna äro närvarande.

Såsom kollegiets beslut gäller, i annat fall än som avses i 27 § allmänna verkstadgan, den mening, varom flertalet förenar sig, eller vid lika röstetal den som ordföranden biträder; dock skall vid lika röstetal vid val lotten skilja.

39 §.

Beträffande föredragning och antecknande av skiljaktig mening skall vad i 26 och 27 §§ är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Denna kungörelse träder i kraft den

Utkast[1] *till*

Kungl. Maj:ts

Stadga för universiteten och vissa högskolor (universitetsstadga)

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §.

Denna stadga äger tillämpning beträffande universiteten samt karolinska mediko-kirurgiska institutet, de tekniska högskolorna och handelshögskolan i Göteborg.

Vad i stadgan sägs om universitet skall, om ej annat särskilt angives, gälla jämväl nämnda institut och högskolor.

2 §.

Universitetens uppgift är att på vetenskaplig grund bedriva forskning, utbildning och examination.

Varje universitet utgöres av dess lärare och övriga anställda samt av de studerande, som äro där inskrivna.

3 §.

Den omedelbara styrelsen vid varje universitet handhaves av konsistorium och rektorsämbete enligt vad nedan sägs.

Om universitetens centrala ledning är särskilt stadgat.

4 §.

Vid universiteten skall för det vetenskapliga samarbetet mellan varandra angränsande ämnen, för organisationen av undervisningen för särskilda utbildningsmål samt för examinationen finnas fakulteter och sektioner därav i enlighet med vad därom särskilt föreskrives.

För forskning, undervisning och examination inom särskilda ämnesområden finnas därjämte institutioner och grupper därav enligt vad i denna stadga sägs.

5 §.

All universitetens egendom förvaltas under samma ansvar som annan allmän egendom.

---

[1] *Anmärkning:* I detta utkast är i första hand införda de ändringar av gällande bestämmelser, som följer av utredningens konkreta förslag. Därutöver har i utkastet gjorts dels vissa ändringar i förenhetligande syfte, dels vissa språkliga och i övrigt formella justeringar och moderniseringar (t. ex. §§ 80, 93—99, 171).

2 kap. Universitetets styrelse

Konsistoriet

6 §.

Konsistoriet skall såsom universitetets styrelse ha allmän tillsyn och vård i fråga om dess vetenskapliga angelägenheter, ombesörja dess ekonomiska och administrativa angelägenheter samt behandla alla andra universitetet berörande frågor, allt såvitt handhavandet av dessa uppgifter ej ankommer på annan myndighet.

Särskilt åligger det konsistoriet att

med uppmärksamhet följa verksamheten vid universitetet, tillse att verksamheten i dess olika delar på ändamålsenligt sätt samordnas samt vidtaga eller hos vederbörlig myndighet föreslå de åtgärder, vilka kunna befordra universitetets ändamål,

årligen till universitetskanslersämbetet ingiva förslag till anslagsäskanden rörande den för universitetet gemensamma verksamheten,

utfärda eller hos universitetskanslersämbetet föreslå erforderliga instruktioner, reglementen och andra allmänna föreskrifter och anordningar beträffande universitetet och dess olika verksamhetsgrenar,

förvalta såväl till universitetets förfogande ställda statsmedel som alla övriga medel, allmänna eller andra, vilka anvisas för forskning, avsedd att bedrivas vid universitetet, samt

förvalta åt universitetet givna stipendie- och andra donationsfonder, i den mån annat ej följer av donationsbestämmelserna.

7 §.

Vid handhavandet av universitetets ekonomiska och administrativa angelägenheter åligger det konsistoriet särskilt att

utanordna medel till löner och andra utgifter samt förskott till varjehanda behov,

granska eller låta granska inkomna räkningar samt de redovisningar, som avgivas över uppburna förskott,

ombesörja utlåning av universitetets och dess särskilda fonders medel samt indrivning av förfallna lån och räntor,

minst en gång varje månad anställa kassainventering och minst en gång varje år granska universitetets värdehandlingar,

förvalta universitetets fastigheter och byggnader, samt

vaka över att universitetets samlingar, apparater och övriga lösa egendom behörigen förtecknas, vårdas och brukas.

Beträffande universitetets kassarörelse gäller vad därom är särskilt stadgat.

8 §.

Konsistoriet äger att för tillfälliga behov och sådana på förhand ej bestämda ändamål, som avse forskningens, utbildningens och universitetets allmänna förkovran, använda därtill särskilt anvisade medel.

9 §.

Förekommer anledning att använda fondkapital för utomordentliga behov eller att försälja, byta eller med inteckning för gäld belasta universitetets fasta egendom eller att inköpa fastighet, skall konsistoriet överlämna ärendet till universitetskanslersämbetet, som med eget yttrande skall hänskjuta ärendet till Kungl. Maj:ts avgörande.

10 §.

1 mom. Konsistoriet består av rektor såsom ordförande, dekanerna och universitetsrådet samt i förekommande fall en ledamot av medicinsk fakultet, utsedd genom val av fakulteten. Vid handelshögskolan i Göteborg ingår i konsistoriet därjämte en av fakulteten genom val inom sig utsedd ledamot.

Såsom ledamöter i konsistoriet ingå dessutom överbibliotekarien vid handläggning av biblioteksärenden och stipendieinspektor vid handläggning av stipendieärenden.

Vid förfall för ledamot inträder såsom ledamot av konsistoriet,

för dekanus prodekanus,

för vald ledamot en av fakulteten i samma ordning vald suppleant,

för var och en av de ovan i detta moment omförmälda tjänstemännen den som i tjänsten kommer honom närmast.

2 mom. Tjänstgöringstiden för vald ledamot av konsistoriet och suppleant för sådan ledamot är tre år, räknat från och med den 1 juli det år valet ägt rum.

Val förrättas i april månad det år, då den löpande tjänstgöringstiden utgår.

Utses vald ledamot av konsistoriet under löpande tjänstgöringstid till rektor eller dekanus eller avgår han före tidens utgång, inträder suppleanten såsom ledamot under den återstående tiden.

Om val till konsistoriet så ock om förändringar i dettas sammansättning skall underrättelse genom rektorsämbetets försorg tillställas universitetskanslersämbetet.

11 §.

Konsistoriet skall sammanträda, så ofta ärendena det fordra och då minst en tredjedel av ledamöterna för uppgivet ändamål göra framställning därom. Sammanträden böra om möjligt hållas på bestämda tider.

Till sammanträde utfärdar ordföranden kallelse, såvitt möjligt senast tre dagar före sammanträdet. Vid sammanträde må fråga, som ej uppgivits i kallelsen, icke företagas till avgörande, med mindre samtliga närvarande ledamöter äro ense därom.

Ledamot må ej utan anmält laga förfall utebliva från sammanträde. Är ledamot tjänstledig, saknar han säte och stämma i konsistoriet, såvida ej annorlunda förordnats vid beviljandet av ledigheten.

12 §.

Konsistoriet må ej handlägga ärende, såvida ej flera än hälften av dess ledamöter äro tillstädes.

13 §.

I fråga om jäv mot ledamot eller annan, som deltager i handläggning av ärende inom konsistoriet, gäller vad i rättegångsbalken stadgas om jäv mot domare. Dock må ordföranden ej anses jävig att deltaga i behandlingen av ärende, vilket han förut som rektor handlagt, ej heller ordföranden eller annan att deltaga i behandlingen av fråga, med vilken han tidigare tagit befattning hos annan universitetsmyndighet.

14 §.

Vid omröstning inom konsistoriet skall, om ej för särskilda fall annorlunda stadgas, iakttagas följande.

Val förrättas med slutna sedlar. Eljest skall omröstningen vara öppen. Enkel röstövervikt gäller. Falla rösterna lika, skiljer vid val lotten men gäller i övriga fall den mening som ordföranden biträder.

15 §.

Konsistoriet må i den utsträckning det anser lämpligt uppdraga åt rektorsämbetet, universitetsrådet eller överbibliotekarien att i visst ärende eller viss grupp av ärenden fatta beslut på konsistoriets vägnar, dock ej såvitt angår besvärs- och disciplinärenden, sådant ärende rörande disposition av anslag, som berör två eller flera fakulteter eller sektioner, samt ärende, som avses i 9 §.

För beslut om sådant uppdrag fordras att minst två tredjedelar av konsistoriets ledamöter äro ense därom.

Beslut som fattats på grund av uppdrag som nu sagts skall anmälas vid konsistoriets nästkommande sammanträde.

16 §.

Ärende avgöres i konsistoriet efter föredragning.

Föredragning ankommer

i ärenden rörande universitetsbiblioteket på överbibliotekarien eller den tjänsteman han för visst ärende eller viss grupp av ärenden därtill utser samt

i övriga ärenden på universitetsrådet eller på den som rektorsämbetet för visst ärende eller viss grupp av ärenden därtill utser.

17 §.

Fattar konsistoriet beslut, som strider mot ledamots eller annan vid ärendets slutliga handläggning närvarandes åsikt, åligger det denne att låta till protokollet anteckna sin skiljaktiga mening.

Samarbetsnämnder

18 §.

Där på en universitetsort institution, annan inrättning eller verksamhet är avsedd för två eller flera universitets ändamål, skall finnas en för dessa universitet gemensam samarbetsnämnd.

Det åligger samarbetsnämnd att

utöva den på konsistorium eljest ankommande styrelsen i vad avser ifrågavarande institutioner, inrättningar och verksamhet,

enligt vad därom är särskilt föreskrivet handhava vissa andra på konsistorium eljest ankommande göromål, samt

verka för ett förstärkt samarbete mellan berörda läroanstalter och hos vederbörande myndigheter framlägga de förslag, som nämnden härvid finner påkallade eller eljest lämpliga.

Rörande den närmare fördelningen av åligganden mellan samarbetsnämnd å ena sidan och berörda konsistorier å den andra beslutar Kungl. Maj:t.

19 §.

Samarbetsnämnd, som handhar för två universitet gemensamma angelägenheter, består av vederbörande rektorer och universitetsråd samt ytterligare fyra ledamöter. Av sistnämnda ledamöter utser vartdera konsistoriet två jämte suppleanter för dem. Utses prorektor till ledamot av samarbetsnämnd, som nu avses, skall vederbörande konsistorium genom val utse en av sina ledamöter att vid förfall för rektor inträda som ledamot av nämnden.

Arbetet inom samarbetsnämnd, som i första stycket sägs, ledes av läroanstalternas rektorer såsom ordförande respektive vice ordförande, varvid envar av rektorerna vartannat läsår fungerar som nämndens ordförande.

Vad i 11—17 §§ stadgas rörande konsistoriet skall äga motsvarande tillämpning beträffande samarbetsnämnd, som här avses.

20 §.

1 mom. De angelägenheter, vilka äro gemensamma för universitetet i Stockholm, karolinska mediko-kirurgiska institutet och tekniska högskolan i Stockholm, handhavas av samarbetsnämnden i Stockholm och ett till nämnden knutet kansli.

Denna nämnd består av en ordförande jämte fyra andra ledamöter, nämligen vederbörande rektorer samt chefen för nämndens kansli. Ordförande förordnas av Kungl. Maj:t för en tid av högst sex år i sänder.

Vice ordförande utses av nämnden för ett år i sänder bland de i nämnden ingående rektorerna. Vid förfall för chefen för nämndens kansli inträder såsom ledamot av nämnden den som i tjänsten kommer honom närmast.

2 mom. Samarbetsnämnden i Stockholm sammanträder på kallelse av ordföranden, så ofta ärendena det fordra samt då någon av ledamöterna gör framställning därom. Föredragande i nämnden är chefen för nämndens kansli eller den han därtill förordnar.

Samarbetsnämnden i Stockholm äger att åt chefen för nämndens kansli uppdraga att i visst ärende eller viss grupp av ärenden fatta beslut på nämndens vägnar. För beslut rörande sådant uppdrag fordras att nämndens samtliga ledamöter äro om beslutet ense.

Beslut, vilket fattats med stöd av uppdrag, som avses i andra stycket, skall anmälas vid nämndens nästkommande sammanträde.

3 mom. Vad i övrigt i 11—14 och 16—17 §§ stadgas rörande konsistoriet skall äga motsvarande tillämpning beträffande samarbetsnämnden i Stockholm.

21 §.

Det åligger chefen för kansliet vid samarbetsnämnden i Stockholm att

följa verksamheten vid de under samarbetsnämndens styrelse ställda institutionerna och inrättningarna och uppmärksamma utvecklingen inom de av nämndens arbete berörda läroanstalterna samt för nämnden framlägga de förslag han finner påkallade i syfte att förstärka samarbetet mellan dessa och samordna deras utbyggnad,

leda arbetet inom nämndens kansli och fördela göromålen mellan tjänstemännen därstädes,

då sådant uppdrages åt honom fatta beslut på nämndens vägnar, samt

svara för att nämndens beslut befordras till verkställighet.

Rektorsämbetet

22 §.

Rektor är såsom konsistoriets ordförande universitetets högste företrädare och förestår rektorsämbetet.

Vid rektors sida finnes ett universitetsråd med uppgift att vara chef för den förvaltning vid universitetet, som är gemensam för dess olika verksamhetsgrenar och som ej enligt bestämmelserna i 69 eller 70 § står under chefskap av överbibliotekarien eller särskild föreståndare (universitetets centrala förvaltning). Skall enligt Kungl. Maj:ts bestämmande den centrala förvaltningen föreståas av annan tjänsteman, gäller om sådan tjänstemans befogenheter och åligganden samt tillsättning vad i denna stadga eller eljest är föreskrivet beträffande universitetsråd.

23 §.

Rektorsämbetet skall öva inseende över allt, som rör universitetet, verka för goda forsknings- och studiebetingelser vid universitetet, vaka över att undervisningen och examinationen vederbörligen handhavas samt i övrigt fullgöra de åligganden, vilka enligt denna stadga eller andra av Kungl. Maj:t eller universitetskanslersämbetet meddelade föreskrifter åvila rektorsämbetet.

Särskilt åligger det rektorsämbetet att ha inseende över förvaltningen av alla institutioner och inrättningar vid universitetet samt att utse föreståndare för institutioner och andra inrättningar, som avses i 70 §.

För fullgörandet av här angivna uppgifter äger rektor i denna sin egenskap att närvara vid sammanträde med fakultet, sektion, ämnesgrupp, fakultetsnämnd, sektionsnämnd, utbildningsnämnd och institutionskollegium samt att därvid deltaga i överläggningarna.

24 §.

Ärende, som ankommer på rektorsämbetets prövning, avgöres av rektor i närvaro av universitetsrådet.

25 §.

Är rektor ej tillsatt eller är rektor tjänstledig eller hindrad att tjänstgöra, fullgöras rektors åligganden av prorektor. Vid förfall för prorektor inträder i stället den därtill oförhindrade bland de övriga dekanerna eller, vid handelshögskolan i Göteborg, den professor, som längst innehaft professorstjänst. Fullgöras rektors åligganden av prorektor eller annan under längre tid än en vecka, skall anmälan därom göras till universitetskanslersämbetet.

26 §.

På rektorsämbetet ankommande ärende må av ämbetet hänskjutas till konsistoriets prövning.

27 §.

Ärende avgöres efter föredragning, som ankommer på universitetsrådet, annan tjänsteman eller särskilt förordnad föredragande.

28 §.

Beträffande skyldighet att till protokollet anteckna skiljaktig mening skall vad i 17 § sägs äga motsvarande tillämpning.

Har universitetsrådet i fråga om ärende, i vilket rektorsämbetet har att besluta på grund av uppdrag som sägs i 15 §, antecknat skiljaktig mening, skall anmälan härom göras vid konsistoriets nästkommande sammanträde.

29 §.

Rektor tillsättes för högst fyra år i sänder genom val vid universitetet. Valbar till rektor är den som med hänsyn till vetenskapliga och pedagogiska kvalifikationer finnes därtill skickad.

Konsistoriet utser genom val för högst tre år i sänder en av dekanerna eller den av medicinsk fakultet valde ledamoten av konsistoriet att vara universitetets prorektor. Dock skall vid handelshögskolan i Göteborg prorektor väljas för högst tre år i sänder i den ordning som gäller för val av rektor.

Om utgången av val av rektor eller prorektor skall underrättelse genast tillställas universitetskanslersämbetet och den valde.

Rektor och prorektor tillträda sina ämbeten den 1 juli.

30 §.

Val av rektor anställes under april månad det år, då den löpande tjänstgöringstiden utgår. Kallelse till förrättningen skall av rektor utfärdas minst en vecka före valet. Valet förrättas under ledning av rektor.

Rösträtt vid rektorsval tillkommer samtliga vid universitetet anställda ordinarie lärare samt överbibliotekarien.

Rektorsval må förrättas endast om flera än en tredjedel av de röstberättigade äro tillstädes. Valet förrättas med slutna sedlar. Enkel röstövervikt gäller. Vid lika röstetal skiljer lotten.

31 §.

Vill den som valts till rektor eller prorektor ej mottaga ämbetet, skall han anmäla detta genast eller, om han ej är tillstädes vid valet, senast andra dagen efter den, då han underrättats om valet. Har dylik anmälan skett, företages nytt val omedelbart eller så snart ske kan.

Avgår rektor eller prorektor före tjänstgöringstidens utgång och återstår därav minst en hel termin, anställes nytt val för den återstående tiden.

32 §.

Innehar rektor på tillträdesdagen ordinarie tjänst vid universitet, är han i den utsträckning han så önskar frikallad från skyldigheten att fullgöra de med denna tjänst förenade göromålen. Vill han begagna sig av sådan befrielse, skall han anmäla detta hos vederbörande konsistorium. Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning beträffande prorektor eller annan, som fullgör rektors samtliga åligganden.

Omväljes den som innehaft rektorsbefattningen två tjänstgöringsperioder i följd, skall av honom innehavd tjänst som i första stycket sägs föras över stat och den på stat uppförda tjänsten återbesättas.

Inträder rektor efter utgången av den tredje tjänstgöringsperioden i utövning av den på stat uppförda tjänsten, skall denna föras på övergångsstat.

33 §.

Om avlöning och andra ersättningar åt rektor, vilken ej innehar professorstjänst vid universitet, beslutar Kungl. Maj:t efter förslag av konsistoriet och sedan universitetskanslersämbetet avgivit yttrande.

34 §.

Universitetsrådet skall såsom chef för universitetets centrala förvaltning planera och leda hithörande verksamhet, svara för att på universitetet ankommande förvaltnings- och verkställighetsuppgifter behörigen fullgöras samt i övrigt fullgöra de åligganden, vilka enligt denna stadga eller andra av Kungl. Maj:t eller universitetskanslersämbetet meddelade föreskrifter åvila honom.

Särskilt åligger det universitetsrådet att

svara för beredningen av alla på konsistoriets samt på fakulteters och sektioners prövning ankommande ärenden utom biblioteksärendena,

verka för att universitetets resurser utnyttjas på ett från ekonomiska synpunkter ändamålsenligt sätt och vaka över att universitetets egen och till dess disposition ställd egendom behörigen vårdas,

tillse, att erforderligt bistånd lämnas fakulteterna och sektionerna för sekreterargöromål samt för deras planeringsverksamhet och för utbildningsadministrationen, samt

svara för att beslut, som fattats av konsistoriet, rektorsämbetet, fakulteterna och sektionerna, befordras till verkställighet.

3 kap. Forskningens och utbildningens organisation

Fakulteter, sektioner och ämnesgrupper

35 §.

Fakultet skall, inom sitt område, främja forskningen, svara för utbildningens organisation i enlighet med vad därom föreskrives i examensstadgorna samt i övrigt fullgöra de uppgifter, vilka enligt denna stadga och andra av Kungl. Maj:t, universitetskanslersämbetet eller konsistoriet meddelade föreskrifter ankomma på fakulteten.

Särskilt åligger det fakultet att

främja det vetenskapliga samarbetet mellan fakultetens institutioner och forskare,

verka för att studieplanerna och utbildningens innehåll anpassas efter forskningens framsteg samt med uppmärksamhet följa de studerandes studier och studieresultat och med ledning av vunna erfarenheter vidtaga eller föreslå erforderliga förändringar i utbildningens innehåll och organisation,

tillse att undervisningen och examinationen inom fakulteten behörigen handhavas,

årligen till central beredning avgiva förslag till de anslagsäskanden och de framställningar i övrigt, vilka finnas böra göras hos nästkommande års riksdag, samt

i övrigt, så snart anledning därtill föreligger, själv vidtaga eller hos vederbörande myndighet föreslå de åtgärder, vilka finnas påkallade eller eljest lämpliga.

36 §.

Beträffande fakultet, som är delad i sektioner, bestämmer Kungl. Maj:t på förslag av fakulteten och efter yttrande av universitetskanslersämbetet fördelningen av de i 35 § avsedda åliggandena mellan fakulteten och sektionerna. I den mån Kungl. Maj:t så förordnar, skall sektion vid handläggning av viss grupp av ärenden omfatta jämväl andra ledamöter av fakulteten än de, vilka eljest ingå i sektionen.

37 §.

Äro synnerliga skäl därtill, skall, i den mån Kungl. Maj:t så förordnar på förslag av berörda fakulteter eller sektioner och efter yttrande av universitetskanslersämbetet, viss grupp av ärenden, vilka eljest skola prövas av fakultet eller sektion, handläggas av två eller flera fakulteter eller sektioner i förening. Vad i stadgan sägs om fakultet och sektion skall i tillämpliga delar gälla beträffande sådan fakultetsgrupp eller sektionsgrupp.

38 §.

Fakultet eller sektion äger att, med iakttagande av vad därom är stadgat eller av ålder ägt rum, utdela doktorsgrader och värdigheter; dock skall fråga om utseende av hedersdoktor underställas konsistoriets prövning.

Till promotor utser fakulteten eller sektionen någon av sina professorer.

De filosofiska fakulteterna äga att gemensamt utdela doktorsgrad och gemensamt utse promotor.

39 §.

1 mom. Varje fakultet och sektion består, såsom beslutande myndighet, av samtliga till densamma hörande ordinarie lärare.

Ledamot av fakultet eller sektion skall, i den mån Kungl. Maj:t så förordnar på förslag av fakulteten eller sektionen och efter yttrande av universitetskanslersämbetet, jämväl vara den som utan att vara anställd vid universitetet där meddelar undervisning och examination. Förordnande för ordinarie lärare att vara ledamot av flera än en fakultet eller sektion meddelas i enahanda ordning.

2 mom. Är ledamot av fakultet eller sektion tjänstledig, saknar han säte och stämma däri, om ej annat förordnats vid ledighetens beviljande.

Laborator äger ej deltaga i behandling av ärende om tillsättning av tjänst som professor. Universitetslektor äger ej deltaga i behandling av ärende om tillsättning av tjänst som professor eller laborator, ej heller, där ej universitetskanslersämbetet på förslag av fakulteten eller sektionen annorlunda förordnar, i behandling av ärende rörande bedömning av disputationsprov eller antagande av oavlönad docent.

Om annan begränsning av vissa ledamöters rätt att deltaga i handläggning av ärenden är särskilt föreskrivet.

3 mom. Den som på grund av förordnande uppehåller ordinarie lärartjänst inträder därvid såsom ledamot av fakulteten eller sektionen, om ej säte och

stämma därstädes förbehållits ordinarie innehavare av tjänsten; dock må vikarie ej i denna sin egenskap deltaga i val av dekanus eller ledamot av konsistoriet eller i behandling av ärende om tillsättning av ordinarie eller extra ordinarie lärartjänst eller om antagande av oavlönad docent.

40 §.

1 mom. Lärare, som ej enligt bestämmelserna i 39 § äger säte och stämma i fakultet eller sektion men som självständigt svarar för forskning och undervisning inom visst vetenskapsområde inom fakulteten eller sektionen, äger deltaga i fakultetens eller sektionens överläggningar vid behandling av sådana frågor, som omedelbart beröra nämnda vetenskapsområdes intressen, dock ej ärende om tillsättning av ordinarie eller extra ordinarie lärartjänst eller antagande av oavlönad docent.

Vad i första stycket sägs skall även gälla vikarie för lärare, som där avses.

Universitetskanslersämbetet äger, om för visst fall särskilda skäl äro därtill, på förslag av fakultet eller sektion förordna, att speciallärare skall äga rätt att deltaga jämväl i fakultetens eller sektionens beslut i de ärenden ämbetet bestämmer.

2 mom. Den som på grund av särskilt förordnande uppehåller examinationen i visst ämne eller del därav, äger deltaga i fakultetens eller sektionens överläggningar och beslut rörande examinationen på det område förordnandet gäller.

3 mom. Om rätt för lärare att i vissa fall deltaga i överläggningar rörande studieplaner föreskrives i gällande examensstadgor.

41 §.

1 mom. Varje odelad fakultet och varje sektion väljer inom sig en professor att såsom dekanus leda arbetet, om ej annat följer av vad i 44 § sägs.

Tjänstgöringstiden för dekanus är tre år, räknat från och med den 1 juli det år valet ägt rum. Val av dekanus förrättas under april månad det år, då den löpande tjänstgöringstiden utgår. Avgår dekanus före tjänstgöringstidens slut och återstår därav minst en hel termin, skall nytt val anställas för den återstående tiden.

Den som under en treårsperiod varit dekanus är befriad från skyldighet att mottaga omval för den närmast följande perioden.

2 mom. Om val enligt denna paragraf skall rektorsämbetet underrättas. Det åligger ämbetet att därom göra anmälan hos universitetskanslersämbetet.

42 §.

Varje odelad fakultet och varje sektion utser genom val en prodekanus att vid förfall för dekanus inträda i dennes ställe. Därvid skall vad i 41 § är stadgat i tillämpliga delar gälla.

Vid förfall för prodekanus inträder den äldste oförhindrade professorn inom fakulteten eller sektionen i prodekanus' ställe.

43 §.

Vid fakultet, som är delad i sektioner, är den av sektionsdekanerna, vilken längst innehaft professorstjänst, dekanus och den av sektionsdekanerna, vilken kommer därnäst i sådant tjänsteinnehav, prodekanus, såvida ej annat följer av vad i 44 § sägs.

Vad i första stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning beträffande sådan fakultetsgrupp eller sektionsgrupp, som avses i 37 §.

44 §.

Vid teknisk fakultet vid teknisk högskola fullgöras åliggandena för dekanus av rektor och för prodekanus av prorektor.

Vid handelshögskolan i Göteborg skall rektor fullgöra de uppgifter, som åvila dekanus.

45 §.

Beträffande sammanträden med och ärendenas handläggning i fakultet eller sektion skall vad i 11—14 §§, 16 § första stycket samt 17 § sägs äga motsvarande tillämpning.

Föredragande i fakultet och sektion är den som universitetsrådet efter samråd med dekanus förordnar därtill.

Förekommer till behandling i fakultet eller sektion ärende, som rör studieplaner eller utbildningens innehåll och organisation, skola de av studentkåren utsedda ledamöterna av utbildningsnämnden kallas att deltaga i överläggningarna.

46 §.

1 mom. Fakultet eller sektion må i den utsträckning som finnes lämplig uppdraga åt nämnd, som avses i 48 §, utbildningsnämnd eller dekanus att i visst ärende eller viss grupp av ärenden fatta beslut på fakultetens eller sektionens vägnar, dock ej såvitt angår ärenden rörande val av dekanus, tillsättning av ordinarie lärartjänster, antagande av oavlönad docent och bedömande av disputationsprov.

För beslut om sådant uppdrag fordras att minst två tredjedelar av fakultetens eller sektionens ledamöter äro ense därom. Vid beslutet må fästas särskilda villkor för beslutanderättens utövande. Beslut, som här avses, skall, där det ej avser visst enstaka ärende, anmälas hos universitetskanslersämbetet.

Beslut som fattats på grund av uppdrag som nu sagts skall anmälas vid fakultetens eller sektionens nästkommande sammanträde.

2 mom. Teknisk fakultet äger att till konsistoriet hänskjuta på fakultetens prövning ankommande ärende eller grupp av ärenden. För beslut härom fordras, att minst tre fjärdedelar av fakultetens ledamöter äro ense därom. I övrigt skall om sådant beslut vad i 1 mom. andra och tredje styckena stadgas äga motsvarande tillämpning.

47 §.

Beträffande handläggningen av ärende, vari dekanus på grund av uppdrag enligt 46 § har att besluta, skall vad i 13 §, 16 § första stycket, 17 § och 45 § andra stycket sägs äga motsvarande tillämpning.

48 §.

Annan fakultet än teknisk fakultet må tillsätta en fakultetsnämnd. Sektion må tillsätta en sektionsnämnd.

Sådan nämnd skall, i den mån det ej ankommer på annan, bereda på fakultetens eller sektionens handläggning ankommande ärenden samt i övrigt hos fakulteten eller sektionen föreslå de åtgärder, som kunna vara påkallade eller eljest lämpliga.

49 §.

Fakultetsnämnden består av fakultetens dekanus såsom ordförande, prodekanus såsom vice ordförande samt ytterligare minst tre ledamöter, valda för tre år av fakulteten bland dess ledamöter. Av de valda ledamöterna skall, om ej annat föranledes av fakultetens sammansättning eller av andra särskilda skäl, minst en vara professor, minst en vara laborator och minst en vara universitetslektor.

Avgår ledamot av fakultetsnämnd under löpande tjänstgöringsperiod och återstår därav minst en hel termin, anställes nytt val för den återstående tiden.

Vad i första och andra styckena är stadgat skall äga motsvarande tillämpning beträffande sektionsnämnd.

50 §.

Beträffande sammanträde med och ärendenas handläggning i fakultetsnämnd eller sektionsnämnd skall vad i 11—14 §§, 16 § första stycket, 17 § samt 45 § andra stycket är stadgat i tillämpliga delar gälla.

51 §.

Inom varje fakultet och inom varje sektion av teknisk fakultet skall, om ej annat förordnats med stöd av bestämmelserna i andra stycket, finnas en utbildningsnämnd.

Om universitetskanslersämbetet så förordnar, skall särskild utbildningsnämnd finnas inom var och en av humanistisk eller matematisk-naturvetenskaplig fakultets sektioner. Meddelas sådant förordnande, skall tillika bestämmas huruvida inom fakulteten skall bibehållas gemensam utbildningsnämnd eller ej.

52 §.

Utbildningsnämnden har till uppgift att såsom fakultetens eller sektionens särskilda organ för utbildningsfrågor ägna uppmärksamhet åt studieförhållandena, följa de studerandes studieresultat, samverka med vederbörande statsstipendienämnd, bereda alla på fakultetens eller sektionens prövning ankom-

mande ärenden rörande utbildningens innehåll och organisation samt i övrigt hos fakulteten eller sektionen föreslå de åtgärder, som kunna vara påkallade eller eljest lämpliga.

53 §.

1 mom. Utbildningsnämnden består av fakultetens eller sektionens dekanus såsom ordförande samt ytterligare sju ledamöter, av vilka tre skola vara lärare och väljas av fakulteten eller sektionen, en väljas av fakultetens eller sektionens assistenter, amanuenser och övningsassistenter och tre väljas av studentkåren på sätt denna beslutar. Nämnden utser inom sig vice ordförande för ett läsår i sänder.

Fakulteten eller sektionen må, om dekanus önskar bliva befriad från uppgiften att vara ordförande i utbildningsnämnden, välja annan professor att såsom ordförande leda nämndens arbete.

Av de ledamöter i utbildningsnämnden, vilka enligt första stycket skola väljas av fakulteten eller sektionen, skall minst en vara professor och minst en annan lärare än professor eller laborator.

2 mom. För var och en av de valda ledamöterna i utbildningsnämnden skall på enahanda sätt väljas en suppleant.

Valda ledamöter och suppleanter för dem utses för ett läsår i sänder.

3 mom. Utbildningsnämnden äger, då så anses erforderligt, med sig adjungera ytterligare representanter för lärarna och de studerande.

54 §.

Skall i utbildningsnämnden handläggas ärende, som omedelbart berör viss lärare eller visst ämne, skall läraren eller företrädare för vederbörande institution kallas att deltaga i nämndens överläggningar.

I den mån universitetskanslersämbetet på förslag av fakulteten eller sektionen så förordnar, må utbildningsnämnden uppdraga åt avdelning, som bildas inom nämnden, att i vissa ärenden eller grupper av ärenden besluta på nämndens vägnar.

55 §.

Utbildningsnämnden skall sammanträda minst en gång under förra och en gång under senare delen av varje termin samt i övrigt, då ordföranden finner det erforderligt ävensom då minst tre av ledamöterna för uppgivet ändamål göra framställning därom.

I övrigt skall beträffande sammanträde med och ärendenas handläggning i utbildningsnämnden vad i 11—14 §§, 16 § första stycket, 17 § samt 45 § andra stycket är stadgat i tillämpliga delar gälla.

De föreskrifter beträffande utbildningsnämnden, vilka fordras utöver vad i denna stadga eller eljest är föreskrivet, utfärdas av universitetskanslersämbetet.

56 §.

Om Kungl. Maj:t på förslag av universitetskanslersämbetet så förordnar, må lärare inom närbesläktade vetenskaper, oavsett om de tillhöra samma universitet eller ej, bilda en ämnesgrupp med uppgift att handlägga sådana till dessa vetenskaper anknytande ärenden, vilka enligt gällande föreskrifter eller särskilda beslut hänvisas till gruppen. Ämnesgrupp bör därjämte bereda ärenden av gemensamt intresse samt hos fakultet eller sektion framlägga därav betingade förslag.

Erforderliga föreskrifter rörande ämnesgrupps sammansättning och verksamhet meddelas av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall.

Ämnesgrupp väljer inom sig en ordförande och en vice ordförande.

Institutioner och institutionsgrupper m. m.

Institutioner för vissa ämnesområden

57 §.

För forskningen och utbildningen inom visst ämnesområde anställda lärare och övriga tjänstemän jämte för deras verksamhet anvisade lokaler, samlingar, apparater och övrig materiel utgöra tillsammans en institution för ämnesområdet.

58 §.

Inom institution må särskild forskningsavdelning bildas, bestående av professor eller laborator såsom chef jämte för dennes forskningsarbete tillgängliga resurser.

För handhavande av gemensamma angelägenheter må två eller flera institutioner bilda en institutionsgrupp.

59 §.

Beslut rörande institutions- och institutionsgruppsindelningen meddelas av universitetskanslersämbetet. Sådant beslut fattas efter hörande av vederbörande fakultetsberedning. Rätt att hos universitetskanslersämbetet väcka förslag rörande institutions- och institutionsgruppsindelningen tillkommer, förutom vederbörande myndigheter vid universitet, jämväl vederbörande utbildningsnämnd samt envar lärare, såvida förslaget berör hans tjänst eller befattning.

60 §.

Institution förvaltas, under konsistoriets tillsyn och i den ordning nedan sägs, antingen av prefekt eller, om institutionen omfattar flera än en lärartjänst, av institutionskollegium och prefekt.

I samband med beslut om bildande av institutionsgrupp skola föreskrifter tillika meddelas om förvaltningen av de för gruppen gemensamma angelägenheterna.

61 §.

Institutionskollegiet åligger att såvitt angår institutionen behandla frågor om utbildningens innehåll och organisation, dispositionen av lokaler och materiel, fördelningen av arbetsuppgifter mellan tjänstemännen samt om utformningen av årliga anslagsäskanden ävensom i övrigt hos vederbörande myndighet vid universitetet föreslå de åtgärder, vilka finnas vara till gagn för institutionens verksamhet och utveckling.

62 §.

Institutionskollegiet består av samtliga till institutionen hörande lärare, dock ej oavlönad docent. I kollegiets överläggningar och beslut i särskilt ärende skola därjämte deltaga dels institutionen tillhörande av ärendet berörda assistenter, amanuenser och övningsassistenter, dels ock två representanter för de av ärendet berörda studerandena, utsedda av studentkåren på sätt denna beslutar.

På förslag av institutionskollegiet må konsistoriet förordna, att oavlönad docent samt annan forskare eller tjänsteman än som avses i första stycket må deltaga i kollegiets överläggningar och beslut.

Ordförande i institutionskollegiet är institutionens prefekt. Kollegiet må inom sig utse vice ordförande för ett år i sänder.

63 §.

Institutionskollegiet sammanträder på kallelse av ordföranden, så ofta ärendena det fordra och då minst två av ledamöterna för uppgivet ändamål göra framställning därom.

Vid sammanträde skall föras protokoll, därest någon av ledamöterna det påfordrar.

64 §.

Prefekt för institution utses av konsistoriet för högst tre år i sänder bland de till institutionen hörande ordinarie lärarna.

65 §.

Prefekten har att främja goda studieförhållanden och ett gott samarbete inom institutionen, verka för att möjlighet beredes tjänstemän och andra befattningshavare vid institutionen att bedriva forskning samt i övrigt fullgöra de uppgifter rörande institutionens vård och förvaltning, som åvila honom enligt denna stadga och särskilda av konsistoriet meddelade föreskrifter.

Särskilt åligger det prefekten att

tillsammans med övriga ordinarie lärare och efter samråd i institutionskollegiet, där sådant finnes, utarbeta och till fakulteten eller sektionen överlämna förslag till anslagsäskanden för institutionen och till studie- och organisationsplaner för den vid institutionen meddelade undervisningen,

efter samråd i institutionskollegiet, där sådant finnes, besluta om dispositionen av institutionens lokaler och materiel samt om fördelningen av arbetsuppgifterna

mellan tjänstemännen och övriga anställda, därvid såväl forskningens som utbildningens behov skola beaktas,

vaka över att utbildningsuppgifterna och övriga institutionen gemensamt åvilande arbetsuppgifter behörigen fullgöras och att personalen noggrant fullgör sina övriga åligganden,

före vårterminens slut uppgöra förslag till plan för nästkommande läsårs undervisning vid institutionen,

om ej annat är föreskrivet, i samråd med övriga ordinarie lärare upprätta förslag till ledig tjänst eller befattning vid institutionen,

svara för att de förteckningar föras, varom stadgas i särskild ordning, samt

i institutionskollegiet eller hos vederbörande myndighet vid universitetet föreslå de åtgärder, vilka finnas vara till gagn för institutionens verksamhet och utveckling.

66 §.

Konsistoriet må förordna en av institutionens lärare att såsom studierektor under prefekten fullgöra uppgifter i fråga om undervisningen, vilka eljest ankomma på prefekten.

67 §.

Äro två eller flera institutioner inrymda inom samma byggnad eller utnyttja de gemensamt lokaler, utrustning eller personal, skall konsistoriet, om institutionsgrupp ej bildats, förordna en av prefekterna att efter samråd med övriga prefekter handha de gemensamma angelägenheterna.

Övriga institutioner och inrättningar

68 §.

Vid universitetet finnas institutioner för anläggningar och samlingar, vilka äro avsedda för universitetets gemensamma bruk, samt inrättningar för annan gemensam verksamhet och för de fria konster, i vilka undervisning meddelas vid universitetet.

69 §.

Universitetets bibliotek förvaltas av överbibliotekarien såsom chef med biträde av honom underställd personal, om ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar.

Om förvaltningen av biblioteket och dess verksamhet i övrigt samt om personalens åligganden meddelar rektorsämbetet närmare föreskrifter. Därjämte äger överbibliotekarien utfärda föreskrifter för personalen.

70 §.

Annan institution eller inrättning än som avses i 69 § förvaltas av en av rektorsämbetet förordnad föreståndare såsom chef med biträde av honom underställd personal.

Om förvaltningen av sådan institution eller inrättning och dess verksamhet i övrigt samt om personalens åligganden meddelar rektorsämbetet närmare bestämmelser.

4 kap. Lärarna och deras åligganden m. m.

Inledande bestämmelser

71 §.

Med lärare avses i denna stadga professorer, laboratorer, universitetslektorer, docenter, speciallärare, utländska lektorer i främmande språk, avdelningstandläkare, forskarassistenter, biträdande lärare och särskilda lärare i vissa ämnen.

Vad i denna stadga sägs om laborator skall äga motsvarande tillämpning beträffande observator, preceptor, prosektor och innehavare av annan ordinarie lärartjänst än professorstjänst å löneplan B i statens löneförordning.

I lärarnas verksamhet biträda assistenter, amanuenser och övningsassistenter. Viss undervisningsskyldighet åvilar dessutom andra tjänstemän.

72 §.

Tjänstgörande lärare skall under termin vara bosatt i eller i närheten av den stad, där universitetet är beläget, såvida ej särskilda omständigheter med avseende på tjänsten annat påfordra eller konsistoriet medgiver undantag.

73 §.

Det åligger lärare att följa vetenskapens framsteg i det eller de läroämnen, som tillhöra hans ämnesområde, samt att med iakttagande av vad i gällande examensstadgor och studieplaner eller eljest finnes föreskrivet, så anordna sin verksamhet, som med avseende på varje ämnes beskaffenhet och vetenskapens krav må befinnas mest ändamålsenligt.

74 §.

1 mom. Fakultet eller sektion äger att väcka förslag om ändring i fördelningen av läroämnen mellan olika lärartjänster, så ock om närmare bestämmande av dylik tjänsts läroomfång eller av förhållandet mellan olika till tjänstens läroområde hörande ämnen.

Förslag som nu sagts bör såvitt möjligt framställas och avgöras, medan därav berörd tjänst är besatt med ordinarie innehavare. I fråga om tjänst som professor eller laborator må förslag ej upptagas till behandling, om tjänsten är kungjord till ansökning, och ej heller eljest vid sådan tidpunkt, att förslaget icke kan hinna slutligt avgöras, innan kungörande skall äga rum.

Beslutes förslag, skall detta överlämnas till universitetskanslersämbetet, som har att, sedan yttrande inhämtats från vederbörande fakultetsberedning, överlämna ärendet jämte eget utlåtande till Kungl. Maj:t.

2 mom. Är lärartjänst grundad på enskild stiftelse, skall den förvaltas efter stiftelsens villkor.

75 §.

1 mom. Professor åligger särskilt att

a) idka forskning i det ämne, som tjänsten omfattar;

b) ombesörja undervisning och förrätta examination i det ämne eller del av ämne, för vilket han med stöd av föreskrifterna i 105 § tilldelats ansvar;

c) handleda de studerande, som under hans ledning äro sysselsatta med vetenskapliga specialundersökningar inom hans ämnesområde;

d) föreståinstitution eller annan inrättning inom sitt område enligt vad i 64 och 70 §§ stadgas; samt

e) därest i något hans ämne icke finnas lämpliga läroböcker eller kompendier, låta sig angeläget vara att utarbeta sådana.

2 mom. Professors undervisning skall, såvitt den meddelas i form av föreläsningar eller seminarieövningar och såvitt ej annat följer av bestämmelser enligt 104 §, omfatta en genomsnittlig tid av fyra timmar för vecka under läsåret eller den kortare tid som i särskild ordning bestämts. I den mån undervisningen meddelas i annan form, skall den äga motsvarande omfattning. Det ankommer på universitetskanslersämbetet att utfärda allmänna föreskrifter rörande beräkningsgrunder vid jämförelse mellan olika undervisningsformer.

3 mom. Utöver vad i 2 mom. sägs åligger det professor att, på förslag av fakulteten eller sektionen och enligt universitetskanslersämbetets bestämmande, meddela ytterligare undervisning, då sådant finnes oundgängligen erforderligt för ett ändamålsenligt anordnande av utbildningen vid universitetet.

76 §.

För fullgörande av särskilda åligganden i tjänsten må professor erhålla befrielse helt eller delvis från övriga honom åliggande tjänstegöromål (partiell tjänstebefrielse) enligt följande grunder, nämligen:

1. av konsistoriet för högst två veckor under ett läsår,

2. av universitetskanslersämbetet för längre tid,

a) då professor på grund av särskilt betungande examinationsgöromål behöver lindring i undervisningsskyldigheten utöver den han med tillämpning av enligt 104 § må kunna erhålla; dock må ej befrielse i detta fall med inräknande av befrielse enligt punkt 1. vara av större omfattning för läsår räknat än som motsvarar den normala undervisningsskyldigheten under fyra veckor;

b) då ledningen av den vetenskapliga verksamheten vid institution eller annan inrättning eller professor åvilande förvaltningsbestyr påkalla nedsättning av undervisningsskyldigheten; dock må sålunda meddelad befrielse avse högst en fjärdedel av normal undervisningsskyldighet;

c) då planerande eller utförande av ny- eller ombyggnad av institution eller annan inrättning föranleder arbete för professor i sådan omfattning, att denne vid sidan därav icke kan i vanlig ordning fullgöra övriga tjänstegöromål;

d) då professor avser att utarbeta lärobok eller kompendium av väsentlig betydelse för den akademiska undervisningen och detta arbete icke kan medhinnas vid sidan av övriga tjänstegöromål; dock må befrielse i detta fall medgivas för sammanlagt högst en termin och skall därvid föreskrivas skyldighet för professorn att inkomma till universitetskanslersämbetet med uppgift om utfört arbete; samt

e) då professor på grund av övriga tjänstegöromål icke kan medhinna visst forskningsarbete av väsentlig betydelse för ämne, som hans tjänst omfattar, dock att befrielse i detta fall må omfatta sammanlagt högst en termin under varje period av fem år.

Fråga om partiell tjänstebefrielse för professor i andra fall än ovan i denna paragraf sägs skall av universitetskanslersämbetet med eget utlåtande överlämnas till Kungl. Maj:t för avgörande.

Laboratorer

77 §.

Beträffande åligganden och partiell tjänstebefrielse för laborator skall vad i 75 och 76 §§ är stadgat i tillämpliga delar gälla.

Universitetslektorer

78 §.

1 mom. Universitetslektor åligger särskilt att

a) ombesörja undervisning och förrätta examination i det ämne eller del av ämne, för vilket han med stöd av föreskrifterna i 105 § tilldelats ansvar;

b) föreståinstitution eller annan inrättning inom sitt område enligt vad i 64 och 70 §§ stadgas; samt

c) att därest i det ämne hans tjänst omfattar icke finnas lämpliga läroböcker eller kompendier, låta sig angeläget vara att utarbeta eller medverka i utarbetande av sådana.

2 mom. För universitetslektor omfattar undervisningsskyldigheten 396 timmar för läsår.

I den mån undervisningen till stor del meddelas i flera parallella grupper eller eljest är av natur att icke fordra mera tidskrävande förberedelse- eller efterarbete, är universitetslektor skyldig att efter universitetskanslersämbetets bestämmande fullgöra undervisning utöver vad i första stycket sägs.

Är undervisningen för universitetslektor förenad med tyngande examination eller äro eljest särskilda skäl därtill, äger universitetskanslersämbetet medgiva nedsättning av den i första stycket angivna undervisningsskyldigheten.

3 mom. För att utarbeta lärobok eller kompendium av väsentlig betydelse för den akademiska undervisningen må universitetslektor, därest arbetet ej med-

hinnes vid sidan av fullgörandet av honom åliggande undervisningsskyldighet, erhålla befrielse under viss tid helt eller delvis från undervisningsskyldigheten.

Ansökan om sådan befrielse skall ingivas till universitetskanslersämbetet, som har att med eget utlåtande överlämna ärendet till Kungl. Maj:t för avgörande.

Docenter

79 §.

Med docent avses dels oavlönad docent, dels innehavare av tjänst som docent, dels ock innehavare av tjänst som forskardocent.

80 §.

Oavlönad docent bör idka forskning. Han är berättigad att inom sitt vetenskapsområde meddela undervisning åt de studerande.

Oavlönad docent är vidare skyldig att mottaga förordnande att uppehålla lärartjänst inom sin vetenskap, såvida ej giltigt förfall utgör hinder härför eller universitetskanslersämbetet med hänsyn till andra särskilda omständigheter finner skäl meddela befrielse.

81 §.

1 mom. Innehavare av docenttjänst är i första hand skyldig att idka forskning.

Härjämte åligger det honom att i sin vetenskap meddela undervisning, förrätta examination och bestrida andra tjänstegöromål. Fullgöres denna tjänstgöring i form av föreläsningar eller seminarieövningar, skall den omfatta sjuttiofem timmar för läsår. I den mån tjänstgöringen sker i form av annat arbete, skall den äga motsvarande omfattning. Det ankommer på universitetskanslersämbetet att utfärda allmänna föreskrifter rörande beräkningsgrunder vid jämförelse mellan olika arbetsformer.

Uppehåller innehavare av docenttjänst på grund av förordnande hela den med viss ordinarie lärartjänst förenade undervisnings- och examinationsskyldigheten under ett läsår, är han befriad från tjänstgöringsskyldighet enligt andra stycket. Gäller förordnandet blott del av ett läsår eller viss del av undervisningen eller examinationen under året, bestämmer universitetskanslersämbetet, i vad mån nämnda tjänstgöringsskyldighet må nedsättas.

2 mom. För att bereda innehavare av docenttjänst tillfälle att ägna sig åt visst uppgivet vetenskapligt arbete äger konsistoriet att på förslag av fakulteten eller sektionen befria honom från tjänstgöringsskyldighet enligt 1 mom. andra stycket. Dylik befrielse må avse en termin eller, då särskilda skäl därtill föranleda och utbildningens intressen det medgiva, två terminer för varje period av tre år, varunder han innehar docenttjänst.

Befrielse må, då fråga ej är om innehavare av docenttjänst i ämne för vilket organisationsplan finnes fastställd, medgivas endast under förutsättning att särskilda kostnader därigenom icke uppkomma för statsverket eller de studerande.

82 §.

1 mom. Forskardocent är i första hand skyldig att idka forskning.

Härjämte åligger det honom att i sin vetenskap meddela undervisning i form av föreläsningar under tjugofem timmar för läsår. Föreläsningsskyldigheten fullgöres på sätt fakulteten eller sektionen efter hans hörande bestämmer. Efter frivilligt åtagande av forskardocenten må föreläsningarna kunna ersättas med annan tjänstgöring enligt samma grunder, som föreskrivits beträffande innehavare av docenttjänst.

Forskardocent må endast efter eget åtagande förordnas att uppehålla annan lärartjänst.

2 mom. Äro särskilda skäl därtill, må konsistoriet för viss tid befria forskardocent från undervisningsskyldighet.

Speciallärare

83 §.

Beträffande åligganden för speciallärare skall vad i 75 § 1 mom. under b) och c) stadgas i tillämpliga delar gälla.

Övriga lärare samt assistenter, amanuenser och övningsassistenter

84 §.

Annan lärare än i 75—83 §§ sägs samt assistenter, amanuenser och övningsassistenter ha att fullgöra de tjänsteåligganden som Kungl. Maj:t eller, enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande, vederbörande myndighet bestämmer.

5 kap. De studerande

Inskrivning m. m.

85 §.

Behörig att inskrivas såsom studerande vid universitet är den som

a) avlagt svensk studentexamen eller handelsgymnasieexamen enligt fordringarna för treårig lärokurs eller ock förvärvat sådan utbildning, att han enligt gällande bestämmelser angående vidgat tillträde till högre studier skall likställas med den som avlagt studentexamen; eller

b) förut inskrivits vid annat svenskt universitet; eller

c) avlagt studentexamen i Danmark, Finland, Island eller Norge enligt därstädes gällande bestämmelser.

Om krav på särskilda förkunskaper och om andra särskilda villkor för tillträde till studier, för vilka begränsning av antalet utbildningsplatser enligt vad därom föreskrivits skall tillämpas, samt om grunder för urvalet bland de sökande stadgas i särskild ordning.

86 §.

Beslut om antagning av studerande för studier, som i 85 § andra stycket sägs, meddelas, om ej annat stadgas, av universitetskanslersämbetet.

87 §.

Den som utomlands i annat land, än som i 85 § under c) avses, avlagt examen, vilken medför behörighet att i det land där examen avlagts vinna tillträde till universitet eller motsvarande vetenskaplig läroanstalt, må inskrivas såsom studerande efter tillstånd som meddelas av universitetskanslersämbetet eller, efter universitetskanslersämbetets bemyndigande, av rektorsämbetet i enlighet med de allmänna föreskrifter, universitetskanslersämbetet meddelar. Finner rektorsämbetet i visst fall särskilda förhållanden föreligga, skall ärendet underställas universitetskanslersämbetets prövning. Universitetskanslersämbetet äger hänskjuta ärendet till Kungl. Maj:t för avgörande.

Universitetskanslersämbetet må på särskild ansökan meddela annan person än i första stycket sägs tillstånd att inskrivas som studerande vid universitet samt föreskriva villkor härför. Föreligga i visst fall särskilda förhållanden, äger ämbetet hänskjuta ärendet till Kungl. Maj:t för avgörande.

88 §.

Den som vill inskrivas som studerande vid universitet skall förete åldersbetyg eller motsvarande av myndighet utfärdat bevis samt de handlingar, med vilka han vill styrka sin behörighet att inskrivas.

Antagen studerande skall inskriva sitt namn i universitetets studentmatrikel.

89 §.

Studerande, som inskrivits vid universitet, har att ställa sig denna stadga och eljest gällande bestämmelser rörande universitetet till noggrann efterrättelse.

Studerande är skyldig att på anfordran av rektor förete läkarintyg angående sitt hälsotillstånd.

Om disciplinära påföljder för de studerande är särskilt stadgat.

90 §.

Studerande, som vill begagna sig av undervisningen vid viss fakultet, skall anmäla sig för inskrivning vid fakulteten.

91 §.

Studerande äger avlägga examina enligt vad därom i gällande examensstadgor eller eljest särskilt föreskrives.

92 §.

Närmare bestämmelser om redovisningen av de studerande meddelas av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av universitetskanslersämbetet.

93 §.

Varje studerande är skyldig att under den tid han studerar vid universitet vara medlem

vid universitetet i Uppsala samt universitetet och tekniska högskolan i Lund i någon av nationerna,

vid universitetet i Göteborg i studentförening vid fakultet, samt

vid universiteten i Stockholm och i Umeå, karolinska mediko-kirurgiska institutet, tekniska högskolan i Stockholm, Chalmers tekniska högskola samt handelshögskolan i Göteborg i vederbörande studentkår.

Rektor skall tillse att denna skyldighet fullgöres.

Medlemskap i sammanslutning som i första stycket sägs innebär tillika medlemskap, vid universiteten i Uppsala, Lund och Göteborg samt tekniska högskolan i Lund i studentkåren samt vid universiteten i Stockholm och Umeå samt karolinska mediko-kirurgiska institutet i studentförening vid fakultet.

Om ändring av uppdelningen i nationer och studentföreningar beslutar konsistoriet.

94 §.

Sammanslutningar, som avses i 93 §, skola ha till ändamål att främja medlemmarnas studier och vad därmed äger sammanhang.

95 §.

Studerande är berättigad vinna inträde i nation, till vilken han är hänförlig med hänsyn till sin födelseort, sin egen eller föräldrarnas boningsort eller den skola, där han åtnjutit undervisning, ävensom i nation, som hans fader eller moder tillhört under vistelse vid universitetet.

Studerande är berättigad att vinna inträde i den studentförening vid fakultet, till vilken han med hänsyn till sin studieinriktning är hänförlig.

96 §.

Uppenbart ovärdig medlem må kunna uteslutas ur sammanslutning, som han enligt 93 § är skyldig tillhöra, i den ordning som föreskrives i sammanslutningens stadgar.

Har studerande uteslutits, är han ej berättigad att vinna inträde i annan sådan sammanslutning utan dennas särskilda medgivande. Så länge han är utesluten från medlemskap, skall han stå under särskild av rektor anordnad uppsikt.

97 §.

För handhavande av sina angelägenheter skall varje sammanslutning bland medlemmarna utse kuratorer, styrelse eller andra funktionärer. Val av nationskurator eller ordförande skall tillkännagivas för rektor.

98 §.

Varje sammanslutning, som avses i 93 § första stycket, skall stå under inseende av en av universitetets professorer såsom inspektor. Denne bör vårda sig om allt, som kan främja sammanslutningens ändamål. Beslut, som i inspektors frånvaro fattats rörande sammanslutningens gemensamma angelägenheter, skall meddelas inspektor, innan det verkställes.

Inspektor väljes av sammanslutningen inför rektor, vilken det tillkommer att stadfästa valet.

Underlåter sammanslutning att på rektors kallelse välja inspektor, skall konsistoriet förordna någon professor att tills vidare vara inspektor.

Är inspektor för längre tid hindrad att utöva sin befattning, må sammanslutningen inför rektor välja annan professor att för denna tid vara proinspektor. Vid förfall för inspektor under kortare tid inträder rektor i hans ställe.

99 §.

Varje studentsammanslutning, som avses i 93 §, äger antaga de stadgar, som skola reglera dess verksamhet.

Dessa stadgar skola innehålla bestämmelser om de ordinarie avgifterna till sammanslutningen, ävensom om avgift, som medlem i sammanslutningen skall erlägga och som sammanslutningen skall inbetala till annan här avsedd sammanslutning.

Beslutes tillfälligt sammanskott för ändamål, som ej står i egentligt sammanhang med sammanslutningens ändamål, skall bidraget ankomma på varje medlems fria vilja.

De stadgar som sammanslutning antagit skola för att vara gällande stadfästas av konsistoriet, beträffande sammanslutning som avses i 93 § tredje stycket dock endast i vad avser avgift som i andra stycket sägs.

Stipendier

100 §.

Alla till universitetet givna stipendier skola förvaltas och utdelas i överensstämmelse med därom utfärdade stiftelseurkunder, reglementen och andra i vederbörlig ordning meddelade föreskrifter.

101 §.

Stipendiat skall stå under tillsyn av särskild inspektor enligt vad därom må vara föreskrivet i stiftelseurkund eller annorledes. Är för visst stipendium sådan föreskrift ej meddelad, må konsistoriet förordna inspektor i den mån det finnes erforderligt.

Stipendieinspektor skall med uppmärksamhet följa stipendiatens förhållanden, meddela honom nödiga råd och föreställningar samt tillse, att han fullgör villkoren för stipendiets åtnjutande.

102 §.

Stipendiat skall, där ej annat är föreskrivet, under termin vara tillstädes vid universitetet.

Närmare bestämmelser om stipendiats skyldighet att närvara, om eftergift därav och om kontroll över skyldighetens fullgörande meddelas av universitetskanslersämbetet.

6 kap. Undervisningen och examinationen

103 §.

Universitetet har att sörja för den undervisning och den examination, varom i gällande examensstadgor eller eljest särskilt föreskrives.

104 §.

Om det akademiska året och dess fördelning mellan terminstid och ferietid samt om undervisningens inställande för examination eller andra akademiska prov gäller vad därom är särskilt stadgat.

105 §.

På universitetskanslersämbetet ankommer att utfärda allmänna bestämmelser om undervisningens anordnande och om dess fördelning över läsårets veckor samt föreskrifter om fördelning av undervisning och examination mellan lärare i samma eller närbesläktade vetenskapsgrenar.

Konsistoriet skall tillse, att sålunda meddelade bestämmelser iakttagas. Det ankommer vidare på konsistoriet att, med ledning av vad därutinnan må vara föreskrivet av universitetskanslersämbetet, pröva frågor om utbyte mellan olika undervisningsformer och om ändring i fastställda undervisningstider.

106 §.

1 mom. Inom varje odelad fakultet och varje sektion skall finnas schema för undervisningen.

Schema skall grundas på gällande studieplaner samt, vad angår filosofisk fakultet, på undervisningsplan eller petitaplan enligt universitetskanslersämbetets närmare bestämmande. Schema skall innehålla uppgifter om undervisningens innehåll, undervisningsformer, tentamensperioder, undervisningens fördelning mellan lärarna samt om tid och plats för enskilda undervisningsmoment.

2 mom. Senast en månad före vårterminens slut skall varje prefekt till utbildningsnämnden ingiva förslag till schema för den undervisning, som under nästkommande läsår skall meddelas inom institutionen.

Nämnden har att pröva inkomna förslag, vilket bör ske senast två veckor före vårterminens slut, och med eget utlåtande överlämna ärendet till fakulteten eller sektionen.

Före vårterminens slut skall fakulteten eller sektionen fastställa schema för nästkommande läsår och överlämna detsamma till rektorsämbetet. Om så finnes erforderligt, äger rektorsämbetet besluta om jämkning i schemat i vad gäller tid och plats för undervisningen.

3 mom. Beträffande upprättande av studieplaner för särskilda ämnen och kurser samt upprättande av organisationsplaner för undervisningen i de filosofiska fakulteternas ämnen gäller vad därom är särskilt föreskrivet.

107 §.

Exercitiemästare skall före varje termins slut till rektorsämbetet för godkännande inlämna förslag om tid och plats för de övningar, han skall hålla under nästa termin.

108 §.

Före varje läsårs eller termins början skall av trycket utgivas en katalog över föreläsningar, övningar och annan undervisning vid universitetet under läsåret eller terminen.

109 §.

Bestämmelser om skyldighet för myndighet vid universitetet att föra register över de studerande och deras studieresultat samt över meddelad undervisning och anställda övningar meddelas av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av universitetskanslersämbetet eller annan myndighet.

7 kap. Akademiska disputationer

110 §.

Rätt att vid universitetet utgiva och offentligen försvara vetenskaplig avhandling tillkommer

a) licentiat som enligt vad därom stadgas vill vinna doktorsgrad;

b) den som vid universitetet söker ordinarie lärartjänst eller anställning som docent.

111 §.

1 mom. Avhandling skall vara utgiven av trycket. Den skall vara avfattad på svenska, engelska, franska eller tyska, där ej annat medgives av den fakultet eller sektion, till vars område avhandlingen är att hänföra. Är avhandlingen avfattad på svenska, skall den innehålla en sammanfattning på något av engelska, franska eller tyska språken.

Samma avhandling må ej mer än en gång användas som disputationsprov.

Beträffande avhandlingens utformning i fall då vetenskapligt arbete offentliggjorts genom uppsatser är särskilt stadgat.

2 mom. Avhandlingen skall överlämnas till dekanus i fakulteten eller sektionen. Finner dekanus, att gällande föreskrifter icke iakttagits, skall han förbjuda disputationen. I annat fall skall han meddela tillstånd till att avhandlingen framlägges som disputationsprov. Dekanus må, då han finner det påkallat, hänskjuta frågan om dylikt tillstånd till fakulteten eller sektionen.

112 §.

Det ankommer på rektorsämbetet att bestämma tid och plats för disputationsakten. Mellan terminerna må disputation ej anställas.

Avhandlingen skall före disputationen under minst tre terminsveckor vara anslagen på därför bestämd plats. Äro särskilda skäl därtill, må fakulteten eller sektionen medgiva nedsättning av denna tid till två veckor.

Samma dag som avhandlingen anslås skall ett visst antal exemplar av densamma överlämnas till universitetets bibliotek. Närmare bestämmelser om antalet exemplar, om ordningen för överlämnandet samt om exemplarens fördelning mellan olika myndigheter, inrättningar och lärare meddelas av universitetskanslersämbetet.

113 §.

Fakulteten eller sektionen skall förordna lämplig person att opponera vid disputationen (fakultetsopponent). Författaren äger utse två opponenter.

Innehavare av ordinarie eller extra ordinarie lärartjänst vid universitetet, så ock oavlönad docent vid universitetet, är skyldig att mottaga uppdrag som fakultetsopponent, i den mån ej annat följer av vad i tredje och fjärde styckena sägs. Såvitt möjligt bör samma lärare ej anlitas som fakultetsopponent mer än två gånger under ett läsår. Mellan två disputationer, vid vilka samma person är fakultetsopponent, bör minst en månad förflyta.

Forskardocent är skyldig att mottaga uppdrag som fakultetsopponent, endast om han är särskilt sakkunnig på avhandlingens ämnesområde. Han må ej utan eget åtagande förordnas till opponent mer än sammanlagt tre gånger under den tid han innehar forskardocenttjänst.

Sökande till ordinarie akademisk lärartjänst må icke under specimenstid förordnas till opponent, såvida det ej påkallas av särskilda omständigheter.

114 §.

Vid disputationen böra fakultetens eller sektionens ledamöter vara tillstädes. Dekanus eller den han förordnat i sitt ställe öppnar disputationsakten samt tillser, att ordning och skick iakttagas. Kan oordning ej avstyras, må han avbryta disputationsakten.

Efter disputationsaktens öppnande skall fakultetsopponenten först framföra sina anmärkningar och dessa besvaras av författaren. Sedan skall författaren inbjuda åhörarna till opposition. Efter de anföranden som därav må föranledas skola de av författaren utsedda opponenterna uppträda.

Sedan disputationsakten pågått fyra timmar, må dekanus eller hans ställföreträdare införa tidsbegränsning för opponenterna eller låta avsluta disputationsakten.

115 §.

Avhandlingen skall försvaras på svenska. Den som på engelska, franska eller tyska författat avhandling i motsvarande språk äger dock rätt att försvara avhandlingen på det språk, på vilket den är författad. Fakulteten eller sektionen må medgiva, att avhandling även i annat fall försvaras på främmande språk.

Då avhandling skall försvaras på främmande språk, skall detta angivas på titelbladet.

116 §.

Över disputationsprov för doktorsgrad skall, om ej annat stadgas, betyg avgivas med något av följande vitsord, nämligen Berömlig, Med utmärkt beröm godkänd, Med beröm godkänd, Icke utan beröm godkänd, Godkänd eller Icke godkänd.

Vid betygs avgivande bör hänsyn tagas i första hand till avhandlingens innehåll och i andra hand till försvaret.

117 §.

Disputationsprovet skall, sedan utlåtande däröver avgivits av en betygsnämnd, bedömas av fakulteten eller sektionen. Därvid skola den eller de ledamöter, vilkas tjänster omfatta det ämne vari provet avlagts, avgiva motiverat yttrande angående bedömningen.

Fakulteten eller sektionen utser inom sig betygsnämnden. Nämnden skall bestå av dels två fasta ledamöter jämte ersättare för dem, valda för två år i sänder, dels de lärare, vilkas tjänster omfatta det ämne vari provet avlagts, dels de tillfälliga ledamöter i övrigt, som för varje särskilt fall bestämmes. Såsom tillfällig ledamot må även utses vetenskapsidkare utom fakulteten eller sektionen.

Över bedömningen av disputationsprovet må besvär ej anföras.

118 §.

Licentiat, som fullgjort godkänt disputationsprov för doktorsgrad, må vid det universitet där disputationen ägt rum antingen vid lämplig högtidlighet promoveras eller ock offentligen utnämnas till doktor.

8 kap. Tjänstetillsättning och kompetensfordringar m. m.

Inledande bestämmelser

119 §.

1 mom. Tjänst som universitetsråd samt till universitetets centrala förvaltning knuten tjänst å löneplan B i statens löneförordning tillsättas av Kungl. Maj:t efter anmälan, såvitt avser tjänst som universitetsråd, av universitetskanslersämbetet och eljest av rektorsämbetet.

Övriga tjänster å löneplan B samt ordinarie och extra ordinarie tjänster i lönegraderna 24—27 å löneplan A i nämnda förordning tillsättas av Kungl. Maj:t, tjänst som professor, laborator eller universitetslektor efter förslag av vederbörande fakultet eller sektion och till universitetets centrala förvaltning knuten tjänst efter förslag av konsistoriet; dock skall beträffande tillsättning av tjänst som docent eller forskardocent samt vissa tjänster som lärare i medicinska ämnen gälla vad därom är särskilt stadgat.

Oavlönad docent antages av vederbörande fakultet eller sektion.

2 mom. Befattning som speciallärare eller utländsk lektor i främmande språk tillsättes av konsistoriet efter förslag av vederbörande sektion.

3 mom. Tjänst som director musices tillsättes av Kungl. Maj:t efter förslag av konsistoriet.

Om tillsättning av tjänst som forskarassistent eller biträdande lärare är särskilt stadgat.

Övriga tjänster tillsättas och annan personal antages, om ej annat är särskilt stadgat, av konsistoriet; dock skall till universitetets centrala förvaltning knuten ordinarie eller extra ordinarie tjänst i lönegraderna 19—23 å löneplan A i statens löneförordning tillsättas av universitetskanslersämbetet.

4 mom. Ordinarie tjänst med lönegradsbeteckningen Bo tillsättes genom fullmakt. Ordinarie tjänst med lönegradsbeteckningen Ao tillsättes, om den har lägst lönegradsnumret 19, genom fullmakt och eljest genom konstitutorial.

120 §.

I fråga om tillsättning av tjänst, som är grundad på enskild stiftelse, skola de för stiftelsen gällande föreskrifterna lända till efterrättelse.

Beträffande tillsättning av vissa lärartjänster, som äro förenade med överläkartjänst vid statligt eller kommunalt sjukhus, gäller vad därom är särskilt stadgat.

121 §.

För befordran till annan ordinarie lärartjänst än tjänst som universitetslektor må ej andra grunder avses eller åberopas än graden av ådagalagd vetenskaplig och, i fråga om tjänst tillhörande teknisk fakultet, jämväl konstnärlig skicklighet i det eller de ämnen tjänsten omfattar. Vetenskaplig eller konstnärlig skicklighet må i fråga om tjänst vid teknisk fakultet även vara visad genom självständigt arbete till teknikens eller byggnadskonstens utveckling.

Vid bedömande av skickligheten skall hänsyn jämväl tagas till ådagalagd skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning.

Om utlännings befordran till ordinarie lärartjänst stadgas i regeringsformen.

122 §.

Sökande till tjänst vid universitet skall på anfordran förete åldersbetyg. Beträffande skyldighet att förete läkarintyg för vinnande av anställning i statens tjänst är särskilt stadgat.

123 §.

Professorstjänst tillsättes antingen efter ansökan eller efter kallelse.

Ej må någon kallas, med mindre hans skicklighet till tjänsten är uppenbar och han anses förtjänt att nämnas framför varje annan som söker tjänsten eller föreslagits till kallelse.

124 §.

Förfarande för tillsättning av professorstjänst skall, då fråga är om tjänst vars innehavare skall avgå på grund av uppnådd levnadsålder, inledas under februari månad året före den avsedda tidpunkten för avgången samt eljest så snart ske kan, dock ej under ferietid.

Har fakultet eller sektion väckt förslag, som sägs i 74 § 1 mom., må åtgärd för tillsättning av därav berörd professorstjänst ej vidtagas, förrän beslut meddelats i anledning av förslaget. Föreligger eljest skäl till uppskov med tillsättning av professorstjänst och väcker fakulteten eller sektionen förslag därom, innan tjänsten kungjorts till ansökning, må universitetskanslersämbetet medgiva uppskov för högst sex månader.

Har åtgärd för tillsättning av professorstjänst uppskjutits enligt andra stycket, bör tillsättningsförfarandet inledas å första under termin infallande dag efter det att hindret upphört.

125 §.

Skall professorstjänst tillsättas, utfärdar rektorsämbetet kungörelse, som införes i allmänna tidningarna och anslås på universitetets anslagstavla, med föreläggande av fyra veckors ansökningstid, räknat från dagen för kungörandet i allmänna tidningarna. Kungörelsen skall i förekommande fall innehålla erinran om specimenstid.

Om utfärdandet skall rektorsämbetet omedelbart underrätta universitetskanslersämbetet samt fakultetens eller sektionens dekanus.

126 §.

Sökande till professorstjänst skall vid ansökan foga

a) styrkt meritförteckning, angivande vad han vill åberopa såsom befordringsskäl;

b) betyg över avlagda examina;

c) tjänstgöringsbetyg, om sökanden varit anställd i allmän tjänst; samt

d) i tryck utgivna vetenskapliga arbeten med angivande, i förekommande fall, om arbete författats i samarbete med annan, ävensom de övriga handlingar sökanden önskar åberopa.

Handlingarna skola i fyra exemplar inlämnas till rektorsämbetet, såvida ej konsistoriet på särskild ansökan, som skall göras före ansökningstidens utgång,

medgiver nedsättning av antalet exemplar. Lämnas ej sådant medgivande, skall konsistoriet utsätta viss kort tid, inom vilken sökanden äger inkomma med felande exemplar.

127 §.

Har professorstjänst kungjorts till ansökning av annan anledning än att tjänstens innehavare skall avgå vid den för honom gällande pensioneringsperiodens övre gräns, äger sökande åtnjuta särskild specimenstid. Denna utgör tre månader, räknat från dagen för ansökningstidens utgång. Därest kallelseförslag väckes men ej leder till att tjänsten tillsättes, räknas specimenstiden dock från den dag, då kallelseförslaget förfallit eller av Kungl. Maj:t lämnats utan bifall; och skall rektorsämbetet i sådant fall tillkännagiva dagen för specimenstidens utgång genom anslag på universitetets anslagstavla samt genom underrättelse till de sökande.

Under specimenstiden äger sökande ytterligare styrka sin skicklighet genom sådana vetenskapliga arbeten och andra handlingar, varom sägs i 126 § första stycket under d). Beträffande sådan handling skall vad i andra stycket av nämnda paragraf sägs äga motsvarande tillämpning; dock skall nedsättning av antalet exemplar begäras före specimenstidens utgång.

Förklara samtliga sökande, att de icke vilja begagna sig av specimenstid, förfaller all fråga därom och skall specimenstid, som redan börjat löpa, omedelbart upphöra.

128 §.

Inom två veckor efter ansökningstidens utgång äger varje i ärendet röstberättigad ledamot av fakulteten eller sektionen väcka förslag om kallelse av viss uppgiven person till tjänsten. Det åligger rektorsämbetet att omedelbart efter ansökningstidens utgång underrätta samtliga röstberättigade ledamöter om vilka som sökt tjänsten och om när kallelseförslag senast må väckas.

Väckes kallelseförslag, skall dekanus anmäla detta hos rektorsämbetet. Har den föreslagne icke sökt tjänsten, skall rektorsämbetet hemställa till honom att inom viss angiven tid inkomma med sådana handlingar, som sägs i 126 §.

129 §.

Finnes ingen sökande till tjänsten och har kallelseförslag ej väckts eller har sådant förslag väckts men ej antagits, skall rektorsämbetet ånyo kungöra tjänsten till ansökan på sätt i 125 § sägs samt därom underrätta universitetskanslersämbetet och fakultetens eller sektionens dekanus. Vad nu sagts skall gälla även för det fall att, genom Kungl. Maj:ts beslut i befordringsärendet, tjänsten icke tillsättes och i beslutet ej annorlunda förordnas.

Leder ej heller det nya förfarandet till att tjänsten blir tillsatt, skall rektorsämbetet, sedan yttrande avgivits av fakulteten eller sektionen, insända handlingarna till universitetskanslersämbetet, som med eget utlåtande överlämnar ärendet till Kungl. Maj:t för avgörande.

130 §.

Finnes sökande till tjänsten eller har kallelseförslag blivit väckt, skall fakulteten eller sektionen, om ej annat följer av vad i andra stycket sägs, utse tre eller fyra sakkunniga i det eller de läroämnen tjänsten omfattar; dock må ej flera än tre sakkunniga utses, med mindre universitetskanslersämbetet det medgivit.

Finnes endast en sökande till tjänsten och har kallelseförslag icke väckts eller finnes ej någon sökande och har endast ett kallelseförslag väckts, skola sakkunniga ej utses, såframt den sökande eller till kallelse föreslagne antingen redan innehar motsvarande tjänst vid annan svensk akademisk läroanstalt eller ock inom tre år före ansökningstidens utgång blivit av vederbörande akademiska myndighet uppförd på förslag till sådan tjänst. Har i annat fall granskning av de sökandes skicklighet och inbördes företräde till akademisk lärartjänst tidigare verkställts genom sakkunniga och finnes förnyad sådan granskning uppenbart obehövlig, äger fakulteten eller sektionen besluta, att sakkunniga ej skola utses.

131 §.

Till sakkunniga skola företrädesvis utses personer från de nordiska länderna.

Ej må den vara sakkunnig, som till sökande eller någon som föreslagits till kallelse står i sådant förhållande, att hans tillförlitlighet därigenom kan anses förringad.

Professor och annan ordinarie lärare vid statlig akademisk läroanstalt är skyldig att mottaga uppdrag som sakkunnig inom eget vetenskapsområde, såframt det ej gäller tillsättning av den tjänst han själv innehar.

Äro särskilda skäl därtill, må fakulteten eller sektionen befria sakkunnig från uppdraget.

132 §.

Sakkunniga utses av fakulteten eller sektionen efter samverkan med övriga akademiska läroanstalter i enlighet med vad i andra stycket sägs.

Rektorsämbetet vid det universitet, till vilket tjänsten hör, skall utan dröjsmål tillställa rektorsämbetet vid envar av övriga läroanstalter, vid vilka ordinarie lärartjänster i motsvarande eller jämförliga ämnen finnas, uppgift om vilka som sökt tjänsten eller blivit föreslagna till kallelse. Inkommen uppgift skall vidarebefordras till den fakultet, sektion eller motsvarande myndighet, som ärendet angår. Myndigheten har att så snart ske kan avgiva förslag på tre eller fyra sakkunniga, vilket omedelbart skall insändas till rektorsämbetet vid den läroanstalt, till vilken tjänsten hör. Inkomna förslag skola av rektorsämbetet överlämnas till den fakultet eller sektion, som har att utse de sakkunniga.

Över beslut om utseende av sakkunnig må särskild talan ej föras.

133 §.

Rektorsämbetet skall från dem som utsetts till sakkunniga inhämta besked, huruvida de äro oförhindrade att åtaga sig uppdraget, och därvid till envar av dem översända upplysningar till vägledning för sakkunniguppdragets fullgö-

rande. Formulär till sådana upplysningar fastställes av universitetskanslersämbetet.

Nedgår de sakkunnigas antal till följd av dödsfall, avsägelse eller eljest under tre, skall fakulteten eller sektionen så snart ske kan utse erforderligt antal nya sakkunniga. Finner sig fakulteten eller sektionen därvid icke kunna fatta beslut med ledning av de tidigare inkomna förslagen, skola nya förslag infordras och skall därvid vad i 132 § sägs äga motsvarande tillämpning.

134 §.

Sedan sakkunniga utsetts och befunnits oförhindrade att mottaga uppdraget, skall dekanus, så snart ske kan, till varje sakkunnig översända ett exemplar av de i 126 och 127 §§ angivna handlingarna. Har kallelseförslag väckts, skall skriftligt meddelande härom tillställas de sakkunniga.

135 §.

Då fråga ej är om tillsättning efter kallelse, äger universitetskanslersämbetet på särskild framställning medgiva fakulteten eller sektionen att utse specialsakkunnig för granskning av viss del av sökandes produktion. Såsom förutsättning härför skall gälla, att minst två av de sakkunniga inom sex veckor efter det de blivit utsedda hos fakulteten eller sektionen hemställt om tillkallande av specialsakkunnig. Har kallelseförslag väckts men ej lett till att tjänsten tillsatts, skall dock nämnda tid räknas från den dag, då kallelseförslaget förfallit eller av Kungl. Maj:t lämnats utan bifall. Förslag på specialsakkunnig skall avgivas av de sakkunniga.

Utses specialsakkunnig, skall dekanus skyndsamt till honom översända erforderliga delar av ansökningshandlingarna.

Vad i 131 § sägs skall gälla även beträffande specialsakkunnig.

136 §.

1 mom. Över väckt kallelseförslag har sakkunnig att till dekanus inkomma med utlåtande inom sex veckor från den dag, då handlingarna enligt 134 § avsänts till honom.

Har kallelseförslag icke väckts eller leder väckt kallelseförslag ej till att tjänsten tillsättes, skall sakkunnig inom sex månader inkomma med utlåtande till dekanus. Tiden räknas, om kallelseförslag ej väckts, från den dag, då handlingarna avsänts till den sakkunnige, och eljest från den dag, då kallelseförslaget förfallit eller av Kungl. Maj:t lämnats utan bifall.

Specialsakkunnig har att inom sex veckor från den dag, då vederbörliga handlingar avsänts till honom, inkomma med utlåtande till dekanus. Samtidigt skall specialsakkunnig tillställa envar av de sakkunniga ett exemplar av utlåtandet.

2 mom. Det åligger dekanus att meddela sakkunnig och specialsakkunnig, vilken dag utlåtande senast skall vara inkommet.

Blir sakkunnig eller specialsakkunnig till följd av sjukdom eller annat giltigt förfall hindrad att inom föreskriven tid inkomma med utlåtande, må fakulteten eller sektionen medgiva nödig förlängning av tiden.

137 §.

Ha sakkunniga utsetts och är ej fråga om tillsättning efter kallelse, skall sökande genom lärarprov styrka sin skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning. På framställning av fakulteten eller sektionen må dock universitetskanslersämbetet befria sökande från lärarprov. I ärende om dylik befrielse skola de sakkunniga erhålla tillfälle att yttra sig.

Lärarprov består av föreläsningar eller andra uppgifter, som fakulteten eller sektionen förelägger sökande. Närmare bestämmelser om lärarprov meddelas av universitetskanslersämbetet.

Lärarprov skall hållas under termin och före det samråd, som enligt vad i 138 § sägs skall äga rum mellan de sakkunniga. Tid för lärarprov fastställes av dekanus under iakttagande av att samrådet bör äga rum i anslutning till provet. Innan tiden bestämmes, böra de sakkunniga erhålla tillfälle att framställa sina önskemål.

138 §.

De sakkunniga må överlägga med varandra.

Har kallelseförslag icke väckts eller leder väckt kallelseförslag ej till att tjänsten tillsättes, skall samråd mellan de sakkunniga äga rum, såvida ej universitetskanslersämbetet medgiver undantag. Ämbetet må ock, om skäl äro därtill, på särskild framställning befria sakkunnig från att deltaga i samrådet.

Tid för samrådet bestämmes av dekanus, sedan de sakkunniga erhållit tillfälle att yttra sig. Före samrådet böra de sakkunniga ha tagit del av samtliga i ärendet åberopade skrifter och övriga handlingar ävensom av specialsakkunnigs utlåtande. Sakkunnig bör vid samrådet yttra sig om varje sökandes skrifter och övriga meriter.

139 §.

Sakkunnigs utlåtande över kallelseförslag skall innehålla yttrande, huruvida tillräckliga skäl för kallelse föreligga.

Då fråga ej är om tillsättning efter kallelse, skall sakkunnig i sitt utlåtande med kortfattad motivering avgiva omdöme om varje sökandes skicklighet till tjänsten, samt, därest flera sökande anses kompetenta, om den ordning i vilken de enligt hans mening böra ifrågakomma till tjänsten. Anser sakkunnig flera än tre sökande kompetenta, skall han dock angiva ordningen endast mellan de tre främsta.

140 §.

Från sakkunnig och specialsakkunnig inkomna utlåtanden skola bevaras under sigill, intill dess innehållet enligt beslut av dekanus skall tillkännagivas.

Efter uppdragets slutförande skola sakkunnig och specialsakkunnig återställa mottagna handlingar till dekanus.

Angående ersättning till sakkunnig och specialsakkunnig gäller vad därom är särskilt stadgat.

141 §.

När utlåtanden inkommit från samtliga sakkunniga eller, vid utgången av föreskriven tid, tre utlåtanden föreligga, skall dekanus utan dröjsmål låta tillkännagiva utlåtandenas innehåll samt utsätta sammanträde för ärendets slutliga behandling i fakulteten eller sektionen. Har sakkunnig ej avgivit utlåtande innan ärendet förekommer till slutlig behandling, skall hans uppdrag anses förfallet. Till senare inkommet utlåtande må hänsyn ej tagas. Föreligga vid utgången av föreskriven tid icke tre utlåtanden, skall dekanus anmäla detta hos universitetskanslersämbetet.

Skola sakkunniga ej anlitas, utsätter dekanus omedelbart sammanträde för ärendets slutliga behandling.

Före sammanträde för befordringsärendes slutliga behandling må hållas särskilt sammanträde för överläggning i saken.

142 §.

Sammanträde i befordringsärende må, då det på grund av mellankommande ferier finnes nödvändigt, uppskjutas till början av nästföljande termin.

143 §.

Vid sammanträde för slutlig behandling av fråga om kallelse skola fakultetens eller sektionens röstberättigade ledamöter, sedan överläggning hållits, var för sig bestämt angiva, huruvida tillräckliga skäl för kallelse föreligga.

För kallelseförslagets antagande erfordras, att det biträdes av minst två tredjedelar av samtliga röstande samt att antalet av dem som biträda förslaget överstiger hälften av antalet professorstjänster inom fakulteten eller sektionen. Tillkännagivande om fakultetens eller sektionens beslut i kallelsefrågan skall ofördröjligen anslås på universitetets anslagstavla tillika med uppgift å den dag, då anslaget skedde.

Är den föreslagne sökande till tjänsten eller förklarar han sig villig att antaga kallelsen, skola handlingarna i ärendet därefter insändas till universitetskanslersämbetet, som med eget utlåtande överlämnar ärendet till Kungl. Maj:t. Förklarar sig den föreslagne ej villig antaga kallelsen, är frågan om kallelse förfallen.

Om utgången i kallelsefrågan skall dekanus omedelbart underrätta de sakkunniga.

144 §.

Vid sammanträde för slutlig behandling av tillsättningsärende i fall, då fråga ej är om kallelse, skall överläggning hållas. Envar röstberättigad ledamot av fakulteten eller sektionen skall därvid yttra sig om varje sökandes skicklighet till

tjänsten och tillika på anförda grunder nämna tre sökande, om så många finnas och av honom prövas kompetenta till tjänsten, i den ordning han anser dem böra komma i fråga.

Sedan överläggningen avslutats, skall omröstning företagas rörande de sökandes skicklighet till tjänsten. Befinnes endast en sökande kompetent, uppföres denne på förslag. Prövas flera sökande kompetenta, skall särskild omröstning anställas om förslaget. Detta skall upptaga tre kompetenta sökande, om så många finnas. Omröstningen skall avse varje förslagsrum för sig, därvid början göres med första rummet. Tillkännagivande om fakultetens eller sektionens beslut i ärendet skall ofördröjligen anslås på universitetets anslagstavla tillika med uppgift om den dag, då anslaget skedde.

Handlingarna i ärendet skola därefter insändas till universitetskanslersämbetet, som med eget utlåtande överlämnar ärendet till Kungl. Maj:t.

145 §.

Utnämnd professor skall insättas i sitt ämbete vid en offentlig högtidlighet, till vilken rektor utfärdar inbjudning.

Laboratorer

146 §.

För behörighet till tjänst som laborator fordras att ha styrkt vetenskaplig skicklighet utöver den som erfordras för att bliva antagen till docent.

Beträffande tillsättning av tjänst som laborator skall vad i 123—144 §§ sägs i tillämpliga delar gälla.

Universitetslektorer

147 §.

För behörighet till tjänst som universitetslektor fordras, om ej annat särskilt föreskrivits, att ha avlagt godkänt disputationsprov och styrkt sig äga pedagogisk skicklighet.

148 §.

Blir tjänst som universitetslektor ledig, skall rektorsämbetet utfärda kungörelse, som införes i allmänna tidningarna eller, därest Kungl. Maj:t så medgivit, i annan publikation och anslås på universitetets anslagstavla, med föreläggande av tre veckors ansökningstid räknat från dagen för kungörandet i allmänna tidningarna eller publikationen.

Kungörelse må ej utfärdas under ferietid.

Beträffande ansökan till tjänsten skall vad i 126 § första stycket sägs äga motsvarande tillämpning.

149 §.

Efter ansökningstidens utgång har myndighet, som skall avgiva förslag, att till tjänsten förorda den av de sökande som anses företrädesvis böra komma i fråga. Äro skäl därtill, må i förslaget jämväl angivas vilka av de sökande som anses böra i andra och tredje rummen ifrågakomma till tjänstens erhållande.

Tillkännagivande om förslaget skall omedelbart anslås på universitetets anslagstavla tillika med uppgift om den dag, då anslaget skedde. Ansökningshandlingarna jämte förslaget insändas därefter till universitetskanslersämbetet.

Ämbetet har att med eget utlåtande överlämna ärendet till Kungl. Maj:t.

Docenter

150 §.

Till oavlönad docent må ej antagas någon, utan att det prövas nyttigt för forskningen eller den vetenskapliga undervisningen och han styrkt erforderlig skicklighet som vetenskapsidkare och lärare.

Den som vill bliva antagen till oavlönad docent skall göra ansökan därom hos fakulteten eller sektionen och vid ansökningen foga de betyg, vetenskapliga arbeten och andra handlingar, med vilka han vill styrka sin skicklighet.

Fakulteten eller sektionen må, om skäl äro därtill, inhämta yttrande i ärendet från en eller, efter universitetskanslersämbetets medgivande, flera särskilda sakkunniga.

Det åligger sökande att genom lärarprov styrka sin skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning. Lärarprov förelägges av fakulteten eller sektionen med iakttagande av de närmare bestämmelser universitetskanslersämbetet meddelar. Kan sökande redan anses ha styrkt erforderlig skicklighet, må ämbetet på framställning av fakulteten eller sektionen befria honom från lärarprov.

151 §.

Oavlönad docent vid universitetet må där förordnas till innehavare av tjänst som docent eller forskardocent. Beträffande tillsättning av dylik tjänst skall, jämte vad därom är särskilt stadgat, gälla vad i andra och tredje styckena sägs.

Ha vid tillsättning av docenttjänst flera sökande anmält sig, skall, med iakttagande av vad om vissa ämnens företrädesrätt är stadgat, till innehavare av tjänsten utses den sökande som prövas vara mest förtjänt med avseende å graden av vetenskaplig skicklighet, såframt ej fråga är om tjänst i ämne med företrädesrätt, till vilken företrädesberättigad sökande ej finnes, och upprätthållandet av undervisningen i visst annat ämne oundgängligen kräver, att tjänsten tillsättes med docent i det ämnet.

Behörig till tjänst som forskardocent är docent, vilken genom vetenskapliga arbeten ådagalagt utmärkt forskarbegåvning och intager en verkligt framstående ställning inom sin vetenskap.

För befordran till tjänsten må ej andra grunder avses eller åberopas än graden av forskarbegåvning.

Speciallärare

152 §.

Befattning som speciallärare tillsättes antingen efter ansökan eller efter kallelse.

Beträffande kungörande av befattningen, ansökan och förslag om kallelse skall vad i 125 § första stycket, 126 § första stycket och 128 § sägs i tillämpliga delar gälla.

153 §.

Finnes ingen sökande till befattningen och har kallelseförslag ej väckts eller har sådant förslag väckts men ej antagits, skall rektorsämbetet, sedan yttrande avgivits av fakulteten eller sektionen, insända handlingarna i ärendet till universitetskanslersämbetet.

Finnes sökande eller har kallelseförslag blivit väckt, må fakulteten eller sektionen, om skäl äro därtill, inhämta yttrande i ärendet från högst tre sakkunniga. Det åligger sökande att, därest fakulteten eller sektionen så prövar erforderligt, styrka sin skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning genom lärarprov på sätt fakulteten eller sektionen bestämmer.

Beträffande tillsättningsärendets slutliga behandling skall vad i 143 och 144 §§ sägs i tillämpliga delar gälla; dock skola handlingarna överlämnas till konsistoriet.

Director musices

154 §.

Tjänst som director musices tillsättes antingen efter ansökan eller efter kallelse.

Beträffande kungörande av tjänsten och ansökan skall vad i 125 § första stycket och 126 § första stycket sägs i tillämpliga delar gälla; dock skall ansökningstiden vara tre veckor.

Inom två veckor efter ansökningstidens utgång äger ledamot av konsistoriet ävensom inspector musices väcka förslag om kallelse av viss uppgiven person till tjänsten.

155 §.

1 mom. Finnes sökande till tjänsten eller har kallelseförslag blivit väckt, skall konsistoriet utse högst tre sakkunniga.

2 mom. Över väckt kallelseförslag har sakkunnig att, så snart ske kan, inkomma med yttrande till rektor. Yttrandet skall avse endast huruvida någon till kallelse föreslagen är uppenbart skicklig till tjänsten och tillika förtjänt att nämnas framför envar annan sökande eller till kallelse föreslagen.

Sedan yttranden inkommit från de sakkunniga, skall konsistoriet avgöra, huruvida kallelseförslaget skall antagas. För förslagets antagande erfordras, att

det biträdes av minst två tredjedelar av samtliga röstande. Tillkännagivande om konsistoriets beslut i kallelsefrågan skall ofördröjligen anslås på universitetets anslagstavla tillika med uppgift å den dag, då anslaget skedde.

Är den föreslagne sökande till tjänsten eller förklarar han sig villig antaga kallelsen, skola handlingarna i ärendet därefter insändas till universitetskanslersämbetet, som med eget utlåtande överlämnar ärendet till Kungl. Maj:t.

3 mom. Har kallelseförslag icke väckts eller leder väckt kallelseförslag ej till att tjänsten tillsättes, skall sakkunnig, så snart ske kan, till rektorsämbetet inkomma med utlåtande om de sökande. Beträffande sådant utlåtande skall vad i 139 § andra stycket sägs äga motsvarande tillämpning.

Sedan utlåtanden inkommit från de sakkunniga, skall konsistoriet företaga ärendet till slutlig behandling. Därvid skall vad i 144 § sägs äga motsvarande tillämpning.

4 mom. Vid konsistoriets handläggning av frågor, som avses i denna paragraf, äger inspector musices deltaga i överläggningarna och besluten, även om han icke eljest tillhör konsistoriet.

Övriga tjänstemän

156 §.

Beträffande handläggningen av ärende om tillsättning av annan tjänst än som avses i 123—155 §§, vilken tillsättes av Kungl. Maj:t eller universitetskanslersämbetet efter förslag av myndighet vid universitetet, skall vad i 148 § första stycket och 149 § första och andra styckena sägs äga motsvarande tillämpning.

Universitetskanslersämbetet har att, därest ärendet avser tjänst som tillsättes av Kungl. Maj:t, med eget utlåtande överlämna ärendet till Kungl. Maj:t. I fråga om annan tjänst skall ämbetet, sedan beslut om tillsättning meddelats, omedelbart anslå tillkännagivande härom i ämbetets expedition och på universitetets anslagstavla tillika med uppgift om den dag, då anslaget i expeditionen skedde.

157 §.

Beträffande handläggningen av ärende om tillsättning av ordinarie tjänst, som tillsättes av konsistoriet, skall vad i 148 § första stycket sägs äga motsvarande tillämpning.

Extra ordinarie tjänst, som tillsättes av konsistoriet, kungöres till ansökan ledig genom anslag på universitetets anslagstavla med föreläggande av tre veckors ansökningstid, räknat från den dag, då anslaget skedde; dock skall vad nu sagts ej gälla tjänst i reglerad befordringsgång.

Tillkännagivande om konsistoriets beslut skall omedelbart anslås på sätt i 139 § andra stycket sägs.

Då konsistoriet eljest har att tillsätta tjänster eller antaga personal, skall iakttagas vad därom må vara särskilt stadgat eller av universitetskanslersämbetet närmare bestämt.

158 §.

Vid tillsättning av tjänst, som är underställd överbibliotekarien eller föreståndare för annan institution eller inrättning, skall överbibliotekarien eller föreståndaren höras.

159 §.

Konsistoriet må, innan förslag upprättas till tjänst som överbibliotekarie eller förste bibliotekarie, inhämta yttrande av högst tre sakkunniga.

Vid tillsättning av tjänst som överbibliotekarie, förste bibliotekarie eller bibliotekarie skola som befordringsgrunder gälla vunnen utbildning inom bibliotekstjänst och ådagalagd duglighet samt de förutsättningar för sådan tjänst, som i övrigt ådagalagts i vetenskapligt, bibliografiskt, administrativt eller annat avseende. Beträffande tjänst som överbibliotekarie eller förste bibliotekarie skall särskild hänsyn tagas till lämplighet att leda förvaltningen vid bibliotek.

Äro två eller flera sökande till tjänst som förste bibliotekarie eller bibliotekarie likställda i nyss angivna hänseenden, må även tjänsteålder åberopas som befordringsgrund.

160 §.

Beträffande behörighet till tjänster, som tillsättas av Kungl. Maj:t, universitetskanslersämbetet eller myndighet vid universitetet, gälla utöver bestämmelserna i denna stadga de föreskrifter Kungl. Maj:t i särskild ordning meddelar eller vad universitetskanslersämbetet eljest föreskriver.

9 kap. Semester och annan ledighet samt vikariat och avsked

161 §.

Lärare äger åtnjuta ferier under de delar av det akademiska året, vilka enligt vad därom är stadgat betecknas såsom ferier. Har lärare enligt beslut av fakultet eller sektion att meddela undervisning under ferietid, äger han åtnjuta motsvarande befrielse från undervisning under termin.

Tjänsteman, som icke äger åtnjuta ferier, är berättigad till semester enligt vad därom är särskilt föreskrivet.

Fördelningen av semester mellan personalen vid universitetet fastställes av rektorsämbetet.

162 §.

1 mom. Annan ledighet än ferier eller semester må, såvitt avser ett och samma kalenderår, beviljas

a) innehavare av tjänst å löneplan B eller i lönegrad 24 eller högre å löneplan A i statens löneförordning under högst två veckor av rektorsämbetet och under högst sex månader av konsistoriet;

b) övriga tjänstemän under högst två månader av rektorsämbetet och för längre tid av konsistoriet.

Behöver tjänsteman som ovan under a) sägs ledighet under längre tid än sex månader, skall frågan hänskjutas till Kungl. Maj:ts avgörande.

Beviljas tjänstledighet för studier eller annat ändamål, som avses i § 28 I, punkt 5 statens allmänna avlöningsreglemente, ankommer det på universitetskanslersämbetet att i enlighet med reglementets bestämmelser besluta om tjänstemannens lön under ledigheten, i den mån icke beslutanderätten i nämnda hänseende förbehållits Kungl. Maj:t.

2 mom. Sökes ledighet hos Kungl. Maj:t, skall ansökan ingivas till konsistoriet, som med eget utlåtande överlämnar ärendet till universitetskanslersämbetet. I ärendet avger ämbetet därefter yttrande till Kungl. Maj:t.

Avser ansökan ledighet för lärare längre tid än två veckor, skall yttrande över ansökningen inhämtas från vederbörande fakultet eller sektion.

163 §.

1 mom. Erfordras vikarie för tjänsteman, må den myndighet som beviljat honom ledighet förordna lämplig person att uppehålla tjänsten. Universitetskanslersämbetet äger dock, om ej annat följer av föreskrifterna i 4 mom., förordna vikarie även för tjänsteman, som beviljats ledighet av Kungl. Maj:t.

Rektorsämbetet eller konsistoriet må ej förordna annan än docentkompetent person såsom vikarie på tjänst som professor eller laborator med mindre universitetskanslersämbetet för särskilt fall medgivit det.

2 mom. Är tjänst ledig och skall den tillsättas av Kungl. Maj:t eller universitetskanslersämbetet, må ämbetet förordna vikarie, om ej annat följer av föreskrifterna i 4 mom.

Då tjänst eljest är ledig, må vikarie förordnas av konsistoriet.

3 mom. För handläggning av visst ärende eller viss grupp av ärenden eller eljest för fullgörande av särskilt åliggande i tjänsten äger universitetskanslersämbetet eller, efter ämbetets bemyndigande, konsistoriet befria annan tjänsteman än lärare under viss tid helt eller delvis från övriga honom åliggande tjänstegöromål.

Angående partiell tjänstebefrielse för vissa lärare stadgas i 76—78 samt 81 och 82 §§.

Myndighet som beviljat partiell tjänstebefrielse äger, om ej annat följer av föreskrifterna i 4 mom., förordna annan att uppehålla tjänsten eller bestrida göromålen. Bestämmelserna i 1 mom. skola därvid äga motsvarande tillämpning.

4 mom. Beträffande i 1—3 mom. avsedda förordnanden skola iakttagas bestämmelserna i 8 § statens allmänna avlöningsreglemente eller, såvitt avser tjänst som professor, laborator eller docent, vad därom är särskilt föreskrivet.

Ej må vikarie förordnas på tjänst som forskardocent.

5 mom. Skall vikarie förordnas av annan myndighet än rektorsämbetet och erfordras vikarie tidigare än förordnandet hinner utfärdas, äger ämbetet meddela förordnande tills vidare (interimsförordnande).

164 §.

Ansökan om avsked eller entledigande skall, om sökanden är utnämnd eller förordnad av Kungl. Maj:t, överlämnas till Kungl. Maj:ts avgörande men i annat fall prövas av den myndighet, som har att tillsätta sökandens tjänst.

Om avsked och entledigande är i övrigt stadgat i särskilda författningar om tjänstepension.

165 §.

Har oavlönad docent varaktigt upphört såväl att idka forskning som att undervisa vid universitetet eller förekomma eljest skäl att återkalla hans förordnande, skall fakulteten eller sektionen pröva frågan om återkallelse.

Ej må någon innehava förordnande som oavlönad docent längre än till utgången av det akademiska år, varunder han uppnår 66 års ålder.

166 §.

Konsistoriet har att på begäran av tjänsteman utfärda intyg angående hans tjänstgöring vid universitetet.

10 kap. Protokoll samt arbets- och mottagningstid m. m.

167 §.

Har beslut fattats av myndighet vid universitetet, skall hos denna vara att tillgå handling, som utvisar vilka som deltagit i beslutet eller eljest närvarit vid dess fattande, beslutets dag och dess innehåll.

Protokoll föres, utom i ärenden för vilka det finnes särskilt stadgat, jämväl när beslut skall expedieras genom protokollsutdrag, när skiljaktig mening förekommer eller när myndigheten finner att protokoll eljest är erforderligt.

168 §.

Förekommer skiljaktig mening i ärende, som myndighet vid universitetet handlägger, och avlåtes i ärendet skrivelse till Kungl. Maj:t, chef för statsdepartement, central beredning eller universitetskanslersämbetet, skall den skiljaktiga meningen angivas i skrivelsen eller utdrag av protokoll, upptagande den skiljaktiga meningen, bifogas skrivelsen.

169 §.

På konsistoriet ankommer att i enlighet med vad därom är särskilt stadgat vårda universitetets arkiv och däröver föra förteckning.

170 §.

Lärarnas arbetstid regleras av bestämmelserna rörande deras åligganden.

Beträffande skyldighet för rektor att vara tillstädes på tjänsterummet äger universitetskanslersämbetet meddela föreskrifter. I övrigt äro lärarna skyldiga att i den omfattning arbetet påkallar vara tillstädes på arbetsplatsen.

171 §.

I fråga om arbetstid för tjänsteman, som ej är lärare, skall om ej annat är stadgat vad i 12 § allmänna verksstadgan sägs äga motsvarande tillämpning med iakttagande av att vad som där föreskrives om myndighet skall avse rektorsämbetet.

172 §.

För rektor och universitetsråd skall vara bestämd en för allmänhetens mottagande avsedd tid. Jämväl för annan tjänsteman må viss mottagningstid föreskrivas.

Universitetets registrators- och kassakontor skola hållas öppna varje arbetsdag å bestämd expeditionstid omfattande minst tre timmar; dock må, där det finnes kunna ske utan olägenhet, expeditionstiden inskränkas till två timmar å dag före sön- och helgdag under tiden juni—augusti.

Mottagnings- och expeditionstider skola tillkännagivas genom anslag inom universitetets lokaler.

Under expeditionstiden skall allmänheten mottagas av vederbörande tjänstemän, i den mån icke tjänstegöromålen lägga hinder i vägen.

11 kap. Åtal och disciplinär bestraffning

173 §.

Rektorsämbetet äger, om skäl äro därtill, erinra lärare och övriga tjänstemän vid universitetet om deras tjänsteplikt. Finner rektorsämbetet anledning föreligga till åtgärd, som i 175, 177 eller 178 § sägs, skall anmälan därom göras hos universitetskanslersämbetet.

174 §.

Beträdes rektor, universitetsråd, professor, laborator, överbibliotekarie eller byråchef med ämbetsbrott, som i 25 kap. 1—4 §§ strafflagen omförmäles, sker åtal därför vid hovrätt.

175 §.

Åsidosätter annan tjänsteman än i 174 § sägs av försummelse, oförstånd eller oskicklighet vad honom åligger enligt lag, denna stadga eller annan författning, särskild föreskrift eller tjänstens beskaffenhet eller visar han klandervärt upp-

förande i tjänsten eller vanvördnad mot förman, må universitetskanslersämbetet efter omständigheterna döma honom till varning eller till löneavdrag under högst trettio dagar eller till suspension i högst tre månader från tjänst och lön. Har tjänsteman gjort sig skyldig till fel av svårare beskaffenhet eller har han icke låtit sig rätta av tidigare ådömd bestraffning, må han, där han icke innehar tjänsten på grund av fullmakt, dömas till avsättning.

Löneavdrag skall bestämmas till A-avdrag enligt statens löneförordning och i anslutning därtill meddelade föreskrifter eller, därest löneförordningen icke är tillämplig på tjänstemannen, motsvarande avdrag.

Innan universitetskanslersämbetet prövar fråga om disciplinär bestraffning av tjänsteman, skall denne beredas tillfälle att antingen skriftligen eller, om han det påfordrar eller så prövas lämpligt, vid muntligt förhör inför ämbetet, uttala sig om vad som åberopas mot honom. Han må därvid anlita biträde av försvarare.

Har åtal väckts, må disciplinärt förfarande rörande gärning som omfattas av åtalet ej inledas eller fortsättas. Om giltighet av förvaltningsmyndighets beslut rörande disciplinär bestraffning, vilket föreligger då åtal väckes, stadgas i 25 kap. 8 § strafflagen.

176 §.

Åtnjuter tjänsteman som suspenderats tjänstebostad, äger han behålla bostaden, därest icke särskilda förhållanden annat föranleda. Ålägges han avflytta, skall han erhålla skälig tid härför.

177 §.

Universitetskanslersämbetet åligger att till åtal anmäla i 175 § avsedd tjänsteman, som är skäligen misstänkt.

1. för brott som avses i 25 kap. 1—3 §§ strafflagen;

2. för brott som avses i 25 kap. 4 § andra punkten strafflagen, såvida tjänstemannen innehar tjänsten på grund av fullmakt;

3. för annat brott i tjänsten varå enligt lag kan följa frihetsstraff, såvida icke sådant straff kan följa allenast med tillämpning av 25 kap. 5 § strafflagen; eller

4. för brott i tjänsten i annat fall än i 1—3 sägs, såvida anledning finnes att talan om enskilt anspråk kommer att föras eller tjänstemannen bestrider vad som lägges honom till last och tillfredsställande utredning icke kan åstadkommas hos ämbetet.

178 §.

Vidtages åtgärd för att anställa åtal eller inledes disciplinärt förfarande mot tjänsteman, äger universitetskanslersämbetet, om särskilda skäl därtill äro, med omedelbar verkan avstänga honom från utövning av tjänsten, dock icke längre än till dess lagakraftägande dom eller beslut föreligger.

179 §.

Den som icke åtnöjes med beslut av myndighet vid universitetet äger, där ej annorlunda är stadgat, hos universitetskanslersämbetet söka ändring genom besvär, vilka skola ingivas till ämbetets expedition.

Avser beslutet tjänsteförslag eller kallelse till tjänst och ankommer tillsättningen på Kungl. Maj:t, skola besvären anföras hos Kungl. Maj:t och ingivas till ecklesiastikdepartementet.

Beträffande tjänstetillsättning, tjänsteförslag eller kallelse till tjänst skola besvären ingivas inom tre veckor från den dag, då beslutet tillkännagavs genom anslag på universitetets anslagstavla.

Den nuvarande universitets- och högskoleorganisationen

Inledning

I förevarande avsnitt ger universitetsutredningen en samlad översikt över den nuvarande organisationen av samtliga de statliga akademiska läroanstalterna och av de centrala organ, som har överinseendet över dem. Redogörelsen omfattar sålunda icke handelshögskolan i Stockholm, vilken är en enskild institution.

Utredningen vill inledningsvis erinra om att medel till den vid de akademiska läroanstalterna bedrivna forskningen anvisas både från läroanstalternas ordinarie riksstatsanslag och från andra håll, främst då av de statliga forskningsråden men även av privata donatorer och donationsfonder. Av de sistnämnda är vissa förvaltade av läroanstalterna själva, medan andra är i organisatoriskt hänseende helt fristående från dessa. Universitets- och högskoleorganisationen utgör sålunda ramen för en verksamhet, som huvudsakligen, men ej helt, finansieras genom direkt till läroanstalterna givna riksstatsanslag och huvudsakligen, men ej helt, bedrives av personal avlönad med medel från vederbörande läroanstalts avlöningsanslag. Dock skall understrykas, att universiteten och de högskolor, varom här är fråga, alla har karaktär av statliga institutioner och att även sådan vid dessa läroanstalter bedriven verksamhet, som icke finansieras genom läroanstalternas så att säga ordinarie riksstatsanslag, i viss utsträckning är underkastad reglering genom för läroanstalterna gällande statuter, stadgar och andra av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter.

För här antydda förhållanden har universitetsutredningen utförligt redogjort i sitt femte betänkande (SOU 1958: 32), vari utredningen bl. a. behandlat de statliga forskningsrådens uppgifter och organisation. Den i detta bihang lämnade redogörelsen har därför — med det här gjorda påpekandet — ansetts kunna inskränkas till att gälla den nuvarande universitets- och högskoleorganisationen i egentlig mening.

Även i ett annat hänseende har en relativt snäv avgränsning ansetts erforderlig. De medicinska fakulteterna och läroanstalterna samt tandläkarhögskolorna är för sin verksamhet beroende av ett mycket intimt samarbete med klinisk sjukvård. Hur detta samarbete organiserats för tandläkarhögskolornas vidkommande beröres i det följande i avsnittet rörande dessa högskolor. De medicinska fakulteterna och läroanstalterna har alla en organisatorisk anknytning till ett eller flera sjukhus. Denna organisatoriska anknytning är utformad på olika sätt för var och en av de skilda läroanstalterna och regleras i de flesta

fallen genom avtal mellan å ena sidan staten och å andra sidan vederbörande kommunala sjukvårdshuvudman. Ett gemensamt drag för alla här ifrågavarande organisationsformer är emellertid, att vederbörande sjukhus och vederbörande läroanstalt i formellt hänseende är från varandra fristående institutioner, var och en med sin överstyrelse, sin personal och sin budget. Med hänsyn härtill och eftersom utredningen saknar anledning beröra undervisningsklinikernas organisatoriska ställning, har utredningen i den här lämnade redogörelsen för universitets- och högskoleorganisationens uppbyggnad icke inbegripit någon redovisning av organen för samarbete mellan läroanstalterna och sjukhusen.

I detta sammanhang må vidare anmärkas, att de två sjukgymnastinstituten i formellt och organisatoriskt hänseende är anknutna till karolinska institutet respektive universitetet i Lund och dettas medicinska fakultet. Då dessa institut icke har karaktär av vetenskapliga läroanstalter, har de utelämnats vid utarbetandet av den här lämnade redogörelsen för universitets- och högskoleorganisationen.

Denna redogörelse upptar först ett avsnitt rörande byggenskap och byggnadsförvaltning samt organisationen för inredning och utrustning av nya lokaler; därefter ett avsnitt rörande de under kanslern för rikets universitet ställda läroanstalterna, nämligen universiteten, karolinska institutet, tandläkarhögskolorna och handelshögskolan i Göteborg. I samma avsnitt redogöres också för organisationen av medicinska högskolan i Umeå, som står under kanslerns överinseende och ledes av en särskild organisationskommitté.

Därefter lämnas en redogörelse för organisationen av de tekniska högskolorna och överstyrelsen för dessa.

De övriga i förevarande redogörelse behandlade läroanstalterna har så sammanförts till en grupp. Dessa läroanstalter — farmaceutiska institutet, lantbrukshögskolan, skogshögskolan och veterinärhögskolan — är visserligen helt fristående från varandra, men deras organisation företer ändå så stora likheter, att de i en översiktlig redogörelse kan behandlas i ett sammanhang.

Den här lämnade redogörelsen för den nuvarande universitets- och högskoleorganisationen är av praktiska skäl disponerad så, att redogörelsen för *universitetens* organisation gjorts relativt utförlig, medan beträffande organisationen för övriga läroanstalter redogörelsen inskränkts till att gälla likheter och olikheter mellan dessa läroanstalter och universiteten.

Avslutningsvis kommer utredningen att göra ett försök till sammanfattande analys av de väsentliga likheterna och olikheterna hos de organisationsschemata, som finns företrädda inom det svenska universitets- och högskoleväsendet.

Utredningen vill, innan redogörelsen för den formella universitets- och högskoleorganisationen lämnas, stryka under det för denna organisation specifika förhållandet, att en mycket betydande del av de högre läroanstalternas verksamhet, nämligen forskningen, väljes och bedrives fritt av forskarna själva och följaktligen till sitt innehåll och sina former överhuvudtaget icke är administrativt reglerad. Forskning fordrar givetvis personal, materiel, apparater och annan ut-

rustning och detta föranleder självfallet administrativt och organisatoriskt arbete av rätt betydande omfattning. Men med visst undantag för lantbruks- och skogshögskolorna kan sägas, att ingen akademisk eller administrativ myndighet fattar beslut rörande forskningsprogram; ingen myndighet har ansvar för någon form av redovisning av forskningsverksamheten eller dennas resultat; ingen myndighet har heller att fördela forskningsuppgifter mellan enskilda forskare. De enda specifikt akademiska uppgifter, som åvilar administrationen, kan sägas vara de bedömningar, som är nödvändiga då det gäller att fastställa vetenskaplig kompetens och gradera de sökande till en vetenskaplig befattning, ett sökt forskningsstipendium eller ett sökt forskningsanslag.

A. Byggenskap och utrustning för universitet och högskolor

De statuter och stadgar, som reglerar de enskilda universitetens och vetenskapliga högskolornas verksamhet, gäller för enskilda läroanstalter eller för grupper av sådana, och de företer sinsemellan relativt stora olikheter i avseende på de beslutande organens sammansättning och arbetsuppgifter. För de sammanlagt femton läroanstalterna det här är fråga om finns sålunda icke mindre än sex organ med överstyrelsefunktioner, direkt underställda Kungl. Maj:t i ecklesiastik- och jordbruksdepartementen. Två för den akademiska verksamheten mycket betydelsefulla områden är emellertid delvis undantagna från dessa sex överstyrelseorgans ämbetsbefattning. Det gäller dels byggenskap och byggnadsförvaltning, dels inredning och utrustning av nya institutionslokaler vid universitet och högskolor. För dessa områden svarar, inför Kungl. Maj:t, främst byggnadsstyrelsen respektive ett särskilt förvaltningsorgan, utrustningsnämnden för universitet och högskolor. Det måste emellertid redan i detta sammanhang framhållas, att byggnadsstyrelsens befattning med byggenskap och byggnadsförvaltning icke är densamma vid samtliga akademiska läroanstalter och att på motsvarande sätt utrustningsnämndens uppdrag ej omfattar inredning och utrustning av alla nya lokaler vid samtliga akademiska läroanstalter.

1. Byggenskap och byggnadsförvaltning

Huvuddelen av de akademiska läroanstalternas verksamhet bedrives i av staten för deras ändamål förvärvade eller uppförda byggnader. Särskilt under senare tid har det visserligen visat sig nödvändigt att staten för universitetsverksamheten förhyr lokaler antingen i privatägda eller i av universiteten själva såsom förvaltare av donationskapital ägda fastigheter. Emellertid torde kunna konstateras, att statsmakternas strävan går ut på att så mycket som möjligt undvika förhyrningar.

I samband med universitets- och högskoleorganisationens allmänna expansion har därför anmält sig ett starkt ökat behov av nybyggenskap för de akademiska läroanstalternas räkning. Denna byggenskap handhas av byggnadsstyrelsen utom beträffande nybyggenskapen för tekniska högskolan i Stockholm, för vilken finns en särskild med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallad byggnadskommitté, för vars sammansättning och organisation en redogörelse skall lämnas i ett följande avsnitt.

För den av byggnadsstyrelsen handhavda byggenskapens organisation och för handläggningen av därtill anslutande anslagsärenden har en ingående redogörelse i samband med den av 1962 års riksdag beslutade omorganisationen av styrelsen lämnats i byggnadsstyrelseutredningens första betänkande, Byggnadsstyrelsens organisation (SOU 1961: 48, prop. 1962: 98 och SU 1962: 99). Härav framgår, att byggnadsstyrelsen har att svara såväl för nybyggenskapens planerande och projekterande som för dess genomförande, samt att varje nybyggnadsärende på två särskilda stadier under förberedelsearbetets gång skall underställas Kungl. Maj:t för prövning.

Det åligger sålunda byggnadsstyrelsen att utarbeta program för lokalbehovens tillgodoseende. Dessa program föregås vid behov av utbyggnadsplaner — ibland kallade *generalplaner* — för en hel läroanstalts eller en universitetsorts mera långsiktiga lokalbehov. Inom ramen för generalplanerna utarbetas mera detaljerade *byggnadsprogram* för enskilda institutionsbyggnader. I detta programarbete samråder byggnadsstyrelsen dels med vederbörande »huvudman» (den blivande nyttjaren av anläggningarna respektive byggnaden), liksom — i förekommande fall — med vederbörande statliga och kommunala myndigheter. Några särskilda föreskrifter rörande formerna för detta samråd finns icke. I fråga om lokalprogram för enskilda institutioner samråder byggnadsstyrelsen regelmässigt med vederbörande institutionsföreståndare.

Som underlag för byggnadsprogrammen uppgöres lokalprogram. När fråga är om mer omfattande byggnadsverksamhet, tillsättes av Kungl. Maj:t särskilda programkommittéer för utarbetande av lokalprogram. I fråga om dessa kommittéer har praxis hittills varit den, att Kungl. Maj:t till ledamöter utsett representanter för ecklesiastik- och finansdepartementen samt för byggnadsstyrelsen, kanslersämbetet och vederbörande läroanstalt.

I vissa fall har Kungl. Maj:t i samband med beslut om projektering bestämt, att byggnadsstyrelsen skall samråda med vederbörande programkommitté.

Generalplan och byggnadsprogram underställes Kungl. Maj:t, som i fråga om byggnadsprogrammen har att fatta beslut om deras fastställande och om utförande av den första delen av projekteringsarbetet. I samband med sådant beslut anvisas särskilda medel för täckande av de med projekteringen förenade kostnaderna. Sedan projekteringsbeslut meddelats, utser byggnadsstyrelsen arkitekt och övriga konsulter för projekteringsarbetet. Huvudhandlingar med kostnadsberäkningar underställes därefter Kungl. Maj:ts prövning. Medel för byggenskapens genomförande anvisas på riksstaten efter sedvanlig budgetprövning

av varje enskilt byggnadsprojekt. Sedan byggnadsanslag anvisats, har byggnadsstyrelsen att genomföra byggenskapen, vilket sker antingen genom entreprenadförfarande eller i byggnadsstyrelsens egen regi.

Tillbyggnader och mera omfattande ombyggnader behandlas på i princip samma sätt som nybyggenskap.

Organisationen för handläggning av ärenden rörande nybyggenskap för universitet och högskolor är densamma för samtliga läroanstalter bortsett från tekniska högskolan i Stockholm. Gången är densamma som vid handläggningen av ärenden rörande annan nybyggenskap för den civila statsverksamhetens behov. Stadgade former saknas för universitets- och högskolemyndigheternas — de lokala liksom de centrala — medverkan i byggnadsärendenas handläggning. Byggnadsstyrelsen har själv att finna de lämpliga formerna för erforderligt samråd med dessa och andra myndigheter vid programmens utarbetande. I praktiken torde detta vanligen ske så, att generalplan och lokalprogrammen utarbetas i samråd med de lokala universitetsmyndigheterna och vederbörande institutionsföreståndare. Däremot torde samråd numera sällan sökas med de centrala universitetsmyndigheterna.

I fråga om *byggnadsförvaltningen* må till en början konstateras, att alla staten tillhöriga byggnader, vilka ställts till de akademiska läroanstalternas förfogande, tillhör statens allmänna fastighetsfond. För de till Uppsala och Lunds universitets disposition ställda fastigheterna har upprättats särskilda *delfonder*, vilka förvaltas av vederbörande universitetsmyndigheter. Övriga läroanstalters fastigheter tillhör byggnadsstyrelsens delfond och förvaltas av byggnadsstyrelsen.

På de sålunda tre byggnadsförvaltande myndigheterna — universitetet i Uppsala, universitetet i Lund och byggnadsstyrelsen — ankommer att inom ramen för den för varje delfond fastställda inkomst- och utgiftsstaten besluta om samt genomföra erforderliga underhålls- och reparationsarbeten. Beslut om genomförande av mera omfattande arbeten skall dock underställas Kungl. Maj:ts prövning. Sådana ärenden skall — beträffande Uppsala och Lunds universitet — passera kanslern för yttrande. De tre myndigheterna har vidare att efter av Kungl. Maj:t givet särskilt eller allmänt bemyndigande förhyra lokaler och arrendera markområden, som befinnes erforderliga för vederbörande delfonds förvaltning.

På byggnadsstyrelsen ankommande fastighetsförvaltning handhas lokalt av länsarkitektkontoren. I vissa fall har därjämte särskilda överenskommelser träffats mellan byggnadsstyrelsen å ena sidan och vederbörande läroanstalt å den andra rörande bl. a. gränsdragningen mellan de uppgifter, som är att betrakta som fastighetsunderhåll, och de uppgifter som skall ankomma på läroanstalten och för vilka utgifterna skall täckas av läroanstaltens omkostnads- eller andra anslag. Därvid har vederbörande läroanstalt också åtagit sig att svara för den dagliga tillsynen av byggnaderna, att i samband därmed låta utföra sådana

smärre reparationer m. m., som lämpligen utföres av läroanstaltens egen personal, och att hos vederbörande länsarkitektkontor eller hos byggnadsstyrelsen anmäla andra reparationsbehov.

2. Inredning och utrustning av nya lokaler

För handhavandet av nya universitets- och högskolelokalers inredning och utrustning har genom beslut vid 1959 års riksdag ett särskilt förvaltningsorgan inrättats, benämnt utrustningsnämnden för universitet och högskolor.

Utrustningsnämnden består av tre fasta ledamöter, förordnade av Kungl. Maj:t. Av dessa tre ledamöter är en nämndens ordförande, medan en är representant för byggnadsstyrelsen och den tredje är byråchefen vid nämnden. Därjämte äger departementschefen, för deltagande i nämndens handläggning av inrednings- och utrustningsfrågor avseende visst lärosäte eller viss institution, i mån av behov tillkalla ytterligare en eller flera personer att ingå såsom ledamöter i nämnden. I enlighet härmed har som regel, efter framställning från nämnden, utsetts *en* representant, en s. k. fjärde ledamot, för varje fakultet, högskola eller särskild myndighet, där nämnden handhaft mera omfattande utrustningsuppgifter.

Utrustningsnämnden har rätt att efter departementschefens bestämmande anlita för arbetet erforderlig expertis. Vanligen sker detta på så sätt, att för varje särskilt uppdrag tillkallas en eller flera experter att vara nämnden behjälpliga vid granskningen av från vederbörande institutioner inkomna utrustningsförslag. Gäller nämndens uppdrag en ämnesinstitution, har såsom expert ofta tillkallats en professor i samma ämne vid annat lärosäte; ibland har emellertid i stället såsom expert anlitats utom universitets- och högskoleväsendet verksam person med särskild sakkunskap.

Nämnden kan till ordföranden, byråchefen och en expert eller befattningshavare vid nämnden uppdraga att tillsammans fatta beslut i sådana inköpsärenden, som icke är av den vikt eller principiella betydelse, att de bör avgöras av hela nämnden. Är de i handläggningen av sådant ärende deltagande icke ense, skall ärendet avgöras av nämnden in pleno.

Byråchefen är chef för nämndens kansli och han handhar under ordföranden ledningen av det löpande arbetet inom kansliet. Nämndens uppgift är enligt instruktionen att inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde inreda och utrusta de institutioner vid universitet och högskolor ävensom de andra institutioner, som Kungl. Maj:t bestämmer. Åt nämnden har anförtrotts såväl uppdrag avseende enstaka institutioner som mera generella uppdrag. Till sistnämnda kategori hör bl. a. uppdragen att inreda och utrusta Stockholms universitets nya lokaler i Frescati ävensom nya lokaler i samband med utbyggnaden av medicinska högskolan och tandläkarinstitutet i Umeå samt tekniska högskolan i Stockholm, Chalmers tekniska högskola och den nya tekniska högskolan i Lund. Inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde omfattar uppdragen utöver

universitet och högskolor bl. a. riksarkivet och kungl. biblioteket. Utanför samma verksamhetsområde ligger de under inrikesdepartementet sorterande uppdragen att utrusta vissa lokaler för radiofysiska institutionen vid karolinska sjukhuset och statens bakteriologiska laboratorium.

Nämndens erfarenhet av utrustningsfrågor utnyttjas även utanför de särskilda uppdragens område i form av föreskrivna *samråd* med nämnden. Sådana samråd äger i stor utsträckning rum, bl. a. med statliga forskningsråd.

Åt nämnden meddelade uppdrag omfattar som regel såväl planering som upphandling (jämte kassa- och redovisningsverksamhet). Undantagsvis har — särskilt beträffande mindre objekt, för vilkas utrustning anslag begäres i sedvanlig petita-ordning — uppdrag begränsats till enbart upphandling eller samråd.

Vanligen omfattar emellertid — som ovan antytts — ett åt utrustningsnämnden givet uppdrag dels att från vederbörande institution inhämta inrednings- och utrustningsförslag, dels att granska och pröva dessa förslag, dels att på grundval av denna prövning hos Kungl. Maj:t äska erforderliga medel, dels slutligen att inom ramen för anvisade medel sköta upphandling och redovisning.

Upphandlingsverksamheten omhänderhas helt av nämnden, som i förekommande fall infordrar och prövar anbud från olika firmor samt utlägger beställningar. Leveranser sker direkt till vederbörande institution. All betalning omhänderhas av nämnden.

Någon medverkan från vederbörande universitets eller högskolas förvaltningsmyndigheter påkallas som regel ej i något skede av förfarandet, när det gäller inrednings- och utrustningsfrågor, som faller inom nämndens behörighet. Ej heller deltar de centrala universitets- och högskolemyndigheterna i handläggningen av dylika ärenden. Utrustningsnämnden svarar sålunda direkt inför Kungl. Maj:t för sin verksamhet.

Vid inrättandet av nämnden år 1959 beslöts, att den utrustningsverksamhet för vissa till medicinska fakulteten vid Göteborgs universitet hörande institutioner och för undervisnings- och forskningslokaler inom vissa kliniker vid Sahlgrenska sjukhuset, som dittills omhänderhafts av utrustningskommittén för Göteborgs universitet, alltfort skulle handhas av kommittén. Ifrågavarande utrustningsverksamhet är nu i det närmaste slutförd. Såsom verkställande ledamot av denna kommitté fungerar byråchefen vid nämnden, varjämte nämndens kansli utgör kommitténs kansli i Stockholm.

B. Universitetsorganisationen

Universitetens organisation är till sina grunddrag fastlagd i 1956 års universitetsstatuter.

Statuterna säger inledningsvis, att universiteten står under Kungl. Maj:ts beskydd och är tillförsäkrade den egendom samt de inkomster, rättigheter, för-

måner och friheter, som lagligen tillkommer dem. Dessa bestämmelser saknar motsvarighet i övriga för de högre läroanstalterna gällande stadgar och får ses som ett uttryck för universitetens gamla särställning såsom av statsmakten oberoende institutioner, vilka givits uppgiften att inom ramen för av staten eller av enskilda donatorer givna resurser fritt verka för forskning och vetenskaplig utbildning inom vissa för varje läroanstalt angivna ämnesområden. I realiteten har, särskilt allteftersom de årliga statsanslagen kommit att bestrida en allt större del av universitetens utgifter, dessas handlingsfrihet blivit i viktiga hänseenden begränsad. I dagens situation saknar stadgandet, såvitt utredningen kan bedöma, varje reell innebörd i den meningen, att universiteten genom detsamma skulle intaga någon annan ställning, juridiskt sett, än de läroanstalter i vilkas stadgar motsvarande bestämmelse saknas.

1. Kanslern

Universitetens ställning såsom från den övriga statsverksamheten fristående, om ock ej av staten oberoende, institutioner markeras genom att den högsta ledningen av universiteten, eller — som det heter i universitetsstatuterna — *överstyrelsen över universiteten* ligger hos en av Kungl. Maj:t utnämnd men av universiteten själva vald förtroendeman, *kanslern för rikets universitet.*

Kanslern väljes genom indirekt val. Elektorer utses av universitetens professorer, laboratorer och vissa av deras chefstjänstemän. Gällande bestämmelser angående antalet elektorer tillförsäkrar varje fakultet och sektion minst en elektor men är i övrigt utformade så, att antalet elektorer, som varje fakultet respektive sektion har att utse, står i viss proportion till antalet professorstjänster inom vederbörande fakultet (sektion). Laborator (motsvarande) har sålunda rätt att deltaga i val av elektorer, men antalet laboratorstjänster (motsvarande) påverkar icke antalet elektorsplatser.

Utgången av kanslersval anmäles hos Kungl. Maj:t. Om Kungl. Maj:t skulle anse, att den valde icke bör utnämnas till innehavare av ämbetet, kan Kungl. Maj:t förordna om nytt val. Eljest förordnas den valde till kansler. Detta innebär, att ingen kan utnämnas till kansler, som icke blivit utsedd därtill genom elektorernas val. Skulle Kungl. Maj:t finna valets utgång olycklig, inskränker sig Kungl. Maj:ts handlingsfrihet — bortsett från möjligheten att ändra för valet gällande bestämmelser — till att genom förordnande om nytt val hänskjuta personvalet till samma elektorer för förnyat övervägande. I praktiken torde valet av kansler sålunda få sägas vara en elektorernas angelägenhet. Kungl. Maj:ts utnämning av den valde har närmast karaktären av stadfästelse av valet.

Universitetskanslerns ställning såsom en universitetens förtroendeman markeras också därigenom, att kanslerns ämbete icke är förenat med en statlig tjänst med därtill knutna tjänstgörings-, pensions- och avlöningsbestämmelser enligt statens allmänna avlöningsreglemente. Till innehavaren av kanslerns ämbete utgår i enlighet med särskilda därom utfärdade föreskrifter ett arvode, vilket

torde vara avpassat med tanke på att de med ämbetet förenade göromålen kräver en arbetsinsats i huvudsak motsvarande en verkschefs. Val och förordnande av kansler gäller enligt statuterna utan begränsning i tiden. I fråga om den nu tjänstgörande kanslerns mandattid gäller dock särskilda föreskrifter. Någon pensionsålder finns ej stadgad.

I sin verksamhet biträdes kanslern av tjänstemän enligt för universitetskanslersämbetet fastställd personalförteckning samt därjämte av annan personal i mån av behov och tillgång på medel. Nu ifrågavarande tjänstemän har ställning såsom statstjänstemän enligt för sådana tjänstemän normalt gällande tjänstgörings- och avlöningsbestämmelser etc. Den främste av dessa tjänstemän företår såsom kanslichef kanslerns expedition. Kanslichefen utnämnes av Kungl. Maj:t efter anmälan av kanslern. I fråga om tillsättningsförfarande m. m. beträffande övriga tjänster inom kanslersämbetet gäller i huvudsak samma bestämmelser, som allmänt gäller inom statsförvaltningen.

Personalen inom kanslersämbetet består sålunda av statstjänstemän. Deras uppgift är normalt att biträda kanslern vid ärendenas beredning, medan beslutanderätten ligger hos kanslern ensam. Kanslern kan emellertid i den utsträckning han anser lämpligt delegera beslutanderätten i visst ärende eller vissa grupper av ärenden till kanslichefen eller till annan tjänsteman inom ämbetet. Ansvaret för ett med stöd av dylikt delegationsbeslut fattat beslut vilar på den som fattat beslutet, men å andra sidan har kanslern självfallet möjlighet att när han så finner lämpligt återkalla ett uppdrag åt annan att fatta beslut på kanslersämbetets vägnar. Trots de ifrågavarande delegationsmöjligheterna torde därför kunna sägas, att »överstyrelsen över universiteten» utövas av dessas genom val utsedde förtroendeman, kanslern.

Redan i detta sammanhang torde böra framhållas, att universitetskanslerns ställning såsom universitetens förtroendeman skiljer sig från de flesta andra förtroendemannaskap därigenom att förtroendet, sedan det väl en gång i valögonblicket givits, aldrig sedermera bekräftas eller förnyas. Kanslern är i princip vald och utnämnd utan tidsbegränsning.

Kanslerns uppgifter är dels planerande, dels förvaltande. I båda dessa hänseenden uppträder kanslern i vissa sammanhang som universitetens högste *företrädare* inför Kungl. Maj:t, i andra sammanhang såsom universitetens högste *styresman*. I sistnämnda egenskap är kanslern i fråga om vissa typer av ärenden den högste utövaren av den akademiska självstyrelsen; andra styresmannauppgifter utövar han däremot snarast på Kungl. Maj:ts vägnar, och hans uppgift svarar därvid nära mot den chefen för ett centralt ämbetsverk har.

Den viktigaste av kanslerns planerande uppgifter är den att årligen hos Kungl. Maj:t anmäla universitetens behov av anslag för verksamheten under nästkommande budgetår. Kanslern presenterar inför Kungl. Maj:t de anslagsbehov universiteten själva anmält för honom och framlägger sin egen bedömning därav. Uppgiften att årligen inge petita för universiteten är i universitetsstatuterna ålagd kanslern såsom en skyldighet. Härvid har han att beakta icke blott de av uni-

versiteten framförda önskemålen utan även av statsmakterna fattade beslut och för universitetsväsendets utbyggnad angivna riktpunkter.

Kanslerns planerande funktion utövas emellertid icke uteslutande genom de årliga petita. Kanslern kan få Kungl. Maj:ts uppdrag att själv eller genom särskilt tillkallade experter planlägga en utbyggnad av viss verksamhet eller planlägga en omläggning av förvaltningen i visst hänseende. Han uppträder då såsom en planerande styresman på Kungl. Maj:ts vägnar. Kanslern har emellertid också en allmän skyldighet att »uppmärksamt följa» universitetens verksamhet och att vidtaga de åtgärder han finner påkallade för främjande av universitetens bästa och för befordrande av deras ändamål. Detta innebär rätt och skyldighet för honom att utarbeta eller genom särskilda sakkunniga låta utarbeta eller till prövning upptaga på annat håll utarbetade planer för utbyggnader och omläggningar inom universitetsverksamheten.

De förvaltande uppgifter kanslern har uteslutande i egenskap av högste utövare av den akademiska självstyrelsen gäller väsentligen dels förvaltningen av universitetens enskilda egendom, dels handläggningen av vissa slag av vetenskapliga bedömningsfrågor. Sålunda har kanslern beslutanderätten då det gäller dispositionen av Uppsala- och Lundauniversitetens s. k. reservfonder, d. v. s. den del av avkastningen av för läroanstalternas allmänna ändamål givna donationsfonder, som icke enligt särskilda bestämmelser skall inlevereras till statsverket. Vidare är det kanslern, som meddelar docentförordnanden (docentkompetens) och därvid även fastställer ämnesområdet för vederbörandes docentur. Samma innebörd av vetenskaplig kompetensprövning har kanslerns uppgift att besluta rörande examinationsförordnanden i vissa fall.

Vid sin behandling av ärenden rörande studieplaner (kursfordringar) har kanslern att bedöma och avgöra omfattningen av de kunskaper och insikter som skall fordras för viss utbildning och urvalet av lärostoff för viss utbildning. De överväganden det härvidlag blir fråga om gäller till någon del det vetenskapliga kursinnehållet, men — i fråga om grundexamina — till största delen utbildningens ändamålsenlighet från arbetsmarknadssynpunkt och fordringarnas anpassning till studenternas förkunskaper och gällande bestämmelser rörande normal studietid för visst ämne eller viss examen. Vid dessa bedömningar fungerar kanslern närmast som en verkschef såsom universitetens högste styresman. Även ett mycket stort antal av kanslerns övriga, rent administrativa uppgifter är av detta slag. Som exempel kan nämnas de på kanslern ankommande rent personaladministrativa avgörandena (vissa tjänstetillsättningar, vikariatsförordnanden etc.); vidare uppgiften att fördela vissa anslagsmedel antingen mellan läroanstalterna eller mellan fakulteter och institutioner inom en läroanstalt.

Kanslern har också en allmän skyldighet att »vaka över att universiteten väl fylla sin uppgift och att för dem gällande bestämmelser efterlevas». Därjämte har han att vid behov utfärda de instruktioner, reglementen och liknande föreskrifter, som utöver universitetsstatuterna och andra av Kungl. Maj:t utfärdade stadganden må erfordras »för att reglera undervisnings-, examinations- och för-

valtningsverksamheten vid universiteten». Allt detta torde få anses vara uppgifter av det slag som normalt åligger en verkschef i statsförvaltningen.

Även i administrativt hänseende är kanslern universitetens företrädare inför Kungl. Maj:t. Förvaltningsärenden, som är av natur att avgöras av Kungl. Maj:t, skall passera kanslern, vilken har att i ärendet avge yttrande grundat på den överblick över universitetens arbetsvillkor och verksamhet, som hans ställning ger honom. De viktigaste ärendena av detta slag är dels tillsättningsärendena rörande ordinarie lärartjänster, dels ärendena rörande de s. k. organisationsplaner, vilka utgör grund för tilldelningen av lärarkrafter för de enskilda undervisningsämnena inom de filosofiska fakulteterna. Även såsom remissmyndighet i alla ärenden som gäller eller berör universiteten har kanslern att yttra sig i egenskap av högste målsman för den samlade universitetsverksamheten. I båda dessa hänseenden torde få sägas, att kanslerns uppgift väsentligen är densamma som ett centralt ämbetsverks. Det förhållandet, att kanslern är utsedd genom val, innebär icke någon skyldighet för honom att t. ex. i ett remissyttrande i högre grad än ett centralt ämbetsverk följa de underställda myndigheternas åsikter.

Sammanfattningsvis kan följande anges såsom universitetskanslerns uppgifter.

Kanslern är en av Kungl. Maj:t förordnad men av professorer, laboratorer och vissa chefstjänstemän vid universiteten genom indirekt val för obegränsad tid utsedd förtroendeman med ställning och arbetsuppgifter väsentligen motsvarande ett utan varje som helst kollegialt inslag organiserat ämbetsverks. Kanslern har sålunda

(1) *att* följa universitetens verksamhet och hos Kungl. Maj:t föreslå de åtgärder han finner påkallade för främjande av universitetens bästa och befordrande av deras ändamål;

(2) *att* årligen till Kungl. Maj:t avge förslag till anslagsäskanden för nästkommande budgetår;

(3) *att* övervaka att för universiteten och deras verksamhet meddelade bestämmelser efterleves och att till komplettering av utav Kungl. Maj:t givna statuter och andra föreskrifter utfärda de instruktioner och reglementen han finner påkallade;

(4) *att* till Kungl. Maj:t avge yttranden i alla sådana förvaltningsärenden, vilka skall avgöras av Kungl. Maj:t;

(5) *att* avge infordrade remissyttranden;

(6) *att* själv fatta beslut i vissa grupper av förvaltningsärenden rörande personaladministration, fördelning av anslag samt besvär över underställda myndigheters beslut; samt

(7) *att* fastställa studieplaner och besluta rörande examinatorsförordnanden i vissa fall.

Förutom dessa uppgifter, som väsentligen motsvarar dem ett centralt ämbetsverk har, utövar kanslern vissa mera speciella funktioner, vilka härrör av hans

ställning såsom högste utövare av en akademisk självstyrelse. Det gäller härvidlag dels beslut om anslag ur de s. k. reservfonderna, dels docentförordnandena. Men därutöver måste understrykas, att uppgiften att ha överinseendet över universitetens verksamhet i själva verket även innefattar ett icke-administrativt moment av stor betydelse. Eftersom en av universitetens två huvudsakliga arbetsuppgifter, nämligen forskningen, överhuvudtaget icke är föremål för administrativ reglering, och eftersom en mycket stor del av de mest betydelsefulla av de inom universitetsförvaltningen förekommande ärendena (de vetenskapliga bedömningsfrågorna) är av den natur, att de måste avgöras på grundval av en värdering, måste den som har överinseendet över universitetens verksamhet — både lokalt och centralt — fungera icke blott som en administrativ kontrollant utan i särskild grad även som ett slags garant för att verksamheten bedrives på ett sätt som motsvarar det förtroende, som är förutsättningen för universitetsforskningens frihet, och för att de vetenskapliga bedömningsfrågorna handlägges med den oväld och sakkunskap, som rättssäkerheten fordrar. En närmare precisering av det konkreta innehållet i denna del av kanslerns arbetsuppgift är av naturliga skäl svår att göra.

2. Den lokala universitetsstyrelsens organ

a) Det större konsistoriet

Det enskilda universitetets högsta beslutande myndighet är dess större konsistorium.

Det större konsistoriet består av universitetets rektor såsom ordförande, prorektor och fakulteternas (sektionernas) dekaner samt därutöver av ett visst antal ledamöter, dels valda, dels ledamöter som inträder efter fullmaktsålder. Efter fullmaktsålder inträder för tre år i sänder en ledamot från varje odelad fakultet och varje sektion. De valda ledamöterna utses av fakulteterna (sektionerna) och deras antal står i viss proportion till antalet professors- och laboratorstjänster inom var och en av dessa. I fråga om Göteborgs universitet är dock antalet valda ledamöter för var och en av fakulteterna fixerat i universitetsstatuterna. För samtliga universitet gäller, att varje fakultet (sektion) är företrädd av minst en genom val utsedd ledamot av det större konsistoriet.

Skyldighet att efter fullmaktsålder inträda såsom ledamot av det större konsistoriet åligger endast professorerna. Endast professorer kan vidare utses till valda ledamöter av konsistoriet. Härvid är emellertid att märka, dels att antalet mandat för varje fakultet (sektion) — med i det föregående angivet undantag i fråga om Göteborgs universitet — bestämmes av antalet professors- och laboratorstjänster inom denna, dels att rösträtt vid valet tillkommer varje ledamot av fakulteten (sektionen), sålunda även laboratorer (motsvarande). Eftersom slutligen endast professorer är valbara till rektor, prorektor och dekanus, består sålunda det större konsistoriet vid ett universitet uteslutande av professorer

såsom ordinarie ledamöter med yttrande- och beslutanderätt i alla på konsistoriet ankommande frågor.

Vid handläggningen av vissa ärenden har emellertid också vissa tjänstemän säte och stämma i det större konsistoriet. Så deltar överbibliotekarien i handläggningen av biblioteksärenden, akademiräntmästaren i handläggningen av ekonomiska ärenden och akademisekreteraren i handläggningen av ärenden, som berör universitets kansli. Därjämte har s. k. stipendieinspektor säte och stämma i konsistoriet vid dettas handläggning av till hans inspektorsuppdrag hörande stipendiefrågor. Vid förfall för överbibliotekarie eller akademiräntmästare inträder i den frånvarandes ställe vid handläggning av biblioteksärenden respektive ekonomiska ärenden den som i tjänsten kommer honom närmast.

Ledamot av det större konsistoriet är skyldig att, därest han ej anmält laga förfall, närvara vid dettas sammanträden. Är konsistoriet vid något tillfälle trots detta icke beslutsmässigt, kan beslutsmässighet vinnas genom s. k. adjunktion, d. v. s. genom att konsistoriets ordförande tillkallar en eller flera av universitetets professorer att tillfälligt tjänstgöra såsom ledamöter av konsistoriet. Därvid bör såvitt möjligt tillses, att samtliga fakulteter (sektioner) blir företrädda.

Föredragande vid det större konsistoriets sammanträden är normalt akademisekreteraren. Rektor kan emellertid för visst ärende eller viss grupp av ärenden besluta, att annan än akademisekreteraren skall vara föredragande. Under alla omständigheter, vare sig han är föredragande eller ej och vare sig han har rösträtt eller ej, är akademisekreteraren skyldig att närvara vid konsistoriets sammanträden. Han har därvid full frihet att deltaga i överläggningarna. Därjämte har akademisekreteraren skyldighet att vid ett ärendes slutliga handläggning uttala sin mening och att, därest konsistoriets beslut avviker därifrån, låta anteckna denna sin mening till protokollet.

Det större konsistoriet är, som inledningsvis framhölls, ett universitets högsta beslutande organ. Det skall ha »allmän tillsyn och vård» i fråga om universitetets »vetenskapliga, administrativa och ekonomiska angelägenheter». Det är sålunda det större konsistoriet, som har att i universitetets namn avge remissyttranden i ärenden av större vikt. Vidare är det det större konsistoriet, som avger universitetets årliga petitaframställningar. Det större konsistoriet har vidare att antingen självt fastställa eller för kanslern framlägga förslag till sådana instruktioner, reglementen och andra föreskrifter, som befinnes erforderliga för att reglera någon del av den vid universitetet bedrivna verksamheten.

En mera speciell uppgift har det större konsistoriet däri, att det har att förvalta och utdela till universitetet givna stipendier, i den mån annat ej särskilt bestämts. I vissa fall har det större konsistoriet också att utse representanter för universitetet i från universitetet fristående organ, statliga eller andra.

Bland övriga på det större konsistoriet ankommande arbetsuppgifter bör i första hand nämnas den att utse sakkunniga för bedömning av sökande till ledigförklarade professors- och laboratorstjänster. I detta sammanhang förtjänar även att nämnas, att kanslern regelmässigt torde inhämta det större konsistoriets

yttrande över besvär, som anförts över fakultets (sektions) förslag i dylikt akademiskt befordringsärende. Större konsistoriet är vidare det organ, som till kanslern överlämnar universitetets förslag till fördelning av materielanslagen och anslagen till nyanskaffning av apparater.

Det större konsistoriet har även statutenlig skyldighet att avge yttrande över förslag rörande förändrade bestämmelser för viss lärartjänsts ämnesomfattning.

Sedan universiteten från och med budgetåret 1962/63 själva — med viss inskränkning — får besluta om fördelning av de under avlöningsanslagen anvisade medlen till avlöningar åt annan icke-ordinarie personal än viss lärarpersonal, torde det ankomma på det större konsistoriet att handlägga dessa ärenden.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen för det större konsistoriets sammansättning, blir denna församling vid de stora universiteten relativt omfattande. Det större konsistoriet vid Uppsala universitet har sålunda för närvarande 23 fasta ledamöter, vartill kommer de tjänstemän och andra vilka har säte och stämma i konsistoriet vid handläggningen av vissa ärenden. Emellertid har konsistoriet möjlighet att, »i den utsträckning så kan anses lämpligt», uppdraga åt »särskild nämnd, det mindre konsistoriet eller rektor att fatta beslut på konsistoriets vägnar». För sådant uppdrag fordras dock, att beslutet därom fattas med en kvalificerad majoritet av minst tre fjärdedelar av konsistoriets ledamöter.

b) Det mindre konsistoriet

Det mindre konsistoriet består av rektor såsom ordförande, prorektor samt dekanerna. Vid universitetet i Göteborg ingår därjämte såsom ledamot av det mindre konsistoriet ytterligare en professor, utsedd av den medicinska fakulteten. Överbibliotekarie, akademiräntmästare och akademisekreterare har vidare säte och stämma i konsistoriet vid dettas handläggning av vissa slag av ärenden enligt samma bestämmelser som gäller för det större konsistoriet. Bestämmelserna rörande ledamots närvaroplikt, adjunktion av tillfälliga ledamöter, ärendenas föredragning och akademisekreterarens ställning gäller vidare för både det större och det mindre konsistoriet.

Det mindre konsistoriet skall enligt universitetsstatuterna fungera såsom beredningsorgan åt det större konsistoriet i avseende på universitetets petita. I övrigt har det mindre konsistoriet allmänt skyldighet att ha tillsyn över den akademiska undervisningen och examinationen »samt lärarnas och de studerandes förhållande i vad som hör till studierna» samt att handlägga alla sådana ärenden rörande universitetet, som icke i statuterna eller i andra föreskrifter är förbehållna annan myndighet. Statuter, regleringsbrev och andra föreskrifter ålägger vidare det mindre konsistoriet ett stort antal särskilda uppgifter. Dessa bestämmelser jämte den tolkning, som i praktiken givits den ovan citerade, mera allmänt hållna statutbestämmelsen, har lett till att det mindre konsistoriet

kommit att fungera som *universitetets styrelse* i avseende på de *administrativa* angelägenheter, som icke är av kameral natur.

Det mindre konsistoriet tillsätter sålunda — med vissa undantag — ordinarie och icke-ordinarie tjänster i högst lönegrad 18 på löneplan A i statens löneförordning. Detta innebär, att så gott som all biträdespersonal och hela amanuens- och assistentpersonalen tillsättes av det mindre konsistoriet. Även e. o. docenttjänster, biträdande lärartjänster och forskarassistenttjänster tillsättes av det mindre konsistoriet. I fråga om högre tjänster — utom professors- och laboratorstjänster, ordinarie universitetslektorat samt tjänster som kliniska lärare — är det mindre konsistoriet förslagsställande myndighet.

Det mindre konsistoriet har vidare uppgiften att antingen avgöra eller förberedelsevis behandla tjänstledighetsansökningar från så gott som alla slag av vid universitetet anställda tjänstemän. Därvid har konsistoriet även att förordna respektive föreslå vikarier.

Bland viktigare uppgifter, som tillkommer konsistoriet enligt bestämmelser i regleringsbrev m. m., kan nämnas beslut om anslag till biträdeshjälp m. m. åt docenter och om anslag för deltagande i vetenskapliga kongresser.

Vidare har beslutanderätten i vissa ärenden av kanslern delegerats till det mindre konsistoriet, t. ex. ärendena rörande ersättning till sakkunniga i befordringsärenden och till opponenter.

En mera speciell uppgift har det mindre konsistoriet däri, att det har att stadfästa stadgar för nationerna i Uppsala och Lund respektive studentföreningarna i Göteborg och Stockholm. Även i vissa andra hänseenden har konsistoriet att taga befattning med studentorganisationernas förhållanden.

Det mindre konsistoriet handlägger vidare dispensärenden rörande rätt att inskrivas som studerande vid universitetet och att där avlägga examina. Ett stort antal dispensärenden av detta slag, vilka avgöres av kanslern, passerar konsistoriet.

Såsom framgått av den här lämnade redogörelsen, är det mindre konsistoriets uppgifter till övervägande grad av rent administrativ natur. Den kompetensbedömning, som ligger till grund för konsistoriets beslut om tjänstetillsättningar eller förslag till sådana, liksom motsvarande bedömning i avseende på vikarier, göres i realiteten så gott som helt antingen — beträffande högre tjänster — av fakulteterna eller — beträffande övriga befattningar — av föreståndarna för de institutioner (inkl. t. ex. universitetsbiblioteket), till vilka ifrågavarande tjänster är knutna.

Den »tillsyn» över undervisning och examination, över lärares och studerandes »förhållande i vad som hör till studierna», som åligger konsistoriet torde i själva verket ha karaktären av garanti, icke av aktiv verksamhet.

Som ovan nämnts kan det större konsistoriet delegera beslutanderätt till, bl. a., det mindre konsistoriet. På motsvarande sätt har sistnämnda konsistorium rätt att, »i den utsträckning så kan anses lämpligt», uppdraga åt rektor, särskild nämnd, överbibliotekarien, akademisekreteraren eller annan särskild tjänsteman

att fatta beslut på konsistoriets vägnar. Några bestämmelser om kvalificerad majoritet för sådant delegationsbesluts giltighet finns icke beträffande det mindre konsistoriet.

De mindre konsistorierna vid universiteten torde, särskilt under de senaste åren, i mycket stor utsträckning ha begagnat sig av sin rätt att delegera beslutanderätt till rektor. Sålunda torde samtliga amanuens- och assistentförordnanden, samtliga tillsättningsärenden beträffande biträdestjänster av olika slag, de flesta vikariatsförordnanden och tjänstledighetsärenden vid samtliga universitet numera avgöras av rektor.

c) Drätselnämnden

Drätselnämnden är ett med det mindre konsistoriet i viss mån sidoordnat organ med uppgifter huvudsakligen inom den rent ekonomiska förvaltningen.

Ett universitets drätselnämnd består av rektor såsom ordförande, prorektor, akademiräntmästaren samt ett antal valda ledamöter. Vid vart och ett av universiteten i Uppsala, Lund och Stockholm väljer den akademiska församlingen, d. v. s. universitetets samtliga ordinarie professorer och laboratorer, efter förslag av det mindre konsistoriet tre professorer att för en tid av tre år vara ledamöter av drätselnämnden. Den väljande församlingen består av professorer och laboratorer, men valbar är endast professor. Av de valda ledamöterna skall minst en tillhöra den juridiska fakulteten och minst en tillika vara ledamot av det större konsistoriet.

Drätselnämnden vid universitetet i Göteborg har en något annorlunda sammansättning. Antalet valda ledamöter är här fem, av vilka tre väljes av den akademiska församlingen på samma sätt som vid övriga universitet, medan de återstående två väljes av stadsfullmäktige i Göteborg. Av de av den akademiska församlingen valda ledamöterna skall en tillhöra den medicinska, en den humanistiska och en den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten, varjämte minst två av dem tillika skall vara ledamöter av det större konsistoriet.

För var och en av de av de akademiska församlingarna valda drätselnämndsledamöterna utses i samma ordning och för samma tid en personlig suppleant.

Karaktäristiskt i fråga om drätselnämndernas sammansättning vid en jämförelse med konsistoriernas är sålunda dels att en chefstjänsteman (akademiräntmästaren) har fullt ledamotskap, dels att samtliga övriga akademiska ledamöter är utsedda genom val av den akademiska församlingen och att direkt fakultetsrepresentation sålunda saknas, dels slutligen att suppleanter utses. Som suppleant för akademiräntmästaren fungerar akademikamreraren eller den främste av akademikamrerarna. Den sistnämnde är alltid skyldig att närvara vid drätselnämndens sammanträden med rätt att deltaga i överläggningarna och rätt att få skiljaktig mening antecknad. Övriga suppleanter deltar icke regelbundet i sammanträdena, utan inkallas till tjänstgöring endast vid förfall för ordinarie ledamot. I fråga om drätselnämnden i Göteborg tillkommer ytterligare

ett karaktäristikum, nämligen att kommunen här är representerad genom två av stadsfullmäktige utsedda ledamöter.

Förutom den särskilda lekmannarepresentationen i Göteborgs universitets drätselnämnd öppnar statuterna möjlighet till ett visst ytterligare lekmannainslag i drätselnämnderna. På förslag av drätselnämnd kan nämligen kanslern bemyndiga nämnden att utse högst två därtill villiga personer utanför universitetet, vilka besitter »stor erfarenhet och insikt rörande ekonomiska spörsmål», att under viss tid eller för vissa ärenden såsom rådgivande deltaga i behandlingen av särskilt betydelsefulla frågor.

Detta lekmannainslag är, som synes, i åtskilliga hänseenden begränsat. Såväl initiativ som personval tillkommer sålunda drätselnämnden själv, men ett initiativ av här ifrågavarande slag kan icke komma till utförande utan särskilt bemyndigande av kanslern. De ifrågavarande lekmännens ställning är uteslutande av rådgivande karaktär och deras antal är maximerat till högst två. De har icke någon statutenlig rätt att få skiljaktig mening antecknad, deras uppdrag kan vara tidsbegränsat och det kan aldrig gälla att ge nämnden råd i samtliga på den ankommande ärenden utan gäller endast särskilt betydelsefulla sådana. — Det är här tydligen icke fråga om någon form av lekmannarepresentation i egentlig mening utan om en möjlighet för en universitetsmyndighet att erhålla sakkunnig rådgivning i den utsträckning och i de frågor myndigheten själv önskar.

I motsats till vad som är förhållandet beträffande ledamotskap i konsistorierna, anses ledamotskap av drätselnämnd icke ingå i en professors normala tjänstgöringsskyldighet. Till de av de akademiska församlingarna valda ledamöterna av drätselnämnderna utgår därför särskilda arvoden, vartill medel anvisas under läroanstalternas avlöningsanslag.

Drätselnämnden är, som ovan antytts, universitetets styrelse i alla rent ekonomiska angelägenheter. Nämnden har, heter det i universitetsstatuterna, att »leda och övervaka den ekonomiska förvaltningen vid universitetet». Den skall utanordna löner och anslag enligt stater och gällande föreskrifter, granska räkningar och redovisningar, handha förvaltningen av universitetets egna eller åt universitetet anförtrodda fonder, vaka över att universitetets fastigheter och byggnader väl vårdas och brukas, besluta om reparationer och mindre ombyggnadsarbeten, handlägga arrende- och hyresärenden samt tillse att universitetets inventarier behörigen förtecknas. Drätselnämnden är vidare ansvarig för universitetets hela kassarörelse och bokföring samt för redovisningen inför riksrevisionsverket.

Drätselnämnden utarbetar förslag att föreläggas det större konsistoriet rörande fördelningen av anslag till avlöningar åt icke-ordinarie personal samt — vid vissa läroanstalter — rörande fördelningen av materielanslag och anslag till nyanskaffning av apparater. Drätselnämnden har även att avge förslag rörande anslag ur universitetens reservfonder eller anslag från riksstatsanslaget till Extra utgifter.

I fråga om institutionernas förvaltning kan drätselnämnden, därest så befinnes påkallat, antingen för kanslern framlägga förslag till eller enligt kanslerns bemyndigande själv utfärda särskilda instruktioner rörande institutionsförvaltningen, verksamheten vid institutionerna och institutionspersonalens åligganden. Sådana instruktioner skulle exempelvis kunna avse formerna för institutionernas upphandlingsverksamhet eller ordningsföreskrifter till förekommande av alltför stort slitage på materiel eller apparatur. Föreskrifter av nu ifrågavarande slag torde ha utfärdats endast i mycket begränsad omfattning. En viss kontroll av institutionsförvaltningen kan emellertid vissa drätselnämnder fortlöpande utöva genom den granskning de har att företaga av institutionsföreståndarnas redovisningar av uppburna förskott på materiel- och apparatanslag.

För universitetsbiblioteken utfärdar kanslern särskilda reglementen, innefattande föreskrifter rörande förvaltningen och personalens tjänsteåligganden. Närmare föreskrifter inom reglementets ram utfärdas i detta fall av överbibliotekarien, sålunda icke av drätselnämnden.

I fråga om förvaltningen av byggnader är de skilda drätselnämndernas uppgifter väsentligen olika. Å ena sidan har drätselnämnderna vid universiteten i Uppsala och Lund, vilka — som framhållits i det första avsnittet av denna redogörelse — har särskilda delfonder av statens allmänna fastighetsfond, uppgiften att förvalta de till fastighetsfonden hörande byggnaderna. Därtill kommer i fråga om båda de äldre universiteten, men särskilt i fråga om universitetet i Uppsala, förvaltningen av ett betydande fastighetsinnehav, grundat på enskilda donationer och bestående av såväl stadsfastigheter som jordbruks- och skogsegendomar. Även förvaltningen härav åligger drätselnämnderna. I fråga om de övriga läroanstalterna under universitetskanslern liksom även övriga högre läroanstalter omhänderhas förvaltningen av de under fastighetsfonden redovisade byggnaderna av byggnadsstyrelsen, medan drätselnämndernas befattning med fastighetsförvaltningen här inskränker sig till ett mera allmänt vice värdskap. I den mån en läroanstalt förfogar över fonder, placerade i fastigheter, åligger dock förvaltningen av dem drätselnämnden.

d) Rektor

Såsom framgått av den i det föregående lämnade redovisningen är universitetsstyrelsen fördelad mellan tre kollegiala organ, nämligen det större och det mindre konsistoriet samt drätselnämnden. Som ett fjärde organ inom universitetsstyrelsen kan man se universitetets *rektor*.

Rektor är ordförande i såväl konsistorierna som drätselnämnden. Vissa av hans uppgifter och befogenheter kan sägas härflyta från hans ställning som ordförande, tillika beredande och verkställande ledamot av universitetets tre högsta beslutande kollegier. Andra uppgifter och befogenheter tillkommer emellertid rektor såsom rektor enligt särskilda föreskrifter i universitetsstatuterna eller

andra författningar. I sistnämnda sammanhang talas ibland om »rektorsämbetet», ehuru detta begrepp formellt icke finns definierat i statuterna.

Rektors i förhållande till konsistorierna och drätselnämnden i viss mån oberoende ställning markeras bl. a. av bestämmelserna om rektorsval. Rektor utses nämligen genom val av den akademiska församlingen, d. v. s. av samtliga vid universitetet anställda ordinarie professorer och laboratorer (motsvarande) samt därjämte de tre chefstjänstemännen, överbibliotekarien, akademiräntmästaren och akademisekreteraren.

Valbar till rektor är endast professor. För valbarhet fordras dessutom att vid tidpunkten då ämbetet skall tillträdas under minst tre år ha innehaft professorstjänst vid det universitet valet gäller. Professor, som erhåller förflyttning från ett universitet till ett annat, är sålunda icke omedelbart valbar till rektor vid den senare läroanstalten.

Rektor väljes för tre år. Valet äger rum i april månad och tillträde sker den 1 juli samma år. Avgår rektor under löpande treårsperiod, väljes ny rektor för återstoden av den avgångnes ämbetsperiod.

Samma bestämmelser som för val av rektor gäller för val av universitetets prorektor. Prorektor är såsom sådan ledamot av konsistorierna samt av drätselnämnden. I övrigt är inga andra skyldigheter ålagda prorektor än den att vara rektors ställföreträdare. Detta innebär bl. a., att prorektor är konsistoriernas och drätselnämndens vice ordförande.

Rektorsämbetets karaktär av förtroendeuppdrag markeras bl. a. därigenom att rektor kvarstår såsom innehavare av sin professorstjänst. Därest rektor så önskar, är han emellertid frikallad från skyldigheten att fullgöra de med professuren förenade göromålen, vilka i sådant fall bestrides av vikarie. Rektor har också möjlighet att behålla samtliga eller vissa med professuren förenade uppgifter. Under alla förhållanden behåller rektor de med professuren förenade förmånerna, varjämte visst befattningsarvode och visst representationsbidrag utgår till rektor. Tjänstgöring som rektor har däremot ingen inverkan på vederbörandes tjänstepension.

Motsvarande bestämmelser rörande befrielse från övriga tjänsteåligganden gäller för prorektor under tid, då denne tjänstgör såsom rektor. Även till prorektor utgår visst befattningsarvode.

Rektors uppgift är att »utöva den närmaste vården och tillsynen i fråga om allt, som rör universitetet». Särskilt åligger det honom därvid att vaka över att undervisningen och examinationen »vederbörligen» handhas, att universitetets egendom »behörigen» vårdas samt att lärare och övriga tjänstemän noggrant uppfyller sina åligganden. I angivna hänseenden har rektor sålunda tillsyn även över de tjänstemän, som regelbundet eller för vissa ärenden är ledamöter av de styrande församlingar, vilkas ordförande rektor är. Rektor kan sålunda, om han finner skäl därtill, låta inventera universitetets kassor och samlingar. Rektor kan vidare, då skäl därtill förekommer, erinra tjänsteman om hans tjänsteplikt eller hos kanslern anmäla tjänsteman för åtal eller disciplinär bestraffning.

Rektor har att tillse, att nationerna och de mot nationerna svarande studentföreningarna i Göteborg och Stockholm väljer inspektorer. Rektor har vidare att upptaga frågor om sådana disciplinära påföljder, som vid vissa slag av förseelser kan åläggas studerande vid universitetet. Han kan därvid meddela varning eller sammankalla den särskilda disciplinnämnd, i vilken rektor är självskriven ordförande.

Rektor har vidare att tillse, att konsistoriernas, drätselnämndens och hans egna i behörig ordning fattade beslut befordras till verkställighet. På rektor ankommer även en rad uppgifter som skulle kunna sammanfattas som beredande, bl. a. ledigförklarande av vissa tjänster, utsättande av specimenstid och tid inom vilken kallelseförslag skall vara väckt, införskaffande av förslag från andra läroanstalter rörande sakkunniga m. m.

Rektor fungerar vidare som ett slags verkschef. På honom ankommer sålunda att fastställa plan för semestrar, att inom ramen för vissa i statuterna angivna ramar bevilja tjänstledighet och förordna vikarier, att pröva den s. k. undervisningsplanen för varje termins undervisning och att därvid företaga nödiga jämkningar i avseende på tid och plats för undervisningen samt att besluta rörande placering och uppflyttning i löneklass av universitetets tjänstemän.

Ytterligare uppgifter av verkschefskaraktär har tillagts rektor under den tid, som förflutit, sedan 1956 års universitetsstatuter utfärdades. På rektor ankommer sålunda numera att meddela förordnanden på befattningar som extra universitetslektor, arvodesanställd biträdande lärare och utländsk lektor i främmande språk. Rektor har vidare att besluta rörande inrättande av befattningar såsom assistent och amanuens inom ramen för det för de särskilda ämnena inom filosofisk fakultet fastställda totala antalet »assistenttimmar». Rektor har även att fatta beslut om inrättande av tjänst som extra universitetslektor, därest ämne inom filosofisk fakultet disponerar medel för timarvoderad lektorsundervisning, motsvarande minst det antal undervisningstimmar, som åvilar universitetslektor.

Som tidigare framhållits kan konsistorierna och drätselnämnden där så prövas lämpligt delegera till rektor sin beslutanderätt i visst ärende eller viss grupp av ärenden. En mycket betydande del av på rektors handläggning ankommande ärenden torde i själva verket vara delegationsärenden av här antytt slag. På motsvarande sätt har rektor möjlighet att, »i den utsträckning så kan anses lämpligt», uppdraga åt överbibliotekarien, akademiräntmästaren eller akademisekreteraren att fatta beslut på rektorsämbetets vägnar.

Det må slutligen framhållas, att universitetets rektor är den som utåt företräder universitetet i representativa sammanhang.

e) Den akademiska församlingen

Såsom en fjärde beslutande församling inom universitetsorganisationen har i det föregående vid ett par tillfällen nämnts *den akademiska församlingen*. De enda uppgifter denna församling har sig ålagda i universitetsstatuterna är att välja

rektor och prorektor samt ledamöter av drätselnämnden. Församlingen förutses kunna sammanträda även för handläggning av andra ärenden, men i praktiken torde den akademiska församlingen så gott som undantagslöst fungera uteslutande som valförsamling.

Den akademiska församlingen består av rektor såsom ordförande, samtliga ordinarie professorer och laboratorer (motsvarande) samt överbibliotekarien. Därjämte har akademiräntmästaren och akademisekreteraren vid val av rektor och prorektor (men däremot icke vid val av ledamöter av drätselnämnden eller vid handläggning av eventuella andra ärenden) säte och stämma i den akademiska församlingen. Överbibliotekarien intager sålunda i detta sammanhang en något annan ställning än de två övriga chefstjänstemännen.

f) Akademiräntmästare och akademisekreterare

Den centrala universitetsförvaltningen är, liksom t. ex. länsstyrelserna, uppdelad i två huvudavdelningar, nämligen en kameral avdelning och en kansliavdelning. Av dessa avdelningar förestås den kamerala, benämnd *drätselverket,* av *akademiräntmästaren,* medan universitetets kansli förestås av *akademisekreteraren.*

De båda chefstjänstemännens ställning är i vissa hänseenden olika. Båda har, såsom framgått av det föregående, vid handläggningen av vissa ärenden säte och stämma i den akademiska församlingen och i konsistorierna. Akademiräntmästaren är därjämte *ledamot* av drätselnämnden och normalt föredragande i denna. Akademisekreteraren däremot är skyldig närvara vid konsistoriernas sammanträden även vid deras handläggning av sådana ärenden, vid vilka han ej har ställning såsom ledamot, och han har därvid skyldighet att uttala sin mening. Normalt är han föredragande i konsistorierna. Akademisekreterarens rådgivande skyldigheter vid konsistoriernas sammanträden motsvaras vid drätselnämndens av akademikamrerarens.

Akademiräntmästaren är vidare *chef* för drätselverket, medan akademisekreteraren »närmast under rektor» är chef för kansliet. Båda chefstjänsterna har karaktär av ordinarie tjänster. De tillsättes av Kungl. Maj:t efter förslag från universitetet — beträffande räntmästartjänsten av drätselnämnden och beträffande akademisekreterartjänsten av det mindre konsistoriet — och yttrande av kanslern.

Drätselverken vid universiteten i Uppsala och Lund är uppdelade på en räntekammare för den ekonomiska redovisningen och förvaltningen och ett byggnadskontor för fastighetsunderhåll och ombyggnadsarbeten i avseende på universitetets institutionsbyggnader. Vid universitetet i Uppsala finns därutöver en tredje avdelning av drätselverket, nämligen universitetets jordbruks- och skogsförvaltning.

3. *Fakulteterna*

De i det föregående nämnda organen — rektor, konsistorier, drätselnämnd och chefstjänstemän — kan sägas tillsammans utgöra ett universitets styrelse. De uppgifter och det ansvar, som åligger dessa styrelseorgan, omfattar väsentligen administration i detta ords mera allmängiltiga betydelse. Det är här fråga om en medelsförvaltning och redovisning av statsanslag, som, om man uteslutande ser till de på riksstaten till läroanstalterna direkt anvisade medlen, för en enstaka läroanstalt kan omfatta upp till cirka 40 miljoner kronor för budgetår. Det är vidare fråga om en personaladministration omfattande för en läroanstalt upp till cirka 1 500 anställda, om en registreringsorganisation för upp till cirka 2 000 vid en läroanstalt årligen nyinskrivna studerande och över 1 000 vid en läroanstalt årligen avlagda examina, samt därjämte om fastighets- (endast i fråga om universiteten i Uppsala och Lund) och fondförvaltning omfattande — vad Uppsala universitet beträffar — 46 institutionsbyggnader och ett fondkapital med ett bokfört värde av cirka 100 miljoner kronor. Universitetens styrelseorgan har emellertid även att taga befattning med en del ärenden av mera specifikt akademisk karaktär. Huvuddelen av den förvaltning, som direkt berör universitetens egentliga verksamhet, forskning och utbildning, åligger emellertid *fakulteterna.*

Begreppet fakultet är icke entydigt. Med fakultet avses nämligen dels ett akademiskt lärarkollegium, bestående av professorer och laboratorer (motsvarande), dels viss avdelning vid universitetet, till vilken såväl lärare som studenter är knutna; icke-ordinarie lärartjänster och biträdestjänster sägs »tillhöra» viss fakultet, studenterna är inskrivna vid fakulteter och anges som studerande vid fakultet.

Universitetsstatuterna avstår från att ge en definition av fakultetsbegreppet. I statuternas § 3 står allmänt, att fakulteter »finnas» vid varje universitet »för forskningen, undervisningen och examinationen i särskilda ämnen». Härmed kan fakulteterna sägas vara karaktäriserade såsom organisationer för främjande eller organiserande av forskningen och undervisningen. De uppgifter, som sedan pålägges fakulteterna, pålägges dessa såsom beslutande myndigheter. Såsom beslutande myndighet består en fakultet, enligt statuternas § 36, av »samtliga till densamma hörande professorer, laboratorer och med laboratorer i lönehänseende jämställda ordinarie lärare». Närmare bestämmelser om de akademiska lärartjänsternas uppdelning på fakulteter meddelas av Kungl. Maj:t.

Den grundläggande principen bakom lärartjänsternas gruppering i fakulteter torde vara den, att lärarna grupperats med hänsyn till de examina, för vilka de examinerar. De professorer och preceptorer, som examinerar för juridiska examina, har sålunda förts till de juridiska fakulteterna etc. I betydande utsträckning innebär detta samtidigt, att de professorer, som tillhör en och samma fakultet, också är forskare inom ämnesområden med en viss inbördes vetenskaplig släktskap. Ett visst ämnesområde kan emellertid ha gemenskap med ämnen inom

flera fakulteter. Den av professurerna i ämnet nationalekonomi vid Stockholms universitet, med vilken följer undervisnings- och examinationsskyldighet för juridiska examina, tillhör den juridiska fakulteten, medan de övriga professurerna i samma ämne tillhör filosofisk fakultet. Med hänsyn till att innehavaren av den ifrågavarande, till den juridiska fakulteten hörande professuren i ämnet nationalekonomi även har examinationsrätt inom den filosofiska fakulteten och att undervisningen i ämnet på högstadiet är gemensam för studerande vid båda fakulteterna har emellertid särskilt föreskrivits, att denne skall ha säte och stämma även i filosofisk fakultet. Liknande arrangemang har gjorts på andra håll av motsvarande skäl.

Emellertid har svårigheterna att i mycket stora och vetenskapligt sett heterogena fakultetsförsamlingar handlägga vetenskapliga bedömningsfrågor lett till att fakultetssammanhållningen kring examina i vissa fall sprängts. Den gamla filosofiska fakulteten, som bestod av de professorer, som examinerade för filosofiska examina, uppdelades redan genom 1876 års universitetsstatuter i två *sektioner*, den humanistiska och den matematisk-naturvetenskapliga, vilka i stigande omfattning kom att fungera som fakulteter, ehuru den ursprungliga, odelade fakulteten fanns kvar för handläggningen av vissa typer av ärenden. Genom 1956 års universitetsstatuter fördes fakultetsdelningen ett steg längre. De humanistiska och matematisk-naturvetenskapliga sektionerna gjordes till självständiga fakulteter och begreppet »filosofisk fakultet» blev endast en för dessa båda fakulteter gemensam *benämning*.[1] Alltjämt har dock de inom de båda fakulteterna avlagda examina gemensam konstruktion, gemensam stadga och gemensamma benämningar — de *filosofiska examina*. Samtidigt som den humanistiska fakulteten blev en självständig fakultet, delades den i två sektioner, den historisk-filosofiska och den språkvetenskapliga. Det ankommer enligt statuterna på kanslern att avgöra vilka på fakulteten ankommande ärenden som skall handläggas av sektionerna och vilka som skall handläggas av den odelade humanistiska fakulteten. Detta innebär, att sektionen handlar i fakultetens ställe, sålunda icke som ett beredningsorgan åt fakulteten. I praktiken har utvecklingen gått därhän, att de båda sektionerna självständigt och var för sig handlägger det övervägande antalet och så gott som alla de mera betydelsefulla av de på en fakultet ankommande ärendena.

Genom 1956 års universitetsstatuter öppnades ytterligare en väg till uppdelning av fakulteterna (sektionerna). Där stadgas nämligen, att lärare som företräder »närbesläktade vetenskaper» skall kunna sammanföras till en *ämnesgrupp*. En sådan ämnesgrupp skall kunna bildas av lärare, som tillhör skilda fakulteter, och till gruppen skall för handläggning kunna hänskjutas ärenden,

---

[1] De filosofiska fakulteterna kan dock gemensamt utdela doktorsgrad. Vid universitetet i Göteborg håller den humanistiska och den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten gemensamma sammanträden huvudsakligen för handläggning av ärenden rörande anslag och stipendier från gemensamma donationsmedel.

som eljest ankommer på fakultets handläggning. Kanslern har att bestämma om bildandet av en dylik ämnesgrupp och att i samband därmed föreskriva, vilka lärare som skall ingå i gruppen och vilka ärenden som gruppen skall handlägga.

I ämnesgruppsinstitutet har man ett smidigt instrument för att främja samarbete över fakultetsgränserna liksom också för att garantera en sakkunnig handläggning av ärenden, som är av särskilt intresse endast för en del av en fakultets eller sektions ledamöter. Det är också möjligt att låta en ämnesgrupp omfatta jämväl sådana lärare, som icke är ledamöter av fakultet.

Ämnesgruppsinstitutet har hittills kommit till praktisk användning endast i ett fall, nämligen då genom kanslerns beslut den 13 maj 1960 en matematisk-naturvetenskaplig ämnesgrupp bildades vid universitetet i Göteborg, bestående av dels professorerna och laboratorerna i de matematisk-naturvetenskapliga ämnen, som då fanns inom universitetets då ännu odelade filosofiska fakultet, dels vissa ledamöter av universitetets medicinska fakultet. Genom adjunktion knöts sedermera till denna ämnesgrupp även de professorer vid Chalmers tekniska högskola, vilka hade ansvar för undervisning och examination jämväl för filosofiska examina. Såsom ämnesgruppens uppgift angavs i kanslerns beslut att antingen vara beredningsorgan eller — efter uppdrag av annan myndighet vid universitetet (närmast då den filosofiska fakulteten) — vara beslutande organ i på den filosofiska fakulteten ankommande ärenden rörande de matematisk-naturvetenskapliga ämnena. Från ämnesgruppens kompetens undantogs uttryckligen i kanslerns beslut ärenden rörande tillsättning av professors- och laboratorstjänster (motsvarande).

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen var denna enda ämnesgrupp, som hittills bildats, icke fullt representativ för tanken bakom ämnesgruppsinstitutets införande i universitetsstatuterna. Gruppen var knappast ett organ för samråd och samarbete över fakultetsgränser utan snarast ett embryo till en matematisk-naturvetenskaplig fakultet. Efter beslut vid 1961 års riksdag har ämnesgruppen också ombildats till en sådan fakultet. I denna ingår dock ingen av den medicinska fakultetens ledamöter, medan Kungl. Maj:t däremot medgivit, att den nya fakulteten må för högst tre år till ledamot välja »vid annat lärosäte anställd lärare, som bär huvudansvaret för undervisning och examination i visst ämne vid fakulteten». Med denna bestämmelse avses innehavarna av vissa ordinarie lärartjänster vid Chalmers tekniska högskola.

Enligt gällande ordning finns vid universitetet i Uppsala fem fakulteter, nämligen den juridiska, den teologiska, den medicinska, den humanistiska och den matematisk-naturvetenskapliga. Vid universitetet i Lund finns för närvarande sex fakulteter nämligen samma fem som i Uppsala jämte tills vidare också en ekonomisk fakultet. I den sistnämnda fakulteten ingår — förutom innehavarna av fem till densamma hörande professurer — en professor, vald av den juridiska fakulteten, och tre professorer i samhällsvetenskapliga ämnen, valda av den historisk-filosofiska sektionen. Vid universitetet i Göteborg finns för närvarande tre fakulteter, nämligen den medicinska, den humanistiska och den matematisk-

naturvetenskapliga. Även vid universitetet i Stockholm finns för närvarande tre fakulteter, nämligen den juridiska, den humanistiska och den matematisk-naturvetenskapliga. Samtliga humanistiska fakulteter är, som ovan framhållits, uppdelade på en historisk-filosofisk och en språkvetenskaplig sektion.

Fakultet och sektion består, som tidigare sagts, såsom beslutande församling av samtliga enligt Kungl. Maj:ts beslut till densamma hörande professorer och laboratorer (motsvarande). Vad universitetet i Stockholm beträffar kan Kungl. Maj:t vidare — efter förslag av det större konsistoriet — till ledamot av fakultet förordna sådan professor, som utan att vara anställd vid universitetet meddelar undervisning och förrättar examination därstädes. Den som förordnats som vikarie på professors- eller laboratorstjänst är som regel även ledamot av fakultet; dock kan vid beviljande av tjänstledighet för professor eller laborator föreskrivas, att den tjänstledige ordinarie innehavaren av tjänsten under tjänstledighetstiden skall behålla säte och stämma i fakulteten.

Endast ordinarie professor har säte och stämma i alla ärenden, som handlägges av fakultet. Laborator (motsvarande) har icke rätt att deltaga i handläggningen av ärenden, som gäller tillsättning av ordinarie lärartjänst (sålunda även ordinarie universitetslektorat). Motsvarande gäller den som tjänstgör som vikarie för professor eller laborator. Vikarie har icke heller rätt att deltaga i val av dekanus, val av ledamot av större konsistoriet, val av elektor för kanslersval, ärende rörande tillsättning av extra ordinarie lärartjänst samt ärende rörande antagande av oavlönad docent.

Nu förekommer det att andra akademiska lärare än professorer och laboratorer (motsvarande) självständigt svarar för visst ämne. Sådan lärare har rätt att deltaga i fakultets överläggningar (men ej i besluten) rörande ärenden, som »omedelbart beröra nämnda vetenskapsområdes intressen, dock ej ärende om tillsättning av ordinarie eller extra ordinarie lärartjänst eller antagande av oavlönad docent». Det förekommer vidare, att någon särskilt förordnas att uppehålla examinationen i visst ämne eller del därav. Sådan särskilt förordnad examinator har rätt att deltaga i fakultetens både överläggningar och beslut rörande just examinationen på det ifrågavarande området.

Fakultets och sektions arbete ledes av dess *dekanus*. Dekanus väljs för tre år i sänder av fakulteten (sektionen) själv. Valbara är endast fakultetens (sektionens) professorer. Fakultet (sektion) kan, om den så önskar, välja en prodekanus för samma tid och med samma bestämmelser i övrigt som gäller för val av dekanus. Väljes icke prodekanus, föreligger skyldighet för fakultetens (sektionens) professorer att i tur efter fullmaktsålder var och en under ett akademiskt år tjänstgöra som prodekaner. Av de humanistiska fakulteternas två sektionsdekaner är den till fullmaktsåldern äldste tillika den odelade fakultetens dekanus, medan den andre sektionsdekanus är fakultetens prodekanus.

Fakulteternas uppgifter sammanfattas i universitetsstatuternas § 41 sålunda: »Varje fakultet och sektion skall låta sig angeläget vara att främja forskningen, undervisningen och examinationen inom sitt område». Fakulteterna har skyldig-

het att taga erforderliga initiativ, »särskilt i fråga om undervisningens och examinationens anordnande, upprättandet av studieplaner samt bedömandet av disputationsprov».

Av detta kan sägas följa, att det är *fakulteterna* (sektionerna), som har ansvaret för utbildningens innehåll och organisation. Om undervisningen i något ämne är otidsenlig eller examinationen anordnad på mindre lämpligt sätt, är det sålunda fakulteten (sektionen) som har att vidtaga erforderliga åtgärder. Detta förhållande torde få ses mot bakgrund av att så gott som hela undervisnings- och examinationsbördan tidigare låg hos lärare, som tillika var ledamöter av fakulteten (professorerna). Organisationen kan därför sägas ytterst vara uppbyggd på möjligheten till kollegial övertalning.

Utbildningens organisation och tilldelningen av lärarkrafter för undervisningen i de filosofiska fakulteternas skilda ämnen regleras numera i huvudsak genom de s. k. *organisationsplanerna.* Dessa fastställes av Kungl. Maj:t efter yttrande av kanslern. Skyldigheten att utarbeta förslag till sådana organisationsplaner åligger fakulteterna (sektionerna). Undervisningen och examinationen inom samtliga fakulteter skall bedrivas inom ramen för s. k. *studieplaner.* Studieplan innehåller dels vad man skulle kunna kalla kursfordringar, d. v. s. en förteckning av den litteratur, som bör inhämtas för olika betygsgrader, dels bestämmelser rörande erforderliga förkunskaper för studier i ämnet (t. ex. krav på studentkunskaper i latin) och rörande sådan undervisning, som den studerande är skyldig deltaga i, dels erforderliga föreskrifter rörande vilka som må förrätta examinationen i ämnet, dels slutligen anvisningar och råd rörande studiegången. Studieplan skall för att vinna giltighet prövas och fastställas av kanslern.

Kanslerns uppgift att pröva och fastställa studieplaner innebär formellt en möjlighet för honom att påverka utbildningens vetenskapliga innehåll. Så har uppgiften emellertid knappast uppfattats. Kanslerns granskning av fakulteternas förslag till studieplaner har i stället i praktiken kommit att bli av huvudsakligen formell natur och gäller väsentligen två ting, nämligen dels likvärdighetskravet, dels förslagets förenlighet med den för ifrågavarande examen gällande examensstadgan. Kanslern har sålunda att tillse, att examina av samma slag avlagda vid skilda läroanstalter skall vara likvärdiga i den meningen, att de representerar ungefärligen samma garantier för kunskaper, färdigheter och mogenhet i omdömet. Det må i detta sammanhang understrykas, att ordet *likvärdighet* icke är och aldrig uppfattats som synonymt med ordet likhet. Kanslern kan sålunda för samma betygsgrad i ett och samma ämne fastställa studieplaner innefattande kurslitteraturförteckningar av sinsemellan starkt divergerande innehåll, under förutsättning att svårighetsgraden hos de två planerna bedömes som i stort sett lika.

Kanslern har — som ovan antytts — att vid sin granskning bedöma, huruvida en föreslagen studieplan innehållsmässigt står i överensstämmelse med gällande examensstadga. I examensstadgorna meddelas vissa föreskrifter rörande ut-

bildningens materiella innehåll, vanligen om vilka ämnen som skall ingå i viss examen, ibland också preciseringar beträffande de enskilda ämnenas inbördes vikt. I fråga om de juridiska, teologiska, samhällsvetenskapliga och medicinska utbildningslinjerna är dessa föreskrifter av naturliga skäl relativt fasta. Till sina väsentliga delar grundas de på riksdagsbeslut fattade i anslutning till utförligt motiverade propositioner rörande reformering av viss akademisk ämbetsutbildning. Som exempel må härvidlag erinras om 1954 års proposition och beslut rörande omläggning av läkarutbildningen. I fråga om de filosofiska examina är gällande examensstadgas bestämmelser rörande utbildningsinnehållet mindre fasta och detaljerade. Framför allt finns härvidlag en betydande frihet i fråga om valet av i examen ingående ämnen, en frihet som visserligen är mindre beträffande filosofisk ämbetsexamen än beträffande filosofie kandidatexamen, men som dock även i fråga om den förstnämnda examen är betydande jämfört med t. ex. den som gäller för medicinska examina.

I examensstadgorna finns även intagna vissa bestämmelser rörande normal studietid för betyg i visst ämne eller för hel examen. Kanslern har att vid sin granskning av förslag till studieplaner bedöma, huruvida de i förslagen angivna kursfordringarna är rimliga med hänsyn till dessa bestämmelser.

Vad här sagts rörande examensstadgor m. m. och rörande kanslerns granskning av förslagen till studieplaner och de föreskrifter han vid denna granskning har att gå efter, kan måhända ge ett intryck av en rätt långt gående begränsning av fakulteternas handlingsfrihet på utbildningens område. Det må dock understrykas, att *initiativet* på detta område i praktiken ligger hos fakulteterna. Fakulteterna är skyldiga att anordna undervisning inom ramen för gällande examensstadgor, men undervisningens närmare utformning framgår av de studieplaner, som fakulteterna överlämnar till kanslern för fastställelse.

För beredningen av de betydelsefulla ärendena rörande studie- och — i förekommande fall — organisationsplaner skall vid varje fakultet (sektion) finnas ett fast beredningsorgan, benämnt *undervisningsnämnd*. Undervisningsnämnden består av dekanus som ordförande och därjämte sex ledamöter. Av de sistnämnda utser fakulteten (sektionen) själv tre, varav två skall vara professorer och den tredje skall vara annan lärare än professor, medan återstående tre ledamöter utses av vederbörande studentkår på sätt denna själv beslutar. Av sammanlagt sju ledamöter är sålunda tre (inklusive ordföranden) professorer, tre studenter och en är en annan akademisk lärare än professor.

Undervisningsnämnderna har att bereda alla ärenden rörande utbildningens organisation samt rörande utformningen av studieplaner och studiehandböcker. Nämnden har initiativrätt i dessa och dylika frågor. Nämndens eller reservationsledes inom nämnden framförda synpunkter på förslag till studie- och organisationsplaner skall av fakulteten vidarebefordras till kanslern.

Det med undervisningsnämndsinstitutionen avsedda studentinflytandet i utbildningsfrågor är ytterligare förstärkt genom den bestämmelsen i statuterna, att undervisningsnämndens studentrepresentanter bör kallas att deltaga i

fakultetens överläggningar — men ej i besluten — rörande alla ärenden, som beretts av undervisningsnämnden.

Såsom framhållits i annat sammanhang har avnämarna av den akademiskt utbildade arbetskraften ett särskilt intresse i frågor rörande utbildningens innehåll och organisation. Detta intresse är i avseende på *lärarutbildningen* såtillvida beaktat, att examensstadgan för filosofiska examina ålägger universitetsmyndigheterna att vid utformningen av studieplaner i skolämnen för filosofisk ämbetsexamen taga hänsyn till »examens ändamål att utgöra villkor för behörighet till ämneslärarbefattningar» vid de allmänna läroverken (motsvarande) och seminarierna. Kanslern bör därjämte, innan han fastställer sådan studieplan, samråda med skolöverstyrelsen.

Genom en år 1960 genomförd statutändring har avnämarintresset tillgodosetts i en annan form beträffande utformningen av den nyinförda civilekonomutbildningen vid Lunds universitet. Till den ekonomiska fakulteten där har knutits ett *fakultetsråd* för ekonomutbildningen. Rådet består av fem à sju ledamöter, utsedda av Kungl. Maj:t för tre år efter förslag av det större konsistoriet. Detta förslag skall upprättas i samråd dels med länsstyrelsen i Malmöhus län, dels med Skånes handelskammare. Rådet utser inom sig ordförande och vice ordförande.

Fakultetsrådet är uteslutande ett rådgivande organ och dess befogenhet att avge råd är begränsad till frågor, som står i samband med ekonomutbildningens innehåll och organisation. Rådets uppgift är härvidlag att ägna uppmärksamhet åt att utbildningen »utformas på ett från näringslivets och den allmänna förvaltningens synpunkter ändamålsenligt sätt». Sina förslag och rekommendationer härutinnan har rådet att framlägga för den ekonomiska fakulteten. Fakultetens dekanus är emellertid skyldig att närvara vid rådets sammanträden. Universitetets rektor har därjämte rätt att närvara vid rådets sammanträden. På initiativ av dekanus må även annan universitetslärare kallas att närvara. Rektor, dekanus och annan universitetslärare, som är närvarande vid rådets sammanträde, har rätt att deltaga i överläggningarna men ej i besluten.

Råd med i stort sett samma konstruktion och uppgifter som fakultetsrådet för ekonomutbildning i Lund finns för den genom beslut vid 1961 års riksdag försöksvis organiserade akademiska sekreterarutbildningen i Uppsala liksom även för den genom beslut vid 1962 års riksdag försöksvis organiserade civilingenjörsutbildningen där.

Vad i det föregående nämnts beträffande på fakultet (sektion) ankommande uppgifter har gällt fakultets (sektions) roll såsom den för undervisningsorganisationen och den akademiska utbildningen i främsta rummet ansvariga universitetsmyndigheten. Fakultets och sektions uppgifter gäller emellertid i minst lika hög grad forskningssidan av universitetsverksamheten. De allra flesta av de

ärenden, som härutinnan handlägges av fakultet (sektion), har karaktär av *vetenskapliga bedömningsfrågor*, d. v. s. ärenden som gäller en sakkunnig prövning av vetenskaplig kompetens och vetenskapliga insatser.

Det är sålunda fakultet (sektion), som ansvarar för de akademiska disputationerna, utser opponent (»fakultetsopponent») och efter disputationen avger betyg över det avlagda disputationsprovet. Det är också fakulteten (i detta fall icke sektionerna), som utdelar de akademiska doktorsgraderna.

Då fakultet (sektion) vid sin bedömning av ett avlagt disputationsprov eller eljest finner, att en yngre forskare ådagalagt för s. k. docentkompetens erforderlig vetenskaplig skicklighet, kan fakulteten (sektionen) hos kanslern göra framställning om att vederbörande förordnas till docent vid universitetet. Fakulteten (sektionen) har därvid även att föreslå det ämnesområde, som det ifrågasatta docentförordnandet skall omfatta. Förordnande såsom docent innebär väsentligen en officiell kompetensförklaring och är icke förenat med vare sig egentlig undervisningsskyldighet eller löneförmåner. Emellertid finns vid fakulteterna ett antal e. o. docenttjänster, vilkas huvudsakliga syftemål är att bereda docentkompetenta forskare vid universitetet tillfälle till fortsatt forskning. Dessa tjänster tillsättes av det mindre konsistoriet efter förslag av vederbörande fakultet (sektion), som vid konkurrens mellan flera sökande har att bedöma, vilken eller vilka av dessa, som med hänsyn till sin vetenskapliga meritering i första hand bör ifrågakomma till de lediga docenttjänsterna.

Förutom de e. o. docenttjänsterna finns vid universiteten e. o. forskardocenttjänster, vilka främst är avsedda att bereda fortsatta forskningsmöjligheter åt vetenskapligt högt meriterade docenter efter de sex åren som e. o. docent. I fråga om dessa tjänster är först fakulteterna, därefter de mindre konsistorierna förslagsställande och kanslern tillsättande myndighet. I motsats till de e. o. docenttjänsterna är forskardocenttjänsterna icke bundna till viss fakultet eller viss ämnesgrupp, varför de mindre konsistorierna vid sin handläggning av ärenden rörande tillsättning av e. o. forskardocenttjänster har att göra en avvägning mellan de skilda fakulteternas kandidater.

Även i fråga om tillsättning av professurer och laboratorstjänster åligger det fakulteterna (sektionerna) att avge förslag. Även härvidlag gäller det en bedömning av »graden av ådagalagd vetenskaplig skicklighet», vid vilken bedömning hänsyn emellertid »jämväl» skall tagas till »ådagalagd skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning». Till ledning vid denna sin bedömning har fakulteterna (sektionerna) särskilda sakkunnigutlåtanden, avgivna av tre — i vissa fall fyra — av det större konsistoriet för varje särskilt befordringsärende utsedda sakkunniga. Dessa sakkunniga utses efter ett förslagsförfarande, som innebär, att samtliga fakulteter (sektioner samt — i förekommande fall — mot fakulteter/sektioner svarande kollegier vid fackhögskolorna), inom vilka fast lärartjänst finns inrättad inom den ledigförklarade tjänstens ämnesområde, har att avge förslag till sakkunniga. I fråga om vissa genom beslut vid 1962 års riksdag inrättade, för medicinsk och odontologisk undervisning och forskning gemen-

samt avsedda ordinarie lärartjänster vid Göteborgs universitet skall förslag till sakkunniga jämväl inhämtas från tandläkarhögskolornas lärarkollegier.

Fakulteterna (sektionerna) är förslagsställande myndigheter även i fråga om tillsättning av andra lärartjänster vid universiteten. Så är fallet beträffande universitetslektorat (ordinarie liksom även extra befattningar), lärartjänster i medicinska ämnen i lönegraderna 25 och 26, biträdande lärartjänster (extra ordinarie liksom med arvode förenade), forskarassistenttjänster, tjänster som utländsk lektor i främmande språk och — enligt vid vissa läroanstalter tillämpad praxis — assistent- och amanuenstjänster samt därjämte vissa mera speciella tjänster såsom förste trädgårds- och förste museiintendentstjänsterna vid de botaniska och zoologiska institutionerna. I samtliga dessa fall innefattar fakulteternas (sektionernas) förslag en bedömning av vetenskaplig kompetens samt därjämte en bedömning av pedagogisk kompetens, men härvid har helt naturligt de två slagen av bedömningar inbördes olika vikt vid tillsättningen av de olika typerna av befattningar.

I fråga om alla de tjänster, vid vilkas tillsättande fakulteterna (sektionerna) avger förslag, har fakulteterna (sektionerna) tillika att föreslå vikarier i fall av vakanser och tjänstledigheter m. m.

Beträffande fakulteternas (sektionernas) befattning med de personaladministrativa ärendena må sammanfattningsvis framhållas, att fakulteterna (sektionerna) *icke* själva *tillsätter* några tjänster,[1] icke heller avger förslag beträffande tjänster vid universitetsbibliotek, kansli och drätselverk eller icke-akademiska institutionstjänster av biträdeskaraktär, men att de däremot avger *förslag* beträffande *alla* akademiska *lärar*tjänster och — vid vissa läroanstalter — även beträffande assistent- och amanuenstjänster. Motiveringen härtill är givetvis den, att det väsentliga momentet i förslagsställandet är kompetensprövningen och att fakulteterna (sektionerna) är konstruerade som sakkunniga bedömningsorgan med ansvar för forskningen och den vetenskapliga utbildningen; icke såsom administrativa organ med ansvar för medelsförvaltning och författningstolkning. Som en konsekvens härav kan man se det förhållandet, att dekanus eller närmast berörd ledamot av fakulteten normalt är föredragande vid fakultetssammanträden och att någon form av förslags- eller reservationsskyldighet icke ålagts dem av universitetskansliets tjänstemän, som tjänstgör som fakultetssekreterare.

Fakulteterna (sektionerna) handlägger ytterligare en grupp av vetenskapliga bedömningsärenden, nämligen sådana som gäller fördelningen av vissa för forskningsändamål anvisade medel. Härvid uppträder fakulteten i vissa fall som beslutande myndighet; i andra fall såsom förslagsställande. De mest betydelsefulla ärendena härvidlag är fördelningen av licentiand- och doktorandstipendierna, en fördelning som inom ramen för gällande bestämmelser rörande

[1] Som ett undantag från denna regel gäller, att den medicinska fakulteten i Lund har att tillsätta vissa befattningar vid det till Lunds universitet anknutna sydsvenska sjukgymnastinstitutet.

stipendietid, behörighetsvillkor m. m. *avgöres* av fakulteten. (Detta är ett av de slag av ärenden, som avgöres av odelad humanistisk fakultet.) Motsvarande gäller fördelningen av anslagen till främjande av ograduerade forskares vetenskapliga verksamhet. I fråga om anslaget till biträdeshjälp åt vissa innehavare av e. o. docenttjänster göres däremot fördelningen av de till varje universitet anvisade beloppen av det mindre konsistoriet efter förslag av fakulteterna. I fråga slutligen om fördelningen av de stora anslagen till avlöningar åt annan icke-ordinarie personal än lärarpersonal är det större konsistoriet formellt den fastställande myndigheten. Emellertid är i verkligheten den ifrågavarande fördelningen vanligen avgjord dels, i fråga om de flesta nya tjänster, genom beslut eller uttalanden av statsmakterna t. ex. i samband med statsverkspropositionen, dels, i fråga om redan befintliga tjänster, genom nästföregående års fördelning. I fråga om fördelningen av anslagen till materiel m. m. och till nyanskaffning av apparater är kanslern beslutande myndighet, varvid kanslerns beslut grundas på förslag, som på basis av fakulteternas önskemål utarbetas av de större konsistorierna eller, efter delegation, något annat av den lokala universitetsstyrelsens organ. Fakulteterna har också att avge yttranden över eller själva göra framställningar om anslag ur universitetens reservfonder och ur anslaget till Extra utgifter.

I fråga om en av de här ovan nämnda fördelningsuppgifterna, nämligen den som gäller licentiand- och doktorandstipendierna, har inrättats särskilda beredningsorgan, de s. k. licentiand- och doktorandstipendiekommittéerna. Vid varje universitet skall en sådan kommitté tillsättas för var och en av de grupper av ämnesområden, som enligt gällande bestämmelser tilldelats visst antal stipendier. Eftersom visst antal av de för främjande av högre vetenskapliga studier inom humanistisk fakultet givna stipendierna företrädesvis skall gå till studier inom de samhällsvetenskapliga områdena, innebär detta att en särskild kommitté skall tillsättas för dessa samhällsvetenskapliga licentiand- och doktorandstipendier. Varje kommitté består av dels ett valfritt antal av vederbörande fakultet utsedda ledamöter, dels två studentrepresentanter utsedda av vederbörande studentkår på sätt denna beslutar. Kommittéerna har att avge yttrande rörande fördelningen av stipendierna; däremot icke i övriga ärenden rörande stipendierna.

Såsom närmast ansvarig myndighet för såväl forskningen som utbildningen inom sitt område har en fakultet helt naturligt skyldighet att skaffa sig en överblick över föreliggande behov och att på grundval därav göra erforderliga framställningar om förstärkningar av de personella och materiella resurserna vid de till fakulteten hörande vetenskapliga institutionerna. Fakulteternas (sektionernas) uppgift såsom *petita-instans* torde få anses utgöra en av deras mest betydelsefulla uppgifter. Därmed är också sagt, att fakulteterna (sektionerna) har ett primärt ansvar för planläggningen av universitetsväsendets — såväl forskningens som den akademiska utbildningens — utbyggnad.

Den här lämnade redogörelsen för de mest väsentliga av fakulteternas (sektionernas) arbetsuppgifter torde avslutningsvis böra kompletteras med en redo-

Fakultet/sektion	Universitetet i			
	Uppsala	Lund	Göteborg	Stockholm
Jur. fak.	13	13	—	18[2]
Teol. fak.	8	8	—	—
Med. fak.	39	46	40	—
Hist.-filos. sekt.	23	19	14	25
Språkv. sekt.	14	11	9	8
Mat.-nat. fak.	37	31	14[1]	27
Ekon. fak.	—	5 (+4)	—	—

görelse för deras arbetssätt, sådant detta i praktiken kommit att gestalta sig. Därvid är till en början att märka, att fakulteterna (sektionerna) är högst varierande i avseende på sin storlek. I ovanstående tablå anges de enskilda fakultets- respektive sektionsförsamlingarnas storlek på grundval av personalläget läsåret 1962/63 (ordinarie och personliga tjänster). Antalet ledamöter av de humanistiska fakulteterna fås lätt genom addition av de angivna talen för dessa fakulteters två sektioner.

Mot den i tablån illustrerade olikheten i avseende på fakultetsförsamlingarnas storlek svarar helt naturligt en skillnad också i avseende på fakulteternas arbetsbelastning. Den sistnämnda skillnaden torde till och med vara icke obetydligt större än skillnaden beträffande antalet ledamöter i församlingarna. I fråga om de personaladministrativa arbetsuppgifterna må härutinnan framhållas, att de stora fakulteternas lärartjänster som universitetslektor och lärare i medicinsktkliniska ämnen saknar motsvarighet inom de små fakulteterna och att biträdestätheten är avsevärt högre inom de stora experimentella fakulteterna än inom de juridiska och teologiska. Motsvarande torde gälla huvuddelen av de vetenskapliga bedömningsfrågor, som fakulteterna har att handlägga. Antalet licentiand- och doktorandstipendier per professur/laboratur var sålunda budgetåret 1961/62 3,2 vid de humanistiska fakulteterna[3] och 1,6 respektive 1,7 vid de teologiska och matematisk-naturvetenskapliga[3] men endast 0,4 vid de juridiska och medicinska fakulteterna (där licentiandstipendier saknas). Antalet disputationer läsåret 1958/59 per professur/laboratur var 0,1 vid de juridiska fakulteterna mot 0,3 à 0,5 vid de övriga universitetsfakulteterna.

Ytterligare en olikhet i arbetsbetingelser de skilda fakultetstyperna emellan ligger däri, att de enskilda ledamöterna av vissa fakulteter i utbildningshänseende och i vetenskapligt hänseende står varandra närmare än ledamöterna av andra fakulteter gör. Inom var och en av de juridiska, teologiska och medicinska

[1] Inklusive de ledamöter av fakulteten, vilkas tjänster tillhör Chalmers tekniska högskola.
[2] Häri ingår en av fondmedel bekostad professur i försäkringsrätt.
[3] Göteborg frånräknat.

fakulteterna har så gott som samtliga ledamöter en gemensam grundutbildning och de sysslar i sin vetenskapliga verksamhet så gott som alla inom ett i någon mening sammanhållet forskningsområde. Inom de historisk-filosofiska sektionerna och de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna är förhållandena härutinnan otvivelaktigt helt annorlunda. Därtill kommer, att ansvaret för de starkt samordnade juridiska, teologiska och medicinska utbildningsorganisationerna fordrar ett avsevärt intimare samarbete på fakultetsplanet än fallet är med den utbildningsorganisation, som regleras av stadgan angående filosofiska examina. Sammanfattningsvis kan sålunda konstateras, att arbetet inom de juridiska, teologiska och medicinska fakulteterna fordrar mera av samarbete och mera av jämkningar mellan olika intressen än arbetet inom de filosofiska fakulteterna gör, men att själva förutsättningarna för samarbete helt allmänt får sägas vara mest gynnsamma inom de tre förstnämnda slagen av fakulteter. Detta förhållande torde åtminstone delvis förklara, varför de påfrestningar, som fakulteternas ökande storlek fört med sig, i det ena fallet (de medicinska fakulteterna) lett till olika former av arbetskoncentration (delegation till dekanus, studierektor och fakultetsnämnd) men i det andra fallet (de filosofiska fakulteterna) lett till fakultets- och sektionssprängning.

Av det anförda torde framgå, att fakultetsarbetet måste gestalta sig helt olika vid de skilda typerna av fakulteter. Inom de stora fakulteterna — främst de medicinska och de matematisk-naturvetenskapliga — har man begagnat rätten att till dekanus delegera beslutanderätten i en rad mera rutinbetonade ärenden, vilka de små fakulteterna ännu har möjlighet att handlägga vid fakultetssammanträde. Som illustration härtill återges här nedan den medicinska fakultetens i Uppsala beslut den 18 oktober 1956:

»På förslag av fakultetsnämnden beslöt fakulteten uppdraga åt dekanus att å fakultetens vägnar

A. avgiva yttrande över ansökningar om
   1) tjänstledighet under högst sex månader för akademiska lärare och assistenter ävensom avgiva förslag till vikarie;
   2) befrielse från undervisning för innehavare av docentbefattning (undervisningsfri termin eller befrielse på grund av opposition);
   3) förordnanden av biträdande lärare och assistenter;
   4) avlöningsförmåner under tjänstledighet;
   5) undervisningens anordnande (koncentration, utbyte);
   6) resebidrag;
   7) statsbidrag till fortsatt utgivande av vetenskapliga tidskrifter;
   8) avsked vid uppnådd pensionsålder;

B. hemställa om arvoden till sakkunniga och fakultetsopponenter;

C. besluta om
   1) förkortad spikningstid;
   2) tillstånd att försvara disputationsavhandling på främmande språk;
   3) tillstånd för doktorandstipendiat att inneha bisyssla eller vistas på annan ort inom riket.

Som allmän förutsättning för det givna bemyndigandet skulle gälla, att i förekommande fall vederbörande ämnesrepresentant yttrat sig över ansökningen och anledning icke förelåg att avvika från dennes mening. Skulle det sistnämnda vara fallet eller eljest tveksamhet föreligga, skulle ärendet behandlas av fakulteten.»

Motsvarande regler för delegation av beslutanderätt till dekanus har fastställts av de flesta större fakulteter.

Det citerade beslutet av den medicinska fakulteten i Uppsala illustrerar även vissa andra för fakultetsarbetet inom de större fakulteterna karaktäristiska drag. Det ena är den *fakultetsnämnd,* på vars förslag det citerade beslutet fattades. Denna nämnd är ett av fakulteten själv tillsatt, fast beredningS- och arbetsutskott, som i det aktuella fallet består av dekanus såsom ordförande, prodekanus och därjämte fyra av fakulteten inom sig för två år i sänder utsedda ledamöter. Mandatperioderna för de valda ledamöterna är saxade, så att två platser står under val varje år. De valda ledamöterna skall därjämte utses så, att två tillhör teoretiska och två kliniska ämnesområden, och därjämte skall minst en av de valda ledamöterna vara laborator (motsvarande).

En motsvarande fakultetsnämndsinstitution finns för närvarande även på andra håll. Förutom fasta beredningsorgan av nu nämnt slag finns vid de större fakulteterna andra, mer eller mindre tillfälliga beredningsorgan för vissa speciella uppgifter. Det förekommer sålunda, att en särskild kommitté bereder frågor rörande fördelningen av anslaget till främjande av ograduerade forskares vetenskapliga verksamhet. På sina håll har en fakultet även tillsatt särskild kommitté för utredning av fakultetens byggnadsfrågor. Även petitakommittéer tillsättes av fakulteterna för beredning av petitaärendena. I fråga om remisser torde det vara ett vanligt och sedan länge praktiserat förfarande att fakulteten utser en tillfällig kommitté med uppdrag att till fakultetens nästkommande sammanträde utarbeta ett förslag till fakultetens yttrande i det remitterade ärendet.

Ett beredningsförfarande av det slag, som bedrives inom ett arbetsutskott eller en beredande kommitté, är lämpligt endast beträffande en del av de ärenden en fakultet har att handlägga, nämligen sådana ärenden, t. ex. petitaärenden och remissyttranden, som fordrar ett gemensamt ställningstagande grundat på en avvägning mellan de intressen, som fakultetens ledamöter företräder. För ärenden som direkt gäller endast ett enda ämnesområde blir arbetsformerna naturligen andra. En fakultet är till sin uppbyggnad en kollegial församling bestående av vetenskapsmän, som var och en fungerar som ledare för en många gånger omfattande personal och en högt specialiserad verksamhet. Med hänsyn härtill har det befunnits mest praktiskt, att varje ärende, som direkt berör visst ämnesområde, muntligen eller skriftligen föredrages av den eller dem av fakultetens ledamöter, som ärendet närmast berör. Man skulle kunna karaktärisera arbetsformen i fråga om dessa slag av ärenden så, att ämnesprofessorn (eller ämnets ordinarie lärare) förelägger kollegerna sin uppfattning, varvid det förutsättes, att kollegerna, som i de enskilda ärendena naturligen

är mindre sakkunniga än ämnesprofessorn själv, endast undantagsvis finner anledning till avvikelse från dennes förslag. Fakultetsbehandlingen av ärenden av nu ifrågavarande slag — t. ex. avhandlingsbetyg, studieplaner, vikariatsförordnanden — blir därför i nio fall av tio en passage, ett tillfälle till kollegial insyn. Systemets värde ligger givetvis i de möjligheter det ger till kollegial övertalning eller rättelse genom majoritetsbeslut och den omständigheten, att dessa möjligheter endast sällan begagnas, utgör icke något bevis för att fakultetsbehandlingen skulle vara överflödig. Med lika stor rätt skulle i stället kunna sägas, att förhållandet visar, att det med fakultetsbehandlingen avsedda syftet tillgodosetts.

Det ovan citerade beslut, genom vilket en fakultet överflyttat sin beslutanderätt i vissa ärenden på dekanus, gäller just sådana slag av ärenden, av vilka vart och ett direkt berör endast ett ämnesområde. Delegationsbeslutet kan därför sägas ha den innebörden, att fakulteten på dekanus överflyttat den kollegiala insynen i en rad rutinsaker, vars handläggning väsentligen fordrar en viss fasthet och enhetlighet i praxis. Det bör dock observeras, att fakulteten förbehållit sig rätt till diskussion in pleno och samtidigt förbehållit ämnesprofessorn rätt att i sittande fakultet motivera sin uppfattning, därest dekanus för sin del skulle finna skäl till avvikelse från hans förslag.

4. Institutionerna

De organ inom universitetsorganisationen, som den hittills lämnade redogörelsen omfattar — kanslern, den lokala universitetsstyrelsens organ och fakulteterna — har huvudsakligen *administrativa* uppgifter i avseende på universitetens verksamhet. Den *egentliga* universitetsverksamheten, forskning och utbildning, bedrives vid *institutionerna*. Dessa skulle kunna betecknas som de akademiska produktionsenheterna. Deras betydelse i den organisation det här gäller är därmed sakligt sett klar.

Trots att institutionerna sålunda har en mycket stor betydelse för universitetens verksamhet, är deras formella ställning och förvaltning endast i ringa grad reglerad i universitetsstatuterna. Detta sammanhänger delvis med att de flesta av universitetsinstitutionerna vuxit fram och fått en självständig funktion först under de senaste 10 à 15 åren.

Universitetsinstitutioner av ett speciellt slag är *universitetsbiblioteken* i Uppsala, Lund och Göteborg. Ett universitetsbibliotek är universitetets gemensamma institution och förvaltas, under det större konsistoriets tillsyn, av överbibliotekarien »som chef». För förvaltningen gäller vidare särskilda, av kanslern fastställda reglementen. Bl. a. härigenom blir universitetsbiblioteken relativt klart avgränsade förvaltningsenheter inom universiteten.

Oklarheten beträffande institutionernas formella ställning gäller universitetens övriga institutioner och »inrättningar». Två slag av institutioner finns, nämligen dels de vetenskapliga institutionerna för forskning och utbildning, dels institutioner »hörande till någon av de fria konster, i vilka undervisning meddelas vid universitetet» (musik, gymnastik och idrott, ridning m. m.). Institutionerna av sistnämnda typ kan tills vidare här lämnas åt sidan med den anmärkningen endast, att de förestås av särskilt anställda lärare, men att någon av universitetets professorer brukar utses att såsom institutionens »inspektor» företräda institutionen inför konsistorier och drätselnämnd.

Rörande de vetenskapliga institutionerna stadgar universitetsstatuterna endast, att de var och en förvaltas av en föreståndare (prefekt) med biträde av honom underställd personal, att tjänsteman vid institution ej får idka handel eller annan förvärvsverksamhet inom institutionens lokaler och ej utan föreståndarens medgivande där får utföra arbete för enskild uppdragsgivares räkning samt att kanslern eller, efter kanslerns bemyndigande, drätselnämnden har att utfärda närmare föreskrifter rörande institutionernas förvaltning. Härjämte innehåller statuterna vissa regler rörande vem som skall vara institutionsföreståndare och hur sådan utses. Dessa bestämmelser innebär, att självskriven som föreståndare är »professor, till vilkens ämnesområde institutionen eller inrättningen hör». Om i ämnet finns mer än en professor, har kanslern att antingen utse en av professorerna att tillika vara institutionsföreståndare eller fördela föreståndargöromålen mellan institutionens professorer. Finns i ämnet endast laborator, är denne självskriven föreståndare. Finns ej heller laborator, har det större konsistoriet att utse föreståndare för institutionen.

Universitetsstatuterna förutser även möjligheten att två eller flera institutioner gemensamt brukar vissa lokaler eller viss personal. I sådant fall »skall kanslern förordna en av föreståndarna att efter samråd med övriga berörda föreståndare handhava de gemensamma angelägenheterna».

Några närmare, generella föreskrifter rörande institutionernas förvaltning synes icke ha utfärdats av kanslern och knappast heller av drätselnämnderna.

Som framgår av den lämnade redogörelsen för gällande bestämmelser förutsätter dessa att institution tillhör ett »ämnesområde». Någon systematiskt genomförd ämnesindelning kan emellertid knappast sägas ligga till grund för den nuvarande institutionsindelningen. Såsom belysande härför kan följande nämnas. Ämnet zoofysiologi, som är examensämne i filosofie licentiatexamen men ej i kandidat- och ämbetsexamina, har egna institutioner, medan däremot ämnet elektronik, som i examenshänseende vid vissa läroanstalter har samma ställning som ämnet zoofysiologi, i institutionellt hänseende räknas som en del av ämnet fysik. Inom ämnesområdet kemi växlar institutionsindelningen från universitet till universitet. Så har i Uppsala ämnena biokemi och fysikalisk kemi egna institutioner, medan ämnena oorganisk kemi, organisk kemi och analytisk kemi har varsin »avdelning» av vad som där kallas den kemiska institutionen. Inom ämnet patologi finns såväl i Uppsala som i Göteborg två institutio-

ner, kallade patologiska institutionen I och patologiska institutionen II. Det förekommer också att två ämnen har gemensam institution. Så är fallet beträffande ämnena praktisk och teoretisk filosofi i både Uppsala och Lund.

Här belysta förhållanden avspeglar givetvis en historisk tillväxtprocess, som påverkats av tillfälliga förhållanden.

I gällande bestämmelser finns icke heller någon bestämning av vad en institution omfattar i materiell mening. Ej heller preciseras vad som skall menas med institutionsföreståndaren »underställd personal». Härvidlag torde emellertid praxis ha utvecklats i relativt ensartad riktning. Institutionen torde sålunda ganska allmänt anses innefatta icke blott all för den där bedrivna forskningen och undervisningen anställd personal (forsknings-, lärar- och biträdespersonal) och för samma ändamål disponerade apparater och samlingar utan även de till verksamhetens förfogande ställda lokalerna (byggnaderna) och den för dessas skötsel anställda personalen (ekonomibiträden, eldare etc.). I fråga om subordinationsförhållandena torde generellt kunna sägas, att, vid institutioner med mera än en professor, den av professorerna, som icke tillika är institutionsföreståndare, *icke* heller är underställd föreståndaren. I fråga om laboratorerna är förhållandena icke helt klara. Helt klart är dock, att en laborator i avseende på sin forskning icke är att betrakta som underställd föreståndaren eller överhuvudtaget någon. Beträffande undervisningen åter föreskriver universitetsstatuterna skyldighet för professorer, men icke för laboratorer, att »utöva ledning och tillsyn beträffande undervisning, som bedrives av honom underställd personal». Detta måste tolkas så att professor, och följaktligen särskilt den professor som tillika är institutionsföreståndare, intager en viss förmansställning gentemot laborator. I fråga slutligen om de administrativa uppgifterna stadgar statuterna skyldighet för laborator att »i förekommande fall biträda vid förvaltningen av vetenskaplig institution eller annan inrättning». Härvidlag är det sålunda klart, att laborator är att betrakta som tillhörande den institutionsföreståndaren underställda personalen.

Emellertid torde frågor rörande tolkningen av nyss berörda föreskrifter ytterst sällan aktualiseras. I praktiken torde förvaltningen av en institution gestalta sig i stort sett på följande sätt. Undervisningsuppgifternas fördelning mellan institutionens olika lärare fastställes genom ett samråd mellan dem eller i varje fall genom ett samråd mellan professorer och laboratorer. De för undervisningen erforderliga lokalerna samt personal- och materielresurserna liksom den för undervisningen erforderliga andelen av materielanslaget anses vara gemensamma för hela institutionen och förvaltas direkt av institutionsföreståndaren. De därefter för forskningen tillgängliga resurserna fördelas sedan mellan institutionens forskare — professorer, laboratorer och eventuellt docenter — efter inbördes samråd. Om därvid viss assistent- och biträdespersonal tilldelats viss forskare, anses denne vara personalchef med tillsyn och ansvar för den honom tilldelade personalen och även med rätt för honom att vid uppkommande vakanser föreslå nya tjänsteinnehavare. Om vidare viss del av institutionens materielanslag avsättes

för viss forskares verksamhet, disponerar han detta på eget ansvar och redovisar antingen hos institutionsföreståndaren eller direkt hos universitetets drätselverk. Petita och andra framställningar om anslags- och personalförstärkningar liksom förslag rörande studie- och organisationsplaner etc. torde som regel göras gemensamt antingen av samtliga lärare, som samtidigt är ledamöter av fakulteten (professorer och laboratorer), eller av institutionens professorer ensamma.

Förutsättningen för att den här skisserade, normala organisationen skall fungera väl, är helt naturligt att ett gott samarbete råder mellan institutionens olika befattningshavare, främst då mellan dem av dessa, som innehar ordinarie lärartjänster som professorer, laboratorer eller universitetslektorer. Om denna förutsättning saknas eller om ett samråd i enskilda ärenden icke leder till enighet, torde det vid en-professorsinstitutioner förekomma, att professorn ensam beslutar i kraft av sitt uppdrag som institutionsföreståndare. Vid institutioner med mera än en professor torde ett sådant förfarande allmänt anses vara uteslutet, om enighet i något ärende ej skulle uppnås mellan institutionens professorer. I sådant fall torde saken anses böra i någon form bringas inför fakulteten, dekanus eller rektor. I fall då intressekonflikt eller meningsskiljaktighet föreligger mellan å ena sidan professor(er) och å den andra laborator(er), torde vanligen ett motsvarande förfarande anses böra tillgripas, men härvidlag har praxis angivits vara något oklar.

Det bör i detta sammanhang understrykas, att institutionerna formellt är delar av universitetet, icke delar av fakulteten. All personal, som avlönas med medel från avlöningsanslaget, är anställd vid universitetet. En institutions materielanslag är en del av universitetets materielanslag, en del som ofta i form av ett förskott ställes till institutionens förfogande. Institutionsföreståndaren har sedan att redovisa inför universitetets myndigheter. Även samlingar, apparatur och annan materiel är att betrakta som universitetets egendom, även om inköpen gjorts av institutionsföreståndaren med anlitande av medel, som genom universitetet ställts till institutionens förfogande.

C. Karolinska institutet

Karolinska institutet har karaktär av en såsom en fristående läroanstalt organiserad medicinsk fakultet. Institutet står under universitetskanslerns överinseende på samma sätt som universiteten. Vad i föregående avsnitt av detta kapitel sagts om kanslerns ställning och uppgifter i förhållande till universiteten har följaktligen full tillämplighet även i avseende på karolinska institutet. Institutets lärarkollegium deltar genom elektorer i kanslersval på samma sätt som universitetsfakulteterna.

För karolinska institutet gäller i övrigt särskilda stadgar, fastställda av Kungl. Maj:t den 28 januari 1916 men sedermera på ett stort antal punkter ändrade. Förslag till nya och omarbetade stadgar för institutet har utarbetats och underställts Kungl. Maj:t för fastställelse.

Institutets styrelse och förvaltning handhas enligt gällande stadgar av dess lärarkollegium, dess kollegie- och förvaltningsnämnder samt av dess rektor.

a) Lärarkollegiet

Karolinska institutets lärarkollegium består av institutets samtliga professorer samt — vid behandling av ärenden, som angår biblioteket — överbibliotekarien.

Till skillnad mot vad fallet är beträffande lärarkollegiets närmaste motsvarighet vid ett universitet — den akademiska församlingen och fakulteterna — är laboratorerna (motsvarande) icke ledamöter av lärarkollegiet. En annan skillnad ligger däri, att överbibliotekarien är den ende av institutets förvaltningstjänstemän, som har säte och stämma i kollegiet, och att detta ledamotskap är begränsat till biblioteksärenden och sålunda icke gäller t. ex. rektorsval eller val av elektorer för kanslersval. Bestämmelserna rörande professorsvikaries ledamotskap är vidare något mera restriktivt utformade i institutets stadgar än motsvarande bestämmelser är i de nuvarande universitetsstatuterna.

Som antytts fullgör karolinska institutets lärarkollegium de funktioner, som vid universiteten utövas av den akademiska församlingen. Det är sålunda kollegiet, som väljer rektor och vissa ledamöter av förvaltningsnämnden.

Lärarkollegiet utövar vidare de funktioner, som vid universiteten tillkommer de större konsistorierna. Det är sålunda lärarkollegiet, som, liksom ett större konsistorium, har »allmän tillsyn och vård om institutets såväl vetenskapliga som ekonomiska angelägenheter». Kollegiet har också att behandla förslag om nya instruktioner, reglementen och andra allmänna föreskrifter rörande institutets »vetenskapliga verksamhet, inrättningar och hushållning». Kollegiet avger, liksom de större konsistorierna, institutets årliga petita liksom även remissyttranden i viktiga ärenden. Liksom de större konsistorierna vid universiteten utser lärarkollegiet sakkunniga för bedömning av de sökande till ordinarie lärartjänster. Kollegiet beslutar även om fördelning av anslaget till avlöningar åt viss icke-ordinarie personal och om förslag till fördelning av anslaget till materiel m. m.

Såtillvida motsvarar karolinska institutets lärarkollegium också det mindre konsistoriet vid ett universitet, att det är kollegiet, som har att »vaka över att undervisningen och examinationen vederbörligen upprätthålles samt över lärarnas och de studerandes förhållande i vad som hör till studierna».

Karolinska institutets lärarkollegium är emellertid icke blott läroanstaltens högsta styrelseorgan; det fungerar därjämte som en medicinsk fakultet. Kollegiet har sålunda att bedöma gradualavhandlingar, att upprätta förslag till innehavare av ordinarie och icke-ordinarie lärartjänster, att utdela doktorandstipendier och fördela anslag till främjande av ograduerade forskares vetenskapliga verksamhet etc. Överhuvudtaget gäller, att vad i föregående avsnitt av detta kapitel angivits såsom fakulteternas uppgifter vid universiteten vid karolinska institutet handhas av lärarkollegiet. Det kan förtjäna att i detta sammanhang

särskilt påpeka, att vid karolinska institutet samma organ — nämligen lärarkollegiet — utser sakkunniga och upprättar förslag i ärenden rörande tillsättning av ordinarie lärartjänster. Vid universiteten är, som framgår av det föregående, dessa båda uppgifter fördelade mellan det större konsistoriet å ena sidan och vederbörande fakultet å den andra.

Lärarkollegiet består för närvarande av 47 ledamöter jämte överbibliotekarien. Trots att de för närvarande 32 laboratorerna och prosektorerna icke är ledamöter av kollegiet, är detta sålunda större än den största av universitetsfakulteterna (den medicinska fakulteten i Lund).

För beredningen av ärenden rörande utbildningens innehåll och organisation finns vid karolinska institutet liksom vid universitetsfakulteterna en *undervisningsnämnd*. Dennas uppgifter är desamma som universitetens undervisningsnämnders. I avseende på sin sammansättning skiljer sig emellertid institutets undervisningsnämnd från fakulteternas såtillvida, att den förstnämnda uteslutande skall bestå av professorer. I praktiken utses dock numera utöver professorerna en företrädare för övriga lärare att ingå i nämnden. I nämnden ingår icke några ledamöter utsedda av institutets studentkår (medicinska föreningen). Däremot är undervisningsnämnden ålagd att minst en gång varje läsår sammanträda med »ombud för den studerande ungdomen» för »överläggningar» angående undervisningens anordnande, studieplaner och därmed sammanhängande frågor. Studentombudens uppgift är sålunda uteslutande rådgivande, och formella garantier saknas för att ombudens synpunkter skall föras vidare till lärarkollegium och kansler. I praktiken deltager dock studentombuden regelbundet i undervisningsnämndens sammanträden och torde därvid få sin mening beaktad i samma utsträckning som om de vore ledamöter.

Inom karolinska institutets undervisningsnämnd — liksom även inom de medicinska fakulteternas — fungerar en av lärarrepresentanterna som särskilt utsedd föredragande i nämnden. Denne ledamot benämnes *studierektor*. Studierektorn vid karolinska institutet uppbär ett särskilt arvode för sitt arbete i denna egenskap.

b) Kollegienämnden

Karolinska institutets kollegienämnd består av institutets rektor såsom ordförande, dess dekanus (vice rektor) samt därjämte av tre professorer, valda av lärarkollegiet för tre år i sänder. Vid nämndens behandling av ärende, som angår biblioteket, har vidare överbibliotekarien och vid behandling av stipendieärende vederbörande stipendieinspektor säte och stämma i kollegienämnden. Däremot saknas bestämmelser om ledamotskap för vederbörande chefstjänsteman vid handläggning av ärenden rörande den ekonomiska förvaltningen respektive institutets kansli.

Kollegienämndens väsentliga uppgift är att fungera som ett beredningsorgan åt lärarkollegiet för ärenden, som icke är av ekonomisk natur. Någon skyldighet

för kollegiet att behandla viss grupp av ärenden först efter vederbörlig beredning i kollegienämnden föreligger emellertid icke. Kollegienämnden har vidare att handlägga personaladministrativa ärenden i ungefär samma utsträckning som det mindre konsistoriet vid ett universitet. Däremot saknas motsvarighet till den bestämmelse i universitetsstatuterna, som ålägger det mindre konsistoriet att handlägga alla sådana ärenden, rörande vilka icke uttryckligen är föreskrivet, att de tillhör annan myndighet. Kollegienämnden vid karolinska institutet kan — bl. a. därför — allmänt sägas ha en formellt sett avsevärt svagare ställning än universitetens mindre konsistorier. (Härvid kan bortses från att kollegienämnden på *en* punkt, nämligen som stipendieutdelande organ, fullgör funktioner, som vid ett universitet ankommer på det större konsistoriet.) Karaktäristisk härför är bestämmelsen, att om kollegienämnden i ett ärende, över vilket vederbörande professor avgivit yttrande, kommer till ett annat beslut än det som i yttrandet förordats, ärendet skall hänskjutas till lärarkollegiet för avgörande.

c) Förvaltningsnämnden

Som beredande organ vid sidan av kollegienämnden finns vid karolinska institutet en läroanstaltens förvaltningsnämnd, bestående av rektor såsom ordförande, dekanus (vice rektor) samt därjämte två professorer, valda av lärarkollegiet för ett år i sänder. En bestämmelse, som helt saknar motsvarighet i universitetsstatuterna, stadgar, att sådant val för giltighet fordrar stadfästelse av kanslern.

Förvaltningsnämndens uppgifter är väsentligen desamma som de som vid ett universitet ankommer på drätselnämnden. (Se därom ovan s. 446 ff.)

I sitt arbete »biträdes» förvaltningsnämnden av institutets intendent, vilken har skyldighet att närvara vid nämndens sammanträden och rättighet att därvid deltaga i överläggningarna, men ej i besluten.

d) Rektor

Rektor väljes av institutets lärarkollegium för en tid av tre år i sänder. Bestämmelserna rörande valbarhet är desamma som motsvarande bestämmelser i universitetsstatuterna. Enligt en bestämmelse, som däremot numera saknar motsvarighet i universitetsstatuterna, skall rektorsval för att vinna giltighet underställas kanslern för prövning av att valet blivit i laga ordning förrättat. Finner kanslern, att så skett, har han att stadfästa valet, varefter den valde kan inträda i utövning av rektorsämbetet.

I fråga om rektors professorstjänst och hans rätt till befrielse från den därmed förenade undervisnings- och examinationsskyldigheten gäller samma bestämmelser som beträffande universiteten. Även till karolinska institutets rektor utgår visst befattningsarvode och visst representationsbidrag.

Bestämmelserna rörande rektors åligganden är i huvudsak av samma innehåll som motsvarande bestämmelser i universitetsstatuterna. (Se ovan s. 448 ff.)

Vid ledighet i rektorsämbetet liksom vid förfall för rektor uppehålles rektors ämbete av institutets *dekanus* eller, vid förfall för dekanus, av dess prodekanus. Dekanusvärdigheten går efter fullmaktsålder i tur mellan institutets professorer. Dekanus' tjänstgöringstid är enligt stadgarna ett år, men möjlighet att utsträcka tiden till tre år har tillskapats genom Kungl. Maj:ts beslut den 8 april 1960. Kanslern kan på särskild framställning befria professor från skyldigheten att mottaga dekanatet.

Dekanus är rektors ställföreträdare och såsom sådan ledamot och vice ordförande i kollegie- och förvaltningsnämnderna samt vice ordförande i lärarkollegiet. Så långt är dekanus' ställning densamma som prorektors vid ett universitet. På dekanus ankommer emellertid därjämte vissa smärre uppgifter, som vid universiteten åligger fakulteternas dekaner, bl. a. vissa funktioner vid akademiska disputationer.

Prodekanus, d. v. s. dekanus' ställföreträdare, är den av professorerna, som närmast föregående läsår tjänstgjorde som dekanus. Även vid treårigt dekanat är tjänstgöringstiden för prodekanus ett år. Värdigheten som prodekanus går i sådant fall i tur mellan institutets professorer efter fullmaktsålder.

e) Institutionerna

Stadgarnas bestämmelser rörande förvaltningen av karolinska institutets bibliotek och övriga institutioner är av väsentligen samma innehåll som motsvarande bestämmelser rörande universitetsinstitutionerna.

Sammanfattning

Ett för universitetsorganisationen karaktäristiskt drag är de i universitetsstatuterna stadgade möjligheterna till delegation av beslutanderätt — från rektor till chefstjänstemännen, från det större konsistoriet till det mindre eller rektor eller särskild nämnd, från det mindre konsistoriet och drätselnämnden till rektor, särskild nämnd eller tjänsteman, från fakultet till ämnesgrupp, särskild nämnd eller dekanus. Dessa delegationsmöjligheter har sin fulla motsvarighet beträffande karolinska institutet och har bl. a. utnyttjats så, att ett med begränsad beslutanderätt utrustat organ, *den förstärkta kollegienämnden,* provisoriskt inrättats för handläggning av vissa eljest på lärarkollegiet ankommande ärenden.

På vissa punkter skiljer sig emellertid bestämmelserna beträffande institutet från motsvarande bestämmelser för universiteten. Dessa skiljaktigheter är självfallet till en del betingade av det förhållandet att institutet är en självständig läroanstalt omfattande en enda fakultet. Till andra delar är dessa skiljaktigheter betingade av att karolinska institutets stadgar (utfärdade år 1916, d. v. s. samma år som de tidigare gällande universitetsstatuterna tillkom) icke som universitets-

statuterna nyligen reviderats. De i det föregående redovisade skiljaktigheterna beträffande laboratorernas (motsvarande) och chefstjänstemännens ställning och undervisningsnämndens sammansättning är otvetydigt betingade av detta förhållande. För karolinska institutet härutinnan ännu gällande bestämmelser, liksom bestämmelserna om stadfästelse av rektorsval och om dekanusvärdighetens cirkulation efter fullmaktsålder, hade motsvarigheter i 1916 års universitetsstatuter, som ändrades respektive borttogs vid 1956 års statutrevision.

D. Medicinska högskolan i Umeå

Medicinska högskolan i Umeå är liksom karolinska institutet en fristående medicinsk läroanstalt. Såsom sådan är den emellertid ännu icke fullständigt utbyggd. Dess organisation är också provisorisk och regleras genom ämbetsskrivelse av den 30 juni 1958 med vissa däri senare gjorda ändringar.

Enligt dessa bestämmelser är högskolan en fristående medicinsk läroanstalt under överstyrelse av kanslern för rikets universitet. Högskolans lärarkollegium deltar genom en elektor i kanslersval på samma sätt som universitetens fakulteter.

Den omedelbara ledningen av högskolan handhaves emellertid tills vidare av en särskild *organisationskommitté*, tillsatt av departementschefen enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 15 november 1957.

Organisationskommittén fullgör i stort sett de uppgifter, som vid ett universitet ankommer på konsistorierna och drätselnämnden. På organisationskommitténs ordförande ankommer de flesta av de uppgifter, som vid ett universitet fullgöres av universitetets rektor. Förutom sina mera administrativa uppgifter har organisationskommittén såsom särskilt åliggande att följa »högskolans organisations-, byggnads- och andra lokalutrustningsfrågor» och att i anslutning härtill föra de förhandlingar och göra de framställningar till vederbörande myndigheter, som erfordras för att högskolan skall träda i funktion i av statsmakterna vid dess inrättande avsedd omfattning och tidsordning. Högskolans årliga petita skall organisationskommittén dock inge till kanslern, som har att bedöma dem i samband med sin bedömning av övriga läroanstalters anslagsäskanden.

Organisationskommittén har rätt att inom sig utse ett arbetsutskott och ett byggnadsutskott samt en biblioteksnämnd och en nämnd för frågor rörande tandläkarutbildningen i Umeå.

Organisationskommittén har vidare rätt att till arbetsutskottet, nämnderna, lärarkollegiet, kommitténs ordförande och sekreterare delegera sin beslutanderätt i vissa ärenden eller vissa grupper av ärenden.

Konsistoriefunktionerna utövas sålunda väsentligen av organisationskommittén. Fakultetsfunktionerna utövas däremot av högskolans *lärarkollegium*, vilket är sammansatt på samma sätt som fakulteterna vid universiteten. Kollegiets ordförande benämnes också dekanus. Till kollegiet är vidare knuten en

undervisningsnämnd med samma sammansättning och samma uppgifter som gäller för undervisningsnämnderna vid universiteten.

Vid högskolan finns slutligen en för organisationskommittén och lärarkollegiet gemensam sekreterare. Denne åligger att fungera som föredragande i organisationskommittén. I båda församlingarna har han skyldighet att till protokollet anteckna sin mening, därest denna ej överensstämmer med fattat beslut. I sistnämnda hänseende har högskolesekreteraren sålunda en något annan ställning än sekreterarna vid universitetsfakulteterna, för vilka ingen motsvarande reservationsskyldighet gäller.

Generellt föreskrives slutligen i bestämmelserna rörande medicinska högskolan i Umeå, att universitetsstatuterna skall äga tillämpning jämväl för högskolan, i den mån annat ej följer av för högskolan utfärdade särskilda föreskrifter.

E. Tandläkarhögskolorna

Tandläkarhögskolorna är för närvarande till antalet två, nämligen tandläkarhögskolorna i Stockholm och i Malmö. Till tandläkarhögskolan i Stockholm hör tandläkarinstitutet i Umeå, vilket enligt beslut vid 1961 års riksdag från och med den 1 juli 1963 kommer att ombildas till en i förhållande till tandläkarhögskolan i Stockholm fristående läroanstalt.

För tandläkarhögskolan i Stockholm gäller en av Kungl. Maj:t den 30 juni 1944 utfärdad stadga, vilken emellertid sedermera vid skilda tillfällen ändrats i betydelsefulla hänseenden. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 26 september 1947 tillkom sålunda, bl. a., erforderliga tilläggsbestämmelser rörande den då nya tandläkarhögskolan i Malmö. Gällande bestämmelser rörande organisationen av tandläkarinstitutet i Umeå är meddelade den 15 januari 1960.

Tandläkarhögskolorna står på samma sätt som universiteten och karolinska institutet under universitetskanslerns överstyrelse. Vad i det andra avsnittet av denna redogörelse sagts om kanslerns ställning och uppgifter äger sålunda full tillämpning även i fråga om tandläkarhögskolorna. Dessas lärarkollegier deltager genom elektorer i valet av kansler på samma sätt som universitetsfakulteterna.

I motsats till universiteten, karolinska institutet och medicinska högskolan i Umeå bedriver tandläkarhögskolorna i egen regi den kliniska verksamhet, som är nödvändig för undervisningen och forskningen. Dessa högskolor replierar sålunda icke på något undervisningssjukhus. Detta förhållande sätter sin särskilda prägel på tandläkarhögskolornas förvaltningsapparat, som således vid sidan av undervisningens och forskningens administration har att handhava något som närmast är att betrakta som sjukhusdrift. Vid den blivande Umeåhögskolan kommer denna del av verksamheten att vara samlad till en *tandsjukvårdscentral.*

De enskilda tandläkarhögskolornas angelägenheter handhas av rektor, lärarkollegium, kollegienämnd och förvaltningsnämnd.

a) Lärarkollegiet

Lärarkollegierna består av de två högskolornas professorer samt av dem av laboratorerna, som självständigt svarar för vissa läroämnen. Denna regel beträffande laboratorernas representation i en akademisk läroanstalts kollegiala församling saknar motsvarighet i gällande stadgar för övriga läroanstalter under kanslern liksom i gällande stadgar för de tekniska högskolorna. — Förutom av professorerna och de nämnda laboratorerna består en tandläkarhögskolas lärarkollegium av representanter för de medicinska läroämnen, vilka ingår i tandläkarutbildningen. I lärarkollegiet vid tandläkarhögskolan i Stockholm ingår sålunda en representant för de medicinskt-teoretiska ämnen, i vilka undervisning meddelas för tandläkarkandidatexamen, och en representant för de medicinsktkliniska ämnen, i vilka undervisning meddelas för tandläkarexamen. Dessa två representanter utses för en tid av ett år i sänder av karolinska institutets lärarkollegium bland ledamöterna av detta kollegium. Motsvarande bestämmelser gäller för tandläkarhögskolan i Malmö, där de medicinska representanterna utses av den medicinska fakulteten i Lund bland denna fakultets ledamöter.

Lärarkollegiet skall övervaka undervisningen vid högskolan samt har rätt att väcka de förslag rörande högskolans verksamhet, som kollegiet finner påkallade. Kollegiet avger i viktigare frågor yttranden i högskolans namn. Kollegiet utser sakkunniga för bedömning av de sökande till ordinarie professors- och laboratorstjänster. Kollegiet fungerar emellertid samtidigt såtillvida som en fakultet, som det är kollegiet, som upprättar förslag i dylika ärenden. Kollegiet har också att bedöma disputationsavhandlingar och att meddela examina.

För beredningen av ärenden rörande utbildningens innehåll och organisation finns vid lärarkollegiets sida *undervisningsnämnden*. Vid tandläkarhögskolan i Stockholm finns två dylika nämnder, den ena för undervisningen i Stockholm och den andra för undervisningen i Umeå. I fråga om sammansättning, arbetsuppgifter och formell ställning överensstämmer gällande bestämmelser för tandläkarhögskolornas undervisningsnämnder i allt väsentligt med motsvarande bestämmelser för fakulteternas undervisningsnämnder.

Lärarkollegium vid tandläkarhögskola har, liksom konsistorier och fakulteter, rätt att »i den utsträckning så kan anses lämpligt» uppdraga åt kollegienämnd, särskild nämnd, rektor, föreståndaren för tandläkarinstitutet i Umeå eller särskild tjänsteman att fatta beslut på kollegiets vägnar.

b) Kollegienämnden

Kollegienämnd vid tandläkarhögskola utgöres av högskolans rektor såsom ordförande samt därjämte minst två, högst fyra ledamöter av lärarkollegiet — dock ej någon av de medicinska representanterna — vilka utses av kollegiet för en tid av ett år i sänder.

Liksom i fråga om lärarkollegiet saknas i kollegienämnden varje inslag av administrativa tjänstemän.

Kollegienämndens uppgifter motsvarar i stort de mindre konsistoriernas. På nämnden ankommer sålunda främst personaladministrativa uppgifter med undantag för sådana personalärenden, som är av större vikt och vilkas handläggning fordrar en bedömning av vetenskaplig kompetens.

Kollegienämnd har liksom lärarkollegium rätt att till särskild nämnd, sin ordförande eller särskild tjänsteman delegera sin beslutanderätt i vissa ärenden eller vissa grupper av ärenden.

Vid tandläkarhögskolan i Stockholm finns två kollegienämnder, varav en särskild för tandläkarinstitutet i Umeå. Den sistnämnda skall bestå av institutets föreståndare såsom ordförande, laboratorn i barntandvård samt ytterligare en av institutets laboratorer, vald av lärarkollegiet för en tid av ett år i sänder. Sedan laboratorn i barntandvård numera blivit professor och föreståndare för institutet, väljes två laboratorer av lärarkollegiet.

c) Förvaltningsnämnden

Förvaltningsnämnd vid tandläkarhögskola består av fyra ledamöter, nämligen högskolans rektor såsom ordförande, två medlemmar av lärarkollegiet, vilka tillika är lärare vid högskolan, samt högskolans intendent. Val av ledamot av förvaltningsnämnd gäller för ett år i sänder. Intendenten är tillika nämndens sekreterare.

De uppgifter, som ankommer på förvaltningsnämnd, motsvarar i allt väsentligt de uppgifter, som vid ett universitet ankommer på dettas drätselnämnd. Nämnden har sålunda ansvaret för att anslagna medel användes för därmed avsedda ändamål, för räkenskaper och redovisning samt för vården av högskolans fasta och lösa egendom.

Högskolans intendent har ställning som förvaltningsnämndens verkställande ledamot. På honom ankommer sålunda att under rektors, lärarkollegiets och förvaltningsnämndens »inseende» ansvara för kassa och redovisning, verkställa beslut om upphandling och reparationer, utöva tillsyn över högskolans lösa egendom och över byggnadernas uppvärmning etc. samt tjänstgöra som personalchef för all sådan teknisk personal, som icke är anställd för att biträda i institutionernas undervisning och forskning. Beslut i upphandlings-, reparations- och uthyrningsfrågor kan fattas av intendenten i samråd med högskolans rektor och vederbörande avdelningschef. Yppas olika meningar mellan de i sådant ärendes handläggning sålunda deltagande, skall ärendet dock hänskjutas till förvaltningsnämnden för avgörande.

Särskild förvaltningsnämnd finns icke vid tandläkarinstitutet i Umeå.

d) Rektor

Lärarkollegiet utser för en tid av tre år i sänder till högskolans rektor en av dennas professorer. Liksom fallet är beträffande karolinska institutets rektor, skall rektorsval vid tandläkarhögskola underställas kanslern, vilken, om han

finner valet vara i laga ordning förrättat, stadfäster detsamma. Den valde inträder i utövning av rektorsämbetet, först sedan valet vunnit sådan stadfästelse.

Någon prorektor utses icke vid tandläkarhögskolorna. Såsom rektors ställföreträdare fungerar i stället den till fullmaktsåldern äldste bland högskolans övriga professorer eller — vid längre ledigheter — särskilt utsedd ersättare.

Liksom vid universiteten och karolinska institutet behåller rektor sin professur. Förutom lön som professor utgår till rektor visst befattningsarvode jämte visst representationsbidrag. Rektor kan av kanslern meddelas befrielse från hela eller viss del av den med hans professur förenade undervisnings- och examinationsskyldigheten. Här fordras sålunda särskilt beslut av kanslern; icke — såsom beträffande universiteten — en enkel anmälan till kanslern.

Rektors ställning motsvarar i allt väsentligt rektorernas vid universiteten och karolinska institutet. Han är sålunda ordförande i lärarkollegium, kollegienämnd och förvaltningsnämnd och han har därjämte att utöva den närmaste vården och tillsynen över högskolans angelägenheter.

För tandläkarinstitutet i Umeå finns en av Kungl. Maj:t utsedd *föreståndare*, vilken är ordförande i den för institutet särskilda kollegienämnden.

e) Institutioner

Beträffande institutionsförvaltningen vid tandläkarhögskolorna stadgas endast, att vård och tillsyn tillkommer »den professor eller laborator, till vars läroämne samlingen eller inrättningen hör». Föreståndare har att årligen till lärarkollegiet avlämna reviderad inventarieförteckning.

F. Handelshögskolan i Göteborg

Genom beslut vid 1961 års riksdag har handelshögskolan i Göteborg förstatligats från och med den 1 juli 1961. I anslutning härtill har Kungl. Maj:t utfärdat vissa allmänna bestämmelser rörande högskolans verksamhet och organisation. Dessa bestämmelser innebär, att handelshögskolan såsom en fristående läroanstalt ställes under universitetskanslern och att universitetsstatuterna i alla tillämpliga delar skall gälla även för handelshögskolan. Därvid »skall högskolan anses som en odelad fakultet, vilken ... även har att fullgöra åligganden som vid universitet ankomma på andra akademiska myndigheter».

Handelshögskolans beslutande organ är rektor, lärarkollegiet och förvaltningsnämnden. Därvid skall rektor fullgöra de uppgifter, som enligt universitetsstatuterna åligger såväl rektor som dekanus. Lärarkollegiet i sin tur förenar i sig de funktioner, som universitetsstatuterna fördelar mellan den akademiska församlingen, de två konsistorierna och fakulteterna. Högskolans förvaltningsnämnd slutligen motsvarar till arbetsuppgifterna helt universitetens drätselnämnder.

Lärarkollegiet består av högskolans rektor såsom ordförande samt därjämte av dels högskolans övriga professorer, dels vid högskolan anställda ordinarie universitetslektorer. De sistnämndas ledamotskap av lärarkollegiet är emellertid begränsat till att gälla sådana ärenden, »som rör dylik lektors undervisning och examination». Detta innebär, att universitetslektorer saknar säte och stämma i lärarkollegiet vid handläggningen av alla ärenden, som har karaktär av vetenskapliga bedömningsfrågor, och att som regel högst en universitetslektor deltager i kollegiets beslut i varje enskilt undervisningsärende. Snävt tolkad innebär bestämmelsen dessutom, att universitetslektor äger deltaga i beslut om förslag till studieplan i det egna ämnet endast till den del studieplanen upptar undervisning och examination, som skall meddelas av honom själv.

Handelshögskolans förvaltningsnämnd består av högskolans rektor som ordförande, en av lärarkollegiet vald ledamot samt förste byråsekreteraren vid högskolan. Den sistnämnde skall fullgöra alla de åligganden, som enligt universitetsstatuterna ankommer på akademisekreterare, akademiräntmästare och akademikamrerare.

För beredningen av ärenden rörande utbildningens innehåll och organisation finns vid lärarkollegiets sida en undervisningsnämnd med samma arbetsuppgifter och ställning och i princip samma sammansättning som gäller för fakulteternas undervisningsnämnder.

Till högskolan är därjämte knutet ett *utbildningsråd* med ställning och uppgifter motsvarande det ovan (s. 458) beskrivna fakultetsrådets för ekonomutbildning i Lund. Utbildningsrådet består — liksom fakultetsrådet — av lägst fem, högst sju av Kungl. Maj:t för tre år utsedda ledamöter. Förslag till ledamöter upprättas av högskolans lärarkollegium efter samråd med länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län samt handelskammaren i Göteborg. Rektor är skyldig att närvara vid sammanträden med utbildningsrådet.

G. De tekniska högskolorna

Inledning

De tekniska högskolorna är till antalet tre, nämligen tekniska högskolan i Stockholm, Chalmers tekniska högskola och tekniska högskolan i Lund. För den sistnämnda gäller särskilda, provisoriska föreskrifter, för vilka redogöres i slutet av detta avsnitt. För de två äldre högskolorna gäller särskilda Kungl. Maj:ts *stadgar för de tekniska högskolorna* (ursprungligen utfärdade den 30 juni 1947 men sedermera på flera punkter ändrade samt omtryckta i Svensk Författningssamling 1959: 2).

De tekniska högskolornas uppgift är, liksom universitetens, forskning och vetenskaplig undervisning. Någon skillnad härutinnan föreligger sålunda icke

numera mellan de under universitetskanslern ställda akademiska läroanstalterna å ena sidan och de tekniska högskolorna å den andra.

Vad i föregående avsnitt av detta kapitel anförts rörande byggnadsstyrelsens och utrustningsnämndens för universitet och högskolor befattning med universitetens byggenskap och universitetsbyggnadernas förvaltning samt med ärenden rörande inredning och utrustning av nya lokaler äger i stort sett tillämpning i avseende även på de tekniska högskolorna. Särskilda delfonder av statens allmänna fastighetsfond finns ej för de tekniska högskolorna, varför organisationen av byggnadsförvaltningen vid dessa överensstämmer med den för t. ex. universiteten i Stockholm och Göteborg gällande.

I avseende på nybyggenskapen för tekniska högskolan i Stockholm gäller emellertid en speciell ordning, i det att en särskild *byggnadskommitté* har till uppgift att i stället för byggnadsstyrelsen handha dels själva byggenskapen, dels allt sådant därmed förenat förberedelse- och projekteringsarbete, som eljest enligt den för universiteten och övriga högre läroanstalter gällande ordningen skulle ha ankommit på byggnadsstyrelsen. Kommitténs uppdrag gäller formellt endast sådana byggnadsprojekt, som Kungl. Maj:t genom beslut i varje särskilt fall anförtror åt kommittén. I verkligheten har emellertid sådant uppdrag givits kommittén för varje större nybyggnadsprojekt för högskolan. Tekniska högskolans byggnadskommitté är tillkallad av Kungl. Maj:t, som genom beslut den 29 juni 1946 fastställt särskild instruktion för kommittén. Kommittén består av sex ledamöter, av vilka en företräder byggnadsstyrelsen.

Högskolans rektor har sedan år 1953 varit förordnad att vara byggnadskommitténs ordförande. Kommittén antager själv sekreterare, arkitekt och annan för kommitténs arbete erforderlig personal. Såsom föredragande i nybyggnadsärenden fungerar kommitténs arkitekt.

Även för Chalmers tekniska högskola finns en särskild byggnadskommitté, Chalmerska byggnadskommittén. Denna kommittés uppdrag är emellertid nu i huvudsak slutfört.

1. Överstyrelsen

De tekniska högskolorna lyder icke under universitetskanslern utan står under överinseende av *överstyrelsen för de tekniska högskolorna,* vars arbetsuppgifter i allt väsentligt överensstämmer med dem som för universitetens del gäller för kanslern.

Överstyrelsen består av en ordförande, som benämnes *preses,* och sex andra ledamöter. Samtliga dessa sju utses av Kungl. Maj:t för en tid av fyra år i sänder. Fem av ledamöterna skall utses efter förslag, vart och ett upptagande tre personer och avgivna av vetenskapsakademien, ingeniörsvetenskapsakademien, Svenska Teknologföreningen, Tekniska Samfundet i Göteborg och Sveriges Industriförbund.

I fråga om de förslagsställande akademierna och organisationerna kan konstateras, att dessa synbarligen utvalts i syfte att ge Kungl. Maj:t förslag på per-

soner, som är representativa för och förtrogna med dels den tekniska forskningens villkor och behov, dels industriens intressen såsom avnämare av den tekniska forskningens och utbildningens produkter. Att Tekniska Samfundet i Göteborg medtagits bland de förslagsställande organisationerna, torde därjämte få ses som uttryck för en strävan att tillgodose regionala hänsyn, icke minst med tanke på Chalmers tekniska högskola. Slutligen synes böra understrykas, att högskolorna själva icke i någon form har att deltaga i nomineringen av ledamöter av överstyrelsen. I nomineringsförfarandet ligger sålunda i sådant hänseende icke någon motsvarighet till kanslersvalet på universitetssidan.

Emellertid inrymmer stadgarna en viss högskolerepresentation i överstyrelsen, på så sätt nämligen att de tekniska högskolornas (valda) rektorer har rätt men ej skyldighet att närvara vid överstyrelsens samtliga sammanträden och att därvid deltaga i överläggningarna men ej i besluten.

På överstyrelsen för de tekniska högskolorna ankommande arbetsuppgifter är i allt väsentligt desamma som de, vilka inom universitetsorganisationen fullgöres av kanslern. Vad ovan sid. 438—442 angivits som kanslerns viktigaste arbetsuppgifter gäller sålunda också i avseende på överstyrelsen för de tekniska högskolorna. Vissa formella skiljaktigheter finns visserligen. Främst gäller detta formerna för fastställandet av utbildningens innehåll och organisation. Motsvarigheten till vad som inom universitetsorganisationen benämnes studieplaner kallas vid de tekniska högskolorna »program» samt »läro- och timplaner för undervisningen». Båda fastställes av överstyrelsen. De förra innehåller riktlinjer för undervisningens inriktning inom enskilda ämnen, men de får därmed också karaktär av ett slags preciseringar av de enskilda professurernas ämnesomfattning. Läro- och timplanerna åter innehåller schematiska sammanställningar av undervisningens omfattning i skilda ämnen för skilda avdelningar, men anger däremot inga preciserade kursfordringar. De sistnämnda återfinns i högskolornas studiehandböcker, vilka utges av kollegienämnderna. Dessa skillnader innebär, att överstyrelsen för de tekniska högskolorna utövar vissa funktioner som i fråga om universiteten och övriga läroanstalter under kanslern ligger hos Kungl. Maj:t eller rektorsämbetena, men skillnaderna är av övervägande formell natur.

Medan universitetskanslerns ämbete utövas av en enda person, kanslern eller på dennes vägnar av någon av honom utsedd tjänsteman, har överstyrelsen för de tekniska högskolorna karaktär av kollegialt ämbetsverk. Redan i stadgarna har gjorts en uppdelning av ärendena efter sättet för deras handläggning inom överstyrelsen i dels *pleniärenden,* vilka avgöres av överstyrelsen i dess helhet, dels *chefsärenden,* vilka avgöres av överstyrelsens preses, dels *byråärenden,* vilka avgöres av byråchefen hos överstyrelsen. Den i stadgarna gjorda uppräkningen av pleniärendena upptar alla ärenden av principiell eller eljest större betydelse. Dit hör överstyrelsens årliga petita, ärenden av större vikt i vilka yttrande skall avges till Kungl. Maj:t eller departementschef (bl. a. svårbedömbara tillsättningsärenden rörande professurer och laboraturer, vissa remiss-

yttranden i för högskolorna betydelsefulla ärenden), viktigare frågor rörande stadgar eller tjänsteföreskrifter för överstyrelsen eller högskolorna, viktigare frågor rörande urvalet bland de inträdessökande till högskolorna, ärenden rörande tillsättning av avdelningsråd (se därom nedan s. 486 ff.), vissa disciplin- och besvärsärenden samt andra ärenden av principiell eller eljest av större betydelse ävensom ärenden, vilka preses anser böra avgöras av överstyrelsen i plenum.

Som regel ankommer det på byråchefen hos överstyrelsen att bereda och föredraga de ärenden, som behandlas av överstyrelsen. Preses kan dock antingen själv övertaga beredning och föredragning av visst ärende eller förordna någon överstyrelsens ledamot, någon av högskolornas rektorer eller särskild sakkunnig att i byråchefens ställe bereda och föredraga visst ärende eller viss grupp av ärenden. I sistnämnda fall »bör» dock föredragningen ske i byråchefens närvaro.

Sedan numera en tjänst som förste byråsekreterare och en tjänst som amanuens knutits till överstyrelsens kansli, har den på byråchefen eljest ankommande beredning- och föredragningsuppgiften i viss utsträckning överflyttats på innehavarna av dessa tjänster.

Byråchefen och överstyrelsens ledamöter har skyldighet, men rektor och särskilt tillkallade sakkunniga rättighet att till protokollet anteckna sin mening, därest denna ej överensstämmer med av överstyrelsen fattat beslut.

Överstyrelsens preses betecknas i stadgarna såsom »i främsta rummet inför Kungl. Maj:t ansvarig för fullgörandet av överstyrelsens uppgifter». På honom ankommer att tillse, att överstyrelsens befattningshavare med nit och noggrannhet fullgör sina åligganden. Han har ensam beslutanderätt i chefsärenden, d. v. s. alla ärenden, som icke uttryckligen angivits såsom pleniärenden och som icke är att anse såsom byråärenden och sålunda ankommer på byråchefen. Beslut i de s. k. chefsärendena skall preses fatta i närvaro av byråchefen.

Byråchefen hos överstyrelsen tillsättes av Kungl. Maj:t efter anmälan av preses. Honom åligger att »närmast under preses leda arbetet inom överstyrelsen» och att öva tillsyn över personalen vid överstyrelsens kansli. Han är, som ovan framhållits, normalt föredragande vid överstyrelsens sammanträden, och han har att självständigt avgöra s. k. byråärenden, innefattande dels beslut om detaljbestämmelser, som avser tillämpning av gällande föreskrifter, dels infordrande av yttranden eller förklaringar samt besvarande av förfrågningar och meddelande av upplysningar och råd.

Preses och — efter förordnande av preses — annan ledamot av överstyrelsen eller byråchefen har rätt att närvara vid sammanträden med högskolornas lärarkollegier och kollegienämnder och att därvid deltaga i överläggningarna men ej i besluten. Denna stadgebestämmelse, som saknar motsvarighet på andra håll inom universitets- och högskoleorganisationen, har emellertid hittills tillämpats i mycket begränsad utsträckning.

2. *De enskilda högskolornas organisation*

a) Lärarkollegiet

Liksom lärarkollegiet vid karolinska institutet fungerar lärarkollegiet vid en teknisk högskola både som ett större konsistorium och som en fakultet och fullgör dessutom de valfunktioner, som vid universiteten är de akademiska församlingarnas enda uppgift.

Även såtillvida motsvarar de tekniska högskolornas lärarkollegier lärarkollegiet vid karolinska institutet, som säte och stämma i kollegiet är förbehållna vederbörande högskolas professorer. Till skillnad mot vad fallet är vid karolinska institutet saknas här dock varje form av tjänstemannarepresentation i kollegiet. Professorsvikarier, laboratorer och speciallärare har enligt stadgarna möjlighet att deltaga i kollegiets överläggningar i frågor som rör deras ämnen, men ej i besluten; beträffande de två sistnämnda kategorierna är denna möjlighet dessutom begränsad till rena undervisningsfrågor och vederbörandes närvaro är dessutom beroende av rektors särskilda kallelse.

Lärarkollegiet förrättar val av rektor och prorektor. Dessutom fungerar kollegiet — liksom ett större konsistorium — som högskolans högsta representativa organ i den meningen, att det är kollegiet, som på högskolans vägnar avger remissyttranden i vissa ärenden av större räckvidd och som utser sakkunniga i befordringsärenden. Däremot är det här icke lärarkollegiet, som avger högskolans petita eller förslag till fördelning av högskolans icke-ordinarie personal och materielanslag (motsvarande). Ej heller har lärarkollegiet något sådant allmänt åliggande att ha allmän tillsyn och vård i fråga om läroanstaltens vetenskapliga, administrativa och ekonomiska angelägenheter, som fallet är i fråga om lärarkollegiet vid karolinska institutet och universitetens större konsistorier.

I stället fungerar lärarkollegiet vid en teknisk högskola i vissa hänseenden — främst i avseende på vad som här kallas vetenskapliga bedömningsfrågor — som en fakultet.

Det är sålunda lärarkollegiet, som avger förslag till innehavare av lediga professurer, laboraturer, speciallärarbefattningar och forskardocenttjänster. Lärarkollegiet tillsätter numera e. o. docenttjänster. Det är vidare lärarkollegiet, som bedömer akademiska disputationsprov. Även i vissa utbildningsfrågor har lärarkollegiet åligganden, som vid ett universitet ankommer på fakulteterna. Detta gäller främst högskolans förslag till »program» och »läro- och timplaner för undervisningen», d. v. s. i stort sett förslag rörande utbildningens innehåll och organisation.

Lärarkollegierna vid de två äldre tekniska högskolorna har i Stockholm 75 och i Göteborg 54 ledamöter. Bortsett från de akademiska (val-) församlingarna vid universiteten i Uppsala, Lund och Stockholm är lärarkollegiet vid tekniska högskolan i Stockholm sålunda den svenska universitets- och högskoleorganisationens till omfattningen största beslutande församling.

b) Kollegienämnden

De tekniska högskolornas kollegienämnder liknar i avseende på sin sammansättning liksom även i avseende på sina arbetsuppgifter i hög grad universitetens mindre konsistorier, särskilt sådana dessa under senare år kommit att utveckla sig till ett slags administrativa styrelser för sina läroanstalter.

Kollegienämnd består av högskolans rektor såsom ordförande, dess prorektor såsom vice ordförande samt avdelningarnas föreståndare. I motsats till förhållandena vid universiteten har ingen av högskolans tjänstemän vid behandlingen av dem berörande ärenden säte och stämma i kollegienämnden. Högskolans två byrådirektörer, vilka motsvarar akademiräntmästaren och akademisekreteraren vid ett universitet, är dock skyldiga att närvara vid nämndens sammanträden och att låta till protokollet anteckna sin mening, därest denna ej överensstämmer med fattat beslut. De har jämväl rätt att deltaga i nämndens överläggningar. Högskolans överbibliotekarie har vidare rätt att närvara och att deltaga i överläggningarna, då nämnden behandlar ärenden tillhörande hans ämbetsområde. Därvid har han också rätt att få skiljaktig mening antecknad till nämndens protokoll.

Kollegienämnd avgör personaladministrativa ärenden väsentligen i samma utsträckning som universitetens mindre konsistorier. I motsats till vad fallet åtminstone formellt är beträffande de sistnämnda är det vidare kollegienämnden, som avlåter högskolans årliga petita liksom även förslag rörande fördelning av materiel- och apparatanslagen. Beslut om fördelning av anslag till avlöningar åt »övrig icke-ordinarie personal» fattas för de tekniska högskolornas del i stor utsträckning av dessas kollegienämnder, medan motsvarande beslut för de under kanslerns överinseende stående läroanstalterna fattas av de större konsistorierna (motsvarande) eller — i vissa fall — kanslern eller Kungl. Maj:t. Kollegienämnd vid teknisk högskola har vidare att till överstyrelsen avge förslag till grunder för urvalet bland de inträdessökande till högskolan. I avseende på ärenden rörande program samt läro- och timplaner för undervisningen fungerar kollegienämnden som beredningsorgan åt lärarkollegiet.

Även kollegienämnden har vissa uppgifter, som vid universiteten handhas av fakulteterna. Främst gäller detta utdelning av licentiand- och doktorandstipendier samt anslag till främjande av ograduerade forskares vetenskapliga verksamhet.

Enligt en bestämmelse, som helt saknar motsvarighet i fråga om universiteten och de övriga läroanstalter, som är underställda kanslern, skall kollegienämnden vidare årligen avlåta berättelse över högskolans verksamhet.

Liksom beträffande universitetens mindre konsistorier hänvisar slutligen stadgarna för de tekniska högskolorna till behandling av kollegienämnd alla sådana ärenden, vilka icke uttryckligen är hänförda till annan högskolemyndighets handläggning.

c) Rektor

Såsom redan antytts väljes de tekniska högskolornas rektorer och prorektorer av lärarkollegierna, d. v. s. av läroanstalternas professorer. För valbarhet gäller samma bestämmelser som beträffande universitetens rektorer. Mandatperioden är däremot fyra år vid de tekniska högskolorna mot tre år vid universiteten. Liksom universitetens rektorer är rektor vid teknisk högskola i den utsträckning han själv önskar befriad från den med hans professur förenade undervisnings- och examinationsskyldigheten. Till rektor utgår liksom vid universiteten visst befattningsarvode vid sidan av professorslönen och därjämte visst representationsbidrag.

Rektor vid teknisk högskola intager i stort sett samma ställning som rektor vid ett universitet. Han har sålunda »den närmaste vården och tillsynen över allt, vad högskolan rörer». Han är vidare ordförande i såväl lärarkollegium som kollegienämnd. Emellertid omfattar rektors ansvar vid en teknisk högskola formellt ett vidare område än en universitetsrektors. Enklast kan skillnaden uttryckas så, att rektors funktioner vid teknisk högskola motsvaras av såväl rektors som drätselnämndens funktioner vid ett universitet. Härvid bör dock understrykas, att fondförvaltningen, som vid universiteten utgör en mycket betydande del av drätselnämndernas uppgifter, har en relativt obetydlig omfattning vid de tekniska högskolorna.

På rektor vid teknisk högskola ankommer sålunda bl. a. att utanordna anslagsmedel och förskott, att ansvara för förvaltningen av donerade fonders medel, att ansvara för högskolans räkenskaper, att ha tillsyn över högskolans fasta och lösa egendom, att låta verkställa granskning av högskolans bibliotek och samlingar samt att — jämte en annan av honom själv därtill förordnad ledamot av kollegienämnden — årligen inventera högskolans kassa och granska dess värde- och säkerhetshandlingar.

Mot rektors särskilda ansvar i administrativa liksom speciellt i ekonomiska ärenden svarar särskilda bestämmelser rörande proceduren för rektors handläggning av vissa grupper av ärenden. På rektors prövning ankommande ärenden av »juridiskt-administrativ eller kameral» natur får av honom avgöras endast »i närvaro» av vederbörande byrådirektör. Denne har därvid skyldighet att till protokoll anteckna sin mening, därest denna icke överensstämmer med rektors beslut. Bedömningen av vilka ärenden, som skall anses vara av »juridiskt-administrativ» respektive »kameral» natur, d. v. s. av natur att av rektor kunna avgöras endast i närvaro av byrådirektör, synes närmast ankomma på rektor själv.

Här berörda särskilda bestämmelse rörande formerna för rektors beslut i vissa typer av ärenden saknar motsvarighet i gällande bestämmelser för universiteten och andra akademiska läroanstalter. Detsamma gäller beträffande den bestämmelse i stadgarna för de tekniska högskolorna, enligt vilken alla expeditioner av lärarkollegiets och kollegienämndens beslut »skola», undertecknade av rektor, kontrasigneras av vederbörande byrådirektör.

d) Avdelningskollegierna och avdelningsråden

De tekniska högskolorna är uppdelade på *avdelningar* (ibland benämnda fackavdelningar). Såtillvida liknar dessa avdelningar fakulteterna vid ett universitet, som de består av vissa genom beslut av överstyrelsen enumererade lärartjänster, och såtillvida som de bildats för undervisningens organisation och motsvaras av en avdelningsindelning bland de studerande efter studieinriktning. De tekniska högskolornas avdelningar skiljer sig däremot från universitetens fakulteter dels därigenom, att de så gott som uteslutande är special- och beredningsorgan *inom* högskolan och knappast i något enda sammanhang framträder utåt, t. ex. som förslagsställande organ inför högre myndigheter, dels därigenom att avdelningarnas beslutande organ icke har att avgöra ärenden av det slag, som här kallas vetenskapliga bedömningsfrågor.

En annan betydelsefull skillnad mellan de tekniska högskolornas avdelningar å ena sidan och universitetsfakulteterna å den andra ligger däri, att högskolans avdelningsindelning endast delvis sammanfaller med studenternas och undervisningens indelning efter studieinriktningar. Visserligen finns en avdelning inrättad för var och en av de huvudtyper av civilingenjörsutbildning, som meddelas vid vederbörande högskola. Vid både tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers tekniska högskola finns sålunda avdelningar för teknisk fysik, maskinteknik, elektroteknik, väg- och vattenbyggnad, kemi och arkitektur. Vid Chalmers tekniska högskola finns därjämte en avdelning för skeppsbyggnad; vid tekniska högskolan i Stockholm avdelningar för flygteknik och skeppsteknik, för bergsvetenskap och för lantmäteri. Till var och en av dessa avdelningar har förts lärartjänsterna i ämnen, som är av särskild betydelse för ifrågavarande utbildning. Men ett stort antal av högskolans ämnen är gemensamma för flera eller samtliga av högskolans utbildningslinjer. Till belysning härav kan nämnas att de studerande inom avdelningen för bergsvetenskap i första årskursen uteslutande studerar ämnen, vilkas lärare och institutioner tillhör andra avdelningar. Den alldeles övervägande delen av den undervisning, som meddelas av lärare och vid institutioner tillhörande avdelningen för teknisk fysik, gäller vidare andra studerande än dem, som avser att avlägga civilingenjörsexamen »inom» sagda avdelning. Å andra sidan läser även sistnämnda studerande till icke obetydlig del ämnen tillhörande andra avdelningar.

Som ovan antytts fördelas — genom beslut av överstyrelsen (icke, som i fråga om fakulteterna, Kungl. Maj:t) — högskolans lärartjänster på de skilda avdelningarna. Vägledande vid denna fördelning är väsentligen att till en viss avdelning föra lärartjänsterna i de ämnen, som är av särskild betydelse eller är karaktäristiska för utbildningen för visst slag av civilingenjörsexamen. De lärartjänster, som härvid fördelas, är högskolans professurer och laboraturer samt därjämte de s. k. speciallärarbefattningarna (med arvodesersättning förenade deltidsbefattningar i speciella ämnen). Innehavarna av dessa befattningar (som regel även vikarier) bildar tillsammans avdelningens *avdelningskollegium*. Vid

teknisk högskola anställda universitetslektorer och s. k. biträdande lärare är sålunda icke enligt stadgarna ledamöter av avdelningskollegium.

Avdelningskollegiets arbete ledes av en *avdelningsföreståndare*. Denne utses, efter förslag av avdelningskollegiet, av högskolans lärarkollegium för en tid av fyra år i sänder.

Avdelningskollegiets uppgift är att »genom samarbete mellan dess ledamöter verka för en tidsenlig utveckling av avdelningen och det fackområde, avdelningen företräder» och att för högskolans kollegienämnd framlägga de förslag, kollegiet finner påkallade. En väsentlig uppgift för avdelningen är att utforma och fortlöpande modernisera den civilingenjörsutbildning, som avlägges inom avdelningen. Såtillvida liknar ett avdelningskollegiums arbete det arbete en fakultet lägger ned på utformningen av studieplanerna, men det är betecknande för den skillnad, som råder mellan fakulteternas och avdelningskollegiernas ställning, att avdelningskollegiets förslag till »läro- och timplan för undervisningen» inom avdelningen går till kollegienämnd och därefter via lärarkollegiet till överstyrelsen, medan en fakultets förslag till studieplan går direkt från fakulteten till kanslern för fastställelse. I detta sammanhang må även framhållas, att det vid universiteten är fakulteterna, som ansvarar för examina (uppgör förslag till formulär för tentamensböcker och genom sin sekreterare utfärdar examensbevis), medan detta ansvar vid en teknisk högskola ligger hos högskolans centrala myndigheter (examensbevis utfärdas här av högskolans kansli och undertecknas av rektor).

Avdelningskollegiernas centrala uppgift gäller utbildningens organisation och innehåll. Härvidlag måste framhållas, att undervisningsorganisationen rent tekniskt sett erbjuder många problem, vilka sammanhänger med att utbildningen för civilingenjörsexamen omfattar ett mycket stort antal ämnen, av vilka teknologerna studerar flera samtidigt. Studerande inom skilda avdelningar har ofta gemensam undervisning och flertalet studerande undervisas i stor utsträckning av lärare inom annan avdelning än den, som den studerande själv tillhör. De med denna undervisningsorganisation givetvis förenade svårigheterna bemästras i praktiken genom förberedande underhandskontakter, tillfälliga kommittéer o. dyl. Ett betydande ansvar vilar härvid på avdelningsföreståndarna.

I sitt arbete med utbildningens organisation och innehåll biträdes avdelningskollegierna av *avdelningsråden*, ett för varje avdelning vid varje högskola. Dessa avdelningsråd, vilka stått modell för det ovan s. 458 beskrivna fakultetsrådet för ekonomutbildning vid Lunds universitet, tillsättes av överstyrelsen för de tekniska högskolorna för en tid av fyra år i sänder med det antal ledamöter, som för varje särskilt fall bedömes lämpligt. Rådens uppgift är »att ägna uppmärksamhet åt att verksamheten vid avdelningen bedrives på ett ur näringslivets synpunkt ändamålsenligt sätt». De har därvid att avge yttrande över av avdelningskollegierna utarbetade förslag till läroplaner och större ändringar rörande utbildningen och att i övrigt avge yttranden i ärenden rörande »forskningen och under-

visningen vid avdelningen», vilka av lärarkollegiet eller kollegienämnden för yttrande hänskjutes till råden. Avdelningsråden har därjämte rätt att hos lärarkollegiet, kollegienämnden eller vederbörande avdelningskollegium framlägga de förslag »rörande verksamheten vid avdelningen», som rådet finner påkallade.

Till ledamöter av avdelningsråden utses personer, som kan anses företräda avnämarintresset, i allmänhet industrimän och andra praktiskt verksamma inom de delar av näringsliv och samhälle, som vederbörande avdelnings utbildning och forskning syftar att betjäna. För de avdelningar, som finns inrättade vid båda högskolorna, utses — som ovan antytts — separata avdelningsråd, ett för varje högskola. Under senare år har emellertid överstyrelsen strävat efter att i viss utsträckning ge de två högskolornas råd för avdelningar av samma slag gemensamma ledamöter. Syftet härmed har varit att skapa en garanti för ett visst mått av enhetlighet i bedömningen av på råden ankommande frågor, utan att de enskilda rådens regionala anknytning går förlorad.

Råden utser själva inom sig ordförande och vice ordförande. Vid avdelningsrådens sammanträden, vilka »bör» äga rum minst en gång per termin, är vederbörande avdelningsföreståndare skyldig närvara. Även annan ledamot av avdelningskollegiet kan kallas till sammanträde med rådet. Rektor skall underrättas om varje sammanträde och har rätt att närvara. De högskolans tjänstemän, som sålunda deltager i avdelningsråds sammanträde, har därvid rätt att deltaga i överläggningarna men ej i besluten.

Avdelningsråden saknar fasta sekretariat. I flera fall har avdelningsråd tillsatt särskilda kommittéer för större utredningsuppdrag rörande utbildningens innehåll och organisation. Därvid har erforderlig sekretariatspersonal bekostats på privat väg.

Som framgått av den lämnade redogörelsen för avdelningsrådens uppgifter, är dessa icke — som fallet är beträffande fakultetsrådet för ekonomutbildning i Lund — begränsade till utbildningsfrågorna utan gäller avdelningarnas hela verksamhet, sålunda även forskningen. I praktiken torde emellertid rådens verksamhet i allmänhet ha koncentrerats till frågor, som haft ett direkt samband med utbildningen för civilingenjörsexamen.

Den här påpekade skillnaden i fråga om arbetsuppgifternas avgränsning mellan å ena sidan avdelningsråden vid de tekniska högskolorna och å den andra fakultetsrådet i Lund bör ses mot bakgrund av det förhållandet, att avdelningarnas arbete i högre grad än fakulteternas domineras av utbildningsfrågorna och att avdelningskollegierna icke har att avgöra frågor, som har karaktär av vetenskapliga bedömningsfrågor. Uppgifter sådana som de att upprätta förslag till innehavare av vetenskapliga befattningar och att bedöma disputationsprov ligger — som tidigare understrukits — vid de tekniska högskolorna på lärarkollegierna men vid universiteten på fakulteterna. I fråga om vissa ärenden av nu ifrågavarande slag — ärenden rörande betygsättning av gradualavhandlingar och rörande utseende av sakkunniga i vissa befordringsärenden — föreskrives

dock i de tekniska högskolornas stadgar, att dessa ärenden *förberedelsevis* skall behandlas inom avdelningarna. Denna förberedande behandling av vetenskapliga bedömningsfrågor göres av avdelningens professorer, d. v. s. av dem av avdelningskollegiets ledamöter, vilka tillika är ledamöter av lärarkollegiet. Denna grupp, som med sig kan adjungera laboratorer inom avdelningen eller professorer och laboratorer tillhörande andra avdelningar, benämnes ibland avdelningens *professorsnämnd.*

Den redogörelse, som i det föregående lämnats för avdelningarnas och avdelningskollegiernas sammansättning och uppgifter, har uteslutande gällt de avdelningar vid de tekniska högskolorna, som motsvaras av viss specialinriktning inom civilingenjörsutbildningen. Emellertid finns vid sidan av dessa avdelningar vid båda högskolorna *avdelningar för allmänna vetenskaper.* Till dessa hänföres lärartjänster i allmänna matematisk-naturvetenskapliga ämnen, tjänster som samtidigt tillhör annan avdelning. Avdelningarna för allmänna vetenskaper har till uppgift att verka som vetenskapliga kontakt- och samarbetsorgan i frågor av gemensamt intresse för de allmänna vetenskapernas institutioner. Till sin sammansättning och sitt syfte företer avdelningarna för allmänna vetenskaper sålunda likheter med universitetssidans (i universitetsstatuterna införda) ämnesgrupper. Särskilda avdelningsföreståndare utses för dessa avdelningar.

e) Institutionerna

De tekniska högskolornas stadgar innehåller något klarare bestämmelser rörande institutionernas förvaltning än universitetsstatuterna gör. För institutionsföreståndare stadgas sålunda uttryckligen skyldighet att ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter angående institutionens vård och förvaltning samt inspektion av institutionen, som fastställes av högskolans kollegienämnd. Högskolebibliotek jämställes uttryckligen i administrativt hänseende med annan institution.

En institution finns för varje professur och varje speciallärarbefattning samt därjämte särskilda institutioner för vissa — men icke för alla — laboraturer. Därest i ett ämne flera professurer eller flera speciallärarbefattningar är inrättade, finns i ämnet också ett mot antalet sådana befattningar svarande antal institutioner, namnmässigt ofta åtskilda genom nummerbeteckningar, t. ex. Fysik I och II; Mekanik I och II. I de fall, där till en och samma institution knutits både en professur och laboratur, har det ansetts självklart, att professorn utövar institutionsföreståndarskapet.

Som en följd av här redovisade förhållanden och av speciallärarbefattningarnas karaktär av deltidstjänster är olikheterna i fråga om storlek, personal och utrustning mellan de tekniska högskolornas institutioner mycket stora.

3. *Den tekniska forsknings- och utbildningsorganisationen i Lund*

Vid 1960 års riksdag fattades beslut om upprättande av en organisation för teknisk forskning och utbildning i Lund. Frågan huruvida denna organisation skall utgöra en fristående teknisk högskola eller ingå som en del av Lunds universitet har tills vidare hållits öppen. För närmare utredning m. m. för den nya organisationen har tillkallats en särskild *organisationskommitté,* på vars förslag Kungl. Maj:t genom beslut den 30 december 1960 utfärdat vissa bestämmelser beträffande *den provisoriska organisationen av den högre tekniska undervisningen och forskningen i Lund.* Av praktiska skäl benämnes denna organisation här nedan — liksom i bestämmelserna — den tekniska högskolan i Lund.

Den nya högskolan är, i den mån ej annat följer av uttryckliga bestämmelser, liksom de två äldre tekniska högskolorna ställd under överinseende av överstyrelsen för de tekniska högskolorna. Den omedelbara ledningen av högskolan handhas av organisationskommittén, vars ledamöter tillkallats av departementschefen med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande. Professor vid högskolan liksom även laborator i ämne, vari professor ej finns, har rätt att deltaga i organisationskommitténs överläggningar, men ej i besluten.

På organisationskommittén ankommer så gott som alla de uppgifter, som vid en teknisk högskola handhas av högskolans rektor, kollegienämnd och lärarkollegium. Det enda undantaget från denna regel utgöres av handläggningen av ärenden rörande tillsättning av professors- och laboratorstjänster vid den nya högskolan. Sådana ärenden handlägges av tekniska högskolan i Stockholm och dess lärarkollegium i enlighet med de bestämmelser, som i stadgarna för de tekniska högskolorna föreskrives rörande de lokala högskolemyndigheternas handläggning av dylika tillsättningsärenden. I lärarkollegiet vid tekniska högskolan i Stockholm ingår vid handläggningen av ifrågavarande ärenden dels utnämnda innehavare av professorstjänster vid högskolan i Lund, dels högst två ledamöter av lärarkollegiet vid Chalmers tekniska högskola, utsedda av detta kollegium. Gäller tillsättningsärende tjänst inom ämnesområde, inom vilket professorstjänst finns vid den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Lund, skall därjämte i lärarkollegiet vid dess handläggning av ärendet ingå högst två ledamöter av fakulteten, utsedda av fakulteten själv.

En betydande del av organisationskommitténs arbete består i att successivt framlägga förslag till anslagsäskanden för den nya högskolan. Kommittén har därvid att samråda med vederbörande myndigheter vid Lunds universitet.

Organisationskommittén har rätt att inom sig utse ett arbetsutskott om fem ledamöter och att förordna en av arbetsutskottets ledamöter att fungera som kommitténs verkställande ledamot. Kommittén må till arbetsutskottet eller till verkställande ledamoten delegera sin beslutanderätt i brådskande ärenden och ärenden av löpande natur. Här angivna delegationsmöjligheter har organisationskommittén utnyttjat. Kommitténs verkställande ledamot har härigenom i viss mån givits ställning av rektor för den nya högskolan.

H. Övriga högskolor

Förutom de akademiska läroanstalter, som lyder under universitetskanslern, och de, som lyder under överstyrelsen för de tekniska högskolorna, har universitetsutredningen beaktat organisationen jämväl vid övriga statliga läroanstalter med forskning och högre utbildning som sin uppgift. Härmed avses då farmaceutiska institutet samt de tre under jordbruksdepartementet lydande högskolorna, lantbrukshögskolan, skogshögskolan och veterinärhögskolan. Av dessa högskolor har lantbrukshögskolan och skogshögskolan nyligen varit föremål för omorganisation på grundval av beslut av 1961 års riksdag. Omorganisationen innebär bl. a., att den programbundna forskning och försöksverksamhet, som tidigare bedrevs vid särskilda försöksanstalter och forskningsinstitut, samorganiserats med motsvarande ämnesområden inom respektive högskolor. Verksamheten vid veterinärhögskolan och statens veterinärmedicinska anstalt är föremål för utredning inom veterinärhögskoleutredningen, som nyligen avlämnat ett första betänkande.

Vad i det inledande avsnittet av detta kapitel sagts rörande övriga akademiska läroanstalters fastighetsförvaltning gäller även beträffande nu ifrågavarande högskolor. Av dem disponerade lokaler förvaltas sålunda av byggnadsstyrelsen såsom delar av statens allmänna fastighetsfond. Däremot har utrustningsnämnden för universitet och högskolor hittills icke fått något uppdrag att handha utrustningsfrågor för lokaler tillhörande de under jordbruksdepartementet sorterande högskolorna. Sådana ärenden har där i stället handhafts av vederbörande högskolas styrelse. Beträffande farmaceutiska institutet har utrustningsnämnden däremot fått uppdrag att upphandla viss inredning och utrustning.

1. *Styrelser*

Karaktäristiskt för samtliga här ifrågavarande fyra högskolors organisation är att de var och en har en särskild styrelse, vars funktioner motsvarar både kanslerns/överstyrelsens och konsistoriernas (motsvarande) vid de övriga akademiska läroanstalterna. Beträffande samtliga fyra styrelser gäller, att minst hälften av ledamöterna utses av Kungl. Maj:t och att, förutom de av Kungl. Maj:t särskilt utsedda, såsom ledamöter jämväl ingår cheferna för vissa statliga ämbetsverk eller andra befattningshavare inom ämbetsverk med anknytning till den arbetsmarknad, som utbildningen vid vederbörande högskola avser.

Styrelsen för *farmaceutiska institutet* består av sex ledamöter, av vilka ordföranden och två andra ledamöter utses av Kungl. Maj:t för en tid av fyra år i sänder och en ledamot utses av Apotekarsocietetens direktion, också för en tid av fyra år. Av återstående två ledamöter är en byråchefen på medicinalstyrelsens apoteksbyrå, medan den sjätte ledamoten är institutets rektor eller dennes ställföreträdare.

Lantbrukshögskolans styrelse består av nio ledamöter, av vilka Kungl. Maj:t för en tid av fyra år i sänder utser ordförande och sex andra ledamöter. Av sistnämnda sex ledamöter skall en representera Uppsala universitet, en hushållningssällskapen och en jordbrukets föreningsrörelse. Vidare bör bland de sex av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna ingå »representanter för det praktiska jordbruket och trädgårdsnäringen». Självskrivna ledamöter av lantbrukshögskolans styrelse är dels högskolans rektor, dels chefen för lantbruksstyrelsen eller, vid förfall för denne, den tjänsteman han i sitt ställe utser.

Skogshögskolans styrelse kommer, enligt 1961 års riksdags beslut, att bestå av det antal ledamöter Kungl. Maj:t bestämmer. Självskrivna såsom ledamöter skall vara dels högskolans rektor, dels cheferna för domänverket och skogsstyrelsen eller, vid förfall för någon av dem, den tjänsteman inom respektive verk, som vederbörande chef utser till sin ersättare. Övriga ledamöter, inklusive ordförande, utses av Kungl. Maj:t för en tid av tre år i sänder och på sådant sätt, att inom styrelsen finns representanter dels för skogsnäringens olika grenar, dels för forskning och akademisk utbildning utanför högskolan.

Både lantbrukshögskolans och skogshögskolans styrelser äger att inom sig utse ett arbetsutskott. På dessa arbetsutskott ankommer dels att inför styrelsens sammanträden bereda ärenden av principiell betydelse, dels att vara beslutande myndighet i ärenden, som styrelsen delegerar till arbetsutskottet. Båda de nu ifrågavarande styrelserna har vidare rätt att utse särskilda arbetsutskott för speciella ärenden. Båda styrelserna har också rätt att med sig adjungera lämplig expertis.

Styrelsen för *veterinärhögskolan* består för närvarande av åtta ledamöter. Självskrivna är chefen för veterinärstyrelsen, föreståndaren för statens veterinärmedicinska anstalt och högskolans rektor eller, vid förfall för någon av dessa tre, »hans ställföreträdare eller ersättare». Övriga styrelseledamöter — ordförande och fyra andra ledamöter — utses av Kungl. Maj:t för en tid av tre år i sänder.

I stället för bestämmelser om ett arbetsutskott finns i veterinärhögskolans nuvarande stadgar den föreskriften, att styrelsens ordförande och högskolans rektor »gemensamt» må avgöra brådskande ärenden, vilka icke är av principiell eller eljest större betydelse. Sådant beslut skall anmälas vid styrelsens nästkommande sammanträde. Denna föreskrifts innebörd synes vara den, att för besluts fattande i sådan ordning erfordras, att styrelseordföranden och rektor är ense om beslutet. I annat fall torde avgörandet få hänskjutas till styrelsen själv för avgörande.

Nu ifrågavarande fyra styrelsers huvudsakliga arbetsuppgifter motsvaras, som ovan antytts, på universitetssidan av uppgifter, som ankommer dels på kanslern, dels på de större konsistorierna. Styrelserna har sålunda att utöva den tillsyn över undervisning, administration och ekonomi, som inom universitetsorganisationen lokalt tillkommer de större konsistorierna och centralt tillkommer kanslern. Styrelserna kan utfärda de instruktioner rörande verksamheten vid läroanstalterna, som de finner påkallade. Styrelserna har vidare, var och en för

sin läroanstalt, beslutanderätten i frågor rörande utbildningens innehåll och organisation. Denna beslutanderätt motsvarar den som kanslern har över universitetsfakulteternas förslag till studieplaner och den som överstyrelsen för de tekniska högskolorna utövar, då den fastställer program samt läro- och timplaner för undervisningen.

I frågor rörande tillsättning av tjänster, förordnande av vikarier, tjänstledigheter etc. utövar högskolestyrelserna funktioner, som väsentligen motsvarar dem som inom universitetsorganisationen tillkommer dels kanslern, dels de mindre konsistorierna.

Styrelserna företräder sina läroanstalter inför Kungl. Maj:t. Det är sålunda styrelserna, som avger yttranden i tillsättningsärenden, som avgöres av Kungl. Maj:t, som vidare avger yttranden i viktiga ärenden, vilka berör läroanstalternas verksamhet, och som avger de årliga petitaframställningarna för läroanstalterna. — En mera speciell uppgift har de tre under jordbruksdepartementet sorterande högskolestyrelserna däri, att de har att avge förslag rörande antalet nya studerande, som varje år skall intagas vid vederbörande högskola.

Slutligen har styrelserna för de fyra här ifrågavarande läroanstalterna en uppgift, som helt saknar motsvarighet både inom universitetsorganisationen och vid de tekniska högskolorna, den nämligen att föreslå rektor och utse prorektor.

2. *Rektorer*

Farmaceutiska institutets, lantbrukshögskolans, skogshögskolans och veterinärhögskolans rektorer förordnas alla av Kungl. Maj:t. Vid lantbrukshögskolan och skogshögskolan gäller sådant förordnande för högst sex år i sänder; vid de två övriga läroanstalterna för högst tre år i sänder. För samtliga läroanstalterna gäller, att förordnandet meddelas efter förslag av vederbörande styrelse, som har att dessförinnan höra vederbörande kollegium eller kollegier.

Till rektor vid veterinärhögskolan kan endast professor vid högskolan förordnas. För farmaceutiska institutets del gäller, att rektor utses bland lärarkollegiets ledamöter, vilket innebär, att även annan lärare vid institutet än professor (lektorn i botanik, laborator, speciallärarен i social- och rättsfarmaci) kan utses till institutets rektor.

Till rektorer vid de genom beslut vid 1961 års riksdag omorganiserade högskolorna, lantbrukshögskolan och skogshögskolan, kan likaledes även andra än läroanstalternas ordinarie lärare utses. Föredragande departementschefen har i propositionen nr 69 till 1961 års riksdag uttalat, att rektor vid lantbrukshögskolan självklart i allmänhet torde kunna utses bland högskolans professorer, men att formella hinder ej synes böra möta att till rektor utse annan person, »som innehar motsvarande vetenskapliga meriter och i övrigt anses vara särskilt lämplig till befattningen». I propositionen nr 118 till 1961 års riksdag rörande skogshögskolans omorganisation har departementschefen i denna fråga hänvisat till sitt ställningstagande i fråga om rektoratet vid lantbrukshögskolan.

Rektorerna vid lantbruks- och skogshögskolorna avses komma att beredas möjlighet att uteslutande ägna sig åt de med rektorsämbetet förenade åliggandena. Vissa befattningsarvoden jämte visst representationsbidrag utgår utöver lön som professor. Rektor vid veterinärhögskolan kan av högskolans styrelse medgivas »minskning till högst hälften» av honom såsom professor åliggande undervisningsskyldighet. För farmaceutiska institutets del saknas motsvarande bestämmelser i gällande stadgar. Även till rektorerna vid sistnämnda två läroanstalter utgår vissa befattningsarvoden; till rektor vid veterinärhögskolan jämväl visst representationsbidrag.

I fråga om rektoratet vid skogshögskolan erinrar föredragande departementschefen i den ovannämnda propositionen nr 118 till 1961 års riksdag om att 1956 års skogshögskole- och skogsforskningskommitté ansett det lämpligt, att rektor har en sådan fristående ställning, att han kan vara obunden vid ställningstaganden och opartisk i kontroversiella frågor mellan exempelvis olika institutioner. På grund härav borde enligt kommitténs mening den som utsetts till högskolans rektor i förekommande fall lämna sin professur, som då kunde besättas med ny ordinarie innehavare. En särskild rektorsbefattning borde sålunda inrättas vid högskolan. — Till detta skogshögskole- och skogsforskningskommitténs förslag har statsmakterna tills vidare icke tagit ställning. Departementschefen anför härom i den nyssnämnda propositionen följande: »Emellertid kommer universitetsutredningen att behandla organisationsfrågorna vid bland annat universiteten. Även om spörsmålen i förevarande avseende inte är helt likartade vid universiteten och en högskola som denna, torde ställningstagandet till frågan om en särskild tjänst skall inrättas kunna anstå någon tid.»

Rektors uppgift vid samtliga nu ifrågavarande läroanstalter är att »under styrelsen utöva den närmaste ledningen av verksamheten vid högskolan» (propositionen nr 69: 1961 rörande omorganisation av lantbrukshögskolan), »under styrelsen leda och samordna verksamheten vid skogshögskolan» (propositionen nr 118: 1961 rörande omorganisation av skogshögskolan), att utöva »den närmaste vården om och tillsynen över [farmaceutiska] institutet», respektive att utöva »den närmaste vården och tillsynen över [veterinär-]högskolan». I fråga om samtliga de fyra läroanstalternas rektorer gäller vidare, att de fungerar som ordförande i vederbörande lärarkollegium (motsvarande) och som föredragande i vederbörande styrelse. Rektor företräder vidare sin läroanstalt utåt och har att vaka över att samtliga vid läroanstalten anställda befattningshavare behörigen fullgör sina åligganden. I propositionerna rörande omorganisation av lantbruks- och skogshögskolorna anges särskilt, att rektor »ensam» skall företräda vederbörande styrelse i förhållande till all vid läroanstalten anställd personal.

Rektors övriga åligganden vid nu ifrågavarande läroanstalter överensstämmer i stort sett — med visst undantag beträffande lantbrukshögskolan — med motsvarande åligganden för rektor vid teknisk högskola. Förutom tillsyn över undervisningen och beslutanderätt i vissa personaladministrativa angelägenheter m. m. ankommer det sålunda på rektor att ansvara för högskolans ekonomiska

angelägenheter på sätt motsvarande vad som inom universitetsorganisationen ankommer på drätselnämnderna.

För handhavandet av de ekonomiska angelägenheterna finns vid veterinärhögskolan en intendent, som emellertid i sin verksamhet står »under rektors och styrelsens inseende». Denne intendent åligger dels att företräda styrelsen »vid rättegångar av ekonomisk natur», dels att handha högskolans ekonomiska förvaltning. I den sistnämnda inbegripes därvid uppbörd och medelsförvaltning, ansvaret för räkenskaper och redovisningar, ansvaret för att utgifterna hålles inom ramen för vederbörliga anslag, upphandling för högskolans räkning, tillsynen över högskolans egendom samt föredragning inför styrelse eller rektor av personalärenden rörande den tekniska personalen. Intendenten är därjämte styrelsens sekreterare och närmast under rektor ansvarig för högskolans expedition.

Lantbrukshögskolans organisation skiljer sig — som ovan antytts — från de övriga här ifrågavarande läroanstalternas i det avseendet, att här finns en ekonomidirektörsbefattning, vars innehavare har rätt att antaga och entlediga sådan personal vid högskolan, beträffande vilken ej annat är särskilt stadgat, att ombesörja medelsrekvisitioner och att enligt av styrelsen utfärdade närmare föreskrifter fatta beslut om utbetalningar. Han övar tillsyn över den högskolans lösa egendom, som icke faller under institutionsföreståndarnas eller försöksintendentens tillsyn. Han har vidare ansvaret för räkenskaper, redovisningar, inventarieförteckningar och arkiv. Han har att mottaga till högskolan ställda skrivelser och tillse att inkomna ärenden blir diarieförda och handlagda. Han har också ansvaret för verkställigheten av styrelsens, kollegiernas och rektors beslut och han har därjämte att utfärda instruktioner för sådan personal för vilken instruktioner ej utfärdas av styrelsen.

Lantbrukshögskolans rektor har ensam anförtrotts uppgiften att under styrelsen leda verksamheten vid högskolan (prop. 1961: 69, s. 271). Även ekonomidirektören är sålunda underställd rektor. I ekonomidirektörens instruktion finns också den bestämmelsen, att han har att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som — bl. a. — styrelsen och rektor meddelar honom i tjänsten. Ekonomidirektören är föredragande i styrelsen vid dennas handläggning av ärenden inom hans ansvarsområde. Han har rätt att även eljest deltaga i styrelsens överläggningar och är skyldig att låta till protokollet anteckna sin mening, därest denna ej överensstämmer med fattat beslut.

Frågan om ekonomidirektörsbefattningen och ekonomidirektörens ställning vid lantbrukshögskolan har aktualiserats i samband med den vid 1961 års riksdag beslutade omorganisationen av högskolan. Jordbrukshögskoleutredningen har föreslagit, att de administrativa och kamerala uppgifterna vid högskolans Ultuna-del skall handhas av två parallellställda organ, en kansliavdelning och en ekonomiavdelning. Statsmakterna har emellertid tills vidare icke tagit ställning till denna del av jordbrukshögskoleutredningens förslag. Föredragande departementschefen har i propositionen nr 69: 1961 härom anfört följande:

»Med hänsyn till att universitetsutredningen avser att i sitt slutbetänkande behandla motsvarande frågor för bland annat universiteten, är jag inte nu beredd att taga slutlig ställning till vad jordbrukshögskoleutredningen förordat i denna del förrän i samband med prövningen av universitetsutredningens motsvarande förslag.»

Även beträffande den genom beslut vid 1961 års riksdag omorganiserade skogshögskolan har frågan om den administrativa och kamerala verksamhetens organisation lämnats öppen i avvaktan på universitetsutredningens ställningstaganden. 1956 års skogshögskole- och skogsforskningskommitté har föreslagit en organisation med kansli och kameralkontor under ledning av en administrativ chefstjänsteman. Statsmakterna har såtillvida godtagit detta förslag, att de anslutit sig till följande uttalande av föredragande departementschefen: »För att biträda rektor vid handläggningen av organisatoriska och förvaltningsmässiga uppgifter bör ... inrättas en särskild befattning, vars innehavare jämväl bör vara närmast ansvarig för högskolans administrativa och kamerala verksamhet.» Frågorna om denna befattnings karaktär och om utformningen i övrigt av den administrativa och kamerala organisationen vid högskolan har däremot lämnats öppna under hänvisning till departementschefens i det föregående citerade motivering till motsvarande beslut beträffande lantbrukshögskolan.

Det fattade beslutet beträffande skogshögskolan synes innebära, att här inrättas en administrativ befattning visserligen med chefsfunktioner men likväl underställd rektorsämbetet. Vederbörande skulle sålunda få uppgifter och ställning i organisatoriskt hänseende ungefär motsvarande dem som gäller för intendenten vid veterinärhögskolan.

3. *Kollegier*

De församlingar av läroanstalternas lärare och forskare, som närmast motsvarar fakulteterna inom universitetsorganisationen, skiljer sig till sin sammansättning och sina uppgifter i så hög grad från varandra, att det för översiktlighetens skull synes lämpligt, att en redogörelse lämnas för var och en av de fyra läroanstalterna.

a) Farmaceutiska institutet

Farmaceutiska institutets lärarkollegium består av institutets professorer, lektorn i botanik, institutets laboratorer samt specialläraren i social- och rättsfarmaci.

Lärarkollegiet har — liksom motsvarigheten vid t. ex. karolinska institutet — »allmän tillsyn och vård» om institutets angelägenheter. Kollegiet har att upprätta förslag till instruktioner, ordningsstadgar och andra allmänna föreskrifter rörande institutets verksamhet, förslag till institutets årliga petitaframställningar samt förslag till studieplaner för undervisningen och kursfordringar i enskilda ämnen. Beslutanderätten i alla dessa ärenden tillkommer institutets styrelse. Kollegiet har självständig beslutanderätt i frågor rörande timordning för undervisningen och — inom ramen för av styrelsen fastställda regler — urvalet

bland de inträdessökande till institutet. Kollegiet prövar ansökningar om examina och avger yttrande i ärenden rörande tillsättning av laborators- och speciallärarbefattningar. Däremot är det institutets styrelse, som både utser sakkunniga och avger förslag vid tillsättning av alla ordinarie lärarbefattningar. Vid styrelsens handläggning av ärende rörande upprättande av förslag till innehavare av ledig professorstjänst skall institutets professorer adjungeras.

b) Veterinärhögskolan

Lärarkollegiet vid veterinärhögskolan liknar till sin sammansättning motsvarande organ vid karolinska institutet. Kollegiet består nämligen uteslutande av högskolans professorer. En starkt begränsad rätt att deltaga i kollegiets överläggningar och beslut tillkommer därjämte professorsvikarier och övriga lärare, som självständigt meddelar undervisning vid högskolan. Inga tjänstemän har säte i kollegiet.

Lärarkollegiets »inseende och vård» är begränsad till att gälla högskolans »vetenskapliga angelägenheter». Dit räknas bl. a. att utse sakkunniga och avge förslag till innehavare av ordinarie lärartjänster liksom att föreslå vikarier för tid, under vilken lärarbefattning vid högskolan är ledig. Till lärarkollegiets uppgifter hör vidare att utarbeta förslag till instruktioner, ordningsstadgar och andra allmänna föreskrifter rörande högskolans verksamhet samt förslag till »läroplan och undervisningsprogram». Liksom lärarkollegiet vid farmaceutiska institutet har lärarkollegiet vid veterinärhögskolan att meddela examina, men därjämte har det sistnämnda kollegiet rätt att förordna amanuenser och att självständigt pröva och avgöra inträdesansökningar till högskolan.

c) Lantbrukshögskolan

Genom den vid 1961 års riksdag beslutade omorganisationen av lantbrukshögskolan kommer vid denna läroanstalt att bedrivas såväl forskning och utbildning som försöksverksamhet (programbunden målforskning). Beslutet innebär, att den verksamhet som tidigare ägt rum inom särskilda försöksanstalter (statens jordbruksförsök, statens husdjursförsök och statens trädgårdsförsök) skall ske vid försöksavdelningar, vilka ingår i vissa av lantbrukshögskolans institutioner. Därigenom kommer professorn i ett ämne att kunna utöva ledningen av hela den vetenskapliga verksamheten, inklusive försöksverksamheten, inom ämnesområdet.

Enligt 1961 års riksdagsbeslut skall vidare vid Alnarp inrättas en särskild trädgårdssektion, som skall utgöra en del av lantbrukshögskolan. Vid denna högskolesektion skall bedrivas forskning, försöksverksamhet och högre utbildning inom trädgårdsområdet. Undervisningen av de hortonomie studerande skall dock ske vid lantbrukshögskolans Ultuna-del i de grundläggande ämnena och vid Alnarp endast i de tillämpade trädgårdsämnena.

För försöksverksamheten svarar närmast *försökskollegiet,* som skall utgöra ett centrum för utvecklingsverksamheten inom jordbruks- och trädgårdsnäringarna. Detta kommer till uttryck redan i kollegiets sammansättning. I kollegiet ingår nämligen representanter också för det praktiska jordbruket och för trädgårdsnäringen. Därutöver ingår i försökskollegiet de professorer, som har försöksavdelningar sig underställda, samt professorn i företagsekonomi vid högskolan, en av högskolans statistiker, föreståndarna för försöksavdelningarna (statsagronomer och statshortonomer), distriktsförsöksledarna samt *försöksintendenten.* Den sistnämnde har att biträda rektor vid handläggningen av organisatoriska och förvaltningsmässiga uppgifter inom försöksverksamheten.

Försökskollegiet arbetar huvudsakligen på tre sektioner, nämligen jordbruks-, trädgårds- och husdjurssektionerna, var och en under sin av Kungl. Maj:t efter förslag av styrelsen för sex år i sänder bland sektionens institutionsföreståndare utsedde *sektionsordförande.* Då hela försökskollegiet sammanträder, är rektor ordförande. Kollegiet utser en av sektionsordförandena till kollegiets vice ordförande. Ordföranden i försökskollegiets trädgårdssektion är såsom *rektors ställföreträdare vid Alnarp* även ordförande i lärarkollegiets Alnarps-del.

Försöksverksamheten vid lantbrukshögskolan skall bedrivas inom ramen för ett s. k. *riksförsöksprogram,* vilket fastställes av styrelsen efter förslag av försökskollegiet. Till grund för kollegiets förslag härvidlag ligger förslag till delprogram utarbetade inom de enskilda institutionerna. Det bör i detta sammanhang ånyo understrykas, att riksförsöksprogrammet endast gäller den avgränsade del av lantbrukshögskolans verksamhet, som benämnes försöksverksamheten och för vilken såväl personal- som budgetmässigt särskilda resurser avdelats. Inom varje i försöksverksamheten deltagande högskoleinstitution finns därutöver resurser för utbildningen och för en fritt vald forskning.

Parallellt med försökskollegiet står *lärarkollegiet,* som, »intill dess klarhet vunnits över hur förhållandena kommer att gestalta sig i stort vid rikets universitet och övriga högskolor», tills vidare består uteslutande av högskolans professorer. Rektor är ordförande även i lärarkollegiet. Såsom kollegiets vice ordförande fungerar högskolans prorektor, vilken på förslag av lärarkollegiet utses av styrelsen för en tid av ett år i sänder. Prorektor har att, »närmast under rektor», svara för utbildningen vid högskolan. Detta innebär, att hans ställning skiljer sig från prorektorernas vid övriga akademiska läroanstalter. Förutom den allmänna skyldigheten att vid förfall för rektor fungera som dennes ställföreträdare har han sålunda ett särskilt ansvar för en viss gren av högskolans verksamhet, nämligen utbildningen.

Lantbrukshögskolans lärarkollegium skall enligt den beskrivning, som föredragande departementschefen givit i propositionen nr 69: 1961 vara »av traditionell akademisk typ» och handlägga frågor, som hör samman med utbildningen. Dit räknas bl. a. examina, disputationer och kompetensbedömning av personal inom institutionernas utbildnings- och forskningsdelar.

För beredning av ärenden, som gäller undervisningens planmässiga ordnande samt utbildningens innehåll och organisation, finns vid lantbrukshögskolan liksom vid fakulteterna en undervisningsnämnd. Den har motsvarande sammansättning och uppgifter som gäller för universitetens undervisningsnämnder.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen kommer de professorer, som har försöksavdelningar sig underställda, att vara ledamöter av såväl försökskollegiet som lärarkollegiet. Av dessa kollegier skall i princip det förstnämnda handlägga försöksärenden och det sistnämnda utbildningsärenden. Vissa ärenden berör emellertid båda kollegiernas ansvarsområden. Dit hör främst anslagsärendena. Dessa gemensamma ärenden behandlas av en *kollegienämnd,* bestående av högskolans rektor såsom ordförande, de tre försökskollegiesektionernas ordförande samt tre av lärarkollegiet valda ledamöter. Detta innebär, att nämnden till sin majoritet är utsedd av Kungl. Maj:t och att nämnden uteslutande består av professorer.

Kollegienämnden skall handha bedömningen av sökande till vetenskapliga befattningar inom försöksavdelningarna och inom högskolans fältförsöksorganisation samt till försöksintendentbefattningen. I fråga om anslagsärenden, närmast då högskolans årliga petitaframställningar, förutsättes dessa först behandlas inom de två kollegierna för att därefter av kollegienämnden sammanjämkas till ett enda förslag, vilket förelägges högskolans styrelse.

d) Skogshögskolan

Den genom principbeslut vid 1961 års riksdag beslutade omorganisationen av skogshögskolan och statens skogsforskningsinstitut innebär bl. a., att de tidigare under samma styrelse lydande men sinsemellan självständiga institutionerna sammanslås till en administrativ enhet, benämnd skogshögskolan. Denna högskola får, liksom lantbrukshögskolan, en dubbel uppgift att verka för såväl högre utbildning och, i anslutning därtill, fri forskning som programbunden forskning. Forskningen vid de institutioner, vilka tidigare tillhörde statens skogsforskningsinstitut, och — i den mån vederbörande institutionsföreståndare så önskar — även forskningen vid den gamla skogshögskolans institutioner bedrives inom ramen för av styrelsen fastställda *program,* vilka skall så utformas, att vid var och en av högskolans institutioner en sektor lämnas fri för icke-programbunden forskning.

Det torde i detta sammanhang böra framhållas, att den organisatoriska formen för den programbundna forskningens anknytning till den övriga högskoleverksamheten vid skogshögskolan i viss mån skiljer sig från den för lantbrukshögskolans vidkommande valda. I motsats till vad fallet är vid den sistnämnda högskolan får man vid skogshögskolan icke en personal- och budgetmässig uppdelning av resurserna på programbunden forskning respektive undervisning och fri forskning. I stället stadgas att programmet för varje enskild institution skall fastställas med en tillräcklig marginal för utbildningens och den fria forsk-

ningens behov. Därjämte öppnas möjlighet för föreståndarna för de institutioner, som tillhörde den tidigare högskolan, att ställa sig utanför det av styrelsen fastställda forskningsprogrammet.

Närmast ansvarigt för utformningen av den vid skogshögskolan meddelade utbildningen och ansvarigt jämväl för handläggningen av vissa andra slag av ärenden är skogshögskolans *kollegium*. Detta utgöres av högskolans rektor såsom ordförande samt därutöver av högskolans samtliga professorer. Motiveringen för kollegiets begränsning till att endast omfatta professorskretsen är densamma som motiveringen för motsvarande begränsning i fråga om lantbrukshögskolans lärarkollegium, nämligen statsmakternas önskan att avvakta hur förhållandena härutinnan kommer att gestalta sig vid universiteten och övriga högskolor.

Kollegiet har yttranderätt — icke förslagsrätt — vid tillsättningar av högre befattningar. Kollegiet har vidare att avgiva yttrande i alla andra frågor av väsentlig betydelse för forskning och utbildning eller för högskolans verksamhet i övrigt. Kollegiet har också att till styrelsen för beslut överlämna förslag rörande undervisningens planläggning, att fastställa timplan för undervisningen, att antaga studerande vid högskolan, att meddela licentiatexamen och bedöma disputationsprov.

I propositionen förutsättes, att skogshögskolans kollegium kan komma att arbeta i sektioner eller inom sig utse särskilda arbetsutskott för beredning av speciella ärenden.

För förberedande behandling av utbildningsfrågor finns vid skogshögskolan — liksom vid lantbrukshögskolan — en undervisningsnämnd med sammansättning och uppgifter av väsentligen samma slag som undervisningsnämndernas vid universiteten (se ovan s. 457 f.).

4. *Institutioner*

Endast beträffande de tre under jordbruksdepartementet lydande högskolorna finns närmare bestämmelser rörande förvaltningen av högskoleinstitutionerna.

För alla tre högskolorna gäller, att högskolebiblioteken förvaltas enligt särskilda, av vederbörande styrelse utfärdade instruktioner.

Beträffande vad som kunde kallas ämnesinstitutionerna förutsätter veterinärhögskolans stadgar, att en sådan institution — kallad »avdelning» — finns för envar av högskolans professurer och att institutioner därjämte finns för sådana högskolans ämnen, i vilka professurer ej finns inrättade. Därför kan stadgarna föreskriva, att »avdelning» förvaltas, »med biträde av övriga vid avdelningen anställda befattningshavare, av den professor eller lägre lärare, till vilkens vetenskapsgren eller befattning avdelningen hör». På föreståndaren ankommer att disponera de medel, som i högskolans stat finns upptagna för hans avdelning. Föreståndare har att årligen till rektor överlämna reviderad inventarieförteckning.

I fråga om lantbrukshögskolan har genom den vid 1961 års riksdag beslutade omorganisationen bildats institutioner omfattande flera professurer eller laboraturer. För förvaltningen av högskolans institutioner skall i allt väsentligt samma bestämmelser gälla som för förvaltningen av universitetens institutioner (se ovan s. 465 ff.). Finns inom en institution flera professorer, har högskolans styrelse att utse en av dem till institutionsföreståndare (prefekt).

Vad skogshögskolan beträffar förutsättes, att en institution skall kunna förvaltas av flera lärare. I propositionen nr 118: 1961 förordas särskilt en utbyggnad av vissa laboratorier och verkstäder, var och en formellt knuten till en ämnesinstitution men avsedd för högskolans gemensamma bruk. Departementschefen har understrukit, att »högskolans ledning bör tillse att ifrågavarande serviceavdelningar fungerar som gemensamma organ för samtliga de institutioner, som kan vara i behov av deras tjänster».

I. Interakademiskt samarbete

Inom den svenska universitets- och högskoleorganisationen finns, vid sidan av de i det föregående nämnda centrala myndigheterna med reguljära förvaltningsuppgifter för en eller flera akademiska läroanstalter, ett par organ med offentligrättslig status, tillkomna endast för att främja samråd och samarbete mellan skilda läroanstalter. Det ena av dessa samarbetsorgan är det akademiska rektorskonventet i Stockholm; det andra är ett genom beslut vid 1961 års riksdag upprättat fast samarbetsorgan mellan de tre inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde arbetande högskolorna.

Det akademiska rektorskonventet i Stockholm, vars stadgar fastställts av Kungl. Maj:t den 20 maj 1949[1], består av rektorerna för samtliga akademiska läroanstalter i Stockholm. Även handelshögskolan i Stockholm är sålunda genom sin rektor representerad i konventet. Vid förfall för rektor ingår i konventet den som i hans ställe utövar rektorsämbetet.

Konventet utser inom sig ordförande och vice ordförande och antager för konventets verksamhet erforderliga tjänstemän.

Konventets uppgift är att »verka för ett rationellt samarbete lärosätena emellan och bevaka för dessa gemensamma intressen av olika art, vare sig det gäller att främja vetenskaplig forskning eller att lösa administrativa och ekonomiska spörsmål». Konventet har sålunda möjlighet att samråda och eventuellt avgiva yttranden eller rekommendationer i alla de representerade läroanstalterna berörande frågor. Därtill kommer, att konventet, »i den mån lärosätena så finna lämpligt», kan dels representera dessa »gentemot in- och utlandet», dels anordna promotions- och installationshögtidligheter. Innebörden av dessa bestämmelser

[1] Ändrade genom Kungl. Maj:ts beslut den 14 juli 1960.

är bl. a. den, att konventets representativa verksamhet är gjord avhängig av de i konventet deltagande läroanstalternas egen önskan att låta sig representera genom konventet eller deltaga i av konventet ordnade högtidligheter. — Konventet kan sålunda icke i något ärende fatta för en enskild läroanstalt bindande beslut.

För sin verksamhet åtnjuter det akademiska rektorskonventet i Stockholm särskilt statsanslag, för budgetåret 1962/63 med 31 000 kronor. Ungefär hälften av dessa medel går till den akademiska musikverksamheten i Stockholm.

Det samarbetsorgan, som genom beslut vid 1961 års riksdag upprättats för de tre under jordbruksdepartementet lydande högskolorna, skall bestå av de tre högskolestyrelsernas ordförande, de tre högskolornas rektorer och därjämte en professor vid var och en av de tre högskolorna. Sistnämnda ledamöter av samarbetsorganet skall utses av vederbörande högskolas styrelse. Samarbetsorganet har vidare rätt att med sig, tills vidare eller för vissa spörsmål, adjungera »företrädare för andra närstående institutioner».

Samarbetsorganets uppgift blir att söka få till stånd samarbete och kontakt främst mellan närliggande ämnesområden berörande de tre högskolorna. Till närmare belysning härav har föredragande departementschefen i propositionen nr 69: 1961 anfört följande:

»En sådan kontakt synes bland annat böra kunna komma till stånd genom vetenskapliga seminarier inom ämnesområden, där de tre högskolorna tangerar varandra. Man bör också söka åstadkomma en viss specialisering och arbetsfördelning inom närliggande ämnesområden mellan de tre högskolorna i syfte att undvika dubbleringar i det vetenskapliga arbetet och i utrustningen. En gemensam diskussion av vissa frågor, innan de årliga anslagsskrivelserna till Kungl. Maj:t utformas, synes också kunna vara av värde».

Såsom framgår av det citerade departementschefsuttalandet är det nya samarbetsorganet avsett att i främsta rummet främja det vetenskapliga samarbetet och en samordning av tillgängliga forskningsresurser. Beslutet om samarbetsorganets upprättande torde delvis böra ses mot bakgrund av det förhållandet, att en samordnande överstyrelse av den typ, som representeras av kanslern och överstyrelsen för de tekniska högskolorna, saknas beträffande de tre under jordbruksdepartementet lydande högskolorna. I avseende på det nya organets sammansättning torde vidare böra framhållas, att samtliga ledamöter direkt eller — genom styrelserna — indirekt är utsedda av Kungl. Maj:t.

Ett institutionellt samarbete mellan flera läroanstalter under samma eller skilda överstyrelser förekommer även på andra håll inom universitets- och högskoleorganisationen, utan att några fasta samarbetsorgan skapats för ändamålet. Sedan länge meddelas sålunda viss del av tandläkarutbildningen vid institutioner tillhörande medicinska läroanstalter. För denna undervisning särskilt anställd personal är uppförd på vederbörande tandläkarhögskolas stat men har sålunda sin verksamhet förlagd till annan läroanstalts lokaler med tillgång

till dennas vetenskapliga utrustning. Ett ansvar för denna undervisning och examination vilar dock även på den medicinska läroanstalten respektive fakulteten, vilka därför också utser vardera två representanter att ingå såsom ledamöter av vederbörande tandläkarhögskolas lärarkollegium.

I samband med den vid 1961 års riksdag beslutade omorganisationen av lantbrukshögskolan har ett i viss mån motsvarande, fast samarbete etablerats mellan Uppsala universitet å ena sidan och lantbrukshögskolan å den andra. Undervisningen i ämnena fysik, geologi, nationalekonomi och systematisk botanik för de studerande vid lantbrukshögskolan skall sålunda meddelas vid universitetets institutioner för ifrågavarande ämnen, varvid universitetet tillförsäkras för denna undervisning erforderliga lärarresurser. Å andra sidan skall lantbrukshögskolans institutioner för ämnena mikrobiologi och genetik stå till förfogande jämväl för universitetets studenter och forskare. Lantbrukshögskolans professor i genetik blir tillika ledamot av universitetets matematisk-naturvetenskapliga fakultet. — I detta sammanhang må erinras om att en representant för universitetet ingår bland ledamöterna av lantbrukshögskolans styrelse.

Det vid 1960 års riksdag fattade beslutet rörande riktlinjerna för utbyggnaden av universitet och högskolor innefattar också beslut om sambruk av forsknings- och utbildningsresurser i ämnen, som är gemensamma för de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna och de tekniska högskoleorganisationerna i Lund och Göteborg. Frågorna rörande omfattningen av och formerna för detta sambruk har hållits öppna i avvaktan på universitetsutredningens överväganden. Här må endast nämnas, att den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten vid Göteborgs universitet med stöd av Kungl. Maj:ts särskilda medgivande till ledamöter av fakulteten valt de sju av Chalmers tekniska högskolas professorer, vilka har huvudansvaret för undervisning och examination jämväl för universitetets studerande.

Sammanfattning

Samtliga de här behandlade akademiska läroanstalterna har den dubbla uppgiften forskning och vetenskaplig utbildning. Ordalagen i de skilda statuter och stadgor, som reglerar läroanstalternas verksamhet och ställning, är visserligen härvidlag något olika, men för alla läroanstalterna finns forskningsuppgiften nämnd.

Trots likheten i fråga om läroanstalternas uppgifter finns — som framgått av den i det föregående lämnade översikten — dem emellan en mycket stor variationsrikedom i avseende på organisatorisk uppbyggnad och de enskilda förvaltningsorganens sammansättning och uppgifter. Delvis är dessa olikheter givetvis betingade av olikheter i fråga om verksamhetens inriktning och läroanstalternas storlek. Delvis synes det emellertid också vara fråga om olikheter betingade av att de skilda läroanstalterna icke utgör delar av en gemensam organisation underställd ett enda statsdepartement utan fått sin organisatoriska uppbyggnad

var för sig eller gruppvis. Historiska tillfälligheter har t. ex. lett till att gällande stadgar för karolinska institutet i vissa enskildheter bär drag, som återfanns i de år 1956 upphävda universitetsstatuterna av år 1916.

Bortsett från dylika mindre skiljaktigheter synes man inom den här redovisade universitets- och högskoleorganisationen kunna urskilja två huvudsakliga organisationstyper. Den ena typen representeras av universiteten i egentlig mening, till vilken grupp i detta sammanhang även får räknas karolinska institutet och tandläkarhögskolorna. Den andra organisationstypen återfinnes i organisationen av övriga fackhögskolor.

Den första organisationstypen — som skulle kunna kallas universitetsorganisationen — bäres upp av de i *fakulteter* grupperade professorerna och laboratorerna, vidare av de från fakulteterna utgående *konsistorierna*, den av professorer och laboratorer valde *rektor* samt, högst upp, den av de nämnda kategorierna av ordinarie lärare vid samtliga ifrågavarande läroanstalter genom indirekt val utsedde *kanslern* såsom universitetens högste styresman och företrädare inför Kungl. Maj:t.

Den andra organisationstypen — fackhögskoleorganisationen — är i det väsentliga lik universitetsorganisationen på fakultets- och konsistorienivåerna. (Att motsvarigheter till konsistorierna saknas vid de små högskolorna, är i detta sammanhang av underordnad betydelse.) Vid de tekniska högskolorna utses även rektor genom val på i princip samma sätt som vid universiteten (dock med den skillnaden att endast professorer har rösträtt vid valet). Vid övriga fackhögskolor är rektor däremot utsedd av Kungl. Maj:t, normalt bland högskolans professorer eller — beträffande farmaceutiska institutet — bland lärarkollegiets ledamöter. För samtliga läroanstalter med denna typ av organisation gäller emellertid, att kanslersfunktionen utövas av en av Kungl. Maj:t helt eller delvis utsedd *styrelse* (överstyrelse).

Dessa styrelser är något olika till sin sammansättning. Vissa av dem består uteslutande av ledamöter utsedda av Kungl. Maj:t. I andra ingår ex officio cheferna för vissa statliga myndigheter med intressen, närmast som avnämare av de vid vederbörande högskola utbildade akademikerna, för läroanstaltens verksamhet. I styrelserna för de tekniska högskolorna och farmaceutiska institutet ingår även ledamöter nominerade respektive utsedda av privata avnämarorganisationer eller av akademikersammanslutningar utan karaktär av intresseorganisationer (Sveriges Industriförbund, Svenska Teknologföreningen, Tekniska Samfundet i Göteborg, Apotekarsocieteten). Beträffande överstyrelsen för de tekniska högskolorna har man velat skapa en garanti för att även forskningens intressen alltid skall vara företrädda i överstyrelsen, och man har i detta syfte givit vetenskaps- och ingeniörsvetenskapsakademierna stadgemässig rätt att nominera vardera en ledamot av överstyrelsen.

Gemensamt för uppbyggnaden av organisationen av fackhögskolorna är att man i den högsta ledningen har företrädare för flera av verksamhetens intressenter. I och med att styrelserna helt eller till sin majoritet är utsedda av Kungl.

Maj:t, har man ytterligare markerat högskolornas ställning som statliga institutioner.

Den här gjorda uppdelningen med å ena sidan universitetsorganisationen och å den andra fackhögskoleorganisationen har främst avseende på olikheter i konstruktionen av överstyrelsefunktionens organ: Å ena sidan den valde kanslern och å den andra de av Kungl. Maj:t utsedda (över-)styrelserna. Som redan framhållits finns emellertid *inom* vad som här kallats fackhögskoleorganisationen betydelsefulla olikheter i avseende på de lokala högskolemyndigheternas ställning och uppgifter. Å ena sidan har vi här de fyra mindre högskolorna, vilkas rektorer utses av Kungl. Maj:t och vilkas styrelser avgör så gott som alla ärenden av rent administrativ natur (t. ex. personaladministrativa ärenden av de slag som vid universiteten avgöres av de mindre konsistorierna), i den mån dessa ärenden ej på styrelsens vägnar avgöres av rektor eller särskild tjänsteman. I ett par fall (lantbrukshögskolan och skogshögskolan) fastställer styrelserna även program för delar av den vid högskoleinstitutionerna bedrivna forskningen. Å andra sidan har vi de tekniska högskolorna med sina av lärarkollegierna valda rektorer, på vilka även lagts det ekonomiska förvaltningsansvar, som vid universiteten vilar på drätselnämnderna, och sina kollegienämnder, som till sammansättning och arbetsuppgifter mycket starkt liknar universitetens mindre konsistorier.

Med hänsyn till dessa förhållanden kan de tekniska högskolorna sägas i organisatoriskt hänseende intaga en mellanställning mellan å ena sidan universitetsorganisationen och å den andra organisationen av de mindre fackhögskolorna. Denna mellanställning kommer särskilt tydligt till uttryck i fråga om den ställning de tekniska högskolornas rektorer intager vis à vis överstyrelsen. I motsats till vad fallet är beträffande de av Kungl. Maj:t utsedda rektorerna för de mindre fackhögskolorna, vilka tillika är ledamöter av sina respektive styrelser, är de tekniska högskolornas av vederbörande lärarkollegier valda rektorer icke ledamöter av överstyrelsen. De har däremot rätt att närvara vid överstyrelsens sammanträden och därvid deltaga i överläggningarna samt rätt att få sin särskilda mening antecknad till överstyrelsens protokoll. De kan även, efter beslut av preses, fungera som föredragande vid överstyrelsens handläggning av ett ärende eller viss grupp av ärenden. Någon motsvarighet till den speciella ställning som de tekniska högskolornas rektorer sålunda intager som sina läroanstalters företrädare inför överstyrelsen finns icke inom universitetsorganisationen. Här kan emellertid de enskilda läroanstalterna genom kanslersvalet sägas vara företrädda i överstyrelseorganet självt (kanslern).

Gemensamt för samtliga här behandlade läroanstalters organisation är att de vetenskapliga bedömningsfrågorna (upprättande av förslag till innehavare av lediga vetenskapliga befattningar, bedömning av disputationsprov etc.) är överlämnade åt vetenskapsmännen själva, grupperade i kollegiala församlingar. Vid farmaceutiska institutet är det dock institutets styrelse, som upprättar förslag till innehavare av lediga professurer. Gemensamt är också, med viss inskränkning

i fråga om lantbrukshögskolans och skogshögskolans programbundna forskning, att valet av forskningsobjekt och forskningsmetod är överlämnat åt den enskilde forskaren själv. Gemensamt är slutligen, att inflytandet över den akademiska utbildningens innehåll och organisation är delat mellan de akademiska lärarna å ena sidan och samhällets administrativa organ å den andra.

Gemensamt för universitetsorganisationen och de tekniska högskolorna, men däremot icke för de fyra mindre fackhögskolorna, är vidare att en mycket betydande del av det administrativa, ekonomiska och kamerala förvaltningsansvaret ligger på av professorerna (ibland även laboratorerna) valda organ — rektorer, konsistorier samt drätsel- och kollegienämnder etc.

Med det sagda är också konstaterat, att benämningen den akademiska självstyrelsen, i den mån den användes för att karaktärisera samtliga akademiska läroanstalters organisation, i sig innefattar icke obetydliga variationer i avseende på graden av självständighet i fråga om det förvaltningsansvar, som ankommer på vetenskapsmännen själva och deras valda förtroendemän. Minst omfattning har den akademiska självstyrelsen vid de mindre fackhögskolorna. Störst är i stället självstyrelsen inom universitetsorganisationen, där även överstyrelsefunktionerna utövas av en vetenskapsmännens genom val utsedde förtroendeman. En särställning intager härvidlag de största universiteten, de i Uppsala och Lund, där även fastighetsförvaltningen åvilar universitetsmyndigheterna.

Den självstyrelse det här är fråga om är emellertid i åtskilliga hänseenden inskränkt, och det vore med hänsyn härtill måhända mera adekvat att tala om en viss akademisk *självförvaltning* än att begagna benämningen självstyrelse. I varje fall är vad som brukar kallas den akademiska självstyrelsen icke jämförbart med t. ex. den kommunala självstyrelsen, som regleras genom lag och som bl. a. innefattar en självständig beskattningsrätt.

De akademiska läroanstalterna har alla karaktär av statliga institutioner, vilkas förhållanden regleras i samma ordning som andra statliga institutioners, d. v. s. av Kungl. Maj:t. De akademiska läroanstalterna är vidare för hela sin verksamhet beroende av budgetår för budgetår på riksstaten anvisade driftanslag liksom av på riksstaten anvisade investeringsanslag, bl. a. för nybyggnader. — Den självförvaltning, som vissa läroanstalter, framför allt Uppsala universitet, har genom sin disposition över avkastningen av donationsfonder, är visserligen i och för sig betydelsefull men knappast av sådan storleksordning, att den rubbar giltigheten av det nyss sagda.

En annan betydelsefull begränsning av de akademiska myndigheternas självständighet ligger däri, att tjänstgörings- och lönevillkoren för så gott som samtliga de tjänstemän, som är verksamma inom universitets- och högskoleorganisationen, regleras genom statliga bestämmelser, ofta grundade på överenskommelser mellan statsmakterna och skilda personalorganisationer. Dessa överenskommelser träffas utan läroanstalternas medverkan och under hänsynstagande till förhållandena på arbetsmarknaden i stort.

I det föregående har framhållits, att den akademiska självförvaltningen är mera omfattande inom universitetsorganisationen än på fackhögskolesidan därigenom, att överstyrelsefunktionerna utövas av den valde kanslern. Kanslerns ställning är emellertid icke blott den av en vetenskapsmännens förtroendeman utan kanslern utövar även vissa funktioner, som ålagts honom av Kungl. Maj:t. Formellt markeras kanslerns ställning såsom tillika en Kungl. Maj:ts förtroendeman genom att förordnandet som kansler meddelas av Kungl. Maj:t. Även om det med visst fog skulle kunna sägas, att Kungl. Maj:ts handlingsfrihet i realiteten är så starkt begränsad, att förordnandet närmast får ses som en formalitet, och att kanslern därför i verkligheten har sitt mandat från valmännen, måste å andra sidan framhållas, att mandattiden enligt universitetsstatuternas bestämmelser är obegränsad. Genom att det i valet uttryckta mandatet icke kan återtagas och ej behöver förnyas, blir otvivelaktigt momentet av akademisk självförvaltning i universitetens överstyrelse starkt uttunnat.[1]

Vad här sagts om den akademiska självförvaltningens begränsade räckvidd bör slutligen kompletteras med påpekandet, att en betydande del av ansvaret för den administrativa, ekonomiska och kamerala verksamheten vid universiteten liksom vid de tekniska högskolorna och vid övriga fackhögskolor vilar på förvaltningstjänstemän med ställning som statstjänstemän. Universitets- och högskoleorganisationens administrativa chefstjänstemän är visserligen ställda under vederbörande myndighets (närmast rektors) inseende, men de flesta av dem har den statliga chefstjänstemän allmänt åvilande skyldigheten att uttala sin mening vid ett ärendes handläggning och att i skriftlig form reservera sig mot beslut, som strider mot deras uppfattning. Undantagslöst gäller dock icke detta. Det mest betydelsefulla undantaget utgör kanslichefen hos universitetskanslern och övriga tjänstemän inom kanslerns expedition. För dessa tjänstemän finns icke någon formell delaktighet i kanslerns beslut stadgad. Motsvarande gäller i fråga om de administrativa tjänstemännen vid karolinska institutet och farmaceutiska institutet.

Å andra sidan har i gällande stadgar för flera av de akademiska läroanstalterna intagits bestämmelser, som utöver ställningen som föredragande ger vederbörande chefstjänsteman rätt att självständigt fatta beslut i vissa typer av ärenden. Så är fallet beträffande intendenterna vid tandläkarhögskolorna och veterinärhögskolan samt — i högre grad än på andra håll — beträffande ekonomidirektören vid lantbrukshögskolan. Så är ävenledes fallet beträffande överbibliotekarierna vid samtliga läroanstalter, där dylika befattningar finns.

En ytterligare förstärkning av de administrativa chefstjänstemännens ställning har under senare år genomförts vid vissa av de akademiska läroanstalterna genom att innehavarna av vissa befattningar gjorts till ledamöter av något

---

[1] Det här förda resonemanget hänför sig till den i universitetsstatuterna givna organisationen. Den nu tjänstgörande kanslern är genom särskilda av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter vald och förordnad för begränsad tid.

eller flera av den lokala universitets- eller högskolestyrelsens organ. Så är fallet beträffande överbibliotekarier, akademiräntmästare och akademisekreterare vid universiteten liksom även beträffande tandläkarhögskolornas intendenter.

Slutligen må erinras om den rätt, som särskilt universitetsorganisationens olika myndigheter har att delegera beslutanderätten i visst ärende eller vissa grupper av ärenden. Denna rätt har särskilt under senare år utnyttjats i mycket stor utsträckning och ofta på så sätt, att beslutanderätt delegerats till chefstjänstemän. Även kanslern har i stor utsträckning överlämnat till kanslichefen och andra tjänstemän vid kanslerns expedition att fatta beslut på kanslerns vägnar. — Detta för universitetsorganisationen karaktäristiska delegationsinstitut saknar motsvarigheter i stadgarna för de tekniska högskolorna. I fråga om överstyrelsen för dessa högskolor må dock erinras om den stadgemässiga uppdelningen av ärenden på pleniärenden och chefsärenden, av vilka de sistnämnda ärendena avgöres av överstyrelsens preses i närvaro av byråchefen.

I fråga om de skilda myndigheternas och organens uppgifter vid de tre huvudsakliga slagen av akademiska läroanstalter — universitetsorganisationens läroanstalter, de tekniska högskolorna samt övriga fackhögskolor — må sammanfattningsvis följande anföras.

Kungl. Maj:t förbehållna beslut är väsentligen desamma i fråga om samtliga läroanstalter. Tre av dessa tillhör jordbruksdepartementets verksamhetsområde, medan de övriga tillhör ecklesiastikdepartementets.

Överstyrelsen över universitetsorganisationens läroanstalter — universiteten, karolinska institutet, tandläkarhögskolorna, medicinska högskolan i Umeå och handelshögskolan i Göteborg — utövas av universitetskanslern. Motsvarande uppgifter beträffande de tekniska högskolornas angelägenheter fullgöres av överstyrelsen för de tekniska högskolorna och beträffande övriga fackhögskolor av de för var och en av dessa särskilda styrelserna. De med överstyrelsefunktionen förenade arbetsuppgifterna är till sitt innehåll väsentligen desamma för samtliga ifrågavarande organ, givetvis med de skillnader som betingas av att kanslern och överstyrelsen för de tekniska högskolorna i motsats till de små fackhögskolornas styrelser vardera har mer än en läroanstalt sig underställda.

Den lokala universitetsstyrelsens organ består vid universiteten väsentligen av rektor, de två konsistorierna och drätselnämnden, varvid det mindre konsistoriet fungerar som styrelse i administrativa (främst personaladministrativa) angelägenheter och drätselnämnden som styrelse i ekonomiska och kamerala angelägenheter. Dessa organ motsvaras vid övriga under kanslern ställda läroanstalter av rektor, kollegienämnder och förvaltningsnämnder, varjämte vederbörande läroanstalts lärarkollegier utövar vissa funktioner, som vid universiteten tillkommer de större konsistorierna, ett förhållande som främst betingas därav, att var och en av ifrågavarande läroanstalter tillika har karaktär av administrativt fristående fakultet. — Den lokala universitetsstyrelsens organ motsvaras vid de tekniska högskolorna av rektor, kollegienämnd och — på i huvudsak samma sätt som vid t. ex. karolinska institutet — lärarkollegium. Härvid fungerar rektor

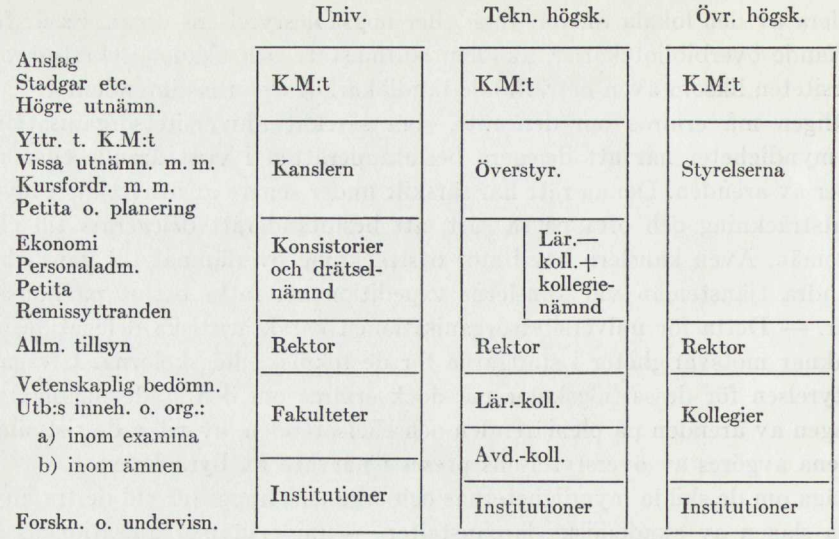

tillika som styrelse för ekonomiska och kamerala angelägenheter. — Beträffande de små fackhögskolorna utövas motsvarande funktioner däremot av rektor *och styrelsen,* varvid rektor närmast fungerar som styrelsens verkställande ledamot. Dessa högskolors styrelser fungerar sålunda som motsvarigheter *både* till kanslern *och* till konsistorierna-drätselnämnden vid ett universitet.

Universitetens *fakulteter* har väsentligen två uppgifter, nämligen dels handläggningen av de vetenskapliga bedömningsfrågorna, dels handläggningen av ärenden rörande utbildningens innehåll och organisation. Vid övriga under kanslern ställda läroanstalter utövas båda dessa funktioner av lärarkollegierna. Vid de tekniska högskolorna utövas fakultetsfunktionerna beträffande utbildningsfrågorna av lärarkollegierna med avdelningskollegierna som beredande organ och fakultetsfunktionerna beträffande de vetenskapliga bedömningsfrågorna av lärarkollegierna med en nämnd av vederbörande avdelnings professorer som beredande organ. Därjämte fullgöres vissa fakultetsfunktioner vid de tekniska högskolorna av dessas kollegienämnder. — Vid de små fackhögskolorna åter ligger fakultetsfunktionerna väsentligen samlade hos dessa högskolors lärarkollegier.

Vad slutligen *institutionerna* beträffar må understrykas, att dessa vid universiteten och karolinska institutet visserligen är av växlande storlek, men att de större institutionerna är mycket omfattande förvaltningsenheter, vid vilka forskningen och undervisningen bedrives relativt oberoende av forskningen och undervisningen vid övriga institutioner. Institutionens professorer och — bortsett från karolinska institutet — dess laboratorer företräder dess verksamhet i vederbörande fakultet och föreståndaren svarar i ekonomiska angelägenheter direkt inför universitetets myndigheter.

Vid de tekniska högskolorna finns en institution för varje professur, för varje speciallärarbefattning och för vissa av laboratorstjänsterna. Härigenom torde de tekniska högskolornas institutioner genomsnittligen vara mindre än närmast motsvarande institutioner vid universiteten. I fråga om institutioner inom samma ämnesområde vid en och samma läroanstalt fordras självfallet ett nära inbördes samarbete. Den starkt integrerade utbildningsorganisationen vid de tekniska högskolorna fordrar därutöver ett samarbete och ett ömsesidigt hänsynstagande de olika ämnesorganisationerna emellan, som knappast har någon verklig motsvarighet i fråga om t. ex. de matematisk-naturvetenskapliga fakulteternas institutioner. Allt detta leder till att avdelningskollegier och avdelningsföreståndare vid de tekniska högskolorna i avsevärt högre grad än fakulteterna och deras dekaner har samordnande funktioner, framför allt i avseende på utbildningsorganisationen.

Vad här sagts beträffande de tekniska högskolornas institutioner torde i viss mån äga giltighet även beträffande de mindre fackhögskolorna, vilkas kollegier i större utsträckning än i varje fall de fria fakulteterna torde tvingas ansvara för detaljer i undervisningens organisation.

Den här avslutningsvis givna horisontella jämförelsen mellan de huvudsakliga organisationstyperna för universitet och högskolor illustreras i den starkt schematiska figur på sid. 508, som visar de olika administrativa uppgifternas fördelning på skilda organ dels vid universiteten, dels vid de tekniska högskolorna, dels vid övriga fackhögskolor.

KUNGL. BIBLIOTEKET

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1963

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

Utlännings tillträde till offentlig tjänst. [7]

Utrikesdepartementet

Utrikesförvaltningens organisation och personalbehov. [3]
Administrativ organisation inom utrikesförvaltningen. [4]

Försvarsdepartementet

Försvarskostnaderna budgetåren 1963/67. [5]

Finansdepartementet

Preliminär nationalbudget för år 1963. [8]

Ecklesiastikdepartementet

En teknisk institution inom Stockholms universitet. [1]
1955 års universitetsutredning VII. 1. Universitetens och högskolornas organisation och förvaltning. [9]

Inrikesdepartementet

Kommunalförbundens lånerätt. [2]
Indelnings- och samarbetsfrågor i Göteborgs- och Malmöområdena. [5]

IVAR HÆGGSTRÖMS TRYCKERI AB
STOCKHOLM 1963

KUNGL. BIBLIOTEKET STOCKHOLM